

MAGYARORSZÁG
FŐISPÁNJAINAK TÖRTÉNETE
1000-1903.

SZERKESZTÉ:

MEDGYESI SOMOGYI ZSIGMOND

BUDAPEST,
IFJ. KELLNER ERNŐ, KÖ- ÉS KÖNYVNYOMDÁI MŰINTÉZETE
1902.

NAGYMÉLTÓSÁGÚ

DUKAI ÉS SZENTGYÖRGYVÖLGYI

SZÉLL KÁLMÁN

ÚRNAK,

VALÓSÁGOS BELSŐ TITKOS TANÁCSOS, MAGYAR KIRÁLYI

MINISTERELNÖK ÉS BELÜGYMINISTER,

A SZT.-ISTVÁN ÉS LIPÓTREND NAGYKERESZTESÉNEK STB. STB.

MÉLY HÓDOLATA ÉS TISZTELETE JELÉÜL AJÁNLJA

A SZERZŐ.

ELŐSZÓ

Midőn a jelen mű tisztelt szerzője arra kért fel, hogy könyvének előszavát én Írjam meg, méltán gondolkodóba estem a felett, vajon nem szolgáltatok-e okot bizonyos félreértésre, ha ajánló útlevelemmel látom el azt a könyvet, mely Magyarország főispánjainak történetét 1000-tól 1903-ig foglalja magában s mint ilyen történelmi jelentőséggel bíró könyv sokféle szempontból eshetik bírálat alá.

De nem tagadhattam meg ajánlatát, mert arról győződtem meg, hogy szerzője, tisztviselői teendőinek lelkiismeretes teljesítése mellett oly irodalmi munkát végzett, mely elismerésre méltó; a melynek első kiadását Ő császári és apostoli királyi Felsege is kegyes volt legfelsőbb elismerésben részesíteni.

A szives olvasó bizonyára nem várja tőlem, hogy e helyen a kilenczszáz éves főispáni állás jelentőségét és történelmi fontosságát fejtegessem. Annyit azonban el kell mondanom, hogy e mű úttörő a maga nemében, s mint ilyen nem egy-két évnek, hanem évtizedek szorgalmas kutatásának, tömérdek eredeti okmány áttanulmányozásának, összeállításának és feldolgozásának eredménye.

Itt-ott az adatok hézagosan következnek; de ki tudná a hézagot hiánytalanul kitölteni? Végtelen fáradságot igényel ez! És ha arra várnánk, hogy minden hiányzó év, az Árpádok korszakától e napig teljesen kitöltve legyen; akkor sem a jelenlegi szerző, sem netáni utódja e munka kiadását meg nem érhetné! Hoszszú évtizedek munkája lenne ez, s mégis ki merné állítani, hogy tökéletes munkát végzett? Ily merész munkába kezdett Somogyi Zsigmond már 12 évvel ezelőtt és most a hézagokat amennyire lehetett pótolta s kiegészítette, hogy ezzel egy teljes kilenczszázadot öleljen fel, s adjon át a nagy közönség kezeibe.

A magyar közigazgatási történet főszereplői a múltban is a főispánok voltak, kiknek tekintélyes országos karában hajdan fejedelmek, kimagasló államférfiak, nevezetes püspökök sőt, hadvezérek is szerepeltek. Ezek életrajzát megynként elkülönítve mások is megkísérelték már összeállítani, a mi szerzőnk munkájának nagy könnyítésére szolgált. De az egész ország főispánjait az Árpád kortól — a mai napig egy műbe foglalni Somogyi Zsigmondon kívül még senki sem kísérelte meg. Ez az ő nagy érdeme; részemről óhajtom, hogy az érdekes szerzőnek jelen munkája minél szélesebb körben terjedjen el, hogy minél több olvasóban ébreszsze fel vele a haza múltjának és jelenének szeretetét, — s ebben találja fel fáradozásának úgy anyagi, mint erkölcsi legszebb jutalmát.

Budapesten, 1902. október hava.

Dr. Zsilinszky Mihály

m. kir. vallás- és közoktatásügyi államtitkár.

Tizenkét esztendővel ezelőtt jelent meg „Magyarország főispánjainak története” című munkám bemutató kötete, melynek összeállítása egy évtized fáradozásába került. Miként vette ezt a nagyérdemű közönség, igazolja az érdeklődés mely a szerény munkát minden oldalról körülvette.

Alig küldtem szét a könyvet, nemcsak hogy Ő császári és apostoli királyi Felsége volt kegyes a legfelsőbb Írásbeli elismerésben részesíteni, hanem az érdeklődő közönség s a tudományos körök férfiai arra buzdítottak, hogy a munkát, a mely csak 1888-ig terjed, a felmerülő hézagok lehető kiegészítésével állítsam össze újból úgy, hogy az egy teljes kilencszázadot karoljon fel s így hazánk fennállása s közjogi szereplésétől e napig, egy teljes egészbe öntsem. Minden időmet, csekély tehetőségemet e cél kivitelére szentelém. Lelkem legmelegebb odaadásával újból felvettem toliamat, s munkálkodásom szerény gyümölcsét ime ismét átadom s a nagyérdemű közönség kegyes támogatásába ajánlom; s amidőn ezt tisztelettel kérem, legyen szabad e helyen hálás köszönetemnek kifejezést adni mindazon nemeslelkű férfiaknak, kik kegyesek voltak adatokkal, életrajzokkal s egyéb útbaigazításokkal fáradozásomon könnyíteni.

A műben fordul elő néhány vármegye, melynél az illető főispán ur arczképe feltüntetve nincsen; mielőtt tiz évi fáradozásom e gyümölcsét a n. é. közönség kezeibe adnám, tisztelettel kell megjegyeznem, hogy ennek oka nem én vagyok; többszöri tiszteletteljes kérésem daczára sem kaphatván meg a képet, megvoltam fosztva annak lehetőségétől is, hogy e műbe felvehettem volna.

**Kelt Budapesten, 1902. október hava.
Medgyesi Somogyi Zsigmond.**

PÉCHUFALUSI PÉCHY ZSIGMOND
Abauj Torna-vármegye főispánja
és Kassa szab. kir. város főispánja.

Abauj vármegye főispánjai.

Aba Sámuel. 1020. Szent István alatt nádor, majd az országlás körülményeinek változával, Magyarország harmadik királya. A vármegye tőle nyerte nevét és mert az elődei által épített, de az ő idejében már összeomlásnak indult várost újra felépíttette, nevezetett a megye Abauj vármegyének. Szomorú végét ösmerjük hazánk történetéből.

Álmos. 1035. Kálmán testvérje, újvári főkapitány. (Abaujm. levélt.)

Francsika. 1071. Salamon király alatt viselte a megye főispánságát. „Speculator et Comes de Novo Oastro. (U. o.)

Máté. 1138. (Fejér. Cod. Dipl. II. 108.) II. Béla király udvarnok. Főispánsága csak ezen egy évben bizonyos.

Dénes. 1198—1201. (Fejér. Cod. Dipl. II. 326. 365. és Abaujm. levélt.)

Ech. 1201—1202. (U. o. II. 388.)

Miklós. 1203. (Fejér. C. D. Y. 1, 293.)

Márton. 1204. (U. o. VII. 2. 307.)

Miklós 1205-ben, ki mint nádor viselte a főispánságot.

Bane. 1206. II. Endro király egy 1206-ban kelt adománylevelében így fordul elő . . . „Anno dominice incarnationis. Millesimo ducentesimo VI°. . . Bancono comite Növi cestri“ ... (Fejér. C. D. Patr. VII. 4. 3. sz. okm. Századok. 1872. 547.) 1212-ben II. Endre király a nádori méltóságra emelte.

Benedek. 1209. év elején és

Márton, ugyanez év második felében (Fejér. C. D. III. 1. 80.)

Sándor. 1212—1214. (Századok. 1872. 547.) Sándor, hogy 1214-ben is a megye főispánja . . . „Alexandro Comite növi Costri. . . anno ab Incornationo Domini 1214.“ (Fábián G. Áradni, leírása. I. 213.)

Hédervári Vialka Dénes 1216—1219. A keresztes hadak fővezére; tárnokmester, majd; V 1228-ban nádor. II. Endre király kedvence, kit oly szerfelett dédelgetett, hogy midőn Dénes Ar a király pecsétjét a saját bűnös üzelmeire használta fel, a helyett, hogy ezért méltóképen megfenyítette volna, hallgatagon tűrte s inkább készített egy újabb pecsétnyomót ezen felirattal: „Istud sigillum est verum, alia sigilla sunt falsa“. (Budai. Polg. Lex. II. 108—109.)

IV. Béla teljesen véget vétett e dölyfös úr sorsának; uralkodása első napjaiban elfogatta s szemét kiszúratta.

Sándor. 1219. (Fejér. C. D. VII. 2. 306. Századok 1871. 390.)

Benedek. 1220. (Czénár. Index. Abaujm. levélt.) Sámuel fia.

Márton. 1222. Mihály fia.

Bánk. 1222. (Századok. 1872. 547.)

Lőrincz. 1223. (Fejér. C. D. III. 1. 401.)

Péter. 1230. Marczal testvére. 1232-ben is a megye főispánja. Fejér. C. D. V. 1. 306.)

Kinizsy Mihály. 1246. „Mika de Kinis“.

Dávid. 1263. Ábrahám fia. (Abauji aulecták.)

Benedek. 1266. István ifjabb király udvarbírája. „Nos magister Benedictus Judex Curial domini Regis Stephani et Comes Növi Castric Dátum anus Domini M^{mo} C^{mo} LX^{rao} VI^{mo} (Hazai okm. VII. 105.)

Péter. 1290—91. (Századok 1888. I. 29. Hazai okm. VI. 473—4.)

Somosi Péter. 1298—1300. (Budai. Polg. Lox. III. 148.)

Fülöp. 1301. (Fejér. O. D. VII. 2. 307.)

Amadé. 1301. (Abaujm. levélt.) Isaák fia.

Mich és apuliai Fülöp. 1312. (Abaujm. levélt. Századok 1879. 231.) Ketten viselték egyszerre a főispánságot, de a szereplő Fülöp volt, ki részt vett a rozgonyi csatában is, és Sáros vára is neki köszönhette fennállását.

Drugeth Fülöp. 1313—1327. Róbert Károly alatt nádor s szepesi főispán, kitűnő tetteiért Homonna várát kapta adományul, melytől a család később előnevét vette. Abauji főispánságát 1327-ig viselte. Igaz ugyan, hogy Fülöp 1327-ig volt Abauj főispánja mindazonáltal több forrás Fülöp főispánságának ideje alatt több főispánt említ. Így mindjárt 1313-ban István mondaték főispánnak: „Stephanus Comes ... de Comitatu Wyvár“. (Századok. 1872. 669.) Majd 1315-ben Mihály; 1316-ban ismét István (U. o.) 1320—1323-ban Fülöp egyedül; „Nos Philippus Palatinus Judex Cumanerum Conos de Selpos et de Wyvár.“ (Lehoczky T. Beregm. monogr. 1. 127.) 1324-ben: „Magnificis viris Philippo palatino eomite Seepusiensi ao de Wyvár ...“ (Károlyi Cod. 55. lap) 1326-ban Róbert Károlynak a budai káptalan és a pesti hatóság között a sóvám ügyében támadt perben hozott oklevele szerint Fülöp palatinus szepesi és újvári főispán. (M. tört. tár, XII. 116. Századok 1872. 236.) 1327-ben Lubló vár ura, nádor és szepesi főispán (Századok 1886. 144) Halálának ideje nem bizonyos, majd 1327 (Közh. ism. tára IV. 134.) majd 1330-ra teszik. (Magyar Lex. 311.)

Drugeth Willerm. 1328—1341. Lásd. Szepesmegyénél.

Aladár, 1345. Niphus néven is előfordul. (Fejér. C. D. IX. 1. 295.)

Poháros Péter. 1344—1357. Petrus Comes parochialis ... in Comitatu Wyvár constitutus: így fordul elő 1344-ben (Századok 1872. 670.) Abaujmegye levéltárában Poh Péter néven szerepel 1349-ben „Nos magister Petrus Comes parochialis enisdem Comitatus de Abavyvár.“ (U. o. 310.) 1352-ben máai Poháros Péter néven említettik, midőn Tamás országbíró Ítéletében így czímezi: „quod magistro Petro dicto Poharus Comite de Abaujvár.“ (Anjonkori okm. V. 622.) Poháros Péter szeretett embere volt a királyi udvarnak, ötlet hívták meg I. Lajos király nevelőjének, amiért Maglócz nevű várral Kapi helységet nyerte jutalmul 1347-ben. (Századok. 1890. 338) 1351-ben Poháros Péternek is volt főispántársa Kemény Miklós személyében (U. o. 537.) Péter 1357-ig szakadatlanul főispánkodott; majd hosszabb időre visszavonult s öreg korában 1378-ban még egyszer látjuk a főispáni székben.

Perényi Péter. 1363—1366. „Magister Petrus de Peryn Comes et Judices Nobilium de Abaujvár“ 1363. és 1366. években. (Századok 1872. 673.)

Olnodi Zudar István. 1370—1377. (Abaujm. levélt.) Péter testvére, kitől a Zudar név ered. 1378-ban főkomornikká neveztetett ki s okkor elhagyta főispáni székét; utána következett a már ismeretes.

Poháros Péter. 1378—1379. (Századok. 1893. 12.)

Pelsőczy Bebek László és Ferencz. 1390—1398. Testvér főispánok, István fiai, kik együtt kormányozták Abaujt. László 1390-ben főispánságával együtt a királyné tárnok mestere, Ferencz pedig 1399-ben macsóiban. (Kerékyártó. Magyarok életrajza. 552.)

Koriatovics Tódor herceg, Beregit vármegye főispánjára ruháztatott Abaujvármegye kormányzása is, midőn Bebek Ferencz 1396-ban a macsóiban méltóságra emeltetett. „Theodorus dux Podoliae et Dominus de Mounkach.“ 1401-ig volt a megye élén, midőn a kormányzást tőle.

Gersei Pethő János vette át 1401—1-102 ig (Abauji levélt.) ki csak 1402-ig volt a megye főispánja, míg utódja a „comes porpetuus“ czímmel élt Perényi család egyik sarja lett:

Perényi Péter. 1402—1414. Simon fia. Mármaros, Zemplén és Ungh megyék főispánja. Az abauji levéltári közlemény szerint főispánságát csak 1412-ben kezdte; ezen állítás azonban merő tévedésen alapszik, mert hogy Péter 1402-ben is már abauji főispán volt, kitűnik ezen körülményből, hogy midőn Zsigmond a Búbok Imre és Hervója boszniai vajda által okozott viszálykodás elfojtására Gara Miklóst, Besenyő Pált és Maróthy Jánost küldötte, melléjük adá Perényi Pétert is, kit ekkor Zsigmond már mint Abauj főispánját küldé (Virág B. Magyar Századok 2. IV. 74.) Perényi főispánsága alatt is akadunk két törsfőispánra; egyik Imre: „Euvrecus de Paalock Costellanus de Dyosguor et Conos Comitatus Abavyvorieusis“ (Máriássy cs. levélt.) ki 1411-ben, és a másik Pálóczy Mátyás, ki később országbíró, 1412-ben volt abauji főispán (Abaujm. levélt.) Perényi Péter 1414-ig volt Abauj főispánja. 1415-ben a székelyek grófja s 1416—1423-ig országbíró, (Czinár 527.)

Palóczy Máté. 1418. Péter fia, Szabolcs és Borsodmegyék főispánja. „Máté 1418-ban lett kapitánynya és főispánna.“ (Budai. III. 26.)

Brandeési Giskra János. 1440—1447. Megyei kormányzó (Abaujm. levélt.) Erzsébet királynő hívta be Csehországból, Magyarországra s alig jött be a hazába, Sárosmege főispánjává neveztetett ki. Szereplése Hunyady János korszakában ismeretes.

Ónodi Zudor Jakab. 1447—1460. (Abaujmegeye levélt.) „Magnifico Jacobo Czudor de Ölnöd, fidelis nobis dilecto.“

Rozgonyi Osváth. 1460—1466. Székelyek grófja és abauji főispán. (Századok 1872. 672.) Mátyásnak meghitt embere; 1445-ben tagja volt azon küldöttségnek, mely László kiadatásáért Frigyes császárhoz ment.

Rozgonyi Rajnóld. 1466—1470. Osváth öccse. Hevesi, nógrádi és zempléni főispán is. (Budai. III. 125. és abauji levélt.) Együtt volt ugyan Hunyady Jánossal a rigómezei csatában, s bár kétszer is megesküdt mégis a dicső Hunyady ház elleneseihez szegődött.

Zöld Ossopán János. 1484. (Abaujmegeyei levélt.)

Perényi Imre. 1492—1519. Istvánnak fia. Főasztalnok, nádor és a kunok bírása. 1505-ben jelen volt a rákosi gyűlésen, hol „Emericus de Peren Comes perpetues Comitatus Abaujvariensis, Regne Hungáriáé Palatinus et Judex Cumanorum“ szállítatik. (Virág B. M. századok. V. 161. — Bárány A. Torontálmegye hajdan. II. 66.) Főispán 1519-ig volt. (Abaujmegeye levélt.) 1521-ben már nem élt, most a Héderváry család jószágvesztési perében 1521-ben hozott ítéletében már így említették: „Spectabilis et magnifice condam Emerici de Pereu, Conutis perpetui Comitatus Abaujvariensis.“ (M. tört. tár. VI. 19.)

Perényi Péter. 1519—1527. Imre fia, ki egyszersmind temesi főispán és az alföld főkapitánya volt. A mohácsi szerencsétlen ütközetben részt vett . . . „és a veszedelem előtt Tomory Pállal együtt fáradozott a tábor rendbeszedésében, a mikor még csak valami 25 esztendő ifjú vala“ . . . (Budai Polg. Lex. III. 44.) Ebből következik, hogy 19 éves korában ült a főispáni székbe, 1527-ben kiadott oklevél szerint. (Békésmegyei oklevéltár 129.) még abauji főispán.

Bebek Ferencz. 1528—1540. (Abaujmegeyei levélt.) Gömörben is főispán, kétszínű ember; majd Ferdinánd, majd János pártján látjuk sőt még a hirhendt Bacsó Mátyás rablóvezérrel is szövetkezett. Bebektől az udvar is óvakodott, s jóval főispánkodása után — 1558-ban — Izabella, Gyulafehérvárra hívatta őt, mintha valami fontos állami ügyet akart volna vele megvitatni; s mikor Bebek megérkezett, azon az éjén Perusics Gáspár és Dacsó Tamás, a királynő parancsára meggyilkolták.

Perényi Péter. 1540—1560. Magyarország főkapitánya. Az egri vár építését ő kezdte meg 1542-ben.

Perényi Gábor. 1560 — 1567. Ugocsai főispán is. (Századok 1874. 724.) 1567-ig volt főispán, mert 1568-ban már nem élt, mert neje 1568. ápril 9-én kelt levelében így ír: „Én Guthi Ország Ilona, néhai tekintetes és nagyságos Perényi Gábiel, Abaujvármegye örökös ispányának meghagyott felesége“ . . . (Károlyi- Cod. III. 379.)

Perényi György. 1570—1598. Ferencz fia; örökös főispán, ő volt az első ki ünnepélyes főispáni esküt tett.

Rákóczy Zsigmond. 1598 bán. (Századok 1882. 519.)

Perényi György. 1613—1640. Az 1507 —1519-ig kormányzó György fia; örökös főispán. (Abaujmezei levélt.) főispánsága alatt még két főispánnal találkozunk; nevezetesen 1626. és 1628-ban Perényi Ferenczcel (Lehozky T. Beregmeze monogr. 1. 151. és Századok 1893. 27), majd 1637-ben Perényi Gáborral. (Századok 1874. 725.)

Szendrói Bornemissza János. 1641—1642. (Abaujmezei levélt.)

Báró Perényi György. 1643—1669. (n. o.)

Perényi Gábor. 1670. (Századok 1874. 725.)

Báró Perényi Gábor. 1674—1677. (Abaujmezei levélt.)

Báró Perényi István. 1678—1694. (n. o.)

Báró Perényi Pál. 1695—1697.

Gróf Csáky Zsigmond. 1698. Mint helyettes neveztetett ki, mely minőségben csak egy évig működött. (Abaujmezei levélt.)

Báró Perényi Imre. 1699—1712. Ő volt az utolsó a Perényiek közül, mivel e nagy családnak nógyszázados abauji főispánkodása megszakadt.

Keresztszegi gróf Csáky Zsigmond. 1713—1739. Beregiti főispánja is. Rákóczy ellen küzdött, de Csáky Imrével együtt, kénytelen volt menekülni; s Vasmezebe futott, hol gróf Erdődy Ferencznek régi várában húzta meg magát. (Századok 1873. 36.)

Keresztszegi gróf Csáky Antal. 1740—1764. Eleinte csak mint helytartó működött s később nevezeti ki főispánná. (M. tört. tár. VI. 99.)

Báró Orczy Lőrincz. 1765— 1784. Csász. kir. tábornok és praefectus; két évig főispán. (Abaujmezei levélt. 1718-ban született. 1741-ben már a felkelő seregben szolgált s 1756 bán már maga toborzott össze egy lovasezredet a Jászság fiaiból. Alatta épült a meze székháza. (Századok 1878. 4.) míg „1784-ben öregségére nézve Józsefnek kezeibe tette le főispáni méltóságát¹¹ . . . (Kazinczy J. M. Pautheon 100.) 1789-ben halt meg.

Szentiványi Ferencz. 1785—1789. Főispáni helytartó.

Báró Orczy László. 1790 — 1807. Lőrincznek második fia. Valóságos b. t. tanácsos és — 1792-ben — Zemplénmeze főispánja is.

Semsei Semsey András. 1808—1819. Cs. és kir. kamarás, valóságos b. t. tanácsos. Utódja lett

Vásárosnaményi báró Eötvös Ignác. 1820. Aranykulcsos vitéz, valóságos b. t. tan., főpohárnok és koronaőr vala.

Nagykárolyi gróf Károlyi Lajos. 1841—1845. Ab tuj vármegye egyik legkiemelkedettebb főispánja, 1845-ben lemondott s Nyitra vármegye főispánjává lett. Követte

Nyitraivánkai Vitéz János. 1845—1847. Mint főispáni helytartó működött.

Semsei Semsey Albert. 1848. Szemere Bertalan felterjesztésére nevezte ki István nádor a meze főispánjává, mely méltóságát a nemzeti közérzület megnyilatkozásakor elhagyta. A legvalóságosabb időben követte őt

Comáromi József 1849 ben, ki Semsey alatt volt alispán s ki 1849. június 19-én iktattatott e méltóságába. Az ismeretes viszonyok szomorú bekövetkeztével állásáról lemondott, s midőn az abszolutizmus vette át uralmát, a főispáni méltóság is vesztve jellegét, megszűnt lenni - a mi volt.

Lánczi Láncty József. 1861—1865. Előbb főispáni helytartó, később főispán.

Gróf Péchy Manó. 1866. Boldogkőváralján — Abaujmezeben — 1818-ban született Jogi tanulmányai befejeztével ugyané mezeben aljegyző, később főjegyző, majd az 1849. évi pozsonyi országgyűlésen Abaujnak követe lett. 1865-ben a Mailáth-Senynyey kormány ötlet hívta meg Abauj főispánjának. Főkamarás mester, majd 1857-ben valóságos belső titkos tanácsos lett.

Bárczai Bárczay Albert. 1867—1877. Főispáni helytartó, később főispán. Követte őt

Nagyréthi Darvas Imre. 1877—1892. Egész teljében e vármegye fia, ki ifjúságától kezdve munkálkodását, tudását, erejét a közügynek s mezejének szentelé. 1846. február 26-án az ősi vármegye, az általános tisztujtáson a szikszói járás alszolgabírójává választotta, ki

1849 októberig volt ez ellásában. 1849-ben az Abaujmegye által felállított önkéntes lovas századba mint főhadnagy lépett be. 1849 után birtokára vonult s ott gazdálkodott, míg 1861. ismét a közügyek terére szólította, mint a megye bizottsági tagját, de hivatalt ekkor nem viselt. 1867-ben a megyei tisztújításon, a szikszói járás főszolgabírójává lett, s midőn 1870-ben az első alispáni szék megüresedett, a megye közbizalma ötöt emelte a megye legelső tisztségébe, melyet 1875-ig viselt. 1875-ben a bogdányi kerület országgyűlési képviselőjévé választotta meg, a mely idő alatt a közigazgatási bizottságnak egyik leghasznavehetőbb tagja volt, míg 1877. május 31-én e vármegye és Kassa szab. kir. város főispánjává nevezetett ki, mely méltóságába ugyanez év július 2-án iktattatott be a megye osztatlan öröme. 1892-ben megváltván főispáni székétől. Utódjává

Póchujfalusi Péchy Zsigmond nevezetett ki 1892. október 8-án, kiről Rössler István így ír:

Különös megtisztelés ért engem akkor, a midőn ezen értékes munka jeles szerkesztője által felkérettem arra, hogy főispánunk: póchujfalusi *Péchy Zsigmond* életrajzát írjam meg. Örömmel vállalkoztam e nehéz feladatra, bár tudom, hogy tollam gyenge egy oly biográfia megírására, mint a minő a mi főispánunké.

Nehéz feladat — mint említém — mert az ő élete eseményekben gazdag, mert az ő egész élete egy nyitott könyv, melynek minden egyes lapjáról a haza és nemzet, a társadalom és emberiség érdekében végzett önzetlen és nemes munkásságának hosszú sorozata olvasható le.

Póchujfalusi Péchy Zsigmond, Sáros vármegyében, Péchujfalun született 1846. deczember hó 4-én.

Atyja: *Péchy* Luczián, előbb Sáros vármegye alispánja, majd az eperjesi kir. törvényszék elnöke volt; anyja: *Úsz* Aurélia, az *Úszók* családjából származik, a kiknek családfája a honfoglalásig vezethető vissza.

A mindenki előtt közszeretben és tiszteletben álló szülők gondos nevelésben részesítették. Így történt, hogy Péchy Zsigmond elvégezvén középiskolai tanulmányait, mint sáros-vármegyei földbirtokos beiratkozott a jogra. E tanulmányainak fényes sikerrel való elvégzése után szülő vármegyéjében közpályára lépett és 1869. szeptember 6-án II-od, 1870. deczember 5-ön I. aljegyzője lett Sáros vármegyének. A szép tehetségű és páratlan szorgalmú fiatal tisztviselőt a következő évben már főjegyzővé választották meg, sőt, négy évvel később, 1875. január 21-én a vármegye első tisztviselőjévé: alispánná lett.

Ekként, tizenhét évet töltve az alispáni székben, a legnagyobb szorgalommal és tudással intézte a vármegye sorsát, míg 1902. október 8-án *Ő Felsége Abauj-Torna vármegye és Kassa szab. kir. város főispánjává nevezte ki.*

E magas kinevezés hallatára nálunk leírhatatlan öröm fakadt; míg a szomszédos Sárosban az öröm közé a szomorúság fájó érzete is vegyült, mert hisz ez a kitüntetés megfosztotta Sáros attól a férfiútól, a ki az összes idejét s minden erejét az ő vármegyéje boldogításának szentelte.

Hire megelőzte jöttét, s mi örömmel üdvözlöttük, reményteljesen tekintettünk reá, kik ösmerni tanultuk benne a férfit, szeretni a polgárt, tisztelni a minta tisztviselőt, mert a közigazgatási pályán betöltött idő alatt mint tevékeny, lelkiösmeretes, szakavatott, tapintatos, szóval igazi minta tisztviselőnek ösmerte mindenki.

Péchy Zsigmond tevékenysége tehát két törvényhatóság területére terjed ki. Az egyik *Sáros vármegye*, a hol még ma is hálával emlékeznek vissza az ő hivataloskodásának idejére, a hol még ma is az a közóhaj: vajha főispáni székükben tisztelhetnék őt; a másik *Abauj-Torna vármegye*.

Sáros vármegye méltán lehet iránta hálás, mert 1868. október 5 óta; főleg 1875. január 15 óta igen sokat tett szülővármegyéje érdekében, a melyek maradandó emléket hagynak az az utókor számára. A vármegyei közlekedés javítása; a rossz utak helyreállítása s újaknak építése, a monumentális kaszárnyának a vármegye költségén való felépíttetése, a pénzalapok szaporodása, továbbá a közhasznú intézmények mind-mind hervadhatatlan babért fonnak homloka köré.

S a midőn 1873-ban a kolera, 1879-ben az éhínség pusztított a vármegye lakossága között, majd később az 1887-ben az óriási eperjesi tűzvész alkalmával Péchy Zsigmond volt az, a ki letörölte a könyeket a támaszától, kenyerétől, hajlékától, sokszor a mindenüktől megfosztottak szeméből, ő volt az, a ki bátorította a csüggedőt s reményt nyújtott a kétségbeesettnek.

És Sáros vármegye közönsége érdemeit jegyzőkönyvben örökítette meg, kineveztetése felett örömeinek, távozása miatt sajnálkozásának díszes üdvözlő átiratban adott kifejezést s végül főispáni instalációja alkalmával fényes küldöttséggel képviseltette magát.

Működésének második tere *Abauj-Torna vármegye* és *Kassa szab. kir. városa*, a hol ismét csak nőtt szoknak száma, a kik hálával és tisztelettel említik nevét.

Péchy Zsigmond az általa kijelölt utón haladt nálunk is. Anyagi viszonyainál fogva korántsem érezte szükségét annak, hogy közpályára lépjen s mégis egész életét munkálkodásnak szentelte, a munkában maga járt elől jó példával, mert a komoly munkában kereste és találta fel legnagyobb örömét- Kora reggeltől késő estig foglaltoskodik ma is a porlepte aktákkal. Hivatalnokaival szemben mindenkor humánusan bánik, bajukban segítője, kételyeikben jó tanácsadója. Emberfeletti munkát nem kíván, de akármit sem fogad el. A közügyeknek éber őre s ezért figyelmét a legcsekélyebb mozzanatok sem kerülnek ki. Akár közügyről; akár egyesek magán ügyeiről van is szó; mindenkor meleg érdeklődést tanusít. Ennek tulajdonítható, hogy nem egy kulturális; jótékonyegylet iparkodott őt megnyerni; s tényleg számos kassai egyesület büszkén is valja magáénak *Péchy* Zsigmonddal. Így hogy a sok közül csak néhányat említek fel, *díszelnöke*: a kassai „*Kazinczy-kör*“-nek; a kassai „*Önkéntes tiizoltóegylet*“-nek; *tiszteletbeli elnöke*: a *felsőmagyarországi múzeum*-nak, a „*Kalholikus legény - egyesület*“-nek; *elnöke* a „*Sport-egylet*“-nek, a *Felsőmagyarországi kertészegyesület*“-nek, a „*Fehér kereszt országos lelenczház egyesület kassai fiókja*“-nak; a „*Kassai nemzeti színügyi választmány*“ -nak; a „*Kassai takarékegylet, mint szövetkezet*“-nők stb. stb.

Érdemei nemcsak ama körökben találtak elismerésre; a melyekben naponként megfordult; hanem a magasabb körökben is elismerték, a minek legfőbb bizonyítéka, hogy a *III. osztályú vaskorona rendnek* és az *anh. D. J. o. medve rendnek is lovagja*.

Mint férj és atya; maga a megtestesült mintakép. Családját a rajongásig szereti, s ha a napi munkából fáradtan hazatér, örömmel tölti el a rendelkezésére álló szabad óráit otthonában, szerettei körében.

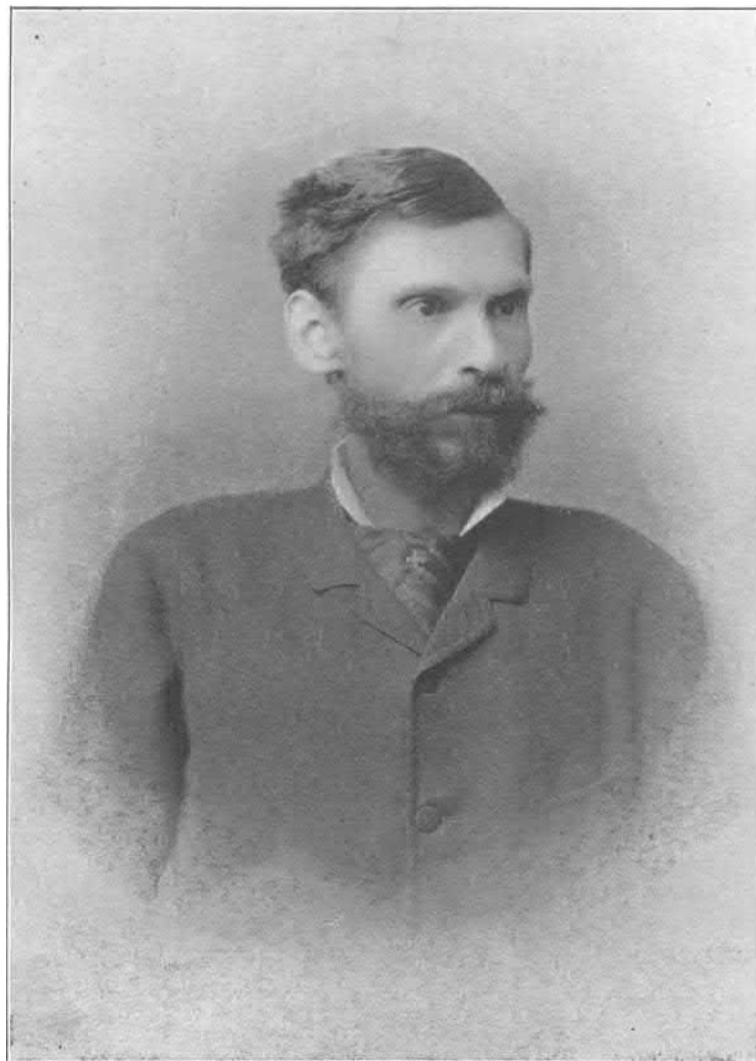
Egyébként nemes szívének melegét egyaránt árasztja ki mindenkire.

A katolikus egyháznak buzgó híve, s a míg saját vallását büszkén vallja, mások vallását és meggyőződését tiszteletben tartja.

Ezekután lehet-e csodálni, ha *Péchy* Zsigmond nemcsak hivatalnokai körében, de magában a társadalomban is közkedvelt, szeretett egyéniség. Tisztelettel, ragaszkodással övezi körül őt mindenki, mert neki barátja mindenki, ellensége senki. S a mint a sárosiak legfőbb óhaja: vajha mielőbb üdvözölhetnék főispáni székükben; mi részint azt kívánjuk, *hogy Péchy* Zsigmond minél tovább maradjon a mienk.

A letűnt nyolez esztendő fényes bizonyítéka az ő jótékony működésének, s hogy az isteni Gondviselés nekünk adta őt! azért csak hálával tartozunk.

Az ő élete a mi életünk; ő a mi napunk, a melynek fénye messze bevilágít a mi életünkbe. A míg ő körülünkben van, addig *Abauj-Torna vármegye* és *Kassa szab. kir. városa* fokozatosan fog haladni tovább is azon az utón; a melyet székfoglaló beszédjében kijelölt; s a melyen egyedül érhetünk célhoz.

ZEYKFALVI ZEYK DÁNIEL
Alsófehér-vármegye főispánja.

Alsó-Fejér vármegye főispánjai.

Gallus. Gyula III. Béla király idejében főispánja e megyének.

Gyula. 1201. (Hazai okm. V. 5. 2.) Gyuláról is csak annyit tudunk, hogy Imre király teszi őt Alsó-Fejér főispánjává. Ezután több főispán nevére nem akadunk egész a mohácsi vészig. Gróf Lázár Miklós adja kezünkbe a fonalat, kinek lelkiismeretes búvárkodása alapján a következőkben vezethetjük le Alsó-Fejér főispánjait:

Tömöri Miklós. 1530—1541. Szapolyai János hive s ellensége Balassa Imrének és Mailáth Istvánnak, Erdély akkori vajdájának, kik Szapolyai elhunytával ki is tiltották Tömörít Erdélyből. Meghalt 1542-ben.

Hallerköi Gróf Haller Péter. 1551—1555. Szebeni polgármester volt 1543-ban. 1551-ben országos tanácsossá s a megye főispánjává neveztetett ki, majd 1552-ben kincstárnokká lett. (Kőváry. Erdély családai. 106.) 1555-ig volt a megye élén s 1570-be mint szebeni királybíró halt meg. (Századok. 1887. 401.)

Nagylaki és papfalvi Chorouk Márton. 1555. Határozottan nem lehet megállapítani meddig volt tényleg a megye főispánja, de nagyon valószínű, hogy 1562-ig, mert ezen ideig nem találkozunk más főispán névével.

Kápolnai Bornemisza Farkas. 1563—1568. János király hive, kitől a buszti várát nyerte adományul. 1563-ban consiliárius volt s mint ilyen lett a megye főispánja. 1568-ig volt főispán. Méltóságáról lemondván:

Szalánczy László következett 1568—1576. (Századok 1887. 402.) Izabella királynő meghitt embere. Oiet használta fel arra, hogy Martinuzzi segítséget kaphasson. 1575-ig volt a megye főispánja; míg Báthory Zsigmondnak fogadott orgyilkosai Szalánczynak branyicskai várába mennek 1594-ben, s ott meggyilkolják.

Bólyai Iffju János. 1576—1594. Báthory Endre bíbornok s erdélyi vajdának mostoha atyja volt; neje Majláth Margit, 1594-ben szomorú véget ért „Anno 1593. 17. júlie Báthory Zsigmond az erdélyi fejedelem nagy öt uraknak véteti fejőket Kolozsváron: „Kendi Sándornak, Iffiu Jánosnak, Kendi Gábornak, Fórró Jánosnak és Szegedy Gergelynek, hogy a török frigyétől való elhajtását nem javallának!" . . . (M. tört. tár. IV. 54.) Fórró János 1588—1594-ig főispántársa Iffju Jánosnak. Együtt haltak a vérpadon.

Giberti Keserű János. 1594—1606. Amint az „Erdélyi országgyűlési emlékek IV. 571. lapján ismertetett okiratból kitűnik, főispánságát 1594. második felében foglalta el, mígnem 1603-ban, járványos betegség áldozatává lett. Thoroczkay László is vele főispán 1594—1601-ig.

Kápolnai Bornemisza Boldizsár. 1603—1608. Farkas fia., Báthory István udvarában nevelkedett. Főispánságát 1603-ban foglalta el s 1608-ig kormányozta megyéjét. (Századok. 1887. 407.) Tordai főispán is 1601. és 1602-ben. Főispántársa

Veress Dávid szintén 1603—1608-ig. (M. tört. tár. XI. 163. Századok 1887. 406.)

Gyerőmonostori Kemény Boldizsár. 1608—1630. János fia. Tagja volt azon küldöttségnek, mely Báthori Istvánt a lengyel királyságra kísérte. (Budai II. 287.) 1630. novemberben bekövetkezett haláláig viselte főispánságát; de alatta még más három főispánnal találkozunk u. m. körtvélyfájai Kovácsóczy Istvánnal 1608—1610-ig. Pikrovinaí Pekry Ferenczczel 1610—1616-ig és Macskássy Ferenczczel, ki 1628-tól 1639-ig volt e megye főispánja, s így főispánkodása benyulik Kemény János idejébe is.

Gyerőmostori Kemény János. 1630—1657. Boldizsár és Tornyai Zsófiának fia: született Bükkösön 1607-ben, Bethlen Gábor udvarában teljesített szolgálatot, hol 1625-ben főpohárnok lett. 1630-ban e megye főispánja, 1636-ban Rákóczy György főhadvezére, de ekkor a török fogságába esett. 1658. év Kemény János életében nagy fordulatot képez. Barcsay Ákos népszerűtlenné lett s Keményt emlegetik a fejedelmi trónra, mi végre 1661-ben meg is történt, míg 1662-ben a Nagy-Szöllősnél vívott csatában elesett.

Kemény főispánsága idejében még négy férfit találunk a megye élén. Ezek: Macskássy Ferencz 1630—1639. Buni és keresdi Bethlen Ferencz 1639—1654. keresdi Bethlen Mihály 1654—1657. és Borsai és hévízi Nagy Tamás 1655—1657-ig.

Gyerőmonostori Kemény Simon. 1658—1662. Jánosnak, az erdélyi fejedelemnek fia. II. Rákóczy György hadjárata alkalmával Fejérmegyének mindkét főispánja Kemény János és Nagy Tamás is török fogságba került, Simon neveztetett ki főispánná, mely méltóságát atyjának Nagy Szöllősnél történt elestéig viselte 1662-ig, s meghalt 1675-ben.

Büni Bethlen János. 1662—1678. Torda és Küküllő megyék főispánja? Keménynek 1662. január hóban történt eleste után Fejérmegye főispánja és Udvarhelyszék főkapitánya lón. (Századok 1888. 254.) Tudományosan képzett férfiú.- 1663 bán adta ki „Rerum Transsylvanicorum¹¹ című munkáját. 1678-ban halt meg.

Losonczi Bánffy Zsigmond. 1662 — 1674. Bánffyt Apaffy tette e megye főispánjává 1662-ben. Bethlen Jánossal együtt volt főispán. Ágnes nevű leányát Barcsay Ákos fejedelem vette nőül.

Keresdi Bethlen Farkas. 1678—1680. Tudományosan képzett férfiú, ki a történet-írással is foglalkozott.

Zabolai Mikes Kelemen. 1680—1686. A Rákócziak tántoríthatlan híve. Vele együtt főispánkodott *Nagybarcsai Barcsay Mihály*, a fejedelem öcsese. (Századok 1888. 539.)

Losonczi Bánffy György. 1686—1693. Kolozs és Dobokamegyék főispánja, s 1691—1708-ig Erdély kormányzója. (Századok 1887. 712.) Vele volt főispán 1686—1690-ig széki Teleki Mihály.

Nagygyenyői Keresztesi Sámuel. 1693—1704. I. Lipót nevezte ki a megye főispánjává. 1696-ban helyettes ország-elnök volt. Főispánsága összeesik.

Pekrovinaí Pekry Lőrincz, főispánkodásával, ki 1698—1709. volt a megye élén. Bercsényi zászlója alatt harcolt. Rákóczinak nagy embere volt, kinek részére sokat meghódoltatott. Meghalt 1709-ben.

Gönczruszkai gróf Korniss István. 1714—1725. Korniss általánosan szeretett férfiú volt; Erdély egyik legtekintélyesebb embere, ki híres volt tudományos készségéről. Midőn Erdélyben a *pragmatica sanetio* tárgyalatott, 1722. márczius 30 án gróf Korniss István küldetett ki a magyar vármegyék részéről. (Századok 1879. 317.)

Zeykfalvi Zeyk Mózes. 1740—1744.

Mikes István. 1744. végén. (Kőváry. Erdély családai.)

Hallerkői gróf Haller István. 1800—1817. Antal és Mikes Juliánna fia. 1817-ben Belső-Szolnokmegye főispánjává neveztetett ki, 1839-ben hunyt el.

Bethleni gróf Bethlen Imre. 1817—1822. Küküllőmegyei főispán volt. 1817. szeptember 30-án, Vajda-Hunyadon kelt királyi leirattal neveztetett ki e megye főispánjává. — 1822. szeptember 11-én lemondott.

Magyar gyerőmonostori báró Kemény Simon. 1823—1827. A marosvásárhelyi kir. ítélőtábla bírása volt, s bírói székéből neveztetett ki a megye főispánjává 1823-ban.

Sepsi-zoltáni Czérjék Dénes. 1828—1834. A dévai kerület tartományi segédbiztosa

volt s innen neveztetett ki főispánná, 1834—1836. években Alsó-Fejérmegyében nem volt főispán; a kormányzási teendőket a főbírák s az alispánok vitték; inig nem

Szárhegyi gróf Lázár Benedek, személyében a megye ismét főispánnak örvendett 1835—1838-ig.

Losonczy báró Bánffy Miklós. 1839—1848.

Magyar győrmonostori báró Kemény István. 1848—1849.

Nagyklopotivai Pogány György. 1861. 1875. Hunyad főispánja is. (Lásd ott.)

Zeykfalvi Zeyk Károly. 1875—1885. Tíz évig volt e megye főispánja, mely idő alatt megyéje bizalmát egész teljében birta. Meghalt 1885 április 21-én; kineveztetésének éppen tizedik évfordulóján. Utódja —

Magyar győrmonostori báró Kemény Kálmán lett 1885—1892. Született Kolozsvárott 1839. június 7-én, fejedelmi család ivadéka. Atyja báró Kemény György, anyja gróf Bethlen Johanna. Tanulmányait a marosvásárhelyi református főtanodában kezdte s fejezte be. Nagy tanulmányutat tett, s Párisban tartózkodott 1860-ig. Hazajöve, atyja átadta neki a maros-vécsi uradalmat, a gyönyörű kastélyllyal, mely a legmintaszerűbb gazdaságoknak egyike. Részt vett a közügyekben; mindenütt ott volt, hol a köz javára munkálni kellett, míg 1885. május 8-án a megye főispánjává neveztetett ki. Ő létesítette az erdélyi czukorgyárat páratlan tapintattal, mindenki elismerésére. Áldásos működésében mondott le s a megye osztatlan szeretetével hagyta el főispáni székét . . .

Zeykfalvi Zeyk Dániel. 1892-től. Zeyk Károlynak, e megye közszeretben állott főispánjának fia; született Kolozsvárott 1851. december 20-án. A nagyenyedi Bethlen-főtanodában kezdvén tanulmányait, a pesti ref. főiskolában végezte, honnan a budapesti egyetemre iratkozott a jogi tudományok hallgatására. Ezeknek kitűnő befejezése után tompoházi birtokára ment, honnan Alsó Fehérmegye politikai mozgalmát buzgó figyelemmel kísérvén, minden fontos alkalommal berándult a tanácskozások színhelyére, hol csakhamar feltűnővé, mintegy mérvadóvá, majd nélkülözhetlenné vált, elannyira, hogy a törvényhatóság valamennyi bizottságába beválasztották. Mi követhette ezt más, mint hogy képviselővé választották s négy ízben képviselte az alvinczi kerületet. Tagja volt a kérvényi bizottságnak s a közgazdaságnak is. Lelkiismeretes és avatott működése a vármegye főispáni székébe ültették 1892-ben, s midőn hire járt, hogy vissza akar vonulni, a vármegye színe javából küldöttség jelent meg a belügyminiszternél, hogy a szeretett főispán netáni lemondását el ne fogadja. Működésének további vázolója e tény közlésével teljesen feleslegessé válik. Fenséges megnyilatkozás ez, mely fényes világot vet a főispánra s megyéjére!

Arad vármegye főispánjai.

Kelemen. 1214 Az első az aradi főispánok között, kiról okmányilag szólhatunk: „Kelemen Orod comitatus . . . Dátum . . . aunus ab Incarnatione Domini 1214.“ (Czinár. Tud. 536.)

Gyula. 1224. (U. o.) 1225-ben az ország palatinusa.

Saul. 1240. (Fejér. Cod Dipl. IV. 3. 552.) Saul után egy századon át nem található okmány, mely aradi főispánt említene.

Széchenyi Farkas Tamás. 1318—1330. Károly királynak hű embere, ki 1312. június 15-én, a rozgonyi völgyben Treneséni Chák Máté ellen vitézül harezolt, melyért a nógrádinegyei Hollókő várát kapta adományul a hozzátartozó uradalmakkal. Otot küldte Károly Csehországba, hogy Beatrixot megkérje. (Csanádi tört. adattár. 1873. 254. Századok. 1879. 233. — 1893. 508. — Virág B. III. 53.) „Filius Farkasi C. Orodien. Barsien, Sirmien. et Index Cumanorum.“

Tamás. 1330—1342. Ez azon Tamás, ki a szerencsétlen Zách-féle Ítéletet aláírta: „Coram thoma, vojvoda Transsylvano, Comite Orodien, Csongradiensi et de Zounok.“

Rajki Rajky Zsigmond. 1343. Tamás utódja. (Fábián G. 191.)

Ozorai Pipo. 1405. Temes, Csanád, Krassó és kévéi főispán. (Századok. 1872. 393.) Főispánságát valószínűleg a temesivel együtt tette lo 1424-ben.

Palóczy Imre. 1427. Péter fia; testvére Máté palatinusnak. Zsigmond szeretett ombere. „Emerico de Paloch Orodien, Comiti . . . (Károlyi. Cod. II. XXXII. 1.)

Maróthi László. 1441. Ulászló kedvence, kitől Világos várát nyerte 1441-ben, melyről szóló adomány levél ben így említettik: . . . Ladislav de Maróth Comiti Orodien, filio con-dem Joannis de codem Maróth . . .“ Aradon kívül Békésben is főispán 1442-ben. Századok. 1875. 460.)

Both Bálint. 1500—1510. Á bajnai Both család sarja.

Haraszty Ferencz. 1511—1516. Szokolyi Andrással együtt volt 1486 bán Szörényi bán. (Budai. II. 105.)

Rozgonyi János. 1517—1525. Fábián G. „Aradmegye leírása“ 196. lapján Rozgonyi 1516. táján vehette át főispánságát; a körülményekhez viszonyítva, 1525-ig volt a megye élén. Utánna ismét majdnem egy századra kiapadnak forrásaink s nem akadunk főispánokra.

Dóczy András. 1614. Szatmár- és Aradmegyéek főispánja. (Századok. 1887. 99.)

Klobusitzky Ferencz. 1702—1713.

Gróf Consburgh Pál. 1713.

Herczeg Grassalkovich Antal. 1744—1751. Atyja Antal, ki Ürményben született 1694-ben, kinek bölcsőjét a szegénység ringatá, de végrendeletében két majorátusról intézkedik. Ennek fia II. Antal, ki 1744 ben Aradmegye főispánjának neveztetett ki. (Porocz I. Aradm. 8.)

URBÁN IVÁN

Arad-vármegye és Arad szab. kir. város főispánja.

Galantai gróf Fekete György. 1751 — 1790. Ő pusztította ki Aradmegyéből az úgynevezett „haramiák“-at, melyek az egész vármegyét előzőnlötték.

Zsadányi Almássy Pál. 1790—1821. Koronaőr. Megyéje kormányzásában nagy buzgalmat fejtett ki; 1821-ben megmérgeztetett.

Báró Wenckheim József. 1822—1880. Nagy-Szebenben 1778. november 21-én született. Kezdetben katonai pályára készült, de később a polgári közszolgalat terére lépett, hol 1822 ben Aradmegye főispánjává neveztetett ki. Nagy érdemeket szerzett a békési mocsárok lecsapolása által. Meghalt 1830. márczius 1-én. Krassómege főispánja is volt.

Báró Orczy Lőrincz. 1830—1836. Tudománykedvelő s ritka képzettségű férfiú; megyéjének egészen új életet adott.

Szerencsy István. 1836—1842. kitűnő jogtudós; később septemvir. Az ő vezetése alatt jurátoskodott Lanovics Józsof Csanádvármegye jelenlegi főispánja.

Lucsivnai Feschó József. 1846—1848. Született 1795-ben. Aradmegye követe.

Világosi Bahus János. 1848.

Tomcsányi József. 1849 ben.

Szende Béla. 1867—1869. Született Lúgoson 1823-ban. Tanulmányait Szegedin, Pesten és Kassán végezte. Tizenkilenc éves korában már ügyvédi oklevelet nyert. 1848-ban, a nemzet zászlója alá sorakozott, s Budavár ostrománál ő volt az első ki a várfokra lépett, 1860-ban Krassómege egyhangúlag választotta meg alispánjává; 1865 ben képviselő, 1867-ben Aradmegye főispánja, 1869-ig. 1873-ban honvédelmi miniszter 1882-ben bekövetkezett haláláig.

Borosjenői Aczél Péter. 1871—1878. Született 1836-ban. A család egyik kimagasló tagja. Tanulmányait magán úton s egy párisi intézetben végezte. Arad legújabb történetében korszakot alkotó férfiú, kinek szereplését az aradi lyceurn, színház, vámház hirdetik. 1867-ben Arad polgármestere; 1871-bon a vármegye főispánja 1878-ig. 1882-ben Arad országgyűlési képviselője.

Tabajdy Károly. 1879—1886. október 7-ig

Fábián László. 1886. november 30-tól 1900. Született Aradon 1840. május 20. Tanulmányait az aradi gymnasiumban végezte, honnan a heidelbergi egyetemre ment; majd Pestre jött, hol a jogot befejezte s 1866-ban ügyvédi oklevelet nyert.

Irodáját is Aradon nyitotta meg, de nem sokáig ügyködött, mert Arad szabad királyi város tiszti főügyészévé választatott meg; majd később törvényhatósági közgyűlés jóváhagyásával, főjegyzővé lett; s mikor az első folyamodású bíróságok szerveztettek, az aradi királyi törvényszék bírójává neveztetett ki, hol 1885-ben törvényszéki elnökké emeltetett. Tabajdy Károly 1886-ban elhunván, utódjává, 1886. november 30-án Fábián László nevezeti ki a megye és Arad szabad királyi város főispánjává, mely méltóságában 1900 ig igazság szerető leikével, ernyedetlen munkásságával tűnt ki.

Urbán Iván 1900. otóbertől

Liptómegei Behárfalvai nemes család, mely előnevet a törzs azon családtagjai, kik ott laknak, még ma is használják. Ezen ott elszaporodott nemzetség egy ága Nógrádmegyébe, egy másik ága Aradmegyébe szakadt és telepedett le.

Nógrádmegye Szakái és Türkös községekben bírtak — illetve bírnak. Urbán András 1755-ben oda telepedett utódai; hol ugyanakkor még Mátyás, Imre is lakott.

Zemplónmege szinte nemesei közé számítja az Urbán családot (lásd Szirmay E. Zemplén nőt. táp. 1181.)

Aradmegyében a megyei nemesekről vezetett törzskönyvben Urbán József, ennek fia Gyula, ennek fiai András és Iván (keresztelő szent János) utóbb nevezett fia Péter és ennek fia Iván, Gáspár és Pál fordulnak elő, illetve vannak hiteles alapokon bejegyezve.

Ezen aradmegyei Urbán család Liptóból Behárfalváról Urbán János személyében szakadt el, ki a család, illetve nemzetség túl elszaporodása folytán, Morva és Csehországba ment, hol önállóan keresvén kenyerét, családot'alapított.

János született 1730. és 1740. között Behárfalván, meghalt 1820. körül Felső-Gáján (Ober-Galla) Komárommegyében, fia József 1778—79. évek egyikében született Karlsbadban.

János életéről mi sincs feljegyezve; fiával Józseffel találkozunk csak ismét, ki a Stein nevű gyalogezredben szolgált mint tiszt, és akit hasonnevű, *Urbán* ezredese adoptálni és összekötni akart, a Liptómege Behárfalvai Urbán családdal, mint a melytől atya János elszakadt és kivándorolt. József nem akarván senki lekötelezettje lenni — és azon hiszemből élve, hogy őtet, minthogy atya Bohárfalváról elszakadt a behárfalvi előnév már nem illeti meg — és a nemességet önmagának is megtudja szerezni Urbán nevű ezredese ajánlatát sem az adoptációt, sem a neccatiót, illetőleg el nem fogadta.

Urbán József jogi tanulmányait Prágában végezvén ott élt, és az egyetemi polgárok által a francia háború idejében felállított szabad csapatba állott be; a háborúból visszatérve a Sztáray nevű gyalogezredbe osztatott be mint hadnagy, és mint ilyen herczeg Auersberg Csehország kormányzója és hadtestparancsnoka adjutánsa volt; később annak tanácsára a katonaságból kilépett és a jogászságot folytatta. — A jogot bevégezvén a hadbíróságra készült, melynek absolválása végett Bécsbe a „Judicium delegatum Militare mixtumhoz“ praxiszra kellett volna mennie, de hatalmas protectora — Bellegarde akkori udvari főhadtanács elnöke (Hof Kriegsathpräsident) — közbenjárása folytán Bécs helyett Prágába ment és az ottani Generál-Commandónál végezte a praxist.

Pár évi praxis után, letévén a kötelező vizsgát, fenntérintett két protectora pártfogása mellett hadbíróvá neveztetett ki Pestre, először az Eszterházy ezredhez, később pedig a Pesti Gárnizonhoz — az ott állomásozó katonaság hadbírójává, ahol pár év múlva törzshadbíróvá léptetett elő; — mint ilyen, két tábornok pörének elintézésére Bukkari és Carlopagoba a tengerpart vidékére küldetett.

Onnan visszatérve, József Nádor által az akkor Pesten uralgott közbiztonsági zavargások rendezése céljából, Pestváros kapitányává neveztetett ki; ezen állásáról később lemondván mint magánzó tartózkodott Pesten, hol mint vagyonos ember — nőül vette Keller Karolinát — élt és jelenlegi Erzsébet-téren egy szép két emeletes házat építtetett, melyben családjával lakott is. — Ez időben herczeg Metternichnek szüksége lévén egy megbízható — de nem aktív hivatal viselő — emberre, felszólította őt, hogy a Bajorországban foglyok gyanánt fogságban tartott Hoffer András társainak kiszabadítására, és elkobzott vagyonaik kiadásának kieszközlésére vállalkozzék; ezen kiküldetésének szerencsés megoldása után, a neki felajánlott Lipótrend helyett, az alternatívaként megkínált királyi domatiót (az Aradmegyében fekvő Monyoró birtokot) az avval járó nemesi levéllel kérte és kapta meg 1824-ben, — melynek czímerében „Zöld mezőn kivont egyenes karddal, egészen páncélba öltözött, álló vitéz látható (aharemezőn tett szolgálatok szimboiuma); a czímer koronája felett pedig egy kar, kivont karddal, mely azt jelenti, hogy élet és halál feletti bíró volt a czímerrel kitüntetett. — Később monyorói birtokára vonult vissza, melyet gyönyörű lak- és gazdasági épületekkel látott el, hol 1839. kisasszonyhava 8-án reggel 9 órakor munkás élete 60 ik évében elhalt és eltemetett. Házasságából 5 gyermeke maradt két fiú és három leány, legidősebb gyermeke Gyula született 1813. Deczember 15-ön ez jogi tudományait végezve, a bécsi csász. kir. Kancellariánál szolgált Szögyéni és báró Vay Miklós későbbi koronaőr alatt, később Aradmegye táblabírája, 1848-ban pedig Aradmegye követe volt; ezután visszavonulva gazdaságának élt és több megyei kulturális intézmények elnöke volt, nőül vette törökbecsei Sissányi Constántiát, Rohonczy Lipót honvédezedes és gróf Leiningen Westerburg Károly vértanú vejének nővérét; a török-orosz hadjárat idejében báró Simonyi Lajos akkori kereskedelmi miniszter által a Felső-Tömösi magyar királyi Vesztegintézet Igazgatójává neveztetett ki, széles jog és hatáskörrel; hót nyelvet helyesen bírván, erélye tapintata által nagy szolgálatokat tett, az államnak, jelenleg ezen minőségében nyugdíjazva Brassóban él még; öcscse Albert kis korában elhalt, nővérei Josefin, Eleonóra és Ágnes férjhez mentek, az első Gros Frigyeshez Bécsben, a második Zlátárovics csász. kir. Főtörzsorvos és Josephium Acadómia tanárához Bécsben, a harmadik Marguis Selliers de Morauville francia emigránshoz Gráczban; Anyja, első férje halála után több évre másodsorú férjhez ment báró Kofferhez Gráczban, ahol 83 éves korában meghalt. — Gyulának Sissányi Constántiávali házasságából szinte 5 gyermeke vsn, Andor, Sarolta, Iván, Hona és Szilárdka; neje 1884-ben halt meg, Andor a legidősebb, jogi tudomá-

nyait végezvén báró Wenkheim Béla belügyminisztersége alatt azon minisztériumba mint fogalmazó nevezetvén ki ott szolgált, később Torontálmegye, törökbecsei járás főszolgabírája volt, jelenleg Budapesten él mint magánzó nőtelen ember; Sarolta és Szilárdka hajadonok, Ilona férjhez ment Almay Józsefhez, a hajdan oly gazdag Wurm pesti polgár unokájához, kinek egyik nővérét báró Lipthay Antal, másikát gróf Széchényi Ödön vette nőül. — *Iván* tanulmányait Budapesten végezvén, a gazdasági pályára lépett és atya Monyorói gazdaságát vezette; fiatalon megnősült, elvette jószághelyi Purgly János leányát, Máriát. Családi viszonyok miatt a gazdaságot ott hagyta és Aradmegye szolgálatába állott, eleinte mint t. aljegyző, később megyei letéti pénztárnok szolgált, ezután segédszolgabíró lett Atzól Péter főispánsága idején, míg Tabajdy Károly főispán alatt Aradmegye központi járás főszolgabírájává választott, mely állást hat évig töltötte be; ekkor az aradmegyei birlokosság és intelligencia által alispánná óhajtván megválasztatni, a közte és főispánja között felmerült komolyabb differenciák miatt a hatalmas főispán megbuktatta; ekkor a megyei szolgálatból visszavonult, egy nagyobb utazást tett keleten, és onnan hazatérve családjával a torontálmegyei Törökbecse birtokára vonult vissza, hol kizárólag gazdaságának és családjának élt, nem foglalkozván sem megyei sem politikai ügyekkel. — Itt talált reá az örök emlékű Baross Gábor vas miniszter — ki őt, személyesen bár nem, de nevérol és főszolgabírói ténykedése idejéből ismerte — és felszólította, hogy vállalja el a törökbecsei ármentesítő társulat zilált viszonyainak rendezését, és kinevezte miniszteri biztossá, mely állást három és fél évig töltötte be, és ezen társulatot úgy védelmi, mint pénzügyi szempontból rendezte, ezen idő alatt 1889-ben, midőn már kiösmerte orélyót és megbízhatóságát, ugyancsak Baross felszólította, hogy az üresedésben levő Ternesi, Csongrádi, vagy Szolnoki főispánságok egyikét fogadja el, és megkérdezte, hogy a rendezésére bízott és miniszteri biztossága alatt szerzett érdemei elismerésül milyen kitüntetést óhajt, királyi tanácsosságot vagy a vaskoronarend lovag keresztjét? de a megkínált azon kijelentése mellett — hogy amit tett azzal csak elvállalt kötelességének felelt meg — egyik kitüntetést sem fogadta el; ekkor kínálta meg a fent jelzett főispánságok egyikével, de ezt sem fogadta el, politikai reputációjára való tekintetből, mert mint a nemzeti párt rendíthetlen híve, azt összeegyeztethetőnek nem találta. A megkínált főispánságok betöltettek ő pedig folytatta tevékenységét a gazdaságában és azon társulat érdekében, mely társulat akkor, midőn ő a miniszteri biztosságról lemondott, elnökévé választotta, mely állást még tíz évig viselte. 1895-ben átadta szépen berendezett Törökbecsei gazdaságát fiának, Péternek, ki 1894-ben megnősült, és ő visszavonult Aradmegye Simándi birtokára, a hol teljesen nyugalomba helyezte magát; de érdeklődött a megyei ügyek iránt és csakhamar minden bizottságba beválasztották, melyben tevékeny részt is vett.

Ez időre esett 1899-ben az a politikai mozzanat, midőn a nemzetipárt beolvadt a szabadelvűpártba, és az országban dúló egészségtelen, meddő és annak fejlődését és munkásságát gátoló állapotok szanáltattak; Széli Kálmán tapintatos, előrelátó, mély államférfiu ismereteire való eljárása által és a király őt bízta meg az új kabinet alakításával. — Széli belátva azt és meggyőződve arról, hogy a volt nemzetipárt soraiban vannak sokan, kik vele gondolkodnak és éreznek, abból a táborból többeket, és így Urbán Ivánt is megkínálta egy főispánni állással, most már nem lévén ok azon bizalom visszautasítására, azt el is fogadta, és 1900. év október 4-ön Aradmegye Arad szabad királyi város főispánjává nevezte ki a király által, mely kinevezés, úgy a megyében mint városban általános meglelégedéssel fogadtatott. Székfoglaló ünnepélyén 1900. november 7-ön a szomszédos Temes, Torontói, Krassó, Hunyad, Békés, Csanád, Torda-Aranyos, Csongrádmegyék, Temesvár, Szeged, Hódmezővásárhely városok, és Aradmegye és város diszküldöttségei több száz főre menő gyönyörű látványossággal ünnepelték igazi örömmel fogadták az új népszerű és közkedvelt főispánt, kinek székfoglalója páratlan volt a maga nemében, mert beszédében oly elveket hangoztatott, melyek a tiszta, becsületos, pártatlan közigazgatásnak egyedüli alapjait képezhetik csak.

Családi viszonyaira térve vissza, arra csak azt mondhatjuk, hogy példás, szerény, megnyerő.

Fia, Péter a legidősebb, ennek három gyönyörű fia van, Iván, Gáspár, Pál a legidősebb, ki nagyapja nevét viseli, a kis 6 éves Iván, mármost hangoztatja, hogy annyit akar tanulni és tudni, hogy nagyapja után ő foglalhassa el annak jelenlegi állását. — Péter fia 1894-ben lépett házasságra jászahelyi Purgly Ilonával, tehát unokatestvérével. — Második gyermeke, Mariska férjhez ment 1891-ben abafalvi és felső-lehotai Abaffy Emil csász. és királyi kamaráshoz, ki a katonai pályára neveltetett, de utóbb ezt odahagyva, jelenleg családjával birtokán él. — Harmadik gyermeke Erzsébet férjhez ment 1897-ben ebotzki Blaskovich Erneszthez, ebotzki Blaskovich István Csanádmegye nagy-királyhegyesi birtokos fiához, és családjával Aradon lakik. — Nagy rokonság környezi az aradi főispánt és télen át, gyermekei és unokái vidítják fel terhes állásából kifolyó gondjaiban.

PACŞÉRI CSILLAGHY JÓZSEF
Árva-vármegye főispánja.

Árva vármegye főispánjai.

Lambert. 1822. (fejér. Cond. Dipl. VIII. 2. 287. Kubinyi Miklós. Árvavára.)

Donch. 1330. Komárom, Liptó, Turóc és Zemplén főispánja. Hű embere Károly királynak, kit minden háborúba kísért; ő volt az, ki az oláh háborúban, fiával együtt, a király ellen szórt nyilzapot testével fogta fel. Mint árvái főispán, írta alá a Zách-féle ítéletet.

Kathy István. 1355. „Praesonti Magistro Stephano dicto Kathy comite et castellano do Árva.“ (Turóczi convent 1355.)

Bebek Detre. 1379. Lajos király, egy 1379-ben kiadott oklevelében így szólítja: „Nos mgr. deiricles dictus a Bubek, mgr. dapifer. regal. et costellanus de Árva.“ Az árvái várnagy ogyuttal a megye főispánja.

Miklós. 1382. (Kubinyi M. Árva v. 43.)

Balizei János és Prokop. 1426. Testvér főispánok. Endre fiai. Ez évben három főispánja volt a megyének: Baliczki, másképp Baluschki Miklós is. (Kubinyi M. Árva vára.)

Komorovszky Péter. 1474. Mátyás király haragját annyira magára vonta, hogy nemcsak Árvamegye főispánságától fosztotta meg, hanem Árva- és Liptómegekből is kitiltotta. (Századok. 1867. 387.)

Gróf Thorkey Tamás. 1475—1482. A megyei grófsággal is felruházott mint Mátyás hű embere.

Corvin János herceg. 1482—1484. Mátyás király fia. Mátyás a főispánsággal együtt az árvái javakat is neki adományozza; de János herceg alig vette át e terjedelmes birtokokat, már is Horváth Mihály castollanusának zálogosította el, mire Mátyás annyira haragra gerjedt, hogy úgy a megye főispánságától mint az árvái uradalmaktól megfosztotta. Utódjául Zápolya Imre neveztetett ki 1484—1490-ig. Leusták és Dorottya fia; a Hunyadyak udvarában nevelkedett s „ . . . Hunyady János alatt tanulta a fegyverforgatást“ ... Az utolsó férfiú, kit Mátyás bizalma helyezett az árvái uradalmakba, melyeket Mátyás haláláig meg is tartott. Zápolya szepesi örökös főispán, királyi kincstartó, horvát, tót és dalmátországi bán, majd palatínus volt.

Thurzó Ferencz. 1534. nyitrai püspök s mint ilyen, árvái főispán. Thurzó lemondott püspökségéről, kilépett az egyházi rendből s nőül vette Koszka Borbálát; ennek halálával pedig Zrínyi Miklós leányát. Később főudvarmester.

Dubove János. 1534—1545. „Jan z Dubovcze“ Ferdinand király kegyeltje. Ő hívta be hazánkba a ma is virágzó Zmeskall családot.

Podmaniczky István. 1547—1564. nyitrai püspök, s ezen állásában koronázta meg 1526-ban Szapolyai Jánost Magyarország királyává. Podmaniczky is lemondott püspökségéről sőt áttért a Lutheránus vallásra s megnősült. 1569 ben halt meg.

Gróf Thurzó György. 1609—1617. „Mi gróf Thurzó György Árva várának örökös

ura és vármegyéjének főispánja, az fölséges Magyarországi második Mátyás királynak tanácsa és főasztalnok mestere.“ (Századok. 1872. 346. 1609-ben kelt oklevélben.)

Bethlenfalvi Gróf Thurzó Imre. 1617—1621. György és Czobor Erzsébet fia. Tizen-nyolcz éves korában neveztetett ki főispánná. Bethlen Gábor fejedelem tanácsosa, kit maga helyett, a Frigyes cseh király által Prágába egybehívott gyűlésre küldött, ismerve nagy tudományát. (Századok. 1886. 115.) 1621-ben elhalván, utódja lett édes anyja

Özv. Gróf Thurzó Györgyné született Czobor Erzsébet. 1621—1626. Főispánságát páratlan buzgósággal vezette s nagy erélyt fejtett ki . . . „uralomra termett erős asszony volt“ (Századok. 1887. 218.) 1626-ban hunyt el, leányai éltek ugyan az árvái főispáni cízzel, de a főispánságot az árvái javak igazgatója vezette.

Gróf Illyésházy Gáspár. 1626—1648. Istvánnak, a nádornak unoka öcscse; született 1593-ban; tanulmányait a lipcsei egyetemen végezte. Hazajövet nőül vette Czobor Erzsébetnek Ilona nevű leányát, kivel az árvái uradalmat visszaszerezte, így a család Illyésházyt bizta meg az árvái javak igazgatásával s ő nyerte ol a megye főispánságát is, melyhez 1634-ben még a trencsényi és lipcsei főispánságok is járultak.

Gróf Thököly István. 1669. „Késmárki Tökeli István ki Groff és Árva vármegyének főispáni és Sefnikban nagyságos úr vala“ . . . (Nagy Iván közl. 1669. emlékirat.) Élte 40. évében halt meg, egyetlen fiú gyermekét — Imrét — hagyva hátra.

Trakostyáni Draskovich Miklós. 1670—1673. Egyike azon férfiaknak, kik a pozsonyi országgyűlésen a király választás mellett szavaztak.

Illyésházy György. 1673—1676.

Monyorokeréki Gróf Erdődy György. 1676—1713. Gábornak, a kincstári elnöknek és főajtóállónak fia. Rákóczy hive, do később Lipót pártjára állott s Árva, Bors, Sáros és Yarasd megyék főispánja, majd főtárnokmester és országbíró lett.

Jeszeniczei és budatini Gróf Szunyogh János György. 1713—1721.

Vásonkeői **Gróf Zichy Imre.** 1721—1746. Belső titkos tanácsos; ő alapította a Zichy-féle dévényi majorátust.

Gróf Szunyogh Antal. 1747—1751. (Kubinyi M. Árva vára. 153.)

Gróf Erdődy Antal. 1751—1769. Györgynek, az országbírónak fia; árvái főispán s egyszersmind tábornok.

Török János. 1769—1775. A katonai pályáról, mint tábornok ül a főispáni székbe; vele záródik be azon főispánok névsora, kik egyúttal az árvái javak kezelői is voltak. Ez időtől fogva többnyire idegenek kezére kerül a régi vár, s a főispáni szék is csak időközönként töltetik be.

Ezek közül kitűnik Tajnai Antal és Marczibányi Antal. Ez utóbbi 1841-ben neveztetett ki főispánná, miután három ízben volt a vármegye alispánja. 1845-ben Trencsény megye főispánjává lett. Ezután Madocsányi Pál és Zmeskall Mór tűnnek ki. A vármegye alkotmányos főispánjai közül kimagaslik Szmrecsányi Dénes, a Szent István-rend k. keresztese, s val. b. titkos tanácsos. Hosszú idejű kormányzása alatt, nemcsak vármegyéje, hanem az egész felvidék közbecsülését érdemelte ki. 1888-ban hunyt el. Két fia is nyomdokát követi, kik közül Jenő, a mostani közigazgatási bíró Sárosmegye, György pedig Árvamegye főispánja volt.

Szmrecsányi György. 1888—1896. Atyja utódjaként foglalta el a főispáni széket, mint a vármegye volt alispánja. A közszeretben álló alispánt a megye osztatlan öröme fogadta, ki nyolcz évi szereplése után az elismerés babériját vitte magával.

Kürthy Lajos. 1896—1900. (Lásd Zólyomgyónél.)

Pacséri **Csillaghy József,** Árva vármegye főispánja, Isztebne árva vármegyei községben, a család régi birtokán született. 1853. évi márczius hó 1-én. Atyja, szintén József, ki az alsókubini választó-kerület országgyűlési képviselője, majd két cycluson át Árva vármegye alispánja s általában egyik vezető embere volt a felvidéki magyarságnak, mint Deák Ferencz lelkes, tántoríthatatlan hive, egész életén át, törhetetlen harczosa volt a tiszta liberalizmusnak és a nemzeti eszméknek, melyek iránt való hűségét 1848/9-ben a csatatéren is fényesen bebizonyította, mint a Guyon huszárok főhadnagya végigküzdvén az egész szabadságharcot,

melynek zászlói alá alig tizenkilencz éves korában állott. Ugyanezen eszmékért küzdött később a Bach- és Schmerling korszakban is, kitartást és bátorságot öntve e szomorú időkben a körötte csoportosuló, elszigetelt árvái magyarságba, melynek az alkotmány helyreállítása után is egyik leglelkesebb és legtiszteltebb vezére maradt mind halálig, mely Árva vármegye alispáni székén találta őt. Ő csepegtette fia fogékony szívébe a lángoló hazaszeretetet, a szabadelvűség iránti odaadó hűséget s mindenekfölött azt a kötelességtudást, mely a főispánnak ma is legszebb jellemvonásai közé tartozik, míg édes anyjától: sédeni *Ambrózy Annától*, ritka nemesszívűségét, a szegény nép ügyes-bajos dolgai iránt érzett s a segítségre mindig kész részvét-indulatát s az emberekkel való egyéni bánásmódjában nyilvánuló azt a tapintatát örökölte, melyet még ellenségei is kénytelenek elismerni benne.

Pacséri Csillaghy József a szülői házban nyert gondos szeretetteljes és mindenek fölött jellemképző nevelés után középiskolai tanulmányait Selmezen kezdte meg, majd Pozsonyban folytatta és Sopronban fejezte be. Ezután hajlamait követve jogot tanult a bécsi és budapesti tudományegyetemen. Közben katonai kötelezettségének is eleget tévén, tartalékos honvédhadnagy rangot nyert. Jogi tanulmányai befejeztével atyja határozott kívánságára — 1875-ben — a bírói pályára lépett s e tisztében pártatlan, igazságos és humánus eljárásával ritka népszerűsége tett szert nemcsak Trsztenán, ahol 1887—1892. között mint járásbíró működött, hanem egész Árvában, sőt még a szomszédos vármegyékben is.

Trsztenai járásbíró korában vezette oltárhoz 1892 ben *Kubinyi Irént*, *Kubinyi György* orsz. képviselőnek s feleségének: néhai br. *Kotz Albertinának* ritka szellemű „angyalszívű“ bájos leányát, kit az egész vármegye rajongó tisztelettel és szeretettel vesz körül, ki családi fészket valóságos paradicsommá varázsolvá, egyúttal igazi védő angyala a vigasztalásra, vagy segítségre szoruló szegény népnek. E boldog házasságból három fiú- és egy leánygyermek született, igazán irigylésreméltó tárgyai a szülői büszkeségnek és szeretetnek.

Két évvel családalapítása után, — 1894-ben, midőn atyja elhunytával Árva vármegye alispán széke elárult, *Csillaghy* József engedve a vármegyei intéző körök részéről nyilvánult közóhajnak, megvált a bírói pályától s a vármegye alispánjává választatván, a közönség nagy lelkesedése mellett ült be boldogult atyja örökébe. Hat évre terjedő alispánságához sok üdvös kezdeményezés és áldásos intézkedés érdeme fűződik. Egyik legkiválóbb érdeme az árvavölgyi vasútnak, a vármegye egyetlen vonalának megteremtése, melynek a lengyel vasúttal való összekapcsolását az osztrák kormány részéről támasztott óriási nehézségek daczára — *Kürthy* Lajos akkori főispán és *Bállá* György trsztenai főszolgabíró támogatásával — keresztül vitte. Sokat és nem sikertelenül fáradozott az adminisztráció javításán, a szegény lakosság szellemi és anyagi jólétének emelésén. Rátermettségének egyik legfényesebb bizonyítéka, hogy az áll. anyakönyvezetéről szóló törvényt vármegyéjében a felizgatott köznép által támasztott rendkívüli nehézségek daczára erőszakba soha sem csapó erélylyel s ritka tapintattal, — a kedélyek lecsillapításával, teljesen végrehajtotta. Az 1896. évi országos választások alkalmával a néppárt részéről roppant heves, de igazságtalan támadásokban volt része a szabadelvű-párt győzelme érdekében kifejtett és sikerrel koronázott nagy tevékenysége miatt, a támadásokkal szemben azonban fényes elégtételt adott neki a vármegye liberális és a magyar nemzeti államért lelkesülő választó-polgársága.

Teljes elismeréssel alispán hivatalában elért eredményei, s igazi nagyrabecsüléssel egyénisége iránt a legőszintébb örömmel értesült a vármegye közönsége 1900. októberében arról, hogy a király kegye és Széli K. miniszterelnök bizalma őt ültette Árvavármegye főispáni székébe, mely örömét csak fokozta az a körülmény, hogy Árva főispánsága, mely az utóbbi években Liptóéval volt egyesítve, ismét külön választatott. Ez is nagyban hozzájárult ahhoz, hogy a vármegye közönségének túlnyomó nagy része szinte tüntető lelkesedéssel iktatta be 1900. októberében új méltóságában.

Alig két évre terjedő főispánsága alatt azonfelül, hogy a vármegye szellemi és anyagi érdekeit minden rendelkezésére álló eszközzel előmozdította, még ellenfelei által is elismert egyéni szeretetre méltóságával és tapintatos eljárásával sikerült kivívnia, hogy nemcsak élesebb nemzetiségi súrlódás vagy nagyobb ilyen irányú mozgalom nem fordult elő legexponáltabb s

csaknem kizárólag tótajkúak által lakott vármegyében, hanem még a tót nemzetiségi párt is ünnepélyes manifesztációban dokumentálta az 1902. évi jan. hó 15-én tartott törvényhatósági bizottsági közgyűlésen az egységes magyar államhoz való hűségét, kijelentvén, hogy éppen a főispán köztiszteletben álló egyéniségének varázsa s megnyerő tapintatos és konciliáns eljárása az, mely e pártot a magyarsághoz és a liberalizmushoz sokkal közelebb hozta. Ez a közgyűlés különben csaknem egyhangú lelkesedéssel szavazott bizalmat a főispánnak azon, egyéni érdekeket szolgáló, igazságtalan támadások ellenében, melyek nemcsak az ő hazafiságára, hanem a vármegyei tisztikaréra, sőt a vármegye közönségére is az országos közvélemény előtt árnyékot vetni igyekeztek.

Az új főispánban, ki a F. M. K. E. vál. tagja, a vármegye kulturális érdekei is lelkes vezért nyertek, aminek tanúbizonyságául hivatkozhatunk az iskolaügy iránt való meleg érdeklődésére, a népiskolai tanítók anyagi helyzetének javítására irányuló minden mozgalom hathatós felkarolására, s végül arra, hogy *Bulla* György alispánnal és *Kubinyi* Miklóssal, az árvaváraljai közbirtokossági uradalom igazgatójával, a jeles historikussal karöltve éppen most is a 45.000 kötetes Csaplovits-féle közkönyvtár méltó elhelyezésén fáradozik, hogy e ritka becsű könyvgyűjtemény végre közkinccsé váljék.

KOMLÓS-KERESZTESI BÁRÓ FEJÉRVÁRY IMRE
Baranya-vármegye
és Pécs szab. kir. város főispánja.

Baranya vármegye főispánjai.

Illés. 1055. (Fejér Cod, Dipl. 1 893.) A tihanyi apátság alapító oklevelének záradékában baranyai főispánnak iratik „Helios“ névvel.

Fancel. 1056. (Tolnamegyei levéltári adat.)

Crug. 1080—1082. (Lehóczky. Steinmatographia I. 113.)

István. 1193. (Századok. 1870. 374.)

Jula. 1216. A keán nemzetségből származott. „Jula de Siklós“ névvel fordul elő. Nádori hivatalt viselt 1215—1218-ig (Fejér, Cod. Dipl. III. 1.170.249.) 1213-ban vasmegeyi főispán.

Pousa. 1223. Egy 1223-ban kelt oklevélben „Comes de Baran“ fordul elő, mely Pousa (Lehoczky szerint Porsa) baranyai főispánsága mellett bizonyít.

György. 1231—1232. „Georgii comitis de Barana“ (Kálmán király 1232. évi oklevele.)

Belduin. 1235—1238. Királyi főasztalnok is. (Századok 1870. 366.)

Móriczhidai Móricz. 1245—1268. Királyi főpohárnok 1244-ben; ugyanekkor győri, 1257-ben nyitrai főispán, kiváló szolgálataiért Fülek várát kapta adományul 1246-ban. Főispánságát 1268-ig viselte. (Fejér IV. 3. 456.)

Domokos. 1269.

Csornai Lőrincz. 1272. Ez évben három főispánnal találkozunk. Csornai Lőrinczcel, Sándorral és Herborddal. Pesti Frigyes szerint „ . . . a főispánságban nagy változásnak kellett előfordulni“ . . .

Héderváry Lőrincz. 1273. (Fejér, V. 2. 103.) Mosony, Somogy és Sopronmegyók főispánja, majd nádor s a kunok bírása. Laurencio palatino, Comite Supruniensi et de Barana ac Judice Cumanorum“ . . . (Hazai okm. VII. 146.)

Herbordus. 1274—1275. (Fejér. Cod. D. VI. 1. 264.) „Herbordo Magistro Agasonum nostrorum Comite de Barana“ (Zichy Codex I. 35.)

Gergely. 1274-ben együtt főispánkodott Herbordussal. (Fejér. C. D. IV. 153.;)

Somboki Máté. 1276—1278. Somogy és Sopronvármegyék főispánja. „Matheus de Sambok.“ 1279. évben nádori méltóságra emeltetett.

Pál. 1279. (Századok, 1870. 378.)

Héderváry Kemény. 1280—1289. Lőrincz nádor fia. Keménymester néven fordul elő. Midőn III. Endre a trónt elfoglalni az országba jött, ezen Héderváry Kemény fogadta őt az ország határán, s saját házába vitte s fényesen megvendégelte a haza nagyjával. (Századok. 1884. 101.) később főpohárnokmester lett. (Századok. 1892. 48.)

János. 1290. (Fejér C D. VI. 1. 46.) Egyúttal fő lovász mester.

Héderváry Kemény. 1291. (A fentebbi.)

Hymch. 1292. (Századok. 1870. 379.)

Siklósi Gyula. 1294. „Jula de Soklous.“ Az 1216-ban volt Julának unokája. (Tolnamegye levéltári adat. Századok. 1892. 50.)

Héderváry Kemény. 1296. (A fentebbi) „magistri Kernen Comites de Barana“ 1296. évről. (Hazai okm. VII. 350.)

Heyssa. 1301. Bodrogh és Tolna vármegyék főispánja. „Heysse comiti Budrughiensi, Tholnensi et de Barana.“ (Zichy Cod. 105. Századok 1871. 675.)

Güssingi Henrik 1302—1309. Hatalmas olygarcha. Baranya, Bodrogh, Somogy és Tolnamegyék főispánja. (Századok 1895. 141.) A hírhedt Güssingi grófok ágából; Henriknek IV. Béla nádorának fia. Rettegett az országrész, hol e család egyik tagja tanyát ütött. Henrik öcsésének — Istvánnak — zsarnokságáról Battka Tivadar ezt írja: . . . „Itt (Esztergomban) állított fel magának nem emberhez, hanem dühös vad állathoz illő tanyát¹¹ ... hol „a kinzásokban és éheztetésben elhalt foglyait temetetlenül hagyván, éhező ebek által etotte fel“ . . . testvérét Henriket pedig, ki a dunántúli részeken hasonló mesterséget űzött, Venczel király kénytelen volt Tótország bánjává, tárnok mesterévé és négy vármegye. Somogy, Tolna, Baranya és Bodrognak főispánjává kinevezni¹¹, . . . Főispánságát 1309-ig viselte.

Lipóczi Sándor. 1312. Aba király családjából származott. (Budai. Polg. Lex. II. 369.) Demeter fia.

Siklósi Péter. 1313. „Filii Simonis de Siklós de genere kán.“ (Századok. 1870.)

János. 1315—1323. A „Századok“¹ 1895. 150 lapja szerint már 1315-ben Baranya, Bodrog, Somogy és Tolnamegyék főispánja. (Századok 1870. 381. — Zichy C. I. 189.)

Pál. 1326—1327. Macsói bán; bodroghi, szerómi és valkói főispán.

Vaszari Miklós. 1328. „Nicolaus Filis Compoldy de Vaszary“ néven fordul elő. I. Károly király ezen évben baranyai főispánnak szólítja. (Zichy Codex I. 307.)

János. 1328—1336. Logret fia, de genere Búzád. „Johanne bano de Machó, Comite Syrmiese, de Bach, Budrug, Barana et do Walko.“ (Századok 1870. 381. 1871., 442. 1875., 372. Zichy Codex I. 417.)

Ostffy Miklós. 1336—1340. Macsói bán; majd Szerém, Baranya, Bács, Bodrog és Valkó főispánja. (Századok 1868., 469. 1870., 382. 1871., 440. és 442. 1875., 373.)

Ostffy Domokos, „de Aszszonyfalva“ 1343—1350. (U. o. 1875, 3746.)

Pál. 1351. Nos magister Paulus comes de Barana . . . Dátum in Nagyfalva anus Domini MCCC quinquegesimo primo¹¹ (Anjonkori okm. 509.)

Debregezthi András és Ostffy Domokos. 1352-ben. Utóbbi másodízben, mindketten Bács és Veszprémmegyék főispánja és (Századok 1870., 484. 1871., 441. 1875., 376)

András. 1353—1356. Laczk fia. Brassó és mármarosi főispán és (U. o. 1880., 738.)

Újlaki Miklós. 1356. Baranya, Bodrogh, Szerém és Valkó főispánja.

Garay Miklós. 1359. bodroghi főispán is. Erzsébet és Mária királynők hű embere; egyik hőse Kis Károly szerencsétlen esetének, de maga is a hóhér pallosa alatt vérzik el 1386 bán.

Garay Miklós. 1374. (a fenti.)

Horváthi János. 1375—1376. (Századok 1870., 484. 1875., 450.)

László Pál. 1382. Bodrog, Szerém és Valkó megyék főispánja.

Koroghly István. 1383. Nagy érdemet szerzett, midőn Mária királynőt kiszabadította Palisna János kezéből, melyért a Baranya megyei Harsányt kapta királyi adományul.

Losonczy István. 1890. „Szörényi bánságot és temesi főispánságot viselt Zsigmond király idejében.“ (Budai. II. 375)

Losonczy László. 1393—1394. István testvére. Zsigmond idejében a dalmát, horvát és tótországi hadaknak főkapitánya volt. (Budai. II. 375.)

Maróthy János és Perényi Péter. 1397—1409. Mindketten Bodrog, Szerém és Valkó megyék főispánjai, s mindketten bű emberei Zsigmondnak; . . . „mikor Zsigmondot 1399-ben némely pártosok fogságra tették, senki, Garay Miklóson kívül olyan hathatósan és sikeresen az ő szabadításán nem munkálkodott, mint Maróthy“ . . . (Budai. II. 415.) Perényi Péter, Simonnak fia, hasonlóképpen, ki 1408-ban mint mármarosi főispán, a sárkány rendbe vétetett fel.

Tedemesi Miklós. 1409—1410. Bodrogh, Szerém és Valkó megyék főispánja.

Ujlaky László és Imre. 1410. Együtt kormányozták a megyét. Héderváry Kont Miklós unokái.

Ujlaky Imre. 1418. László 1412-ben macsói bánná lett s így Imre most már csak maga kormányozza a vármegyét.

Garay Dezső. 1419—1420. Pál fia. Bodroghi, szerémi és valkói főispán. Szilágyi Mihály leányát birta nőül. Főlovászmesterré neveztetvén ki, főispánságáról lemondott 1428-ban.

Ujlaky Péter és István. 1429—1432. Bodrogh, Szerém és Valkó főispánjai is.

Garay László és Péter. 1433.

Garay László. 1439—1460. Miklós palatinus fia. Anyja gróf Czilley Anna. Az ő örözetére volt bízva a korona. Nagy szerepet játszott, mely hazai történelmünkben ismeretes. Meghalt 1460. táján.

Ujlaky Miklós és Maróthy Gáspár. 1468—1473.

Szakmáry György. 1508—1521. Az első püspök főispán Baranyában, kinek idejétől fogva ezentúl a pécsi püspökök neveztetek ki baranyai főispánokká. Szakmáry, Ulászlónak kancellárja volt, kinek halála után Lajos királyfi nevelése bízott reá. 1521-ben esztergomi érsek. Meghalt 1524-ben.

Móri Fülöp. 1523—1526. Pécsi püspök. László testvérével együtt ment a mohácsi ütközetbe, hol életét veszté.

Lekcsei Sulyok György. 1526—1538. Inगतag ember; majd Jánoshoz, majd Ferdinándhoz pártolt.

Eszéki János. 1539. Első örökös főispánja a megyének. 1540-ben halt meg.

Várallyai Szaniszló. 1541—1543. Kezdetben Szapolyai, később Ferdinánd hive. Mikor a török 1543-ban berontott, püspöki s főispáni székét el hagyta s Veszprémbe menekült; emiatt Pécs elvesztését neki tulajdonították.

Horváth Márk. 1556—1559. Szigetvári kapitány; e tisztségben elődje a hős Zrínyi Miklósnak. 1560-tól 1690-ig megszűnik a magyar közigazgatás Baranyában, s az uralmat 130 esztendőre a félhold veszi át.

Gróf Draskovich János 1690—1703. Első főispán a török uralom után. Alig volt nép a megyében, mikor a főispán székét átvette. Örök emlékezetképpen állhat fenn e férfiú neve Baranya vármegye történetében, mert ő állította vissza s népesítette be a megyét.

Gróf Nesselrode Vilmos. 1703—1732. Pécsi püspök s tolnai főispán is. Ő eszközölte ki, hogy továbbra is a pécsi püspökök legyenek a főispánok; s ő építette a megye székházát.

Gróf Thurn Kázmór. 1731—1734, Pécsi püspök.

Cyenfuegos Alvarcz. 1734—1739. Pécsi püspök; s bár tolnamegyei főispán is, megyéiben soha sem volt, azokat nem is ismerte.

Gróf Berényi Zsigmond. 1739—1748. Már elődje alatt is ő vezette a megyét és püspökséget. „1740. 4. DeceMBER, instellet, in Supremum Comitum Bárány. C. Sigismundus Berényi Eppos Quinq. per C. Joannem Esterházy. (M. tört. tár. VI. 99.)

Klimó György. 1752—1777. Pécsi püspök. Négy évig a megyét az alispánok kormányozták, míg 1752-ben Mária-Terézia, a szegény posztönyíró család fiát nevezte ki „gazdag lelkivel, fényes erényeivel^{1*} pécsi püspökké s a megye főispánjává.

Gróf Festetich Pál. 1777—1782. Főispán.

Verebi Végh Péter. 1782—1802. Később országbíró lett.

Verebi Végh István. 1805—1834.

Somsich Pongrácz. 1835—1846. Grófi rangra emeltetett 1846-ban.

Ifjabb Majláth György. 1846—1848. Született Pozsonyban 1818-ban. Atyja, szintén György, 1839-ben országbíró. György 1838-ban Baranyamegye főjegyzője, s egy óv múlva nagy lelkesedéssel választatott meg alispánná. 1843-ban, mint a megye követe, küldetik az országgyűlésre s 1846-ban a megye főispánjává neveztetett ki. 1883. április első napjaiban, gyilkosok kezei közt múlt ki szörnyű halállal.

Gróf Batthyány Kázmér. 1848. Antal strattmanni gróf és Roggendorf Czeccilia grófnó fia, született 1807-ben. Lángoló hazaszeretete kemény megpróbáltatásokba sodorta. 1849-ben

külügyminiszterré lett, míg a szabadságharcz elbuktaival Viddinbe, majd Sumlába menekült, honnan Kintáhiába belebuztatott s az angol kormány közbenjárására szabadon bocsáttatván, Párisba ment, hol 1854-ben elhunyt.

Szcitovszky Márton. 1861. Utánna Csernus Andor és Liphay István tűnnek ki a megye kormányzatában.

Bonyhádi Perczel Miklós. 1868—1887. Közéletünk kimagaslóbb alakjai közül alig van oly férfiú, mint Perczel Miklós, ki mély s önzetlen hazaszeretében az élet annyi phasisával kötött volna ismeretséget. Vörösmarty Mihály, hazánk koszorús költője volt a nevelője; tőle nyerte kiképeztetését; s midőn iskoláit s a jogi tanfolyamot elvégezte, 1832-ben, 20 éves korában, Baranya vármegye aljegyzőjévé, majd szolgabírójává választott. 1848-ban Baranya vármegye képviselője. 1849-ben ezredes és aradi várparancsnok: míg végre Kintáhiában találjuk őt, nemes szíve telve hazája miatti fájdalomával. 1851-ben Amerikába utazott; megtelepedett; francia órákat adott s kis házat épített. 1857-ben Jersey szigetén időzik, 1859-ben Olaszországban, honnan visszatérve Amerikába, Jávába utazik, hol mint dandárnok tűnik ki a jávai ütközetben. Végre 1868 bán, az új aera szabadabb légkörében, Baranya vármegye főispánjává lett s e méltóságról 1887-ben mondott le, mely után egy ideig ismét országgyűlési képviselő volt.

Vaszkaik és kardosfalvi Kardos Kálmán. 1887—1897. Született Hidasdon 1839 ben. Tanulmányait a pécsi főgimnáziumban kezdte meg s Pesten a piaristáknál fejezte be. A jogot Bécsben kezdve, Pesten folytatta, hol 22 éves korában már ügyvédi oklevelet nyert. 1865-ben még mint alig nagykorú, a pécsváradi kerületben megválasztott orsz. képviselővé. 1868-ban mohácsi főszolgabíró; azután ismét majd mohácsi majd pécsváradi képviselő, míg kifejtett tevékenységét méltánylandó 1887. márczius 3-án a vármegye főispánjává neveztetett ki.

Komlóskeresztesi dr. báró Fejérváry Imre. 1897-től.

Egy, széles e hazában közismeretű s köztiszteletben kimagasló névvel találkozunk, midőn Baranya vármegye jelenlegi főispánjának nevét ejtjük ki. Ősrégi, magyar nemes családról ad hirt a név, melynek őseit Erdélyben kell keresnünk, kik 1300 táján még a Nekes nevet viselték. — Első őse, kit okmányilag lehet igazolni Nekes István volt.

Nekes István, Nándorfejérvár hős védelmében esett el; s az özvegyen maradt aszszony, ki János nevű fiát Nándorfejérvár ostromlása alatt szülte, a mint csak útra kelhetett, felsietett a királyhoz, hogy keblén szorongatott csecsemőjét pártfogásába ajánlja s gondozására bízza. Kérelmének a király helyt adván János felnevelkedett s utódai a Nándorfehérvári ostromtól nyerték a Fejérváry nevet, melyet a család attól fogva hord, s melyhez, miután I. Ferdinándtól megkapták régi nemességük elismerését a Komlós-keresztesi praedicatum járult. A Fejérváryak ezután a felvidéken éltek tovább mint köznemesek a hazaszeretet, s a trón iránti törhetetlen hűségük által kitűnve.

A hol a közjó előmozdítására mozgalom indult meg s áldozatkész és tetterős férfiakra volt szükség, a Fejérváryak sohasem hiányoztak s nemes szereplésük utján, házasságuk által, számos nevezetes magyar családdal jöttek rokonságba; így a Berzeviczy, Dessewffy, Görgey, Sztárayakkal stb. Már a XVII. század végétől a család tagjai leginkább a katonai pályán szerepelnek, Fejérváry László mint vitéz kapitány, a hétéves háborúban harczolt, Szirmay szabad csapatában. A vármegye főispánjának nagyatyja: Fejérváry József, nagyrangú és' nagytekintélyű katona volt; mint tudós és taktikus katona, fényes pályafutását mint altábornagy fejezte be, midőn 1859-ben elhunyt; — de mielőtt jobb létre szenderült volna, megérhette még azt a rendkívüli apai örömet, a milyen még kevés apai szívet boldogított, hogy fia Fejérváry Géza mostani honvédelmi miniszter, a főispán édesatyja 1859. október 17-én megkapta a Mária-Teréziarend kis keresztjét! Végtelen öröm lehetett ez a beteges atyának midőn láthatta, hogy vitéz fia, mint százados, huszonhat éves korában juthatott ahhoz a legmagasabban álló kitüntetéshez, mely a hadseregben a legnagyobb dicsőség symboluma! Nincs is példa reá, hogy valaki ily fiatal korban viselte volna ezt a nagy kitüntetést! Miután 1862-ben a főispán atyja, a kapott rend alapján bárói rangot nyert, a család, a katonai pályán kivívott érdeme által lett báróvá, mely 1882-ben, Fejérváry Gézának a vármegye

főispánja atyjának, a honvédség szervezése körül szerzett kiváló érdemei elismerésül magyar bárói méltóságra emeltetett. Ebből a nagyérdemű, s a haza és a trón szolgálatában kiemelkedő családból állítottatott a vármegye élére.

Komlós-keresztesi dr. Fejérváry Imre báró, mint Baranya vármegye és Pécs szabad királyi város főispánja. A pécsváradi kerületben képviselővé megválasztott Kardos Kálmán távozásával megüresedett főispáni székre a Felső kegye dr. Fejérváry Imre bárót, „Nem sokkal előbb Kardos K. mellett működött főispáni titkárt hívta meg.

Komlós-keresztesi Fejérváry Imre báró, Fejérváry Géza báró, honvédelmi magyar királyi miniszter és üszöghi Biedermann Sarolta egyetlen fia, született Bécsben 1866. évi január hó 20-án.

Középiskolai tanulmányait a Theresianumban végezte be. A jogi tudományokat részben a debreczeni református jogakadémián, részben a budapesti egyetemen hallgatta, a hol 1890. évi február hó 1-én elnyerte államtudományi tudori oklevelét. Katonai szolgálatát debreczeni 2 ik, majd a pécsi 8-ik honvédhuszár ezrednél teljesítette, és 1887. évben tartalékos hadnagygyá majd 1891-ben tart. főhadnagygyá nevezeti ki.

Közszolgálati tevékenységének első lépése Baranya vármegyéből indult ki. Ugyanis Kardos Kálmán 1888. évi július hó 8-án vm. tb. aljegyzővé, majd Teleky Géza gróf, belügyminiszter 1890. évi február hó 12-én Kardos mellé főispáni titkárrá nevezte ki. E minőségében csaknem két évet töltött a vármegyében és Pécs sz. k. városban, megismerni igyekezvén e két törvényhatóság közigazgatási és társadalmi viszonyait. 1891. év végén szolgálattételre a belügyminisztériumba hivatott, hol gyors egymásutánban fogalmazóvá, majd min. segédtitkárrá lépett elő. Itt érte 1897. évi márcz. hó 7-én főispánná való legkegyelmesebb kineveztetése

A fiatal főispán Pécsre, mint kettős székhelyére ugyanazon hó 28-án nagy fénynyel vonult be. Két napig tartottak a fényes beigtató ünnepségek a szomszédos vármegyék főispánjainak, küldöttségeinek, számos vendégnek és a két törvényhatóság teljes közönségének lelkes részvételével.

Osztatlan őszinte örömmel üdvözölte a vármegye és sz. k. város közönsége a hivatalába lépő új főispánt, és ha emelkedtek is egyes hangok, melyek az általános öröm és bizalom keltette lelkesedés zajába a kétkedés diszszonantiáját igyekeztek vegyíteni, e hangok is elnémultak br. Fejérváry Imrének úgyszólván az ünnepi fáklyák fényénél megkezdett hivatalos működésében kidomborodó egyénisége előtt. Az a néhány óv, melyet Fejérváry báró a Belügyminisztérium közlegényi sorában töltött, nem volt reá nézve a nyugalom és úri semmittevés időszaka. És így történt, hogy a hivatalos élet talaján bizonytalan lépésekkel megindult kezdőnek itt régebben ismert szemlélődő visszavonultsága helyett a közügyek iránt érdeklődők és a törvényhatóságok közönségének szeméi előtt egy kiváló közigazgatási készségű, cél tudatos és akaraterős intenzív kormányzó tehetség, hatalmas körvonalai bontakoztak ki.

A fiatal sas szárnyra kelt . . . Im már köztudomássá lett, hogy határt nem ismerő szorgalom, a legcsekélyebb részletre kiterjedő alaposág, fejlett közigazgatási érzék és meg gondoltság jellemzik Fejérváry báró működését.

A köztörvényhatóságok politikai, társadalmi és hivatalos életének minden lüktetése és legcsekélyebb változása figyelmét nem kerüli el. A legszegényebb polgár együgyü panasza vagy kérelme objektív Ítéletének ugyanoly méltatásában részesül, mint az általános közérdek legnagyobb horderővel bíró bármely jelensége. A köteleességtudás és erkölcsi erő ily nyilvánulásai teszik csakis érthetővé alkotásainak és kormányzati sikereinek hosszú sorozatát.

A tisztviselői becsület és egyéni tisztesség következetes ellenőrzésével megszilárdította a nagy közönség bizalmát a törvényhatósági hivatalos közegek működése iránt; a vármegye és szab. kir. város az ő kormányzata alatt javította fényesen a törvényhatósági tisztviselőknek meg nem felelő javadalmazását; a vármegye, különösen a város területén életre kelt szociáldemokrata törekvések féken tartása, s részben megszüntetése az ő intézkedéseinek eredménye; a m. kir. honvédhadapródiskola pompás épülete az ő közbenjárására emelkedett fel Pécs városa területén. Mindezek csak egyes kiváló szeméi ama láncznak, mely e fiatal

főispán működése eredményeiből fonódva, ellenállhatatlan erővel csatolja személyéhez a két törvényhatóságnak a törvénytiszteletért és nemes érzésekért lelkesedő közönségét.

S ha mindezek után figyelembe vesszük, hogy a vármegye, de különösen a szab. kir. város területén a haladó korszellem számos emberbaráti, kulturális és közgazdasági intézmény átalakítását, illetve megteremtését immár el nem odázhatóan követeli: úgy a két törvényhatóság csakis teljes megnyugvással szemlélheti, hogy az ezekben az irányokban kifejtendő tevékenység fő mozgató és irányító ereje Fejérváry Imre báró nemes, önzetlen és a köz érdekében soha nem lankadó egyéniségében összpontosul.

Fejérváry báró neve, minden körülmények között arany betűkkel leendő feljegyezve a kormányzatára bízott két törvényhatóság évkönyveiben, mert e férfiú, ki a haza nagyjáiként szereplő, nagy érdemű, atyjának nyomdokaiban jár, erre elvitázhatatlanul érdemes!

GARAMVESZELEI KAZY JÁNOS
cs. és kir. kamarás, Bars-vármegye főispánja.

Bars vármegye főispánjai.

Ottó. 1124. (Fejér. Cod. D. II. 67.) Az első barsi főispán, kinek szereplése okmányilag igazolható.

Othmár. 1129. II. Béla király mestere. Vannak, kik hiszik, hogy ő is egyik okozója volt Kálmán király halálának. (Budai. III. 18.)

Péter. 1156. (Czinár. Index. 537.)

Moth. 1208. (U. o.)

Rudolf. 1214. (Lehoczky. Beregm. mon. I. 122.) Majd másutt: „Rodolpho Borsién. 1214.“ (Fábián G. Aradm.)

Hanno. 1219. (Czinár. 537.)

Simon. 1221—1226. (U. o.)

Péter. 1226—1230. (U. o.)

Lukács. 1230. (Fejér. Cod. D. III. 2. 206.)

Gecha. 1236. Egy ugyanezen évről szóló okiratban: „Si Gecha Comes de Bors et homo Capituli Wesprimiensis . . . debeat eum Gecha esmiti de Bors“. (Hazai okm. VI. 31.)

Verner. 1246. IV. Béla meghitt embere. (Századok. 1873 504.)

Simon. 1271. (Fejér. V. 38.)

István. 1275—1276. (I. m. V. 2. 236.)

Simon. 1277-ben Azon Simon, a ki már 1272-ben kormányozta a megyét. „Anno Domini MCCLXX septimo, Symone comite borsiensis.“ (Hazai okm. VI. 227.)

Gergely. 1291. „Gregorio Bano comite Borsiensi et nitriensi; anno domini MCC nonagesimo primo“. Hazai okm. VII. 22.)

Tamás. 1292—1299. Nyitrai főispán is. Budai (II. 16.) szerint már 1292-ben barsi főispán, mely állását 1299-ig viselte. (Fejér. Cod. D. VI. 1, 354. 2, 199.)

András. 1300. (Czinár. Index 527.)

Tamás. 1301—1319. Mint barsi főispánról emlékezik meg a Csanádegyházm. tört. adattár. (1873. 254.) Azonos az 1292-ben már főispánkodó Tamással, ki Farkas Tamásnak is neveztetik. (Virág B. Magyar Száz. III. 53. — Hazai okm. VI. 447. 450.) Arad, Bars, Szerem vármegyék főispánja. (Pesty Frigyes. M. tört.-tár XII. 183.)

Kistapolcsányi Gyula. 1319—1321. Fia Hochlon ispánnak. Ősi birtoka a barsmegyei Kistapolcsány volt, mit Chák Máté nádornak adott el.

Bechei Imre. 1321—1333. „Damus pro memoria, quod cum magister Emericus comes de Bors et Costellanus de Léva. Anno Domini MCCCXX primo.“ (Zichy C. I. 205.) A Záeh-féle ítéletet nemcsak aláírta, de maga is irtó háborút folytatott a boldogtalan család ellen. „Barsmegyében ekkor a főispánságot és a királyi Léva vár fővárnagyságát Bechei Imre, Károly király kegyencze viselte ... a visegrádi várban Kopay, Záchnak veje tisztül volt alkalmazva. A főispán őt nejével együtt, a visegrádi parancs folytán megrohanva elfogatta és

előbb az ártatlan nőn, a vár előtt, a halálos ítéletet hajtatta végre, férjét pedig börtönre vétó . . . (Századok. 1874. 244. Battka Tivadar „visegrádi merénylet“) 1333-ig főispán. (Zichy C. I. 389.)

Tütös és Veszszős. 1334—1344. Együtt főispánkodtak. Tütös 10 évig kormányozta a megyét, míg Veszszős csak néhány évig. Egy 1334-ben kelt okmány szerint: „Quod magistri Thesteus et Wezzews Comites Borsyensis Comitatus Castellani de Lewa.“ (Zichy C. I. 424.) 1338-ban Tütös már egyedül van. (Zichy O. I. 541.) Tütös rohamosan emelkedett úgy vagyonban mint rangban egyaránt. Ó-budai és visegrádi várnagy, pilisi főispán s 1342-ben főajtónálló. 1354-ben halhatott meg, mert fiai ekkor osztozkodnak roppant terjedelmű vagyonán.

Tóth Miklós. 1346—1349. „Nicolaus, filii Lanroncii dieti Touth, comes Borsiensis, Bostriferrei et Supruniensis“ (Aujonkori okm. V. 274.) Budai (Polg. Lex. II. 111.) Héderváry Tót, vagy Kont Miklósnak nevezi. 1351-ben erdélyi vajda, 1356 bán pedig nádor.

Lőrincz. 1349.

Batholdi László. 1360. (Fejér. C. D. II. 3, 683)

Lökös Miklós. 1368. „Nicolaus Lenkus.“

Lévay Zsigmond. 1396—1400. (M. tört. tár. XII. 179.)

Zabonya Miklós. 1401. László pozsonyi főispán fia. 1401-ben egy oklevelet így irt alá: „Nos magister Nicolaus Conos Borsiensis“. (Századok. 1876. 684.)

Lévai Chech Péter 1436. „Petrus Chech de Lewa, vajwode Traussyloanus ac Borsiensis et de Zolnok Comes.“ (Károlyi Cod. II. 180.)

Forgách Péter. 1490—1503. Forgách Jánosnak Dobó Margittól született fia.

Lévai Chech Zsigmond. 1503—1530. János fia. Az atyja által elzálogosított birtokot s várakat mind visszaváltotta, köztük a nevezetes vasmegyei Németujvárt is.

Lévai Chech Gábor. 1530—1542. „Főispán lett édes atyja, Zsigmond helyébe 1530. esztendőben.“ (Budai. Polg. Lex.) 1542-ben jelen volt Pest ostrománál . . . „és mikor ott egy dombocskáról Bánffy Lászlóval karonfogva nézve“ az ostromot, egy a városból jött ágyugolyólövés őt oly szerencsétlenül szélylyel csapá, hogy vére és belső részei Bánffyra loccsantak s azt anynyira megretten tették, hogy szolgálai félholtan vitték sátorába.“ (Budai. II. 298.)

Balassa Menyhért. 1542—1561. Ferencznek, a szörÓdyi bánnak fia; született 1505 ben. Hontmegye főispánja is. Roppant kapzsi ember; nagy vagyont harácsolt össze, de azért mikor Bécsben 1568-ban elhunyt, Forgách Ferencz mégis ezeket jegyezte fel róla: „Balassa Menyhért anynyi árulás és ragadmány után, melyeket egész életében roppant szerencsével egybehalmozott és ismét elvesztett, mint becstelen, Bécsben egész nyomorultan fejezte be életét, mert az egész városban, sőt a fejedelem udvarában is, senkisésem találkozni, ki a kilencz árulásról hires neves embernek temetését kísérmé“ ...

Ruszkai Dobó István. 1561—1572. „Conos Comitatus Borsiensis Domini Léva Dominus.“ Eger várának hős megvédője. Oláh Miklós egri érsek nevezte ki 1549-ben Eger várkapitányává, melyet 1552-ben oly hősiiesen megvédelmzett.

Ruszkai Dobó Ferencz. 1572—1602. Az egri hős fia; Sárospatak ura. „Magnificus Franciscus Dobó de Ruszka, Comes Cometatus Borsiensis, filius quondam magnifici Stephani Dobó de Ruszka.“ (Századok. 1875. 321.)

Nagylucsei Dóczy András. 1604—1632. Bethlen Gábor ellen, mint kitűnő hadvezér szerepel.

Ghimesi Gróf Forgách Miklós. 1632—1636. „Ghimesi Forgách Miklós, szentelt vitéz, Bars vármegyénk főispánja. (Századok. 1871. 437.)

Forgách Ferencz. 1636—1648. Mint gyermek ült a főispáni székbe: „Puer Franciscus Forgách, ejus adminisztrátor Blasius Apponyi“ 1648-ban Jarkusich János által kivégeztetett,

Lippay János. 1656. Kiskorúságánál fogva a primás gyámkodása alatt állott s így csak névleg viselte a főispánságot. (Századok. 1869. 75.)

Szelepcsényi György. 1680—1685. Szelepcsényi 1644—57. években, pécsi, veszprémi, majd nyitrai püspök, végre esztergomi érsek. Meghalt 1685-ben.

Id. Erdődy György. 1686—1713. „Georgius Erdődy senior, 1686. Restauratorium celebravit per Adamum Onody pleni potentiotum suum“ (Bars megye levélt.)

Ifjú Erdődy György. 1713—1759. „Georgius Erdődy júnior, 1699. Restauratoria per Stephanuin Dobsa plenipotenti: et status celebravit. (U. o.)

Roller Ferencz. 1759—1787. Mária Terézia kegyencze.

Prónay Gábor. 1787—88. Született 1748-ban. Tanulmányainak befejeztével Olaszországba ment „gazdag tapasztalatokkal visszatérve, II. József 1785-ben a pozsonyi kerület főigazgatójává nevezte ki. 1787-ben barsi és gömöri főispán.

Gróf Brunszvick Antal. 1788—1795. Kamarai tanácsos, utóbb septemvir. Régi család, mely még Henrik herceg idejéből ered Braunschweig-Brunszwickból, honnan nevét is vette. Henrik herceg ugyanis a keresztes hadak alkalmával a Szentföldön jár, hova két fia is vele megy; az egyik fia ezután Magyarországra jő s ez lesz törzse e családnak. (Doby Antal kézírata) Antal, Fábiának fia; 1790-ben József testvérével együtt korompai előnévvel grófi rangot nyer.

Almássy Ignác. 1795—1812. Született 1751-ben, 1799-ben kir. adományul nyerte Sarkad városát honnan a család ezen ága ma is Sarkad örökös urának nevezi magát. Kilétére nézve álljon itt Kazinczy Ferencz megjegyzése: „A mindenek által gyűlölt embert 1816. novemberben az a szerencsétlenség érte, hogy nyugalomba eresztett egész pensiójával“ (Panthevu 297. 1.)

Gróf Berényi Gábor. 1812—1822. administrator.

Boronkay István. 1822—1833. administrator.

Gróf Keglevich János. 1823—1825. administrator: míg végre 1825-ben örökös főispánnak neveztetett ki. „Comes Joannes Keglevich supremus Comes“ ki 1839-ig kormányozta a vármegyét.

Báró Majthónyi László. 1845—1848. Administratora volt a megyének 1839—1845-ig, a mikor főispánna lett. Utódja

Necpáli Justh József. 1848. „Justh József, a nádor, mint királyi helytartó által neveztetett ki főispánna“ (Bars megye levéltár.)

Tarnóczy Kázmér. 1860. A provisorium után első főispán, 1861. november havában megvált a méltóságától.

Báró Majthónyi Ágoston. 1862—1864.

Báró Majthényi László. 1865—1866; később nyitrai, legutóbb honti főispán.

Reiner Pál. 1867—1871.

Gróf Migazzy Vilmos. 1871—1875. Született 1830-ban. Tudományos nevelésben nővén **fel**, 1861-ben az országgyűlésen beszédjeivel ragadta magára a közfigyelmet. A főrendiházban a közgazdasági bizottság tagja. 1878. a Szent-István rend tulajdonosa, 1889-ben, belső titkos tanácsos.

Székhelyi Majláth István. 1875 — 1891. Született 1833. február 5-én 1867-ben Hont vármegye főjegyzője, 1869-ben a szalkai kerület országos képviselője s 1872-ben Hont vármegye alispánja, honnan három évi buzgó, s ritka munkálkodás után 1875-ben Barsvármegye főispánjává neveztetett ki. Miképpen töltötte be méltóságát legyen elég csak azt a nyilatkozatot közzétenni, mely ez 1885. évi megyei közgyűlésen felhangzott: „ . . . Majláth István működése alatt a már szétdarabolt és elenyészettek híresztelt vármegye oly annyira felvirágzott, hogy ezen vármegye úgy a kormánynak, mint a nemzetnek bizalmát elnyerte“

Garamveszelei Kazy János. 1891-től.

Garamveszelei Kazy János Barsvármegye legrégebbi nemesi családjának tagja 1853. május havában született Nemes Orosziban Barsvármegyében, hol szülei házában gondos nevelésben részesült, később középiskolai tanulmányait Budapesten a kegyesrendiek gymnasiumában folytatta és fejezte be. Jogi tanulmányait a győri jogakadémián végezte, s már 1878-ban visszatérve megyéjébe az új bányai kerület egyhangúlag országos képviselővé választotta, mely mandátumát, közbizalomnak örvendő, 11 éven át megtartotta. Mint képviselő szorgalmas tagja volt az igazságügyi, majd a közigazgatási bizottságoknak. 1888-ban a kamarái

méltóságot nyerte el, és 1891 ben Barsvármegye főispánjává neveztetett ki. Mint ilyet a vármegye osztatlan örömmel fogadta. Néhány évi főispánsága alatt már teljesen rendbehozta a vármegye közigazgatását, s lelke lett minden kulturális, közgazdasági és társadalmi mozgalomnak.

Rendszert öntött a közigazgatás szervezetébe. Helyes irányba terelte a vármegye közlekedési és vasúti politikáját, felébresztette a vöröskereszt egyesület: szóval tett minden irányban annyit, a mennyit csak az idő megengedett. Minden tér, minden irány, hol a vármegyében bárki szétekint, munkás és fáradhatlan főispánjának avatott kezeit hirdeti, ki nesztelenül, de eredménynyel él és dolgozik vármegyéje s a közjó javára!

BORSÓDI LATINOVICS PÁL

Bács-Bodrogh-vármegye és Zombor szab. kir. város főispánja.

Bács-Bodrog vármegye főispánjai.

I.

Bács vármegye.

Vid. 1055. A tihanyi apátság oklevelét mint e megye főispánja írja alá. Résztvett 1072-ben Salamonnal, a bolgárok elleni háborúban. (Virág B. M. Századok I. 102.)

Gutkeled. 1100—1113. „Queled. Initio Sec. XII. usque 1113.“ (Czinór 539.) Kelőd, Jueled, Cledin nevek alatt is előfordul.

Pál. 1145. (Fejér. Ood. Dipl. II. 83.)

Belus 1163. (Virág. B. M. Századai I. 203.)

Bánffy Dénes. 1184- 1186. „Dyonisius qartes moritimos et oo mitatum Bách gubernans.“ (Fejér Cod. D. VII. 2., 203., 229., 296.)

Magh. 1193. (U. o. II. 289.)

Esau. 1197. Palatínus és bécsi főispán. (Virág. B. I. 235.)

Mohé. 1198. (Fejér C. D. II. 331.)

Mag. 1189. (Virág B. I. 247.) „Magh Palatino et Comite Bachien 1199.“ (Fábián G. 1.236.)

Benedek. 1201—1202.

Ipoch. 1202—1204. (Fejér C. D. III. 1. 819. Wenczel. Árpádkori okm. tár. 1. 92.)

Chepan. 1205—1208. (Századok. 1875. 43.) „Cipano comite Baachiensi. . . MCCVII.“ (Hazai okmányt. VII. 7.)

Marczell. 1209. Kévéi főispán is. (Fejér. O. D. III. 2., 468.)

Péter. 1210—1211. (Századok 1871. 440.)

Jula. 1212—1213. (Fejér C. D. III. 1., 118.)

Berthold. 1213. Bács és bodroghi főispán. II. Endre sógora Gertrudnak legifjabb testvére. Szereplésének szomorú epizódjait ismerjük a hazában. Huszonöt éves korában kalocsai érsek, majd Dalmát és Horvátországok bánja.

Salamon. 1214. „Salamon Bach 1214“ (Fábián G. 1, 213.)

Ochus. 1215. (Fejér C. D. III. 170.)

Dénes. 1221. (U. V. 1, 301.) „Dyonisio magistro Tovernicorum et Bachiensi 1221.“ (Hazai okm. t. VI. 15.)

Salamon. 1222. Ugyanaz aki már 1214 ben is főispánkodott. Ezen évben még két főispánt tüntetnek fel okmányaink, ezek: *Smaragd* és *Miklós*.

Ponith. 1225. (Fejér C. D. III. 2, 248) A Búzád nemzetségből.

László. 1228—1230. „Ladizlav Aule nostro Ouriali comite et Comite Rachiensi. 1228.“ (Hazai okm. VI. 20.) Ugyanígy 1229. és 1230. években. (M. tör. tár. II. 35. Hazai okm. VI. 15.)

Demeter. 1232. (Fejér. C. D. III. 2, 329.)

Dénes 1234. (Pesty F. Várisp. 120.)

Pous. 1235.

Simon. 1238.

János. 1240—1242. IV. Béla 1242. nov. 16. kelt levelében: „Kedves rokonunk Angeló János a Szerémség ura és bácsi főispán“. (Fejér. O. D. IV. 1, 264.)

Bagón. 1251. (Lehoczky 1, 112.)

András. 1256. (Századok. 1873. 504.) Czinór indexében ugyanez évre Ernyői említetik.

Dénes. 1263. Szolnoki és zalai főispán. (Századok. 97. 607.)

Solymosi Pál. 1269—1272. „Paulo Bano Comite Bachiensi.“ (Századok. 1875. 366.)

Fülöp. 1273—1275. Váczi püspök és nógrádi főispán. (Hazai okm. VI. 193.)

János. 1276.

Széchenyi Tamás. 1318—1321. Arad és Szerém megyék főispánja is. (Századok. 1879.233.)

Demeter. 1322—1329. „Demetrio magistro tovernorum nostrorum comite Bachiensi et Trenchiniensi.“ (Zichy C. I. 222.)

Drugeth János. 1329—1333. A homonnai Drugethek ágának megalapítója; egyszerre hat vármegye főispánja. Bács, Fejér, Somogy, Tolna, Ungh és Zemplén. (Századok. 1871. 440. Bátorffy L. Adatok. Zalam. tört. I. 236.)

Szogreth János. 1333—1334. Bodrogh, Szerém, Valkó és Baranya megyék főispánja (Századok. 1875. 372.)

Demeter. 1334—1336. „Demitrio magistro Tesernicorum nostrorum Comite Bachionsi et Trenchiniensi.“ (Zichy C. I. 426.)

Ostffy Miklós. 1336—1340. Ivánnak testvére. Sümeg várát bírta.

Debregezthy Anarás. 1352. „Andreos de Debregezth¹¹. Baranya, Szerem, Valkó és Veszprém főispánja. (Századok. 1870. 484. 1871. 440.) Ugyanezen évben főispán még Ostffy Domokos, Tamás fia. (Anjonkori okm. 594.)

Horváthy János. 1380—1382. (Századok. 1875—450.)

Losonczy István. 1387—1405. Szörényi bán és temesi főispán. (Századok. 1876. 909.) 1405-ben erdélyi vajda.

Horogszegi Szilágyi László. 1428. Atyja Szilágyi Mihálynak és Erzsébetnek. (Századok. 1871. 441.)

Váradai Péter. 1481—1484. Esztergomi érsek. „Azt a hitet kezdi táplálni, hogy nélkülözhetetlen a királyra . . . vezetője akart lenni.“ (Fraknoi Vilmos) de Mátyás megboszankodván reá, Árva várába záratta: „Árva fiusti Petre, arva érését in arva morieres¹¹ . . . Mátyás halála után azonban Corvin János szabadlábba helyeztette.

Kinizsy Pál. 1484—1494. A bácsi főispánságot „Várady fogsága idejében Kinizsy Pál nyerte el“ . . . (Fraknoi V.)

Som Józsa. 1494—1495. Bihar és Temes főispánja is; Kinizsy Pál tanítványa.

Váradai Péter. 1495—1501. (a fentebbi.)

A török 145 éves uralmával megszűnnek a főispánok.

Széchenyi Pál. 1698—1711. A nagy Széchenyiek ágából. Kalocsai érsek; a kalocsai érsek a zentai győzelem dicsőítésére lón Bácsmege főispánjává“ . . . tehát 1697. év végén.

Gróf Csáky Imre. 1711—1732. Kalocsai érsek. 1717 ben bíbornok.

II.

Bodrog vármegye főispánja.

Lambert. 1130—1136. (Fejér C. D. II. 86. — Századok. X. 827.) Midón II. Béla az 1137-ban Aradra egybehitt országgyűlésen mint bodroghi főispán megjelent, az Ilona által tartott beszéd hatása alatt, mint Virág Benedek említi: „ . . . Zaj támadott és Lambert ispán megfogott, kit mihelyt a király mellől elhúztak volna, az ő testvére föbe ütött és agyveleje kilocsant¹¹ . . .

- Dénes.** 1145. (Fejér C. D. II. 424.)
Appa 1156. (V. o. II. 143.)
Henrik. 1163. (U. o. II. 166. Virág B. I., 203.) Hedrik néven is előfordul. (Századok. 1895. 43.)
Gotha. 1170. „Gotha circa 1170.“ így említi Czinár.
István. 1188. (U. o.)
Domonkos 1192—1193. (Fejér C. D. II. 279.)
Fulco. 1199. (U. o. 538.) „Fulcono Comite Bodrogiense.“
Tódor. 1199. végén.
Tiborc. 1201—1204. (Fejér C. D. II. 385., 415.)
Mach. 1205. (Hazai okm. I. 3.)
Gyula. 1206—1211. (Fejér C. D. III. 1, 32., 108.)
András. 1212—1213. (U. o. III, 118., 150.)
Berthold. 1213. (1. Bácsmegyénél.)
Miklós. 1214—1215. (Fejér C. D. III, 1., 163.) „Nicolas Palatino C. Cudrug. 1214.“
Aba Demeter. 1216—1219. II. Endre fiának, Kálmán hercegnek nevelője.
Ochuz. 1219. (Fejér C. D. III. 1., 272.)
Jula. 1220—1224.
Chák. 1224—1225. (Fejér C. D. III. 1., 148. Századok. 1896., 561.)
Ochuz. 1225. (a fennebbi.)
Jula. 1234. (a fennebbi.)
Demeter. 1235—1246. „Demetrius Budrugiensis.“
Pál. 1269. „Paulus de Sólumos.“ (1. Bácsmegyénél.)
Ugrin. 1274. (Századok 1875. 369.)
Marczaly Gergely. 1279. Szerémi és valkói főispánja. (U. o.)
Sárkányi Pethend. 1283—1284. (U. o.)
Koszol Mórincz. 1284. (U. o.)
Mize. 1291. „Mize comite de Budrug ot de Tolna anno domini MCC nonagesimo primo.“ (Hazai okm. VIII. 220.)
Simon. 1298. Szerém és Valkó megyék főispánja.
Kokos. 1300. Kokosmester. II. András hú embere.
Heysza. 1301. Baranya és Tolnamegyék főispánja.
Maróthi Mihály. 1303. Szerém és Valkó főispánja.
Hemúk. 1304—1309. Szlavónia bánja; tárnokmester. Baranya, Somogy és Tolnamegyék főispánja, (lásd Baranyamegyénél.)
Kerenmonostrai Lothord. 1310. (Századok. 1875. 367.)
Pál. 1312—1328. (Fejér C. D. VIII. 2., 328 és 3., 176. Századok. 1871. 442; 1875. 363., 370.) „Paulo Bano de Machov Comite Sirmiensi de Walko et de Budrug.“
János. 1326—1333. Logreth fia „de geneie Búzád.“
Pál. 1334.
Osztfy Miklós. 1335—1340. Szerém, Valkó és Baranya főispánja.
Szekcsői Herczeg Péter. 1343. Á Güssingi grófok ágából ered.
Asszonyfai Osztffy Domonkos. 1343—1246. Szorém, Valkó és Baranyamegyék főispánja.
Szekcsői Herczeg Péter. 1347—1352. Elődjét egyszerűen elűzte a megyéből s elfoglalta főispáni székét.
Garay András. 1353.
Ujlaky Miklós. 1356—1359.
Garay Miklós. 1359. Baranya és Valkó főispánja.
Pál 1374. „Nos magister Paulus Filius Sebök Comes deBodrogh“. (Zichy C. III. 563.)
Horváthy János. 1375. Baranya, Szerém és Valkó főispánja.
Diszké Pál. 1382. „Paulusz de Liszkó“ —
Koroghy István. 1383. Baranya főispánja is.

Losonczy István. 1391. „Nos Stephanus de Lossunch Banus Machoviensis et cister-cetera Comes de Bodrogh“. — (Zichy C. IV. 467. Századok. 1886. 728.)

Losonczy László. 1398—1394. Baranyai főispán is.

Maróthy János és Perényi Péter. 1397.

Fedémesi Miklós. 1409—1410.

Ujlaky László és Imre. 1410—1413.

Garay Dezső. 1419.

Ujlaky Péter és István 1429.

Garay Péter és László. 1433.

Czobor Márton. 1490—1516. Mihály fia. A mohácsi vésztől 1699-ig nem voltak főispánjai megyének meg.

Gróf Thurnon. 1699 —1703-ig, első főispánja lett a megyének a török uralma után. Francia kormányzásu férfiú. Thököly Máriát — gróf Nádasdy Istvón özvegyét — vette nőül.

Gróf Nádasdy Pál. 1714—1721. Fogaras örökös ura; Amália császárné kamarása. A Bécsújhelyen 1671-ben lefejezett Nádasdy Ferencz unokája.

Czobor-szentmihályi gróf Czobor Márk. 1722—1729. Ő alatta kezdődtek meg a tárgyalások az iránt, hogy Bács és Bodroghmegyék egyesítenek. 1729-ben Czobor elhunyan, vele együtt Bodroghnak különállása is megszűnt.

III.

Bács-Bodrog vármegye főispánjai.

Zajezdai gróf Patachich Gábor Hermán. 1733—1745. Ez időtől fogva 1776-ig a kalocsai érsek volt egyúttal bács-bodrogi főispán. Született 1698-ban. Kalocsai érsekké lett 1733-ban. meghalt 1745-ben.

Keresztszegi gróf Csáky Miklós. 1747—1751. Született 1698-ban; egy évben elődjével. Kitűnő tudományu férfiú. 1751-ben esztergomi érsekké neveztetett ki.

Báró Klobusiczky Ferencz. 1751—1760.

Gróf Batthyány József. 1760—1776. Az utolsó kalocsai érsek, ki egyúttal a megye főispánját viseli. Vasmegeye főispánja is.

Futtaki Hadik András. 1776—1785. Tábornagy; Mária Terézia rend nagykeresztose s Galiczia és Lodomeria kormányzója. Meghalt 1790-ben.

Dezséri Bachó János. 1785—1790. Krassó, Temes és Torontálmegyék főispáni helytartója.

Ürményi József. 1790—1802. Mint Pestmegye administratora neveztetett ki a megye főispánjává. 1801-ben Galiczia kormányzója. 1802-ben Fejérmegye főispánjává lett; 1806-ban országbíró s az egyedüli az összes főispánok között, ki a Szent István-rend mindhárom keresztjének tulajdonosa volt.

Aszódi Báró Podmaniczky József. 1802—1823. Helytartósági tanácsos. Nagytudományu férfiú. Meghalt 1823-ban.

Radványi gróf Győry Ferencz. 1824—1837. A folytonos betegeskedése miatt kénytelen volt lemondani. Meghalt 1839-ben.

Almási Rudics József. 1837—1848. Mint főispáni helytartó működött. 1848-ban azonban István nádor „jövendőbeli alkalmazhatóságának fenntartása mellett hivatalától felmenti.“

Rudics József. 1861-ben ismét; de csak rövid időre; még az uralkodó és a nemzet 1865-ben „kibékülni kezdvén“.

Rudics József. 1865-ben harmadszor is elfoglalja főispáni székét 1867-ig.

Mihájlóvics Miklós. 1867—1869.

Mártonffy Károly. 1871-1875.

Gromon Dezső. 1876—1880. Született Vajszkán 1838-ban. Tanulmányainak befejez-

tével a vármegyei élet terére lépett, melynek minden ágazatában alapos képzettséget, ritka tapintatot s feltűnő ügyességet tanúsított. Gyors eszmemenete szinte közbeszéd tárgyát képező A hódásági kerület el is követett mindent, hogy 1869-ben képviselőjévé megnyerhesse. Amint künn a vármegyében, úgy tűnt fel benne a parlamentben, hol minden vitás kérdésben Gromon szava adott súlyt: s midőn Bács-Bodrogh vármegyében, az akkori kényes viszonyok között a főispáni kinevezés ügyét nagyon tapintatos és szakavatott férfival kellett megoldani, Tisza Kálmán azonnal felismerte a helyzetet s egyenesen Gromon Dezsőt jelölte ki a nehéz pozícióra. Sem Tisza, sem kormánya nem csalódott. Gromon alig foglalta el főispáni székét, mindjárt szemben állott egyik kényes kérdéssel: ez volt a bunyeváczi lázadás, melyre minden szomszéd megye s az egész ország félve tekintett; de az új, fiatal főispán, ügyes közbejöttével úgy csendesítette le a felbőszült kedélyeket, hogy a zavargás megszűnt, melynek kivitelezésében Gromon diadalmasan győzött. De nagy tevékenységet fejtett ki az árvízveszélyek alkalmával, melynek híre a legfelsőbb helyre is eljutott. Öt éven át úgy vezette megyéjét, hogy Bács-Bodrogh egy jobb korszakának alapját veté meg; s midőn 1880-ban a főispáni széktől megvált, a Szent-István-rend kiskeresztjével tüntettetett ki. Fejérváry báró honvédelmi miniszterré neveztetvén ki, Gromont hívta maga mellé államtitkárnak, hol jelenleg is működik. Érdekei elismeréséül a király valóságos belső titkos tanácsossá nevezte ki.

Sándor Béla. 1880—1895 Született 1843. Atyja Sándor György megyei esküdt, anyja Hüttl Katalin, lovag Hüttl Fidél katonatiszt leánya. Jogi tanulmányait Bpsten fejezte be, mely után 1864-ben a megye aljegyzőjévé s 1869-ben első aljegyzőjévé választatott meg. 1877-ben főjegyző s 1878-ban a megye lelkesedése közt az alispáni székbe ült. 1880-ban, főispánná neveztetett ki, s midőn ezen év december 20-án főispáni méltóságába iktattatott azt mondta a bácskai ember „ennél szebb karácsonyi ajándékot egy megye sem kapott.“ — Tizenöt évi kormányzás után lemondott. Mint a Tisza kormány legismertebb s legkitartóbb alakja 1901. november 20-án hunyt el váratlanul. 58 éves volt s három héttel halála előtt nősült meg másodszor.

Dr. bajsai Báró Vojnits István 1895—1900.

Dr. bajsai Báró Vojnits István; Bács Bodrogh vármegye főispánja született 1856. évi augusztus hó 18-án Szabadkán. Atyja Lukács, közszeretető és tiszteletnek örvendő alakja volt a vármegyei közéletnek és abban igen előkelő helyet foglalt el. A társadalom minden körében kedvelt egyéniség volt ő, ki nagy kiterjedésű birtokain valóságos mintagazdaságot teremtett, élénken foglalkozott Szabadka város ügyeivel és minden hasznos és üdvös munkából kivette a maga részét. Országgyűlési képviselő is volt hazánk újjá ébredésének, a korszak alkotó nagy nemzeti munka idejében. Mindenfelé e megyében tisztelet vette körül, halála (1892) mély igaz fájdalmat okozott. Róla elmondhatni a szó igaz értelmében, hogy „boldog emlékü.“ Édes anyja Ramjonkai Szemző Jozefa, a költők által dicsőített igaz magyar nő mintaképe. Hivatását családja körében önfeláldozóig tölti be, a társadalomban a humánus egyletek valódi lelke. Keblére öleli az idegen árvákat, kiket az anyag-imádó világ részvétlen árnya vesz körül, leszáll hozzájuk, mint a részvét angyala és letörli a szenvedők könnyeit. Az árvák, a szegények, az elhagyottak hálája von glóriát áldásos működése körül.

A szabadkai családi házban szülői testvérei körében folytak le Vojnits István gyermekévei. A szülői szeretet verőfénye ragyogta körül és ennek éltet adó sugarai keltették fel lelke nemes fenkölségét, szíve érzelmeinek kristálytisztá mélységét. Nőtt a gyermek testben és lélekben és az eliramló évekkel diák lett. A gimnáziumot részben Budapesten a piaristáknál, részben pedig Nagy-Kanizsán végezte. Az érettségi vizsgát sikerrel megállván, 1874. évben Pécsre ment jogot hallgatni. Jogi tanulmányait 1876. évben Budapesten folytatta és 1878. évben befejezte. 1880. évben a budapesti egyetemen az államtudományok tudorává avattatott. Ekkor tárult fel előtte a közélet világa. 1882. évben kineveztetett vármegyei tiszteletbeli aljegyzőnek. Anyamegyéjének ajánlotta fel szolgálatát és az ifjúság lelkesedésével fogott a munkához. Működése iránt elismeréssel volt a vármegye közönsége. 1884. évben valóságos aljegyzővé választotta meg. 1885. évben tiszteletbeli főjegyző lett. A hol képességeire szükség volt, fényes jeleit adta kitűnő tulajdonainak. Tehetség, akaraterő, szorgalom jellemzik köztisztviselői pályáját.

Íróasztala mellett kereste fel őt a hódásghai választókerület bizalma. Egyszeri csatavesztés után 1887. évi június hó 17-én, majd másodízben 1892. évi január hó 29 ón egyhangúlag megválasztá őt a hódásghai választókerület országgyűlési képviselőjévé.

A hódásghai kerület képviselője kiváló népszerűségnek és szeretetnek örvendett. A bizalom ama benső kapcsa, mely a képviselőt és választóit összefűzi, nála nem volt üres frázis, hanem valóság.

Ritkaság számba megy ez napjainkban, hogy egy képviselő annyira fentartsa az érintkezést választóival, mint tette ő. Nemcsak a kerület összeségének érdekeit képviselte méltóan, nemcsak azokat védelmezte ritka hévvel és kitartással, hanem minden egyesnek, a ki hozzá fordult, eljárta ügyes bajos dolgaiban, tettel, tanácssal, szolgált. Kerületét odaadó buzgósággal képviselte a parlamentben, hol több sikerült, különösen közigazgatási és közgazdasági kérdésekben szakszerű, alapos felszólalása általános helyeslésben részesült, a mivel megnyerte a maga részére a parlament rokonszenvét és a szívesen hallgatott parlamenti szónokok sorába küzdötte fel magát. Munkásságával, szorgalmával, tehetségével fokról-fokra kiválóbb szerepet nyert úgy a parlamentben mint a szabadelvű párt körében. Képviselői állását komoly kötelességnek tekinté, mely buzgalmat és odaadást igényel. Mint a parlamenti közigazgatási bizottság tagja, serény munkásságot fejtett ki a közigazgatási reform tárgyalása alkalmával.

Képviselői működése közben 1893. évi márczius hó 14-én O felsége Baja és Szabadka városok főispánjává nevezte ki. Annyira ismert volt már ekkor kiváló közigazgatási szakismerete, semhogy hosszas bizonyítgatásra szorult volna, hogy mily szerencsés és örvendetesnek volt mondható a kormány választása. Főispáni tisztének odaadó buzgalommal felelt meg, nemcsak működési körét töltötte be páratlanul, hanem úgy az anyagi mint szellemi téren felmerült hasznos eszmék és célok megvalósítására törekedett és azokat nagy részben létesítette is. Működése nemcsak a magas kormány elismerését, hanem a kormányzatára bízott városok lakosságának háláját vivta ki. A hivatalos lap 1895. évi július hó 14-iki száma szerint neveztetett ki Bács Bodrogh vármegye és Zombor város főispánjává egyidejűleg pedig Szabadka város főispáni állásától felmentetett, úgy hogy jelenleg Bács Bodrogh vármegye, Baja és Zombor városok főispánja.

Érdemei elismerésül a király a bárói rangra emelte.

Borsodi és katymári Latinovits Pál. 1901. októbertől. Borsodon, 1856. október 9-én született, atyja Lationovics Illés, anyja Latinovics Judit; oly szülők, kik nemcsak vagyonukkal, társadalmi szereplésükkel, de szellemi életükkel, szívjóságukkal tűntek ki. Vájjon nevelhették, képezhették volna-e másképp gyermekeiket? íme, Pál fiukat is az elemi iskolák tanulmányaiba a szülői szárnyak alatt vezették be, átlehelve azon gyengéd figyelemmel s meleg szeretettel, melylyel az ifjú Palika a tudományokat mindenkorra megkedvelte, s művelte I Ily szeretetteljes és gondos nevelés után jutott a gimnáziumba, melynek egyik részét Budapesten a kegyes rendieknél, másikat a bajai állami főgimnáziumban fejezte be, hol az érettségét 1874. évben kitűnő sikerrel tette le. Ez csak küszöbe azon szép és ritka pályafutásnak, mit már eddig is felmutat a szeretett főispán nemes törekvése csüggedetlen munkássága. Az érettségivel kezében, az 5. számú gróf Radetzky-féle huszárezredben szolgált le önkéntesi évét, hol a tiszti vizsgát letévön, az úgynevezett Nádor-huszárokhoz neveztetett ki tartalékos hadnagyg}’á- Más fiatal ember talán visszavonult volna nagy birtokának tudatában, de Latinovics Pál lelkének ez nem volt elég; tudnivágyása, lankadatlan szorgalma s nemes szívjósága, melylyel másoknak mindig hasznára törekedett lenni, nyugodni nem engedték. Búcsút vett a szerető szülőktől s Bécsbe távozott, hogy ott a jogi tanfolyamot hallgathassa, hogy ismereteit minden irányba kiterjeszthesse, úgy osztotta be, hogy jogi tanulmányainak egy részét Bécsben, másik felét a budapesti egyetemen végezte. Az a megaezélosodott férfiúi jellem, az a fenkölt szellemű lélek mit az egyetemi ifjúság közé hozott, magasan kiemelkedett azon számottevő tény által, melylyel az egyetemi hallgatóság szeretete s közbecsülése körülövezte, midőn a jogász-segély-egylet alelnökévé megválasztotta! Ez a választás volt bizonyítéka Latinovics ifjú egyéniségének, melyet minden tette, egész pályája szankcionál! Egyetemi tanulmányainak befejeztével, atyja óhajtására átvette egyik pusztájának vezetését. A sokoldalú

fiatal emberből csakhamar minta gazda fejlődött, s itt tanúsított szereplése a gazdasági egyesület figyelmét magára vonta, de oly hathatósan s tettekben gazdagon, hogy az egyesület elnökévé választotta, melynek ma is buzgó, fáradhatlan feje! Ez mind csak kezdete egy ragyogó pályafutásnak. Fényes tehetségeinek csak akkor adhatta valóban tanújelét, mikor 1881-ben a közélet terére lépett; midőn a vármegye virilistája s törvényhatósági bizottsági tag lett, mely úgy az állandó választmány, mint több bizottság tagjává választott, míg gróf Széchenyi, akkori földművelési miniszter kinevezte a közigazgatási bizottság közigazgatási előadójává. Az a tág kör, mi e sokoldalú tisztséggel Latinovics előtt megnyílt, derekasan be is lett töltve. Minden alkalommal, hol a nép, a megye, a közjó érdekeit kellett megvédelmezni, Latinovics egyetlen tárgyalásról sem hiányzott. Minden eszmét, minden mozgalmat mely e három tárgy körül forgott, tudásának mélységével, szavának, tettének erejével a jó szívének teljes odaadásával karolta fel. A gazdasági egyesületnek 1885 ben alelnöke, 1898 óta elnöke, de nem papíron. Messze kiható működést fejt ki. Megtörte a megye lakosságának kedvetlenségét; a fontosabb czélok elérésére nagyobb állami és megyei segílyt eszhözölt ki, s Szegeden a mezőgazdasági kiállításon elért fényes eredmény Latinovics áldásos működését hirdeté! Behozta a gazdasági előadásokat; az ő fáradhatatlan kezei teremtenék meg a tejjgazdaságot, s ő az úttörő a kötött és homoki szállótelepek létesítésében. Vájjon mi követhette ezt? A nép rajongó szeretete s közbecsülése, mely őt 1896-ban a rigyiczai kerület képviselőjévé választotta — egyhangúlag. Nagy tér kínálkozott itt Latinovics tudásának, tevékenységének; alig foglalta el helyét, tagjává lett a véderőbizottságnak, s minden alkalommal oly szakavatottan, mély tudással s szónoki lendülettel beszélt, hogy beszédei után rendszeren üdvözölték 1 Tagjává lett a delegációnak és a hol a tengerészeti albizottságba választott. Latinovics itt is oly fényes sikert aratott, hogy midőn 1900. május 12-én felszólt, Krieghammer badügyminister, Goluchovszky külügyminister, Spaun báró tengernagy, Széli Kálmán és Szilágyi Dezső, nagy elismeréssel adóztak tudásának. Latinovics kiemelkedett! s midőn Bácsmegye főispáni széke megüresedett, az egész vármegye közöröme teljesült, midőn abba a Felső kegye s elismerése Latinovics Pált ültette. Egy szívvel s lélekkel várta és fogadta őt egy nagy vármegye népe, melynek javáért s boldogulásáért működni — soha sem maradt távol!

Beregh vármegye főispánjai.

Meskü. 1205—1214. (Monum. Hung. 13 kötet 69. 97.) „Mesku. Comes de Bereg.“ (Váradí regest. 314. 1.)

Hanno de Borsova. 1214.

Mesku. 1215—1235. Az előbbi. (Leboczky. Beregm. 1. 122.)

Mihály és István. 1267—1270. „Damus promemoria quod Micháel et Stephanus Comites de Bérük.“ 1268. Zólyomi főispán és Mihály 1269-ben. (Századok. 1876. 79)

Bertalan és Felicián 1271. (Fejér. 0. D. Y. 1. 155.) „Bortholomaeus et Felieians Comites de Bereg et Ugocha.“ (V. István oki.)

Demeter. 1272. (Fejér. C. D. V. 1. 266.)

László. 1272. „Ladislaus Comes de Bereg et Patak.“

István. 1273. (Fejér. C. D. V. 2. 121.) Tornai István mester.

Miklós. 1274. „Magister pincermorum et Comes de Berg.“

Gergely. 1280—1290. „Gregorius filius Hunt, de genere Huntpáznán.“

István. 1292—1295. Chom fiai

Gergely. 1299—1307. Leó orosz herczeg lisztje. „Officiales dux ruthenorum.“ (Lehoczky. Beregm. 1. 117.) 1307-ben: „Nos Comes Gregorius de Bereg.“ (Zichy C. I. 114.)

Jób. 1308—1309. Jób mester. (Századok. 1869. 603) 1308 bán: „Nos magister Jób, comes de Bereg.“ (Zichy C. I. 117.)

Alaghy Zsigmond. 1310. (Lehoczky András. *Reg Hung. Stat. et ord.* 115. Kerégyártó A. 17.)

Tamás 1310—1315. „Nos magister Thomas comes de Bereg 1310.“ (Zichy C. 1. 129.) 1315-ben is még főispán; de ekkor már Ugocsában is. (Századok. 1894. 499—500.)

János. 1319. (Századok. 1871. 567.)

Tamás. 1321—1323. Másodszor. Ugocsa főispánja és munkácsi várnagy, (U. o.)

Beregi Dezső. 1323—1332. (Lehoczky. Beregm. I. 352.) „Ab altéra viro magnificus vir, magister Desen filius Pauli Comes de dictu Comitatu Bereg.“ — Beregi Dezsővel egy másik Dezső is főispánkodott. Ez Dénesnek fia, ki Batusi Bánfi Dezső név alatt fordul elő és 1330-ig volt főispán. (Magyarok életrajzai. 277.)

Thúz Pető 1335—1341. „Pető de Pauki.“ 1341-ben: „Nos Magister Pethen Comes de Bereg.“

Marochuk. 1347—1357. „Nos magister Marochuk Comes de Bereg.“ Barotuch néven is ismeretes. (Fejér. C. D. IX. 6. 80.)

Munkácsi Balázs, 1357—1361. Leó főispán unokája.

Laczk Pál. 1361—1378. „Nos magister Paulus filius Lechk Conus de Beregh.“

Kusali Jakch György. 1380—1383. Tárnok mester.

Pál. 1383—1386.

Kusali Jakch György és András. 1386.

Bebek Imre. 1388. I. Györgynek, a liptói és gömöri főispánnak fia, Detre Nádor testvére. Galiczia, Dalmát- és Horvátország bánja. 1388-ban egy oklevélben: „Nos Conos Emoricus Bubek Index Curie dornini Sigismundi dei gracia regis Hungarico inter ceteros Comitatu Comes de Beregh.“ (Zichy C. IV. 378.)

Alagi Albert. 1396. A nirkápolyi csatában esett el. (Báthy. Magyarok. 27.)

Kusali György. 1398. A fentebbi. Tárnok mester. (Századok. 1891. 232)

Koriatovics Tódor herceg. 1400—1417. Podoliai herceg; Munkács vár birtokosa. (Lehoczky. I. 353. Századok. 1894. 845.) Felesége Anna, ki „ducissa de Munkác“ czímet viselt.

Palóczy Mátyás. 1423. Borsodi főispán is. 1434-ben az ország nádora.

Kusali Jakch György. 1436.

Vincze. 1449—1450. Munkácsi várkormányzó, nagybányai plébános. „Nos magister Vincencius plebanus euzioli dominorum gubernatorque Costri Munkach voeti et comes comitatus de Beregh.“ (Pesty Fr.)

Kenderessy János. 1451. „Egregius dominus Loama Kundres.“

Szokoli Péter. 1455. Munkácsi várnagy.

Csetneki János és Tornosi László 1481—1482.

Verebélyi György és Sáry Máté. 1484.

Tomory Pál. 1515—1523. Bereszlő Péter után kalocsai érsek; Bereg főispánja s munkácsi és fogarasi várnagy. 1526-ban Mohácsnál halt a hazáért.

Fornosi László. 1523. (Lehoczky. Beregm. I. 354.)

Ártándy Pál. 1528—1532. Balázs testvérevel együtt mármarosai főispán is, kivel együtt Gritti Lajos 1532-ben lefejeztette. (Szalay L. M. tört. IV. 12.)

Büdy Mihály 1539—1546. Mária királynő szeretett embere.

Ifjú Büdy Mihály. 1547—1567. Mihály fia. I. Ferdinand nevezte ki a megye főispánjává, Wittenbergában 1547. máj. 12-én kelt oklevelével.

Deregyői Daróczy Szeráf. 1567.

Szentjanosi Lajos. 1568—1570. Leleszi convent.)

Bay Ferencz. 1570. Munkácsi várnagy.

Ruszkai Dobó Ferencz. 1571 — 1574. Isvánnak az egi hősnek fia.

Mágócsy Gáspár. 1574—1586. Borsod, Heves és Tornamegyék főispánja. „1574. ész. tette őt a pozsonyi diéta Maximilián király jóváhagyásával Bereg vármegye főispánjává.“ (Budai. I. 354. Alagi Ferencz 1584-ben főispán társa volt. (Báthy Magyarok eml. 29.)

Felsővadászi Gróf Rákóczi Zsigmond. 1590—1603. Neje volt Lórántffy Zsuzsánna. Bocskay István után Erdély fejedelme.

Prebóri Meléth Pál. 1603—1606.

Mágócsy Ferencz. 1607—1614.

Daróczy Ferencz. 1614—1617.

Gróf Eszterházy Miklós. 1617—1635, Soproni és zólyomi főispán. Születőit Gálánthán 1582-ben. Később nádorrá lett.

Bereghi Nyáry István 1635—1642. Pálnak, az egi várkapitánynak és Várday Katalinnak fia. Szabolcsi főispán is.

Gróf Eszterházy Miklós. 1643. Másodizben. (fentebbi.)

Lónyay Zsigmond. 1644—1653. Kir. tanácsos.

Gróf Barkóczy László. 1653—1659. Zempléni alispán volt.

Keresztszegi id. Gróf Csáky István. 1660—1668.

Ifjú Gróf Csáky István. 1662—1689. Született 1635-ben Korának egyik jeles főfia, 1699 ben halt meg.

Gróf Csáky Zsigmond. 1689—1702. Szepes föld örökös ura, Szendrő várának kapitánya, hőszenyélnök és főtárnokmester.

Ifjú Gróf Csáky Zsigmond. 1702—1720;

Gróf Csáky Péter. 1720—1729.

Bethlenfalvi báró Szentiványi János. 1729—1740. A Rákóczy-féle mozgalomban

egy ezred vezetése bízott reá s 1711-ben, a munkácsi várban az összes kurucz gyalogság parancsnoka. (Századok. 1867. 267.)

Gróf Schönborn-Buchheim Frigyes. 1740—1741. Örökös főispán, bambergi püspök.

Péchy Zsigmond 1740—1748. Helytartó s a munkácsi uradalom teljhatalmú kormányzója.

Báró Szentiványi József. 1748-ban.

Gróf Schönborn-Buchheim Ervin Jenő. 1749—1779.

Kapi József. 1779—1785.

Báró Révay Simon. 1785—1786. kir. biztos és helyettes főispán.

Báró Rosenfeld Andás, 1786-ban főkormányászéki tanácsos.

Báró Vécsey Miklós. 1794—1803. Helytartó.

Gróf Schönborn Buehheim Ferencz, Fülöp 1801—1803. Örökös főispán.

Gróf Fáy Ágoston. 1803—1820. Helyettes főispán. Fia István, a híres zeneművész,

Liszt Ferencz kebel barátja.

Idősb Lónyay Gábor. 1820—1824. János és Lónyay Florentina fia Született 1778-ban. Tanulmányait korán befejezve, 21 éves korában már Zemplénmegye ügyésze, öt évvel később alispánja s 1809-ben Beregmegye administratora. Nemcsak Berog, de a szomszéd megyéknek is általános szoretete környezte s mély részvét kísérté sírjába Doregnyőn 1824. máj. 8-án.

Gróf Rhédey Lajos. 1825—1830. Ferencz és Gaál Ágnes fia.

Gróf Vay Ábrahám. 1830—1836. Született 1789-ben. A nagy Széchenyi István beszédje után, ő nyitotta meg a magyar tudományos akadémia megalapításáról szóló gyűjtőívet. Meghalt 1855-ben.

Báró Perényi Gábor. 1830—1836.

Öregebb Lónyay János. 1836—1845. Született 1796-ban, Vásáros-Náményon. Fáradhatlan főfia a megyének ki érdemeiért a val. b. titkos tanácsosi méltóságot nyerte.

Gróf Schönborn Buehheim Károly. 1845—1848. Örökös főispán.

Eötvös Tamás. 1849-ben.

Tabódy Pál. 1861—1863.

Bölesi Budai Sándor. 1863—1866. Lemondása után a p. ü. minisztériumban lett min. tanácsos, míg 1879-ben elhunyt.

Gróf Schönborn Buehheim Ervin. 1866—1867. Örökös főispán s val. b. titkos tanácsos.

Ifjú Lónyay János. 1867—1872. Mármarosai főispán (1. u. o.)

Horváth István. 1873—1882. A megye volt alispánja.

Bori Horváth István. 1873—1882. A bizalom és szeretet központját jelenti e név, melylyel a vármegyének minden rétege körülölelte annak tulajdonosát; pedig az az alap, mely a bizalmon és szereteten nyugszik, a legbiztosabb, ezen az alapon fogadta a vármegye bori Horváth Istvánt, midőn főispánná kineveztetett. 1819-ben, a bereghmegyei Hete községben született, köztiszteletben álló nemes szülőktől. Első — elemi — iskoláit otthon, a szülők körében végezte, amely után, középiskolai tanulmányainak végzésére Sárospatakra adatott, hol azokat kitűnő eredménnyel fejezte be. Egyike volt azon ritka tanulóknak, kik a latin nyelvet már az iskolában a legszebb klasszicitással beszélték; tanárai hosszú ideig emlegették, mint a gimnázium büszkeségét. Ugyanily kiváló eredményt ért el a jogi tanfolyamon is, melyet szintén Sárospatakon kezdett meg és fejezett be; s habár kortársai közül a birtokos családok fiai megelégték az ekkora képzettséget s rendszerint haza siettek, Horváth István nem követte korának szokásait; bár nagy terjedelmű birtok várákozott reá, nem nyugodott, míg lelkiösmertes tanulmányaira a koronát nem helyezhette: odaadó szorgalommal letette az ügyvédi vizsgát Budapesten s az oklevelet nagy dicséretök között szerezte meg. A törekvő fiatal ember szép hite bejárta a vármegyét s alapos készültségeinek köszönhető, hogy 1846-ban a pozsonyi országgyűlésen jurátuskodhatott. Itt is kitűnt kedves fellépése, tapintatos modora s tudományos képzettsége által, s környezete szép jövőt jósolt neki. Családi viszonyai azonban visszahívták odaadó működéséből s hetei birtokának kezelését vette át. De nem maradhatott soká

nagy gonddal kezelt birtokán; szerzett tapasztalataira nagy szüksége volt a vármegyének, különösen abban a szomorú időben, midőn a nemzet leigáztakor a nagy tehetségeknek is vállvetve kellett működniük; megválasztották egyhangú felkiáltással 1849-ben a vármegye főjegyzőjévé; s valóban az ő ritka tapintata, mély avatottsága s tollának írói fénye, a vármegyének nagy szolgálatot tett! Ő is azonban, mint legjobbjaink, a szabadságharcz után visszavonult s átvette újra hetei birtokát, melyet ez idő alatt mintagazdasággá fejlesztett. 1867-ben az alkotmány visszaállításakor ismét kilépett a küzdőterre; s midőn arra gondolt, hogy a vármegye főjegyzői tollát kezébe vegye, érdemeit akarta a megye közönsége megjutalmazni, midőn nem főjegyzőnek, hanem másodalispánnak választotta meg, míg 1870-ben közlekedés között alispánná kiáltatott ki. A munka és a kötelesség odaadó betöltése: ezt tekintette közérdeknek; ezen az utón haladt működése minden irányában, ezen buzgó és részrehajlatlan fáradozását a király is elismerte, midőn csakhamar, 1871-ben, királyi tanácsossá nevezte ki. 1872-ben Lónyay János távozott, nem volt a megyében számottevő ember, aki ne Horváth Istvánra gondolt volna, midőn a főispáni szék betöltéséről volt szó; másról hallani sem akart a megye közönsége; de tudta ezt a kormány is, melynek minden tagja ismerte Horváth István tehetségét, alapos képzettségét, tapintatát s a fáradhatlan munkásságot, melylyel a roábizott teendőkből eljárni szokott. Vezérférfia volt a megye közigazgatásának, előharczosa minden tervzetnek, mely a megye s a közönség jólétére irányult, úgy, hogy maga Tisza Kálmán, ki 1873-ban nagy szemlélője volt az ország állapotainak, s minden megye viszonyait, kiemelkedő fiát mintegy számon tartotta, azt jegyezte meg, akkor már nagy tábora előtt: „Betegben és Ugocsában csak Horváth István lehet ma főispán!” 1873-ban ki is nevezetett Bereg vármegye, 1876-ban pedig Ugocsa vármegye főispánjává. Amilyen volt eddigi pályája, olyan volt főispáni működése; áldása volt a vármegyének. Mindkét főispáni állását 1882-ig tartotta meg, mikor saját kérelmére, a megye s közönsége sajnálatára, a Felső legfelsőbb olismerőse között, felmentetett. Ettől kezdve tisztán nagy kiterjedésű birtokának kezelésével foglalkozott és e téron országos híré mintagazda hírében állott. Tagja volt a főrendiháznak, melyben mint az igazságügyi bizottság egyik kiváló tagja tűnt ki. Tisza Kálmánhoz személyes, benső barátság fűzte s politikájának mindvégig lelkes híve volt. Elhunyt 1891. november 17-én, hetei birtokán, hol özvegye ma is őt, ki hátrahagyott 8 gyermekében látja vigaszát nagyemlékű férjének fennkölt szellemét. Gyermekai: Anna, Kölcsey Zoltánná; Margit, Kölcsey Gáborné; Ida, Nyomárkay Ödönné; Jolán, Gulácsy Pálné; Mihály; László, munkácsi főszolgabíró; István és József

Báró Perényi Zsigmond. 1882—1889. Fia a nagy Percnyi Zsigmondnak, ki 1849. október 24-én vértanú halált halt. Született 1843-ban. Tanulmányait Pesten befejezván, 22 éves korában már országgyűlési képviselő. 1866-ban letette az ügyvédi vizsgát, míg tizenhét évi parlamenti működés után 1882-ben Bereg és Ugocsamegyék főispánjává nevezetett ki.

Nagylónyay és vásárosnáményi Lónyay Sándor. 1889. május 11-től, 1896. december 17-ig született Nagy-Lónyán, Bereg vármegyében 1857-ben. Atyja Lónyay János, Máramaros vármegye volt főispánja, édes anyja egy lengyel főúri család leánya. A fennkölt szellemű nő s a boldog anya kívánságára az elemi iskolai tanulmányokat otthon, a szülők közvetlen környezetében kezdte és végezte, kik az életre való s nyílt eszű gyermekük fejlődését s haladását, gondos szárnyak alatt akarták látni. Így volt ez a gymnasiumi iskolák első éveiben is, míg végre, először el a szülői háztól, a gymnasiumot Sopronban folytatta, hol azt kitűnő sikerrel be is fejezte. 1876-ban a katonai szolgálatba lépett, hol csakhamar hadnagygyá lett. Kitűnő tehetségét felismerték úgy tisztársai, mint főnökei s szép jövőt jósoltak neki, míg betegsége miatt, orvosi tanács folytán, környezetének nagy sajnálatára, végképpen megvált a katonai élettől. Tudnivágyó s törekvő lelke nem engedték honn maradni; világot óhajtott ifjú lelke, hogy ismereteket gyűjtve lehessen hazájának hasznára. E végből hosszabb tanulmány utat tett; beutazta Európát; hosszasan tartózkodott Olaszországban, majd Zürichben állapodott meg, hol az egyetemet hallgatta, különösen a műegyetemi tárgyakat kedvelvén meg. Gazdag tapasztalatokat gyűjtve tért haza tanulmány útjáról s átvette kiterjedt birtokát, mit mint a gazdasággá fejlesztett. A vármegye azonban észrevévéen agilitását, nagy érdeklő-

dését a közügyek iránt, melyekben a társadalmi érintkezések alkalmával éles avatottságot árul el s számottevő eszméket hangoztatott, sietett magának megnyerni, s 1881-ben a vármegye tiszteletbeli jegyzője lett. Számos kérdésben mutatott irányt s a vármegye, tiszti karában nyereségnek tartotta Lónyay Sándort I de nem is viselte soká tiszteletbeli jegyzőségét, mert 1884-ben a kászonyi kerület megválasztotta, szabadelvű programmal, országgyűlési képviselőjének. 1889-ig viselte mandátumát, a mely idő alatt a földmívelésügyi s belügyi tárczák költségvetésének tárgyalásai alkalmával sikeres beszédeket tartott. 1889. május 9-én neveztetett ki, Bereg és Ugoesa vármegyék főispánjává, közszeretet s közbizalom fogadta mindkét vármegyében az új főispánt, miben csak azon kiváltságosak részesülhetnek, kik már múltjukért kiérdemelték a babért!

Kormányzata alatt mindkét vármegye közállapota sikeresen mondhatni, gazdagon fejlődött, s megtalálva az administratio széles ágazatában is az egységes irányt, köztudomású, hogy azt a tökéletesedés útjára vitte. Amint átragyogta minden időkből a Lónyay név Bereg és Ugoesát, úgy nem csodálhatja senki, hogy midőn 1896. december 17-én lemondott kettős főispáni méltóságáról, ezzel vett tőle búcsút a két vármegye: „Siker koronázta működésedet, érdem fűzi homlokodra a babért s a közérzet imádotta jutalmad P . . . Ma ismét országgyűlési képviselő! Utódja lett

Magosligeti dr. Hagara Victor. 1897. márczius 17-től Született 1848-ban Nagy-Szőllősön, Ugoesa vármegyében. E vármegye büszkén vallhatja fiának e jeles férfiút, ki fáradhatlan buzgalommal szerzett nagy tudományával emelkedik ki kortársai közül. S valóban, alig esik valami kellemesebben, mint azt látni, mikor az elismerés annak nyújtja a babért, ki egész életét a tudománynak s munkának szentelő; kinek jelszava: munkálni a haza javára, élni a közjó előmozdításáért. Hagara Viktor az elemi iskolák befejeztével, gymnasiumi tanulmányait Mármaros Szigeten kezdte meg s végezte be; de iskoláztatásának egész idejében, mély gondolkodásával s komoly fellépésével tűnt ki. Tanárai már a harmadik gymnasiumban megjósolták, hogy tudományos férfiút adnak a jövőnek. E jóslatot tanulmányainak hosszú sorozata igazolja, eddigi szereplése bizonyítja. A gymnasium befejeztével a jogi tanfolyamra iratkozott; de tudnivágyó lelke úgy contemplálta, hogy a jog egyik felét Bécsben, másikat Budapesten hallgassa. Amint az egyetemi évek lejártak, egy perczet sem mulasztott, hanem törekvését odairányozta, hogy amit vetett, learathassa. A jog és államtudományok tudorává avatott! Amilyen volt a kezdet, olyan lett a befejezés. Félretett mindent, mi a fiatal embernek szórakozást nyújthat; elvonult magányába, könyvei közé temetkezett s megszerezte az ügyvédi diplomát! Teljes emberré lett a világ előtt! De önmaga előtt még nem tekintette magát teljesnek. Neki több kellett; tudományszomjas lelke többre vágyott, s hogy megszerezte szellemi gazdagságát emelje, s jogi ismereteinek gyarapításán kívül a bölcsészeti szakképzettséget is magáévá tegye, több évig tartó tanulmány utat tett. Bejárta Angol, Francia, Német és Olaszországokat s 1877-ben úgy tért vissza, mint ki a szellemi élet magaslatáról körültekintve, beláthatlan tájékon legeltetheti szemeit. Ritkaság számba ment ez akkor éppen úgy mint ma; most keveset sorolhatnak fel, kik jog s államtudori, és ügyvédi diplomával kezükben, még a bölcsészet tudományok babérját is elnyerni törekszenek! Nem volt a vármegyének képzetebb fia ekkor Hagaránál; s alig ment híre, hogy a vándor megrakottan tért haza, Ugoesa vármegye mindjárt, közlekedéssel kiáltotta ki főjegyzőjének, mely tisztos állását 1886. október közepéig a legnagyobb szakavatottsággal s fáradhatlan buzgalommal töltötte be; mi követhette ezt? a tudományos főjegyzőt odaküldeni, ahova való: a parlamentba! Ez a választás nem tartozott a közönséges választások közé; mindenki tudta, mit jelent ez Hagaránál; nem a mandátum egyszerű elnyerését, hanem szerepleni, dolgozni ezen a tág téren, melyot nagy szellemi képzettsége előtt, választóinak bizalma megnyitott. A parlament megalakulván, Hagara két bizottságnak is előadója lett; a kérvényi és közoktatási bizottságnak. Amily szorgalommal, lelkének teljes odaadásával gyűjtötte szellemi kincseit, oly hévvel és szorgalommal, lelkének oly teljes odaadásával osztotta szét most hazája s a közjó javára. Nevezetesen: ő reá lett bízva a kisdud nevelési törvény kidolgozása. Megragadó elaboratum volt ez, mit maga terjesztett is elő a képviselőházban. Lelkes éljenzéssel fogadták e nagy tudományról tanúskodó, törvényjavaslatot.

1889-ben fényes tanujelét adta gazdag ismereteinek, midőn a párisi kiállításon, a gazdasági osztályon mint miniszteri megbízott működött; 1890-ben széleskörű tapasztalataival nyújtott segédkezet az országos gazdasági egyesületnek, midőn abban mint igazgató tanácsos tűnt ki vezető szellemével. 1896-ban, a milleniumi országos kiállítás alatt kétféle nehéz és szétágozó tiszteletet töltött be. Ő volt a kiállítás gazdasági osztályának kollektív elnöke, s ő volt egyidejűleg a közoktatási osztályban is miniszteri megbízott! Képviselősege alatt több budapesti napilapnak igen szorgalmas munkatársa volt s több politikai és társadalmi irányú czikkével tűnt fel. Tanárainak egykori jóslata mily fényesen következett be! Ifjúkori szorgalmával szerzett nagy tudását, gyümölcseit miképpen helyezte a haza oltárára, e működései bizonyítják. Mindenki tudja s emlékszik még a gyönyörű gazdasági kiállításra, mely páratlan rendszerével, remek műízléssel s feltűnő avatottsággal az egész ország figyelmét magára vonta! s minő tapintatot s tudást hirdetett a közoktatási osztály! Ezen nevezetes ténykedésekor szemelte ki már a kormány magasabb polczra, melyet ha valaki megérdemel: Hagara Viktor az!

1896-ban mandátumot nem vállalt; idejét gazdag könyvtárában töltötte, hol 1897. április havában felkereste őt a Felség kegye, a kormány régi bizalma, mely Bereg vármegye főispánjává emelte. Odaadó örömmel s lelkesedéssel fogadta őt a vármegye, mert ismerte új főispánjának országos működését. Neje, a szomorú véget ért s kitűnő férfiúnak Egan Edének nővére, ki fennkölt leikéről s nagy műveltségéről ismeretes a fővárosi előkelő körökben; s így nem csodálhatni, ha a szülők fonnkölt szelleme átárad a család tagjaira is: Tullia leányok, ki jelenleg Morvay főszolgabíró neje, már fiatal leánykorában nevezetes pecsétgyűjteménnyel birt; a családok címereit annyira ismerte s oly szakavatottsággal tárgyalta, hogy bármely heraldikusnak dicséretére válnék.

Hagara főispánkodása össze van forrva a megye közönségének jólétével, ki tudását, nemes szívét, lankadatlan munkásságát a közjó emelésére szentelő!

Besztercze-Naszód vármegye főispánjai.

Besztercze-Naszód vármegye, a Besztercze- és Naszódvidék, valamint a régi Doboka és Belső-Szolnok némely községeiből, 1876-ban alakulván, a Besztercze-Naszód vármegyei főispánok is, mint ilyenek, 1876. évtől szerepelnek.

Hössler Nándor, 1876—1883. Első főispánja az új vármegyének. Buzgó munkásságában hunyt el 1883. október 23-án.

Losonczi báró Bánffy Dezső. 1883—1891. Született Kolozsvárott 1843. október 28. án. Atyja Bánffy Dániel főispán és val. b. t.-tanácsos, anyja Léczfalvi Gyárfás Anna. Iskoláit Kolozsvárott kezdte és fejezte be. Szellemi fölénye már itt kitűnt, alapított, rendezett, vezetett. Megalakította a tanulók zenekarát, s egy szépirodalmi vállalatot is alapított, melyet a saját termékeivel gazdagított. A jogi tanfolyam befejeztével Németországban tett tanulmányutát, majd Belgium, Hollandia és Olaszország beutazása után visszatért hazájába, hogy gazdag tapasztalataival annak hasznára lehessen. Roppant tevékeny szellemű férfiú, ki a helyzetet az alakulások minden mozzanatában felismeri. 1875-ben Kővár vidéke főkapitányi székét foglalta el; vármegyéje a kikerekítés alkalmából Doboka megyével megszaporodván, ez utóbbinak kormányzói tiszteit atyja kezéből az övébe mentek át. Működésében diadallal győzte le a nagy szavú magánérdekek méltatlankodásait. 1883. őszén foglalta el Besztercze-Naszód vármegye főispáni székét, Erélyes és áldásos működésének leírására évek kellenének; s hogy mennyire közismeretű volt működése, magas szereplése tanúsítja. 1891-ben megváltván főispáni méltóságától, a ház elnökévé választott s Wekerle lemondása után miniszterelnökké neveztetett ki. 1895-ben. Ő felsége azzal jutalmazá meg buzgó működését, hogy a miniszterelnökségtől való lemondása után Zászlósurra emelte, kinevezvén tárnokmesterré.

Bethleni gróf Bethlen Pál 1891-től.

Bethleni Gróf Bethlen Pál, született Bethlenben, Szolnok-Dobokamegyében. 1851. évi január hó 24-én Atyja Gróf Bethlen Pál, a régi Belső-Szolnokmegye egykori, neves főispánja volt.

Tanulmányait a budapesti ev. ref. főgymnáziumban, majd a zürichi egyetemen végezte, melyek befejezése után hosszabb külföldi tanulmányutát tett s beutazta nyugoti Európa nagy részét. Majd a hadsereg kötelékébe lépett s mint a 10-ik cs. és kir. huszárezred hadnagya 5 évig állott tényleges szolgálatban. Egyéni hajlamai és képessége azonban a közügyek terét jelölték ki megfelelő hivatása gyanánt s a család ősi fészkeben, Bethlenben telepedett meg, személyesen vevón át birtokai vezetését.

Mint Szolnok-Dobokamegye közigazgatási bizottságának tagja élénk részt vett a közéletben. A közigazgatási, de legkivált erdészeti ügyek alapos ismerője lévén, szavának és fellépésének a megyében mindenkor kiváló súlyt tulajdonítottak.

Báró Bánffy Dezsőnek, a volt miniszter-elnöknek lemondása után, Ő Felsége legmagasabb bizalma folytán 1891. évi május havában Besztercze-Naszód vármegye főispánjává neveztetett ki, mint oly férfiú, ki egyéniségénél és politikai képességénél fogva leginkább volt

BETHLENI GRÓF BETHLEN PÁL

Besztercze-Naszód vármegye főispánja.

hivatva arra, hogy tapintatos, de biztos kézzel vezesse továbbra is ezen exponált nemzeti-ségi vármegye nem csekély gondokkal járó és politikai felelőséggel bíró kormányzását.

Kineveztetése úgy a magyarság, mint a nemzetiségek között általános meglepedést keltett, s a kormány helyes választását fényesen demonstrálta Beszterczére történt bevonulása és főispáni installációja, midőn a vármegye különböző ajkú lakossága valóban párját ritkító pompával és fényvel fogadta és a törvényhatósági bizottság zajos „éljen“ „hoch“ és „szotreaszka“ között iktatta be hivatalába a rokonszenves főurat.

Ezen idő óta kifogástalan politikai belátással és kiváló gonddal intézi a vármegye kormányzását s a Naszódon lévő román eredetű „központi iskola és ösztöndíj alapok“ felügyeletét. Működése már eddig is számos téren meghozta úgy az állami mint a helyi érdekekre kívánatos és megfelelő eredményt. Azt az ellentállást pedig, mit noha egyes kérdések megoldásánál pusztán elvi ellenkezés vagy nemzetiségi tendenciosus törekvések kifolyásából tapasztalnia kell a tanácsterem zöld asztalánál, legkevésbé sem látni a társadalmi érintkezés terén.

Neve és személyisége általános tisztelet és szeretetben részesül megyeszerte.

Vendégszerető háza asztalánál fényes estélyein a társadalom különböző ajkú és rendű tagjai egyaránt kellemesen érzik magukat, mely körülmény előidézésében a főúri háziúrral egyenlően veszi ki részét nagy műveltségű és kedves neje szül. Tisza Jolán.

Boldog családi élete és gyermekei iránti odaadó szívetete köztudomású a megyében.

Még javakorabeli férfi lévén, működése és lelkesültségtől áthatott tetteje, még ezután is sok üdvöst és hasznost alkothat.

Békés vármegye főispánjai.

Péter. 1067 Géza és László vezérek hű embere. E megyében Szeghalom és Ladány helységeket bírta. (Századok. 1867. 273.)

Illés. 1206. (Váradi registr. 42.)

Dömjén. 1208. (Bókésm. levélt, köz.)

Pál. 1210. (Századok. 1867. 273.)

Dömjén. 1217. „Damianus circa an: 1217“ (Czinár. Ind.)

Botez, Batiz vagy **Botyz.** 1222. Márk fia; a híres Rozgonyi családból származott. Mosonyi főispán és országbíró.

Miklós. 1223. II. Endre király nejének udvarbírája. „Comes curialis reginao.“

László. 1224. Nyitrai főispán és Országbíró.

Mihály. 1234. „Michael de Gunya“ nevén jó elő; főlovászmester.

Berenda Márton 1329—1342. „Nos magister Martinus Comes de Bekes“ (Károlyi Cod. I, 71.) 1341 ben és még így czímeztek „ . . . magister Mortinus filius Berend Comes de Békés“.

Zsidói Csáky Miklós. 1396—1415. Békés, Bihar, Szolnok és Temes főispánja, majd 1415—1425-ig erdélyi vajda. Régi család sarja; Kózzai és Turóczi szerint Szabolcstól ered. 1426-ban halt meg. (M. tört. tár. XII. 181. Századok. 1871, 609.)

Somlai András. 1420. (Századok. 1867. 274.)

Maróthi László 1442. (J. m. 1875. 460.) Aradi főispán és Ujlaky Miklósnak bán társa.

Kanizsay László és **Maróthy Mátyás.** 1467. Békésnek ez évben két főispánja volt. (Századok. 1870. 477.) Kanizsay a Hunyady ház törhetetlen hive, mely miatt László király el is fogatta őt; s midőn a budai börtönbe záratta. . . „két lepedőt összefoldozván, az ablakon lebocsátkozott éjjel és így megszabadult“ . . . Maróthyval együtt volt főlovászmester.

Gúthi Ország László. 1476—1490. Mihály fia. Tagja azon küldöttségnek, mely Ulászlót a magyar trónra meghívta.

Corvin János herceg. 1490—1503. Mátyás király természetes fia, kit királyi atyja a magyar trónra szánt. Született 1470-ben Krebruck, boroszlói polgármester leányától. Árva, Békés, Liptó és Temes megyék főispánja, hunyadi gróf, majd liptói herceg.

György, brandenburgi örgróf. 1515 — 1522 Dobzse László nővérének fia. Corvin János özvegyét, Frangepán Beatrixot vette nőül.

Garlai Ábrahámffy Péter. 1526. Zápolya János párthive, ki a tokaji országgyűlésen neveztetett ki Békés főispánjává.

Eperjesi Pathócsy Ferencz. 1543—1550. Kétszínű férfiú, kit e miatt Martimizzi elfogatott s Nagyváradon zárva tartotta, de börtönéből ügyesen megszökött. 1549. végéig volt főispán. (Fábián. Aradm. 196.)

Mágócsy Gáspár 1556—1559. Beregh főispánja; gyulai várkapitány.

Törteti Kún Balázs. 1560. néhány hónapig.

DR. LUKÁCS GYÖRGY

Békés-vármegye és Hódmező-Vásárhely szab. kir. város főispánja.

Kányaföldi Kerocsényi László 1560—1566. Szigetvári, majd gyulai várkapitány Gyulavár feladásával az egész vármegyét a török rabigájába hajtá, s ez időtől fogva főispánok helyett pasák kormányoztak.

Gróf Löwenburg János Jakab. 1715—1732. A visszakeblezés óta első főispánja a megyének, de oly hanyagul töltötte be a méltóságát, hogy az első gyűlésre sem jelent meg.

Báró Harruckern János György. 1732—1756. Ellentéte elődjének. Ő népesítette be Békést, sokszor nagylelkű adományaival.

Báró Harruckern Ferencz 1756—1775. Nemeslelkű atyának méltó utódja.

Siklói Andrássy István. 1776—1777. Administrator.

Gróf Zichy Ferencz. 1777—1782. Administrator. Született 1751. febr. 17. A vedródi Zichyek megalapítója; II. József egyik legmeghibtebb embere, ki e magas viszonyt mindig hazája javára törekedett használni. A Ludoviczeumra 12.000 forintot adott. Meghalt 1812-ben.

Gróf Teleky József. 1782. Administrator; fél évig kormányozott.

Gróf Zichy Károly. 1782—1783. A vázsonyi Zichyek törzse. Tárnok mester és ország-bíró, majd arany gyapjas vitéz.

Skerlez Ferencz. 1783—1785. Administrator.

Széki gróf Teleki Sámuel 1785—1790. Született 1739-ben. Nagy tudományú férfiú kit Geftinga, Jena, Varsó, Milánó tudós társulatai tagul választottak. Főkormányzékai tanácsos s az udvari cancellária elnöke. Bihari főispán. Meghalt 1822-ben.

Gróf Károlyi József. 1790-ben. Administrator.

Báró Orczy József. 1790—1791. Az ő kormányzása alatt kezdték a jegyzőkönyveket magyarul vezetni.

Ötvenesi Lovász Zsigmond. 1791—1802. Főispán.

Szentgyörgyi Horváth Zsigmond. 1802—1809. Főispán.

Komori Báró Bedekovich Ferencz. 1809—1825. Született Varasdön, 1755 ben Alig húsz éves korában Varasd-megye főjegyzője. 1807-ben államtanácsos, s 1825. után Kőrös-megye főispánja.

Lánczi Láncty József. 1825—1836. Abauji főispán. Született 1763-ban. Hét személyos tábla bírāja, val. b. t. tanácsos.

Borosjenői Atzél Antal. 1836—1842. Született 1789-ben Csongrád vármegye adminis-trátora, majd Csanád főispánja.

Gróf Károlyi György. 1842—1847. Született 1802-ben. Jeles képzettségű s tudo-mányos férfiú

Báró Wenkheim Béla. 1848—1849. és 1860 majd 1865—1867. Született 1811-ben. A jogot már 16 éves korában elvégezte. 1837-ben országgyűlési képviselő. Miniszterelnök. 1879 ben hunyt ol. 1901-ben Kis-Béren szobort emeltek ömlökének Darányi földmivölésügyi miniszter kezdoményezésére.

Tomcsányi József. 1867—1876. Aradi főispán is.

Bajczai Beliczay István 1876—1889. Született Békés Csabán 1827-ben. Tanulmányait a szülői háznál végezte be s azután Bécsbe ment a polytechnikum hallgatására, 1897-ben Olaszországban volt ismereteit gyűjtendő. 1860-ban Békésmegye főpénzlárnoka, de ezen állá-sáról lemondott. 1865 ben Békés-Gyulának orsz. képviselőjévé választatott Kitűnő gazdasz, s oly nagy hire volt, hogy Gorove István akkori földművelési miniszter Beliczayt, mint ellenzéki képviselőt szólította fel, hogy a dohánytermelés emelése érdekében menne tanúimén}' útra. Beliczay el is utazott Molnár György dobreczeni képviselővel Angol, Francia, Német és Olaszországba, majd Belgium, Hollandia és Schweitzba, s kitűnő memorandumot adott be a kormányhoz a dohánytermelés tárgyában. 1876-ban Békés főispánjává neveztetett ki. Sokat dolgozott, tett és gyarapított vármegyéje érdekében; 1889-ben lemondott méltóságéről s azóta visszavonultan ólt. Meghalt 1902. január 11 én. Utódja lett

Terényi Lajos 1889—1890.

Született Gyulán, 1854. évben, meghalt ugyanott 1897. évben 43 éves korában.

Iskoláit Gyulán, Egerben, N.-Váradon és Budapesten végezte, 1878. évben nyerte ügyvédi oklevelét s ugyanez évben Békés vármegye aljegyzőjévé választatott meg. 1883-ban a békési járás főszolgabírójává, 1886-ban pedig vármegyei főjegyzővé választatott s ezen állásában éri őt a korona és a kormány azon kitüntetése, hogy 1889. évben Békés vármegye főispánjává neveztetik ki. Oly pályafutás ez, melyre csak oly férfiú képes, aki kiváló tulajdonságokkal van megáldva.

Főispáni állását nem arra használta fel, hogy éreztesse azon szertelen hatalmat, amit a törvény a főispánnak biztosít, hanem arra, hogy a törvények becsületesen és igazságosan kezeltesse, de nem zárkózott el az elől sem, hogy a törvények keretén belül a jogosult helyi érdekek is méltánylásban részesüljenek. Tisztelte a községek önkormányzati jogát, s nem volt ra eset az ő idejében, hogy az önkormányzati jogok bármi irányban csorbulást szenvedtek volna.

A szigorú ragaszkodás a törvényességhez okozta azt, hogy midőn 1890. első felében az ügynevezett agrárszocializmus ütötte fel fejét, s az akkori belügyminiszter, gróf Szapáry Gyula a vármegyében kormánybiztosul kívánta alkalmazni, Terényi Lajos inkább megvált főispáni állásától, mint sem eszközül engedje magát felhasználtatni oly kivételes intézkedésekre, melyeknek szükségességét belátni nem tudta.

Ismerve a vármegye lakosságát, azon meggyőződésben volt, hogy a szociális mozgalmak a hatóságok tapintatos eljárása mellett maguktól megfognak szűnni, mihelyt látni fogja a nép, hogy jogos panaszaitak előljáróik meghallgatják és orvosolni igyekeznek.

Állásától a vármegye közönségének bizalmát vívón magával, már 1892. évben Gyula város országgyűlési képviselővé választotta; 1896-ban újból megválasztott. A képviselőházban is előkelő szerepet játszott s nagy feltűnést keltett az Agliardi-ügyben tett interpellációja. A férfikor legszebb idejében hunyt el 1901-ben.

Reiszig Ede. 1890—1891. (Lásd Vas megyénél.)

Vizeki Tallián Béla 1892—1896. (Lásd Somogy megyénél.)

Dr. Lukács György. 1897-től. Született 1865-ben Nagyváradon atyja Lukács György államtitkár, anyja gyarmati Tar Krisztina. Középfiskolai tanulmányainak sikeres elvégzése után a jogi tanfolyamra iratkozott 1881—1885. évben szolgálta önkéntesi évét, a mely után tiszti vizsgát kitüntetéssel tette le és tiszti rangot nyert, s 1887-ben avatott jogtudorrá. Ugyanezen évben lépett be a belügyminisztériumba mint fogalmazó gyakornok. 1889-ben segéd fogalmazó, 1890-ben fogalmazó, 1893-ban segédtitkár, 1895-ben miniszteri titkár lett. Hogy a belügyi Igazgatás minden ágában jártasságot szerezzen, az összes osztályokat végig szolgálta. Az utóbbi években a belügyminisztérium által előkészített törvényhozási munkálatok majdnem mindegyikében tevékeny része volt; így a közigazgatási bíróságról szóló törvényjavaslat, és annak előkészítésében is. Ő dolgozta ki az állami anyakönyvekről szóló törvényjavaslatot és annak indokolását, valamint a végrehajtási utasítást, s ő a külföldön is tanulmányozta a különböző anyakönyvi rendszereket. 1895. évben őt bízta meg a belügyminiszter az újonnan felállított anyakönyvi osztály vezetésével, melynek élén állott 1897-ig, a mikor Békés-vármegye főispánjává neveztetett ki.

Mint főispán csakhamar az egész vármegye közönségének osztatlan szeretetét és bizalmát nyerte meg magas készültségével, lekötelező modorával s bátran is elmondhatjuk, hogy egyike a legszeretettebb főispánoknak; munkásságát igen sok alkotás dicséri, melyek közül felemlítjük a vármegye több községében alakított tejszövetkezeteket, a Békésen létesített kenderáztató-telepet, a Gyulán létesített szövő- és kötött áru gyárat; s a mi nemes szívről tesz tanúságot az alföldi szanatórium egyesületet; de általában tevékeny részt vesz minden gazdasági és társadalmi akcióban, ez utóbbiban nem csekély támaszt nyervén bájos és kiváló műveltségű nevében báró Perényi Madolyban, kit mint Békés-vármegye főispánja vett nőül, s ki áldásos tevékenységével a míg egyrészt meghódította a vármegye közönségét, fokozta az elismerést férje irányában is! Buzgó és eredményes tevékenységét a kormány azzal tüntette ki, hogy 1901. évben Hódmezővásárhely város főispánjának vezetésével bízta meg s most, mint két törvényhatóság főispánja teljesíti közmegelégedésre feladatát.

Irodalmi munkássága is részt követel az elismerésből, mint a „Magyar Közigazgatás“ című szaklap munkatársa, számos közigazgatási és közjogi fejtegetést irt. 1893-ban a Budapesti Szemlében jelent meg „*az olasz községi rendszer*“ című tanulmánya, 1894-ben jelent meg „*Anyakönyvezetés külföldön és nálunk*“ továbbá „*A Francia közigazgatás rendszere*“ majd „*a közigazgatási bíróságról*“ szülő tanulmánya, 1895. évben jelent meg „*az állami anyakönyvi törvények magyarázata*“ című nagy műve; 1896. évben pedig „*az egyház politikai törvények és a vonatkozó összes jogszabályok kézi könyve*“ címen újabb terjedelmes munkát bocsájtott közre. A férfikor teljes erejében álló főispán, midőn lelke egész melegével, a rendelkezésre álló törvényes eszközök birtokában, a közérdekek megvédésének legerősebb tanácsosa, midőn bölcs tapintatát, fáradhatlan szorgalmát s csüggedést nem ismerő munkásságát a közjó oltárára helyezi, csak áldást hozója lehet a törvényhatóságnak, melynek fejévé tétetett!

Bihar vármegye főispánjai.

- István.** 1067. (Századok. 1874. 332.) „Ide prist Stophanus Comites Bihoriensis“ (Wencze). I. 26.)
- Saul.** 1102—1113. Kálmán király 1102-ben Bihar főispánjának címezi.
- Ákos.** 1113.
- Boucan.** 1115 — 1135. (Fejér C. D. II. 98.)
- Fausal.** 1136 — 1138 Millerwerk egy 1790-ben kiadott s „Comites Bihoriensis“ című művében Fausal mondatik főispánnak.
- Ákos.** 1138. (Fejér C. D. II. 108.)
- István.** 1141. (Századok. 1874. 333.)
- Esau.** 1183—1187. A vajkai nemesek perében 1186-ban hozott Ítélet levél szerint.
- Both.** 1189 — 1194. (Miller. Com. Bihar.)
- Péter.** 1197. (Századok 1874. 333.)
- Miklós.** 1198—1202. „Nicolaus Comes de Byehor.“
- Benedek.** 1202—1203. (Fejér C. D. II. 346.)
- Gyreo.** 1205. (Századok. 1874. 335.)
- Moch** vagy **Mocho.** 1206—1207. „Mochone palatino et comite Bichoriensi.“ (Hazai okmányt. VI. 7.)
- Marcell.** 1208.
- Smaragdus.** 1208—1209.
- Banc.** 1209—1211. Horváth és Dalmátországok bánja s 1212. és 13-ban az ország nádora. Köztudomású a drámai szereplés, mely Gertruddal szemben a megsértett önérzet fegyverét nyomta kezébe.
- Mika.** 1212—1215. „Mika Bichoriensi.“ (Hazai okm. VI. 11.)
- Mincha.** 1217. „Mincha comite Bichoriensi.« Váradí regestr.)
- Mika.** 1219—1222. (a fentebbi.)
- Gyula és Illés.** 1222. (Fejér. C. D. VII. 1. 211.)
- Pál.** 1223. (Századok. 1874. 337.)
- Tivadar.** 1224. „Theodoro Bichoriensi“ (Hazai okm. VI. 18.)
- Miklós.** 1228. „Nicolao fratre ugrini Comite Bichoriense.“ (Hazai okm. VI. 23.)
- Mózes.** 1229—1230. (Századok. 1891. 392.) „Moyse palatino et comite bichoriensi.“ (Hazai okm. VI. 23.)
- István.** 1233—1234. Csáky István, ki 1243-ben nádori méltóságra emeltetett. (M. tört. tár. XII. 169.)
- Dénes.** 1236. (Fejér. C. D. IV. 1. 59.)
- Lőrincz.** 1236—1238. Később erdélyi vajda. IV. Béla meghitt embere.
- Domonkos.** 1240. (Fejér. IV. 3. 552.)
- Bács.** 1241—1244. (Századok. 1877. 253.)

DR. BEÓTHY LÁSZLÓ

Bihar-vármegye és Nagyvárad város főispánja.

Dénes. 1246—1247. Nádorrá lett 1248-ban.

Mike. 1247. Temesi főispán is.

Csáky István. 1247. (a fentebbi István.)

Demeter. 1272. Szatmári főispán is. (Századok 1874. 339.)

Pál. 1290—1300. „Magister Paulus Comes de Zotmar de Byhor et de Karazna.“ (Hazai okmt. VII. 335.)

Beke. 1301—1303. Tamás fia. Roland és Kopasz nádor testvére. Róbert Károly bizalmát nagyban bírta. (Századok. 1879. 216. 1884. 122. 1888. 134) Borsa néven is említetik. (Századok. 1894, 496.)

Dósa. 1316—1326. Magister Dausa néven fordul elő, Szabolcs, Szatmár, Szolnok és Zemplén főispánja is. (M. tört. tár. XII. 183)

Futaki Dénes. 1330. (Fejér C. D. VIII. 3. 424)

Széchényi Farkas Tamás. 1343. (1. Aradnál.)

Berenthi Tamás. 1370. (Fejér. IX. 4. 229.)

Gergely. 1375. „Gregory eomiti Heves Wyvariensis et Byhoriensi.“ (Zichy C. III. 596.)

Zsidói Csáky Miklós. 1396, Békés, Szolnok és Temes főispánja is. (Századok. 1867. 274.) 1425-ben erdélyi vajda.

László 1426. (Fejér. X. 6. 800.)

Csáky Ferencz. 1454—1464. (Wenczel. Egyet. M. Encycl. VI. 220.)

Somi József. 1494—1495. (1. Bácsme gyénél.)

Kinizsy Pál. Temesi bán; bácsi, temesi és mármarosi főispán. Szereplése, hazai történetünk ből ismeretes.

Perényi Ferencz. 1513—1526. Imre palatínus fia. Nagyvárad i püspök. 1526-ban: „neki is feje vétetett s Budára a pasához küldetett . . .“

Varkocs Tamás. 1549—1552. Izabella hive s kormányzója a nagyvárad i püspökségnek. (Századok. 1887. 396.)

Zabardy Mátyás 1552— 1556. Nagyvárad i püspök.

Nyakazó Antal 1557. Várad i kapitány. Calvin hive. (Budai. II. 475.)

Varkocs Tamás. 1560. Másodszor ül a főispáni székben, hova János király ültette. „Thomae Varkoch eomiti Bihoriensi.“ (Károlyi C. III. 312.)

Báthory István. 1564—1571. Erdély fejedelme, Lengyelország királya. István, erdélyi vajda és Thelegdy Katalinnak fia. 1533-ban született. János Zsigmond fővezére; 1564-ben várad i parancsnok s 1571-ig bihari főispán. 1571—1576-ig Erdély fejedelme s 1576—1586-ig Lengyelország királya; királylyá koronáztatott 1576. május 1-én s 1586. deczember 12-én hirtelen halállal múlt ki.

Báthory Kristóf. 1571—1576. A lengyel király bátyja. 1576-ban István öcscse. után Erdély fejedelmévé választatott. 1581-ben hunyt el.

Géczi János. 1576—1585. Báthory Kristóf és Zsigmond hű embere. Zsigmond adminisztrátorává neveztetvén ki, mondott le 1585-ben bihari főispánságáról.

Sibrik György. 1585. Várad i kapitány. Budai ezt mondja: „Mikor Géczi János helyébe várad i kapitánnyá s Bihar vármegyei főispánná tette Báthori István Sibrik Györgyöt . .

Pekrovinai Pekry Gábor. 1587—1589. (Századok. 1884. 194.)

Kismarjai Bocskay István. 1591—1598. Kraszna- és B.-Szolnokmegyék főispánja.

Ruszkai Korniss Zsigmond. 1626—1645. (Károlyi C. IV. 207. Csanádm. tört. adattár.) Kornissal 1630—1633-ig iktári Bethlen Ferencz is főispánkodott. (Századok. 1867. 53.) Ennek neje volt Szécsy Mária, a „murányi Vónus.“

Rhódey Ferencz. 1657. „1657. május 12. Gróf Rhódey Ferencz tétetett főispánnak Biharba.“ (Századok. 1875. 316.)

Benkovics Ágoston. 1688—1702. Nagyvárad i püspök. Első főispán, ki a törökök kiűzése után neveztetett ki. Meghalt 1702-ben.

Gróf Csáky Imre. 1703—1732. (1. Bács-Bodrognál.)

Báró Luzsénszky István. 1733—1734.

Okolicsányi János 1735—1736.

Gróf Gsáky Miklós. 1737—1747. (1. Bács-Bodrognál.)

Gróf Forgách Pál. 1747—1757. Tíz éven át kormányozta a megyét, míg nem 1757. évben vácsi püspökké lett.

Gróf Batthyány Imre. 1757—1759 Adminisztrátor.

Zajezdai báró Patachich Ádám. 1759—1776. Mária Terézia kegyeneze. 1776-ban kalocsai érsekké lett.

Szentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy István. 1776—1778. Borsod vármegyébe neveztetett ki 1778 bán.

Korompai gróf Brunswick Antal. 1779—1780. (1. Barsm.)

Gönczruszkai gróf Korniss Mihály. 1782-ben kineveztetett ugyan, de mielőtt beinstaláltatott volna, elhunyt.

Ürményi József. 1782—1785. Nyitra és Bács-Bodrogh főispánja is.

Gróf Teleki Sámuel. 1755—1787. Békési főispán.

Gróf Haller József. 1787—1790.

Gróf Teleky Sámuel. 1790—1822. Másodízben is kineveztetett; mivel azonban kineveztetése elé a megye akadályokat gördített, méltóságát el nem foglalta, hanem helyette

Korompai gróf Brunswick József neveztetett ki adminisztrátorrá 1790-ben.

Gróf Teleki Sámuel. 1791-ben ünnepélyesen beigtattatott, miután a kölcsönös bizalom, megye és főispán között helyreállott, s 1822-ig kormányozta a megyét.

Gróf Rhédey Lajos is adminisztrátor volt 1808—1825-ig.

Idősb gróf Zichy Ferencz, 1825—1836. Született 1774-ben. Nagy műveltségű férfiú; később főajtónálló.

Lónyay József. 1886—1840. főispáni helytartó.

Idősb Tisza Lajos. 1841—1848. Helytartó. Született 1798 bán. Atyja László, anyja széki gróf Teleky Katalin. 1825-ben Biharmegye aljegyzője, majd főjegyzője, s 1832-ben alispán. Nagy hasznára volt megyéjének. Meghalt 1856-ban.

Beöthy Ödön. 1848—1849. Született 1796-ban. 16 éves korában katona lett s az oroszok, majd Napóleon ellen harczolt; résztvett a lipcsei csatában is. 1826-ban Biharmegye táblabírója; 1830-ban követe, 1840-ben pedig alispánja lett. 1848-ban ismét képviselővé választott s főispánná neveztetett ki. 1849-ben Kossuth, konstantinápolyi követté hívta meg, de küldetésében Bukarestnél megakadályoztatott. 1849. után Párisba, majd Londonba menekült, s midőn Hamburgban nejével 1854-ben találkozott, mellgörcs szenvedései utolérték, s elhunyt.

Szlávy József. 1865—1868. Győrött, 1818-ban született. Gyermekkorát Olaszországban töltötte, honnan 1829-ben a Theréziánium növendékei közé lépett. 1848-ban a p. ü. minisztériumban működött, s még ugyanazon évben Oraviczára neveztetett ki kormánybiztossá, majd 1849-ben öt évi várfogságra Ítéltetett; de a királytól kegyolmot nyervén, 1865-ben Bihar főispánjává neveztetett ki. Innen lett belügyminiszteri államtitkár, kereskedelmi **miniszter**, majd miniszterelnök. 1882-ben koronaőr.

Gróf Tisza Lajos. 1868—1871. Született Geszten 1832-ben. Gimnáziumi tanulmányait 1848-ban fejezve be, mely után a jogot végezte el. Ekkor Kálmán testvérével együtt nyűgöt Európát utazta be. 1861-ben képviselővé választott, míg 1867-ben Bihar főispánjává neveztetett ki. 1871-ben Gorovétól vette át a miniszteri tárczát, de két év múlva Zichy Józsefnek engedte át. Mint Szeged kormánybiztosa, az 1879. évi árvíz után Szeged ujjáéi emlője, melyért grófi rangra emelteit.

Jobbaházi báró Dóry József. 1871—1892. Született 1886-ban Nagyváradon. 24 éves korában Biharmegyében szolgabíróvá választott s mint ügybuzgó s kitűnő, munkás hivatalnok tűnt ki. 1871. ápril 5-én a megye főispánjává neveztetett ki. 1883-ban a Lipóttrend lovag keresztjével tüntettetett ki s 1887-ben a főrendiház élethossziglani tagjává lett.

Dr. Beöthy László. 1893-tól Élete virágában, férfikora teljes erejében, abban a korban, midőn az emberi szervezet a nagyobb hivatásokkal járó küzdelmek folytatására a leg-
rugékonnyabb, ült e vármegye főispáni székébe dr. Beöthy László! Született 1860. június 6-án

Gyűrűszeg pusztán, Beöthy Andor a vármegye alispánja és Beöthy Stephánia szülőktől. A Beöthy név kedves emlékü a vármegyében. Ez a név, ez a család szinte össze van forrva a megye történetével, mely e nagy vármegyének annyi jeles férfiút, a nemzetnek annyi kimagasló hazafit ajándékozott. 1447-ben kezd már szerepelni a család, midőn annak egyik tagja, mint Bihar vármegye követe jelenik meg az országgyűlésen. Ettőlfogva mint esküdtek, szolgabírák, alispánok, főispánok mindig áldásosan működtek a megye életében. Beöthy László az elemi iskolákat s a gymnázium első osztályát magánúton végezte el, otthon, a szerető szülők gondozása alatt, Hegyesy Márton, egy nemes tulajdonokban s tudományosságban kiemelkedő férfiúnak vezetése s nevelése mellett, kinek ritka jellemvonása s mély képzettsége, mintegy biztosíték vala a Beöthy fivérek jövő életére. A II.—V. osztályokat Nagyváradon, a VI. osztályt Pozsonyban, a VII. és VIII. osztályokat szintén Nagyváradon járta s az érettségit is itt tette le kitűnő sikerrel, buzgó nevelőjének éber oktatásai között; — de a jogi curzust is Nagyváradon kezdte s fejezte be, mondani is felesleges, kitüntetett eredménynyel. Az ifjú s törekvő jogász éjet-nappallá tett, hogy a tudori oklevelet megszerezhesse s 1881. és 82. években a budapesti tudomány egyetemen, a jogtudori szigorlatokat is kitüntetéssel letévőn, 1883-ban, június 15-ön doktorrá avatott fel. — Beöthy László egész ifjúsága tudományos búvárkodásokban telt le, s annyira megkedvelte a komoly munkálkodást, hogy lelke teljes odaadásával vágyott a jogtudományok magasabb körével megismerkedni. E végből külföldi egyetemekre ment. Nevezetesen mindjárt 1883-ban Berlinbe költözött, hol minden idejét arra használta, hogy a kitűzött célt elérhesse. Így hallgatta a legnagyobb szorgalommal a nagyhírű Treicskétől a jogbölcshészetet; Wagnertől és Schmollertől a nemzetgazdaságtant s Draysentől a történelmet. 1884. ápril havában búcsút vett Berlinton s egyedüli vágya lóvén a híres Stein Lőrincztől a nemzet gazdaságtant és a világhírű Lustkandeltől a politikát hallgatni Becsbe jött, hol 1885 nyaráig maradt. Innen, az egyetemi év bevégeztével Párisba utazott, hogy már úgyis gazdag tapasztalatait is még inkább növelje, a hol 1885. októberig maradt. Innen hazaindul szülőföldjére; s a mily gazdag tapasztalatokat gyűjtött, oly annyira várta már vármegyéje, hogy ezeket a maga számára értékesíthesse; még ezen 1885. óv decemberében megválasztotta árvaszéki jegyzőjévé, 1887. októberben pedig a vármegye II. aljegyzőjévé lett, mely állásában az 1889. évi általános tisztújításán is meg erősítettett.

Azon működés, melyet Beöthy László, az ő tágkörű tudásával itt kifejtett, azon hév és odaadás mely ezen működését átlengte, a vármegye reményének teljesültét képezte, melyet az ifjú Beöthybe helyezett; de tudta e megye azt is, hogy ily kiváló képzettségű férfiúnak tért kell nyitnia, nagy tudásának érvényesíthetésére. Dr. Szlávy Olivér elhalálozván, 1890. május havában az élesdi kerület, szabadelvű programmal egyhangúlag országgyűlési képviselőjévé választotta, mi 1892. január 28-án megisméltődött. Mi lett ennek következménye? az mit várni lehetett: csakhamar felismerte a parlament a fiatal képviselő tehetségét s ritka tudását, s mindjárt kezdetben is oly teendők lebonyolításával bízta meg, melyekben kezdő képviselő csak rendkívüli esetben részesülhet. Tagja lett a bíráló bizottságnak, előadója a II. osztálynak, s mint ilyen, az 1892—3-iki országgyűlésen ő beszélt először. Állandó előadója volt a mentelmi bizottságnak, s ő referálta a polgári anyakönyvvezetésről szóló törvényjavaslatot is.

Ezen működésben találta őt a Felső legmagasbb kegye, midőn 1893. szeptember 29-én Bihar vármegye főispánjává neveztetett ki. A főispáni állás magas dignitás. A mai adminisztrációban, a törvény erejénél fogva a főispánnak nagy befolyása van, úgy, hogy amint egykor Baross Gábor, rövid belügyminiszterkedése alatt mondotta: „a főispán működésétől függ nagyrészt az, hogy jó közigazgatás legyen a törvényhatóságban“ . . . Beöthy Lászlónál ez már székfoglaló beszédje alkalmával beigazolódott, midőn oly éles kritikával, mély avatottsággal körvonalazta a főispán munka és hatáskörét, jogait és kötelességeit, hogy e beszédre Tisza Kálmán fennhangon jegyezte meg: „Pragmatica volt ez s nem közönséges székfoglaló; olyan pragmatica, melynek alapján, minden hozzátétel nélkül codificálni lehetne a főispán hatáskörét“ . . . Beöthy László kinevezése a közóhaj teljesülése volt; működése céltudatos

az adminisztráció minden ágában jó és gyors közigazgatást teremtett; nagyszerepet játszik a társadalmi s kulturális élet terén is. Igazgatója az országos és a nagyváradi gazdasági és iparbanknak; elnöke a Biharmegyei Kárpát egyletnek; a megyei és nagyváradi régészeti és történelmi egyesületnek s ez utóbbinak díszes múzeuma is neki köszöni létét. Családi élete is boldog, melyet nagyműveltségű nejének Balázsházy Malvinnak, kit 1885. szeptember 15-én vett nőül, kedvessége és anyagi jósága aranyoz meg. Beöthy Lászlót a bizalom lelkesedésével, az igaz szeretet ünnepélyességével fogadta vármegyéje s a fáradhatlan buzgalmú, igazságos s nemes lelkű főispán — tettei által örökíti meg nevét a megyében, a hazában egyaránt!

Borsod vármegye főispánjai.

Tibold. 1058—1061. Salamon királyfi nevelője.

Jakab. 1108. Kálmán király tanácsosa. (Századok. 1874. 658.)

Bors. 1118. A Borsa nemzetségből származott. Nagyravágyó volt s oly terjedelmű vagyona, hogy a királylyal is vetélkedett, sőt a korona iránti igényeit is hirdető. (Századok. 1874. 658.)

Ottó 1124. (Czinár. Ind. 538.)

Jakab. 1214. „Jakobo Borsud“ 1214 oklevélben.

Demeter. 1216. (Várad registr. 248. sz.)

Pósa. 1222. (Századok. 1874. 658.) Pál néven is előfordul.

Bors. 1225—1229. (Fejér. XI. 402.) Borsnak unokája.

András. 1230—1237. „Nos Andreas comes de Borsod.“ (Hazai okmt. VII. 18.)

Konrád. 1258—1260. „Corrados Comes Borsodiensis.“ (Hazai okmt. VI. 96.)

Erneyi István. 1280—1284. Erneyi bánnak és vasvármegyei főispánnak fia. Gömöri főispán is. 1315-ben nádor.

Kopasz Jakab. 1284—1286. A Bors nemzetségű grófi család sarja. „Magister Jacobus, filius Thomae, qui Copaz alio nomine nuncupatur.“ Főlovászmester és nádor. (Századok. 1888. 23.)

Dezső. 1290—1295. Erneyi Istvánnak veje. (Századok. 1874. 122. Anjoukori okmánytár I. E.)

István. 1295—1311. Érne bán fia. Sáros főispánja is. (Századok. 1874. 659) Istvánnak főispánkodása alatt azonban, 1299-beo, bizonyos Konrád is főispán társul jelentkezik. „Comes Conradus de Altenburch.“ (Századok. 1891. 142.)

Miklós. 1311—1313. Róbert Károly kísérője.

Fónyi Balázs. 1327. Füleki várnagy.

Homonnai Drugeth Vilmos. 1330—1334. János palatinus fia. Abauj és Szepes főispánja is. 1334-ben nádor.

Cybo. 1335—1348. „Cybo comes Borsodiensis“ 1348. (Fejér. Cod. I.) IX. 6. r. 34. 1.)

Olnódi Gzudar Péter. 1361—1365. A borsodmegyei Ölnöd vagy Ónodtól vette előnevét, mit 1378-ban szerzett meg, főpohárnok, majd tótországi bán.

István. 1368—1370. (Századok. 1878. 66.)

Miklós. 1380—1383. (U. o.) Miklós mester.

Széchy Gallus. 1385—1411. (Fessler. M. tört. IV, 2. 230. 1.)

Palóczy Máté. 1412—1418. Abauj- és Szabolcsmegyék főispánja.

Palóczy Máté és Imre. 1419—1425. Máté 1412 —1418-ig egyedül volt; 1419-ben Imre testvérét nyeri társul. „Matheuset Emericus de Paloucz Capitanae Castri Diosgeur vocati, Heves ujuariensis et Borsodiensis Comitatum Comites.“ (M. tört.-tár XII. 282.)

Pelsőczy Bebek Péter. 1430.

Berzeviczi Pohárnok István. 1438—1446. Heves főispánja 1444-ben.

Frangepán Dómján. 1450—1456. Frangepán „Dwyn“ vagy „Dván“ néven említettik. (Századok. 1874. 666.)

Horváth György. 1467. (U. o.)

Pápai Albert. 1484—1485. Diósgyőri várnagy.

Chapy János. 1490. Diósgyőri várnagy.

Kossaczky János. 1515-1519.

Puthnoki Imre. 1525—1526.

Gyarmati Balassa Zsigmond. 1526—1545. (Fessler. 7. 511.) A Mohácsnál elesett Ferencnek fia. Kapzsi lelkű ember.

Veráncsics Antal. 1557—1569. Borsod, Heves, Hont és Esztergom főispánja; egri püspök, esztergomi érsek s Magyarország helytartója. Született Sebenicóban 1504 ben. Nagy tudományu s széles tevékenységű férfiú. „Antonius Verandtius, alias Veranchich eliam Borsodiensis Comitatus Supremus Comes 1558—1569.“ Meghalt 1573-ban.

Sonnecki báró Ungnád Kristóf 1570—1578. Hevesi főispán s Eger főkapitánya.

Felsővadászi Rákóczy Zsigmond. 1588—1601. Beregi főispán. (Századok. 1871. 101., 1881. 112—113.)

Felsővadászi Rákóczy György 1616—1630. Mint borsodi főispán 1616. február 3-án tette le az ünnepélyes esküt: „Anno 1616. feria quarta proxima post festum Purificationis beatissimae Máriáé semper Virginis proxime praeteritum; que est 3. dies Februarii Sedes iudiciaria Comitatus Borsodiensis in Aszaló . . . deposuit Juramentum . . .“ 1630. szeptember 20 án pedig felesküdt Erdély fejedelmévé. Meghalt 1648 bán.

Ghimesi gróf Forgách Miklós. 1633. „Nicolaus Forgács de Ghymes Eques auralus Comitatus Borsodiensis supremus Comes, Partium Regni Hungáriáé Superioris Generáli Capitaneus Cubicularius 1633.“ (M. tört. tár. VIII. 254.

Ghimesi gróf Forgách Zsigmond János. 1634. Mint borsodi főispán 1634-ben tisztí székét hi egybe, molyén Szendrő városában elnökölt.

Felsővadászi Rákóczy György. 1646. (a fentebbi.)

Felsővadászi Rákóczy Zsigmond. 1647. György fia. 27 éves korában főispánja Borsodnak. Meghalt 1649-ben.

Ghimesi gróf Forgách Ádám 1649—1685. Született 1601-ben. Nagy készütségű férfiú, külföldi egyetemeket végzett. Nógrád főispánja, főpohárnokmester, majd országbíró. Meghalt 1686-ban.

Ghimesi gróf Forgács Simon 1686—1712. Ádám legifjabb fia. Született 1669 ben. Katonai pályára lépett, hol tábornokká lett. Eleinte Rákóczy ellen küzdött, de később nagy hive Rákóczynak. Lengyelországba bujdosott, hol 1729-ben elhunyt.

Galanthai ifjú gróf Eszterházy Ferenc. 1712—1754.

Gróf Pálffy János. 1754 -1774. Saját kérelmére Pozsonyba helyeztetett át.

Galanthai gróf Eszterházy Imre 1774—1778. Katonai pályán aratta babérjait. Mária-Terézia főhadi marschallja.

Szentkirályi és krasznahorkai Andrássy István. 1778—1784.

Székhelyi gróf Majláth József. 1784—1787. Atyja József, anyja gróf Senynyey Antónia, született 1737-ben. Nagy tudományu férfiú. Fiumo kormányzója. Borsod és Pest-megyék főispánja; tárnokmester és kancellár.

Törökzentmiklósi és zsadányi Almássy Pál 1787—1790. Helytartó.

Székhelyi gróf Mailáth József 1790—1810. (a fentebbi)

Klobusiczky József. 1810—1826.

Revisnyei gróf Reviczky Ádám. 1828—1848. Főudvarnokmester, királyi udvari fő-kancellár. 1831-ben Vay Miklós bárót kérte maga mellé.

Vajai báró Vay Lajos. 1848—1849. Miklósnak, a dandár tábornoknak fia, ki a bárói rangot nyerte Lajos alapos kiképzetésben részesült s Borsod vármegye követévé lett; s mintha a Gondviselés küldte volna, éppen 1848-ban, a nemzet legválságosabb óráiban ült

a megye főispáni székébe, hogy példájával hasson és tetteivel buzdítson. Az emlékezetes pákozdi ütközetnek is ő volt első harczosa, hol győzőleg csillogtatta fegyverét. Ezután az alsó zsolczai kastély képezte munkássága főfészkrét, míg az alkotmány életbeléptetésekor ismét a megye főispánjává lett még két ízben. Meghalt 1888. márczius 24-én.

Vajai báró Vay Lajos. 1860—1861. (a fentti.)

Vajai báró Vay Miklós. 1865—1867. Született Alsó Zsolczán 1802-ben. Miklós tábornok fia. A jogot Pesten elvégezvén, 1825-ben Zemplén vármegye aljegyzőjévé, majd 1827-ben főjegyzővé választott meg, mely után alispánná kiáltotta ki a közszeretet. 1840-ben résztvett az országgyűlésen, a mely után Reviczky Ádám főispán, magamelié kérte, 1844-ben septemvir, 1845-ben a budai helytartóság első tanácsosává neveztetett ki. 1848-ban koronaőr. A szabadságharcz után Vay is börtönre vettetett, de kiszabadulván, birtokaira vonult vissza; míg 1865-ben a megye főispánjává lett.

Vajai báró Vay Lajos. 1867—1872. (az előbbi.)

Vajai báró Vay Béla. 1872—1894. Lajos és széki gróf Teleky Erzsébet fia; született 1831-ben. Elemi iskoláit a szülői háznál fejezvé be, a jogi tanfolyamot a pesti egyetemen végezte; de következet 1848!... Vay Béla, lelkében a hazaszeretet szent tüzevel, márczius 15-én a délelőtti órákban megjelent a pesti városháznál s önkényes nemzetőrnek iratkozott fel; s a főispáni karban ő az egyedüli, ki Petőfi Sándor parancsnoksága alatt szolgált; s a szikszói ütközetben Mészáros Lázár hadsogédo volt. A szabadságharcz után beutazta Belgiumot, Németországot, Skóciát, Franciaországot és Svájcot; ily kiemelkedő előzmények után választotta meg a szirma-bessenyoí kerület egyhangúlag, országgyűlési képviselővé 1861-ben, mi 1866. és 69-ben ismétlődött. 1872-ben, mikor nagynevű elődje — édesatyja — lemondott, helyébe fia Vay Béla neveztetett ki főispánná, hogy e nagynevű család fényes erényei tovább is bevilágítsák a megyét. Áldásos működése után utódjává

Miklósvári dr. Miklós Gyula neveztetett ki 1894—1896. Született 1855-ben, Andrásfalva, bukovinai községben. Atyja Miklós Gyula, kir. tanácsos és borászati kormánybiztos; anyja Dobrovolszky Eugénia, előkelő bukovinai család nagyműveltségű tagja. Iskoláit otthon Tenkén, a család ősi fészkeben és gondozása alatt kezdte meg, a felsőbb osztályokat pedig Miskolczon és Pesten végezte be. Növendéke volt a bécsi Theresianumnak, hol benső viszonyt folytatott velő az akkor éppen ott volt Alfonso, a korán elhunyt spanyol király. Innen Pestre jött a jogra, hol ritka képzettségével tűnt ki, egyedül lévén az egész egyetemen, ki a római jogból az alapvizsgát folyékony latinsággal tette le. Ezután majd a belügyminisztériumban, majd az államszámvevőszéknél működött. A 80-as években szülőmegyéjében telepedett meg, s tiszteletbeli aljegyzővé lett; 1887-ben pedig az edelényi körület választotta meg országgyűlési képviselővé, úgy 1891-ben is. Liberális gondolkodású férfiú volt, bátor és szókimondó, mit minden fontos kérdés tárgyalásánál bebizonyított; 1888-ban a költségvetési vitaalkalmával oly ritka beszédet mondott, hogy akkor ezt írta róla Falk Miksa: „Miklós Gyula olyan közharczosnak bizonyult, aki a patrontáskájában hordja a marschallbotot . . .“ 1894-ben neveztetett ki főispánná, mely méltóságáról 1896. január 31-én mondott le.

Vajai báró Vay Elemér. 1896. április havától. Báró Vay Elemérnek Borsod vármegye főispánjává történt kinevezése mindenfelé igaz örömet és megnyugvást keltett, mert az egész vármegye kívánságát teljesítette a kormány e kinevezés által. Nem volt más jelölt, nem volt más pretendens mint az, kit a közvélemény óhajtott. Báró Vay Elemér, Borsod vármegyében, Alsó-Zsolczán, 1855-ben született. Atyja vajai báró Vay Béla, anyja gróf Teleky Zsófia. Vay Elemér szellemi és lelki fejlődésének első alapjait szülőitől nyerte. Fejlődő gyermekkorát azok gondos szeme előtt élte át. Az elemi oktatásban is odahaza, szülői körében részesült, atyjának jóságos és gondos felügyelete mellett; és ez a szülőktől nyert csira később terebélyes fává nőtt, és megeremtője lett annak a sok szép lelki sajátosságnak és szellemi erőnek, a melyek kimagaslóvá teszik a vármegye szeretett főispánját. Az elemi iskolák befejezte után gymnasiumi tanulmányainak folytatására Debreczenbe és Budapestre ment, hol kitűnő eredménnyel fejezte be középiskoláit. Innen Sárospatakra távozott, hol a jogi tudományokat hallgatta s melyeknek sikeres elvégzése után Zsolczára költözött; ez a zsolczai tartózkodás nem volt

a pihenés ideje. Élénk figyelemmel kísérte a közügyeket, de különösen a közigazgatás menétét, annak minden ágazatát, s valóságos tanulmányt képezett e tudományos szemlélődése 5 a vármegye azonban nem engedte közigazgatási tapasztalatait érvényesülés nélkül, kineveztetett tiszteletbeli szolgabíróvá, hogy a közigazgatás terén tanúsított tudását legalább ezután értékesíthesse. Később tagja lett a közigazgatási bizottságnak; itt tűnt fel közigazgatási beosztásai által ezen avatottsága, alapos képzettsége s határozott tudása, melylyel a vármegye adminisztrációjának gyepeljét oly biztos kezekben tartja; s midőn úgy a megyei közeletben mint a társadalmi téren buzgón fejti ki tevékenységét, éri a legmagasbb kegy 1896. április havában, Borsod vármegye főispánjának kinevezésével. Fáradhatlan szereplése ezen kinevezés által jutalmaztatott; mert köztudomású, hogy neki nem kell megnyerni az ombereket; mert amióta a közpályán föltűnt, fáradhatlan készségével s határtalan szívességével annyi igaz barátot és tisztelőt szerzett magának, hogy régóta nevezik őt a megye legnépszerűbb emberének! Nincsen közhasznú mozgalom, melynél Yay Béla ne lenne az elsők között. Sokoldalú tevékenysége s elfoglaltsága mellett főgondnoka egyúttal az alsó borsodi református egyház megyének is. Fényes ünnepséggel, a bizalom és szeretet legszebb megnyilatkozásaival fogadta a vármegye báró Vay Elemért, mert tudta s meggyőződött már, hogy benne oly férfiút nyert, ki szavát és tekintélyét mindig latba veti ott, hol a megye érdekét s a köznép javát kell előmozdítani.

SZÁRHEGYI GRÓF LÁZÁR ISTVÁN
Brassó-vármegye főispánja.

Brassó vármegye főispánjai.

Brassó vármegye, a volt királyföld 23 nagy községéből és Brassó rendezett tanácsú városból 1876-ban az ugyanezen évi XXXIII. t. ez. alapján alakítatván eddig következő főispánjai voltak:

Sepsiszentiváni Szentiványi Gyula. 1876—1882. Józsefnek és Szentiványi Krisztinának fia. A gymnasiumi tanulmányokat Kolozsvárott, a jogot Marosvásárhelyen, majd Kolozsvárott végezte, s 1867-ben ügyvédi diplomát szerzett, s még ugyanazon évben törvényszéki ülnökké választatott meg Kolozsmegye által. 1870-ben a kolozsvári egyetem bírói állami vizsgálati bizottságának tagjává lett; kitűnő képzettsége s nagytudománya és tudása minden téren kiemelkedett; ezen híre Ő felségéhez is eljutott, ki Szentiványit — az alig 33 éves ifjút — Háromszék főkirálybírójává, egyúttal Bereczk, Illyefalva, Kézdi-Vásárhely és Sepsiszent-György városok főispánjává nevezte ki; míg a vármegyék szervezésekor 1876-ban Háromszék és Brassó vármegyék főispánjává emeltetett. A háromszéki főispánságot 1877. május havában elhagyván, helyette Fogarasmegye főispánságát nyerte. Szentiványi sokoldalú hasznos, és tevékeny működéséért 1880-ban a Lipót-rend lovag keresztjét kapta. 1882-ben a maros-vásárhelyi kir. táblához tanácselnökké majd 1887-ben kúriai bíróvá neveztetett ki. A hazának sok hasznos szolgálatot tett; működésével bearanyozta dicső elődeinek emlékét s nemzete előtt önzetlen tiszteletet vívott ki magának.

Bethleni Gróf Bethlen András. 1882—1890. Bethlen Sándor és báró Bánffy Josepha fia; született Kolozsvárott 1849-ben. Kitűnő képesítést nyert s iskolái befejeztével beutazta egész Európát. Hazatérve a „Nemzet“ s „Nemzetgazdasági Szemle“ hasábjain tűnt fel gazdasági cikkeivel s tekintélyes nevet vívott ki magának, míg 1873-ban, a belső-szolnoki alsó kerület képviselőjévé választatott meg, később pedig a bethleni kerület képviselőjévé lett, s 1882-ben ezen és Szeben vármegye főispánjává neveztetett ki, mely méltóságát 1890. május 10-án, földművelési miniszterré történt kinevezéséig viselte. Alkotásai és tettei fennen hirdetik, hogy fejedelmek sarjadéka volt.

Ürmösi Maurer Mihály. 1890—1900. Tíz esztendő munkálkodásának emléke fűzi Maurer Mihályhoz Brassó vármegyét. Közöröm töltötte el a megye közönségét, midőn ürmösi Maurer Mihály foglalta el a főispáni széket, s várakozása nem is volt hiábavaló. Széles ismereteit, gazdag tudását s lényének nemes tulajdonát, mind e vármegye jólétének oltárára helyezte, mert itteni szereplése az odaadó munkálkodás s fáradhatlan buzgalom éveit jelenti. Császári és királyi kamarássá lett; — s midőn egészségi okokból távozott, egy egész vármegye osztatlan sajnálkozása követte őt, mely nem akart szünni, míg utódjának kinevezése ezt végképpen el nem oszlatá!

Szárhegyi Gróf Lázár István. 1900. deczembertől. Élénk emlékezetében van még mindenkinek azon fényes ünnepély, mely 1901. január 15-én a vármegye közgyűlési termében, lelkes óvácziók között lefolyt. A szomszédos törvényhatóságok, a vármegyei s városi bizottsági tagok díszes nemzeti öltözékeinek látása, vissza varázsolták a jelenlevőt a réglétűnt századok

daliás korába; ekkor volt gróf Lázár István főispáni beigtatása. Fény ragyogott mindenütt; a lelkesedés és öröm zaja ölelkezett, de az emlékezetes nap legfényesebb pontja maga az új főispán vala. Idegen megyéből jött; személye ismeretlen, de annál ismeretesebb országos híre, melyet a közigazgatási téren megszerezve Brassó megyébe hozott, hogy a kormány megbízásából nagy műveltsége, hazafias érzete által vezérelve rendkívüli munkássága és igazságos lelkével a vármegye jólétének vezérférfia legyen. Egész élete igazolja e várakozást; magas születése semmit sem biztosított neki; nagy vagyon nélkül, önerejéből, szorgalmas tanulás, s csüggedetlen munkában megedzett kezekkel emelkedett a magaslatra, a melyen áll. 1864. január 15-én a Hunyadmegyei Benczenezen született; atya a híres s nagy tudomány u Gróf Lázár Kálmán, anyja sásdi Símén Amália. Ki no ismerné a „Lég urai“ című gyönyörű természettudományi munkát, s „Kártékony állataink“ tudományos leírását, melyek gróf Lázár Kálmán mint legnevesebb ornithologus tollából, nagy szelleméből születtek? Ki ne olvasott volna a tudományos akadémia ezen kiemelkedő tagjáról, ki még a publicisták e terén is kartársai fölé emelkedett? Ki ne hallott volna azon lelkesedés és határtalan áldozatról, melyet e férfiú a tudományoltárára helyezett? Ennek a férfiúnak gyermeke a vármegye főispánja, ki atya után örökölt grófi rangot, örökölt nagy szellemet, örökölt nagy nevet — de vagyont nem! Atyjának, a tudomány érdekében hozott nagy anyagi áldozataiból kifolyólag történt, hogy midőn 1874-ben e nagytudományú férfiú elhunytát az egész nemzet gyászoló, hátramaradt 10 éves fiúcskáját — Istvánt — szárhegyi gróf Lázár Imre, mezőarkadi nagybirtokos fogadta el nevelés végett, kinek igazságszerető s határozott jelleme, gróf Lázár István tetterős tevékenységében is visszatükröződik. Néhány évig a nemeslelkű gróf Lázár Imre közvetlen környezetében nevelkedett, ki látva a fejlődő ifjában a törekvő lelket, a minden szép s jó után való fáradhatlanságot, nagy örömmel foglalkozott vele; s mikor arra került a sor, hogy a gondos szárnyak alól ki kell repülnie, könnyek között vitte el gróf Lázár Imre a gyulafehérvári kath. fiúneveldebe, hol nagy szorgalommal végezte iskoláit s minden tétlen meglátszott, hogy az életre készül. Az érettségi megszerzése után a nagy-szebeni kir. jogakadémiába iratkozott. Itt a jogi tanfolyamot kitüntető eredménnyel végezte el s ezzel egyidejűleg az egy évi önkéntesi hadkötelezettségének is eleget tett, a 28-ik vadász zászlóaljnál, hol a tiszti vizsgát szép eredménnyel letévén, a 64-ik gyalog, majd később a 22-ik honvéd gyalogezred tartalékos tisztjei között találjuk. Itt is felebbvalói előtt tekintélyt szerez kötelességei hív teljesítése által.

Közpályáját a nagyszebeni kir. törvényszéknél kezdte meg 1886. szept. 18-án joggyakornoknak esküdvén fel; azonban báró Józsi Sámuel, akkori kolozsvármegyei főispán többszöri hívására a bírói pályától átlépett Kolozs vármegye szolgálatába, és 1886. november 4-től 1887. októberig mint közigakornok működött; ekkor főispáni titkárnak kineveztetvén Kolozs vármegye és Kolozsvár város főispánja mellé osztatott be s 1889-ben fogalmazóvá, 1892-ben I. oszt. fogalmazóvá lett előléptetve. Ugyanezen szolgálati idő alatt mint főszolgabíró és mint kiküldött árvaszéki ülnök a közigazgatás minden terén oly szorgalommal és tetterővel képezte magát, hogy előljárói által több oldalról kifejezett elismerés mellett tapasztalt szakszerű képzettsége alapján, 1893. áprilisban Besztercze-Naszód vármegye alispáni székébe hivatott meg.

Rendkívüliisége volt ő már ekkor a közigazgatási életnek! huszonkilenc éves korában állíttatott egy nehezen kormányozható vármegye alispáni teendőibe. Az egész ország intéző aköeinek figyelme a legfiatalabb alispánra irányult; de senkit sem lepett meg az eredmény, mert amit fáradhatlan munkásságáról, kitaró tetterejéről, avatott kezeiről hallottak s tudtak méltóan bebizonyult Besztercze-Naszód alispáni székében is.

De sokoldalú közigazgatási jártasságának értékesítésére Besztercze-Naszód vármegyében bő alkalma is nyílt; és bárha a nemzetiségekben hatalmas ellenpártra talált, szigorú, igazságos, de feltűnő erélyes eljárása és előzékeny szíves modora által rövid két év alatt nemcsak az ellentábort nyerte meg, hanem maradandó érdemeket szerezve, ellenesei sajnálták eltávozását, midőn az 1895. évi általános tisztujjításra Kolozs vármegye, rég ismert tisztviselőjét alispánjává választotta. Erre várt Kolozsmegye, ez volt egyetlen óhaja!

E vármegyében különösen a közigazdasági téren fejtett ki elismerésre méltó tevékeny-

séget a közutak kiépítése és a szövetkezeti eszme meghonosítása és terjesztése körül. Kevés község van e megyében, mely 5 évi áldásos tevékenységére kellemesen ne gondolna. Ismertté tette nevét a közigazgatásban, hol a bürokráciai irány megtörésével az életnek törekedett közigazgatást teremteni; és ezt érezte is Kolozs vármegye minden téren. Ez vezette arra is, hogy roskadásig való elfoglaltsága mellett a kolozsvári községi közigazgatási tanfolyam szervezését, sőt abban az igazgatói és a legnehezebb gyakorlati előadói állást elvállalta és teljes odaadással munkált ez intézmény életképessé tételén. Nemes lelkére vall a nem kis gonddal szervezett intornatus is, hogy lehetővé tegye a szegény sorsú hallgatók helyzetét. Ezen tevékenység mellett időt tudott szerezni társadalmi tevékenységre is, úgy hogy Kolozsvárott nem volt oly társadalmi intézmény, melyből magának részt ne kívánt volna. Emke, Eke, mentő-egylet. Vörös kereszt-egylet. Párisi kiállítás! Sőt ez utóbbi téren az erdélyi történelmi kiállítás szervezése körüli tevékenységéért is legfelsőbb elismerés jutalmazta.

Ily tevékenységi körből vonatott el gróf Lázár István, midőn 1900, decemberben Brassó vármegye főispánjává neveztetett ki, hol 1901. január 15-én lelkes ovációk között lett új szép hivatású állására beiktatva. És itt is már működésének első hónapjaiban közkedveltsége, a nemzetiségek előtt mintegy biztosítva van.

De nemcsak ritka jó modora és szeretetreméltóság a kulcsa népszerűségének, hanem azon kitartó szorgalom és érdeklődés, munkásság és odaadás, melylyel a megye minden közügyében résztvesz; amit kezébe emel, befejezetlenül nem marad az, pedig nincs közérdekű indítvány, amelynél a zászlóvivő ne gróf Lázár István lenne!

Csanád vármegye főispánjai.

Chanád. (Sunád) 1020—1035. Első főispánja a vármegyének, kitől a megye nevét vette. Eleinte Achthumnak volt főhadi vezére, de később István király táborába szegődött, s legyőzte Achthumot, István ezen öröme parancsot adott, hogy ezentúl Morosium Csanád nevet viseljen s e tartomány Csanád vármegyének neveztetvén, abban a győző, főispánná emeltetett. (Bárány A. Torontálmegye hajdana. 13. 87.) A hagyomány szerint István e sorokat intézte Csanádhoz! „Ab hae die urbs illa non vocabitur ruorisena, sed urbs Chanadina, pro eo, quod inimicum meum interfecisti de medio ejus, comes illius provincie eris“ . . . (E naptól fogva ezt a várost nem Marosnak, hanem emlékedre Csanád városának hívják s azért, hogy belőle ellenségeimet kiölted, ezen megye főispánja is leszsz.“ (Vita S. Gerardi cap. X.) Család* tói ered a Telegdy család.

Eusa. 1163—1165. „Eusa Sunadiensi“ (Virág B, I. 203.)

Ompud. 1165—1172. Slavonia bánja 1174-ben.

Esau. 1194—1198. III. Béla király tanácsosa- 1195-ben országbíró is.

Jula. 1202—1204. „Gjula Curiali et Chenadiensi Comiti“ címeztetik 1202-ben.

Marcellus. 1206—1207. „Marcello Chenadiensi.“ 1206. (Fejér III. 47)

Péter. 1207- 1213. Gertrud tanácsa. „Petro Comiti chenadiensi.“ (Csanád egyházmegye tört. 1873.)

Miklós. 1213—1216. Nádor; mellette Péter és Márton szintén főispánok. (U. o. 1873. 210. 211.)

Rajxnund. 1217.

Pál. 1220—1221. „Paulo Chanadiensi.“ Hazai okm. VI. 15.)

Miklós. 1222—1224. „Nicolaus chanadiensi comiti.“ (Fejér VII. 216.)

Demeter. 1225—1230. „Demetrii comitis de Chanad iudicum a Domino Rege Bela-exhibuit.“ (M. tört. tár. II. 133.)

László. 1232—1234. Ezen években „Ladislao et filio Wetuk Chenadiensi Comite.“ (Csanád egyházm. tört. 1873. 211.)

Ratolthi Gyula. 1235—1236. „Julius de Ratolth“ ezen években így címeztetik: „Jula de Rathok Iudices Curiae nostre et Comites Chenadiensi.“

Miklós. 1237—1238. (Századok. 1891. 638.)

Demeter. 1238—1242. „Demetrio Chanadiensi Comite.“

Pál. 1243—1252. A király bizalmas embere. 1240-ben Zalamegye főispánja.

Lambert. 1315—1325. „Nos Lampertos Judex Curie domini regis, et Comes Chana-diensis. Dátum in Lippa 1315.“ (Hazai okmt. VII. 372.) így címeztetik 1325-ben is. (Károlyi Cod. I. 65.)

Pongrácz Miklós. 1326. Pongrácz Tamás fia. „quod nobilis vir Magister Nicolaus, filius quondam Thomae, filii Pangrachus comes Chanadiensis.“ (Károlyi Cod. I. 63.)

László. 1339. Tiburtius fia. (Gróf Tholdalagi cs. levéltára.)

CSANÁDI DR MESKÓ SÁNDOR
kir. tanácsos, a III. o. vaskoronarend lovagja,
Csanád-vármegye főispánja.

Laczk. 1339—1344. „Ladislaus filius Dionisy de genere Hermán, Comes Irium Siculorum, Chanadiensis, bistriciensis et de Megyes.“

Ozorai Pipo. 1405 Arad és Temes főispánja is.

Maczedoniai Miklós. 1522. „Contra Egregium Nicolaum de Maczedonija Comitem Contitatum Czanadiensis et Vice comitem Themesiensis.“ (Századok. 1867. 224.)

Ezután a török uralkodván az országban 1700-ig nem volt a megyének főispánja, míg nem.

Dolny István. 1705-ben, mint a szervezés után első főispánja a megyének, nevezetett ki: „Stephanus Dolny Episcopus et supremus Comes Chanadiensis.“ (Századok. 1870.349.)

Gróf Nádasdy László. 1710. Ferencznek, a hóhérpallos alatt elvértett vasmegyei főispán fia. Csanádi püspök.

Báró Folkenstein Albert. 1731-ig. Római szent birodalmi báró.

Kovács Pál. 1731—1733. Prépost, főispáni helytartó.

Báró Vornstein Kristóf. 1733—1734 Helytartó.

Varovich Tamás. 1734—1740. Helytartó.

Návay György. 1740. „Supremo Comite moderátor.“

Stanislovich Miklós 1740—1750.

Vagraimi gróf Engel Ferencz Antal 1750—1777. Csanádi püspök.

Miháldi báró Splényi József. 1777—1790. Csanádi püspök. A királyi ház kegyeltje.

Tótprónai báró Prónay László. 1790—1808. Gábornak és királyfalvi Roth Évának fia. Liptói és Csanádi főispán. Elhunyt 1808. október 28-án.

Borosjenői Muzslay Antal. 1808—1826. Temesmegyei főispán helytartója; a hétszemélyes tábla ülnöke. Meghalt 1826 bán.

Széki gróf Teleky József. 1827—1830. Egyike a legtudományosabban képzott főuraknak, ki korszakot alkotó nagy művével örök érdemet szerzett, midőn tollából megszületett a „Hunyadyak kora Magyarországon.“ Született 1790-ben. Helytartósági titkár, kir. táblai bíró, majd 1828-ban Csanád főispánja lett. Szabolcsi főispán is. Később korona ör s Erdély főkormányzója. Meghalt 1855 ben.

Soborsini báró Forray András. 1830. Született Soborsinban, 1780-ban. 1830. május havában mint Brassómege főispáni helytartója nevezetett ki Csanád főispánjává, s még azon év augusztus havában elhunyt.

Tököly Péter. 1832—1837. Eleinte főispáni helytartó s csak 1837-ben lett valóságos főispánná.

Kállay István. 1837—1845. Helytartó.

Borosjenői Aczél Antal. 1845—1848. Csongrád vármegye adminisztrátora.

Földeáki Návay Tamás. 1848. A szabadságharcz kezdetével visszavonult; de 1867-től 1879-ben bekövetkezett haláláig a megye főispánja volt.

Krivinai Lonovics József. 1879—1901. Született 1824-ben, Egerben. Pályája Temes vármegyében kezdődik, midőn báró Ambrózy Lajos Temesmegye főispáni helytartója 1846. évben tiszteletbeli aljegyzővé nevezte ki. 1847-ben a pozsonyi országgyűlésen megjelent nagybátyjával, a híres Lonovics érsekkel, hogy ismereteket szerezzen, de 1848 véget vetett szépen kezdett pályájának. Visszavonult s marczipányai dombegyházi birtokán gazdálkodott; ekkor 1852-ben vette nőül Hollósy Cornéliát, a nemzet csalogányát. Csanádmegye gazdasági egyesületének elnökségét is elvállalván, széles munkaköre s kitűnő jogi képesítése őt a megye főispáni székébe emelték 1879-ben, mely méltóságában mint az ország egyik legrégebb főispánja, hús esztendőnél tovább állott Csanád vármegye élén. 1901. április havában nyugdíjba vonult, de már ugyanezen év június 7-én elhunyt.

Dr. Meskó Sándor 1901. novembertől. Csanád vármegye közigazgatási történetének lapjain Meskó Sándor neve megkoszorúzva van feljegyezve. Egy egész élet odaadó munkásságát jelenti e megkoszorúzott feljegyzés, mit Meskó Sándor vármegyéje érdekében minden terén tanúsít; s valóban az egész vármegye érezte, hogy a kormány kedvesebb biztosítékot nem adhatott volna Csanád vármegyének, mint midőn ennek főispáni székébe Meskó Sándort ültette.

kinek tiszta jelleme, puritán gondolkozása, közigazgatási nagy tapasztalatai, kormányzati képessége s politikai és társadalmi irányelvei az egész vármegyében, szelvében hosszában közismeretűek. Ez szülte azt a közörmöt, mely a vármegye minden rétegét eltöltötte, midőn e megye legnépszerűbb fiának főispáni kinevezését hírül vette. 1842 decz. 20-án született Makón, a megye székhelyén. Elemi s középiskolai tanulmányait kitűnő sikerrel fejezvé be, a jogi pályát választotta, melyhez már diákkorában nagy hajlamot tanúsított; ennek meg is lett az eredménye, mert midőn a jogi tanfolyam hallgatására Budapestre ment, szorgalmasabb látogatója nem volt az egyetemnek mint Meskó Sándor, kinek kitűnő vizsgáiról soká beszéltek az akkori jogászok. Budapestről a bécsi egyetemre távozott, hol hasonló sikereket ért el, míg végre betetőzvé lelkiismeretes tanulmányait, doktorrá avattatott. Magas képzettséggel s tapasztalatokkal bőven tért vissza szülőföldjére, ki csodálkozhatna tehát, hogy Csanád vármegye minden igyekezetét arra fordította, hogy a kitűnő ifjú munkásságát a maga részére megnyerje. Alig jött haza, 1865, október havában már a vármegye II-od aljegyzője lett. Ezen hivatali pályáján, legodaadóbb munkásságával, kitartó szorgalmával s ritka képzettségével mutatta be magát vármegyéje előtt; s e megye nem is késett az ifjú tisztviselő érdemeit megjutalmazni, mert 1867-ben központi esküdté s szolgabíróvá választotta meg. E téren edzette meg kezeit ezen hivatali téren, melyen nem szűnt meg vármegyéje s a köz érdekében mindenha munkálni. Közlekedés megnyilatkozása kísérte 1869-ben azon nap mozgalmát, melyen Meskó Sándor a központi járás főszolgabírájává választott meg. Ezen állásában már mint közigazgatási tekintély vezette járását; de az ő törekvő lelke az igazságszolgáltatással is megakarván ismerkedni, 1872-ben a makói kir. törvényszékhez, kir. ügyésznek lett kinevezve. Meskó Sándor minden téren, minden irányban avatottnak, kiválóságnak bizonyult, s az ő fáradalmat nem ismerő munkássága s tevékenységére számítván a vármegye, alig várta az időpontot, hogy végképen magának mondhasa. 1876-ban következett be ez, midőn ezen év július havában közfelkiáltással, a vármegye lelkes ovációi között alispánná választott. Vázlatát is alig adhatnók azon munkakörnek, melyet az alispáni székben kifejtett. Ez a tér volt neki való. Czéltudatosan képviselte az állami hatalmat, biztos kézzel gyakorolta az ellenőrzést az adminisztráció minden ágában a szigort az igazsággal s méltányossággal párosítván. A kormány látva az eredménydús működést, 1879-ben kir. tanácsosi kinevezésre ajánlotta, mit 1890-ben a Felső a III. osztályú vaskorona renddel tetézt. S ha elgondoljuk, hogy 1901. augusztus havában alispáni működésének negyedszázadát ülte meg; előttünk állhat az áldásos munkálkodás hosszú sora. S midőn Lonovics József nyugalomba vouult, nem volt más jelölt, nem volt más pretendens mint az, kit a közvélemény óhajtott: Csanádi dr. Meskó Sándor 1 Itt nőtt fel a vármegyében, a vármegye közszolgálatában; fényes tehetségét, ernyedetlen szorgalmát, soha nem lankadó munkakedvét itt kezdte, itt mutatta be a vármegye közjólétének oltárán 1 s lehetett-o lelkendezőbb öröme egy vármegyének mint Csanádnak, midőn dr. Meskó Sándort főispánjának installálhatta? Feleljen erre odaadó munkássága s a vármegye közvéleménye!

CSIKZSÖGÖDI MIKÓ BÁLINT
főrendiházi tag,
Csik-vármegye főispánja.

Csik vármegye főispánjai.

Csik vármegyének mai értelemben vett főispánjai csak az 1876. évben történt megyei szervezés óta vannak, s így első főispánja volt:

Oroszfájai Mike Mihály. 1876—1881. Született Gyergyó-Alfaluban 1817-ben. Atyja Miké István, anyja Böjthy Terézia volt. Tanulmányait kitűnő eredménnyel végezve be, 1839-ben a közhivatali pályára lépett, az 1841/2. évi országgyűlésen már mint követ vonta magára a közfigyelmet. 1846/7. országgyűlés után pedig gyergyói alkirály bírónak választották meg. 1849-ben, a nyergesi csata után elfogatott s a josefstadi börtönbe záratták; itt írta meg „Bujdosási Napló“-ját. 1856-ban, halálos ítélete feloldott s kegyelmet nyert. 1867-ben Csikszék képviselője, majd Marosszék főkirály bírónak, s 1876-ban Csik vármegye főispánja. Meghalt 1881-ben.

Csiktaplóczi Lázár Dénes. 1881—1882. Csiktaplócán 1829-ben született. Tanulmányainak befejezte 1848. kezdetére esett. Lázár, a székely huszárezredbe sietett, hol hadnagyi rangot nyert s vitézségéért Bem, érdemjellel tüntette ki. Ezután gazdasága volt főfoglalkozása, mig nem a 60-as évek áramlata Lázárt is magával ragadta. 1867-ben képviselővé választották, s 1878-ban, egyhangúlag alispánná. 1881. december havában főispánná neveztetett ki. Meghalt 1882-ben.

Csikszögödi Mikó Bálint. 1882-től máig. Mikó Bálint, fia Antalnak; született 1843-ban. Brassó, Kolozsvár, Nagy-Szeben és Marosvásárhely a forrás, hol tanulmányait kezdte és befejezte. 1876-ban Csíkszereda országgyűlési képviselőjévé választotta s 1882-ig főispánná történt kinevezetéseig, mindig egyhangúlag választották meg. 1882. év Csikmegyére osztatlan örömet hozott. Mikó Bálint e megye főispánjává neveztetett ki. Működése hosszú sora az áldásos alkotásoknak, a melyeknek kapcsolatában így ír Mikóról egy hazai nagysága „a bérez magaslatán, a csöndes völgy ölén, a nagyúri termektől a szegény viskójáig, öreg és ifjú előtt Csikmegyében és Erdély tájain egyaránt ismeretes e név Mikó Bálint s ezen állítás minden betűjét igazolja Mikó Bálint maga s munkája!

Csongrád vármegye főispánjai.

Miklós. 1238. IV. Béla tette Csongrád főispánjává. (Fejér. C. D. IV, 135)

Miklós. 1324. Slavoniai bán és Somogy főispánja is.

Elek. 1328. (Századok. 1873, 553.)

Farkas Tamás. 1330. A Zách Felicián-féle Ítéletet így írta alá: „Coram Thoma Vajvoda Transylvano Comite Orodieni Chongradiensi et de Zonouk“ (Kovachich Suppl. adr. Comit. Tom 1. p. 268.)

János. 1336. „Joannes de Ida.“ Gömöri főispán is.

Fülöp. 1347. (Fejér. IX. 1, 564.)

Cselen János. 1347—1356. Gömöri főispán és szegedi várnagy. „Joannes Comes Gumuriensis et Chengradiensis.“ (M. tört. tár. IV. 142.)

Lábathlan Mihály. 1414.

Lábathlan János. 1458. (Századok. 1873, 554. és 1880, 805.)

Szegedi István. 1470. Mátyás király emelte a főispáni székbe.

Bancsai András. 1500—1506. (Századok. 1886, 910.)

Bajcsi István. 1530. táján. (Századok. 1892. 221.)

Jakusith György. 1647. Egri püspök és hevesi főispán. (U. o.)

Ghimesi gróf Forgács Ádám. 1649—1685. Borsodi főispán és egyideig Nógrádot is kormányozta. (Századok. 1892. 226.)

Ghimesi gróf Forgács Simon. 1685—1693, Ádám legifjabb fia. Lipót király nevezte ki 1685. január 24-én. Borsod és Csongrád főispánjává. (U. o.)

Berthóty István. 1693—1709. „Egy derék, vitéz és sokat tapasztalt férfiú“ mint ezt Zsilinszky, Csongrád főispánjának tudós összeállítója írja. Érsekújvár hős védője. 1709-ben halt meg.

Berthóty halála után egész a szatmári békekötésig nem találkoztunk főispánokkal. A közigazgatási rendszer újonnan csak az 1723. évi törvényhozás alapján szerveztetek, amikor

Gróf Kollonics Ádám neveztetett ki 1723-ban. A szatmári béke létrehozójának, gróf Károlyi Sándornak sógora; tábornok és koronaőr. 1725. novemberében halt meg.

Báró Révay Mihály. 1730—1738. A vármegye közörmére neveztetett ki, miután öt évig Pászthori Imre alispán kormányozta a megyét.

Hallerkői gróf Haller István. 1738—1758. A Pető-féle lázadás megingatván állását, utódjává

Ghimesi gróf Forgács János lett 1758—1775.

Erdődi és vöröskői gróf Pálffy Lipót. 1775—1780. Mária-Terézia kedvelt embere. 1780-ban lemondott ugyan méltóságáról, de II. József 1790. évre ismét kinevezte.

Széki gróf Teleki Sámuel. 1785—1790. Békési főispán is.

Gróf Pálffy Lipót. 1790—1796. (a fentebbi.)

Korompai gróf Brunswick József. 1796—1808. Antalnak fia. 1788-ban már a ean-cellária titkára volt. 1808-ban Nógrád főispáni székébe ül.

DR. CSATHÓ ZSIGMOND
Csongrád-vármegye főispánja.

Gyoroki herceg Grassalkovich Antal. 1808—1825. Aradi főispán is.

Buzini gróf Keglevich Gábor. 1825—1827. Született 1784. Kitűnő képzettségű férfiú. Nógrád főispánja is. 1830-ban zászlós úr, 1842-ben Magyarország tárnokmestere.

Báró Orczy Lőrincz. 1827—1830. Főispáni helytartó.

Nagykárolyi gróf Károlyi Lajos. 1830—1837. Józsefnek fia; 1799 ben született. Abauj és Nyitra főispánja is. 1865-ben hunyt el.

Tajnai János. 1837—1839. Főispáni helytartó.

Nagykárolyi gróf Károlyi György. 1839—1845. Békési főispán is.

Bene József. 1845—1848. Főispáni helytartó.

Kárász Benő. 1848. Főispán. 1867. ismét 1871-ig.

Zombori Rónay Lajos. 1871—1889.

Zsilinszky Mihály. 1889—1892. (Lásd Zólyommegyénél.)

Vizeki Tallián Béla. 1892—1894. (Lásd Somogy megyénél.)

Dr. Vadnay Andor. 1894. okt. 8-tól 1901. május 2-ig. Született Zánkán, Zala vármegyében, a Balaton kies partján 1859-ben, hol atyja földbirtokos és egyúttal postamester volt. Iskoláit a pápai református kollégiumban kezdte meg, emléken épülve azon nagyoknak kik a kollégium falai között nevelkedtek, mint Tarczy Lajos, Kozma Sándor, Kerkápoly Károly, Kozma Ferencz, Eötvös Károly stb. Pápáról a budapesti egyetemre sietett, hol azt kitűnő eredménnyel fejezte be s hol doktorrá is avattatott. Vadnay Budapestről haza ment, hogy jogi tanulmányait tovább — visszavonultságban — fejlessze; de kiszólitotta innen az 1882. évi követválasztás zaja, midőn ugyanekkor Kecskeméten nagy többséggel lett megválasztva, antisemita programmal. Vadnay ekkor csak huszonhárom éves volt s a közfigyelmet minden oldalról magára vonta. 1884-ben Tapolczán, saját otthonában választották meg s tüzes beszédeiről volt ismeretes. Vadnay széles jogi ismeretei leginkább Hieronymi belügyminiszter előtt tűntek fel, ki midőn nagyobb szabású közigazgatási reformra kezdett készülni, Vadnayt hívta meg segítő jobbjaúl, kit osztálytanácsosává nevezett ki. Itt működött 1894-ig, amidőn Csongrád vármegye főispánjává lett kinevezve. Vadnay, bár nagy küzdelmek küszöbére lépett e megyében, nagy becsvágygyal kezdett munkálkodni, midőn egyszerre csak 1901. május 2-án hirtelen elragadta a halál. Vadnayt a napi sajtóból is ismerte az ország; halála előtt néhány hónappal kezdte cikksorozatait a „Budapesti Hirlap“-ban melyek még ellenfelei tiszteletét is hozzákötötték.

Dr. Gsathó Zsigmond. 1901. deczembertől.

Midőn 1901. deczember 18-án Csongrád vármegye, dr. Csathó Zsigmond személyében főispánját iktatta be, a fényes ünnepély az öröm ünnepe volt, mert Csathó Zsigmond nemcsak mint a megye új kormányzója, hanem annak mint atyja ült a főispáni székbe. Tudta ezt az egész vármegye, kivétel nélkül. Csathó Zsigmond, mint e vármegye fia, 1856-ban született Szentesen, május elsején. Édes atyja szentesi elemi iskolai tanító volt; azon ritka férfiak egyike, kik egész életüket hivatásszerűleg szentelték a tanügynek. Fiát Zsigmondot, nagy gonddal nevelte, tanította, készítette az életre; s a törekvő ifjú meg is felelt atyja várakozásának. Minden idejét komoly tanulmányozással töltötte s ha iskolai dolgait elvégezte, atyjának könyvtárában böngészett s tudományos könyvek olvasásával foglalkozott. Szentesen akkor hatosztályú gimnáziumot tartott fenn a református egyház; Csathó Zsigmond itt járta ki a hat osztályt, honnan édes atyja Szarvasra vitte, hol az érettségit 1873-ban kitűnő sikerrel tette le. Hajlama a jogi pályára vonzotta s egyedüli vágya volt a doktori felavatás mellett, ügyvédi oklevelet szerezni. Az a kitartó szorgalom, az az odaadó munkásság, az a csüggedetlen tanulmányozás, a mit célja elérésében oly fáradhatlanul kifejtett a siker koronájához juttatta: 1877. január 21-én a debreczeni jogakadémián az államtudományi államvizsgát tette le, de oly általános dicséretök között, melyek ez akadémia termében ritkán hangzottak el I 1880. május 24-én avattatott doktorrá a budapesti egyetemen, míg 1881. június 21-én az ügyvédi oklevelet is megszerezte. Szülőhelyén — Szentesen — nyitotta meg ügyvédi irodáját; de alig telepedett meg e helyen, hol bölcsőjét ringatták, mindjárt működésének kezdetén oly élénk társadalmi tevékenységet fejtett

ki, hogy az egész vármegye, különösen pedig Szentés figyelme és ragaszkodása a tette kész fiatal ember iránt mintegy varázsütésre megfakadt. De e tevékeny szereplést várta is a megye Csató Zsigmondtól, mert fiának ismerte, s benne a jövő biztosítékot látta.

A szentesi ref. egyház, a szentesi kaszinó és több társas egyesület ügyészévé választotta, tevékeny részt vett a most is áldásosán működő szentesi kölcsönös segélyező szövetkezet megalakításában, s 1888-ban Csongrád vármegye akkori főispánja kis-zombori Rónay Lajos, Csongád vármegye tb. főügyészévé nevezte ki.

Az 1889. december hóban megtartott általános tisztújítás alkalmával Csongrád vármegye törvényhatósági bizottsága a vármegye főjegyzőjévé — majd mikor 1892-ben a vármegyének 20. esztendőn keresztül volt érdemes alispánja nyugalomba vonult, alispánná választotta, s főispánná történt kinevezetéséig mint a vármegye alispánja működött, buzgó tevékenységet fejtve ki különösen a közigazgatás rendes és zavartalan menetének és tisztaságának biztosítása és állandóvá tétele — valamint az addig nem nagy figyelemben részesült vármegyei műút építkezések körül.

Alispánja idejében fejeztetett be a Szentés-hódmezővásárhelyi h. é. vasút építése s adatott át ezen vasút a közforgalomnak, ugyancsak ezen idő alatt adta ki a vármegye Dr. Zsilinszky Mihály volt vármegyei főispán, kultuszminiszteri államtitkár által megírt jeles monográfiáját, létesítette telefon hálózatát és építette meg 100 betegre berendezett kórházát.

Ily áldásos működés s felötlő körülmények között, nem lehetett egyebet várni, mint Vadnay utódjául dr. Csató Zsigmondot ültetni a vármegye főispáni székébe, mert ezzel teljesült a vármegye egyetlen óhajta; ez hozta meg a megyébe a közmelegnyugvást, szüntette meg a fel-felújuló küzdelmeket s nyitotta meg az odaadó munkálkodás útját. Főispáni székét 1901. december 18-án foglalta el. Olajága volt ez a megyének, közörmű a megye közönységének — kivétel nélkül. Cikatriczis Lajos dr. alispán oly közvetlenséggel, oly megragadó melegséggel üdvözölte e napon a főispánt, kivel hosszú időn át együtt fáradozott a megye jólétén, hogy sokak szemébe könnyek csillantak meg; s midőn a főispán a szép beszéd után letette az esküt s ősi szokás szerint a főszolgabírák vállukra véve fölemelték őt, oly riadó éljenzés töltötte be a megyei székház termét, mit díszkalpag és zsebkendő lengetése kísért, a milyen e teremben még elő nem fordult. Az éljenzés csillapultával a főispán lendületes beszédben fejtette ki nézeteit. Beszélni nem is kellett volna; azt a mit mondott, hogy vezérelve az igazságosság és hozzáférhetetlenség; a nép terheinek könnyítése; kívánja a községek háztartásának szigorú ellenőrzését, az állami munkák kiadásánál a vállalkozók mellőzését, hogy a munkások közvetlenül kaphassanak munkát; pártatlan közigazgatást akar; politikai meggyőződés miatt különbséget senkivel sem lesz s odahat, hogy a vármegye benne ne csak kormányzóját hanem atyját lássa: mindenki tudta beszéd nélkül is . . .

Elnöke maradt továbbra is minden mozgalomnak, melynek azelőtt is élén állott; elnöke maradt a Szentés-Hódmezővásárhelyi h. é. vasút érdekeltségének; a csongrád-szegedi halászléi társulatnak s több egyesületnek, melynek a főispán mozgató lelki-ereje!

HORVÁTH BÉLA
Esztergom-vármegye főispánja.

Esztergom vármegye főispánjai.

Simon. 1156. (Fejér. II. 143.) II. Géza hű embere.

Bencentius. 1244. IV. Béla király egyik támasza.

Miklós. 1253. (Fejér. VII. 2. 310.)

Fülöp. 1262—1272. Esztergomi érsek; s Pray tanúsága szerint Fülöp az első érsek főispán. Béla és Istvánt ő békíté ki egymás közt; Hedviget, II. Endre sógornőjét s Margitot, IV. Béla leányát ő avatta a szentek közé.

Miklós. 1273—1274. Esztergomi érsek s főispán. (Zichy. 0. I. 32.)

Benedek. 1274—1276. IV. László kedvelt embere, kit mint budai prépostot nevezett ki esztergomi érsekké, de irigyei akadályokat gördítettek eléje s a pápa nem erősítette meg magas méltóságában; e feletti bánatában meghalt 1276-ban.

Ladomér. 1279—1299. „Lodomerius miseracione diuina archiepiscopus Strigoniensis locique euesdem comes.“ (Zichy. Cod. 1. 43.)

Gergely. 1299—1303. III. Endre hű embere.

Mihály. 1303—1305. Venczel emelte a főispáni székbe, de Mihály, háladatlanul mégis Károly pártjához szegődött.

Tamás. 1305—1320. Ellentéte elődjének. Ő koronázta meg Erzsébetet, Róbert Károly nejét. (M. tört. tár IV. 162.)

Boleslaw. 1321—1329. Herczegi származású, tette kész férfiú.

Miklós. 1329—1330.

Telegdy Csanád 1330—1350. Károly kedvence; annyira, hogy midőn Károly Olaszországba utazott, Telegdyt nevezte ki kísérőjéül.

Monoszlói Miklós 1351—1366. A nyitrai püspökségből neveztetett ki esztergomi érsekké s főispánná. (Zichy. Cod. III. 210.)

Tamás. 1367—1376. „Nos Thomas dei gracia Archiepiscopus Strigoniensis locique ejusdem Comes perpetuus“ (Századok. 1877. 24.)

János. 1376—1378. (Eszterg. levélt.)

Demeter. 1379—1387. Mint fiatal pap már szerémi püspök volt; később nagyváradi, majd zágrábi püspök. Demeter koronázta meg Máriát, Lajos király leányát, valamint Kis Károlyt is.

Kanizsay János. 1387—1419. Zsigmond király leghívebb embere, ki a nápolyi ütközetben is királya oldala mellett harczolt. IX. Bonifácz őtet szólította először Magyarország primásának. Meghalt 1419-ben.

Gróf Hohenlohe György. 1422—1423. Passauai püspök Zsigmond legbensőbb ügyeinek intézője.

Palóczy György. 1423—1439. Előbb erdélyi püspök. Ő koronázta meg Albert ausztriai herceget magyar királylyá.

Szécsi Dénes. 1440—1465. Született 1400-ban. Atyja Miklós, a híres dalmát bán s Magyarország helytartója. Erzsébet királyné kedvenc embere. Szécsinek ritka szereplés jutott a Gondviseléstől: négy királyt koronázott, köztük Hunyady Mátyást is! 1465-ben halt meg.

Zrednai Vitéz János. 1465—1472. Született Zrednán 1408-ban. Atyja János, anyja a híres Garázda családból származott. Már kora ifjúságában kiváló helyet tölt be, mindig az udvar szolgálatában. Nagyvárad püspök, majd esztergomi érsek. Megbocsáthatlan ballépése, hogy a dicső Hunyady-ház ellenségeivel tartott. Mátyás király e háládatlansága miatt be is záratta s csak Lőrincz ferrarai püspök kérésére bocsátotta szabadon, a mi után a szégyen és büntudat súlya alatt lélekben és testben összeroskadva még 1472-ben meghalt.

Beckensloer János. 1473—1476. Sziléziai eredetű, s mint esztergomi érsek s főispán, Német János néven ismeretes. Az ország s az érsekség drága kincseivel megterhelve 1476-ban Ausztriába szökött Frigyes császárhoz, hol 1489-ben meg is halt.

János; arragoniai herceg. 1480—1485. Beatrix királyné testvére. 1485-ben Nápolyba ment. bíbornok lett s Mátyástól félve, többé vissza sem tért.

Estei Hippolyt ferrarai herceg 1487—1490. Beatrix királyné ifjabb testvére, ki élete kilencedik esztendőjében lett esztergomi érsekké. 1492-ben bíbornokká lett s Romába távozott; de a főrendek tiltakozván az érseki javadalmak ilyenén pazarlása ellen, Hippolyt többé nem foglalta el érseki székét.

Erdődi Bakács Tamás. 1497—1521. Bíbornok „konstantinápolyi patriarcha. Erdődön, Szatmár megyében született. Kitűnő tehetségű férfiú, kit ritka megjelenése s széles ismeretei korának legkimagaslóbb alakjává tettek. Ő is, mint Vitéz János, a Hunyady ház ellen esküszik, s Corvin János helyett Ulászlót ülteti a trónra, a ki mellett az ország cancellárjává lesz. Valósággal ő kormányozta az országot s ekkor elégitette ki kapzsiságát, midőn az országnak közel hatodrésztét birtokává tette . . . Nagyravágyása a pápai trónról álmodozott, de X. Leó kiábrándította, tőle származnak az erdődi gróf Pálffyak és a monoszlói gróf Erdődyek. 1521-ben hunyt el.

Szakmár Gyögy. 1521—1524. Pécsi püspök s azután esztergomi érsek s főispán.

Zalka László. 1524—1526. Váczi, majd két évig egri püspök. A mohácsi ütközetben veszett el hazájáért.

Várday Pál. 1526—1549. Veszprémi, utóbb egri püspök, majd kincstartó.

Martinuzzi György. 1549—1551. Szüleit 1480-ban Kaminecz helységben, Horvátországban. Élete ismeretes hazánk történetéből, miként lett Hunyadvárának kályhafűtőjéből kir. kincstartó, erdélyi vajda és bíbornok. 1551-ben alvinczi kastélyában meggyilkoltattott.

Oláh Miklós. 1552—1568. Született 1493-ban. Ulászló udvarában nevelkedett; zágrábi majd egri püspök s esztergomi érsek.

Verancsics Antal. 1569—1573. Borsodi főispán is

Fehérkövy István, 1596. Huszonhárom évig volt a megye főispán nélkül, míg Fehérkövy mint nyitrai püspök s az ország helytartója kormányozta a megyét.

Kutassy János. 1597—1601. Győri, majd később pécsi püspök.

Forgách Ferencz. 1608—1611. Simonnak fia; előbb veszprémi püspök. V. Pál pápa bíbornokká nevezte ki.

Pázmán Péter. 1616—1637. Született 1570. október 4-én; panaszi Pázmán Miklós és Toldy Margit fia. A kálvin válláról a katolikusra térvén, 1587-ben jezsuita lett. Mátyás király ismerte fel benne tehetségét s 1616-ban esztergomi érsekké nevezte ki. Áldásos működése ismeretes, mely hazánk művelődés történetével van egybenőve. 1618-ban ő koronázta meg Ferdinándot; 1629-ben bíbornok. 1637-ben elhunyt.

Lósy Imre. 1637—1642. Egeri püspök s azután esztergomi érsek és főispán.

Zombori Lippay György. 1642—1666. Esztergomi kanonok; s innen ült az érseki székbe.

Pohronczy Szelepcsényi György. 1666—1685. Tanulmányait Romában fejezte be. Veszprémi majd nyitrai püspök.

Széchenyi György. 1685—1695. Pázmán Péter kegyeltje. A törökök alatt elpusztult magyar falvak felépítésére 3 milliót adományozott.

Gróf Kollonits Lipót. 1695—1707. Atyja Kollonits Ernő tábornok, anyja Kufstein Erzse; katona akart lenni, de azon eset, hogy a neki szánt méregpoharat egyik barátja itta ki, az egyházi pályára térítette. Nyitrai, 1670-ben bécsújhelyi püspök. Előbb kalocsai s később esztergomi érsek.

Keresztély Ágost szász herceg 1707—1725 Móricz herceg és Dorottya hercegnő fia.

Gróf Esterházy Imre. 1725—1745. Imrének és Kocsányi Zsuzsánnának fia. A pálosok rendjébe lépett, honnan Kómába küldetett Váczi, ezután zágrábi püspök s l'ókanczellár, Ő koronázta meg Mária Teréziát. Nagy férfiú vala, kinek tiszteletére a király 1738-ban emlékpénzt veretett. Meghalt 1745-ben, 82 éves korában.

Gróf Csáky Miklós. 175 L—1757. Bácsmegyei főispán is.

Szalai gróf Barkóczy Ferencz. 1761—1765. Ferencz és gróf Zichy Julianna fia; született 1710-ben. Tanulmányait Rómában végezte; már növendékpap korában ivánczai prépost; 1761-ben esztergomi érsek. A legszigorúbb egyházfők egyike. Meghalt 1765 ben.

Gróf Batthyány József. 1776—1799 Bácsi főispán is.

Károly Ambrus főherceg. 1808—1809. Előbb váczi helyettes püspök s 25 éves korában esztergomi érsek.

Divékujfalusi és rudnai Rudnay Sándor. 1819—1831. Született 1760 bán; előbb erdélyi püspök s 1828 bán bíbornok.

Kopácsy József. 1838—1847. Mihály és György Juditba fia, 1775-ben született. 1822. évben fejevári, 1825-ben veszprémi püspök. Meghalt 1847-ben.

Haám János. 1848-ban

Nagykéri Szcitovszky János. 1849—1866. Előbb rozsnyói, azután pécsi püspök.

Gróf Forgách Ágoston 1871—1881.

Székhelyi Mailáth György. 1881—1894. Fia az országbírónak s báró Prandau Stefániának. Született 1854-ben. Kitűnő képzettségű s nagy tudományú férfiú, ki midőn külföldi tanulmányjáról visszatért, 1877-ben Hont vármegye sietett őt tiszteletbeli főjegyzőjévé megválasztani s intézkedéseiben közszájon járt, hogy kormányzói szerepre van hivatva. Így történt, hogy 27 éves korában Esztergom vármegye főispánjává neveztetett ki, mely állásától az egyházpolitikai velleitások miatt vált meg a megyo nagy sajnálatára 1894-ben.

Kruplanicz Kálmán. 1894—1901. Született 1830. szeptember 13 án Esztergom-Vizivárosban.

Atyja, Simon, a primási jogok és javak kormányzója és Esztergom vármegyének az 1843—44-ik országgyűlésen követe, anyja pedig derghi és karosai Somogyi Francziska, a város és vidékének egyik legműveltebb asszonya volt. Leginkább házi nevelése alaposságának köszönheti tehát Kruplanicz Kálmán főispán azon sokoldalú képzettségét, amely őtet hosszú, sokféle nyilvános közszolgálatában gyakran a szakképzett, de csak iskolailag miveit hivataltársaival szemben is túlsúlyra emelték.

Az elemi és a gimnázialis 5. osztályt Esztergomban, a 6. osztályt Pozsonyban s így mind a 6. gimnázialis osztályt a benczések jeles tanítása mellett végzé, s az akkor szokásos klasszifikációkban többnyire mint osztályának első eminense szerepel.

A bölcsészeti két és a jogtudományi 2. első osztályt a pesti tudományos egyetemen hallgatta és ezekből vizsgázott is; de jogi tanulmányait be nem fejezhette, mert 1848. május havában, a húsvéti ünnepek alatt otthon tartózkodván, Esztergom vármegye közönsége egyhangúlag megválasztotta központi rendes esküdtnek.

1848. októberben elnöki jegyző lett Andrassy Mihály első alispán oldala mellett, de 1849. április végén a nagysallói csata után Schulcz Bódog honvéd ezredes segéd tisztjévé választatván ki, beosztatott mint hadnagy a 17-ik honvédzászlóaljba, s mint ilyen előbb Schulcz, később Máriássy ezredesek futaraként velük csatározott Budavár bevételénél, három kisebb ütközetben Szered és Sempthe táján, végre a komáromi július 13-iki és a váci július 16-iki döntő csatákban. Ez utóbbiban súlyosan megbetegedvén, az oroszok üldözése elől előbb Vadkerten, utóbb Sereskén vonta meg magát, míg 1849. augusztus utolsó napjaiban Esztergomba visszatérhetett.

Itt azonban az a hír várt reá, hogy a megye főnöke ok vetetlenül be fogja soroztatni a gyalogsághoz, a mitől természetesen idegenkedvén, még az év december végén felkereste az általa ismert s akkor Miskolcra és tájékán tanyázó 7-ik báró Kresz nevű, Chavelly-legers ezredet s abba mint önköltséges hadfi (ex proprius Gemeiner) belépve, már 1851. januárban es. kir. hadnagy 1854. júniusban pedig ugyanabban az ezredben, a mely azonban időközben 11-ik Sándor nevű Dzsidas ezred lett, főhadnaggyá lépvén elő, a hadseregnél szolgált 1858. márczius elejéig. Ekkor katonai rangjának megtartásával haza jött, időközben nyugdíjazott atyjának a családi birtokok kezelésében segítő. 1860. decemberben azonban Sczitovszky bíboros prímás, Esztergom vármegye első aljegyzőjének, 1861. szeptemberben pedig gróf Forgách főispáni helyettes őt a vármegye főjegyzőjévé nevezvén ki, részint ez utóbbi minőségben, részint mint árvaszéki előadó szolgált 1870. december 22-ig, a mely napon őt Esztergom vármegye közönsége alispánjának megválasztotta. Alispán maradt azután, mindig egyhangúlag kikiáltva még 3 tisztújításon át, míg 1894. június 10-én Ő Felsége által Esztergom vármegye főispánjának legkegyelmesebben kineveztetett. Üdvös tevékenységet fejtett ki folytonosan a társadalmi élet terén, mennyiben már évek hosszú sora óta elnöke az esztergomi kaszinónak, a párkányi takarékpénztárnak, a gazdasági egyesületnek és a vármegyei lótenyésztési bizottságnak. Elnöke továbbá a Vörös-Kereszt-Egyletnek, a történelmi- és régészeti-, valamint a szépítészeti-társulatnak is; a többi közmívelődési- és jótékony célú egyletnek pedig buzgó és tevékeny igazgatósági tagja volt. Mint ilyen működött 1901-ben bekövetkezett haláláig, mely a vármegyét, annak minden rétegében a legérzékenyebben érintette.

Szentgyörgyi Horváth Béla 1901-től. Horváth Miklós kir. tanácsos, nyug. törv. elnök s Hontvármegye volt alispánjának a fia, született Felső-Túron, Hontvármegyében 1859. Szeptember hó 1-én. Anyja a finom lelkületű, nagy műveltségű Terstyénszky Mária. Iskoláit Léván kezdte, Pozsonyban és Nagy-Szombatban folytatta, mígnem Budapesten az egyetem jogi karán 1882-ben fejezte be. Itt tette le a jogtudományi államvizsgát és az államtudományi szigorlatokat. Tanulmányai végeztével br. Majthényi László, az ország egyik legkitűnőbb főispánja mellé titkárnak került, mely bizalmi jellegű állást egész 1884-ig viselte, miközben a vármegye főjegyzői címét is elnyerte. Nyilvános pályára 1884-ben lépett, mikor is az egy évi általános tisztújítás alkalmával Hontvármegye központi járásának, az Ipolyságinak főszolgabírájává választotta meg a megye egyhangú bizalma. Számos humánus intézkedésével itt érdemelte ki a „járás atyja“ elnevezést. Ez állásból került képviselőnek 1887-ben, hogy a parlamentben „hon atyja“ legyen. 1892-ben újra egyhangúlag lett az Ipolysági választókerület képviselőjévé. A kérvényi bizottság előadó jegyzője volt. Hogy itt mily szorgalommal működött, az egész ház pártkülönbség nélkül elismerte, mert hisz nem volt oly jelentéktelen kérvény, amit a legnagyobb szorgalommal át ne tanult volna. Számos különböző természetű és irányú ügyekben mondott tartalmas beszédeket a házban a kérvények tárgyalása alkalmával. A válasz felirati bizottságnak szintén tagja lett. Valamint bent volt a VI-ik bíráló-bizottságban is, mely tudvalevőleg annak idején Arany László és Atzél Béla br. mandátumait megsemmisítette. A VII. igazgató osztálynak pedig előadója volt. Ezen sokoldalú parlamenti szerepléséből hitta elő Horváth Bélát a királyi szó 1895. december havában, hogy megbízza őt Hontvármegye és Selmecz-Bélabánya szab. kir. város vezetésével. Az idő, amelyet e megye kormányzásával eltöltött, minden téren — a kultúra és a közgazdaság mezőjén — a vármegye érdekét szem előtt tartva, a szép alkotások ideje volt. A kezdeményező lépéseket — Hont vármegyét felvirágoztatni — minden vonalon megindította s ott létéig be is váltotta.

A szabadelvű pártot reorganizálta s a szétbomlásnak indult párt megerősödvé ment az ő lelkes és bölcs vezérlete alatt minden politikai küzdelembe. A Bánffy-kormányt Honiban, nem a polgári házasság életbeléptetése, de Horváth Bélának főispánná történt kinevezése miatt fogják még a késő unokák is dicsőíteni. A közügy igaz jóakarói csak hosszú türelmet kívánhatnak Horváth Bélának, hogy kitűzött magasztos céljait megyéje s a haza javára mind megvalósíthassa! Amidőn nagy tudását, avatottságát, s tapasztalatait szokott tapintatosságával egyesítve, békés lelkével a megye minden rétegére kiterjesztené, Esztergom vármegye főispáni székébe hivatik meg. A kormány nem egyhamar tudott Kruplanicz után utódot választani.

Kruplanicz után, ki Esztergom szülöttje, fia munkása volt egy félszázadon át; kinek ritka jó s nemes lelkéhez hasonló lelkületű, s kitartású férfiúra volt szükség a megyében. Andrássy János, a megye kiváló alispánja, kinek munkássága, a közigazgatás ágazataiban megedzett kezei általánosan ismeretesek, semmi hajlandóságot sem mutatván a főispáni szék elfoglalására, a kormány már-már arról kezdett gondolkodni, hogy visszaállítja *Esztergom* megyébe a pap-főispánságot, mintegy visszaidézvén az évszázadokkal ezelőtti korszakot a millenium emlékére. De ez a mai közigazgatás szervezetébe beilleszthető nem lévén, utódot kevesett Kruplanicz örökébe. Megtalálta ezt Horváth Béla kiemelkedő egyéniségében, ki bölcs tapintatával, erélyében és békés lelkével a közbizalmat és közszeretetei tudta kiérdemelni Honiban is, — neveztetett ki a megye főispánjává. Osztatlan szeretet fogadta e megyében, melyben e rövid idő alatt is eredményes alkotásokat írhatunk számlájára.

Fejér vármegye főispánjai.

Zonug. 1046. Gellért Csanádi püspök barátja; ő kísérte Gellértet Budára, mely alkalommal megöletett.

Tamás. 1108. (Fejér. II. 46, 59)

Zách Tamás. 1185—1189. Somogy főispánja is. „Thomas de genere Zach“. (Századok 1873, 453.)

Tiburtius. 1198. (Fejér. II. 331.)

Ochuz. 1203. (U. o. 415.)

Tiburtius. 1206-1207. (u. o. III. 47.)

Farkas. 1209. (U. o. 468.)

Bagin. 1213. Baguin, Bagu vagy Bagón néven fordul elő. (Fejér. VII. 2, 296. Lehoczky Stemmatographia I. 110.)

Miklós. 1214. „Nicolas, Fratre Moys Albensi“.

János. 1219. (Fejér. III. 1, 272.)

Gergely. 1220.

Banco. 1221. Abauj és Bihar főispánja is.

Márton. 1222. (Fejér. VII. 1. 211.)

Mihály. 1234. (N. o. III. 405.)

Lőrincz. 1235. Erdélyi vajda 1241-ben.

Pál. 1238—1242. (Fejér. IV. 140, 264.)

Imre. 1243. (U. o. IV. 284.)

Severén. 1247. (U. o. 454.)

Tamás. 1249. (U. o. V. 317.)

Gottfrid. 1255. (U. o. IV. 306.)

Demeter. 1265. (U. o. 257.)

Péter. 1269—1272. „Petro, videlicet Comito Albensi“ (Zichy C. I. 20) 1272-ben is még főispán. (M. tört. tár. II. 105.)

Salamon. 1273—1274. „Salamon comite albensi“ (Zichy C. I., 33.)

Pousa. 1274. (Fejér. V. 171.)

Péter és Ivánka 1275-ben együtt kormányozták a megyét.

Michedeus. 1277. „Michedes comite albensi“ (Hazai okm. tár. VI. 227.)

Németujvári Miklós. 1291—1293. Baranya és Vasmegyék főispánja is; majd Pozsony, Somogy és Tolnamegyéket is kormányozta. 1293-ban nádor.

János. 1300. (Fejér. VI. 2, 264.)

Domonkos. 1303. (U. o. 116.)

Delphin János. 1317. (U. o. 41.)

Drugeth János. 1327—1333. Bács, Somogy, Tolna, Ungh és Zemplén megyék főispánja is; majd az ország nádora.

EÖRMÉNYESI ÉS KARÁNSEBESI BÁRÓ FIÁTH PÁL
Székes-Fejérvár szab. kir. város és Fejér-vármegye főispánja.

Leustach. 1356—1859. (Fejér. IV. 498, 687.)

Szigfrid 1365. (U. o. 474.)

Hédervári Miklós. 1371. Mosony és Tolna főispánja is.

Ilosvai Leustach. 1393—1396. „Nos Leustachius de Ilsa regni Hungariae palatinus et Comes Albensis“ (Zichy C. 522.) 1392-ben az ország nádora.

Bebek Detre. 1397—1398. Dalmút-, Horvát- és Tótországok bánja, 1401-ben pedig Magyarország nádora.

Pethő Pál. 1402. (Fejér. 181.)

Móri Jakab. 1403. (U. o.)

Rozgonyi István. 1427—1438. László fia; győri és temesi főispán. Zsigmond király hű embere s élete megmentője, midőn Galambócz várának ostromlása után „az ellankadt Zsigmondot a hajóra vinné, maga a Dunába esett és mások őt igen nehezen kaphatták ki a vízből“. (Budai Polg. Lex. — Századok 1875, 521. M. tört. tár. XII. 190.)

Ujlaky Miklós. 1446—1460. László fia; macsói bán, auránai perjel, erdélyi vajda és Bosnyákország királya. Midőn Lászlónak koronázásán, Fehérvárott, megjelent ő vette karjaiba a kisdéd Lászlót s pólyájára kötötte a kardot. Hatalmas férfiak az országnak. (Századok 1880, 799.)

Ezután a török uralma következett, mely alatt a vármegye hol Győr, hol Komárom megyékben tartotta közgyűléseit. A megye felszabadulása után első főispán

Gróf Esterházy Gábor. 1688—1691. Pál fia; tábornok. — Somogy és Zalamegyék főispánja is.

Gróf Esterházy Ferencz. 1692—1732. Csesznekvár örökös ura és kapitánya. A kurucok ellen harczolt.

Gróf Esterházy György. 1733—1734. Elődje súlyos betegségében neveztetett ki, de 1734-ben hirtelen elhunyt.

Gróf Nádasdy Ferencz. 1747—1751. „Supremus Comes Albensis fét C. Franeiseus de Nádosd 1747.“ (M. tört. tár. VI. 100.) Mária Teréziának kedvelt katonája. 1756-ban horvát bán.

Gróf Nádasdy Boldizsár. 1751 — 1783. Ferencz fivére. Igen tevékeny embere a vármegyének.

Gróf Nádasdy Ferencz. 1789—1802. Boldizsárnak elsőszülött fia. Atyja érdemeit örökölte.

Ürményi József. 1802—1825. Bács-bodroghi főispán is.

Gróf Cziráky Antal. 1825—1845. Született Sopronban 1772-ben. Kitűnően képzett férfiú. 1792-ben a koronázáskor arany sarkantus vitézzé ültetett, 1808-ban már az udvari kancelláriánál volt s onnan Esztergom megye helytartója. 1817-ben a Curia elnöke. Kitűnt a jogirodalom terén is, melyet szakavatott tollával szolgált. Meghalt 1852-ben. Vas megye főispánja is volt.

Id. gróf Zichy Ödön. 1845—1848. főispáni helytartó. Született 1841-ben. Tudományosan képzett férfiú ki széleskörű szereplésével ismeretes volt az egész hazában. Az 1867. évi koronázáskor a rendezőség tagja; 1869-ben b. titkos tanácsos.

Id. Pázmándy Dénes. 1849. Az első felelős m. minisztérium által kinevezett főispán. Született 1781-ben. János, és Szűcs Teréz fia.

Gróf Cziráky János. 1861-ben, az alkotmányosság rövid ideje alatt. Született 1818-ban. A jogot oly kitűnően 'végezte, hogy mikor doktorrá avattatott kitüntetésül briliánt gyűrűt kapott. A közszolgálat minden terén kimagaslott; erősen küzdött 1884-ben a zsidó-keresztény házasság ellen; ez volt utolsó főrendiházi beszédje, mert utána néhány héttel meghalt.

Id. Szögyény Marich László. 1865—1884. Született Pesten 1806-ban; Zsigmondnak és Pásztory Júliának fia. Tanulmányait oly kitűnő sikerrel végezte, hogy 17 éves korában már bölcsészet tudorrá avattatott. 1829-ben Pest megye t. főjegyzője, 1832-ben az udvar-kancellária titkára, 1836-ban személynöki ítélmester, 1839-ben nádori ítélmester, míg 1846-ban udvari alkancellár lett. 1873-ban érte el sokoldalú működésének elismerésül a főkamrási méltóságot, majd judex curiae lett. Hazánk egyik legkimagaslóbb alakja.

Cziráki és dénesfalvi gróf Cziráky Béla. 1884—1891. Jánosnak és gróf Dezesse Lujza csillagkeresztes hölgy fia; született 1852-ben. Tanulmányait a budapesti egyetemen fejezte be, hol a szorgalom és buzgóság jelképe volt. — Tanulmányai után gróf Széchenyi Ödön társaságában keletre, majd Európa államaiba utazott, honnan gazdag tapasztalatokkal tért haza, mik őt 1884. április 30-án Fehérmegye főispáni székébe emelték; s Fehérmegye mindig büszkén gondol arra, hogy egy fényes pálya az ő székháza termeiben kezdődött, főispáni méltóságát 1891 évig viselte, a mikor külügyi osztályfőnökké neveztetett ki.

Eörményesi báró Fiáth Miklós. 1891—1897. Krassómezei régi család sarjadéka, eörményesi és karánsebesi előnévvel, melynek első ismert őse a XV. században élt Eörményesi Mihály volt. A család századokon át mint nemes család virágzott, sok jeles férfiút adva a hazának.

1857-ben Fiáth József, osztrák báróságot nyert; ennek fia volt Ferencz, kinek báróságát a király 1874-ben Magyarországra is kiterjesztette. Ezen Ferencz, Veszprém megyei főispánnak fia volt Miklós, ki 1848. november 25-én született. Tudnivágyó s törekvő fiatal ember, ki nagy hévvel karolt fel minden eszmét, mely az újdonság színezetével bírt, s melyről hihette, hogy vele s általa a közjónak használhat. Jogi tanulmányait kitűnő sikerrel végezte be s mélyreható gondolkodásáról volt ismeretes. Tanulmányainak befejeztével a honvédség kötelékébe lépett s rövid idejű szolgálat után megvált a katonaságtól.

Ismereteit vágyott tágítani s nagyobb tanulmány-utat tett a külföldön, majd hosszabb idei szemlélődésre Amerikába költözött. 1884-ben tért vissza tanulmány-útjáról s bő tapasztalatait egy mezőgazdasági statisztika szervezetéről irt nagyszabású memorandumban fejtette ki, melyet a földművelésügyi miniszternek nyújtott át. Nagy feltűnést keltett e memorandumával, melyre azonnal a földművelésügyi minisztérium osztálytanácsosává hivatott meg s neveztetett ki; feje lévén a mezőgazdasági statisztika vezetésére szervezett ügyosztálynak. Nagy tevékenységet fejtett ki e téren valamint a főrendiházban, hol a közigazgatási bizottságban foglalt helyet. 1891-ig működött úgy szorgalommal, teljesen eszméjének fejlesztésén munkálva, míg 1891-ben Fejérvármegye főispánjává neveztetett ki. Odaadó munkásságot tsnusított a közigazgatás minden ágazatában, de leginkább mezőgazdasági eszméinek ölt, melyeknek kivételére sokat költött s áldozott magánvagyonából. 1897-ben lemondott főispáni méltóságáról s a megyében, hol mindig köztisztelet s szeretetben állott egyhangúlag választották meg országgyűlési képviselőnek. Körülményei s tudnivágyó lelke ismét kiszállították Amerikába, hol távol hazájától, itthon hagyott övéinek s számtalanok fájdalmára, hunyt el. Holttestét hazaszállíták s a családi sírboltba helyezték örök nyugalomra. Utódja lett

Eörményesi Báró Fiáth Pál. 1897-től. A vármegye közörömét s lelkesedését hozta Fiáth Pál kinevezése a szívekbe, s csak ez tudta a szeretett előd távoztát enyhíteni. Avatott kezekkel, igazságszerető, részrehajlatlan lélekkel s széles tapasztalatokkal foglalta el a főispáni széket. Midőn a királyi kinevezés felolvasása után Kovách. Sándor, Kálmán Vincze, Szüts Jenő, Poór Gusztáv és Heltay Jenő főszolgabírák, a székét elfoglaló főispánt ősi szokás szerint székéről háromszor a magasba emelték a közönség lelkes éljenzése között, ezen megyei ősi szokás nélkül is magasba emeltette volna a jeles férfiút a megye közönségének osztatlan szeretete, közös öröme s a közbizalom és ragaszkodás megnyilatkozása, mert báró Fiáth Pál nem mint ismeretlen foglalta el főispáni székét. Néhai atyja e vármegye kiemelkedő alispánja, majd országgyűlési képviselője volt, testvérelődjeinek pedig mindenki ismerte nemes tulajdonait. Oly jelesek után ülni a főispáni székbe mint egy gróf Cziráky János, Szögyény-Marich László, gróf Cziráky Béla, már magában vére a kiválasztottság jele. A gyermekkori neveltetés, az ifjúkori buzgó s törekvő tanulmányok hosszú sora, a férfiú tetterős akarata, öntudatos s komoly tevékenysége, odaadó szereplése a közjő minden terén, oly biztosítékot képeztek, melyet a vármegye minden rétege örömmel fogadott s melyet a kiváló főispán be is váltott. „Minden tevékenységem törvény, igazság és méltányosság terén mozog; mindig a közügy érdeke áll szemem előtt és ennek szolgálatában, szorgalomban és buzgóságban nem lankadok soha . . . Iránytűm a törvény és az igazságosság, melyet egyenlő mértékkel fogok osztani

mindenkinek, tekintet nélkül vallásra, pártállásra és osztálykülönbségre“ . . . Ezeket mondta székfoglalója alkalmával s ezen az úton halad, attól egy hajszálnyira sem térve le!

Ellenkezőleg! Minden egyes tisztviselője működését éles figyelemmel kíséri, s a munka azon részét mely hatáskörébe esik, soha másnak át nem engedi; sőt ajtaja nyitva áll a megye minden lakója előtt, kik közül ha bárki hozzáfordul, maga jár elől az ügy elintézésében. Hivatalnoka és atyja megyéjének. Nincsen üdvös mozgalom, nincsen egy intézmény mely a közjó előmozdítását czélozza, hogy báró Fiáth Pál nemes lelkének s munkás kezeinek nyoma látható nem volna. Fejér vármegye lelkesedése, közbizalma s szeretető egy férfiban összepontosul s ez a báró Fiáth Pál!

Fogaras vármegye főispánjai.

Fogaras vidék; mely azelőtt főkapitányok által kormányoztatott, 1876-ban Fogaras megyévé alakíttatván át, első alkotmányos főispánja:

Sepsi szentiványi Szentiványi Gyula volt 1878—1882. Szent-Iványi 1877—1878-ig mint kormánybiztos működött e megyében s csak 1878-ban neveztetett ki főispánná. (1. Brassó-megyénél.)

Nagyváradai és teleki Horváth Mihály. 1882—1891. Született 1830-ban, Teleken, Háromszék megyében; atyja Háromszék alkirálybírója Horváth Károly, anyja uzoni Báldi Josepha. Tanulmányait 1848-ban fejezte be a marosvásárhelyi ref. főtanodában, amely után mindjárt önkényesnek jelentkezett a Mátyás huszárok közé, hol csakhamar főhadnagygyá lett. Zsibó alatt azonban letette a fegyvert s az aradi várba hurczoltatott. Innen megszabadulván, miután bátyja 1852-ben martyr halált szenvedett, ő vette át a gazdaságot, mígnem 1868-ban Tordamegye nagy lelkesedés között választotta meg alispánjává; 1882. június 10-ón pedig Fogaras vármegye főispánjává neveztetett ki, mely méltóságában 1891-ig szolgálta a közügyet. Utódjává

Bauszner Guidó neveztetett ki 1891. július 7-től. Egy hosszú s áldásos tevékenységben kimagasló életpályát jelent e név, mely előtt, mint a valódi érdem oszlopa előtt meg kell állapodnunk. A magyar állameszme zászlóvivője s előharczosa, széles politikai látkörrel, mélyreható tudás és ítéllettel. Az eszmekor, melyben Bismarckkal, a németbirodalmi nagy kancellárral levelezéseit folytatta, oly tanulmány s munkásság criteriuma, mely már maga így tudományos életet ölel fel. A Dunántúl szülte e nagy tudományú férfiút, Komárom 1839-ben. Nemes család sarjadéka, kinek atyja József, Komáromban volt százados, ki később ugyancsak itt mind nyugalmazott ezredes hunyt el 1872-ben. Bauszner Guidó a középiskolákat Nagy-Szebenben végezte el, oly értelemmel s kitűnő tudással, hogy tanárai azt jegyezték meg: felesleges vizsgáznia! Atyját akarta követni s 1856-ban mind uhlanus tiszt lépett a hadseregbe, hol négy évet töltött el; de Bauszner lelke a tudomány színterére vágyott; mintha valamely titkos sejtelem súgta volna, hogy neki missiót kell teljesítenie; kilépni az élet színpadára, kifejteni eszméit, hogy azokat a haza s a köz javára értékesíthesse. Beiratkozott a nagyszebeni jogakadémiára, hol minden idejét könyveinek áldozván, kitűnő eredményel tette le vizsgáit.

Lelke kezdett kibontakozni s egyszerre feltűnt a publicisztika terén, mely akkor még nagyon áldatlan, tövises tér vala. Politikai cikkei nagy feltűnést keltettek s az ország figyelme a fiatal író felé fordult; de amint egyik jeles cikkjét a másik követi, újjászervezik a magyar honvédséget, s Bausznernt 1869-ben már a honvédség kötelékében látjuk, ki mint lovas tiszt magát csakhamar reaktíváltatta. Így akart hazájának szolgálni, így akart a magyar állameszme harczosává lenni. De Bausznerban, karddal az oldalán, sem pihentek politikai eszméi; az ő lelke a mély fejtegetések forrása volt, minek kimerítéséhez nem kard, hanem toll vala szükséges!

BAUSZNERN GUIDÓ

Fogaras-vármegye főispánja.

Politikai tudását, nyílt érzelmeit, férfias megnyilatkozását az egyenruha csillogása el nem takarta: mind katona is politizált; kitört belőle a politika és az erő. Ez volt oka, hogy katonai pályáját 1871-ben végképpen elhagyá, s visszatért tudományos lelke régi szerelméhez. Nem soká járt jegyben, mert azon 1871. évben megválasztotta a nagy-ágostai kerület országgyűlési képviselőjévé.

Mint az erdélyi szászok közt a magyar állameszme, és a magyar nemzeti érdekek leg-határozottabb s legbuzgóbb hive és védője tűnt fel a házban, a ki felé nagy reménnyel tekintett a kormány bizalma. Feltűnő szorgalmas és fáradhatlan tagja volt a parlamentnek úgy, hogy midőn 1872-ben, a választásnál kisebbségben maradt, hiánya érezhető volt. 1874-ben azonban ismét megválasztatott s ez idő óta, 1891-ben bekövetkezett kinevezetéséig folyton tagja maradt a háznak. Ezen hosszú húsz esztendő alatt Bausznernt mindenki, mint a munka fáradhatlan bajnokát ismerte; czikkjei nagy tudásáról tanúskodó beszédei, tanulmányok tárgyát képezte. 1879-ben a delegációnak is tagjává lett, s mint az Ausztria-Magyarország és Németország szövetségének egyik legbuzgóbb előharczosa tűnt fel. 1880-ban, a delegációban ő hozta először szóba a két állam közti gazdasági uniót, melynek érdekében folytatta Bismarck herczeggel azon nevezetes levelezést, mely őt a nemzet kiváló egyénei közé emelte. 1890-ben „Deutschland und Oesterreich-Ungarn“ czím alatt ki is adta nagy munkáját azon ritka működéséről, melyet 1868-tól fogva, részint mint publiczista, részint mint országos képviselő és mint a magyar delegáció tagja, kifejtett. Úgy ismerték Bausznernt az egész országban, mint a munka olyan kiváló emberét, a ki egész tevékenységével a közjónak szolgált, s a ki a hivatottak közül a leghivatottabbnak látszott arra, hogy a közügyek szolgálatában nemes példát adjon mindenkinek.

Ily széleskörű munkásságában neveztetett ki Fogaras vármegye főispánjává, mely kinevezést, a közügyek iránt való igaz szeretetével érdemelte ki. Bausznernt mint Fogaras vármegye főispánja, zászlózára a pontos, becsületes és igazságos közigazgatást írta; de ezenkívül a magyar állameszme és a magyar nemzeti érdekeknek, s majdnem tisztán oláh lakosságú vármegyében való terjesztését tűzte ki czélul, melynek elérésére szeretettel, de a hol kell, erélylyel is törekszik; s milyképpen törekedett? áldásos működése igazolja.

Az E. M. K. E. nek 1885-ben történt alapítása óta, alapító tagja; s ezen egyesület ethikai jelentőségéről a E. M. K. E. Fogaras vármegyei választmányának 1892. december 27-én tartott közgyűlésén, mint annak elnöke oly megnyitó beszédet tartott, mely az egész országban feltűnést keltett s az összes hazafias körökben, általános helyesléssel találkozott.

Bausznernt Guidóban a vármegye oly elévülhetlen érdemű férfiút bir, ki nemcsak a közbizalom letéteményese, hanem a magyar nemzeti eszmének, a közgazdasági, valamint a kulturális haladásnak lelkes és buzgó harczoza!

Gömör és Kis-Hont vármegye főispánjai.

Miklós. 1209—1240. Tárnokmestere III. András királynak. (Fejér. III. 1. 89. Századok. 1873. 504.) Győri főispán is volt.

Losonczy Benedek. 1250—1262. IV. Béla szeretett embere.

Baos mester. 1263—1265 „Baos jud. cur. Steph. com. Gumur.“ (Katona. 6. 18.)

Tumbold. 1266. (Századok. 1873. 715.)

Erneyi István 1281—1290. Borsód főispánja is.

Balogh Domokos. 1293.

Dezső 1303. Gömőri és borsodi főispán; s mint ilyen vett részt az István és a bajor herezegnö menyegzőjén Beke, bihari főispánnal. (Századok. 1879. 226.)

Sándor 1311. „Alexander Comes“ 1311-ben. (Századok. 1872. 669.)

Putnoki Miklós 1323. Gömörm. levélt.)

János. 1336—1345. „Joannes de Ida.“ Apósa Bebek László tárnokmesternek. (Századok. 1873. 564)

Fülöp. 1346.

Cselen János. 1347—1354. Csongrádi főispán is.

Kónya. 1355 — 1357. (Századok. 1874. 418.) Lajos király udvarában szeretett ember „magister Kónya“¹¹.

Babek György. 1358—1400. Liptómege főispánja is. Mint Gömőri főispán, remek zárdát és templomot emelt Gombaszegen a Pálosoknak. 1393 bán főasztalnok.

Doby Péter. 1401. (Gömőri levélt.)

Bebek Albert. 1415—1417.

Bebek László. 1418—1420.

Leustáchi György. 1420—1443.

Serkei Lórántffy György. 1443—1447. Giskra Jánossal volt folytonos harcza Gede vára miatt, de Mátyástól segítséget nyert. (Századok. 1876. 85.)

Bebek László. 1448. Péter és Csáky Katalin fia. A rigómezei ütközetben esett el.

Bebek István. 1449—1451. Jánosnak fia; esküdt ellensége a Hunyady-háznak. 1441. évben még Hunyady táborában volt s midőn Losoncz alatt Giskrával megütközött, a harc kezdetén a sereg egy része megfutamodott, minek következtében Hunyady is kénytelen volt visszavonulni. Ekkor Bebek is megsebesült s halálos ágyán töredelmesen bevallotta Hunyadynak, hogy Giskrával egyetértett s csak hogy megszégyenítsék Hunyadyt, mindjárt az ütközet elején megfutottak; lelkiismerete nem engedte nyugodni, míg e pártütést fel nem fedezte. „Hane quidam pradtionem, vir magnificus Stephanus de Pelzewcz, munitione sub praetacta, fortuito ictu bombordae ad mortem vulneratus, antequam moreretur, proprio oro extétit confessus.“ (Turóczi. IV. 48.)

Czoborszentmihályi Czobor Mihály. 1451—1454. A budai vár kapitánya.

Zondai Thárnok Demeter. 1454—1495.

PELSÜCZI HÁMOS LÁSZLÓ

Gömör és Kishont

t. e. vármegyék főispánja.

Bebek János. 1495—1498. György fia; anyja Héderváry Fruzsina. János kir. főpohárnok mester és gömöri főispán.

Kanizsai István 1498—1527.

Bebek Ferencz és Imre. 1528—1558. Ferencz, Abauj és Gömör főispánja s az ország felvidékének kapitánya; Imre pedig gyulafehérvári prépost és II. Lajosnak titkára. Együtt viselték a gömöri főispánságot. Ferencz meggyilkoltatott, Imre pedig elhagyva vallását, evangélikussá lett s Arbanos Ilonával házasságra lépett.

Rozgonyi Ferencz. 1558—1562. (Gömörm. levélt.)

Bebek György. 1565—1569. Ferencz fia. Bátor férfiú, de két színű ember; atyjánál nem különb. Vele záródik be a Bebekék főispánkodása Gömörben, s egyúttal sírba vitte a pelsőczy Bebek-család ágát.

Pathóczi Zolchy Péter. 1570—1590. (Gömörm. levélt.)

Losonczi Antal 1590—1604. A temesvári hős testvérje. Felesége Báthory Klára volt, ki a háznál levő íródeák segítségével férjét megfojtotta.

Széchy Tamás. 1604- 1619. Született 1555-ben. Vitéz férfiú. Harmadik neje Forgách Margit; ezen házasságból született Magdolna leányát Zrínyi György vette nőül s e frigy gyümölcse: Zrínyi Miklós, a költő. 1619-ben halt meg s roppant vagyona gondnokává Pázmány Pétert kérte fel.

Széchy György. 1619—1623. Tamás és Perényi Borbála fia. 1577-ben született. 16 éves korában már török fogságban ült. 1605-ben Bocskay udvarába került. 1608 bán Máramaros- és Zemplénmegyék főispánja. 1625-ben szolgálai által ágyában agyonlővetett.

Pethő György. 1625—1639. Miklós fia.

Karrvai Orrle István. 1639—1642. Orlai István nevéen is előfordul.

Szunyogh Gáspár. 1642 — 1659 (Gömörm. levélt.)

Hadadi báró Wesselényi Ferencz. 1660—1667. Magyarország Nádora. Bátorlelkű, nyílt férfiú. A katonai pályán találkozunk vele legelőször, hol II. Ferdinándnak annyira megnyeri tetszését, hogy ajánlatára Ulászlótól lengyel honfűsítést és százezer aranytallért kapott; míg Ferdinánd grófságra emeli s Fülek várát adományozza neki. 1665-ben Nádor. Neje a murányi Vénus: Széchy Mária. Meghalt 1667-ben.

Széchy György. 1667—1676 (Gömörv. levélt.)

Csikszentkirályi báró Andrassy Miklós. 1676—1686. Az Andrassy család első tagja, ki Gömörmegyében főispánságot visel. Ferdinánd és Lipót alatt a török ellen tüntette ki magát; majd mint a jász-kunok főkapitánya bárói rangot kapott: „Nicolaus Andrasi Liber báró a Kraszna horka“. Ő hagyta el a protestáns vallást; meghalt 1686-ban.

Báró Andrassy Péter. 1686—1715. Miklós fia; Kőszegnél, Kanizsánál és Belgrádnál kitűnően harczolt a török ellen; s midőn a kanizsai győzelem hírére Bécsbe mogvitto, gömöri főispánná neveztetett ki. A Rákóczy forradalom alatt a kuruczok ellen harczolt.

Kisserényi Serényi Farkas András. 1716-1739.

Balassagyarmati gróf Balassa Pál. 1740—1770. Mária Terézia kedvelt hive ki grófi rangra is emelte a családot. Főpohárnok. Meghalt 1770-ben.

Gróf Balassa János. 1771—1772 Pál fia. Korán követte atyját a sírba.

Körösszegi gróf Csáky György. 1772—1785. Az uralkodóház kegyeltje.

Tótprónai báró Prónay László. 1785 — 1790. Csanádi főispán is.

Tótprónai báró Prónay Gábor. 1791—1810. Barsmegyei főispán is.

Vásárosnaményi Eötvös Ignác. 1810—1822. Helytartó. Sárosban is.

Gróf Zichy Ferencz. 1822—1825. Helytartó.

Zsadányi és törökszentmiklósi id. Almássy József 1825—1838.

Csikszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrassy György. 1838—1844. Született 1797-ben. Istvánnak és Festetich Máriának fia. Nagytudományú férfiú, ki a nemzeti művelődés minden terén úttörőként szerepelt. Sárosmegye főispánja is. 1863-ban pedig országbíró. Meghalt 1872-ben.

Jankovich Antal. 1845—1848. Helytartó.

Szentiványi Károly. 1848-ban. Született 1802-ben. Kitűnő jogi képesítést nyert. 1824-ben már Gömör főjegyzője; 1836-ban a putnoki járás főszolgabírója s ugyanez évben országgyűlési képviselő. Deák Ferencz kebelbarátja; meghalt 1877-ben.

Gróf Andrassy Aladár. 1861—1865. Károlynak fia. Született 1827-ben. A szabadságharez feltűnő alakja; Bem tábornok hadsegéde. 1861 ben. Zemplén főispánja is.

Kubinyi Rudolf. 1865-1867,

Gróf Andrassy Manó. 1868—1872. Károly legidősebb fia; született 1821-ben. A hazai tudományos műveltség minden ágában terjesztőként tűnik ki. 1847-ben már Tornamegye követe. 1848-ban Kelet-Azsiába ment, s ezután adta ki jeles utazási munkáit. Az októberi diploma után Gömör és Zemplén főispánja. Hasznos munkálkodás után Görzben hunyt el.

Fáji Fáy Gusztáv. 1872—1891. A vármegye egyik legkedveltebb főispánja, ki minden idejét a megye jóvoltára áldozta. 1839-ben a putnoki járás főbírája. 1845-ben másod alispánna választott. 1848-ban teljesen ő maga vezette a megyét, kényes helyzetében ritka tapintattal. 1861-ben a rimaszécsi kerület egyhangúlag képviselőjévé választotta; 1867-ben alispán; 1872-ben a megye lelkesedese között főispánna nevezetett ki.

Pelsőczy Hámos László. 1891. májustól. Tősgyökeres, régi Gömörmegyei nemes család sarjadéka, mely már sok hasznos férfiút adott a megyének s hazának egyaránt. 1847. november 27-én született, Berentén, Borsodmegyében. Atyja Pelsőczy Hámos Antal tornallyai, szintén Gömörmegyei földes úr s vasgár birtokos, anyja a híres négyesi Szepessy család tagja, Szepessy Amália, Szepessy László Borsodmegyei alispán leánya. Születése, rokonsága, viszonyai e vármegyébe praedestináltak Hámos Lászlót annyira, hogy mikor jogi tanulmányainak végzésére Budapestre távozott, bizonyos körök, melyek az ifjú odaadó szorgalmát s szép tehetségét ismerték még megjegyezték bizalmasan: „hadd növekedjék szorgalmában s tanulmányaiban — úgyis a mi főispánunk lesz“ . . .

Elemi iskoláit otthon, Tornallján, szülői körében, a gondos nevelés áldásai közt kezdte meg s kitűnő magánvizsgát lévén, a középiskolai tanulmányokat majd az iglói, majd a rozsnói evang. gymnasiumokban folytatta s fejezte be, nagy önállóságot mutatva tanárai előtt. Innen Budapestre költözött, hol a jogi tanfolyamot hallgatta.

Szorgalmasan látogatta az egyetemet s egész magatartásán meglátszott, hogy az életnek készül. 1869/70-ben, eleget teendő hadkötelezettségének önkényessé lett, mely minőségében egy évet Salzburgban töltött; innen Linzbe helyeztetett, hol a tiszti vizsgát kitűnő sikerrel letévén, 1871-ben, január 1-én a 69. számú gyalogezredhez nevezetett ki. Hámos László a közigazgatási pályára készült s vágyott. Törekvése az volt, hogy az önkéntesi év lejártával azonnal a közszolgálat terére akart lépni, munkakedve, szorgalma, mely iskolai évein keresztül is mindig jellemezte, nem engedvén nyugodni; de ebbeli törekvésebe a gondviselés szava is beleszólt. 1871. év folyamán beköszöntött a békés családi körbe a halál; édes atyját ragadta el, s Hámos Lászlónak egyidőre más utat jelölt ki. Otthon kellett maradnia édes anyjának, a bánattól kesergő özvegynek oldala mellett, hogy segítő jobbot nyújtson neki nagy kiterjedésű birtokaik vezetésében; s hogy támasza legyen a kiskorú testvér-árvák nevelésében.

Valóban Hámos László oly nemeslelkűséget tanúsított, hogy a családban az elvesztett atyát helyettesítette. Majd édes anyjának fájdalmát enyhítette vigaszaival, majd künn fáradott a terjedelmes birtok mezein, rétjein, erdeiben, s ha fáradtan tért haza magához ölelte kiskorú testvéreit, kik minden támaszukat bátyjukban keresték és találták. Azonban Hámos László sokoldalú elfoglaltsága mellett is talált időt, hogy tanulmányainak is élhessen. Részt vett minden téren a vármegyei közügyekben: képzettségének, tudásának rugói mindenütt meglátszottak, s kikövetelte részét minden irányban ahol a közérdek s a közjó volt a czól. Már-már kifejtettek szép jogi tanulmányai midőn 1878-ban Bosznia-Herczegovina okkupációja ütötte föl háborús fejét s Hámos Lászlót is kiszólitotta s családi tűzhely mellől, kiszólitotta hasznos tevékenységéből. Hat hónapon át vett részt a hadjáratban s oly vitézül s hősiezen tűnt ki honfitársai közül, hogy főhadnagygyá nevezetett ki s mint *a hadi érem tulajdonosa* tért haza, a mivel vajmi kevesen dicsekedhetnek!

1879. forduló pont vala Hámos László életében; a vármegye nem engedte tovább otthonn gazdálkodni, egykori reményeinek megvalósulását várta, s megválasztotta a rozsnyói járás közakarattal s egyhangúlag „főszolgabírájává!“ Ez nem volt közönséges, mesterkéltn választás; a lelkesedés és a legtisztább öröm oly kinyomata volt ez, mely kevés választáson nyilatkozik meg s melyet nem is felejt sem a járás, sem Hámos László sem. Egy érzés és egy akarat olvadt e választásba. Hámos László nem főszolgabírója, hanem valóságos atyja volt kerületének; igazságszeretet, méltányosság, buzgó munkásság jellemezték őt ez állásában, kit pártérdek, magán motívum, részrehajlás soha, hanem mindig, mindenkiel szemben odaadása s nemes lelke vezette! A jolsvai választó-kerület nem is késett egy perczet sem; hanem 1881-ben nagy lelkesedés között választotta meg országgyűlési képviselőjévé. Miként felelt meg e kerület kívánságának, miként képviselte annak érdekeit, jogait, eléggé mutatja azon körülmény, hogy 1891-ig, tehát 10 éven keresztül, míg csak főispánná ki nem neveztetett, a kerület képviselője volt.

Hámos László sokat tett ez idő alatt; dolgozott, fáradozott s e mellett életének tetemes idejét az ág. ev. egyház ügyeinek és iskoláinak szentelte, s ma is több ev. egyháznak felügyelője.

Midőn Fáy Gusztávnak majdnem húsz esztendei főispánkodása után megüresedett a főispáni szék; nem is gondolt senki másra mint Hámos Lászlóra. Nem volt e megyében más jelölt mint Hámos, s meg is jött csakhamar, 1891. május 7-én a legfelsőbb királyi kézirat, melylyel e vármegye főispánjává kineveztetett. Közöröm s lelkesedés fogadta e hírt a megye minden rétegében; általános meglelégedést szült ez a lelkekbe; s nem is akadhatott volna senki más e megyében, ki e közörömöt és meglelégedést anynyira tudná ápolni, s fenntartani, mint Hámos László. Valóságos gondviselője megyéjének s nevéhez és működéséhez fűződik e vármegye jóléte s emelkedése!

Győr vármegye főispánjai.

Wolfger, hamburgi gróf. Az év, melyben győri főispán nem határozható meg, de anynyi bizonyos, hogy főispánsága 1100 elejére esik.

György. 1137.

Döme. 1188.

Kornél. 1192.

Márton. 1209. (Fejér III. 1. 89.)

Tamás. 1212—1213. Gfömör főispánja is.

Pousa. 1221. „Pous comite Jaurinensc comitatus“ (Hazai okmt. VI. 15.) Ugyanezen évre *Jula* is főispánnak mondatik.

Stedrék. 1223 —1231. A Héderváry család őse.

Simon. 1232—1234. (Fejér. VII. 2. 303.) Simon Latinus néven emlittelik. (Századok. 1882. 642.)

Búzád. 1237.

Miklós. 1238—1239. (Fejér VII. I. 2. 303.)

Móriczhidai Móricz. 1243—1245. Főpohárnok; Baranya és Nyitra megyék főispánja.

Detrik. 1251. (Fejér. IV. 2. 921.)

Moys. 1254. (U. o. 218.)

Hédervári Lőrincz. 1258—9. Sáros, Somogy, Sopron, Szepes és Moson megyék főispánja. Béla király támasza; érdemei elismeréséül, Szörényi bán, erdélyi vajda majd tárnokmester lett. Vitézségéről kemény Lőrincznek is hívták. Századok 1892. 44. 54.)

Konrád. 1268—1271. „Coraldi Comitibus Jauriensis“ (Zichy C. 1. 18.) 1271. olejón pedig „cum Conrado comite Genriensi.“ (Hazai okmt. VII. 134.)

Dénes. 1271. Sáros főispánja is.

Selke. 1272—1274

László. 1291. (Fejér VI. 1. 130.)

Miklós. 1297. „Magister Nycolaus filius Pauli, Domes Jauriensis.“ (M. tört. tár. IX. 111.) Pál. 1298—1299. (Mosony főispánja is.)

Simon. 1300—1318. Pozsony főispánja is.

Hédervári Miklós. 1318—1330. Dénes fia. Károly királynak különösen kedvelt embere. 1818-ban már főispánja a megyének. (Századok 1893. 509.) majd lemondott, de mint Lajos királynak is kegyencze, 1356-ban ismét főispán.

Drugeth Vilmos 1330. Abauji főispán.

Bakonyi Móricz. 1337. Győri és bakonyi comes. (Századok 1876 297)

Simon. 1351—1355. (az előbbi.)

Hédervári Miklós. 1356. (az előbbi.)

Simon 1357.

GRÓF LASZBERG RUDOLF
Győr-vármegye és Győr szab. kir. város főispánja.

Gersei Petheő János. 1366—1376. Vas és Zalaraegyék főispánja is. „Joannes filius Thomae Magisler Janitorum regalium et Comes Jaurinensis.“

Rozgonyi László. A XIV. Század végén lett főispán; de mikor foglalta el főispáni székét s mikor hagyta el, nem deríthető ki; 1418-ben azonban már nem ölt.

Rozgonyi István 1424—1439. Fejér és Pozsonymegyék főispánja is.

Gosztonyi János 1510—1525. Az első, ki a győri püspöki méltósággal együtt főispán is. II. Lajos kedvelt embere s Mária királyné kancellárja. 1527-ben orgyilkos által öletett meg.

Pataki Balázs. 1525—1526. Budai prépost s győri püspök. A mohácsi ütközetben esett el Móré Fülöp pécsi püspökkel együtt, a kivel együtt indult el, hazája védelmére.

Újlaki Ferencz 1540—1553. Pozsonyi prépost, majd győri később egri püspök s a király helytartója. Meghalt 1554-ben.

Gregoriánz Pál. 1553—1565. Egri kanonok, pécsi püspök, majd zágrábi püspök. Ferdinánd igen sokat adott Gregoriánz tudományára s minden fontosabb ügyében kikérte véleményét. Miksa koronázásán a legfényesebben ő jelent meg. Kalocsai érsekké lett, de mielőtt o méltóságát elfoglalhatta volna, meghalt.

Liszthi János. 1573—1578. Kristóf fia. A világi pályára lépett, hol a bécsi magyar kancelláriánál csakhamar titkárrá lett, Oláh Miklós esztergomi érsek öcscsének, Oláh Máténak Lukréczia nevű leányát vette nőül, de felesége — kivel három gyermeket nemzett — nem-sokára meghalt, s Liszthi az esztergomi érsek környezetében keresett vigasztalást. Pappá lett; 1568-ban már veszprémi, majd 1573-ban győri püspök. 1578-ban Prágában halt meg s gyermekeinek hagyta a köpcsényi uradalmat, mit királyi adományul nyert.

Draskovich György. 1578—1586. Bertalannak és Martinuzzi esztergomi érsek Anna nővérének fia. Nagy tudományu s lángeszű férfiú, kinek tehetsége s ékesszólása előtt még a zsinatok is meghajoltak, XIII. Gergely pápa bíbornokká is emelte; majd kancellár, dalmát, horvát és tótországi bán. Meghalt 1587-ben.

Hereszintzi. 1587—1591.

Kutassy János. 1592—1597. Esztergomi kanonok s pécsi püspök. 1597-ben esztergomi érsekké lett.

Pethe Márton. 1598—1606.

Napragi Demeter. 1607—1619. Született 1556-ban. Előbb veszprémi, azután győri püspök. Rudolf szeretett embere. Meghalt 1619-ben.

Lépes Bálint. 1620—1623. Nyitrai főispán is.

Örkényi Dallos Miklós. 1623—1630. Győrben született. Először váczi, azután győri püspök. Ő alapította a győri papnövelde. 1630 bán halt meg.

Kissenynyei Senynye István. 1630—1635. Nagy szereplésű férfiú; az eperjesi béke megkötésénél ő volt a hangadó.

Ifjú Draskovich György. 1636—1649. A váczi püspökségből helyeztetett a győribe.

Püski János. 1650—1659. Előbb nyitrai, azután győri püspök.

Széchenyi György. 1659—1685. Esztergomi érsek.

Gróf Kollonits Lipót 1685—1695. (U. o.)

Keresztély Ágoston szász herczeg. 1696—1707. (U. o.)

Gróf Sintzendorf Fülöp. 1726—1733.

Groll Adolf 1733—1743. Kremsierben 1681-ben született. A piaristák rendjébe lépett, hol tudományossága által kitűnván, Bécsben a József kollégiumban rektorra lett. A bécsi érsek Rómába küldte s onnan visszajövén az akkor megüresedett győri püspökségre emel-tetett. Jótékonyágáról ismeretes. Meghalt 1743-ban.

Gróf Zichy Ferencz. 1744—1782. Péternek fia; a tudományok kedvelője; egész vagyont áldozott jótékony czélokra. Meghalt 1783-ban. O volt az utolsó püspök-főispán.

Gróf Zichy Károly. 1783—1826. Első világi főispán a püspökök után. Minden idejét megyéje emelésére szentelte.

Gróf Zichy Ferraris Ferencz. 1827—1839. Harczias, vitéz katona. 1805-ben a győri

felkelő nemesség vezére volt. 1813-ban a mazoni ütközetben annyira kitüntette magát, hogy érdemeiért az ezred parancsnokává neveztetett ki, majd altábornagygyá lett. 1839-ben halt meg, tíz gyermeket hagyva hátra.

Marich Dávid. 1842—1845.

Gróf Esterházy Károly. 1845—1848.

Gróf Zichy Bódog. 1867.

Gróf viczai Héderváry Héder. 1867—1873. Született 1807-ben. A katonai pályára készült s két évig a Ferdinánd-huszároknál szolgált; ezután Hédervárra ment s régi szenvedélyének a festészetnek s régészetnek élt. 1842-ben tudományos útra indult a nagy Széchenyi Istvánnal, Batthyány Lajossal az ókori klasszikusok hazájába. Visszatérve hazájának s a közjónak élt. Meghalt 1873-ban.

Szabó Kálmán. 1875.

Gróf Khuen-Héderváry Károly. 1881—1884. Gróf Khuen Antal fia. Született 1849. május 23-án Nustar nevű slavoniai faluban. Kitűnő s fényes tehetségű férfiúnak bizonyult, korán feltűnően benne az önállóság, a mély megfontolás, mely rövid idő múlva geniálitásának egész teljében jelentkezett. Midőn tanulmányait a zágrábi és budapesti egyetemen befejezte, Szerem vármegyében lépett a szereplés terére, hol a megyei s politikai élet minden mozzanatában tevékeny részt vévén, országgyűlési képviselővé választották a horvát országgyűlésbe, honnan Horvátország képviselőjében a magyar képviselőházba küldetett. Idővel a jog- és államtudomány terén oly jártasságot és szakavatottságot tanúsított, hogy az 1881. évben megüresedett győri főispáni székre neveztetett ki. Khuen-Héderváry Károly gróf úgy magas műveltsége, mint ernyedetlen szorgalma s megnyerő modora által mindenki közbecsülését érdemelte ki s főispáni székében a hazafiúi erények birtokában működött. 1883-ban Horvátország bánjává emeltetett, mely méltóságában kitűnő s ritka tapintattal kormányoz.

Németujvári gróf Batthyány Lajos. 1884—1892. Nagy múltú család tagja, melynek fénye majd egy ezred év óta kíséri hazánk történelmét, melylyel a legszorosabban össze van fűzve; s e család, melynek gyökerei visszanyúlnak a nemzet alapításáig, annyi viszály és hányatás között is virágozva, egy ezreddel későbbben is ad jelesek a hazának, hogy alkotmányos érületük tisztaságában, a nemzet és trón hű szolgálatára álljanak! Batthyány Lajos gróf is e család tagja. Született 1860. július 24-én, Egyeden, Sopronmegyében. Atyja gróf Batthyány Géza, anyja Batthyány Emma grófnő, az 1849-ben vértanúságot szenvedett Batthyány Lajos grófnak, az első magyar miniszterelnöknek leánya. Lajos gróf, gyermek-éveit Egyeden töltötte, hol a leggyöngédebb nevelésben részesülve, erényei nemességének jelét adá, s a lélek emelkedettsége oly nyilatkozásokban merült fel az ifjú grófban, melyek méltó megörökítést érdemelnek. Így a többi között 1866 bán, tehát alig hat éves korában, a kiegyezés után a magyar sajtó kiválóan felkarolta az 1848—49-ki honvédek segélyezését. „Jókai is a „Hon“ hasábjain gyűjtést rendezett számukra; ezenkívül az „Üstökös“ 1867. évi karácsonyi számában egy elzülött honvédről egy megható rajzot is közölt. A kis grófnak ezen az alakon úgy megessett a szíve, hogy mikor elolvasta Jókai gyűjtési felhívását, oda ment édes anyjához s megkérte, hadd küldjön kis pénztárából ő is egy aranyat azoknak a szegény honvédeknek. Édes anyja megcsókolta s azt mondá neki: „Jól van fiam, csak küldj nekik.“ Az az egy arany következő kis levélke kíséretében lett elküldve: „Kedves Jókai Bácsi! Kicsike pénztáramból itt küldök én is egy aranyat a szegény honvédek felsegélyésére. Ha ismer ön olyan elhagyott honvédet, mint a milyent az Üstökösben lerajzolva láttam, adja neki kérem. Tisztelem önt. Batthyány Lajos.“ Ezt a levelet Jókai egész terjedelmében közzétette a „Hon“ élén. „Meg nem állhatjuk — írta Jókai — hogy ezt a kis levélkét ne közöljük“ . . . Azután megcsillagozta s csillag alatt e kis üzenetet küldte: „A küldött aranyat átadtuk egy szegény elhagyott honvédnek, a ki téli időben egy vékony nyári kabátban jött fel Budapestre, s azt üzeni a kis küldőnek, hogy Isten áldja meg s nevelje őt is egykor oly derék fiává a hazának, minő nagyatyja volt... Ily érület s az értelmi fejlettség ily jelentkezése az élet hatodik évében, bizonyítéka ősei méltó utódjának, reménye a jövőnek!

Egyeden tartózkodva, Farkas Gyula jelenlegi s ismert nevű kolozsvári egyetemi tanár

tapintatos s szakavatott vezetésére bízott, ki az ifjú grófot kitűnő s alapos kiképzetésben részesíté s a gymnáziumi tanulmányokba oly eredménnyel vezette be, hogy a gymnáziumi s érettségi vizsgálatot a győri benczések iskolájában kitűnő s meglepő sikerrel tette le. Ezután Budapestre ment, hogy a jogot végezhesse, mihez különös kedvet s oly hajlamot érzett, hogy a jog és államtudományi vizsgálatokat kitüntetéssel állotta ki. A törekvő ifjú lelke azonban nem elégedett meg sikeres tanulmányaival; lelke szélesebb kört kívánt s hogy e latkörét tágítsa, vizsgálatainak letétele után Berlinbe ment, majd innen Fárisba utazott, hol szintén az egyetemi előadásokat hallgatta. Hazatérve 1881-ben Bécsbe a külügyminisztériumba ment, hol egy évvel később a diplomaticai vizsgát is fényes sikerrel letette s még azon évben attachóvá neveztetett ki. Ritka tehetsége, a gyors feltalálás, határozottság s a megfontoló elme nyilatkozásai kitündököltek szerénysége alól s csakhamar pártja akadt, melynek jelesei továbbra is magukénak törekedtek megtartani. Batthyány gróf azonban nem lépett tényleges diplomáciai szolgálatba; a külügy minisztériumtól, mely benne a nemzet egy jövődő reményét, önzetlen fiát s a haza buzgó munkását látta, megvált. Visszatért tehát s birtokaira vonult és még ugyanezen évben eljegyezte s nőül vette gróf Andrássy Gyulának egyetlen s ünnepeelt szépségű leányát Ilonát, kivel Ikervárott vasmegyei birtokán élte boldog házasságának első éveit.

Daczára rövid idejű hivataloskodásának, az azon idő alatt kifejtett munkássága, önálló s határozott fellépése mégis nyomot hagyott maga után elannyira, hogy midőn 1884-ben Khuen Héderváry a báni méltóságra emeltetett, az illetékes körök s a közvélemény Batthány Lajos grófot emlegették s óhajtották utódnak, ki 1884-ben a vármegye főispánjának ugyancsak ki is neveztetett s ezen év január 29 ón általános öröm és lelkesedés között, iktatott főispáni hivatalába. Mintha atyainak szelleme kísérné működését, oly szeretetteljes és szigorú, igazságos és részrehajlatlan, tapintatos és körültekintő intézkedéseiben; s oly erélylyel és odaadással élt a közügynek, hévvel a közjó emelésének, hogy kormányzása alatt tiszteletet és szeretetet, a felsőbb körökben elismerést vívott ki magának. Ezenkívül mint a főrendiház tagja, élénk részt vett a bizottságokban s mint egyik kitűnő tehetség a delegáczióknak is tevékeny részese volt. Buzgalma és munkássága sokféle irányban, sokféle téren oszlik meg. Elnöke több egyletnek, s nemcsak tagja vagy támogatója, hanem lelkes bajnoka minden intézménynek vagy egyletnek, hol az emberbaráti szeretetnek, jótékonságnak kell nyilatkozni, hol a társadalmi élet kívánalmainak kell eleget tenni, hol a közjót előmozdítani vagy a tudományt, irodalmat s művészetet virágoztatni kell. Vármegyéjének feje, — de egyúttal legmunkásabb tagja is volt, ki buzgó tevékenysége által megyéjét az első vármegyék egyikévé tette.

Gróf Laszberg Rezső. 1892. Laszberg Rezsőnek, Győrmegye főispánjának működése régóta feltűnhetett mindenkinek, a ki különösen a dunántúli vármegyék közigazgatásával foglalkozik.

Gróf Laszberg Rezsőt nem a grófi rang, hanem a tehetség és negyedszázados folytonos munkásság emelte a főispáni méltóságra. A közigazgatási pályát a kezdet legelején kezdte, előmenetele mindenkor egyéni kvalitásainak volt a folyománya.

Gróf Laszberg Rezső 1843. évi október hó 29-én Győrött született. Középkölyait Győrött, a benczések főgymnáziumában végezte, érettségit 1862. évi július hó 20 án tett. A jogot a budapesti egyetemen, majd a pápai ev. ref. főiskolában hallgatta s 1866-ban végezte, a következő évben, 1867. május 1-én már Győr vármegye esküdtté választotta. 1865. január 19-ától 1867. május 1-éig a pápai uradalmi ügyviselő mellett joggyakornokoskodott. A bírói vizsgát 1870. márczius 31-én tette le, az igazságügyi m. kir. miniszter 1871. ápril 5-én kelt engedélyével pedig a szabályszerű joggyakorlati idő még hátralevő része elengedtetvén és ügyvédi vizsgára bocsáttatván, 1871. június 26-án megszerezte a közügyvédi s ugyanazon év október hó 23-án a váltóügyvédi oklevelet.

Győr vármegye 1871. május hó 1-én II. aljegyzővé, 1872. január 1 én árvaszéki ülnökké, 1874. augusztus 21-én főjegyzővé választotta. Az 1879. évi május 5-iki közgyűlés pedig a vármegye alispáni székébe emelte, a melyből 1892. évi márczius hó 21-éig kormányozta a

vármegyét. Ekkor nevezte ki ő Felsége a király Győr szab. királyi város és Győr vármegye főispánjává.

E kinevezést mindkét törvényhatóság, közönsége osztatlan örömmel fogadta, mert előtte folyt le gróf Laszberg Rezső 25 évi közigazgatási és társadalmi tevékenysége. Győr vármegyét három folyó szeli át, a Duna két ággal karolja a vármegye egy jelentékeny részét, a közigazgatás vezetésének terheit az árvédelem higgadtságot, erélyt és éles látást igénylő feladatai fokozzák. Éppen gróf Laszberg Rezső főjegyzői és alispáni hivatalviselése idejében örökös háborúságban állt a vármegye a vizekkel, ha a Rábát megfékeztek, a Rábcza vagy a Duna ereje kerekedett fölül. Hét óv alatt három katasztrófa követett emberfölötti erőfeszítést, (1876.) 1879. és 1883. években. Gróf Laszberg e viharokban erős kézzel vezette a több irányú védekezést s a hol a katasztrófát el nem háríthatta, ott a megsegítésen fáradozott.

Munkás élete és emberszerete mellett, szívesen áll élére helyi közhasznú mozgalomnak. És minden győri mozgalom benne találja sikere biztosítékát.

Gróf Laszberg Rudolf vezérmunkássága hozta létre agyőri Kisfaludy-szobrot, védnöksége erejével történt sikeres kezdeményezés munkások gyermekeit nevelő otthon létesítésére, elnöke a munkásházak létesítésére alakult részvénytársaságnak, a győr- sopronmegyei villamos művek előkészítő bizottságának, a győri kereskedők és iparosok által a számlák értékesítésére indított mozgalom munkabizottságának. Főispánsága alatt fojlódott ki hatalmasan a város, befektetéseiben, gyáriparában, intézményeiben. Hivatali hatáskörében nem lehet lelkiismeretesebb, mint e tiszteleti tisztségek betöltésében. Nevéhez, vezérmunkásságához fűződik a jelen s a jövő Győr fundamentumának minden becses köve, de ezen az alapon egyidejűleg nevétől elválaszthatatlanul épült a város és vármegye lakosságának bonsó és igaz szeretető és tisztelete. Kérdezze csak valaki e két törvényhatóság bármelyik polgárát, ki a főispánja, a válasz melegségéből kisugárzik a polgárság szeretete.

— Politikai hullámverések érintetlenül hagyják.

Szeretetteljes érdeklődéssel kíséri a városban és megyében minden mozzanatot, segítő keze sohasem fárad ki, ajtaja mindenki előtt nyitva, a bejelentés formalitásai nélkül.

Több éven át, a jogakadémia megszűnéséig, az államtudományi államvizsga bizottság kültagja s a tanítónőképző-intézet igazgató választmányának volt tagja. Szervezte és bevezette a szigetközi ármentesítő társulatot, mint annak miniszteri biztosaként s vezetésével épült meg Szigetköz árvédelmi munkálata. Folyton dolgozik, mint a ki kora ifjúságától kezdve buzgó kötelességtudással megszokta a munkát. Ha a győri főispán Budapestre utazik, a háttérben rendesen városi közügy van.

Szokásaiban puritán egyszerű, gondolkodásában nemes, lovagias. Szívjósága minden alkalommal nyilvánul. Gyönyörűsége irigylésre méltó szép családjá és az, ha sikerül mással jót tenni. Az idegen fürdőzésnek elébe helyezi a győri Dunát (október hónapban a Rábát), hova fürdőbontásig reggel öt órakor kijár.

Ha valami magasabb állásba kényszerítenék, a győriek nehezen törődnének bele a válásba, annyira összeforrt ritka tulajdonságokkal megáldott személyiségével a helyi közérzület.

Kerül minden feltűnést, dolgozik jó akarattal, bölcs belátással vármegyéje ügyein; hallgatagon kötögetve igazi érdemeinek szépséges koszorúját. (E. E.)

Hajdú vármegye főispánjai.

Hajdú vármegye az 1876. évi vármegyei szervezéskor alakíttatván, első alkotmányos főispánja

Miskolczy Imre, volt 1876—1883. Buzgó munkálkodás és részrehajlatlan igazgatószolgálatát vezették a főispánt, midőn az új megye kormányzását megkezdette. Sikeresen működött a hét év alatt, melyet a megye ragaszkodása s szeretete közt töltött el s 1883-ban lemondván, utánna

Gróf Degenfeld-Schomberg József következett 1883—1901. Született 1847-ben. Atyja gróf Degenfeld Ottó az erdélyi gubernium tanácsosa és közép Szolnok vármegye főispánja, anyja a fennkölt szellemű-széki gróf Teleky Auguszt. Alig fejezte be tanulmányait 20 éves korában, már a földművelési minisztériumban látjuk, hol kiváló tehetségeivel csakhamar feltűnt. 1871-ben megvált hivatalától s Szatmármegyei birtokát vette át. E megyében mindenki figyelmét magára vonta s megválasztották a Széchenyi kör alelnökévé s oly szerepet játszott tudományos észleletével, hogy a belügyi államtitkárságra való meghívásáról volt szó. 1883-ban azonban Hajdúmegye s Debreczen szab. kir. város főispánjává nevezetett ki. Áldásos működését hirdeti Hajdú vármegye s Debreczen városa egyaránt! 1901. októberben lemondott s érdemei elismerésül a Ferencz József-rend csillagos középkeresztjét kapta.

Bizáki Puky Gyula. 1901. decz. 15-től. 1840-ben született Kükemezőn, Sáros vármegyében. Jogi tanulmányait 1858-ban a pesti egyetemen kezdte s Debreczenben fejezte be. 1863-ban a pesti királyi táblánál joggyakornok lett, 1867-ben Abauj vármegye tiszti főügyésze, 1868-ban pedig törvényszéki helyettes bírása és rögtön-ítélőszékének rendes bírása lett. 1868. évben már Abauj vármegye törvényszékének rendes bírása. A bíróságok államosításakor királyi törvényszéki bíróságot lett Kassán, majd a fővárosba neveztek ki táblai, később kúriai bíróságot. Szilágyi Dezső igazságügyminiszternek bizalmas munkatársa volt“ s tevékeny részt vett az igazságügyi szervezet nagyjelentőségű reformjának, a királyi táblák decentralizációjának előkészítésében. A decentralizáció után ő vette át a debreczeni tábla vezetését. Hét évig volt a debreczeni királyi tábla elnöke s ez idő alatt az ország második legnagyobb táblai kerületét mintaszerűen szervezte és vezette. Mint Debreczen város törvényhatósági bizottságának virilis tagja, élénk részt vett a város közigazgatási életében és pártatlan felszólalásával megnyerte az egész közönség osztatlan szeretetét. Társadalmi téren is általános népszerűség vette körül s nyugdíjba lépése alkalmával történt távozását őszintén sajnálták. Négy évig a fővárosban lakott, s mint a református egyháznak családi tradícióknál fogva is buzgó tagja, az egyházi életben talált tettvágyának megfelelő teret; a budapesti evangélikus református egyház egyik gondnokává választotta. Az utóbbi évek során Debreczenben szenvedélyessé vált politikai küzdelmekről távol állott s-már ezért is főispánna való kinevezése úgy a városban, mint a megyében pártkülönbség nélkül közmegelegedésre talált. Egyike azon főispánoknak, kikhez megyéjét a legodaadóbb szeretett és ragaszkodás fűzi.

Háromszék vármegye főispánjai.

Háromszék régebben főkirály bírák által kormányoztatott; mint Háromszék vármegye pedig csak 1876. óta áll főispánok kormányzása alatt. Első főispánja.

Sepsi szentiványi Szentiványi Gyula. 1876—1877. (lásd Brassónál.)

Hatolykai Pótsa József. 1877-től. Ha feladatunk egyik célját az képezi, hogy a közhivatali pálya terhes foglalkozásai között egyik-másik kiváló férfiúnak saját érdemei alapján emléket emeljünk, s ha e feladat lelkiismeretes teljesítésével szemben részrehajlatlanok akarunk lenni, úgy az elsők között kell felsorolnunk hatolykai Pótsa Józsefet, Háromszék vármegye főispánját.

Erdély legkiemelkedettebb családjainak egyikéből született, kinek egész élete a szülőitől öröklött gazdag erények láncolata, melyet ő lángoló hazaszeretetével s tevékeny munkásságával nemesít és tiszteletreméltóvá tesz. 1836. május 24-én született az erdélyiek történeti nevezetességű helyén: Maros-Vásárhelyen. Atyja Pál, a királyi tábla egyik ismert alakja volt, anyja Csik-szentmártoni Szabó Karolina.

Kinek nevelése nemes irányban történik s kinek keble fogékony a szép, jó és nemes befogadására, annak pályafutása is az élet nemes oldaláról tükrözik vissza. Ilyen Pótsa József Háromszék vármegye feje, kinek igazságos és szigorú vezérlete, tevékeny és csüggedetlen kormányzata alatt míg a vármegye anyagilag emelkedik, a nép erkölcsileg nemesedik. Iskoláit Kolozsvárott végezte, hol jellemző tulajdona: a komoly megfontolás, a higgadt s zajtalan munkálkodás, a szorgalom s barátságos modor, már ekkor feltűnt nemcsak társainak, de tanárainak is, kik e tulajdonaiban egy szereplő s reményteljes jövő zálogát szemlélték. Iskoláinak végeztével a családi kör tűzhelye mellett tanulgatott tovább s önszorgalma által a tudomány minden ágával megismerkedett s széleskörű tájékozottságot szerzett. Reá, az otthonnak nagy szüksége, nélkülözhetlen szüksége volt. Atyját, ki az erdélyi részek egyik kiváló tagja volt, még 1845-ben elvesztette, s így támasz kellett a családnak, ki ügyeit vezeti, ki a gazdálkodást a rendes kerékvágásba zökkenti. O, az anya reménye és vigasza volt az, kire az „otthon“ várakozott. Átvette tehát a háromszéki, majd később a küküllőmegyei birtokokat s páratlan kitartással, sikeres eredmény nyel vezette a terjedelmes birtokokat. 1860-ig tartott ez élet; s ha csendes természeténél fogva országos hírnevet nem is szerzett ez idő alatt, de eléggé ismeretes volt Erdély tájain s különösen megyéjében, hol dicséretre méltó szerepet vitt a megyei élet különféle mozzanataiban. Innen származott, hogy 1861-ben, midőn az alkotmányosság éledni kezdett, a vármegye sietett őt megnyerni, hogy tisztikarához számíthassa, mit Pótsa tiszteletbeli m. jegyzői állással el is fogadott. E minőségben rövid ideig működött, mert tapasztalt ügyessége, tájékozottsága s mély értelme által csakhamar generális szók bírónak választatott meg.

De ütött az alkotmányosság rövid életének órája is, és Pótsa — hivatalos jártassággal, gazdag tapasztalatokkal, szívében hazaszeretetének kitörölhetlen vonásaival visszatért

HATOLYKAI PÓ TSA JÓ ZSEF
cs. és kir. kamarás, val. b. titkos tanácsos,
Háromszék-vármegye főispánja.

dányáni birtokaira az oeconomia változatosságai közé; ha volt valaki a megyében, ki annak sorsát igazán szíven hordta, ki mindent odaadó figyelemmel kísért, úgy Pótsa volt ez, ki minél inkább elvonult, annál melegebben érdeklődött. Együtt éreztek vele többen is azok, kik ismét kihívták őt a ténykedés mezejére. Ezután több évig befolyásosan kezdett szerepelni s elvonultságában is oly hírnévre jutott, mely tehetségének, hivatásának és kitartó munkásságának sorompóit nyitotta meg. Így történt, hogy midőn a megye közszeretében álló főispánja Szent-Iványi Gyula, érdemtelen működés után 1877. május havában főispáni székétől megvált, hogy a vármegyében a Szent-Iványi megváltása által okozott érzékeny veszteség pótoltság, a nép óhajának tett eleget a kormány, midőn a szeretett és munkás elődöt a szeretett és munkás utód követte; Pótsa József ült tehát a főispáni székbe, mely munkásságának, erényeinek s hazaszeretetének oly talaja, mint az életerős fának a termékeny föld! Működése a megye jólétének biztosítása; figyelme mindenre kiterjed; emberbaráti érzülete keblére fogad mindenkit, kinek panasza vagy kérelme van; ápolója mindennek, mi által a közjót elősegítheti; . . . s ma midőn főispánkodásának tizenkettedik esztendejében fárad és működik, megyéje oly bizalommal és szeretettel fordul feléje s közeledik hozzá, mely bizalomnak s szeretetnek alapját csak egy fáradhatatlan s nemes lélek áldásos szereplése vetheti meg!

Minő miszsiót teljesít Pótsa József e megyében s működése mi üdvhozó e napig, méltóbban mi sem igazolhatja, mint az ez évben megült 25 éves jubileuma főispáni működésének. Nemcsak vármegyéje, de az egész ország szíve megnyílt ekkor, hogy e jeles férfiú üdvözlésére siessen!

Heves vármegye főispánjai.

Heves vármegye főispáni székét a legrégebb időktől 1830-ig az egri püspökök, illetve érsekek töltötték be; ennél fogva a főispánok névsorának összeállításában legbiztosabb vezérfonálul az egri egyházmegye schematismusa-szolgálat. E szerint első főispán

Catapanus volt 1009-ben.

Bonifác. 1030. Asztrikkal jött Magyarországra.

Buld. 1047. Gellért Csanádi püspökkel jött a hazába s 1047-ben Vatha emberei által gyilkoltatott meg.

Péter. 1048.

Capanus. 1048—1094. Az oroszok elleni háborúban vérzett el 1094-ben.

Proképius. 1102—1103.

Lőrincz. 1104—1105. Esztergomi érsekké lett.

Márton. 1106.

Volfer. 1112—1114. Kálmán királynak a Zobor hegyen 1113-ban kelt oklevele szerint.

Cletus. 1114—1131. Korának legelső theologusa.

András. 1132—1134.

Bestrius. 1135.

Márton. 1144—1150.

Lukács. 1151—1158. **II.** Géza tanácsosa, később esztergomi érsek. Vannak kik az alsó lindvai Bánffyak közé számítva mindjárt Bánffy Lukácsnak is nevezik. (Budai. Polgári Lexicon.)

Chema 1162. Serna névvel is előfordul.

Miklós 1179. Esztergomi érsek lett 1180-ban.

Péter. 1187—1196.

Catapanus. 1197—1216. Tanácsosa III. Béla királynak.

Tamás. 1217—1224. Ő kísérte II. Endrét jeruzsálemi útjában.

Cletus. 1225—1242. A beéli apátság alapítója. 1241-ben a tatárpusztítás alkalmával öletett meg.

Lambert. 1242—1275.

András. 1276—1305. Jennena királynőnek, III. András nővérének kancellárja.

Márton. 1306—1321.

Telegdy Csanád 1322—1330. Esztergomi érsek.

Miklós. 1331—1374. „Nos Magister Nicolaus Filiis Georgii Comes de Hevesujvár.“ (Anjoukori okm. 454)

Szécsényi Mihály. 1374—1375. Ugyan már 1363 óta egri püspök, do főispán csak 1374-ben lett: mert elődje — Miklós — 1361-ben visszavonult püspökségétől, a főispánságot azért 1874-ig megtartotta.

DR. KÁLLAY ZOLTÁN

Heves-vármegye főispánja,
a szárazéri ármentesítő és belviz-szabályozó társulat kormánybiztosa.

Ónodi Czudor Imre 1378—1384. Kalocsai prépost, innen egri püspök. Később a pápa Rómába hívta s imolai püspökké nevezte ki.

Kanizsay János. 1323—1387. Esztergomi érsek.

Chyko István. 1387—1399. Zicho vagy Chichold néven is előfordul.

Ludány Tamás 1401—1404. A magyar történelemben is nagy szerepet játszott férfiú. Zsigmond iránt tanúsított hűtlensége s hálátlansága sötét színekben tüntetik fel, ki a helyett, hogy a püspökséggel megajándékozott király mellett foglalt volna állást, ellene gyűjtött össze sereget Eger várában. Ekkor állásától megfosztatott s Lengyelországba futott, de később visszatért és Zsigmond — megbocsátva bűnét — még egyszer főispánná nevezte ki — püspökség nélkül.

Stibor. 1419—1421. A híres Stibor vajda fia.

Ludány Tamás. 1421—1424. (A fenti.)

Rozgonyi Péter. 1425—1438.

Szécsi Dénes. 1439—1440. Esztergomi érsek.

Rozgonyi Simon. 1440—1444. Simonnak és Doby Hedvignek fia. Esztergomi kanonok, szebeni prépost majd veszprémi püspök, végre egri püspökké lett. Vitéz férfiú, ki a csatában is halt meg Várnánál. Egyike volt azoknak kik a várnai csatát ellenezték.

Hédervári László. 1446—1467. Mihály és Kanizsay Ilona fia: a Hunyadi ház törhetetlen hive. Pannonhalmi apátbói lett egri püspök.

Bekensloer János 1468—1474. Esztergomi érsek.

Rangoni Gábor. 1475—1486. Olasz eredetű, de magyar szívű főpapja hazánknak. Ferenczrendű szerzetes, ki Kapisztrán Jánossal jött hozzánk. Hunyady Mátyás nagyon megkedvelte s erdélyi, majd egri püspökké nevezte ki; később bíbornokká lett s Olaszországba ment hol 1486-ban meg is halt.

Nagylucsei Dóczy Orbán. 1486—1492. Egyike legnagyobb szereplésű főpapjainknak. Mátyás előtt nagy kegyben állott, de Mátyás halála után még sem Korvint, hanem Ulászlót segítette a trónra, 1492-ben halt meg. Győri, egri, bécsi püspök s kincstartó volt.

Bakács Tamás. 1493—1497. Esztergomi érsek.

Estei Hypolit. 1498—1520. Esztergomi érsek.

Szalkay László. 1520—1524. Esztergomi érsek.

Várdai Pál. 1524—1526. Esztergomi érsek.

Szalaházy Tamás. 1527—1537. Már mint beregszászi plébános 1519-ben Lajos király titkárja volt. Először veszprémi püspök s azután egri püspök. Mikor Lajos király halálának híre a királyi palotába eljutott az özvegy királynő Szalaházyhoz menekült bánatában. Szalaházy igen sokat tett a haza javára.

Frangepán Ferencz. 1539—1543. János fia. A Ferenczrendiek közé lépett s Szapolyai oldoztatta fel szerzetesi fogadalmi alól s tette kalocsai érsekké s püspökké.

Oláh Miklós 1548 1553. Esztergomi érsek.

Ujlaky Ferencz. 1554-ben. Győri püspök.

Bódy György. 1555—1558. Előbb csanádi püspök. Ferdinand Egerbe helyezte, de csak adminisztratorrá „négy száz magyar forint, kétszáz köböl búza, kétszáz cseber bor és kétszáz bárány fizetéssel...”

Veráncz Antal. 1558—1569. Borsodi főispán is.

Radetius István. 1569—1586. Váradai püspök ezután jött Egerbe, hol számos újítást tett.

Cserödy János. 1586—1597. Cherédi néven is előfordul pécsi, majd egri püspök; állását a török uralma miatt el nem foglalhatta. Ternovóban halt meg 1597-ben.

Szuhay István. 1600—1607. Vitéz férfiú ki előbb a katonai pályán, Bússá vára ostromlásánál tüntette ki magát; majd később a papi pályára lépven, mint a királyi család kegyeltje váci püspökké neveztetett ki, majd egri püspök s kalocsai érsek lett,

Monyorókeréki Gróf Erdődy János. 1610—1624. Az ingolstadtai akadémia tudós rektora, hol a magyar nemzetnek dicsőséget szerzett. Egeri püspökké neveztetett ki érdemeiért.

Pyber János. 1625—1633. Pécsi és nagyváradai püspök s ezután egri püspök és főispán.

Lósy Imre 1633—1637. Esztergomi érsek.

Zombori Lippay György. 1637—1642. Esztergomi érsek.

Orbovai Jakussich György. 1642—1647. András és Thurzó Judith fia. Előbb veszprémi azután egri püspök.

Kisdý Benedek. 1648—1660. Született Szóchényben 1578 bán. Pázmán Péter neveltette ki őt udvarába vette s innen emelkedett a szerémi, nagyváradai majd az egri püspöki székekbe.

Erdődy Pálffy Tamás. 1660—1669. „Nos Thomas Pálffy ob electus episcopus Agriensis Comitatum Heves et utriusque Zolnok ne perpetuus Comes.“ (Károlyi Cod. IV, 427.)

Szegedy Ferencz. 1669—1675 Erdélyi majd váci püspök.

Bársony György. 1675—1678. Szepsi prépost és váradai püspök.

Erdődy Pálffy Ferdinánd. 1678—1681. Csanádi püspök, honnan saját kérelmére neveztetett ki egri püspök s hevesi főispánná.

Korompay Péter. 1681—1687. Előbb váci majd nyitrai s később egri püspök.

Fenesy György. 1687—1699.

Telekessy István. 1699—1715. Született 1633-ban. Győri kanonok, majd Csanádi s később egri püspök. Ő alapította az egri kis szemináriumot.

Monyorókeréki Gróf Erdődy Gábor. 1715—1744. Kristófnak a koronaőr és tárnok mesternek fia. Tudományosan képzett férfiú; mint esztergomi nagyprépost már Telekessy mellett mint coadjutor működött.

Szalai Gróf Barkóczy Ferencz. 1745 — 1761. Esztergomi érsek.

Galanthai Gróf Esterházy Károly 1762—1799. Született 1725-ben. Feroncznek a tárnokmesternek fia. Ritka áldozatkész férfiú. A theológiát Rómában fejezte be, honnan hazajöve Pápan lelkészkedett, 1752-ben esztergomi kanonok, 1759-ben váci püspök s onnan egri püspökké neveztetett ki, hol milliókat áldozott a tudománynak, 1799-ben hunyt el.

Fuchs Ferencz 1804—1807. Ő volt az első egri érsek.

Nagyszalatnyai Báró Fischer István 1807—1822. Előbb szatmári püspök.

Felső eőri Pyrker László. 1827—1835. Született 1772-ben. Iskoláit Székesfehérvárott végezte; innen a lilienfeldi ciszterziták közé lépett, hol 1812-ben apáttá választatott, 1818-ban szepesi püspök, 1821-ben velencei pátriarcha, 1827-ben egri érsek.

Gombos Imre. 1837—1840. Az első világi főispán ki Pyrker kérelmére neveztetett ki.

Almássy Gedeon 1841 — 1844. Administrator.

Brezovay József. 1845—1848.

Blaskovits Gyula. 1849. A magyar minisztérium által neveztetvén ki, csak néhány hónapig volt a megye élén.

Gróf Szapáry Gyula. 1867—1869. Született 1832-ben, Budapesten. Hazánk egyik kiemelkedő férfja, ki már fiatal 23 éves — korában mint szerepvivő tűnt ki a külső-szolnok-megyei gazdasági életben, 1860 bán mint e megye országos képviselője tűnik ki, amikor külső-szolnoki alispánná választatott; de még szebb, midőn 1867-ben beválasztatott azon bizottságba, hol a király és nemzet közötti kiegyezés alaptételeit vitatták meg. 1867-ben Heves-megye főispánja, 1869-ben a belügyminisztériumban tanácsos; 1873-ban belügy, 1878-ban pénzügy, 1889-ben földmívelési miniszter, majd ezután miniszterelnök 1893-ig.

Kubinyi Rudolf. 1871 — 1875.

Beöthy Lajos. 1875—1886. Szaláthon, Hevesmegyében született. Iskoláit Egerben végezvén, ügyvédi vizsgát tett s Biharmegyébe Beöthy Ödönhöz ment; de Hevesmegye megválasztotta főügyészévé, míg nem orsz. képviselővé nem lett. 1848-ban az igazságügyminiszteriumba ment, hol tanácsossá lett. 1861-ben Pestmegye alispánjává választotta, honnan 1875-ben Hevesmegye főispánjává neveztetett ki, mely méltóságáról 1886-ban önkényt lemondott.

Buzini gróf Keglevich Béla 1886—1889. Született Budán. 1833-ban. Gróf Keglevich Gábor és Gróf Sándor Mathild szülöktől. Kitűnő nevelésben részesülvén, a pesti ifjúság vezére

volt. 1861-ben képviselővé választott a görgői, 1865-ben pedig a monori kerületben. Mint képviselő mindig nevezetes szerepet vitt s Ghiczy és Tisza előtt nagy tekintélynek örvendett. Sok jeles szolgálat után 1886-ban a megye főispánjává neveztetett ki. Megyéjének közszerepében működött. 1889. év végéig, a mikor nyugalomba vonult.

Dr. Kállay Zoltán 1890. febr. 24-től.

„Aki tárgyilagosan ítéli meg Kállay Zoltán tevékenységét, annak el kell ismernie, hogy Kállay Zoltán tíz év alatt a vármegyének s a hazának önzetlenül szolgált.”

(Az ellenzék részéről a 10 éves jubileum alkalmából, 1900. márcziusban.)

Kállay Zoltán dr. Nagy Káliében, Szabolcsmegyében született 1856 augusztus hó 1-én. Középiskoláit Kassán, Lőcsén és Pozsonyban végezte, míg az egyetemet Budapesten látogatta, ahol jogtudori oklevelet nyert. Tanulmányainak befejezése után a közigazgatási pályára lépett. 1878-ban Szabolcsmegyében mint tiszteletbeli aljegyző működött, 1879-ben azonban a közmunka- és közlekedésügyi minisztériumban fogalmazó lett s itt működött 1884-ig, a mikor a nagykállói járás főszolgabírájává választott. De csak három évig volt főszolgabíró. 1887-ben a választó kerület bizalma folytán szabadelvűpárti programmal országgyűlési képviselővé választott meg s mint ilyen tagja volt az országgyűlés kérvényi- és póttagja az állandó igazoló bizottságának. 1890. február 24-ön Heves vármegye főispánjává nevezte ki O Felsége a király s Kállay Zoltán dr. elfoglalta a főispáni széket ebben a híres ellenzéki vármegyében, amely egyik legkényesebb pozíciója a főispáni állásoknak az ország területén. Hogy bevált minden tekintetben, azt fölösleges mondani. Kállay Zoltán drt kiváló intelligenciája s társadalmi műveltsége csakhamar rokonszenvéssé tette a megyében, nagy tudása és a közügyek, főleg a közigazgatás terén kifejtett munkássága pedig megszerezték neki a köztiszteletet és szeretetet, amelynek legeklatánsabb bizonyítéka a tíz éves jubileumi ünnepség volt.

* *

*

Alig van törvényhatóság széles e hazában, melynek területén a politikai élet oly mozgalmas, az elvek közötti ellentét oly kiélesedett lenne, mint Hevesvármegyében.

Az a szellem, mely a fegyverletétel után a polgári kötelességek teljes megadásában nyilvánul, mely a kiegyezés ellen még a koronázás után is tiltakozott, ma is kitartó küzdelmet folytat nemzetünk teljes függetlensége érdekében. Nem is régen még fehér zászló lengett a vármegyeház ormán annak jeléül, hogy az egész vármegye minden kerülete ellenzéki képviselőt választott. Ily törvényhatóság élén képviselni a kormány elveit, súlyos feladat s határozott tehetséget igényel.

E nehéz állást tölti be Kállay Zoltán dr. már tizenkét éve. Az évek száma bizonyosága annak, hogy ez állásra rátermett.

Jellemét két vonás karakterizálja: a hazafiság és liberalitás. Mindkettő atyai öröksége. Atyja a szabadságharcz egyik vezéralakja: Kállay Ödön volt; az a férfi, kit Kossuth Lajos a kiegyezés után érdemesnek tartott hazafias működésének rendületlen folytatására felkérni. Gondolkodásában, nem ritkán tetteiben is megnyilvánul atyja szelleme. Mi sem bizonyítja ezt inkább, mint egyik politikai ellenfelének az a jellemző nyilatkozata, hogy ha főispán nem volna, elveinkért, velünk egy sorban küzdene. Tekintélyének fentartására hatalmas eszköze elsősorban, hogy a közigazgatás minden ágában perfekt szakképzettséggel bír. Kitűnő jogász. Ítéliképessége éles és mély; felfogása gyors és átható. Rendelkezik a szónak hatalmával. Különösen mint debatter arat sikereket. Érveit oly meggyőzően csoportosítja, annak élet oly ügyesen kiemeli, hogy nem ritkán képes véleményének a többségben levő ellenzék szónokával szemben is érvényt szerezni. A törvényhatóságokról szóló törvény szerint a főispánok tevékenységének és tehetsége érvényesítésének legalkalmasabb tere a különféle bizottságokban nyílik. Kállay e téren érvényesül kiválólag, mint tárgyalás vezető. Nem csak uralja a tanácskozások egész anyagát, de véleményével irányítja is, a kérdések eldöntésénél pedig a vélemények ellentéteit úgy állítja szembe, hogy a közöttük levő különbség élesen kidomborodván, szavazati jogát mindenki meggyőződésszerűleg gyakorolhatja. Feltétlenül tisztelet-

ben tartja ugyan a szólás szabadságot, e mellett azonban gondoskodik mindig a tanácskozás tárgyhoz kötöttségéről s gyors menetéről.

Kállay Zoltán nem csak a szoros értelemben vett közigazgatás terén működik, de jelentős tevékenységet fejt ki a kisgazdaság terén is. Különösen a szőlő-kultúra fellendítése körül szerzett érdemeket. Több helyen szőlőtőlep-részvénytársaságokat létesített. Utóbb pedig borértékesítő szövetkezetek alakításán fáradozott. Az elősorolt vállalatok közül többnek s azonkívül az Egerben székelő hevesmegyei agrár takarékpénztárnak, a hevesmegyei gazdasági egyesületnek és szárazéri ármentesítő társulatnak elnöke, melyek működésében tevékeny részt vesz.

LITS GYULA

Hont-vármegye és Selmecz-Bélabánya szab. kir. város főispánja.

Hont vármegye főispánjai.

Germanus. 1156. (Fejér. Cod. Dipl. II. 143.)

Hont. 1220—1235

Lukács 1237. (Századok. 1873. 504.) Barsi főispán is.

Privárt. 1238—1250. (Századok. 1869. 595.)

Balassa Bitter. 1250—1262. Drégely, Zsolna, Galabács, Kékkő és Gyarmat falvak ura. Bitter használta először a gyarmati előnóvet.

Balassa Péter. 1267—1277. Furró Péternek is nevezik. „Comes Petrus dietus Furro.“ Egyike a legfélelmetesebb férfiakkal, ki a mellett, hogy rokonát s a vidéket fosztogatta, mindig IV. László ellenségeivel paktált. (Fejér. 0. D. X. 3, 372.)

Hunt Demeter. 1278. Balassa Péter veje, túlhatalmaskodó főispán, ki szintén, mint elődje, hírhedt a fosztogatásokban. (Fejér. V. 2, 442. Századok. 1869. 522.)

Miklós és Bagamér 1292. (Fejér. X. 3, 276. Hazai okm. VI. 379.)

Balázs. 1323. (Fejér Vili. 2, 414.)

Apponyi Miklós. 1335—1340. „Nos magister Nicolaus Comes Hontensis.“ (Zichy. C. I. 596.)

Morouchuk, 1344—1349. „Nos magister Morouchuk Comes Hontensis.“ Zichy. C. I. 596.)

Domonkos. 1350—1355. „Nos magister Dominicus filiis Palatini comes Hontensis.“ (Anjoukori okm. 368.)

Morouchuk 1356—1358. (A fentebbi.)

Domonkos. 1358—1360.

Balassa Péter. 1360—1363 Bitter fia. János, Miklós, Mihály testvére.

Morouchuk. 1364—1365. (Fejér. C. IX. 3, 521.)

Balassa Balázs. 1374. Miklós fia.

Gyarmati Balassa Miklós 1396. Balázs fia.

Gyarmati Balassa László. 1409. A Zsigmond által alapított Sárkány-rend vitéze.

Hédervári Jakab. 1410. (Budai Polg. h. II. 110.)

Zobi Mihály. 1506—1510. Péter fia. Jeles jogtudós. Verbőczy tripartitumának felülvizsgálására kiküldött bizottság tagja. Verbőczy legbizalmasabb barátja, kinek nagy vagyonát adta.

Verancsics. 1530. Borsód főispánja is.

Balassa Menyhért és Nyáry Ferencz. 1535—1542. Barsmegyei főispánok is.

Nyáry Lőrincz. 1542—1552. Az 1542. évi pozsonyi országgyűlés a két elődöt állásuktól megfosztván, Nyáry Lőrincz lett főispánná 1552-ig, amikor török fogságba került.

Gyarmati és kékkői báró Balassa János. 1555—1562. Ferencz fia, Menyhért testvére. Árva, Bars, Hont, Nógrád, Turóc és Zólyom megyék fölkelte nemességének kapitánya, később összeesküvéssel vádoltatott s a pozsonyi börtönbe záratott, de onnan neje segítségével megszabadult s Lengyelországba menekült, honnan csak 1574-ben tért vissza.

Oláh Miklós. 1563. „Nicolai Olahi archiepiscopi ecclesial metropolitano strigoniensis lociquo ejusdem perpetin ne comitatus Hontensis comitis.“ (Károlyi C. III. 345.)

Magyarbéli Bosnyák Tamás 1616—1630. „Magnifico Thomae Bosniak de Majorbél, comiti Comitatus Hontensis, dapii'eorum nostrorum in Hungária, magistro, pracsidii nostri Fülekionsis in supremo capitaneo equiti aurati et coDsilio nostro.“ (Károlyi C. 234.)

Balassa Ferencz. 1640—1642. Bálint nagybátyja.

Balassa András. 1643—1657. Zsigmond és Lerzy Zborovszky Erzsébet fia. Neje Bakos Mária akitől Bálint, a költő született.

Csábrági és szittnyai Báró Koháry István. 1658—1664., Léva vára alatt kifejtett hős küzdelmében vérzett el.

Gróf Balassa Bálint. 1664—1684. A költő, ki az uralkodó ház iránt tanúsított hűségéért grófi rangra emeltetett; de meggyéjében nem éppen szép emléket hagyott maga után.

Csábrági és szittnyai Gróf Koháry István 1711—1731. Istvánnak, a lévai hősnek fia. **Lipót** király törhetetlen hive. A Thököly elfogta s mikor 3 évi raboskodása után kiszabadult, magához hivatá a király és megölelé. Meghalt 1731-ben.

Gróf Koháry András. 1731—1748. Korának leggazdagabb főura.

Gróf Koháry Miklós és János Együtt viselték a főispánságot.

Herczeg Koháry Ferencz 1790—1826. Ignácznak fia. 1766-ban született Bécsben. Főpohárnok és főkancellár, aranygyapjas vitéz; 1815 ben hercegi rangra emeltetett. Leánya Szász-Koburg Ferdinánd Györgyhöz menván nőül, a Koháry család roppant terjedelmű birtoka a Koburgokra szállott.

Bárá Eötvös Ignác 1815—1828. Sárosmegyei főispán is.

Majláth György. 1828 — 1843. Született 1786-ban, 1811-ben pozsonyi képviselő; 1834-ben államtanácsos, 1839-ben országbíró. Kitűnő szolgálatokat tett a hazának s 1861-ben halt meg.

Luka Sándor. 1843—1848. Administrator.

Géczy Péter. 1848-ban. Administrator.

Bárá Majthényi László. 1860—1861; s újból ismét

Bárá Majthényi László. 1865—1890. Született 1820-ban. A 40-es évek küzdterén kezdte szereplését, a közigazgatás minden ágazatában edzett kezeket szerezve. 1860-ban már Hontmegye főispánja. Erélyes, körültekintő férfiú, ki energiájával sok bajt okozott az ellenzéknek. 1872-ben val. b. t. tanácsos lett. 1882-ben a Szent-István-rend középkeresztjét nyerte. Egy negyedszázadon át kormányozta megyéjét.

Rozeneggi Dr. Bárá Rozner Ervin 1890—1894. (lásd: Mármaros megyénél.)

Rudnói és divékujfalusi Rudnay Béla. 1894. szeptembertől 1895. novemberig, (lásd Nógrádmegyénél.)

Szentgyörgyi Horváth Béla. 1895. deczembertől 1901. februárig, (lásd Esztergom-megyénél.)

Lits Gyula. 1901. márcziustól. Alig van az ország főispánságai közt oly kényes pozíciója méltóság, mint Hont vármegye főispáni széke. Szakképzettség, avatottság, de különösen óles tapintat, mely itt első sorban megkívántatik.

Hosszú parlamenti szolgálat érdemdús betöltése a kormány bizalmát Lits Gyulába helyezte, ki e rövid idő alatt is méltónak bizonyult erre. Született 1846. szeptember 12-ón a somogymegyei Simongáton. Atyja, a bárá Sina Simon összes uradalmainak kormányzója volt.

Lits Gyula középiskoláit Vácztól és Budapesten végezte s a jogi pályához érezvén legnagyobb kedvet s hajlamot, a budapesti egyetemen iratkozott be jogásznak. Szorgalmas s odaadó hallgatója volt tanárainak; minek csak az lehetett eredménye, hogy minden jogi vizsgáját fényes sikerrel tette le. 1869-ben Fejérmegye mindjárt megválasztotta tiszteletbeli aljegyzőjének, miután a bírói államvizsgát dicsérettel kiállotta; de Lits Gyula nemcsak hivatalát töltötte be nagy ambícióval s odaadó munkássággal, hanem ezen idő alatt minden szabad idejét arra használta fel, hogy a köz- és váltó ügyvédi oklevelet is megszerezhesse. Meg is szerezte, 1870-ben kineveztetett a budapesti Ítéltáblához fogalmazónak, hol mint

tanácsjegyző működött 1875. októberig. Ezen idő képezi Lits Gyula pályájában a való pontot, Fohóvár vármegye ugyanis ekkor választotta meg a vaáli kerületben főszolgabírává.

Lits Gyula előtt ez állásában nem volt különbség a járás emberei között. Egyenlő mértékkel mért mindenkinek; kiérdemelte a közszeretetét, melyet járása azzal jutalmazott, hogy 1881-ben megválasztotta országgyűlési képviselőjévé. Hogy nem a közönséges mandátoriusok közé tartozott, legfényesebben igazolja az, hogy öt cikluson keresztül képviselte a kerületet, s mint ilyen 1892-ben a ház jegyzőjévé is megválasztott. Lits Gyula fényes szereplése ismeretes a házban. Minden hasznos mozgalomnak részese, s mély igazság érzete s éles kritikája által a közfigyelmet vonta magára. De ezenkívül mint fejérmegyei nagybirtokos a megyei törvényhatóságnak virilis tagja s az akkori megyei ellenzéknek egyik kiemelkedő tényezője volt, tagja a törvényhatóság legtöbb szakszervezetének, valamint a közigazgatási bizottságnak és 1881. óta állandóan megválasztott szereplője volt.

Tág tere nyílt itt szakképzettségének, s nem is mulasztott el egy mozzanatot sem hol használni lehetett a közjónak. Tagja volt a gazdasági egyletnek, hol mint vezérférfiú szerepelt. Mint fáradhatlan munkást szemelte ki a kormány, mikor Horváth Bélát Esztergomba hívták a közérdek szavai s 1901. márczius 28-én Hont vármegye és Selmeczbánya szab. kir. város főispánjává nevezte ki O felsége. Nagy megnyugvással s a köztiszteltet és szeretet megnyilatkozásai közt fogadta a vármegye, mely benne egyik fáradhatlan s buzgó munkását bírja.

Hunyad-vármegye főispánjai.

László. 1295. „Magister Ladislaus Filius Nicolai Castellanus de Déva et Comes de Hunyad.“ (Dr. Sólyom Fekete f. közl.)

Márton. 1333. „Martinus Comes Hunniadiensis et castellanus de Dewa MCCC. XXX. tereio.“ (U. o.)

Redei János és Kérő Kristóf 1478. „Nos Johannes de Rede Wayvode Transsylvanus ac Christoforus de varé comites Comitatus Hunyadiensis“ (V. o.)

Temesvári Vincze és Nagy Pál. 1483. „Nos Vincentius de Thomesvár ac Paulus Magnus castellani castri Hunyad comitesque. (U. o.)

Bikly János. 1500. „Nos Johannes Bykly Comes Hunyadiensis.“ (U. o.)

Pathócsy Péter. 1514. (U. o.)

Szentimrey András és Bekus János. 1523. (U. o.)

Baróthfi András és Erdélyi Mihály. 1531. (U. o.) „Nos Andreas Baráthfi et Michael Erdeli comites comitatus Hunyadiensis“ . . .

Enyingi Török János 1545—1562. Bálint és Pemflinger Katalin fia, Hunyad várának birtokosa s Hunyad örökös főispánja.

Enyingi Török Bálint. 1564—1572. Jánosnak és a lefejezett Balassa Barbálának fia.

Enyingi Török János. 1572—1588.

Enyingi Török Bálint. 1600—1603. Katonás férfiú. 16 éves korában már hadvezér.

Enyingi Török István. 1603—1605. Ferencz és Országgh Borbála fia. Bocskaynak nagy ellensége.

Iktóri Bethlen Gábor. 1605—1612. Hunyadvárának tulajdonosa. Báthory által üldözve a töröknél keresett menedéket s Báthoryt megbuktatván Erdély fejedelmévé választott 1613-ban.

Iktóri gróf Bethlen István. 1622—1648. Gábor testvére; ő szerezte meg **családjának** 1623-ban a grófi rangot. Máramaros főispánja is.

Iktóri gróf Bethlen Péter, együtt viselte atyjával — Istvánnal — a főispánságot.

Nagybarcsai Barcsay Ákos, 1648—1658. A Rákóczyak hive, **kiket** hol követségeken, hol itthon a fejedelemségben helyettesít, míg 1658-ban maga is fejedelemmé lett.

Albési Zólyomi Miklós. 1658—1663. Hányatott életű ember kit a fejedelmek szeszélye majd bilincsekbe vert, majd szabadon bocsátott; míg végre megsokalván, elhagyta Erdélyt s Magyarországi birtokaira vonult.

Osdolai Kun István. 1664—1666. Két évi főispánkodás után Apaffy fejedelem megfosztotta állásától.

Kapi Kapi György. 1666—1678. András, kolozsi főispánnak és Gyulaffy Borbálának fia. Kegyetlen természetű ember. 1678-ban elfogatott s Déva várába záratott.

Naláczi báró Naláczi István. 1678—1702. Péter és Palatics Erzse fia, született 1632-ben. Apaffy főudvarmestere.

Nagybarcsai Barcsay Ábrahám. 1702—1709. Kormányshék! tanácsos s erdélyi kincstárnok. II. Rákóczy Ferencz hű embere.

Naláczai Naláczy Lajos. 1709—1719. Istvánnak fia; ellensége a Rákóczy háznak s kedvence I. Lipótnak.

Naláczai Naláczy András. 1720—1725. Istvánnak és Torna Borbálának fia.

Báró Józsika Zsigmond. 1725—1780. Gábor táblai ülnök és Torma Anna fia.

Báró Józsika László. 1751.

Nagykászonyi báró Bornemisza János. 1763—1804. Tevékeny lelkű férfiú, mi a Bornemiszákat általában jellemzi. Istvánnak az erdélyi kincstartónak és gróf Korniss Krisztínának a fia, Hivatalán kívül az irodalommal is sikeresen foglalkozott.

Gróf Bethlen László. 1804—1807. Adminisztrátor.

Báró Jósika János. 1807—1817. Antalnak és Teleky Máriának fia. 1822-ben a főkormányshék elnöke, kitűnő férfiak hazájának. **1843-ban** halt meg.

Felső-szilvási báró Nopcsa Elek. 1817—1821. Administrator, később főispán. Hunyad vármegye jegyzője, majd 1817-ben főispánja. 1834-ben mint országos elnök működik s 1837-ben udvari cancellár.

Felsőszilvási báró Nopcsa László 1833—1848. Elek testvérje.

Gróf Künn Kocsárd. 1848—1849. Algyógyon 1803-ban született. 1823-ban megyei tisztviselővé, 1830-ban hátszogi alispánná választott. 1849-ben hat évi börtönre ítéltetett, mit Komáromban töltött le; hazajöve, mindenét elpusztítva találta, de visszanyerve elkobzott vagyonát — 1889. május 2-án azt az erdélyi közművelődési egyesületnek adományozá. 94 éves korában halt meg e nemeslelkű főúr.

Báró Nopcsa László. 1861—1867. Született 1815-ben. A katonai pályára készült s mint a Theresianum növendéke 1835-ben hadnagygyá lett; a kapitányságig vitte s 1845-ben megvált a katonai pályától. 1867-ben a felség személye körüli minisztérium államtitkárává, majd Erzsébet királyné főudvarmesterévé lett.

Gróf Künn Kocsárd. 1867—1868. (a fentebbi.)

Nagybarcsai Barcsay László. 1868—1875. Lászlónak az 1814-ben elhalt közkedveltségű főbírónak fia. 1848-ban már tartományi biztos volt s a nevezetes pesti gyűlés megújításakor ő jelent meg Erdély nevében mint regalista.

Nagyklopotivai Pogány György. 1875 — 1891. Egy érdemekben gazdag múltú férfiú szerepléséhez értünk, kinek hasznos és tevékeny működése ismeretes Hunyadmegye minden rétegében. 1835-ben kitűnő eredménnyel végezvén iskoláit a nagy-enyedi Bethlen collegiumban s 1836-ban már készen állott Alsó-Fejérmegye, hogy részére és magának megnyerje a sok szépet és nemeset ígérő férfiút! Lelke teljes odaadásával fogadta el a meghívást a 21 éves ifjú, erejét alapos tudását vive a megye szolgálatába, mint táblabíró, hol kitűnő szolgálatai s igazságos működése 1846-ban az alispáni székbe ültették. 1848—49-ben következett ezután, a mely időben Pogány Kolozsvárra ment. De nem pihenni! Ez időben is a legkényesebb bizottságoknak volt tagja, melyek sokat köszönhettek Pogány avatottságának s tudásának. 1861-ben gróf Mikó Imre erdélyi kormányzó kérésére elfogadta Alsó-Fejérmegye főispánságát. Ide csak Pogány személyisége, tapasztalata s szelleme volt a legalkalmasabb: hol a magyar állameszmének tért kellett hódítani. Tizennégy évi működése alatt hervadhatlan babért szerzett itt, mely köztudomású. Innen neveztetett ki e megye főispánjává. Minő küldetészerű működést végzett itt elég e néhány, szóba foglalni: a nemzeti eszmék kivívásában a nemzeti hála fűződik hozzá Főispáni méltóságáról 1891-ben mondott le s meghalt 1900. márczius 24-én Déván, 85 éves korában.

Báró Szentkereszty György. 1891—1898. Pogány után elfoglalni a főispáni széket, melyben ő annyi jót és nemeset alkotott, nehéz feladat! De az akkori kormány tudta, ki képes a nehéz feladat megoldását sikeresen folytatni. Báró Szentkereszty György személyében látta e biztosítékot, ki 1891. november 28-án foglalta el főispáni székét; de nemcsak a méltóságot, hanem elfoglalá egyszersemind azon kényes munkakört, melyben áldásos működését fejté ki. Szentkereszty báró 1840. okt. 23-án született Hoszszúaszón, Küküllő megyében. Tanul-

mányait Kolozsvárott és Nagy-Szebenben végezte. Iskolái után a katonasághoz ment Bécsbe, s ott képezte magát, míg nem 1857-ben mint kadét az 1. számú dzsidás ezredbe lépett. A kitűnő fiú, ki alapos tanulmányai s szép tudása, valamint igazságszerető s finom lelkével mindenkit le tudott bilincselni, csakhamar hadnagygyá lett a 10. számú dzsidásoknál 1858-ban. A mily képzett és szeretett férfiú vala minden körben, oly magasra viszi rövid idő alatt, ha 1861-ben nem mond le tisztii rangjáról. Tudjuk ezen év történetét; s oly nemes lélek, alapos tudás és önzetlen hazaszeretet mellett minők Szentkereszty Györgyben megnyilatkoztak, vajjon maradhatott volna-e ő tovább egy percnél is az ezredben?! . . . Elvonult a császári kir. tisztii szerepléstől s hoszszúaszói birtokára ment, hol a gazdasággal foglalkozott. 1866-ban azonban a politikai viszonyok megváltoztával az ő fáradhatlan lelke otthon nem maradhatott, bármi nagy hasznára volt is gazdaságának. Tettre készen állva élénk részt vett Kis-Küküllőmegye színterén, úgyis mint a megye tiszteletbeli főjegyzője s úgyis mint virilis törvényhatósági bizottsági tag, s később mint a közigazgatási és más bizottságok tagja is mindaddig, míg e vármegye főispánjává ki nem neveztetett. 1870-ben a kolozsvári honvédhuszár századhoz lett főhadnagygyá kinevezve szabadságolt állományban ugyan, de hónapokat kellett tényleges szolgálatban töltenie, hogy a honvédlövasság szervezésében segédkezet nyújthasson, mit általános dicséret s elismerés között sikeresen s készséggel meg is tett. Minden őszi gyakorlaton részt vett s 1873-bán, soronkívül századossá neveztetett ki. Tisztii rangjáról azonban környezetének sajnálatára le kellett mondani, mert 1878-ban egy dülés következtében oly szerencsétlenül esett ki kocsijából, hogy jobb karja oltörött. Hasznos munkása volt a megyének s mint ilyen 1891. november 28-án neveztetett ki Hunyad vármegye főispánjává. Megjelenése a tisztikart egészen felfrissítette új eszmékkal, új erővel lépven a megyébe; s valóban 1894-ben Hieronymy belügyminiszter, Hunyadvármegyéről már a legelismertöbben nyilatkozott; mi a „Magyar Közigazgatás“-ban és fellett említve. A nemzetiségi kérdés hazánknak legvérvöröbb s a gyors orvoslást leginkább megkövetelő sebe. Mélyebben belevág ez a nemzet életébe mint bármely más nagyfontosságú kérdés; és ha mindazonáltal azt a sajnos tapasztalást kell merítenünk, hogy államférfiaink legtöbbjét minden más jobban érdekli mint e problémának tanulmányozása és megoldására való törekvés, kétszeres tisztelet és elismerés illeti meg azokat, kik nem feledkeztek meg arról, hogy az ország igazi haladását és rendjének megszilárdítását első sorban a nemzetiségi viszály megszüntetése biztosíthatja. Hunyadmegyében 280,000 román és csak 17,000 magyar lakik, B. Szentkereszty György helyrehozta a lakosság közti egyetértést s békés eljárásával a közigazgatás nyelvét mindenütt észrevétlenül magyarrá tette; panasz hang sehonnan sem hangzott fel, hiszen nemzetiségéért senki sem szorítottatott háttérbe; igazságot a legutolsó oláh úgy mint a legelső magyar megkapja. Szentkereszty ez áldásos működését alapjában kezdte: az iskolákban; ezekre nagy gondot fordított mint a hazafiság és magyar állameszme fõterjesztõire. Számos állami és községi iskola nyílt meg az ő főispánsága alatt, s bárhol volt, bármerre ment, soha sem mulasztotta el az iskolák megtekintését bármely jellegű volt is az.

Támogatta a megyében a virágzásnak indult bánya és kohó ipart, s kieszközölte, hogy a millenáris kiállításra a megye ezen iparágai külön pavillonban mutattattak be. 1871. december 12-én nőül vette gróf Korniss Olementinát kivel ritka családéletet ölt; mint teljesen független ember, befolyását arra használta fel, hogy vármegyéjét minden tekintetben emelje. 1898-ban a megye sajnálatára lemondott. Utódja lett

Bethleni Gróf Bethlen Miklós. 1898—1902. (Lásd Torontálvármegyében.)

Barcsay Kálmán. 1902. májustól. „Nagynevű őseinek erénye és dicsősége szent hagyományként szállt reá, melyre hosszú közéleti pályafutásán mindenkor méltónak bizonyult.“ így köszöntötte Hunyadvármegye közönsége új főispánját, kinek ismerte a hétköznapi munkákban megedzett kezeit, kit teljesen magáénak tartott s kinek hosszú, áldásos munkálkodása után — nem hiába tört ki lelkesedése! 1839. június 27-ön Maros Sólymoson született Barcsay Kálmán. Első neveltetését otthon szülői körében nyerte Teutsch Dániel későbbi lutherános püspök és Sükösd magyar theologus vezetése mellett. Már 10 éves korában megtanította a Gondviselés túrni, szenvedni a hányattatást, megszokni a nemes .nélkülözést; ekkor lángolván

az ő falujában is a szabadságharcz tüze, melynek izgalmaiból neki és részesülnie kellett. Ennek elmúltával kezdte meg gymnasiumi tanulmányait a nagy-szebeni evang. szász gymnasiumban, melyet a medgyesi gymnasiumban folytatott s kitűnő sikerrel be is fejezett. Úgy a család, mint a törekvő ifjú akarata az volt, hogy a jogot elvégezze; e végből első ízben a nagy-szebeni jogakadémiára iratkozott be, amely után Bécsbe s onnan a budapesti egyetemre ment, hol lelkiismeretes s odaadó hallgatója volt tanárainak. Tanulmányainak befejezte éppen az abszolutizmusz idejére esett, amely alatt hivatalt nem vállalt; inkább tovább hallgatta a jogot, s hogy több akadémiát hallgathasson, Marosvásárhelyre költözött s ott egyedül a jogi tanulmányoknak ólt. Elvonulván a vihar — 1867-ben a belügyminisztériumban kezdte meg hivataloskodását, s tekintve széleskörű jogi képzettségét, mindjárt miniszteri fogalmazónak neveztetett ki. Csak két esztendeig működhetett a minisztérium kebelében hol szép jövőt jósoltak az ifjú fogalmazónak, ki minden, neki kiosztott ügyet odaadással s éles kritikával dolgozott fel. 1869-ben Deák-párti programmal, országgyűlési képviselővé választotta a hátszegi kerület. Ezen alkalommal egy magyar és román nyelven irt röpiratban a nemzetiségi kérdéstről nagyon érezhetően diszertálván, mandátumától elbuktatták. Előre látott itt Barcsay, mert ugyanazon eszméket hirdette, melyeket ezidei költségvetési vita folyamán Papp József országgyűlési képviselő valamint a parlament több kitűnősége, sőt a kormány is kifejezésre juttatott. 1873-ban tanulmány utat tett s kiutazott Párisba, hol 1875-ig tartózkodott. Itt töltött idejét is hazája javára óhajtván fordítani, minden erejével egy ki- és beviteli egylet létesítésén fáradozott. 1875-ben visszatért s az akkor felállított erdélyrészi kataszternél működött egész 1877. végéig. 1878-ban nyílt meg a neki való pálya színtere. Megválasztotta vármegyéje a lelkesedés legbensőbb jeleivel alispánjának. Szűk a hely felsorolni az intézmények, az alkotások hosszú sorait, melyek mind Barcsay Kálmán nevéhez, működéséhez vannak fűzve. A megye számos kulturális és emberbaráti intézménye neki köszöni létét. Az ő alispánsága alatt épült az állandó Maroshid; az ő fáradozása hirdeti a Zsili szoroson át Oláhországba vezető szurduki nevezetes utat; megalapította a megyei lisztviselők nyugdíjintézetét; nemes lelkének örökké maradandó emléket emelt, midőn a szegény-alap javára 40.000 frtot gyűjtött, s menedéket építtetett az apátián anyátlan gyermekeknek! Barcsay alispánsága korszakot alkot Hunyadvármegye történetében; az Oláh és Magyarország közti határrendezéseknél elévülhetlen érdemeket szerzett; s midőn a régi Zarándvármegyénok egy része Hunyadvármegyéhez csatoltatott, s vele dákoromán nemzetellenes törekvések ütötték fel fejüket, ezeket Barcsay Kálmán szokott tapintatával, éles előrelátásával egy csapásra megszüntette; eloláhosodott Kis-Barcsa községet a magyarságnak vissza hódította, s az általa építtetett roformatus templomban magyar nyelven imádják az Istent!

Csoda-e tehát, hogy ünnepi díszbe öltözött a dicső Hunyadyak ősvármegyéjének székhelye? Csoda-e, hogy a férfiút kinek e vármegyében ringatták bölcsőjét, ki itt tanulta meg hazáját szeretni, itt gyűjtötte ismereteit s itt izmosodván erőssé, tervezte a megye virágzását: örömtől dobogó szívére ölelte a vármegye közönsége, midőn hosszas távoliet után mint a vármegye főispánja tért vissza megyéjébe?! 1892 óta képviselvén a dévai kerületet, tíz esztendei odaadó munkásság útján 1902. április 27-én a vármegye főispánjává neveztetett ki. Fényesebb ünnepséget Hunyadvármegye élő nemzedéke nem látott, mint a melyet a háromszázezer leiket meghaladó törvényhatóság közönségének igaz lelkesedése Barcsay Kálmán főispán installációja alkalmával rendezett 1902. május 25-én! Meg is érdemelte, mert gondoskodásának tárgya kizárólag a kormányzatára bízott vármegye boldogítására irányzott törekvés!

Jász-Nagy-Kun-Szolnokmegye főispánjai.

Kiss Miklós 1876—1879. Az 1876. évi törvényhatósági szervezés az eddigi kerületet feloszlátván, a főkapitányok működése is megszűnt s alkotmányos főispánok nevezettek ki, Kiss Miklóst érte a kitüntetés, ki tudományos képzettségének teljével s munkásságával vetto át az új megye kormányzását, mit 1879-ig vezetett.

Németújvári gróf Batthyány József. 1880—1881. Született 1836-ban Lajthafalun, Mosonymegyében. Tanulmányait magán, majd Magyar-Ovárott, Pozsonyban és Egerben végezte; 1854-ben a jogi tanfolyamot is befejezván, külföldi tanulmányutat tett. Visszatérve 1865-ben Mosony vármegye tb. főjegyzőjévé lett, majd 1872-ben ugyanazon megye főispánjává neveztetett ki. Mosonyi főispánságáról lemondván, gazdálkodni ment nagyterjedelmű birtokaira, honnan 1880-ban hivatott meg e megye élére. A vármegye közönségének ma is emlékébe őt az a fényes ünnepség, mely e nemeslelkű igazi magyar főúr főispáni székének elfoglalásakor lefolyt.

Beniczei és micsinyei Beniczky Ferencz 1882 — 1884. (1. Pestmegyénél.)

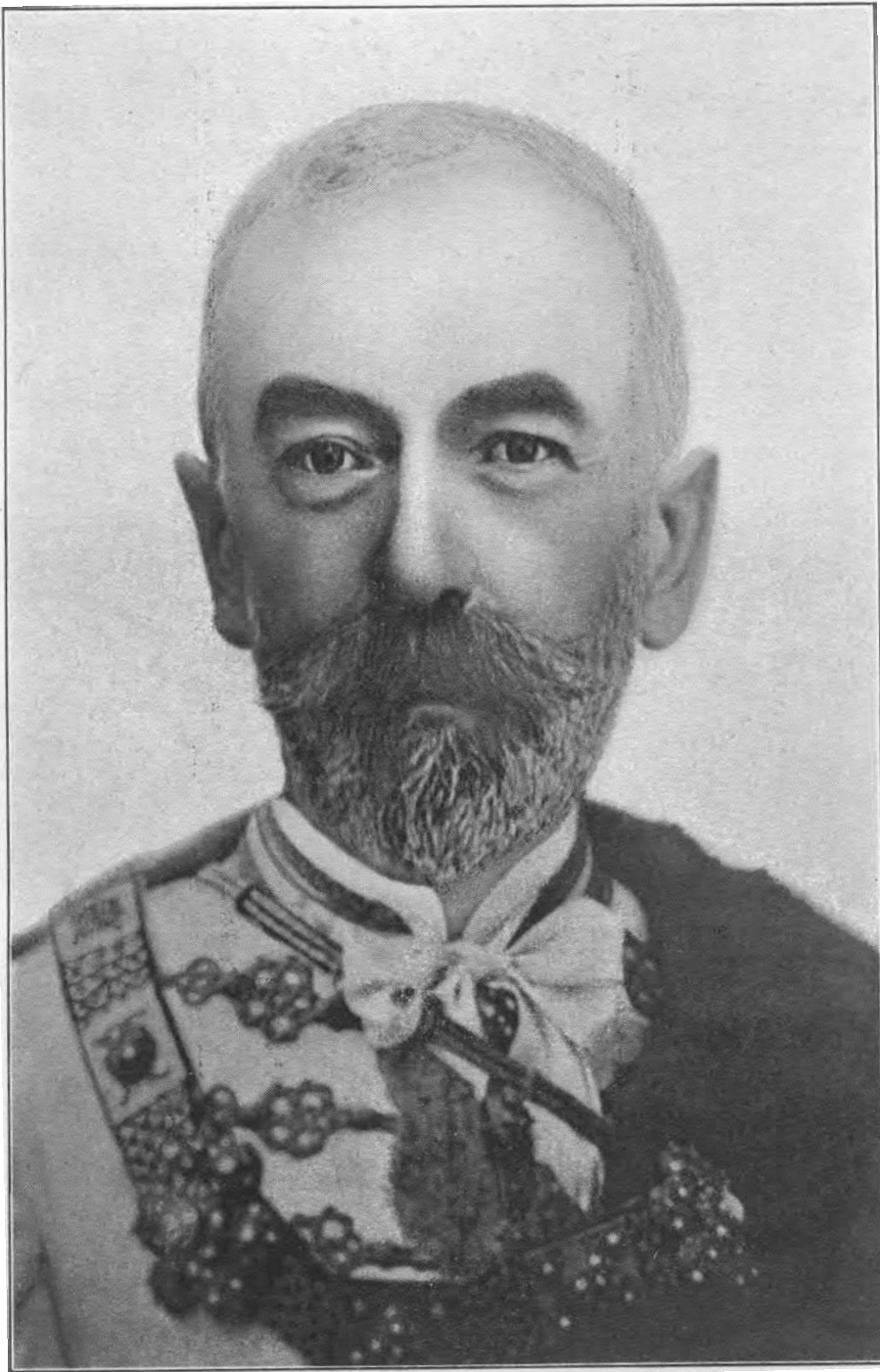
Balogh Imre. 1884—1889.

Ujfalussy Sándor. 1889—1892. Született Mátészalkán 1845-ben. Tanulmányait kitűnő sikerrel befejezván, hosszabb külföldi útra ment. Gazdag ismeretekkel felruházva jött vissza, „Szatmár vármegyében szolgabíróvá választatott, de 1878-ban a megye főjegyzőjévé közlekedés között kiáltatott ki; 1881-ben pedig alispánná választatott. Hosszú sorozata alapos munkásságának Jász Nagy-Kun-Szolnok vármegye főispáni székébe ülteté, melyben 1892-ig fáradhatlan tevékenységet fejtett ki.

Zsadányi és törökszentmiklósi Almásy Géza 1892—1899. Született 1849-ben Borsód-megyében. Tanulmányai sikeres befejeztével 1870-ben Hevesmegye esküdtjévé választatott meg. Munkás és erélyes férfiúnak bizonyult. 1872-ben képviselőházi háznagyti titkárrá lett. 1875-ben visszatérve a megyei szolgálatba Hevesmegyében főszolgabíróvá választatott, mely minőségben 1887-ig edzett kezekkel működött. 1887-ben a kápolnai kerület országgyűlési képviselőjévé választatott s ezen ciklus alatt lett kamarás és képviselőházi háznagy, honnan 1892-ben főispánná neveztetett ki. Neve nagyon ismeretessé vált az egész országban az által, hogy az 1901. októberi képviselőválasztások alkalmával Jászberényben gróf Apponyi Albert ellen fellépett.

Lippich Gusztáv. 1899. májustól. Született Szelevényen 1848. szeptember hóban. Atyja szolevényi nemes birtokos volt. Tanulmányainak elvégzése után Heves vármegyénél tiszteletbeli szolgabíróként működött egyideig, azután az ügyvédi oklevelet megszerezvén mint ügyvéd Szolnokon nyitott ügyvédi irodát s csakhamar igen kiterjedt ügyvédi diculatára tett szert, a megyebeli nagybirtokosok legnagyobb részének jogtanácsosa lett. Mint ügyvéd igen tevékeny részt vett a közéletben egyik vezéregyéniség volt s közszeretnek és tekintélynek örvendett. Sokat foglalkozott vízszabályozási és közigazdasági ügyekkel; a középtiszai társulatnak éveken át jogtanácsosa, a „Tóközi Istvánháti társulatinak, majd a „Tisza Körösszegi

LIPPICH GUSZTÁV
Jász-Nagy-Kun-Szolnok-vármegye főispánja.

társulatnak elnöke illetve alelnöke volt, úgyszintén a megyei gazdasági egyesület is alelnökévé választotta s e minőségében igen buzgó működést fejtett ki s fejt ki most is. Ő maga is előszeretettel foglalkozik a mezőgazdasággal és T.-Szajolban igen szépen berendezett gazdasága van. Az 1893. évben a megyei gazdasági egyesület által alapított szolnoki mezőgazdasági takarékpénztár vezérigazgatójává választotta s ezen állásában igen sokat tett ezen intézet felvirágoztatása és általában a közhitei fejlesztése közül. Ez állásáról csakis főispánná történt kineveztetésekor mondott le. Kiváló buzgalmat fejtett és fejt ki a fogyasztási, értékesítési és hitelszövetkezetek szervezése közül. A vármegyének több (hat) községében az ő kezdeményezése folytán az ő főispánsága alatt alakultak hitelszövetkezetek s ez időszert ismét öt községben van hitelszövetkezet alakulásban. A közigazdasági kérdésekkel tudományos úton is foglalkozik s a múlt évben nagy érdeklődést keltő felolvasást is tartott a magyar közigazdasági társulat egy ülésében.

Külföldön több utazást tett s általában széles látkörű, művelt ember.

Főispánná 1899. május hóban neveztetett ki és 1899. június 6-án installálták. Beigatása egy impozáns megnyilatkozása volt azon közszeretetnek, melylyel őt a közönség körülveszi s azon közörömmek, mely kineveztetésének híret kísérte.

Egyéniségét illetőleg (nehogy az iránta való szeretetben elfogultság látszassák), csak annyit említek, hogy ritka kedves modorával mindenkit megnyer, — mindenki szereti. Családi élete példányképe lehet a szép családi életének, és háza híres igaz magyar vendégszeretetről. Neje Szajoli Fejér Vilma (Fejér Miklós nyug. államtitkár nővére), mintaképe a magyar úri asszonyoknak.

Kis-Küküllő vármegye főispánjai.

Magyar gyerőmonostori báró Kemény István. 1556—1571. Tagja volt azon díszes küldöttségnek, mely János Zsigmondot Zimonyba kísérte a török hódolatára. (Budai. II. 287.)

Balázsfı Ferencz 1571—1576. (Századok. 1888. 33.)

Radnóti Kendi Ferencz. 1576—1594. Szerencsétlen véget ért fıispán. Báthory Zsigmond elfogatta s Gyalu várába záratta s 1594. szeptember 12-én, ugyanazon szobában, melyben fogva volt, kivégeztetett.

Apaffy Gergely. 1580—1584 Miklós fia. János Zsigmond udvari tanácsosa. „Ez az Apaffy régi ember és okos tanács volt“. (Gyulafi.)

Apaffy Miklós 1585—1597. Gergely és Gerandi Erzse fia.

Kissenynyei Sennyei Pongrácz. 1598 bán. Sepsi és Orbánszék királybírája s fıudvarmestere volt.

Hallerkői gróf Haller Gábor 1598—1608. Péter fia. Bocskai István fejedelem nővérét, Ilonát, vette nőül. Erdemeiért a zoltáni és kapjani uradalmokat kapta adományul.

Alia Farkas. 1608 1620. A Báthoryak hű embere. 1612-ben háromszéki kapitány; Bethlen tanácsosa s udvarmestere.

Apaffy György. 1620—1635. Miklós fia. Rákóczy György alatt belső tanácsos és táblai ülnök.

Hallerkői gróf Haller István. 1635-ben Gábor fia. A Rákóczyak s Bethlenek bizalmas tanácsosa.

Aba Sámuel. 1635—1640.

Huszár Mátyás. 1640—1648. Marosszék fıkapitánya. Ő égettette fel Füleket. Torda fıispánja is.

Hallerkői gróf Haller Péter. 1649-ben.

Szoposi Sulyok István 1649—1656. Kolozsi fıispán is.

Hallerkő gróf Haller István 1656—1657. (A fenti.)

Pekri Ferencz és buni Bethlen János 1658—1659. Együtt; de Bethlen János Fejér és Torda fıispánja is.

Hallerkői gróf Haller Pál. 1659—1662.

Petki István. 1662—1664. Rákóczy György és Báthory Zsófia lakodalmán a fırendező. 1663-ban Apaffy helytartója.

Hallerkői gróf Haller Pál 1665—1667. Midőn Barcsayval 1659-ben a fényes küldöttséggel együtt vonult Nagy-Szebenbe, akkor neveztetett ki fıispánná 1662-ben s e méltóságát megszákításokkal háromszor viselte.

Osdolai Kun István. 1667—1670. „Generoso Stephano Kun de Osdola comiti comitatus de Küküllő supremo.“ (Századok. 1888. 341.)

Hallerkői gróf Haller Pál. 1670-1694. (A fentebbi.)

Gróf Gyulay Ferencz. 1694. Apaffy kedvelt embere, kit udvarhelyszéki királybíróvá is kinevezett. 1701-ben lett gróffá.

Bethlen Gergely. 1695—1701. Leányát II. Apaffy fejedelem vette el.

Altorjai báró Apor Péter. 1701—1710. Korának egyik kitűnősége, ki bölcsészeti s jogtudori oklevelet is nyert 1696-ban. Lipót érdemeiért bárói ragra emelte. Több jeles latin és magyar munka szerzője

Gróf Bethlen László 1710—1716. Farkasnak fia.

Gróf Kornis István. 1716—1720. Alsó-Fejérmegye főispánja is.

Gróf Keresztes József. 1721—1729.

Gróf Kornis Ferencz. 1730—1763.

Gróf Bánffy Dénes. 1763—1773. Kolozsi főispán is.

Hallerkői gróf Haller Antal. 1774.

Gróf Teleki Sámuel 1774—1778. Békési főispán is.

Gróf Bethlen Sándor. 1778—1790.

Gróf Haller Gábor. 1790—1810.

Gróf Bethlen Imre. 1811—1817. Alsó-Fejérmegyei főispán is.

Gróf Haller László. 1818—1835.

Gróf Haller Ignác. 1836—1847.

Báró Bánffy János. 1848—1849. Ferencz és Zeyk Zsuzsanna fia. Szép képzettségű férfiú, ki tudását a nép javára használta. „Bárcsak a kertem nagyobb volna“ című röpirata minden gazda szobájában ismeretes volt. 1873. december 8-án hunyt el.

Uzoni gróf Béldi Ferencz. 1865—1870. Született 1800-ban. Buzgó férfiú; 1846-ban a kolozsvári, 1848-ban a pesti nemzetgyűlésen mint Erdély regálistája jelent meg s nevezetett ki Doboka főispánjává. 1865-ben e megye főispánja.

Szilvássy Sándor. 1870—1875.

Gróf Bethlen Gábor. 1875—1891. Nagy-Küküllő főispánja is.

Csikszentmihályi Sándor János. 1801—1902. Tíz esztendeig kormányozta e vármegyét. 1901. október 30-án megbízatott Maros-Torda vármegye kormányzásával és 1902. júniusig megtartván e megye főispánságát, míg nem ezen év június 28-án megvált szeretett megyéjétől s Maros-Torda főispánjává nevezetett ki. Ekkor búcsúzott Dicső-Szent-Mártonból. A tisztikart Csató Alispán vezette. Fekete főjegyző beszédében kiemelte, hogy a vármegye a távozó főispánban legelső munkását és jóltevőjét veszítette el, akinek áldásos működéséért az egész vármegye közönsége, jóindulatú támogatásáért pedig az egész tisztikar a legnagyobb tisztelettel, elismeréssel és hálával tartozik. Sándor főispán meghatottan válaszolt, haladást, fejlődést kívánva a vármegyének és kitartást, sikert, áldást a tisztikar működésének. A tisztelgés után a távozó főispán minden egyes tisztviselőtől külön-külön búcsúzott el, azután Marosvásárhelyre utazott. (Életrajzát lásd Maros-Tordamegyénél.)

Báró Kemény Ákos. 1902. szeptembertől. Kolozsvárott, 1866. május 23-án született. Kitűnő neveltetésben részesülvén, középiskolai tanulmányait Bécsben a Thereziánumban végezte. Szép tehetsége már a jogon feltűnt, melynek hallgatását Bécsben kezdte meg, s Budapesten fejezte be; itt szerezte meg az államtudományi tudori oklevelet is. Hivatása a közigazgatási pályára vonzotta s 1890-ben, mint közigazgatási gyakornok Maros-Tordamegyében kezdte meg pályáját. Szorgalmával, munkásságával s kitűnő jogi képzettségével általánosan ismertté lett, s ennek köszönhető, hogy már a következő évben főispáni titkárrá nevezetett ki. Ezen gyors előmenetel senkit sem lepett meg, mert a fiatal hivatalnok törekvése, cél tudatos munkája kiemelkedett a hétköznapi körén, mit mint Torda-Aranyosmegyei főispáni titkár kifejtett.

Részt követelt magának minden mozgalomból, mely a közjóval, annak előmozdításával állott összefüggésben. A szászrégeni kerület nyitotta meg előtte a tért, 1892-ben ország-

gyűlési képviselőjévé választván őt. Fiatalon jutott a parlamentbe s rendkívüliségéről tanúskodik, hogy beválasztották a kérvényi- és naplóbíráló-bizottságok tagjává. Nagy szorgalommal s avatottsággal dolgozott, mely az ő ambíciójának meg is felelt, s mint ekkor legfiatalabb képviselő, az egész parlament köztiszteletét s szeretetét vívta ki magának. Főispáni kinevezését már korábban is emlegették s várták, míg a megye öröme e vármegye főispánjává neveztetett ki. A közélet küzdelmeiben megedzett férfiú nagy tudásával, becsületességével, tapasztalataival, tiszta ambíciójával s tettevagyó akaratával áll a kormányrúdhhoz, hogy törvényhatósága hajóját továbbra is biztos révben tarthassa, emelhesse!

UZONI GRÓF BÉLDI ÁKOS

Kolozs-vármegye és Kolozsvár szab. kir. város főispánja

KOLOZS VÁRMEGYE FŐISPÁNJAI

Sólyomkői Károlyi Dénes. 1558—1569. (Hodor Károly és Nagy Iván.)

Ombozi Kemény Ferencz. 1569—1572.

Szentmihályteleki Tompa István. 1572—1578. Vitéz férfiú. Zrínyi Miklós lovasainak zászlóartója s azok egyike, kik a korotnai sánczokon hőiesen harczoltak; lugosi és karánsebesi bán.

Czegei Vass György. 1573—1575. Eleinte a Báthoryak hű embere, de később a török pártjára állván, Báthory Zsigmond elfogatta s halálra ítélte; Vass azonban méreggel vetett végezt életének.

Gyeróvásárhelyi Gyeróffy János. 1575—1578. (Budai II. 91.)

Losonczi Bánffy György. 1578—1581. Miklós és Telegdy Orsolya fia. 1566-ban János Zsigmond ötet is a 16 tagú küldöttségbe hívta meg, kik Szulejman szultán sátorába mentek, hogy János Zsigmond hódolatát bemutassák: „ezek között Bánffy György is szemtanúja volt, mikép térdelt le háromszor a magyar király fia a török előtt, hogy annak kezeit megcsókolja. “. . .

Losonczi Bánffy Kristóf. 1581—1592.

Kendi Kendy Gábor. 1593—1594. Báthory Zsigmond attól tartva, hogy Kendi a törökkel barátkozik, 1594-ben a kolozsvári piacon lefejeztetett.

Novaji Szentpáli János. 1594—1603. A Báthoryak hive. Vele még Keresztúri Kristóf, Bodoni János és Geróffy János is főispánkodtak.

Kiskaposi Gyeróffy János. 1600—1619. Gáspár és Nikola Erzsébet fia. Nagy hive volt Székely Mózesnek, ki mellett nagy áldozatokat hozott. Szamosújvári főkapitány is volt. Vele együtt szamosfalvi Mikola János is főispán volt 1607—1619.

Kapivári Kapy András. 1619—1634. Atyja András, anyja Sulyok Kata volt. Mily zsarnok család lehetett, igazolja (Kövény. Erdély családai) e jellemző momentum: „Fészkük várromja Bokayban, rémület a népnek. — Idejében még két főispánnal találkoztunk gróf Csáky Istvánnal és albesi Zólyomi Dáviddal.

Novajó Szentpáli János és losonczi Bánffy Mihály. (1634—1636.) Együtt viselték e méltóságot.

Roszkai Korniss Ferencz. 1636—1660. A lengyelországi hadjárat alkalmával 1657-ben fogságba harczoltatott de főispáni címével élt 1660-ig. Vele együtt volt főispán Sulyok István 1638—1649-ig és gyerőmonostori Kemény Boldizsár 1649—1657-ig.

Gyerőmonostori Ebeni István 1657—1663.

Kisrédei Rhédey Ferencz. Egyike legrégebb családainknak, melyből Rhédey származik. Gróf Lázár kitűnő munkája szerint 1661-ben már viselte a címet, de ténylegesen csak 1663-ban foglalta el hivatalát. Fejedelme bizalmát a legmagasb fokon bírta, hogy minden kitüntető alkalomra RhÉdeyt használta fel. 1844-ben halt meg; de az ő ideje alatt főispánkodtak még

losonczi Bánffy Dénes 1665—1674-ig, szamosfalvi Mikola Zsigmond 1675—1679. és gyerővásárhelyi Gyerőffy György 1679—1680-ig.

Borosjenői Székely László. 1680—1692. Kapzsi természetű ember. VI. Károly grófi rangra emelte.

Losonczi Bánffy György. 1693—1708. Dénesnek fia. Nagyon fiatalon kezdte pályáját s 28 éves korában Erdély első kormányzójává lett. Rákóczy ellenes ember volt s labanczaival Nagyszebenbe menekült s 1708. november 1-én meghalt; vele még gróf Gyulaffy László is főispánkodott 1694—1699.

Gróf Csáky István. 1699—1711. László fia. II. Rákóczy hive később azonban labanczczá lett s Hadad várát feladta a császáriaknak.

Wesselényi István. 1719—1713. Pál fia, anyja pedig a hires Béli Pál leánya. Wesselényi zsarnok természetű ember volt; Csákyt egyenesen elkergette a főispáni székből.

Gróf Csáky István. 1613—1720. Másodszor.

Királyhalmi gróf Petky Dávid. 1722. A Rákóczy forradalom alatt vitézül harczolt, azonban futva menekült Szelembé; később ismét Brassónál tűnik fel vitézsége által.

Maksai Máriaffy Dávid. 1762. Balázs fia.

Losonczi Bánffy Dénes. 1762—1777. György és Bethlen Klára fia. Mária Terézia kedvelt embere ki belső titkos tanácsossá nevezte ki.

Losonczi Bánffy György. 1777—1783. Dénes fia. A család egyik kitűnősége, tudománya által tűnt ki s „Mária Terézia anynyira megkedvelte, hogy tanácsosává nevezte ki: 1783-ban magyar-erdélyi kancellár és 1787-ben pedig Erdély kormányzója.

Borosjenői gróf Korda György. 1783—1786.

Gróf Teleky Ádám. 1787—1789. Ádám fia. Benne is feltámadt a család közös vonása, a költői tehetség. Lefordította Corneillenek Cidjét 1773-ban s hatalmasan elősegítette az akkor terjedő magyar irodalmat.

Magyar-gyerőmonostori báró Kemény Simon. 1799—1791- Adminisztrátor.

Branycskai Báró Jósika Antal. 1791—1803. Lászlónak a hunyadmegyei főispánnak fia. Kitűnő jogász hírében állott.

Hallerkői gróf Haller József. 1804—1817.

Báró Bánffy György. 1818. (a fentebbi). Meghalt 1822-ben.

Báró Kunig Ignác. 1809—1822. Simon és Béli Klára fia.

Báró Jósika János. 1824—1825. Adminisztrátor. Hunyadi főispán is.

Gönczruczkai gróf Korniss Mihály. 1829—1832. A család kitűnősége. Atyja Ignác, anyja gróf Teleky Anna. Kőváry munkájában „a szelíd és széplelkű Mihály¹¹” név alatt ismereti meg velünk. Tudományos és munkás férfiú, aki a Tudományos Akadémiának is tagjává választott. 1832-ben kincstári tanácsossá lett.

Báró Bánffy Ádám. 1834. Kiváló férfia a hazának. Nagy tudásával a megyebeli kis falvaknak épp oly nagy hasznára volt mint a hazának. Érdemeiért Ő felsége 1885-ben vas-korona renddel tüntette ki. Meghalt 1887-ben.

Tinkovai Macskássy Pál. 1835—1848. Adminisztrátor.

Gróf Béli Ferencz. 1861. Kis-Küküllői főispán is.

Branycskai Báró Jósika Lajos. 1866- 1867. Született 1807-ben Kolozsvárott. Tanulmányai befejeztével 1827-ben a Maros vásárhelyi kir. táblához ment, 1829-ben pedig a kormányzékhez vétetett fel. 1836-ban Tordamegye, 1842-ben Doboka főispánja. 1858-ban az úrbéri főtörvényszék elnöke 1861-ben a kormánytanács tagja 1866-ban e megye főispánja.

Gróf Esterházy Kálmán. 1867—1886. Született 1830-ban. Kitűnő nevelésben részesült s nagy hazafi, ki a szabadságharcnak egyik kimagasló férfia volt; jobb karját ott hagyta a csatatéren. Jelenleg orsz. képviselő.

Branycskai Báró Jósika Sámuel. 1886—1888. Salzburgban 1838-ban született. A Jósikákkal közös, nagy erényeket örökölve, iskoláit kitűnő sikerrel végezte s Londonban és Párisban tetézte tudományos ismereteit. 1870-ben Hunyadmegye főjegyzője, honnan Kolozsmegyőbe ment s ott 1886-ban főispánná ki is neveztetett.

Uzoni Gróf Bély Ákos. 1888-tól. Született 1846. december 19. Sarja Erdély egyik ősi székely családjának melynek tagjai fényesen szerepeltek a harcz mezején. Maga a család törzse: Benedek híres vitéz volt, kinek két fia Albert és Péter Hunyady János oldalán harcolnak Szent-Imrénél és Vaskapunál. Albert fia, Pál Zápolya mellett küzd 1519-ben, unokája János pedig Báthori András táborában esett el. Kelemen 1600. közepén Bethlen Gábor alatt Háromszék főkapitánya lett. Háromszék vármegye különben is nagy szerepet játszik a Béli család történetében, mert ezen megye Uzon nevű helységétől vette előnevét. A család folytonosan tündöklék nagy fiaitól. Gróf Béli Ákos, a köztisztviselőben állott Ferencnek fia, ki széles ismereteiről, gazdag tapasztalatairól volt nevezetes; hosszú időt töltött Észak-Amerikában, s hazájának egyik nagyhírű fia volt, ki a magyar nemzet nevét és hírét messze világ-részekben ismertté tette. Béli Ákos tanulmányait kezdetben szülőinek felügyelete alatt végezte s csak a gymnasiumi tanulmányok folytatására vált el a családi tűzhelytől. A mindenben alapos kiképzetést nyert fiatal ember, mihelyt megszerezte magának a tudomány s ismeretek kincseit, első gondjává tette, hogy mint a család feje, nagy terjedelmű birtokait mint a gazdasággá tegye, s így minden idejét gazdaságának áldozá. Személyes tevékenységgel s kitartó erővel látott a nemzetgazdasági országos érdekek támogatásához, művelése s fejlesztéséhez. Tudva és hirdetve, hogy az általános anyagi jóléttel emelkedhetik csak a nemzet ereje, kétszeres odaadással folytatta buzgó munkálkodását, amit a ló nemesítésre is, mint a gazdaság egyik legfontosabb ágazatára, kiterjesztette. Nagy érdeklődéssel szemlélte emellett a megyei ügyek menetét s illetékes körökben emelkedett közigazgatási fejtegetéseket hangoztatván, oly hírnévre tett szert, mely őtet a legközelebbi üresedésbe jövő főispánt székbe jelölte. A kormány is tudomást vón. Béli Ákos sokoldalú tevékenységéről, midőn Jósika Sámuel báró megvált Kolozsmegye főispánjától, mindjárt megragadta az alkalmat, hogy Bély Ákost megnyerje a közigazgatásnak, s kinevezte a vármegye főispánjává 1888. nyarán.

E tizenkét esztendő alatt oly kitartással, odaadó szorgalommal s sikeres alkotásokkal dolgozott, hogy az egész vármegyét átalakította. Élére állott minden üdvös intézménynek s zászlóvivőként szerepel mindenütt, hol nemesről, segítsérről s haladásról van szó; s hogy egy kiváló egyéniség erkölcsi ereje, irányító hatása, buzdító példaadása mennyi becses, mily értékes tartalommal ruházhat fel egy vármegyét s emelheti ezt a virágzás fokára, Bély Ákos grófnak e tizenkét éves működése csillogó bizonyítéka!

Komárom vármegye főispánjai.

Miklós. 1214. (Fejér. C. D. III. 1, 168.) „Nicolas fratre Ugrin. Camarun Dátum 1214“.

Sándor. 1236. (U. o. IV. 1, 167.)

Balassa Péter. 1243--1267. Honti főispán is.

Hermán. 1273. (Fejér. C. D. V. 2, 123.)

Tamás. 1277. Komáromi, nyitrai és pozsonyi főispán. (M. tört. tár. II. 133.)

Pál. 1298—1301. III. Endre 1298. évi oklevelében: „Magistro Paulo comite Komorun, Musuniensis et Jauriensis“. (Hazai okm. VI. 434.) 1299-ben soproni főispán is. (U. o. VII. 28.)

Treutel Miklós. 1310—1322. Pozsony és Temes főispánja; jákói várnagy, macbói bán. „Treutel Nicol. de Florentia et de Néma C. Comorom. Comes de Poson. et Temes, costellenus in Jako. (Lehoczky Stemmatogr. II. 410.)

Amadé Miklós. 1322—1324. Amadé (Omode) palatínus fia. Miklós soproni főispán és Slavonia bánja: „Nicolas Bano tocius Selavoniae Comiti Soproniensi et de Kamanun.“ (Zichy C. 1, 227.)

Donch. 1330—1344. Domonkos fia. „Magister Donch Comitibus Zoliensis et de Komorom.“ (M. tört. tár. IV. 18.)

János. 1373. Fejér, IX. 4, 449.)

Felső-lindvai Széchy Tamás. 1444—1448. Dénes és János testvére. Vitéz lelkű, bátor férfiú. 1440-ben komáromi kapitány, felgyújtotta Esztergomot, hogy Ulászlót rettentse. 1448-ban a rigómezei csatában esett el.

Széchy János. 1449—1459. Tamás testvérje. Zala főispánja is.

Koczka Albert. 1460—1490. „Hunyady Mátyás alatt Komárom megyei főispán volt.“ (Budai Polg. Lex. 209.)

Korláthkeőy Oswald. 1500—1515. A rákosi gyűlésen fontos szerepet játszott. Utána

Korláthkeőy Péter neveztetett ki. 1516—1526. II. Ulászló főkamarmestere, II. Lajos egyik oklevelében 1521-ben: „Petri Korlathkeoy de Buhan Magistri Curie nostre et Comitibus Comitatus Comaromiensis.“ (M. tört. t. VI. 10.) Péter a mohácsi ütközetben esett el s királyával együtt futhatott, mert holttestét a király teste mellett találták meg.

Szomszédvári Désházy István. 1529—1540.

Erdői báró Pálffy Miklós. 1584—1600. Fia Péternek és Derzszy Zsófiának. Született 1552-ben. Jeles férfiú. 1581-ben bárói rangot nyert. Rudolf király tanácsadója.

Czoborszentmihályi Czobor Imre báró. 1625—1642. Az 1625-ben megtartott országgyűlésen tűnt ki, hol mindjárt Komárommegye főispánjává neveztetett ki.

Gróf Csáky László. 1642—1646. Zólyomi főispán, majd országbíró. Léva, Tata és Véghles várak kapitánya.

Gróf Csáky Péter. 1656—1671. László fia. Léva örököse és Tata főkapitánya.

Gróf Csáky László. 1682—1690. Az előbbi Lászlónak fia. Először pap volt s a szent-

NÁDOSDI SÁRKÖZY AURÉL

cs. és kir. kamarás,

Komárom-vármegye és Komárom szab. kir. város főispánja.

gotthárdi apátságot nyerte el; de később kilépett s Tata várkapitánya és Komárom főispánja lett.

Gróf Zichy István. 1690—1697.

Gróf Zichy István. 1697—1700. A mosonmegyei főispánnak — Istvánnak — fia; később Szabolcsmegye főispánja. Vitéz férfiú; Palota visszavételénél kitűnt. Meghalt 1700-ban.

Gróf Zichy László. 1700—1703. Istvánnak fia.

Gróf Esterházy Antal. 1703—1709. Rákóczy lelkes hive; éppen ez okból vált meg 1709-ben főispáni állásától.

Gróf Esterházy József. 1709—1748. Hosszú ideig volt Komárommegye élén; de anynyiban elütött Antal bátyjától, hogy az még mint kurucz generális harczolt, addig József a labanczok között tűnt ki. Így történt, hogy 1708. augusztus 6-án a kurucz és labancz testvérek, a treneséni csatában egymás ellen harczoltak.

Gróf Nádasdy Boldizsár. 1748—1750. Az első Nádasdy, ki e megye főispáni székét elfoglalja. Fejérmegyei főispán is.

Gróf Nádasdy Lipót. 1750—1758. Ferencz fia. Mária Terézia kedvence. Kir. kincstárnok s később főlovász mester, majd kancellár. Ő szerezte meg a komárom megyei örökös főispánságot.

Gróf Nádasdy Boldizsár. 1758—1761.

Gróf Nádasdy Mihály. 1761—1822. Államtanácsos és miniszter, Korának egyik legkiemelkedettebb fia. Ő vezette a francia háborúban a magyar nemességet.

Gróf Nádasdy Lipót. 1822—1827, Mihály fia.

Gróf Nádasdy Lipót. 1827—1833.

Ifjú gróf Nádasdy Lipót. Egy félszázadon túl ült a vármegye főispáni székében, s ő volt az utolsó örökös főispán. Egy fiút hagyott hátra; Ferenczet, ki az európai műveltség színvonalán áll.

Nánhegyzeli Zuber József. 1875—1892. Született Székesfehérvárott 1824-ben. Iskoláit Székesfehérvárott s Győrött, míg a jogot Pesten végezte. Húsz éves korában már ügyvéd volt s Fehérmegye tb. jegyzőjévé választott. 1848—49 őtet is a harczterre szólította s Csányi László mellett mint annak titkárja tett szolgálatot. 1860-ban úgy 1867-ben a bicskei járás főszolgabírája, 1869-ben Fehérmegye alispánja, 1871-ben pedig Pécs és Székesfehérvár szab. kir. városok főispánja, 1875. január havában Komárom vármegye főispánja.

Rudnay Béla. 1892—1894. (Lásd Nógrádmegyénél.)

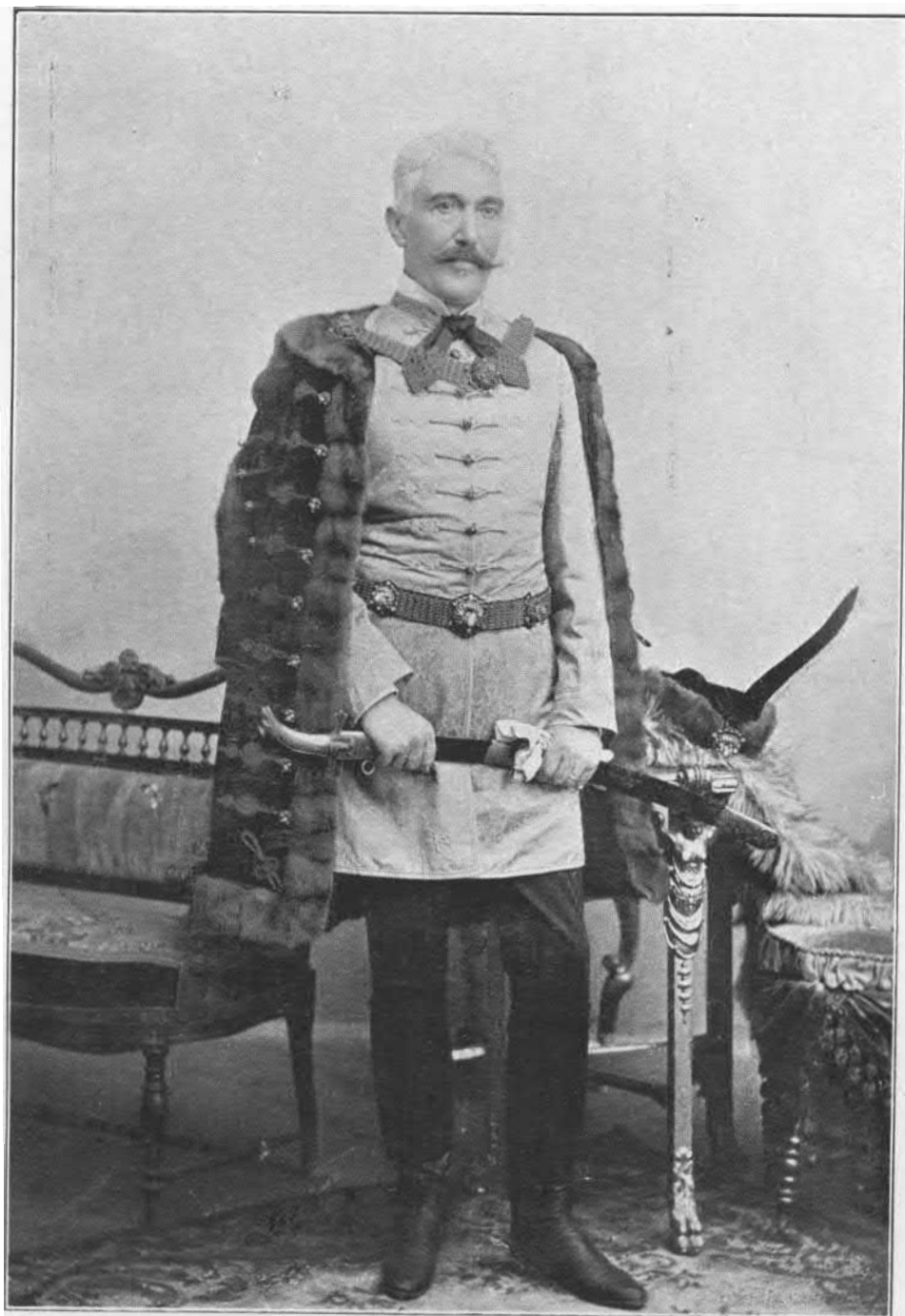
Nádasdi Sárközy Aurél. 1894. augusztustól. Akinek fáradtságos tevékenységét, szorgalmas munkásságát, önzetlen odaadását egy szomszéd vármegyének közszolgálatában eltöltött 25 óv dicséri s ki e hosszú éveken át a közjónak szolgálva nemes példát hozott magával, az ne csodálkozzék, ha a szeretett előd távozása után is, lelkesedéssel s egy tekintélyes vármegye közbizalmával fogadtatik!

A közöröm érzete töltötte el Komárom vármegyét, midőn az 1894. augusztus 10-én Ischlben kelt legfelsőbb királyi kézirat hírül hozta, hogy Komárom vármegye s Komárom szab. kir. város főispánjává Sárközy Aurél neveztetett ki Idegen vármegyéből jött, de neve és szereplése nem volt ismeretlen. Puszta-Pettenden, Fejér vármegyében született 1845. június 12-én. Atyja, hazánk egyik kiemelkedő nagysága volt: Sárközi Kázmér, az 1847. évi alnádor. Hosszú s kiváló szereplés jutott e nagy férfiúnak, kinek hosszú szereplését mindenütt termékenység kísérte. 1832—1845-ig Fejér vármegye első alispánja és követe; 1845-ben királyi tábla bíró; 1847-ben alnádor; 1861-ben báró Vay Miklós kancellársága idejében septemvir 1869-ig, amikor nyugdíjba vonult, a Szent István rend kiskeresztjével kitüntetve. Sárközy Aurélt szülői az elemi iskolák ideje alatt otthon tartották; nemes gondolkodású anyja, telegdi Csanády Johanna, a maga védszárnyai alá vette s nevelő segítségével, a családi körben tanította; később egy előkelő budapesti intézetbe adta, hol 1864-ben kitűnő eredménnyel tette le az érettségét. Édes atyja nyomdokán ő is a jogi pályát választotta s a budapesti egyetemet hallgatta, ott tévén le a jogi vizsgáit is. Komolyság és munkaszeretet jellemezték éveiben, s nem is csoda; a fiú, ki szemtől-szemig láthatja, mint munkálkodik és fárad édes atyja magas

állásaiban, kinek a legközvetlenebb közelségben van alkalmá meggyőződni, nagynevű atyja miként szolgálja a királyt s hazáját, mint dolgozik még késő éveiben is a közjó előmozdításán: nem lehet más, mint követője atyjának, ki szépet és nemeset, jót és magasztosai látott. Ily léghörből lépett a megyei közszolgálat terére, midőn arra Szögyény Marich László meghívta, s a fiatal jogászt, hajlandónak mutatkozván, az 1869. június 14-én tartott megyei közgyűlésen tb. aljegyzővé nevezte ki. Lelkének teljes odaadásával kezdte meg pályáját; nagy ambícióval végezte a reá bízott teendőket s avatott és szorgalmas hivatalnoknak bizonyult; jutalmát csakhamar el is nyerte, mert 1872-ben már, az április 8-án megtartott általános tisztújításon tb. főjegyzővé neveztetett ki. Ezen állásában azonban csak egy fél esztendeig működött, mert úgy kívánta a közszolgálat érdeke, hogy egy járást Sárközy maga vezessen, megválasztott még azon év október havában szolgabíróvá, mely minőségében hat évig szolgálta vármegyéjét.

Sárközy szereplése a megyei közszolgálat terén nyilvánvalóvá tette, hogy magasabb látkörrel bír s tágabb munkakört kíván, hol tanulmányaival párosult gyakorlati képzettségeit is értékesítheti. Fellépett 1878-ban a csákvári kerületben, mely odaadó lelkesedéssel meg is választotta országgyűlési képviselőjének; majd Karczagot képviselte, s mint a törvényhozás tagja csakhamar ismeretes lett a parlamentben. Mandátumát azonban csak 1885. május haváig tartotta meg; ekkor ugyanis alispán változás lett Fejérmegyében. Boné Gézátt kinevezték a közigazgatási bíróság ítélő bírájává: Fejérmegye közönsége pedig, annak örege-apraja, Sárközy Aurélt kiáltotta ki alispánjává. Nem is kellett jelölni senkit! Az alispáni szék üresedése magával hozta Sárközy Aurélt egyéniségét, akinek neve jelszóképen zúgta végig a vármegyét; meg is választották, egyhangúlag s oly lelkesedéssel, mely eltörölt a megyében minden más gondolatot is! Alispánságát ki tudná leírni? Áldásos volt minden alkotása, s minden alkotását vármegyéje javára tette. Megépíttette a lovas-kaszárnyát; a megyeházát díszesen restauráltatta, a megyei közigazgatást egészében felfrissítette; a megyei tisztviselők nyugdíjalapját szervezte s számos intézkedést tett, melylyel megyéjének jólétére törekedett. Ily széleskörű munka közepette irányult reá a figyelem, s midőn Komárom vármegye egyik legszeretettebb főispánjától — Rudnay Bélától, akivel a legpéldásabb viszonyban volt — búcsúzott, nevezte ki 1894-ben Sárközy Aurélt. Ezen kinevezést amily örömmel fogadta Komárom vármegye, annyira az egyéni tulajdonságok kiválósága döntötte el; ebben az igazi érdemek, a kötelességek hű teljesítése találtak elismerésre a legfelsőbb helyen. Már előzőleg is 1892-ben III. o. vaskorona renddel tüntettetett ki 1893-ban kamarási méltóságot nyert.

Sárközy Aurélt neve összeforrott Komárom vármegye történetével: dicső atyjának példányképét tartja szemé előtt s annak nemes munkálkodásával, a magyar szabadság és felvilágosodás zászlajával, tevékenységének teljes erejével vezeti és viszi előre vármegyéjét!

NAGYKLOPOTIVAI POGÁNY KÁROLY
Krassó-Szörény-vármegye főispánja.

Krassó-Szörény vármegye főispánjai.

Weitek. 1200.

Sebus. 1214. „Sebus Crossovien“. Így fordul elő egy 1214. évi oklevél záradékában a főispánok között.

Vilmos. 1241.

Domonkos Amseim. 1270

Lőrincz. 1271—1274. Krassó- és Kevemegyék főispánja. „Comite de Keve el de Karasu“ (Hazai okmt. VII. 142.) 1273-ban főpohárnokmester.

Herbord. 1274. Főlovászmester; Bsranya főispánja is. (Századok 1870. 347.)

Miklós. 1274. (Fejér Cod. D. VI. 1, 264.)

Ugrin. 1279. (U. o. VII. 2, 304.)

Lőrincz. 1291. Előbb Szörényi bán.

Simon. 1318—1321. Mihálysomlyói várnagy fia „Magister Simon filius Mychaelis Comes de Somion et de Karasou.“ (Századok 1880, 73. 5.)

Széchényi Farkas Tamás. 1347—1348. Aradi főispán.

Nielinns. 1348.

István. 1355. Tamás fia; harami várnagy, „castellanus de Haram.“ (Fejér C. IX. 2, 457.)

Pelsőczy Bebek Dénes. 1355. Egyúttal főlovászmester is.

Heem Benedek 1366. Mármaros és Pozsony valamint Szatmármegyék főispánja. „Magister Benedictus filius Pauli, filii Heem, Comes Fothmariensis et mormorusiensis.“ (Fejér C. D. II. 3, 301.) Királya által Olaszországba küldetett követségbe s az itt szerzett érdemeiért neveztetett ki Krassó és kévői főispánná. 1368-ban bolgár országi bán.

Koroghy István. 1383—1389. Mácsoi bán; baranyai főispán. Mária királynő kedvelt embere; életét is kész volt a királynőért feláldozni, hogy Palisna János kezeiből megszabadítsa, amiért Palisna elfogta Koroghyt s elzáratta; de később kiszabadult s ismét a királynő oldala mellé állott.

Marczaly Miklós. 1399. István fia. „Nos Nicolaus, Filius Stephani, Comités Theme-sien8is, Judicis Cumanorum, ac inter cetera Comitatus Crossosiensis“. (M. t. tár. XIX 180.)

Ozorai Pipo. 1405—1407. Arad. Csanád- és Temesmegyék főispánja is. (Századok. 1872, 393.)

Raguzai Thallóczy-Frank. 1432—1436. „ Tballóczy-Frank de Ragusio.“ Heves- és Krassó megyék főispánja.

Ezután hosszú ideig nem találkozunk Krassó megye főispánjaival. E megye ugyanis 1464-ben megszűnt, illetve egész terjedelmével Szörény megyébe olvadt; Szörénynek pedig nem voltak főispánjai, mert ez az erdélyi fejedelmek által kormányoztatott; mikor azonban Weteráni visszafoglalta Karánsebest, kezdett Krassó is éledni, de ezután már Szörénnyel együtt, mint Krassó-Szörénymegye kormányoztatott.

Hallerkői gróf Haller József. 1783—1784.

Dezséri Bachó János 1785—1802.

Báró Püchler József. 1803—1819. Sziléziai család, melynek egyik ága hercegi rangra emeltetett.

Báró Wenckheim József. 1819—1824. Aradmegye főispánja is.

Poborsini báró Forray András. 1824—1830.

Losonczy Gyürky Pál. 1830—1845. Helytartó.

Szuboticzai Kiss András. 1845—1848. Helytartó.

Tövési Faur János. 1867—1872.

Ivánkovics György. 1872—1876. Ritka képzettségű férfiú. Mellette volt titkári minőségben Jakabffy Imre a megye volt főispánja.

Ujfalusi Ujfalussy Miklós. 1876—1880.

Tabajdy Károly. 1880—1882.

Viszáki Patyánszky Elek. 1882—1883. Csak néhány hónapig volt a megye élén.

Tabajdy Károly. 1883—1886. Másodízben. Szeretett főispánja volt a megyének. A közigazgatás minden ágazatában mélyreható figyelemmel vizsgálta s szerette megyéjét; újításokat hozott be, de mielőtt teljesen belekezdhetett volna alkotásainak meghonosításába 1886-ban meghalt..

Jakabffy Imre. 1887—1899. Budapesten 1850-ben született. Iskoláit Budapesten és Esztergomban végezte s a jogot Pozsonyban fejezte be. Huszonkét éves korában már a megye t. aljegyzője; innen Ivánkovics főispán hívta meg titkárává s 1875-ben a megye első aljegyzőjévé lett; 1880-ban főjegyző majd néhány hó múlva árvaszéki elnökké választott. Kitűnő képesítése, szakavatott jártassága, a közigazgatás minden irányában edzett kezekkel dolgozott s mint egy reformátor jelent meg a megye színterén; ez okozta, hogy két év múlva 1882-ben a megye kitűnő lelkesedése között választott alispánná. Jakabffy alispánsága a megye haladása és emelkedése, mely 1887-ben a megye főispán székébe ülteté. Működésének ritka sorozata közmondásossá vált s 1899-ben belügyminiszteri államtitkárrá neveztetett ki, mely állásában 1900. közepéig működött. Jelenleg országos képviselő.

Nagyklopotivai Pogány Károly. 1900-tól. Nagyklopotivai Pogány Györgynek, Alsó-Fejér és Hunyad vármegyék néhai szeretett főispánjának fia. Pogány György emléke, a gazdagok termeiben s a szegények viskóiban egyaránt él. Ritkán akad oly népszerű férfiú, kihez a nép oly közvetlenül tudna ragaszkodni, mint Pogány György; hagyományos lett az ő nemes lelke, népszerűsége a vármegyékben, hol főispánkodott; sőt annyira a közszeretet tárgya volt, hogy a havasok legelre ej tettebb viskójába is bátran bekopogtatott; ez a név: Pogány György ott is ismeretes volt. E szép emlékezetű s jeles főispánnak fia Pogány Károly, ki Nagy-Enyeden, 1848-ban született. Elemi iskoláit otthon végezte el s tanulmányának továbbfolytatására a Bethlen főtanodába adatott. Egyideig itt tartózkodott s a gimnázium többi osztályait Kolozsvárott fejezte be. Atyjának kívánsága szerint a jogi tudományok hallgatása végett Budapestre ment, hol a vizsgákat kitűnő sikerrel le is tette. Jövőjének egyengetése czóljából tanulmányait tovább folytatta; s nem elégedett meg azzal, hogy jogi vizsgáinak birtokába jutott, hanem az akkor előirt bírói vizsgát is megszerezte 1865-ben. Pogány Károly szorgalmáról s alapos képzettségéről szülő vármegyéje is tudomást vévén, sietett megnyerni magának s felszólította, nem lenne-e hajlandó a megyei tisztikar tagjává lenni? Örömmel vállalkozott a felszólításra s 1865-ben ki is neveztetett Alsó-Fehérmegyébe tiszteletbeli aljegyzővé. 1866-ban azonban, mint képzett fiatal ember, az erdélyi udvari kancelláriához ment, hol mint tiszteletbeli gyakornok működött egyideig. Főnökei látván benne a törekvést, munkaszeretetet, azt az alapos tudást mit e hivatalba magával hozott, csakhamar kineveztetett fogadalmazósegéddé, majd fogalmazóvá, s ily minőségben munkálkodott a kancellária felosztásáig, illetve a felelős magyar minisztérium kineveztetéséig. Ekkor lett a belügyminisztériumban fogalmazóvá, majd rövid idő alatt — 1870-ben miniszteri titkárrá. Odaadó munkássága s a széles ismeret kör a szolgálat minden terén, szép hírnevet szerzett a fiatal miniszteri titkárnak s annak köszönhetette, hogy a vajda hunyadi járás kiszóllította a hivatal Íróasztala mellől, hogy tehetségének,

alapos tudásának szélesebb teret nyújtson. Megválasztotta e kerület 1875-ben országgyűlési képviselőjévé. A választás nem esett méltatlanra; a választók reménye nem maradt teljesületlen.

Pogány Károly, szabadelvű programmal elfoglalva helyét a parlamentben, széleskörű tevékenységet fejtett ki, részt követelt magának a munkából, az üdvös intézmények minden mozzanatából; mindjárt be is választották a közigazgatási bizottságba. Sokoldalú munkálkodása mellett nem feledkezett meg Hunyadvármegyéről, mely őtet mandátummal látta el. Nem maradt békében, lelke nem tudott beletörödni, míg ki nem eszközölte, hogy a dicső Hunyadiak egykor nevezetes vára nem restauráltatott. Sokat fáradozott ez érdemben; nem nagy hanggal kezdte működését, hanem tettel; nem külsőségekkel, hanem bizonyítékokkal; de ezenkívül nagy gondot fordított a vasműipar fejlesztésére is, mely Hunyad-vármegyének egyik legnevezetesebb s legvirágzóbb ipara.

Ily munkálkodás s megyei érdeme meghozta a maga gyümölcsét; meghozta, hogy azt egy vármegye jólétének oltárára helyezze. Krassó Szörény-vármegye ez, melynek főispánjává 1900-ban ki neveztetett.

Nagy ünneppel s az öröm és közbizalom megnyilatkozásai között fogadta e nagy s tekintélyes vármegye Pogány Károlyt, mert a mit hitt és amiben bízott azt ma kézzelfoghatólag látja, hogy a magyar nemzeti eszmének, a kulturális és közgazdasági haladásnak lelkes és fáradhatlan harczosa, a ki magas állásában nem a méltóságban, hanem odaadó munkálkodásában keresi tettevégyó lelkének üdvét.

Liptó vármegye főispánjai.

Petrik. 1222. Máté fia, IV. Béla hű embere kit mindenüvé követett. Mihály. 1253.

Detrik. 1263.

Mihály. 1264.

Drugeth Miklós. 1289. Vilmos palatínus testvérje. Ő volt a királyi gyermekek nevelője, mikor Zách Feliczián a király családjára rontott. Lajos király is igen kedvelte, salernói várnagygyá tette; turóczi és liptói főispánná nevezte ki s országbírói méltóságra emelé.

Demeter. 1298—1304. „Demeter magister.“

Donch. 1304—1312. Másként „Dominék“ névvel említettik.

Donch. 1312—1339. Domonkos fia. Komáromi főispán is.

Tamás. 1340—1351. Péter fia. Körösi főispán. „Nos magister Thomos filius Petri comes Liphthoviensis, Crisiensis et Castellanus de Chokaken“ (Aujonkori okmt. 356., 372.)

Bubek István és György. 1352—1388. Domonkos fiai. Zsarnok lelkű férfiak, a miért 1343-ban Lajos király meg is feddette őket. „Magistris Georgio et Stephano dictis Bubek Comitibus Liphthoviensibus mandassit.“ (M. tört. tár. IV., 34.)

Bebek Imre. 1388—1391. Beregi főispán is.

Goránszky Miklós. 1406—1418.

Garay László és Dezső. 1433—1440. Baranyai és Bodrogi főispánok is.

Rikolffi Fogas László. 1441—1449. Tarkói Rikolffi László néven is előfordul. 1435-ben Liptó-Ujvárt nyerte királyi adományul; később János testvérével együtt volt főispán mindazonáltal Komoróczy Péter megfosztotta úgy birtokaitól mint főispáni méltóságától.

Szentmiklósi Pongrácz. 1451—1464, „Nos Pangracius de Sancto Nicolao Comes Liptoviensis.“ Hatalmas embere korának, de egyszersmind törhetlen hűve a Hunyady háznak. Ő vívta ki a szendrői csatát s üldözte a Hunyadyak ellenségeit; turóczi főispán is.

Komoróczy Péter. 1464—1473. Nagy olygarcha. Már Rikolffi László alatt is teljesen magához akarta ragadni a hatalmat, mit végre 1464-ben teljesen elért. Mátyás azonban, midőn 1473-ban Lengyelországi útjából visszatért, főispáni állásától s javaitól megfosztotta.

Tarkóy Tamás. 1474—1482. Nem sokban különbözött elődjeitől. 1482-ben önkényt vált meg hivatalától.

Csecse Máté. 1486—1490. „Quod fidelis noster dilectus Egregius Mathus de Czece, Comes Liptoviensis.“ (Hazai okmt. VII., 479.)

Csicsói Kiss Mátyás. 1491. Margit nevű leányát Balassa Ferencz Szörényi bán vette nőül.

Zápolya János. 1495—1526. Liptó-vármegyét harmincz éven keresztül Zápolya János, Magyarország királya kormányozta.

SZMRÉCSÁNYI ARISZTID
Liptó-vármegye főispánja.

Pekrovinaï Pekry Lajos. 1583—1536. Ferdinánd királynak, kezdetben szeretett embere volt, mert hiszen ő foglalta vissza Hradik és Likava várát, s verte meg Bánffy Jánost Horvátországban; mivel azonban egy vendégség alkalmával 1539-ben I. Ferdinánd „sok német hallatára fitos pelbárt“ névvel illette megfosztotta főispánságától s Grácban elzárattott. (Budai. III. 87. Századok. 1875. 33.)

Báthory Endre. (Bonaventura) 1554—1566. Ecsedi Báthory András szatmári főispán és Rozgonyi Katalin fia. Tárnokmester, országbíró, erdélyi vajda, a királyi hadak főkapitánya szatmári és szabolcsi főispán. Kezdetben Szapolyai pártján állott, de később teljes erejéből Ferdinándot támogatta. 1566-ban az óvári táborban halt meg.

Lepoglavei Krusich János. 1566—1581. Péter fia. Vitéz férfiú; majdnem egész életét a háborúkban töltötte el.

Illyésházy István. 1582—1609. Egy magasan kiemelkedő férfiú, kinek még nagyobb szereplési köre van, ha hűtlenségi perbe nem fogják. Liptó, Trencsén, Turóczmegyék főispánja. Midőn 1581-ben kihirdették a megyegyűlésen, hogy Illyésházy a főispán, a közgyűlés heves kitöréssel foglalt ellene állást de mégis Illyésházy győzött.

Illyésházy Gáspár. 1609—1648. Árvamegye főispánja is.

Illyésházy Gábor. 1648-ban.

Illyésházy György. 1648—1679. Troncséni főispán is.

Gróf Illyésházy Miklós. 1679—1685. Ferencz fia. 1678-ban grófi rangra emeltetett. 1715-ben kancellár.

Gróf Illyésházy József. 1724—1766. Miklós fia; a király főasztalnoka.

Gróf Illyésházy János. 1766—1785. József fia. Septemvir.

Báró Prónay László. 1785—1790. Csanádmegye főispánja is.

Gróf Illyésházy János. 1790—1799. Másodsor.

Gróf Illyésházy István. 1800—1838. János fia. Született Pozsonyban 1762-ben Vitézi tettekre termett férfiú, ki a Hóra lázadásban kitüntetőleg harczolt. Belső titkos tanácsos és aranygyapjas vitéz. Az utolsó Illyésházy!

Báró Majthényi Antal. 1840—1848. Adminisztrátor.

Id. Szentiványi Márton. 1860—1861.

Id. Szentiványi Márton. 1865—1893. Született 1815-ben. Húsz éves sem volt, mikor a megye H. aljegyzője lett, míg 1837-ben ügyvédi oklevelet nyert. 1840-ben főszolgabíró, 1844-ben főjegyző. 1848-ban orsz. képviselő. Kitűnő szónok s munkás fia volt hazájának s a megyének 1861-ben főispánná neveztetett ki. Belső titkos tanácsos s több rendjel tulajdonosa. Nevezetes azon beszéd kezdete, mit Szentiványi, gróf Széchenyi István halálakor, a gyászisteni tiszteleten mondott. „Magyarország gyászba öltözött; a haza siratja. Legjobb fiát, a nemzet legelső napszamosát: született 1791-ben, meghalt egy nyavalyában, mely minálunk járvány, neve: honszeretet; s mert e nyavalyában mód nélkül szenvedett, s mert ez ellen jelenleg orvosság nincsen, meg kellett halnia!

Kürthy Lajos. 1894—1900. Zólyomi főispán is.

Szmrecsányi Arisztid. 1900. októbertől. Egy nagy s fényes múltú család tagja tartotta 1900. október 29-én főispáni székfoglalóját Liptó-Szentmiklóson; ki szülő vármegyéjében a legmagasb polczra emelkedvén, bizonyosságot tesz, egy hosszú, csüggedetlen munkában folytatott érdemes életnek kimagasló erényeiről: Szmrecsányi Arisztid volt ez! 1837. december 22-én született, családja ősi fészkeben, Liptó-Szmrecsánban. Elemi tanulmányait a családi kastély ősi tűzhelye mellett kezdte meg, hol sokszor hallott elődeinek erényeiről, hazaszeretetéről, munkás életéről, nemes példáról. Így az ifjú lélek már gyermekkorában, telve szép tulajdonokkal, fényes vonásokkal lépte át a középiskola küszöbét, melyet Rózsahegyen kezdett meg, Miskolczon s Besztercebányán folytatott s Lőcsén fejezett be. Az akkori világban a nagy családok sarjai be szokták érni azzal, hogy a középiskolákat elvégezzék s hazatérnek gazdálkodni. De Szmrecsányi Arisztid nem követte korának ifjait, szokásait, Budapestre ment, hogy ott a jogot végezhesse. 1859—1862-ig hallgatta a jogot s tanárainak dicséretei között fejezte is azt be. — 1862-ben szép képzettségével

tért haza s átvette atyai birtokait, melyeken mintagazdaságot folytatott. De aki azt hinné, hogy csak gazdálkodott s ez idő alatt „beatus ille qui procul negotus“ az nagyon csalódná! Ezt az időt használta fel, hogy a nagy ambícióval s szeretettel folytatott jogi tanulmányainak mélyére hatolhasson. Az erdők tömkelegéből, a mezők-rétek munkáiból ha fáradtan tért haza nagy kényelemmel édesgető otthonába, nem a pihenést választotta, hanem előszedte könyveit s teljes lelki örömmel foglalkozott a szociológiai s nemzetgazdasági tudományokkal, melyeket minden irányban nagy sikerrel művelt. Odaadó, fáradhatlan búvárkodásának fényes szellemi kincse lett: 1873-ban „Önálló vámterület és Védvám“ cím alatt meg jelent kitérő munkája.

E munka nagy feltűnést okozott; s nemcsak a napi sajtó s az illetékes szakkörök között képezte a beszéd tárgyát, hanem a kormány is, igen kedvező méltatásban részesítette, s ami csak kiváló férfiakat illethet meg, 1882. ápr. 14-én a magyar tudományos akadémia meghívta nemzetgazdasági szakosztálya által, hogy tartana felolvasást, Liptómege kulturális és nemzetgazdasági viszonyai felől; Szmrecsányi elfogadta a meghívást; megtartotta akadémiai felolvasását s fényesen igazolta be, hogy aki otthon gazdaságával foglalkozva, szabad idejét a tudományoknak áldozza: mire képes! Tudósnak bizonyult a maga szakmájában, s eszméit oly mélyreható logikával, kétségbevonhatlan tudással fejtegette, hogy a hallgatóság éljenzéssel fogadta a tudományos felolvasást s híre ment az országban Szmrecsányi szellemi nagyságának! E felolvasás szövege meg is jelent a „Budapesti Szemle“ 1901. évi május havi füzetében. Amint a tudományos téren aratta babérait, nagy gazdasága mellett élénk részt vett a megyei közéletben; 1880-ban már ott látjuk fáradhatlanul működni a közigazgatási bizottságban mint annak előadóját. Teljes erejével s lelkesen dolgozott anynyira, hogy midőn 1882-ben az erdészeti bizottság elnöki tisztje megürült, csak Szmrecsányit óhajtották a közvélemény, ki ez állásra úgyis mint szakférfiú, úgyis mint csüggedetlen munkása a köznek, csak egyedül volt hivatva.

Közszájon forgott, hogy a megyei közigazgatási ügyek legélénkebb szemlélője, legodaadóbb munkása Szmrecsányi volt; ki nem nagy hanggal s feltűnéssel dolgozott; ellenkezőleg nem akarta magát észrevétni, s sikeres munkálkodásaiért a közjó érdekében, soha sem keresett semmi dicséretet, semmi tömjéneztetést, visszavonult; csendben tervezett magában, s alkotott a köznek nyilvánosan I Ily önzetlen s egy emberöltőn keresztül folytatott munkásságban kereste fel őt a kormány bizalma, midőn 1900. október 2-án, annak előterjesztésére Liptó vármegye főispánjává neveztetett ki.

Lelkes örömmel fogadta a kinevezést a vármegye közönsége, s tisztikara; mert hosszas szerepléséből tudta, hogy egy férfiút nyert, aki zászlójára a jog, törvény és igazság“ szent ígét írja, ki ezen három vezérelvnek szigorú alkalmazása mellett a kötelességtudás, a kiapadhatlan szorgalom és munkásság nemes példájával ad útmutatást arra, mint kell a közjón munkálni, miben nyújthat segédkezet a közönségnek s tisztikarának, s mit követelhet mindkettőtől egyaránt. Kormányzása dicsőségesen bearanyozza Szmrecsányi eddigi életét s működését. Édes otthonában vármegyéje jólétéért végzi munkáját. Az ő öröme, a vármegye öröme; az ő büszkesége, a vármegye büszkesége, mert gondoskodásának egyedüli tárgya a kormányzatára bízott ezen vármegye boldogítására irányított törekvés!

CSIKSZENTMIHÁLYI SÁNDOR JÁNOS

Maros-Torda-vármegye

és Maros-Vásárhely szab. kir. város főispánja.

Maros-Torda vármegye főispánjai.

A megyék kikerekítése alkalmával 1876. évben, a volt Marosszék, a volt Tordamegye felső kerületével egyesítettén, Maros-Torda vármegye nevet kapott. Mint ilyen első alkotmányos főispánjának.

Uzoni gróf Béldy Gergely neveztetett ki 1876—1883-ig. Ő volt az utolsó maros-széki főkirálybíró. Mint főispán, kiváló érdemeinél fogva val. b. titkos tanácsos lett, s Maros-vásárhely díszpolgárává választotta.

Losonczi Báró Bánffy Zoltán. 1883—1891. Született Beresztelkén 1841-ben. Iskoláit a kolozsvári reform, főtanodában kezdte meg mely után külföldre ment. 1859-ben, az olasz hadjáratban a magyar emigránsok táborában tűnt ki. Innen a Szilágyságban levő nagy-falui birtokára ment gazdálkodni, majd Beresztelkére, 1883-ban, mint a közügyek vezére neveztetett ki a megye főispánjává.

Bárány Kemény Kálmán. 1891—1895. Alsó-Fehérmegye volt főispánja. Majd mint helyettes főispán.

Sándor János működött a megyében 1895—1896. közepéig.

Oroszfői Mikó Árpád. 1896—1901. Erdély egyik legismertebb s legkiválóbb családjának tagja foglalta el 1896-ban a megye főispáni székét. Oly öröm s a lelkesedés oly közvetlen megnyilatkozásai fogadták, milyennel kevés főispán dicsekedhetik. Atyja, Erdély egyik kiemelkedő nagysága, Csikszéknek 1848/49-i kormánybiztosa. Tudományosságáról, nemes tulajdonairól, lángoló hazaszeretetről volt ismeretes s emléke a hazában élni fog; 1849. után bujdosott egy ideig, de elfogták s a haditörvényszék négy évi fogságra ítélte, mit Josefstadtban ki is töltött.

Ennek a nagy férfiúnak fia Mikó Árpád, ki 1861-ben Gyergyó-Alfalun, Csikmegyében született. Első kiképezését otthon nyerte szülői védszárnyai alatt s a gyínnasiumba Maros-vásárhelyre küldetett. Éltrevalósága már az iskola falai közt feltűnt, s mikor a jogot Budapesten hallgatta, társai közül sokan szép jövőt jósoltak neki. Mindenki iránt előzékeny, szorgalmas, munkaszerető s vonzó modorú fiatal emberként szerették. Alig végezte el a jogot, 1880-ban szülőmegyéje iparkodott megnyerni s kineveztetett Osikmegye tiszteletbeli aljegyzőjévé, mit 1881-ben a valóságos aljegyzőség követett. Nagy szeretettel töltötte be hivatalát s 1883-ban meg is választották főszolgabíróvá. A tevékenység mit itt kifejtett, köztudomású lett az egész megyében. Hivatali sokoldalú teendői mellett, minden téren feltűnt az ő egyénisége s szelleme; ő alakította meg — mint főszolgabíró — az erdélyi magyar közművelődési egyesület legelső vidéki választmányát, melynek elnökévé — egyhangúlag meg is választott; mindenütt, hol a közjó érdekében kellett működni, zászlóvivő volt; szervezte az alfalvi tűzoltó egyletet s ennek is ő lett főparancsnokává. Bevegyült népeink minden rétegébe, hogy példát adjon mint kell a köz érdekében fáradni. 1882-ben a róm. kath. status gyűlés képviselője, 1883-ban egyházmegyei főgondnok. Ahol csak szerepelhetett mindenütt lelkes, hasznos tagja

volt a mozgalomnak. Mi sem természetesebb mint az, hogy képviselőnek kéretett fel a gyergyó-szent-miklósi kerületben, hol a választók nagy öröme a jelöltséget elfogadta; a mandátum az övé lett megpecsételve a választók szeretetével s bizalmával; a kerület hölgyei pedig értékes aranyhímzésű zászlóval lepték meg ragaszkodásuk s örömük zálogául. Mikó Árpád neve a házban is ismeretes lett, nemcsak mint körjegyző szerepelt, de tagja lett a II. bíráló bizottságnak is. Nem volt az országban ahhoz fogható szeretetteljes viszony, mint a minő létezett Mikó Árpád és választó kerülete között. Munkás szereplésében találta a kormány bizalma is, mikor 1894-ben Udvarhelymegye főispánjává nevezetett ki, hol 1896-ig kormányzott. Mikó Árpád a hivatalban kezdte meg működését, tehát mint a közigazgatás avatott mestere vette át a megye kormányzását. Igazságossága s az odaadó gondoskodás mit megyéje iránt tanúsított, feledhetlenné tették e megyében, midőn abból 1896-ban Maros-Torda vármegye s Maros-vásárhely szab. kir. város főispánjává lett kinevezve. Mint ismert munkást üdvözölte e vármegye mert tudta, hogy a köteleességek hű teljesítésének példánykópét nyerték Mikó Árpádban. Székfoglalójában amit hangoztatott be is váltotta; hogy kiválóan akar gondoskodni a jó közigazgatásról, olyanról, mely nem a bürok számára, hanem a közönség érdekében dolgozik. Kulturális és közgazdasági, valamint a társadalmi köteleességek terén Mikó az első volt, ki politikai válaszfalat nem húzott s mindenki irányában részrehajlatlanul nyújtotta segítő jobbát — a közjó emelésére. 1901. október 30-án, saját kérelmére, buzgó szolgálatának a legfelsőbb helyről való elismerése mellett, mentetett fel. Utódja lett

Csikszentmihályi Sándor János. 1901. végétől.

Az ősi székely főnemes *Sándor* családnak sarja, a régi székely törzsszerkezet rabonbánjainak utóda, született 1860. november 14-én Maros-Vásárhelyit, hol atyja mint királyi Ítéltáblái bíró állandóan lakott. Atyja idb. *csikszentmihályi Sándor János* nagybirtokos, kir. Ítéltáblái bíró, anyja *nagyajtai Lázár Emília*.

Középiskolai tanulmányait Maros-Vásárhelytt kitűnő eredménnyel végezvén, előbb katonának készült és a bécsi katonai műszaki akadémiának első évfolyamát kitüntetéssel végezte. Atyja kívánságára azonban a katonai pályával szakítván, a budapesti egyetemen a jogi pályára iratkozott be s a tanfolyamot végezvén, ugyanott tette le a vizsgákat is. Egyidejűleg az egy évi önkéntesi szolgálatot is teljesítvén, az államvizsgát és tiszti vizsgát sikeresen és majdnem ugyanazon időben letette s ennek alapján a 2-ik számú huszárezredhez tartalékos hadnagynak nevezetett ki.

Közigazgatási szolgálatát 1882. novemberben kezdte meg, a mikor *Béldy Gergely* főispán által Maros-Torda vármegye tiszteletbeli aljegyzőjévé s alig pár hónap múlva — ezen új intézmény felállításával — közigazgatási gyakornokká nevezetett ki. Ezen minőségben egy rendes aljegyző teendőit végezte s e mellett *Béldy Gergely* főispán s még inkább utóda, *br. Bánffy Zoltán* által a titkári teendőkkel is ő bízott meg.

Az 1883. óv végén megtartott általános tisztújítások alkalmával Torda-Aranyos vármegye intéző körei által ezen vármegyébe hol családjának mezőkapusi ősi birtoka fekszik, meghívatván, közfelkiáltással a marosludasi járásba szolgabírónak választatott. Innen kezdve négy és fél éven át mint szolgabíró és tiszteletbeli főszolgabíró hivatalos kötelességeit mintaszerű pontossággal teljesítette s nemsokára a vidék összes társadalmi és közgazdasági intézményeinek vezetői sorába küzdötte fel magát, úgy a marosludasi társalgó kör, tűzoltó-egyesület, sétatér stb. helyi egyletek, mint különösen a marosludasi takarékpénztár alakítása és a maros-ludas-besztercei vasút kiépítése körül kifejtett tevékenysége által közszeretetei és elismerést vívott ki.

Itt nyílt bővebb alkalmá közelebről megismerkedni a vármegye közéletének vezéreivel s köztük magával *gróf Bethlen Géza* főispánnal, ki felismervén az ifjú szolgabíró kiváló tehetségeit, amint ezen állás szerveztetett, maga mellé főispáni titkárnak hívta meg. Ezen új állásában, mint gr. Bethlen Gézának feltétlen híve és teljes bizalmának örvendő munkatársa, részt vett ezen főispánnak a vármegye közigazgatásának javítására célzó, eredményeiben messze kiható munkálkodásában, mely nem csak a vármegyében, de annak határain túl is, széles körben nyert méltó elismerést. Eközben nagyobb külföldi utat tett s a belügyminiszter

ajánlatával ellátva, a gyakorlati közigazgatást tanulmányozta különösen Franciaországban, hol a versaillesi prefektúra központján, külhivatalainál, sőt egyes községeiben is heteken át közvetlenül ismerkedett meg az ottani közigazgatási eljárással és észlelte annak gyakorlati eredményeit.

Kiváló tehetségei, nagy munkaereje és széleskörű ismeretei azonban nemcsak főispánjának, de az egész vármegye közönségének elismerését, az osztatlan közbizalmat nyervén meg számára, már az 1889. évi tisztújítás alkalmával Torda-Aranyos vármegye közönsége az alig 29 éves ifjút egyhangú lelkesedéssel alispánjává választotta, új és önálló tért jelölve ezáltal munkásságának méltó helyet szervező és alkotó képességének.

S „*az ország legfiatalabb alispánja*“ méltó letéteményese volt a közbizalomnak, fontos állását mindenre kiható figyelemmel és rendkívüli tevékenységgel töltötte be. Már működésének első évében a közigazgatás javítása, a közszolgálat terén megkívántató pontossággal s ennek érdekében a tisztviselők hatáskörének és feladatának körvonalozása tárgyában fogamatba vett intézkedései által nemcsak hogy a legszélesebb körben feltűnést keltett, hanem a közigazgatási szakirodalomnak nyilvános elismerését vívta ki, ugyannyira, hogy a „Magyar Közigazgatás“ 1890. évi 18-ik számában közölt „*Egy alispán*“ cím alatti vezércikkében részletesen foglalkozva az általa életbeléptetett intézkedésekkel, követendő példaként állítja az ország többi alispánja elé.

Alispánsága egy új korszak kezdetét jelöli a megyében. Rövid két év alatt nemcsak a vármegye ügykezelésénél, melyet bürokratikus nyúgeitől megszabadítani igyekezett és a pénzügyeknél, melyeket példásan rendezett, ért el nagy eredményeket; hanem a közigazgatást a társadalmi étellel egybekötve, minden vonalon pezsgő életet indított meg. A mezőségi utak kiépítésének nagy műve, a torda-hasadéki-, podságai- és más turista utak és forgalom létesítése, az „Erdélyrészi Kárpát-Egyesületnek“ a vármegyében százat meghaladó tagot gyűjtése (melynek elismerésül az E. K. E. egyik központi alelnökévé választotta), az új kórházépítési alap létesítése, a gazdasági egyletnek a vármegyével való összekapcsolása s végül a *vármegyei takarékpénztárnak* létrehozása és ezáltal a vármegye területén még mindig fenállott 10—12%-os kamatláb teljes kiküszöbölése, mind oly művek, melyek általa helyes irányban megindítva jövő fejlődésük alapjait magokban hordozzák és Torda-Aranyos vármegyének a gyors és megbízható adminisztráció mellett gazdasági előrehaladását, vagyonosodását és kulturális felvirágzását biztosítják.

Sokoldalú tevékenysége, kiváló szakképzettsége, nagy organizáló ereje csakhamar reáirányozták az illetékes körök figyelmét s a kormány ajánlatára O Felsőge által már alispáni hivataloskodásának második évében, 1891. évi november hó 28-án Kis-Küküllő vármegye főispánjává neveztetett ki, mely állásába a szomszédos vármegyék főispánjai és küldöttségei, de különösen régi megyéjének főispánja és impozáns küldöttsége jelenlétében díszes fogadtatás után 1891. évi december hó 29-ik napján nagy lelkesedéssel beiktattott.

És hogy a kormány fényesen választott, hogy az előlegezett bizalom, a lelkes fogadtatás arra érdemes és teljesen méltó férfiúnak nyújtott, fényesen igazolják négy évi főispáni működésének eredményei.

Mindenre kiterjedő figyelmével mindent meglát, hol tennivaló van, és nagy munkabíráásával mindenütt ott van és mindig az első között, hol cselekedni kell. Programmszerűen, lépésről-lépésre vitte és viszi előre vármegyéje ügyeit, nagy arányokban fejlesztve annak adminisztrációját és közgazdasági viszonyait. Páratlan kitartással és éjfélékig benyúló állandó munkássággal, soha ki nem fáradva, a megkezdett munkát félbe nem hagyva, haladt előre czóltudatos utján s legyőzve úgy lent a vármegyében, mint fent a kormánynál tervei, újításai és reformáló törekvései elé tornyosult akadályokat, mintaszerű közigazgatást, pezsgő társadalmi és közéletet, virágzó gazdasági és kulturális viszonyokat teremtett.

Hivatalos felterjesztéseiben felsorolt indokai és személyes intervenczió alkalmával kifejtett érvei által a vármegye dotációjának fokozatos emelését érven el, új állásokat kreált és kellő személyzettel megerősítve a központot — mert tudta azt, hogy ez magában csak félmunka lenne — a külső adminisztrációra fordítá figyelmét s egyfelől a főszolgabírák java-

dalmazását. Úti- és irodai átalányát felemelve, főszolgabíráit az exekutiva felügyeletére, a járás állandó külső ellenőrzésére utalá; másfelől minden járásba két szolgabírói állást szervezve, gondoskodott arról, hogy az irodai munka fennakadás nélkül és teljes pontossággal végezhető legyen.

De mert igen jól tudja, hogy a jó közigazgatás alapja és első feltétele a községekben, a községi szabatos és helyes végrehajtásban rejlik, éber figyelemmel őrködött a községi közegek eljárása felett és állandó törekvését képezte a községi adminisztráció javítása. S e végre nem elégedvén meg azzal, hogy évente rendszeres — és mintaszerűeknek elismert — vizsgálataival a községi pénz- és vagyonkezelésben rendet és pontosságot állítson be, egyrészt a jegyzőt az adminisztratív teendők szabatos végzésére, másrészt magát a községet autonómikus jogkörében önállóságra és tevékenységre szoktató.

Hogy pedig a jegyző sokoldalú feladatának megfelelhessen s hogy a tisztán községi autonómikus ügyek végzésére is igénybevehető legyen, ügyesen kihasználva az állami anyakönyvvezetés életbeléptetését, a törvény végrehajtására adott állami hozzájárulási összeg segítségével a jegyzői körök számát egyharmaddal emelő, úgy hogy a vármegye 117 községének ma 51 kör- és községi jegyzője és 5 segédjegyzője van.

A vármegyéhez tartozó Erzsébetváros rendezett tanácsú városnak legnagyobb-fokú rendtelenségben talált vagyon-, pénz- és ügykezelését rendezte; a hanyag s részben nem tisztakezü városi tisztviselőket képzett és megbízható tisztviselőkkel cserélte ki; a milliányi vagyonnal bíró s ennek dacára állandó pénzzavarokkal küzdő, adósságokba süllyedt várost a lábrakapott szabálytalanságok és törvénytelenések megszüntetésével s a város anyagi és kulturális érdekeinek felkarolásával tespedő helyzetéből kiemelte, a haladás és fejlődés útjára terelte.

Nagy súlyt helyezvén vármegyéje közegészségügyének fejlesztésére, beállítja a negyedik járási orvosi állást, a körorvosi állások javadalmazását szabályozván és a községek által adott évi hozzájárulások rendszeres beszolgáltatását kimondatván, az addig nagyobbára üresen álló körorvosi helyeket képzett ifjú erőkkel betölti; biztatásával, támogatásával elősegeti, hogy Zsidván és Bonyhán új gyógyszerárak létesüljenek; s belátva, hogy egy vármegyei kórház alapítása elodázhatlan szükség, a fogyasztási adók szerencsésen keresztülvitt bérlete útján 60,000 forint kórházalapot teremt s a törvényhatósági-, községi- és magánadományok egybehozásával a kórház felállítását és fentartását biztosítva, a kórház ügyét már az 1896. évre az építés és megnyitás stádiumába hozza.

Másfelől nem érve be az ugyancsak az ő kezdeményezésére 1894. évben a központ és szolgabírói hivatalok között államsegélylyel létesített telefon-hálózat felállításával, ugyancsak a fogyasztási adók bérleténél elért haszonból a községi- és körjegyzői irodáknak a járási főszolgabírákkal s így a központtal leendő telefon-egybekapcsolását biztosítja. E mellett a közigazgatási bizottság útján fokozatosan szaporítja és fejleszti a posta- és táviró hivatalokat.

Mindjárt hivatalának elfoglalása után, meggyőződván arról, hogy vármegyéjének nevelés ügye el volt hanyagolva, Kis-Küküllő vármegye részére külön tanfelügyelőség szervezését eszközölte ki. Sikeresen közbenjárt az erzsébetvárosi állam-gymnázium létesítésében és fejlesztésében Dicső-Szent-Mártonban — a vármegye székhelyén — a fenálló polgári leányiskola számára egy díszes és a modern igényeknek megfelelő iskola-épület emelését eszközölte ki. Lelkes gondoskodásának tárgyát képezik a népiskolák, melyeknek számát a milleniumra 17 új iskola létesítésével emeli.

Az adóbehajtás körül tapasztalt visszaélések és az állami közegek kíméletlen zaklatásai miatt az egész vármegyében hangoztatott panaszok megszüntetése érdekében az adóbehajtást teljesen az önkormányzati közegekre bízta és maga véve kezébe a felügyeletet, nagy fáradtsággal állandó szorgalmazással nemcsak az adóbehajtás körüli visszaéléseket megszüntette, de az adózó közönség lehető kíméletével és fizető képességének kizsákmányolása nélkül alkalmazott, tapintatos és a méltányossági tekintetek figyelembevételével követett eljárása által a vármegye adófizetési viszonyait oly helyzetbe hozta, hogy már 1894. óv január havá-

ban az előző évben elért szép eredmény miatt a vármegye közigazgatási bizottsága jegyzőkönyvi köszönetét és háláját nyilvánította.

Létesítette és szervezte a vármegyei gazdasági bizottságot; ennek céljaira ezerekre menő államsegélyt nyert s a vármegye gazdasági érdekeinek tervszerű felkarolása érdekében e bizottság által a községi tenyész-apaállatok beszerzése és tartásáról, a phylloxera és peronospora elleni védekezésről, a községi faiskolákról, a közutak befásításáról szabályrendeleteket dolgoztatott ki. Egyszersmind e szabályrendeletekben körvonalozott célok megvalósítása érdekében az állami támogatás felhasználásával a községeknek vetőmagvakat, apaállatokat, vagy ezek beszerzésére szolgáló kölcsönöket, eper- és más facsemetéket, peronospora-permetezőket osztott ki; amerikai szőlőtelepeket, faiskolákat létesített; a phylloxera elleni védekezéshez kedvezményes áron szénkéneget és szénkéneg-fecskendőket, a peronospora elleni védekezéshez azurint és rézgáliczot eszközölt ki. Általában az ő vezetése alatt a vármegyei gazdasági bizottság oly közhasznú és a mezőgazdaság minden ágazatára üdvösen kiható tevékenységet fejtett ki, hogy a mellette versenytársként működött vármegyei gazdasági egyesület beszüntetve külön működését összes vagyonának és tagjai támogatásának felajánlásával önként olvadt be a bizottságba.

Tudva azt, hogy a forgalmi és közlekedési eszközök birtoka nélkül egészséges gazdasági fejlődés el nem érhető, mindjárt főispáni működése kezdetén az elhanyagolt viczinális és községi utakat jókarba hozatta, állandó gondozás alá helyezte, e célokra a községi közmunkaerő rendszeres kihasználását — s a hol szükséges — a törvényhatósági útalap segélyét biztosította. Látva, hogy a nagy kiterjedésű törvényhatósági úthálózat fentartására a vármegye nem bír elég anyagi erővel, állami segélyeket eszközölt ki, sőt elérte azt is, hogy a kormány kilátásba helyezte a radnóth-medgyesi törvényhatósági útvonalnak állami kezelésbe való átvételét. De felismerve a vármegyének és az egész Kis-Küküllő völgyének létérdekeit, nem habozik szerencsés kezébe venni a legfontosabb közlekedési ügyet a Kis-Küküllő völgyében létesítendő vasút ügyét és azt, melynek megvalósításában előtte hiába fáradoztak, **SZÍVÓS** erélyével, lankadatlan kitarásával, itt buzdító-, ott kérőszavával, erős egyéni súlyának latbavetésével nap-nap után előbbrevive, odajuttatja, hogy ma már a megkívántató érdekeltségi hozzájárulások biztosítva, az államsegély és támogatás megígérve, a vasút az engedélyezés stádiumában, a finanszírozás és építés előtt áll.

Egymagában akkora siker, mely az egész Kis-Küküllő-völgy lakosságának örök hálájára érdemes.

S bárha vármegyéjében az 1891. évben beállott többszörös főispán változások, az 1891. évi pótválasztás és az 1892. évi képviselőválasztások miatt meglehetősen felzavart politikai viszonyokat és igen nagyszámú elégedetlen elemet talált, tapintatos fellépésével, pártatlan magatartásával és a valódi közérdekeket szolgáló működésével rövid idő alatt nemcsak megnyugtatta a kedélyeket, de a birtokos osztályt annyira megnyerte, a nép bizalmát annyira kiérdemelte, hogy ma már nincsen kérdés, panasz vagy sérelem, melynek orvoslásáért ne első sorban hozzáfordulnának. Fényes tanújele ennek, hogy a vármegyében élő nemzetiségek, az oláh és szász lakosok, minden alkalmat megragadnak személye iránti tiszteletük és igazságossága iránti bizalmuknak nyilvánítására; s míg 1898-ban a memorándum-per folyama alatt majdnem az összes oláhság körében bizonyos nyugtalanság volt észlelhető, mely itt-amott rendezavarásokra is vezetett, Kis-Küküllő vármegyében teljes béke uralkodott és a különböző nemzetiségek egymásközi barátságos érintkezését semmi sem zavarta.

Ép ily szerencsés társadalmi fellépése is. Megnyerő előzékenység, lekötelező nyájasság s még alárendelteivel szemben is a szívélyességnek és figyelemnek olymértű tanúsítása jellemzik, mely mindenkivel érezteti, hogy az embert nem állása, hanem a saját belértéke szerint becsüli s célja nem az egyéni ámbicziók kicsinylése és háttörbeszorítása, hanem mindenkiben éppen az önérzet felébresztése, fejlesztése. Nem leereszkedik, hanem magához emel. S mert az egyén értékének, tehetségének és tevékenységének ő az első, ki megadja az elismerést és koszorút, vármegyéje osztatlanul tiszteli és becsüli, tisztikara rajongó szeretettel környezi.

Nem is zavarná ő alatta vármegyéje nyugalmit semmi, ha nem lappangna benn a

szívekben azon aggodalom, hogy ennyi tehetség, erély és tudás, a munka utáni vágyakozásnak és munkabírásnak ily megtestesülése előbb-utóbb magasabb működési körre fog találni s a vármegye elveszti vezérét, minden közügyének lelkes felkarolóját, diadalmas bajnokát. Ő pedig mintha érezné, hogy valamint minden eddig betöltött állásából rövid idő alatt előbbre haladott, mintha maga is attól tartana, hogy a főispánság is csak egy ily lépcső leendő fényes pályáján, lázas tevékenységgel dolgozik, újabb meg újabb, több és több munkát keres 10 ember szemével lát és 100 kézzel dolgozik.

És a magára vállalt teendők ezen sokasága között híven teljesíti azt a kötelességet is, melyet Magyarország minden fiától, kinek egy darabja jutott az anyaföldből, méltán megvárhatni: mintaszerűen kezeli gazdaságát. E mellett mezőkapusi 1500 holdas birtokán egy egészen új iparságot honosított meg, felállítván ott az „*Első Erdélyi Nádszövőgyárat*” s ezáltal a mezőségnek nagy kiterjedésű és eddig teljesen kihasználatlan nádasait jövedelmezővé téve, ott is vidékének jóltevője, kinek gondoskodása, előrelátása száz munkáskéznek adta meg kenyerét. Másfelől az iparszegény Erdélyben oly iparágat teremtett, mely nemcsak messze vidéken keresett cikket produkál, de az ezredéves kiállítás majdnem összes építkezéseinél kiváló sikerrel alkalmaztatván, igen czélszerű és olcsó építkezési módszer meghonosítására szolgálhat.

A mint Antaeusnak az anyaföld érintése újra és újra visszaadta erejét, úgy hiszszük, Sándor Jánosnak az édes családi körben, az imádott, jó nőnek szerelmében feltalált boldogság ad folyton megújuló erőt és kitartást nagy és sok munkájához. 1890-ben lépett házasságra *Tisza Annával*, Tisza Lászlónak legifjabb leányával, s az igaz és benső vonzalmon alapuló frigynek boldogságát két aranyos gyermek *János* és *Béla* fiai teszik teljessé. Kit a közpályán kifejlett munkásságért ezrek áldása kíséri, találja meg abban a szép családi körben, annak önzetlen szeretetében az igazi jutalmat: *az egész ember az egész boldogságot!*

1901. október 30-án Mikó Árpád távoztával Marostorda vármegye s Marosvásárhely szab. kir. város főispánjává neveztetett ki.

Cs ... ó G ... r.

ROSENEGGI DR. BÁRÓ ROSZNER ERVIN
cs. és kir. kamarás,
Máramaros-vármegye főispánja.

Mármaros vármegye főispánjai.

Lőrincz. 1199. (Hazai okm. II.) Imre király kísérője a mármarosi vadászatoknál.

Miklós 1303—1319. Ugocsai főispán is, majd erdélyi vajda.

István. 1327. (Fejér. VIII. 3, 212.)

Laczki András. 1349—1353. „Nos magister Andreos Comes Sicolorum, Brassoviensis, Zathmariensis et Marmarosiensis“; de ezenkívül 1353-ban Baranya, 1355-ben Sopron és Vas megyék főispánja volt; majd macsói bán és tárnok mester.

Olivér. 1358. Lajos király nejének udvarbírája; szabolcsi főispán is.

Heem Benedek. 1362—1366. „Magister Benedictus Filius Pauli, Filii Heem, Com. Zathmariensis et Marmorosiensis.“ (Fejér. C. D. IX 3, 301.) lásd Krassónál.)

Laczki Miklós. 1366—1368. Szatmár és Ugocsa megyék főispánja s a székelyek ispánja. (Katona. X. 366.)

Medgyesaljai Poki Simon. 1368—1372. Korlátlan hatalmú ura a megyének.

Bélteki és szárazberki Balok vajda és Drág. 1373—1382. Miklós fiai; együtt viselték a főispánságot. Buzgó hívei Zsigmondnak. A szerint amint egyik jár követségben, kormányozza a másik a vármegyét. Így

Balk. 1383—1388. Egyedül.

Drag. 1389-ben egyedül.

Balk és Drag. 1390—1402. Drág 1402-ben elhunyván, Balk is lelépett a szereplés teréről, sőt erdélyi vajdaságát is otthagytta.

Dengelegi László és Kamochai Péter. 1404—1406. Szintén együtt főispánkodtak. Kamochai állandóan a megyében működött.

Perényi Péter. 1406—1414. Abaujmegyei főispán is.

Bolondóczy Stiboriczi Stibor. 1421—1428. Stibor vajdának fia. A szegények nagy támogatója, kiknek Szokolczán menhelyet is építtetett.

Perényi János. 1429—1435. Péter fia; szepesi főispán is. 1434-ben a körmöcziekhez írt levelében „Johannes de Peren Comes Cattuum Marmaros et Scepos“ czímmel élt.

Thor András. 1442—1444. (Mármaros m. levéltár.)

Perényi János. 1447. (A fentebbi.)

Odárd. 1450. „Egregy Odordi Italia ... de Florencia Copitaney et Comitibus nostri Moromorosiensis.“ (Hazai okm. VII, 466.)

Erdélyi István és Angelo. 1451—1453. (Márm. levéltár.)

Upor László és Pestyáni Mihály. 1457—1459. Upor zsarnoka Mármarosnak; míg a szegény népet is megfosztotta földjétől; de a nép is annyira felháborodott ellene, hogy gelyerési várát földig lerombolta. A megye ügyeit Pestyáni vezette.

Pestyáni Mihály egyedül 1459—1463.

Kinizsy Pál. 1467—1470. Történelmünkben ismert kimagasló alakja hazánknak.

1468-ban tűnt föl először, midőn Podiebrád ellen indult, s a kenyérmezői diadal is nagyban az ő diadala volt. Bácsi, bihari, mármarosi és temesi főispán. 1414-ben nagy betegségbe esett s megnémult; s így midőn ez év vége felé Ulászló Temesvárra érkezett, seregével Kinizsy ment eléje Temesvár határáig, s mikor a király fogadta, némasága miatt jelekkel mutatott a törökök felé és saját nyakára, jelezni akarván, hogy a török ellen kész életét áldozni; ekkor térdre esett a király előtt, de Ulászló felemelte és megölelte őt. Ekkor tette Kinizsy országbíróvá, mely után nemsokára meghalt.

Perényi Gábor. 1470—1472. Ugocsai főispán is. Mint hős vérzett el a mohácsi ütközetben.

Dralepszikai Horváth János. 1472—1493. (Márm. levéltár.)

Frigyes. 1496.

Butkai Péter. 1496. (Budai. Polg. Lex. Somogy főispánja is.

Tharczai János. 1498. A brucki vár kapitánya 1490-ben. 1505-ben a székelyek ispánja.

Perényi Gábor. 1510—1520. (a fentebbi.)

Csebi Pogány Zsigmond. 1521—1525. Verbőczy István benső barátja s munkatársa.

A mohácsi ütközet halottja.

Ártándi Pál. 1526—1530. Beregmegye főispánja is.

Gritti Lajos. 1531—1533. Endre, velencei dogé törvénytelen fia. Olaszországban nevelkedett s kitűnő képesítést nyert. Konstantinápolyba ment s mint ügynök jött közelebbi viszonyba Solimánnal, ki 1529-ben hazánkba hozta, s a budai 3000 török vezérévé tette; így jutott János király által a nádori méltósághoz. Szereplése ismeretes a történelemből. A hóhér kezei közt végezte be életét.

Kávási Kristóf. 1540—1543.

Brodorich Mátyás. 1546—1549.

Szalai Benedek. 1550—1555. A török elleni küzdelemben esett el 1556-ban.

Szalai Benedek és **Korláth Mihály.** 1556—1557. Szalai csak 1556. közepéig volt együtt, mert ekkor a csata mezőn vérzett el; ezután Korláth egyedül főispánkodott.

Beregszói Hagymássy Kristóf. 1558—1567. Huszti kapitány. „Fidilis nostri magnifici Christophori Hagymás de Bereghno arcis nostre Huszt Capitani et Comitibus Commerce nostrae marosiensis.“ (1560. évi oklevélben.)

Nyakazó Ferencz. 1568—1572. Huszti kapitány. (Századok. 1887. 410.)

Ruszkai Kornis Gáspár. 1576—1584. Kétszer volt e megye ólén.

Lónyay Albert. 1585—1588. Kiemelkedő tagja a családnak. Atyja a népnek.

Ruszkai Kornis Gáspár. 1590—1594. Másodsor.

Szoklyai Szabó Balázs. 1594—1599.

Gróf Básta György. 1604—1607. Görögországból beszármazott család tagja; rettenetes név Erdély történelmében. Báthory Zsigmondot 1601-ben Tasnádnál megverte s e győzelme után ő lett Erdély ura; de milyen uralom volt ez? Istvánffy (XXXIV. 785.) feljegyezte:

„jaj volt annak ki ellene szót emelni merészkedett; a kegyetlen ember vérpatakba fojtá az ellenséget. Iszonyat okává lett; nevét több nemzedék átokkal szokta említeni¹¹. Meghalt 1607-ben.

Homonnai Drugeth Bálint. 1609. Zempléni főispán is.

Bedeghi Nyáry Pál. 1611.

Ungvári Bornemisza József. 1613.

Gróf Bethlen István. 1616—1648. Erdély fejedelme és.

Kiszédei gróf Rhédey Ferencz. 1648—1667. Kolozsmegyei főispán is.

Gróf Thököly Imre. 1667—1670. Thököly kiskorúságánál fogva nem vezethetvén a megyét, helyette

Széki gróf Teleki Mihály. 1670—1685-ig mint helytartó kormányozta; 1675—1690-ig pedig mint valóságos főispán. Teleki 1634-ben született Nagyváradon; családjának alapítója; Torda- és Mármarosmegyék főispánja; Huszt és Kővár várak kapitánya. 1690-ben a hernyesti ütközetben esett el.

Gróf Bethlen Miklós. 1691—1716. Egyike kora legképzettebb embereinek. 1642-ben született; tanulmányait Heidelbergben, Leydenben, Utrechtben végezte be, s mély gondolkodása és tudásáért kartársai Solonnak hívták, udvari kancellár, ő szerkesztette a „diploma Leopoldinumot“, melyért Lipóttól 40 ezer frtot kapott. 1716-ban halt meg.

Gróf Pekry Lőrincz; helyettes főispán, ki gróf Bethlen Miklósnak 1704—1709. tartó fogsága alatt vezette a vármegyét. Alsó-Fejérmegyei főispán is volt.

Gróf Bethlen József 1717—1741. Miklós ifjabb fia.

Gróf Haller László. 1742—1751. Született 1717-ben. Kiváló férfiú. 1739-ben a török ellen küzdött a belgrádi ütközetben. 1740-ben gróf Esterházy József országbíró mellett volt gyakornok s mint ilyen az 1741. évi nevezetes pozsonyi országgyűlésen is részt vett. 1742-ben gróf Nádasdy Boldizsár és gróf Keglevich aspiránsok mellett ő lett a nyertes Máramarosmegye főispáni székében. 1751-ben halt meg.

Szalai gróf Barkóczy Imre. 1751—1754. Szabolcsi főispán is.

Gróf Apponyi György. 1765—1776. Lázárnak fia: született 1736-ban. A katonai pályára lépett, de ezt nemsokára a közigazgatással cserélte fel. 1760-ban már helytartósági tanácsos. 1764-ben Máramarosmegye főispánja, honnan 1777-ben Tolnába helyeztetett. Alatta Kovászy József mint helyettes főispán működött. 1771—1776-ig.

Siklói Andrási István. 1776—1785. Magába zárkózott természetű ember, ki helyett a hozzá közelebb álló megyei tisztviselők vezették a megyét.

Széki gróf Teleki Sámuel. 1785—1788. Békésmegyei főispán is.

Csebi Pogány Lajos 1789.

Gróf Haller József. 1790-1817.

Báró Perényi Lázár. 1817—1824.

Péchujfalusi Péchy János. 1824—1831.

Gróf Vay Ábrahám. 1832—1845. József és Mocsáry- Erzsébet fia. 1789-ben született. Jeles tehetségű férfiú. 1825-ben, midőn alispánt választott Máramaros megye „3995 vokszal választották meg első alispánnak. 1830-ban Beregmogye adminisztrátora és grófi rangot nyert.

Szentpály László. 1845—1848. Adminisztrátor.

Gróf Vay Ábrahám. 1848—1849. (a fentebbi.)

Mán József 1867—1876.

Vásárosnaményi és nagylónyai Lónyay János. 1876—1889. Születőit Taszéron 1828-ban. Iskolái végeztével a katonai pályára lépett, hol 1846-ban hadnagyi rangot nyert s 1850-ben már huszárszázados volt, de 1856-ban végképpen búcsút vett a katonai élettől. Ezután hosszabb ideig gazdaságának élt, míg Bereg vármegye főispáni helytartójává nevezetett ki; néhány évi kormányzás után azonban lemondott s 1872-ben a kászonyi kerület orsz. képviselőjévé választott. Ekkor kínálták meg Lónyayt a honvédelmi miniszteri tárczával, melyet azonban ő el nem fogadott. 1876-ban megüresedvén Máramaros vármegye főispáni széke, szívesen vállalkozott ennek betöltésére. „Számos az alkotásoknak hosszú sorozata, melyek nevéhez fűződnek. Ismeri, érzi jótékony hatásukat a vármegye minden fia“ így ír róla egy megyebeli. Méltóságáról 1894-ben lemondott s 1900-ban elhunyt.

Roseneggi dr. báró Rosner Ervin 1894-től.

Megpróbáltatásokat a társadalom nagyobb köre sem kerülhet ki. De éppen abban jelentkezik az ég jósága, hogy válságos napokban olyanokat is ad a közéletnek, a kiknek biztató és buzdító szava másokra erősítőleg hat s tevékenységükkel legyőzik a káros ártalmakat.

Máramaros vármegye ily gondviselészerű vezetőt bír báró Rosner Ervin főispánban, aki fényes állásának díszét a hasznos munka fényével emelte s nem kedvetlenedve el a nehéz viszonyoktól, nemes hivatását a jelentkező súlyos bajok elhárításában találta.

Nemcsak az előkelő születés előjoga, de még inkább kiváló szellemi tulajdonságai emelték hazai közéletünk legkiválóbbjai közé. A báró Rosner-család ősi fészke a krajnai Rosneckben található fel s a pogányok elleni küzdelmek avatták hőökké e család több vitéz tagját. Ausztriában a Rosner család 1613-ban nyert nemessége mellé előnevet, a báróságot

pedig báró Roszner Ervin nagyatyja, báró Roszner József, 1811-ben mint táborkari főnök nyerte el, a Mária Terézia vitézségi rend lovagjává történt felavatása után,

E vitéz altábornagy számos külföldi érdemrend tulajdonosa is volt s 1844-ben balt el Aradon.

Anyai nagy atyja Gyürky Pál krassói főispán volt, a kinek Kapy Amáliával kötött házasságából született Paula leányát 1839-ben vette nőül báró Roszner József cs. és kir. kamarás és ezredes. Báró Roszner Ervinnek nagy műveltségű nővre: Eleonóra bárónő Nógrád vármegye kitűnő főszolgabírájának Baross Árpádnak a neje. A báró Roszner családnak Vas vármegyében is él egy kiváló tagja: báró Roszner József cs. és kir. kamarás és szolgálaton kívüli őrnagy, a ki nagy terjedelmű birtokain mintaszerűen gazdálkodik. Földváry Károly honvédeztredes, az isaszeghi hős szintén közeli rokona.

Roseneggi báró Roszner Ervin 1852. év december 31-én született Nógrád vármegye Varsány községében. Szülei már kisdéd gyermekkorában nagy gondot fordítottak szép lelki tulajdonságainak fejlesztésére, úgy, hogy midőn az elemi iskolák elvégzése után 1862-ben a bécsi cs. és kir. Theresianum növendéke lett, szorgalmával és éles eszével itt is a legkitűnőbb tanulók egyikévé vált. E tanintézetben érte 1865-ben 0 Felsőge kegye, midőn udvari apróddá neveztetett ki s életének szép és hódolatteljes kegyelettel őrzött emlékei közé tartozik, hogy az 1867-iki koronázás alkalmával a dicsőült Erzsébet királyné mellett mint udvari apród tehetett szolgálatot.

A nagy szorgalmú ifjú 1870. év július 17-én tette le az érettségi vizsgát s 1872. év október 11-én a bécsi tudomány egyetemen az államvizsgáló bizonyítványt kitüntetéssel nyerte el. A bírói vizsgát 1874-ben szintén kitüntetéssel állotta ki. E közben katonai szolgálati kötelezettségének is eleget tett s mint tartalékos hadnagy saját kérelmére, kitűnő szolgálatainak elismerésével, bocsátatott el 1884-ben a katonai kötelékből.

A közszolgálatot még tanulmányai folytatása közben megkezdte a komoly törekvésű, jeles képzettségű ifjú s már 1875-ben Nógrád vármegyei tb. aljegyzővé neveztetett ki. Jogtudorrá 1876. szeptember 16-án avatták a budapesti tudományegyetemen s ez időben nyerte helyettes tanári kinevezését a nagyváradi kir. jogakadémiánál a jogi és jogtörténeti tanszékre. Nem sok idő múlva 1879. december 22-én nyilvános rendkívüli tanárnak és 1880. december 22-én nyilvános rendes tanárnak neveztetett ki. Időközben 1877. márczius 17-től tagja lett a magyar főrendiháznak s a főrendiház újjászervezéséig nemcsak az általános tanácskozásokban, de mint a közjogi és törvénykezési bizottságoknak tagja, a bizottsági tárgyalásokban is tevékeny részt vett s gyakran feltűnt alapos jogi készségével.

Azok a beszédei, melyeket a főrendiházban a polgári házasságról szóló törvényjavaslat tárgyalásánál mondott, az egész ország liberális köreiből nagy tetszéssel találkoztak s az ellenzék köreiből is tekintélyt szereztek számára.

Mint nagyváradi jogtanár a város közügyei iránt is állandóan meleg érdeklődést tanúsított s az ország egyik legjelentékenyebb városának rövid idő alatt egyik vezérferfiává emelkedett. Jelentékeny érdemei vannak Nagyvárad város fejlődésének, emelkedésének előmozdításánál s buzgó közéleti tevékenységének elismeréséről Nagyvárad város közönségének meleg hangú köszönő irata is tanúskodik. Bihar vármegye is igyekezett magához fűzni a közügyek iránt oly sok érdeklődést tanúsító főrendet s 1883-ban Bihar vármegye tiszteletbeli főjegyzőjévé neveztetett ki. Ez évben Ő Felsőge a király részéről is kitüntetésben részesült, midőn az egykori udvari apród cs. és kir. kamarási méltóságot nyert.

Sokat utazott külföldön s 1886-ban hosszabban időzött Rómában, hogy 1887-ben megjelent „Régi magyar házassági jog“ című nagy művéhez eredeti tanulmányokat tegyen. Nagy nyelvismerete a külföldi irodalom termékeinek eredetiben való megismerését is lehetővé tette számára s az idegen nyelvekben való jártasságát nem csak ismereteinek bővítésére használta fel, de a német nyelven megjelenő jogi szakfolyóiratokban több értekezést tett közé s a „Juristische Blätter“ 1874. évi folyamában. „A kolozsvári házasságból megjelent tanulmánya külföldön is feltűnést keltett. Irodalmi értékes munkásságáról a „Budapesti Szemle,“ a „Magyar Igazságügy,“ a „Nemzetgazdasági Szemle,“ a „Jogtudományi Közlöny“

a „Magyar Közigazgatás“ és a „Közgazdasági Szemle“ által hozott tartalmas dolgozatai tanúskodnak s Kovács Gyula egyetemi tanárral a régi magyar házassági jog kérdésében folytatott polémiája egy külön füzetben is megjelent vita-irat kiadására ösztönözte a „Régi magyar házassági jog“¹¹ tudós szerzőjét, a ki időközben az egyház jogból egyetemi magántanárrá képesített. Elveinek, tudományos álláspontjának megvédelmezésére mindig tud a bizonyítás erejével hatni s Tisza István védvám politikája mellett „Magyar agrár politika és a magyar gazdaszövetség nézetei a búza árak hanyatlásáról“ című s a „Közgazdasági Szemle“¹¹ 1897. évi folyamában megjelent nagy feltűnést keltett gondos tanulmányában az érvek és a statisztikai adatok gazdaságával szállt szembe az agráriusok táborából kiindult túlzásokkal.

Bírálatot irt Kazaly Imrének egyházi jogi tankönyvéről s midőn Sztehló Kornél a polgári házassági törvényjavaslatot megszerkesztette, erre vonatkozó észrevételeit a „Magyar Igazságügyiben tette közzé báró Roszner Ervin. A keresztények és zsidók közötti házasságok iránt benyújtott törvényjavaslat bírálatáról megjelent szakcikke is méltó figyelemben részesült. S a jog- és államtudomány számos fontos kérdésében érvényesítette irodalmi munkássága utján nagy tudásán és tapasztalatain alapuló önálló nézeteit. Így a fentemlített művein kívül még a következő értekezései jelentek meg: „A katolika vallás mint házassági akadály.“ „Az állampolgárság.“ „A magyar állampolgárság,¹¹ „A párbér Magyarországon.“ „A közoktatás állapotáról.“ „A főispáni hivatalvizsgálat tárgyai.“

A közbizalom 1888-ban Nógrád vármegye szécsényi kerületének országgyűlési képviselői mandátumával ajándékozta meg. A képviselő házban mint jegyző is sok tevényt fejtett ki s a szeszadó, az államadósságok konverziója, a véderő, az 1890. évi költségvetés, a királyi táblák és főügyészségek szervezése ügyében törvényjavaslatok tárgyalása alkalmából több ízben tartott sokoldalú tudásról tanúskodó parlamenti beszédet s felszólalt Szabolcs vármegye azon kérvényének tárgyalása alkalmával is, midőn a tisztviselők választási joga hozatott szóba. Hogy Nagyvárad a királyi táblák deczentrálizációja alkalmával az egyik királyi tábla székhelyéül állapított meg, nagy részben a Roszner báró által felhozott érveknek köszönhető. Képviselősege alatt Nógrád vármegye közéletében jelentékeny tényező volt s mint az állandó választmány alelnöke a központi választmány, a közigazgatási bizottság, a fegyelmi választmány és számos más bizottság tagja s a regála albizottság elnöke, a törvényhatósági bizottságnak egyik legmunkásabb tagja volt.

A közigazgatás belső életében alapos ismereteket szerezve. Ő Felségének kegye s a kormány bizalma 1890. év deczember havában Hont vármegye s Selmeicz és Bélabánya törvényhatósági joggal felruházott városok élére állította mint főispánt s ezen törvényhatóságokban nagy lelkesedéssel üdvözölték. Rendíthetetlen hive volt mindig a szabadelvűpártnak, de nem vezette szenvedély az ellenzékkel való érintkezésnél s ez eredményezte azt, hogy míg a vármegyei kormánypárt benne eszélyes vezérét tisztelte, az ellenzék részéről is állandóan becsüléssel találkozott. Főispánsága alatt a politikai élet hullámai lecsendesedtek s a régen nélkülözött béke visszatért Hontba. Elnöklete alatt a közművelődési egyesület jelentékeny eredményeket ért el Hontban, Selmeicz és Bélabánya város fejlődése pedig szintén sokat köszönhet Roszner bárónak.

A mennyire fájdalmas volt Hont vármegyére s Selmeicz és Bélabánya városra nézve, hogy Ő Felsége Lónyay János főispánnak nyugalomba vonulása után Máramaros vármegye főispánjává nevezte ki, ezen kinevezés híret Máramarosban épen olyan örömmel fogadták. Hont vármegye Szobonya Mihály festőművészszel lefestette életnagyságu arczképét s az arezkép leleplezése alkalmából 1896. évi augusztus 6-án rendkívüli díszközgyűlést tartott, melyen a római katolikus klérus egyik ékes szavú tagja: Kudora János esperes, lelkes és nagy hatást tett ünnepi beszédben méltatta az eltávozott főispán nagy érdemeit. Selmeicz és Bélabánya város pedig nemcsak lefestette díszterme számára nagyérdemű volt főispánja arczképét, de díszpolgárává is választatta s a stylszerűen kiállított, remek kivitelű díszpolgári oklevelet Krausz Kálmán rendőrfőkapitány vezetése alatt több tagú küldöttség adta át Máramaros-Szigeten.

Máramaros vármegyében nagy örömmel és lelkesedéssel fogadták mint főispánt,

mert munkássága, a közügyek iránti érdeklődése s sokoldalú érdeme nem volt ismeretlen a vármegye közönsége előtt. Máramarosba 1894. év május hó 16-án érkezett s a közélet számos kitűnősége jött el a beiktatási ünnepélyre. A beiktatás napján tartott ünnepi mise fényét nagyban emelte, hogy azon Szatmár kegyes életű püspöke: Meszlényi Gyula czelebrált, a beiktató közgyűlés díszét pedig nagy és fényes közönség jelenléte fokozta. A beiktatási ünnepélyre megjelentek gr. Dégenfeld József, hajdú vármegyei és Debreczen városi; Jakabffy Imre krassó-Szörény vármegyei, Vojnics István Szabadka és Baja városi, Lónyay Sándor bereg-ugoesa vármegyei, gr. Török József ungvármegyei, Kállay Albert Szegedvárosi főispánok, Lónyay János nyugalmazott főispán, Hont vármegye küldöttsége az ősz Ivánka Zsigmond részvételével, Lestyánszky Sándor alispán, — most miniszteri tanácsos, — Szatmár vármegye küldöttsége Nagy László alispán, Selmeicz-Béla törvényhatósági joggal felruházott város küldöttsége a most már polgármester Szitnyay József főjegyző vezetése alatt s Budapestről és a szomszédos vármegyékből a közélet számos kiváló tagja volt tanúja a fényes és meleg rokonszenvből eredt fogadtatásnak. Báró Roszner Ervin főispáni székfoglaló beszéde, mely a főispán hivatásának és közjogi állásának, a nagy és fontos feladat részletes ismeretén alapuló hü tükre volt, nemcsak gazdag tartalmával hatott, de szónoki közvetlenséggel is, mert e szónoklatból tettvágy, nemes szándék, a komoly munka szeretető s a vármegye iránti jóindulat voltak kiérezhetők.

A nagy hatást tett szép és meleg hangú beszéd, melylyel Kutka Kálmán vármegyei főjegyző — néhány nappal később alispán — Roszner Ervin bárót 1894. évi május 17-én Máramaros-Szigeten megtartott főispáni beiktatási ünnepélyén üdvözölte, Máramaros vármegye közönsége benső érzelmének hü és ékes tolmácsa volt s Máramarosban e becsülés csak egyre fokozódik, mivel tiszta szándéka, nagy munkássága e vármegyének kiválóan javára van.

S a mint báró Roszner Ervin Máramaros vármegye élére állott, azonnal megszerezte a viszonyok ismeretét, a melyeknek elnyerésében gyors és éles áttekintés támogatták. Alig foglalta el főispáni székét, már is több irányú intézkedést tett a törvényhatósági és községi élet fejlesztésére s a mulasztó közegek felelősségre vonásával az ügykezelés rendesebb menetét biztosította. Sziget város ügyeinek vezetésénél tapasztalt szabálytalanságok megszüntetése iránt egy beható hivatal vizsgálat után főispáni működésének első évében a legnagyobb creálylyel intézkedett s az általa elrendelt fegyelmi eljárás során a tisztviselők nagy részében változás állott be. A közügyek iránti érdeklődés fölébresztése által a társadalom is nagyobb tevékenységre buzdult s a „Máramarosi közművelődési egyesület“, elnöksége alatt új életre kelt s most már évről-évre jelentékeny összeget fordíthat a magyar nyelv tanításánál kiváló buzgalmat kifejtő tanítók jutalmazására. A máramaros-szigeti Casinó is elnöksége alatt jutott rendezettebb anyagi viszonyok közé s a „Vörös kereszt egyesület“ máramarosi fiókja iránt is nagyobb az érdeklődés, mióta a máramarosi választmány ólén áll.

S Máramaroshoz még azért is kedves kötelék fűzi báró Roszner Ervint, mivel itt alapította meg boldog családi otthonát, 1895. évi június 17-én nőül véve, a női erényekben gazdag Forgách Klotild grófnőt, a kiben a legnemesebb szívű élettársat bírja. Igaz tisztelet fogadta Máramarosban a szép lelkű grófnőt s az napról-napra fokozódik irányában, mivel a vármegye és annak lakói iránt a legmelegebb rokonszenvet tanúsítja s közérdekű társadalmi mozgalmak és a jótékonyosság benne bírnak a lelelkesebb pártfogót. A máramarosszigeti „Szegény tanulókat segélyező egyesület“-nek jótékony érdeklődése és áldozatkészsége jelentékeny tőkét juttatott s a „Fehér kereszt egyesület“ máramarosi fiókja érdekében is sikeres mozgalmat indított meg s remélhető, hogy rövid idő múlva az egyesület Szigeten is létesíthet egy telepet. A dicsőült Erzsébet királyné emlékezetére létesítendő „Örök imádás“ templom bizottsági tagságának is kegyeletes áhítattal felel meg s buzgó gyűjtésének szép eredménye lett. A máramaros-szigeti polgári dalkör és a nagy-bocskói „Klotild“ vegyipar részvénytársaság alkalmoztaiból alakult dalkör zászlószentelési ünnepélyein mint zászlóanya által hangoztatott szép jelmondatok a nemes érzület fokozására hatottak buzdítólag s 1901-ben a vármegye iránt érzett erős szeretete indította egy gazdasági- és házi ipar kiállítás rendezése eszméjének felvetésére, mely kiállítás fényesen sikerült és gazdag eredményeket szült.

A „máramarosi gazdasági egyesület“ által rendezett gazdasági és házi ipar kiállítás nagy sikere leginkább a nemes szívű főispáni pár buzgóságának és érdeklődésének köszönhető. A fenkölt szellemű védnöknő mellett a díszelnök: báró Roszner Ervin főispán tett legtöbbet a kiállítás sikerének biztosítása érdekében s széles körben tudott e kiállítás iránt érdeklődést felkölteni. E kiállítás fényét nagyban emelte, hogy azt Hegedűs Sándor kereskedelemügyi miniszter személyesen nyitotta meg s a hazai közélet számos kitűnősége vett azon részt. De nemcsak az által válik emlékezetessé, hogy egy elismeréssel találkozott kiállítás keretében volt bemutatható Máramaros vármegye gazdasági- és ipari állapota, de hogy az erősebb fejlődés nyert általa hatalmas alapot. A vármegye lakossága buzdítást nyert a további munkára, a kormány pedig fokozottabb jó indulattal támogatja az itteni törekvéseket s az agyag-, fonó- és szövőipar, valamint a faipar fejlesztése érdekében már eddigéig is jelentékeny segínyt nyújtott. A fonógépekből több osztatott ki az egyes községekben s Máramaros-Szigeten szövő- és hímző iskola létesített, míg a kökényesi kosárfonó, a bustyaházai kefekészítő és a huszti agyagipar telepek pénzsegélyben részesültek. Az ipari- és gazdasági viszonyok kedvező föllendülése remélhető a kiállítással kapcsolatban megindult mozgalom nyomán.

A főispáni pár családi boldogságát két kedves fiú gyermek születésével tette még teljesebbé az ég jósága. Az első szülött: István 1896. évi augusztus 5-én, a második fiú gyermek Ervin pedig 1900. év május 27-én született s szépen fejlődésük napról-napra fokozza a szerető szülői szívek örömét.

Báró Roszner Ervin főispán akaratereje, tettvégya a küzdelmes, nehéz napokban tűnik ki legjobban. Erélye szembeszáll a nehézségekkel s másokra is erősítőleg hat. Főispáni székhelye első évében a kolera járvány, Ínség és elemi csapás látogatták meg Máramarost s a főispán bátran küzdött meg az ellenségekkel. Személyesen kereste fel a kolera által meglepett helyeket s önfeláldozó munkásságának meg is lett a kedvező eredménye, mert a járvány megfékezése lehetővé vált s nem terjedt túl a vármegye határain. Az Ínség és elemi csapások enyhítésére pedig nem csak akkor, de a későbbi években is jelentékeny adományt nyújtott s értékben több százezret meghaladó számos kedvezmény kieszközlésével is sokat tett a káros ártalmak elhárítására és a segélyre szorultak érdekében. Az ínségesek javára kezdeményezése folytán megindított gyűjtés 1894. évben 24.000 koronát eredményezett.

S még más sok esetben is szükség volt Máramarosban báró Roszner Ervin bátorítására és támogatására mert a megpróbáltatás napjai többször következtek be. A súlyos közgazdasági válságban az egész vármegye közönsége a főispánnál kereste a mentés segítségét s midőn több pénzüintézet bukása nem volt kikerülhető, egy erős pénzüintézet a „máramarosi takarékpénztár“ alapításával s a „máramaros-szigeti kereskedelmi és hitelintézet,¹¹ továbbá a „huszti takarékpénztár“ ügyeinek lebonyolításával biztosította a közgazdasági viszonyok kedvezőbb alakulását. Hogy a máramarosi takarékpénztár iránti bizalom egyre növekedőben van, ezt azon öröndetes körülmény is igazolja, hogy takarékbetétei mintegy négy millió koronát tesznek ki.

Máramaros vármegye törvényhatósági és községi életének fejlesztésére, a vármegyei és községi igazgatás javítására is igen sokat tett báró Roszner Ervin főispán. A vármegyei igazgatásnál a járási megfelelő beosztás által nemcsak a munka arányosabb elosztása vált lehetővé, de a közönség kényelmi érdekei is kielégítést nyertek. A sugatagi és dolhai közigazgatási járások felállítása, a mellett a vidék több pontjának biztosított nagyobb forgalmat és jelentőséget. S nem csak a vármegyei központban, de a járási hivataloknál is számos új hivatali állást eszközölt ki; a vármegyei tisztviselők, a segéd és kezelő személyzet, valamint a szolgák javadalmazásának felemelése körül kifejtett sikeres közbenjárása pedig a munkakedv fokozására hatott jótékonyan s a megélhetési viszonyokat kedvezőbbé tette.

A vármegyei székház modernebb s a viszonyoknak megfelelőbb átalakítása is báró Roszner Ervin főispán buzgóságának köszönhető s a javítási munkálatokra, a vízvezetékekre és a nagy terem díszes berendezésére jelentékeny összegeket eszközölt ki a kormánynál. A díszterem felékítésére pedig saját részéről becses ajándékot nyújtott, hódolatteljes kegyelettel ajánlva fel a törvényhatóságnak a dicsőült Erzsébet királynét, Keszthelyi Sámuel festőművész ihletett alkotásában életnagyságban ábrázoló szép festményt. Nemcsak ez értékes ajándékot

őrzi meg hű kegyelettel a vármegye közönsége, de azt a mély hódolatról tanúskodó gyönyörű beszédet is, melyben a feledhetetlen királynénak oly szép emléket emelt.

A községi igazgatás fejlődése a nehéz viszonyok dacára is megnyugvással tapasztalható. Intézkedései mindig a közjó előmozdítását czélozzák s a személyi érdekeket mellőzi a népszerűség rovására is, ha ez által a köznek használhat. S a megtorló eljárás megindítását nem mellőzi, ha szabálytalanságot vagy visszaélést tapasztal. Ilyenkor a személyi tekintetet, a megtorló eljárás igazságos lefolyását gátolható befolyást nem engedi előtérbe lépni.

A községek anyagi viszonyainak kedvezőbb alakulását az okszerű háztartás meghonosítása által igyekszik előmozdítani s Máramaros-Sziget városnál a kövezet és vásárvám, valamint a szesz, borital- és hús-fogyasztási adó házi kezelését biztosító közbeavatkozása a város anyagi ügyeinek rendezésére bizonynyal jótékony eredményű lesz.

A főköormányzatára bízott vármegye érdekeit soha sem mulasztja el támogatni s közgazdasági és közművelődési czélok benne mindig lelkes pártfogót találnak. De nemcsak a már fennálló intézményeket igyekszik fejleszteni, de újak felállításának kieszközlésével egyre gazdagítja a vármegyét. Técsőn új adóhivatal állíttatott fel, a posta- és távírda hivatalok száma jelentékenyen szaporodott, állami iskolák és óvodák évről-évre több községben szolgálják az oktatás ügyét s a csendőr-őrsök mind sűrűbben találhatók fel a községekben. A közúti hálózatnak fejlesztése a forgalom érdekeit mozdítja elő s a máramarosi útvonalak évről-évre növekednek. A műtárgyak száma is jelentékenyen szaporodott. Érdeklődésének, hathatós támogatásának köszönhető, hogy a viski Tisza-híd felépítése is lehetővé vált s jelentékeny összegek voltak kieszközölhetők, az ökörmező-szinevéri, továbbá az izagernyesi, a szacsalmojzséni, a lonka-kaszómezői és más viczinális utak kiépítésére.

A községi közigazgatási tanfolyamot is hathatós közbenjárásának köszönheti Máramaros vármegye s ez nemcsak Sziget várost, a vármegyét gazdagította egy fontos intézménnyel, de községi igazgatásunk javítására s ifjaink egy részének hasznos pályára való kiképzéséhez is erős eszközt nyújt.

A „Máramaros vármegyei közkórház“ s a közegészségügy nagy jelentőségű céljai iránti meleg érdeklődése a vármegyei közkórház fejlesztése s a közkórházzal kapcsolatban egy szülésznői tanfolyam felállítását mozdította elő. A vármegyei közkórháznál a fekhelyek, az orvosi és ápolói személyzet száma szaporított s 1902. évi január 15-én nyílt meg a szülésznői első tanfolyam, mely tanfolyamok a főispánnak sikeres közbenjárására a késő őszi, a téli és a kora tavaszi hónapokban fognak megtartatni. Az első tanfolyamon Máramaros vármegyéből húsz nő nyert kiképzést, akik a kisebb községekben lesznek hivatva szülésznői szolgálatot teljesíteni s így a kevésbbő vagyonos községekben is biztosítva lesz oly nők működése, akik a szülésnél szükséges segédkezés teendőit, a kisdedek ápolásával való teendőket elsajátották. Ez a körülmény csökkenteni fogja a gyermekágyi lázi esetek számát s a gyermek halandóságot. A tanfolyamon résztvevő nők élelmezésére járó kiadásokat s a tanár tiszteletdíját az államkincstár fedezi. Az első felszerelés költségei is csak felerészben terhelték a vármegye törvényhatóságát, mert az ily kiadások fele része, a belügyminiszteri tárcza által vállaltatott el. Újabban a közkórháznak elmebeteg osztálylyal leendő kibővítésén fáradozik a főispán.

Szép lélekre és nemes érzésre való tény volt, midőn a főispán több száz kötetből álló könyvtárt ajándékozott a Máramaros vármegyei közkórháznak, hogy az üdülő betegek lelket nemesítő szórakozást találhassanak.

A gondjaira bízott vármegye előhaladására irányuló munkássága és érdeklődése nap nap után üdvös kezdeményezésekre indítja. Így a jelentkezett uzsora káros hatásának megszüntetésére a kormányhoz, a közigazgatási bizottság által indítványára tett előterjesztés folytán az uzsorának hivatalból való üldözése elrendeltetett; a közigazgatási hatóságok pedig rendeletére minden lehető elkövetnek az uzsora terjedésének megakadályozására. A rendezetlen birtok-viszonyok megszüntetését is előmozdítani kívánván, a kataszter átalakításának s a telekkönyvi betétek szerkesztésének elrendelése végett fölterjesztést tett a kormányhoz s az erdő és legelő elkülönítés keresztülvitelének szorgalmazása által biztosítani kívánja a községek által igényelt legelőterületeket.

Elismeréssel említhetjük fel, hogy a kivándorlás sajnosan jelentkezett mozgalma is báró Roszner Ervin főispán hazafias és céltudatos eljárása következtében nem vett nagyobb kiterjedést s a kivándorlással kapcsolatban a kormányhoz tett előterjesztéseivel Máramaros vármegyének több kedvezményt is eszközölt ki, valamint több eredményes intézkedés elrendelését eredményezték. Az a körülmény, hogy a kivándorolni szándékozók részére a külföldi útlevíl beszerzésével járó költségnek, valamint a hajójegyre küldött előlegnek visszatérítése biztosított, a Dél-Amerikába való kivándorlással járó veszélyekre való jóakarató figyelmeztetés után sok egyént indított a visszamaradásra.

Mint a hegyvidéki lakosság anyagi és szellemi érdekeinek előmozdítására a kormány, illetve a földművelésügyi miniszter kezdeményezésére alakult „közgazdasági bizottság“ elnöke, buzgón fáradozik nem csak a közgazdasági bajok orvoslásán, de a közmíveltségi állapotok fejlesztésén is.

Sok oldalú sikeres tevékenysége, önzetlen munkássága iránt az egész vármegye társadalma hálás elismeréssel viseltetik. Számos egyesület igyekezett elnökéül megnyerni a „máramarosi közművelődési egyesület“, a „szigeti Casinó“, a „Vörös-kereszt egyesület“ jótékonyan érzik lelkes vezetésének hatását. Védnöke a „Máramaros vármegyei múzeum“ egyesületnek s a „Máramaros vármegyei orvos gyógyszerész egyesület“ s a „Máramaros vármegyei tanítóegyesület“, a „Dalkör“ s számos más egyesület választották meg meleg lelkesedéssel dísztaggá.

Mint szónok nem csak gazdag ötletű, de választékos nyelvű is. Az egyházpolitikai törvényekkel kapcsolatban a törvényhatósági bizottsági közgyűlésen mondott beszéde a politikai szónoklatnak egy kiváló terméke. A milleniumi közgyűlésen tartott szép beszédéből a hazafias tevékenységre nyert a vármegye közönsége buzdítást, ü Felsője hetvenedik születés napján pedig, a díszközgyűlésen a legigazabb hódolat nyilatkozott meg magas szárnyalású beszédében, a koronás király iránt. S míg Erzsébet királyné gyászos halála alkalmából összehívott közgyűlésen hűn tükröződött vissza fájdalmas szavaiban a vármegye közönségeinek mély bánata, az általa a törvényhatóságnak felajánlott s Erzsébet királynét életnagyságban ábrázoló festmény leleplezése alkalmából tartott díszközgyűlésen a megdicsőülés glóriájában elragadó szónoklatával mutatta be a feledhetetlen királynét.

Rögtönzéseiben is meglep az érvek meggyőző csoportosításával. A tanácskozások vezetésénél nem csak elnöki tapintat, de széleskörű tudása is támogatják. Magasabb erkölcsi nézetei pedig jótékony befolyással vannak a tisztultabb erkölcsi felfogás terjedésére.

Fenkölt szellemű nevével együtt jótékonyan támogatja a közérdekű célokat. De nemcsak egyesületek és testületek, hanem községekre szorult szegények is gyakran részesülnek bőkezű adományaikban. S a fényes reprezentálásnál báró Roszner Ervin főispán és neje Forgáéh Klotild grófnő a legmelegebb vendégszeretetet is gyakorolják.

Máramaros vármegye nagy lelkesedéssel óhajtotta megünnepelni 1901-ben báró Roszner Ervin főispán jubileumát. Mert mindig nagy öröme szolgál a szépen érző léleknek, ha a valódi érdem iránt elismeréssel adózhatnak. S a tisztelet kifejezésére még inkább meg volt a nemes indok, mivel a nagyérdemű főispán nem kereste soha sem az ünnepeltetést s egyedül lelkének nemesebb ösztöne vezérelte a munkánál és a közzót előmozdító ügyek felkarolásánál.

Az 1901. évben a főispán működésének két nevezetes évfordulója következett be, mert huszonöt évvel azelőtt lépett a közélet terére, továbbá Ő Felsője kegyéből s a kormány bizalmával tíz évvel azelőtt kezdte meg főispáni működését, mint Hont vármegye s Selmecz és Bélabánya törvényhatósági joggal felruházott város főispánja. De az ünnepek rendezése a főispán határozott kívánságára elmaradt.

Bár a vármegye közönsége külső ünnepeken nem is tüntethette ki ez alkalomból bensőségteljes érzelmeit, ez emlékezetes évfordulót mégis magasztos ünneppé avatta a női erényekben gazdag és jóságos lelkű hitvese védnöksége s az ő díszelnöksége alatt Máramaros-Szigeten megtartott gazdasági és házi ipar kiállítás, melynek gazdag eredményei az általa

oly hön szeretett vármegyének oly sok kedvezményt biztosítottak. S a jótékonyágnak egy kiváló szép ténye is kiemelkedővé teszi az esztendő, mert a főispán kezdeményezésére az újévi jókívánatok megváltása fejében 400 koronát meghaladó összeg gyűlt össze s a begyűlt adományokból a téli hónapokon ingyen kenyérral és tejjel látták el Máramaros-Szigeten a közsegélyre szorult szegényeket s a szegényebb sorsú iskolás gyermekeket. S így szép tények sikerei és jótékony hatású eredményei avatták valódi ünneppé a jubileumot, midőn az alkotó és nemesen érző lélek tiszta fénye hintett arra ragyogást.

Sz ... S.

NAGY JENŐ
Mosony-vármegye főispánja.

Mosony vármegye főispánjai.

Pousa. 1135. (Fejér C. D. II. 86.)

Poth. 1199—1214. Boleszlár váci püspökhöz 1214-ben küldött oklevélben e kitételrel találkozunk „Pothone Musun.“

Batiz. 1219—1221. Békésmegyei főispán is.

Jula. 1221. (Fejér III. 1, 323) Erdélyi vajda 1201-ben.

Marton. 1223. (Fejér. U. o)

Tódor. 1225.

Jula. 1228. Másodsor. „Jula magistro pincernorum et Comite Mussuniensi“. (Hazai okmt. VI. 23.)

László. 1233. (Fejér. III. 2, 329.) A bácsmegyei főispánságból neveztetett ki Mosony főispánjává.

Móricz. 1234. (Fejér. III. 2, 407.)

Lukács. 1235—1240. (Fejér. IV. 3, 552.)

Demeter. 1242—1245. (U. o. VII. 5, 261.)

Benedek. 1247—1251. (Fejér. IV. 2, 98.)

Demeter. 1263. (U. o. 3, 132.)

Hédervári Lőrincz. 1264—1267. Győr vármegye főispánja is.

Herandus. 1268. (Fejér. IV. 3, 456.)

Farkas. 1270. (Századok 1873. 714.)

Job. 1271—1273. Pécsi püspök. „Job Quinque-ecclesiensi comite de musunia.“ (Zichy C. I. 32.)

Miklós. 1274. Beregmegye főispánja is.

Jakab. 1275. (Fejér. C. D. V. 2, 270.)

Máté. 1277. „Matheo bano comite Supruniensi et musuniensi.“ (Házai okmt. VI. 227) 1278-ban nádor.

István. 1278—1280. Buthkai István néven is említettik. (Budai. I. 285.) Sopronmegye főispánja is.

Mokianus. 1286. Somogy- és Sopronmegyék főispánja is. (Fejér C. D. V. 3, 333.)

Németujvári Iván (János). 1287—1290. Vasmegeyei főispán is.

Pál. 1291. (Fejér. VI. 1, 130.)

Óvári Jakab. 1292. „Benedictus episcopus vesprémiensis, contra magistrum Corrorduip de Óvár et Jacobum filium eiusdem Comitem Musuniensem.“ (Hazai okmt. VI. 291.)

Omodeus. 1296. (Fejér. C. D. VI. 2, 43.)

Pál. 1298—1300. Győr- és Komárommegyék főispánja is. „magistro Paulo comite de kumorum et de Musuniensis et Jauriensis,¹¹ (Hazai okmt. VI. 434.)

János. 1330—1335. „Ivannes Rector castri novi montis Pestiensis, Comes Musuniensis.“ (M. tört. tár. IV. 131, 133.)

Wolfart Ulrik. 1350—1355. Vasmegyei főispán is.

Hédervári Miklós. 1371. Fejérmegyei főispán.

Ezután majd 300 esztendőn át nem találkozunk mosonyi főispánokkal s adatokra csak 1640-től kezdve akadunk.

III. Ferdinánd király. 1641—1666-ig személyesen gyakorolta a főispáni jogokat.

Trakostyáni gróf Draskovits Miklós. 1666—1672. Nagytehetségű férfiú s kitűnő szónok. Bár Lipót országbíróvá emelte, mégis midőn 1687-ben az országgyűlésen a trónörökösödést tárgyalták, Draskovich nyíltan felszólalt ellene s a nemzet szabad királyválasztási jogára hivatkozott. E beszédjét nem soká élte túl, mert még ez évben, mérgezés következtében elhunyt.

Gróf Zichy István. 1672—1687. Született 1616-ban s húsz éves korában már győri várparancsnok, 1655-ben tábornok, 1661-ben koronaőr s ekkor nyer grófi rangot, 1690-ben tárnokmester. Elhunyt 1693-ban.

Gróf Zichy Ádám 1687—1711. István fia.

Herczeg Eszterházy Pál. 1711—1713. Miklós fia. Született 1635-ben. A katonai pályát választotta, melyen 1667-ben alsó magyarországi főhadvezér és tábornagy. 1687-ben hercegi palástot nyert s 1713-ig az ország nádora.

Gróf Zichy Károly. 1713—1741. Ádám fia. Vitéz férfiú, kit a harczi zaj 1717-ben kiszóllított a főispáni székből. Zichy, savoyai Jenővel együtt ment a csataterre. 1735-ben koronaörré lett. Addig míg Zichy a török ellen harcolt helyette gróf Nádasdy Tamás látta el a főispáni teendőket.

Idősb gróf Esterházy Ferencz. 1741—1754. Ferencz tárnokmester fia. Val. b. titkos tanácsos s Mária Terézia főkomornik mestere. Meghalt 1785-ben.

Ifjú Gróf Esterházy Ferencz. 1784-ben. Az előbbinek fia. 1758-ban született. Az udvari kancelláriához ment, hol tanácsosi rangra emelkedett. Neje volt herceg Grassalkovich Erzse.

Gróf György Ferencz. 1785—1807,

Gróf Szapáry József 1807—1822. János és gróf Erdélyi Anna fia; született 1754-ben. Szigorú, igazságos és munkás főispánja volt a megyének.

Gróf Zichy Károly. 1822—1836. Vasmegyei főispán is.

Gróf Nádasdy Ferencz. 1836—1845. Adminisztrátor.

Gróf Zichy Henrik. 1845—1848. Károlynak fia. Született 1812-ben. Tanulmányai befejeztével a közigazgatási térre lépett, hol csakhamar a megye első alispánjává választott. 1842-ben táblabírává, 1845-ben a megye főispánjává lett.

Gróf Zichy Henrik 1861—1862. Másodszor.

Gróf Zichy Henrik. 1865—1867. Harmadszor.

Gróf Hunyady László. 1867—1871. Született 1826-ban. A katonai pályára készült, hol alezredes lett. 1848-ban visszavonult míg 1867-ben a megye főispánjává neveztetett ki.

Herczeg Esterházy Pál. 1871—1872. Sopronmegyei főispán is.

Gróf Batthyány József. 1872—1879. Jász-Nagy-Kun-Szolnokmegyei főispán is.

Báró Miske Imre. 1879—1884. Jelszava volt: „igazságosan és mindent a közjóért.“

Simon Gyula. 1884—1893. Született 1838-ban. Atyja János, anyja kocsobai Tiboth Magdolna. Iskoláinak befejeztével Bécsbe ment a jogra, hol azt kitűnő sikerrel tette le. 1858-ban a soproni helytartó tanácsnál lett fogalmazó gyakornok. 1859-ben magyaróvári szolgabírói tollnok, 1860-ban mosonymegyei II. aljegyző, 1862-ben főjegyző, míg 1870-ben egyhangúlag alispánná választott; mint ilyen királyi tanácsos és a III. vaskoronarend vitéze lett. 1880-ban a m.-óvári kerületben közfelkiáltással orsz. képviselővé választott meg, míg 1884-ben a megye főispánjává neveztetett ki.

Ifjú erdődi gróf Pálffy Daun Vilmos, teonói herceg 1893—1900. Os. és kir. kamarás. Született 1867. május hó 14-én Stomfán, Pozsonymegyében. Sarja a Magyarország történetében századokon át oly nagy szerepet játszó erdődi Pálffy grófi nemzetségnek. Atyja erdődi gróf Pálffy Daun Vilmos thianói herceg cs. és kir. tábornok, kamarás; nagyatyja pedig gróf

Pálffy Daun Nándor Lipót vb. titkos tanácsos, pozsonyi gróf országzászlós, a ki magas kora miatt a közügyektől visszavonulva stübingi várkastélyában él.

Ifj. gróf Pálffy Daun Vilmos tanulmányait részint a bécsi Theréziánumban, részint a pozsonyi kath. főgymnáziumban végezte. A jogot a külföldi egyetemeken, majd meg a pozsonyi kir. jogakadémián hallgatta, ugyanott tevén le úgy az állam, mint a jogtudományi szakból a vizsgálatokat. Házasságra 1889-ben lépett a ritka szépségű, nő erényekben gazdag Nugent Eleonóra grófnővel.

Kora ifjúságában már több kitüntetésben részesült. Így hosszabb ideig volt nemes apród ü Felsége a királyné udvarában; 1891-ben a cs. és kir. kamarási méltóságot kapta s ugyanazon évben lón a souverain máltai lovagrend díszlovagja. Közszolgálatait Pozsonyvármegyénél, mint aljegyző kezdte meg és csakhamar tb. főjegyzővé neveztetett ki; a megyei élet iránt kezdettől fogva kiváló érzéket mutatott s az adminisztráció különböző ágaiban csakhamar jártas lett. 1892-ben a duna-szerdahelyi kerület egyhangúlag képviselővé választotta szabadelvű programmal.

Főispánná 1893. évi november hó 6-án kelt legfelső kézirattal neveztetett ki. Instalatiója egyike volt a legfényesebb főispáni beiktatásoknak. A fiatal főispánnak 1893. december 12-én Magyar-Ováron elmondott s annak idején a napi lapok által is bőven méltatott székfoglaló beszéde Moson vármegyében nagy lelkesedést, szakkörökben pedig élénk figyelmet ébresztett. Egy nemzeti eszmék által áthatott, hazafias lelkesedéstől áradó és a társadalmi, politikai s adminisztracionális élet minden nevezetesebb mozzanatát felölelő komoly tanulmány volt az. Már e székfoglalóból lehetett észre venni olyan jelenségeket, hogy e nagy arisztokratás családnak fiatal sarja, nemcsak a gyűlésekre megjelenő, hanem a főispánnak ellenőrzési jogát és irányítási kötelességét teljesen megértő és azt gyakorolni is hivatott főispán, akar és tud lenni.

A hozzá fűzött reményeket eddigi főispánsága fényesen igazolja. Ifj. gróf Pálffy Daun Vilmos főispán nehéz körülmények között lett főispán. A főispáni szék ugyanis több mint fél éven át üresedésben volt. Ezen idő bőven elégséges volt arra, hogy az indokolatlan személyes aspirációk céljává legyen. Súlyosak voltak a politikai viszonyok is. Az egyházpolitikai viharok által fölkorlácsolt hullámok leginkább a határszélen és Moson vármegyében idéztek föl nagyobb mozgalmakat, amelyekkel csakis olyan ritka erélyű és szorgalomú fiatal főispán daczolhatott és küzdhetett meg, mint Pálffy Daun gróf, a ki a liberalismusnak nemcsak állásából kifolyólag, hanem meggyőződésből hiva és a meggyőződésének tiszteletet tudott szerezni úgy föl, mint lefelé egyaránt. A dicsőség nymbusza veszi körül e férfiút, kinek kezében a haladás zászlaja leng! Méltóságáról lemondott 1900. végén. Utódja lett

Nagy Jenő. 1900. végétől.

1842-ben született Vas vármegyében, Kemenes-Sömjénben s ennél fogva most 60-ik évében van. A gymnasiumot Kőszegen, Pápán, Győrött és Szombathelyen végezte, hol az érettségi vizsgát is letette. Jogi tanulmányai végzésére Pozsonyba ment, hol 3 évig látogatta a jogi akadémiát, azután — mivel tudori szigorlatokat akart tenni, — még egy éven át látogatta a budapesti egyetemet. 1869-ben köz- és váltó-ügyvédi oklevelet nyert s ügyvédi gyakorlatot folytatott az 1883-ik év decemberéig, mikor a vármegye főjegyzővé lett dr. Károlyi Antal helyére tiszti főügyészszé megválasztatott, Vas vármegyében.

Úgy ügyvédi, mint főügyészi minőségében részt vett minden közügyben, s a társadalomnak minden mozgalmában. Belső barátságban állt kora ifjúságától fogva a vármegye összes előkelő tényezőivel s bírta a nagyközönség általános tiszteletét és rokonszenvét, mert mindig és mindenben az igazság és méltányosság embere volt, ki ahhoz, a mit helyesnek és jónak ítél: hajthatatlan szilárdsággal ragaszkodott.

Részt vett Szombathely összes társadalmi, jótékonyági és kulturális intézményeinek megalapításában és szakadatlan pártolásában. Felkarolt minden ügyet, mely igaznak és üdvösnek tetszett előtte.

A városi iskolaszéknek 1877-től kezdve tagja, utóbb, éveken át, alelnöke volt s mint ilyen, lángoló buzgósággal mozdította elő a népnevelés ügyét.

A törvényhatóság kebelében jóformán az összes bizottságoknak, albizottságoknak és választmányoknak tagja volt, valamint a városi képviselő-testületnek is, és minden minőségében és minden alkalommal bátor szóvivője volt az igazságnak és közérdeknek. Soha a népszerűséget nem kereste és mégis népszerű volt.

A szabadelvű politikának törhetlen, tántoríthatlan és aktívus vezérférfia volt mindenkor.

Liberális minden ízében, s nála a szabadelvűség se nem eszköz, se nem cél, hanem fenséges ideál.

A politikában is épp úgy, mint minden egyébben, az igazság vezérelte.

Szóval széplelkű, eszes, igaz és szeretett vezérférfia mindenkor vármegyéjének.

A közélet tengerén — hasonlóan a vármegyei életben is — sokszor vetnek hullámot egyéni és pártszenvédélyek, melyek a közérdek leplébe burkolva, kívánják irányítani a czóljukat rejtő hajót. Azonban párt és egyéni szenvédélyek és törekvések által ki nem szinozett, hamisítatlan közérdek az, mely minden körülmények között megóvandó és biztosítandó. A munka és a kötelesség teljes betöltése: ez a közérdek! Ennek ellenőrzése és biztosítása a főispáni feladatok egyik lényeges alkotóeleme. Ez jelszava Nagy Jenő főispánnak s ennek hú betöltése aranyozza meg áldásos működését!

UZONI DR. BÉLDY LÁSZLÓ
Nagyküküllő-vármegye főispánja.

Nagy-Küküllő vármegye főispánjai.

Nagy-Küküllő vármegye az 1876. évi általános megyei szervezés alkalmával alakítatván, első alkotmányos főispánja:

Bethleni gróf Bethlen Gábor. 1876—1891. Született Nagy-Szebenben 1837-ben. Tanulmányait otthon végezte s Pestre ment a jogi tanfolyam elvégzésére. 1859-ben Garibaldi táborába állott s részt vett a szicíliai győzelemben. Innen hazatérve gazdálkodni kezdett, míg 1865-ben mint kolozsvári követ vonta magára a közfigyelmet. 1875-ben Kis-Küküllőmegye főispánja s 1876-ban a megye főispánjává nevezeteti ki. 1891-ben lemondott s fáradhatlan elnöke volt az erdélyi magyar közművelődési egyesületnek.

Altorjai báró Apor Gábor. 1891—1895. Született Béésben, 1851-ben. Iskoláit Kalksburgban és a kalocsai gimnáziumban végezte, míg a jogot Budapesten tanulta. 1873—1877-ig tényleges tüzérhadnagy volt Budapesten, Béésben és Brünnben. 1877-ben Háromszékmege aljegyzőjévé, majd a Sepsi járás szolgabírája, 1882-ben e megye főjegyzőjévé, 1883. végén nagy lelkesedéssel alispánná választatott. 1891-ben főispánná nevezetett ki, mely méltóságát 1895. évig, a külügyminisztériumba való beviteléig viselte. Meghalt 1900. bñ.

Csikszentdomokosi Sándor László. 1895—1900. Marosvásárhelyen, 1832. szeptember 8-án született. Atyja Sándor László kir. táblai ülnök, anyja báró Szentkereszty Borbála. Nagyatyja Sándor János kir. tábla bíró, nagyanyja báró Naláczy Anna. Sándor László korán árvaságra jutott. Atyját két éves, anyját kilencz éves korában veszítette el.

Tanulmányait a marosvásárhelyi róm. kath. iskolában kezdte meg, híven és odaadással folytatta is, míg nem az 1848. év beköszöntével az ő keblében is fellángolt a hazaszereget s kérésére Berzenczey László felszerelte őt s besorozta a Mátyás huszárokhoz. Az egész felszerelést maga Sándor László fedezte. Vitézül küzdötte végig a szabadságharcot, s nem egyszer volt a halál torkában. Egy alkalommal, mikor Bemmél Temesvárra ment, egy kirohanásnál a uhlánusok őtet mint Bem ordonánczát akarták leszúrni, s helyette lovát szúrták le alóla; ekkor Sándor László úgy esett fél lábbal lóva alá, hogy 2 óra hosszat feküdt a kidőlt ló alatt, eltörött lábával, míg bajtársai ki nem szabadították. Igen sok csatában vett részt, míg 1849. május havában hadnagygyá lett; — mint ilyen ment Szegedre, honnan a szőregyi s temesvári csatákban küzdött. Világosnál letette a fegyvert; ez után közembernek soroztatott be s Marburgba, majd Tiroalba helyeztetett. Sokat túrt és küzködött míg valamire vihette; 1857-ben főhadnagy lett s 1861. végével lemondott tiszti rangjáról. Ezóta tevékeny részt kezdett venni az ország közügyeiben s számottevő férfiak lett Marosszéknek. 1867-ben meg választatott Marosszék második alkirálybírájává. Sándor László igen jó hivatalnoknak bizonyult, mindazonáltal 1872-ben a neki megkínált megyei főjegyzői s árvaszéki elnöki állásokat visszautasítván, az ezen év végével megtartott alispáni választásnál kisebbségben maradt. 1877-ben azonban felajánlották neki az alispáni széket, de azt el nem fogadta. Maros-Torda vármegye nem nélkülözhetette Sándor Lászlót, 1881-ben újólág felkérte alispánnak, amikor

meg is választott egyhangúlag. Ez ismétlődött 1883. és 1889. években. Ezen állásában országos hírre emelkedett s 1895. július 17-én Nagy-Küküllő vármegye főispánjává nevezetett ki, mely méltóságában 1900. végéig, vármegyéje jólétén fáradozva, annak közszeretét bírva, odaadólag működött. Halála általános részvétet keltett mindenütt e hazában. Utódja lett

Uzoni dr. Béldi László 1900. deczembertől. Erdély közismeretű s régi híres családjának sarja, ki elődeinek emlékein s kimagasló példáin járva, jutott a főispáni méltóságba. 1870. február 22-én született Kolozsvárott. Elemi tanulmányát szülőinek körében kezdte meg, kik maguk nyitották meg szeretett gyermeküknek agyát, szívét s vezették az ismeretek forrásához. A vizsgákat nyilvánosan letétén, a középiskolai tanulmányok végzésére először a brassói rom. katb. gymnáziumba adták, honnan a református főgymnáziumba ment át s Kolozsvárott fejezte be a nyolcz osztályt. Kolozsvárott nagyon szeretett tartózkodni s középiskolai tanulmányait is itt oly nagy kedvvel s szeretettel folytatta, hogy elhatározta, miszerint a jogot és itt fogja elvégezni. Úgy is történt. Itt hallgatta a Ferencz-József tudomány egyetemén. Vizsgáit kitűnő sikerrel s dicséreték mellett tette le s mint kiváló jogász volt ismeretes; itt szerezte meg az állam tudományi tudori oklevelet is. Hogy jogi nézeteit tisztázhassa, ismereteinek magasabb látkört, szélsőbb tért biztosíthasson leküzdhetlen vágyát teljesítette s külföldre utazott, még pedig több alkalommal. A tudnivágyó lélek, ismereteinek gazdagságával tért haza, s Béldi László egyelőre nem is tett mást, mint tudományos tapasztalatait egybefoglalta s tovább-tovább böngészett könyveiben. Részt vett azonban Háromszék megye 'közügyeiben, Nagy-Küküllő megye mozgalmaiban, mint e megye földbirtokosa s törvényhatósági bizottságának legtöbb adófizető tagja. De mihelyt kilépett a tényleges szereplés terére, Háromszék vármegye mindjárt megragadta az alkalmat s kinevezte tiszteletbeli aljegyzőjévé, majd utána tb. főjegyzővé. Czim szokott ez lenni rendszerint mindenkinél, de nem volt az Béldi Lászlónál. Dolgozott; figyelme kiterjedt mindenre, mi hivatalában előfordult; avatottság, alapos képzettsége kitűnt mindenütt, hol edzett kezeivel a munkát felvette; s hozzá azon modor, melylyel környezetét mintegy lebilincselte, a szeretet és bizalom központjává avatták Béldi Lászlót s ki sem csodálkozhatik, midőn a kézdivásárhelyi kerület Béldi Lászlót jelölte képviselőjéül! Nagy lelkesedés között választották meg a fiatal s szép tehetségű tagját a megyének 1896-ban. A képviselőházban csakhamar feltűnt az ő ambitiozus lelke; és azon kiváló képzettség mely beszédeiből kisugárzott; tagja lett a kérvényi bizottságnak, melynek egyúttal előadója is volt. Feltűntek ezen szakavatott s mélyreható beszédei, melyeket földművelésügyi kérdések fejtegetései alkalmával mondott s melyek őt a fiatal nemzedék kiválóságai közé sorozták. Kiválóságáról 1900. deczember havában érte a kormány elismerése, midőn Nagy-Küküllő vármegye főispánjává nevezte ki. Általános öröm kísérte e kinevezést Nagy-Küküllő vármegyében, mert Béldi László érdemeit s a közigazgatás terén kifejtett működését mindenki ismerte s mert mindenki tudta és megvolt győződve arról, hogy Béldi Lászlóban a vármegye törekvéseinek és haladásának tetterős előharczosát és rendíthetlen támaszát nyerték!

SZENDRŐI TÖRÖK ZOLTÁN
Nógrád-vármegye főispánja.

Nógrád vármegye főispánjai.

Glavitz. 1108. (Fejér. C. D. II, 46)

Girch. 1156. (U. o. 143.)

Dénes. 1216. Bácsmezei főispán is 1221-ben.

Marchrand. 1246.

Fülöp. 1272—1274. Váczi püspök. „Phylippo Bachiensis Aule domine regine matris nostre carissime Cancellorio et Comite Neugradiensi“. (Hazai okm. VI, 193. VII, 141. Zichy C. I, 32.)

Aladár. 1277.

Balassa Miké. 1292.

Domonkos. 1299—1309. Somogy megyei főispán is. 1308-év végével kiadott oklevélen: „Magistrum Dominicum Comitem Neugradiensem. (M. tört. tár. IV. 177.)

Széchy Péter. 1326—1329. Miklós fia. Felső lendvai előnévvel.

Aba Tamás. 1329—1343. Erdélyi vajda. A visegrádi merényletkor már nógrádi főispán volt, mert mint ilyen tanácsolta a királynak a merénylet megboszulását. 1342-ben kelt oklevélben: „manifico viro domino Thoma voyvoda Transilvano et Comite de Zonuk et de Nougrad.“ (Zichy C. II, 45.)

Felső-lendvai Széchy Miklós. 1345—1351. Péternek fia. Szepes és Sáros megyék főispánja. 1386-ban nádor.

Gilet János. 1355—1360. Miklós komáromi főispán és palatínus fis. Veszprém és Zala megyék főispánja s Lajos király tárnok mestere. (Századok. 1880. 739.)

Szondi Mihály. 1421—1425. „Michaelis Fiilus Send Comitis Neugradiensis.“ (Károlyi Cod. II, 58.)

Aranyi István. 1433—1437. Gazdagságáról híres férfiú; Zsigmondnak és a királynénak is többször kölcsönzött. Ennek bizonyosságául egy 1437-ben kelt okirat is szolgálhat: „a fideli nostro egregio Stephano de Arán comiti Neugradiensi quinquaginta florenos auripuri hungaricalis sub spe mutue restitutionis et veri mutui recepimus“ . . . (Károlyi Cod. II, 188.)

Rozgonyi Rajnáid. 1442. (Katona XIII. 208.) Heves és Abauj megyék főispánja is;

Szécsényi László. 1444--1460. László és Herczeg Anna fia. „Ladislaum de Seczétí Comitem Neugradiensem deputamus.“ (M tört. t. IX, 147.)

Ráskay Gáspár. 1514—1526. Temesi főispán; tárnok és főkamrás mester. Ráskay adatott a király mellé kísérőül a mohácsi csatába, honnan többé vissza nem tért.

Ráskay István. 1536—1541. Gáspár fia. Ferdinand király híve.

Országh László. 1542—1544. Mihály fia; szintén nagy híve Ferdinándnak.

Losonczy István. 1547—1552. Zsigmond fia; eleinte Zápolya, de később Ferdinánd párthive. Hős védője Temesvárnak ki 1552 ben a török kezei közt vértelt el.

Balassa András. 1565—1585. Imre fia; a király kamarás mestere.

Forgách Zsigmond. 1600—1631. Született 1565-ben. Kitűnő férfiak korának s 1599-ben b. titkos tan. 1604-ben főpohárnok, 1606-ban országbíró, 1618-ban nádor. „Cano Sigismundes Forgách de Ghimes Regni Hung. Palatinus et Judex Cumanorum nic non Cottuum Neogradiensis, Saorosiensis et de Zabolcs comes.“ (M. t. tár. XII.) Ő szerezte meg a családnak a főispánságot.

Gróf Forgách Ádám. 1621—1681. Zsigmond nádorispán fia, kassai és érsekújvári főkapitány s 1663-ban Érsekújvár hős védője. Ő szerezte meg a családnak a grófi rangot.

Gróf Forgách Ádám. 1682—1697. Ádám fia. Budavár visszavételénél a saját költségén felállított seregét vezette. (Századok 1886. 100. 1887. 443.)

Gróf Forgách Ádám János. 1698-ban egy általa kiadott szabadalom levél alatt mint e megye főispánja szerepel. (Századok 1887. 412) utódja

Gróf Forgách Ferencz. Nem tűnik ki, meddig volt főispán.

Gróf Gassalkovich Antal. 1758-ban még főispán volt. Egyúttal, aradi főispán is, meddig volt a megye élén, nem állapítható meg. (Századok 1873. 555.)

Gróf Batthyány József György. 1806. Imre fia. Született 1738-ban. Tudományos, kiképzetésben részesült. Val. b. titkos tanácsos és főasztalnok.

Gróf Brunszwich József. 1807—1827. Csongrád főispánja is.

Gróf Keglevich Gábor. 1828—1842. Csongrádi főispán is.

Gróf Ráday Gedeon. 1843—1848. Született 1806 bán; fénye a családnak; az 1840 és 43-i pozsonyi országgyűlésen feltűnt mint Pestmegye követe. 1848 bán résztvett a szabadságharcban s két évi várfogságra ítéltetett. Kiszabadulván a nemzeti színház intendánsa volt. ,

Gróf Zichy Ferencz. 1861. Született Pozsonyban 1811-ben. Középiskoláinak befejeztével Pestre ment a jogi tanfolyamra; elvégezvén, Pestmegye tisztikarának tagjává lett, honnan 3 évi működés után az udvari kancelláriába vétetett be, s titkárrá lett; 1848-ban pedig Széchenyi minisztériumában államtitkár. 1851-ben a birodalmi tanács tagja, ezután Miksa főherceg főudvarmestere majd a lombard-velencei köztársaság főkormányzója. Innen neveztetett ki Nógrád vármegye főispánjává. E méltóságától megválva 1877-ben konstantinápolyi nagykövet, 1877-ben a helytartótanács elnöke míg 1879-ben lemondott állásairól s végképpen visszavonult.

Gróf Forgách József. 1865—1871.

Losonczy gróf Gyürky Ábrahám. 1872 —1889. Született 1836-ban. A katonai pályára lépett s 19 éves korában már a 8. számú dsidas-ezred hadnagya lett; 1866 bán a porosz-olasz háború alkalmával mint önkényes huszárfőhadnagy ismét a hadi szolgálatba lépett s kitűnő katonai érdemeiért grófi rangot nyert. Ezután a megyei életben élénk részt vevén, 1872-ben e megye főispánjává neveztetett ki. 1884-ben Nyitra vármegye főispáni teendőivel is megbízott. 1889-ben visszavonult; s Temes-Gyarmaton 1901. december 15-én hirtelen elhunyt.

Gróf Degenfeld Schomburg Lajos. 1889—1895. Született 1843. október 13-án. Atyja Kolozsmegye főispánja volt. Tanulmányait elvégezvén nógrádmegyei birtokára ment, hol kitűnő mintagazdaságot folytatott; emellett élénk szerepet játszott a vármegye közéletében is, s általán szeretett egyéniség volt a megyében. A sziráki választó kerület küldte 1872-ben a parlamentbe, mint a balközép tagját. 1875 ben Dárdán, 1886. és 87-ben Debreczenben a II. kerületben választott meg képviselővé. Nagy tevékenységet fejtett ki mint református, egyháza ügyei körül is. Majdnem hat esztendeig volt a megye főispánja, s utódja

Rudnói és dévék-ujfalusi Rudnay Béla. 1895. szeptembertől 1896. februárig. Egy hosszú, becsülettel átküzdött, de nem minden tövis nélküli életpályának fényes tükre e pont, melylyel Rudnay Bélához jutott az író toll. A tudással párosult nemes ambíció, a szorgalommal párosult csüggedetlen munkásság a kiemelkedő tulajdonok, melyek Rudnayt agilis lelkével, közmondásossá vált munkaszeretetével az ország több nevezetes vármegyéjének élére állították. 1857. október 2-án a nyitramegyei Szeniczen született. Atyja Rudnay István földbirtokos és tekintélyes ügyvéd volt; szigorú, igazságos, mindenben mértéket tartó; ez jellemezte e híres családot ősrégi nemes vonalán keresztül e napig; magából következik

tehát, hogy e tulajdonok szállottak az utódokra is. Középiskoláit fényes sikerrel végezvén el a jogi pályát választotta, tanulmányait a budapesti egyetemen fejezvé be.

Rudnay ismeretes volt Nyitravármegyében; hiszen e vármegye szülte; idefűződtek emlékei; gyűjtött ismereteit a megyébe hordta, mint mézét a méh, s így ki sem csodálkozhatik, ha nehezen várta már, mikor keblezheti tisztikarába a jeles ifjút, ki előzékeny, kedves modorával s fellépésével mindenki szeretetét bírta. 1878-ban már megválasztotta tiszteletbeli aljegyzővé. Serényen, mint más tíz munkás, dolgozott asztala mellett, míg egyszerre kiszólította a harci riadó. Bosznia-Hercegovina megszállása volt a jelszó; a 23. gyalogezrednek tartalékos hadnagya volt ekkor Rudnay, behivatott ezredéhez s résztvett a véres kimenetelű, s egyik legkeményebb ütközetben Béhácsnál; de résztvett ezenkívül több kisebb ütközetben is. Hazajővén, a nyitra-zsámbokróti járás főszolgabírájává választatott meg, honnan 1880. novemberében már mint főszolgabíró Ersekujvára került. — Erős szellemének, önállóságának nem egy tanujelét adta e működése alatt, úgy, hogy mindenki tudta, miszerint neki nem e korlátolt tér, hanem vezérszereplés a küldetése. 1883-ban szintén ilyen önálló gondolkozása alispánja volt Nyitramogyének, ki célul tűzte ki magának, hogy a vármegye számvevőségét, pénzkezelését újjá szervezi; Szalavszky Gyula volt az alispán; ezen nagy horderejű munkájának keresztülvitelére Rudnajt szemelte ki társul, munkatársul. Itt látszott meg, mennyire ismeretes volt Rudnay kitűnő tehetsége. Vájjon hányadik ember vállalkozott volna arra, mint főszolgabíró, hogy a számvevőség újjászervezésében résztveendő, mivel az ehhez föltétlenül megkívántató államszámviteltani vizsgája nem volt meg, azt külön letegye? Rudnay nem ijedett meg ettől sem.

Kimagasló alispánjának meghívását nemcsak elfogadta, de oly sokra becsülte, hogy letette az államszámviteltani vizsgát, a vármegye főszámvevője lett s buzgó alispánjával együtt teljesen újjászervezte e nagy vármegye pénzkezelését 1884-ben. Két évig működött így oly szorgalommal, szakavatottsággal s fölénnyel hogy érdemét mindenkinek el kellett ismerni. Később az árvaszéknél vált szükségessé Rudnay munkás keze, igazi tudása. 1886-ban másodelnöki állást szerveztek számára, Rudnay elfogadta megválasztását, bár tudta, hogy nagy munkakör várakozik reá: az árvaszék és az árvapénztár részére új szabályrendeletet kidolgozni. De mint minden reábízott dolognak derekasan megfelelt, úgy felelt meg ezen megbízásnak is. Munkája mélyreható, mely egy emlékkő Nyitramegyében az ő működésének.

1887-ben a vármegye főjegyzőjévé választatott meg. Öt esztendőt töltött e szép állásban ismeretes buzgalomával; de amidőn sokoldalú elfoglaltsága köztudomású volt, társadalmi s kulturális téren ő volt az első, ki minden nemes és közhasznú intézmény zászlóvivője volt.

1885-ben a felvidéki magyar közművelődési egyesület titkárává választotta trencsényi közgyűlésén, majd 1888-ban a körmőczi közgyűlés titkára lett. Mindkét helyen ő volt az egyesület ügyeinek intézője. Szalavszky Gyulával együtt fáradozott; s az egyesület e két férfiú vas-szorgalmának, körültekintő s avatott munkájának köszönheti felvirágzását. Számptalan azon egyesület, intézmény, pénzintézet, melynek Rudnay elnöke, igazgatója, választmányi vagy felügyelőségi tagja ne lenne. 1892-ben országgyűlési képviselővé választatott. Munkás lelket, erős kezeket s nagy buzgalmat vitt a parlamentbe, hol különben Rudnay neve már ismeretes volt. Itt tagja lett mindjárt a II. bíráló bizottságnak, s azután ismét tagja s előadója több bizottságnak; de nem soká volt képviselő, mert 1892. szeptemberben kineveztetett Komárom vármegye főispánjává; 1894-ben Hont vármegyébe s 1895. szeptemberben Nógrád vármegye kormányzatát is átvette.

Róla igazán elmondhatja életirója: „Orma virumque cano . . .“ Kevés azok száma, kik ily korra ily kiterjedt tevékenységet tudnának felmutatni, a kormány nem is késett tapintatát, körültekintését s alapos tudását méltányolni, mert 1896-ban az ország egyik legexponáltabb állására hívta meg, a budapesti rendőrfőkapitányi állásra, amelyben azóta nagy szakértelemmel működik.

Dániel László. 1896—1898. Rudnay távozása után csak oly férfiú állhatott a megye élére, ki a közigazgatás minden szalagát kezében egyesíteni s megtartani tudta; mert e vármegye a teljes áttekintéssel bíró főispánok kormányzatát szokta volt meg, s az idegen vár-

megyéből jött főispánoktól ezt minden irányban megkívánta. Dániel Lászlóban találta meg a kormány szeme e kiváló férfiút, ki akkor Torontál vármegye alispánja volt. Rövid két évre terjedett Dániel működése e vármegyében. Igazságos, mindenki iránt előzékeny fellépésével oly köztiszteletet vívott ki magának, hogy a vármegye fájóan vett búcsút főispánjától, ki egészségi állapota miatt vált meg főispáni székétől. Utódja lett

Szendrói Török Zoltán. 1898. november 25-től. Nem jött váratlanul és mégis a közörmű érzete hozta rezgésbe a szíveket, mikor Török Zoltán főispáni kinevezése ténynyé vált. Sajatfiát ölelhette és mondhatta most már magáénak a vármegye. Született 1852. február 29-én, a Török családnak Pudrecsányban fekvő ősi kastélyában. Atyja Török Sándor, anyja szokolczai Batternay Hermin, a híres erdélyi család sarja. Török Sándor, ki Zoltán fiát bálványozta, 1861-ben másodalispánja volt a vármegyének, 1865-ben országgyűlési képviselője, már úgy nevelte fiát, hogy benne a megye egyik leendő vezéremberét látta, remélte. Szép és lélekemelő intézkedése a Gondviselésnek, mikor a fiú az apa hivatalába léphet: Török Zoltánnal is így volt. De kísérik iskoláitól. Losonczon kezdte középiskoláit s Budapesten a kath. főgymnasiumban végezte. Atyja is úgy akarta, engedelmes fiának is az volt a kívánsága, hogy a jogot végezhesse. A budapesti egyetemen iratkozott be s végezte is kitűnő sikerrel 1874-ben, amikor mindjárt a balassagyarmati törvényszéknél lett joggyakornokká. Azonban Török Zoltánt ez nem elégítette ki; letette az ügyvédi vizsgát, 1876-ban s még ezen évben Budapesten önálló ügyvédi irodát is nyitott. Szép tehetségével s alapos tudásával vonzó modora párosulván, a budapesti ügyvédi körben annyira szeretett és tisztelt férfiúvá lett, hogy a közbizalom jeléül az 1880—1882-ben működött ügyvédvizsgáló bizottságnak is tagjává választott. Mindazonáltal csak 1882-ig maradt Budapesten, mert Nógrád vármegye számot tartván fiára, meghívta egy szebb jövőnek reményében, hogy fogadná el a vármegyei első aljegyzői állást. Török elfogadta; teljesítette a megye óhaját, de teljesítette édes atyjáét is, ki megjövendölte az atyák látnoki tehetségével, az atyai szívverés előérzetével, hogy fia egykoron a megye élére kerül! . . . de Török Zoltánnak nem volt soká maradása a megye aljegyzői asztala mellett: 1884-ben már a losonci kerület megválasztotta országos képviselőjévé, fényes tehetségét, alapos tudását itt kifejtette. Amint helyet foglalt a parlamentben, oly tevékeny munkásságot tanúsított, szép tartalmú beszédei oly feltűnést s dicséretet arattak, hogy neve csakhamar ismertté vált. Tagja lett a közigazgatási bizottságnak, s élénk részt vett a főrendiházi törvényjavaslat tárgyalásában s köztetszésben részesült szónoklatot tartott a felirati viták alkalmával. 1890. április közepéig maradt tagja a képviselőháznak, mikor Losoncz város választotta meg polgármesterévé.

Ez a választás nem tartozott a közönséges választások közé. Egyhangú választás volt ez; a lelkesedés oly kitörő megnyilatkozásával, mely eseményszámba vehető; mindenütt, a város lakóinak minden rétegében magkapó kifejezésre jutott az odaadó, szívből jövő és szívhez szóló szeretet. Török Zoltán a választást soha sem feledte el; válaszolt, e lélekemelő fogadtatásra; válaszolt oly messzeható tettekkel, melyek e hálának zálogául örök emlékképpen maradnak fenn. Alatta épült a városház remek épülete, alatta épült a polgári leányiskola; alatta a városi vígadó, a kaszárnya területén a kiegészítő épületek egész raját ő építtette, a raktárt, az étkezdét s az összes mellékhelyiségeket. 1896. január 1-ig viselte az állását, de nevéhez annyi alkotás fűződik, hogy Losoncz város történetében az ő neve új kornak ébredését jelenti. Le is festette a város szeretett polgármesterének arczképét, hogy példája legyen az utókornak s megválasztotta egyhangú felkiáltással díszpolgárának.

1896. január elsején már édes atyja örökében, az alispáni székben látják ülni Török Zoltánt. Úgy történt, a hogy a szerető atya szívének dobbanása megérezte, kívántai Majdnem teljes három évet töltött e díszes állásában. Nem lehet e helyen felsorolni a cselekvés azon hatalmas kinyomatát, mi Török Zoltán alispáni működését bearanyozza. A mit Losoncz városában megkezdett, Nógrád vármegyében folytatta s midőn Dániel László megvált a megye főispáni méltóságától Török Zoltán neveztetett ki. A vármegye közönségének osztatlan óhajása teljesült ez által, hogy az állam-kormányzat és végrehajtó hatalom képviselője e vármegyében azon szeplőtelen múltú és kipróbált férfiú lett, a ki nemcsak a közbizalom letéteményese, hanem az új kor haladásának buzgó harczosa, a társadalmi s közéletnek bölcs vezetője!

D^R. KRAMOLIN VICTOR
Nyitra-vármegye főispánja.

Nyitra vármegye főispánjai.

Lampertus. 1195. (Fejér. C. D. VII., 5, 139.)

Benedek. 1198. (U. o. II., 326.)

Vejtich. 1199. (U. o. 348.)

Miklós. 1207. Sokszor „Mike“ néven is előfordul. Bihari főispán is volt 1198—1202-ig.

Tamás. 1208—1210. (Századok. 1874, 335.) 1208-ban kelt oklevélben „ego Thomas nitriensis comes.“ (Hazai okmt. VII., 4.)

Jula. 1214. „Jula fratre Ratolth. Nitrien.“ (Fábián G. Aradm. 213.)

Tamás. 1216. (a fentebbi.)

Lőrincz. 1217. (Fejér. C. D. VII. 2, 3. ol.)

Benedek. 1219. (U. o. III. 1, 272.)

János. 1220. (U. o. 287.)

Mike. 1223. (a fentebbi Miklós.)

László. 1224—1225. Békés- és Bácsmegyék főispánja is. „Ladislav aule nostre eurali comite, et Comite Nitriensi.“ (Hazai okm. VI., 18.)

Péter. 1233. (Fejér. O. D. III. 2, 329.)

Rémén. 1234. (U. o. 407.)

Domonkos. 1238.

Máté. 1239—1242. Egy 1240-ben kelt oklevélen: „Nos Matheus dei gracia magister dopiferorum domini regis et Comes Nitriensis“. (Hazai okm. VII. 26. Fejér C. D. IV. 1, 250.) Mór és Roland együtt 1243. (U. o. IV, 1, 284, 294.)

Arnold. 1244. (U. o. 324.)

István. 1245—1246. „Nos Stephanus Aule Regie Judex, Comes Nitriensis.“ (Hazai okm. VII., 32. Századok. 1869, 47.)

Móriczhidai Móricz. 1247—1262. „Magistro Mauricio Comiti Nitriensi.“ (Hazai okmt. VI. 110.) Baranyai és győri főispán is.

Ernyei. 1263—1268. Vas- és Szatmármegyék főispánja. „Herney bano comite Nytryensi.“ (Hazai okmt. VI. 149.)

Csák. 1269. (Fejér. C. D. VII., 2, 306.)

Mihály. 1271—1275. „Michaele comite Nitriensi.“ (Hazai okmt. VI. 207.)

Tamás bán 1276—1277. Komárommegyei főispán is.
Péter. 1279. (Fejér. V. 2, 493.)

Mihály. 1285. (a fentebbi.)

Mochó. 1288. (Fejér. VII. 2, 306.)

András. 1290. Ezen évben kelt oklevélben „Andrea Judice curie nostre et comite Nitriensi.“ (Hazai okmt. VI, 357.)

Gergely. 1291. „Gregorio bano comite Borsiensi et Nitriensi.“ Vasmegyei főispán is. (Hazai okmt. VII. 220.)

Tamás. 1292—1299. „Nos igitur una cum Thoma Comite Nytriensi et Borsyensi.“ (M. tört. tár. II, 179.)

András. 1300. (Fejér. VI. 2, 284.)

Tamás. 1301. (U. o.)

János püspök 1302—1328. Az első püspök ki egyúttal főispán is.

Mészkö Mihály. 1328—1334. Főispánkodása alatt két világi főispán is szerepelt: László és Sandrin.

Vasváry Vitus. 1335—1346. Károly király házi káplánja.

Monoszlói Miklós. 1347—1349. Nyitrai püspök s később esztergomi érsek. Alatta világi főispánok Lőrincz és Kont ^Miklós.

István. 1349—1367. (Nyitram. levélt, közt.)

Denyén László. 1367—1373. (U. o.)

Dominicus. 1373—1387. (U. o.)

Demeter. 1387—1388. (U. o.)

György. 1388—1392. (U. o.)

Mihály. 1393—1399. (U. o.)

Forgách Péter. 1400—1403. András fia. Zsigmond király főkomornok mestere. (Virág B. VI. 61.)

Hinco Henrik. 1404—1427. (Nyitram. levélt.)

Berzencze György. 1427—1437. (U. o.)

Széchy Dénes. 1437—1440. Esztergomi érsek.

Csitneki Bebek László. 1440—1447. Gömöri főispán is.

Miklós. 1448—1456. (Nyitram. levélt.)

Hangács Albert. 1457—1459. (U. o.)

Debrenthei Tamás. 1464—1480. (U. o.)

Forgách Gergely. 1484—1492. A Forgáchok gácsi ágának megalapítója.

Sáncfalvai Antal. 1492—1500. (Nyitram.)

Báchkai Miklós. 1501—1503. (U. o.)

Gróf Thurzó Zsigmond 1504—1505.

Podmaniczky István 1505—1528. Árvái főispán is. Ő koronázta meg Zápolyát és Ferdinándot is magyar királylyá. Vallását, püspökségét elhagyta s megnősült. 1569-ben halt meg.

Gróf Thurzó Ferencz 1535—1557. Árvái főispán is.

Bornemisza Pál. 1557—1579. Erdélyi, veszprémi s nyitrai püspök; kir. helytartó s országbíró.

Mossóczy Zakariás. 1582—1587. Pozsonyban született 1542-ben; korának legtudósb fia.

Fehérvöy István. 1587—1596 Esztergomi érsekké lett.

Gróf Forgách Ferencz. 1597—1607. Esztergomi főispán is.

Szuhay István. 1607. Hevesmegyei főispán is.

Lépes Bálint. 1608—1619. Kitűnő tollú író s ügyes államférfiú. Kalocsai érsekké lett s II. Mátyás tanácsadója.

Telegdy János. 1619—1644. „Ego Joannes Thelegdynus episcopus Nitriensis locique euisdem comes perpetuus“ (Károlyi Cod. IV, 161.)

Bosnyák István. 1644. Csak néhány hónapig viselte méltóságát.

Püsky János. 1644—1647. Györmegyei főispán is.

Szelepcsényi György. 1648—1666. Esztergomi érsek.

Gróf Kollonits Lipót. 1666—1669. Esztergomi főispán is.

Gróf Pálffy Tamás. 1670—1679. Hevesmegyei főispán is.

Gubasóczy János. 1630—1686 Először pécsi, ezután váczi, 1680-ban nyitrai püspök s kir. kancellár.

Korompay Péter. 1686—1690. Hevesmegyei főispán is.

Hasskó Jakab. 1690—1691.

Jaklin Balázs. 1692—1695.

Mátyásovszky László. 1696—1705.

Gróf Erdődy László. 1706—1736. Kristófnak a koronaőrnek .fia.

Gróf Harrach Ernő János. 1737—1739.

Gróf Esterházy Imre. 1740—1763. Esztergomi érsek.

Gosztonyi János. 1764—1777. Az utolsó püspök főispán.

Gróf Forgách Miklós. 1777—1797. Az első világi főispán. Mária-Terézia kegyence; ezzel szemben ezt olvassuk róla a Magyar Pamheonban (380. lap.) „Forgách Miklós gróf; nyitrai főispánságától megfosztja II. József 1785. nov. 1 én s a parancsolatban bolondnak de el arái tátik, mert a katonai concriptiót ellenezte. “

Gróf Erdődy József 1798—1813. Kristóf fia. Főasztalnok mester.

Báró Perényi János. 1813—1825.

Báró Malonyay János Alajos. 1825—1828. Zempléni főispán is.

Báró Mednyánszky Alajos 1838—1845. Kiváló képzettségű férfiú. A m. tud. akad. felállításának tárgyában tartott értekezletre József főherceg ötét is meghívta. 1835-ben Trencsén, 1838-ban Nyitra megye főispánja. Meghalt 1844-ben.

Gróf Károlyi Lajos. 1845—1847. Csongrádi főispán is.

Báró Jeszenák János. 1848. Született 1800-ban. Kiváló fia a hazának. 1849-ben kormánybiztos s mint ilyen ezen év, október 15-én a nemzet vértanújává avattatik . . .

Gróf Károlyi Lajos. 1861. (a fentebbi.)

Gróf Csáky László. 1867—1876. István és Gróf Lazsánszky Ludmilla fia. 1848—49-ben szepesi főispán. 1853-ban a hadi törvényszék halálra ítélte, de kegyelmet kapott. 1861—65-ben orsz. képviselő. Erdemeiért val. b. t. tanácsosi méltóságra emeltetett.

Frideczky Timót. 1876—1878.

Báró Majthényi László 1878—1882. Honti főispán.

Gróf Berchthold László. 1882—1884. József és Gróf Forgách Ottilia fia. Született 1829-ben. Vitéz katona, ki az olasz hadjáratban kitüntette magát s őrnagyi rangot nyert. Innen haza jöve Surányban vontta meg magát, honnan a közgyűléseken kitűnő beszédjeivel meg-megjelent. 1882-ben főispán; 1884-ben lemondott s 1885-ben a döblingi tébolydában szenvedett ki.

Losonczy gróf Gyürky Áhrhám. 1884—1887. Nógrádi főispán.

Szalavszky Gyula 1887—1890. (lásd. Trencsén megyénél.)

Turócz szent-mihályi és alsó-kőröskényi Thuróczy Vilmos. 1890—1901. Egy igaz, odaadó, vas szorgalmú, férfi, programhű és következetes élet betöltését jelenti o tiszteletre méltó név, kihez a munkásság és alkotások nagy szabású volta van forrva e megyében, s kit polgártársai törhetetlen rakaskodással és szeretettel ajándékoztak meg kiváló szerepléséért.

Thuróczy Vilmos, ősrégi nemesi család ivadéka, kinek ősei 1269-ben, 4-ik Béla király idejében, Turócz megyében már nemesi rangban állottak és azontulra igen számosán közülük magas rangú hivatalokat viseltek, így:

Turóczy András 1412-ben Zsigmond király titkárja,

Th. Benedek 1469-ben kir. főajtónálló-mester,

Th. György 1488-ban főpohárnok-mester,

Th. János 1470-ben a turóczmegyei nevezetes Convent jegyzője és ítélő-mester,

Th. Péter nevezetes történész.

II. Miklós János. 1525-ben erdélyi alvajda, később Turócz megye főispánja.

Leány ágon is, házasságok útján több magyar főrendű családdal voltak rokonságban, így: Th. Clára 1403. közül Gróf Forgách Péter nyitrai főispán neje, Th. Zsuzsanna pedig 1580-ban Gróf Forgách Zsigmond Nádor neje. Régi okmányok szerint a Beniczkyek is Thuróczy Imre fiainak egyikétől származnak, ki Beneföld nevű birtokától, — mely később Benicznek neveztetett, vette föl (körülbelül 1280-ban) a Beniczky nevet.

A Thuróczy család tagjai Nyitra vármegye közéletében a közelmúltban is mindég

jelentékeny szerepet vittek; János és József alispánok voltak, Tádé, Bálint és Vilmos törvényszéki elnökök.

Thuróczy Vilmos atyja. János, Nyitramegye táblabírója volt, és fiatal korában viselt is megyei hivatalt, de csakhamar Alsó-Kőröskényi birtokára vonult, ahol gyermekei nevelésének és a gazdaságnak szentelte életét; anyja Mezőkeszy Palásthy Éva volt.

Thuróczy Vilmos gymnasiumi tanulmányait a nagy-szombathi Convictusban, Esztergomban és Nyitrán, jogi tanulmányait pedig Budapesten végezte.

Az ügyvédi vizsga letétele után Nyitrán aljegyző lett, és mint ilyen, az akkori rigorosus, szigorú alispán Rudnay István ajánlatára, e közgyűlés által jegyzőkönyvi elismerésben részesült. Nem is soká maradt ezen állásban, mert a megye lelkesülten, egyhangúlag a nyitrai járás főbírájává választotta meg 1869-ben a 25 éves ifjút, — daczára annak, hogy ezen állásra nem is ő pályázott, hanem Báró Majthényi László, aki azonban látván a Thuróczy mellett nyilvánuló meleg hangulatot, a választás előtt visszalépett.

1872-ben hajlama az igazságszolgáltatás terére vonzotta és nyitrai járásbíróvá nevezetett ki, de kiváló szakképzettsége folytán már 1876-ban a nyitrai kir. törvényszék elnökévé léptettetett elő 33 éves korában. A meglehetősen zilált állapotú törvényszéket teljesen reorganizálta, új rendet és pontosságot hozott be, a rossz hírben levő elemektől purificálta, új erőket hozott; saját vasszorgalma, páratlan becsületessége és igazságszeretete által, a mely nem ismert különbséget a gazdag és szegény között, nem tekintett convexiók és protekciókra, a nyitrai törvényszéket az ország elsőrangú törvényszékei közé emelte, a mit az igazságügyörek annak idejében szóban és Írásban gyakran ki is fejeztek. A főispáni állás elfogadására többször felí lett szólítva, de az ajánlatokat mindannyiszor visszautasította, a míg 1890-ben, a megye köz-óhajának engedve mégis elfogadta. Beigtatása a legfényesebbek egyike volt; a megye szeretete eclatans módon impozánsan nyilatkozott és ezen szeretet azóta nem hogy csökkent volna, hanem még fokozódott.

1874-ben vezette oltárhoz Tóth Vilmos volt belügyminiszter, később a közös főszám-
szék elnökének leányát Tóth Zsuzsannát, a ki a vármegye és kivált Nyitra város társadalmi életét felébresztő; jótékonyága, valamint e téren kezdeményezett egyletek vezetése, családi életének tisztasága és egyéb rendkívüli tulajdonságainál fogva, a megye „Órangyalának”¹¹ elnevezését, melylyel általan illetik, joggal kivívta magának. Így a nyitrai menház az ő vezetése alatt virágzott fel; a házi ipari egylet vezetése, a fehér kereszt, vörös kereszt és közművelődési egyletek az ő jótékony lelkének áldásos munkáját hirdetik. Thuróczy Vilmos főispánsága sok szép emléket hagyott a megye szívében ki igazságos és odaadó munkássága, buzgalma s a minden téren tapasztalt szeretetreméltósága által tette magát feledhetlenné! 1901. év végével vált meg főispáni székétől.

Dr. Kramolin Viktor. 1901. deczembertől. Thuróczy Vilmos távozása után szerencsés választást tett a kormány Kramolin Viktor kinevezése által; mert férfiút talált, kinek jellemében hatalmas vonásokban domborodik ki a férfias nyíltság és őszinteség; férfiút, a ki nem beszél másképpen, mint a hogy gondolkodik, a ki, midőn szigorú és pontos, egyúttal igazságszerető és méltányos; ki a hivatali élet szigorúságát szeretetreméltósággal váltja fel ott, hol a társadalmi élet kezdődik. Fényes beigtatása volt tanúbizonysága a vármegye osztatlan örömének, melyen a város és megye színe-java, közte gróf Eszterházy János főrendiházi tag és Batthyány Zsigmond gróf kanonok is megjelentek. Kramolin Viktor egy tolnamegyei, bonyhádi származású, régi család sarjadéka, 1855. október 23 án született Nagy-Becskeréken. Elemi és középiskoláit Temesvárott végezte s mindenütt kitűnő eredményt érven el, Budapesten a jogra iratkozott be. 1874—1878-ig volt jogász, mely idő alatt az ifjúsági összes mozgalmak vezetője volt. Erős gondolkozása s energikus önállósága feltűnt az ifjú jogászok körében s a hol a vezérszerepet kellett vinni, magvas beszédet tartani — oda Kramolin Viktort állították. Szerepkörét úgy töltötte be, hogy beszédeit megörökítették társai. De a mily kiváló egyéniség volt az ifjúság körében, oly kiemelkedő volt a tanulmányokban is; alig végezte a jogot 1878-ban, már a következő évben jogtudorrá avatattott s éjét nappallá tett, hogy az ügyvédi vizsgát letehesse. 1881-ben meg is szerezte diplomáját. Ezt megelőzőleg 1878-ban

már a közhivatali pályára lépett, midőn ezen év szeptember 26-án, a közalapítványi kir. ügyigazgatóságához neveztetett ki, honnan mint alapítványi alügyész a temesmegyei Csákovára került, 1883-ban azonban a kir. ügyészséghez ment át, a hol előbb mint kecskeméti alügyész működött; de Kramolin működése nem éppen a kötelességszerű hivatali működés volt.

Egész tudását, szellemének teljes erejét munkájába öntötte, hogy meglátszott, miszerint ambícióval s hivatásszerűleg dolgozik. Tehetsége s munkája felismertetvén, 1885-ben elvitték Kecskemétről a budapesti ügyészséghez, hogy itt nyissanak számára teret. A mély tudásáról s rideg szigorúságáról ismert Kozma Sándor akkori főügyész mellé került. Mindenki kíváncsian leste, mi lesz vége a beosztásnak, mert köztudomású volt, hogy Kozma mellett — dicsőség helyt állani! és Kramolin nem csak megállta helyét, de rövid idő alatt annyira kedvence lett a szigorú főügyésznek, hogy Kramolin nélkül fontosabb ügyet el sem intéztetek; a fiatal, vidékről jött alügyész jobb keze lett a budapesti főügyésznek; minden nevezetes s országos hírű sajtó pörben és bűnpörökben Kramolin lett a közvádó s oly elvitázhatlan sikerrel, hogy 1887-ben a pozsonyi kir. ügyészség élére állíttatott l Alig helyezkedett el Pozsonyban — közismert alakká lett, s alig lépett ki a társadalmi s közügyek terére, benne a köztisztelet, bizalom és szeretet összpontosultak. Minden társadalmi mozgalom élén Kramolin állott; tagja lett a megyei és városi törvényhatósági bizottságoknak, s mint ilyen a közélet irányításán oly élénk és köztudomású befolyása volt, hogy akkor indult meg a közönség, amikor és ha Kramolin zászlót bontott.

Elnöke volt a pozsonyi híres Toldy-körnek, a Petőfi szobor-bizottságnak, s igazgató választmányi tagja minden egyesületnek s így a közművelődési egyesületnek is; de lángelkű vezérszónoka a pozsonyi magyarságnak; tizenkét hosszú éven át vezérszónoka a városi közgyűléseken oly odaadással, hazája s nemzete iránti szeretetének oly közvetlen s sokszor oly megható nyilvánulásával, hogy Kramolin ez egyetlen szerepléséért babért érdemel.

1895-ben kir. főügyészi helyettesé lett jelleggel és ranggal, 1900-ban pedig valóságos kir. főügyészi helyettesnek lett kinevezve a pozsonyi kir. főügyészségnél. Mint ilyennek nevezetes szerepkör jutott, mely Kramolin Viktort országos hírű emberré tette.

Sajtópörrei az egész országban nagy port vertek fel; legnevezetesebbek ezek közül: a Hurbán Szvetozár—Hujánszky, a Szülön Károly elleni nemzetiségi perek; a szociálisták elleni sajtó per; a Szalavszky Gyula által Rakovszky István ellen indított sajtópörben, Kramolin Viktor képviselte Szalavszkyt; az esküdtek egyhangúlag elfogadták Kramolin álláspontját. Ezt a verdiktet a Kúria alaki okokból megsemmisítette ugyan, de a két év múlva életbe lépett új bűnvádi eljárás ugyanazt az álláspontot foglalta el, melyet Kramolin védett a pörben s amely miatt a verdikt megsemmisített. Kramolin Viktor kétszer nősült. Először 1880-ben nőül vevőn Berta Béla, budapesti kir. Ítéltáblái tanácselnök Ilona nevű leányát, ki 1884-ben elhunyt; másodsor 1887-ben nősült rudnói és divékujfalusi Rudnay István Mária leányával, kivel a legpéldásabb és legboldogabb családi életet éli.

1901. november 22-én neveztetett ki Nyitra vármegye főispánjává, s a közönség lelkes ovációi között iktattatott be 1901. december 9-én. Miután a hivatali esküt letette, gyönyörű székfoglaló beszédet mondott az a főispán, kinek ajtója mindenki számára, reggeltől estig nyitva áll.

A főispáni széket, úgymond, megilletődve és azzal az elhatározással foglalja el, hogy életének főcélja lesz a vármegye kulturális és erkölcsi érdekeinek szilárd alapokra való fektetése. Hogy a főispáni széket elfoglalja, minden aggodalma mellett két okból teszi: Először, mert a miniszterelnök politikájának és e politika úgy tartalma minden egyes részletének, mind pedig egész irányának, módszerének, e politika érvényesítése és a legkissebb részletekig való végrehajtásának legbensőbb meggyőződéséből, egyénisége egész valójából és természeti hajlamainál fogva lelkes és föltétlen híve, ennek a politikának minden vonalon való győzelmét a legnagyobb odaadással támogatni benső meggyőződése szerint hazafias kötelessége. Elfoglalta a főispáni széket másodsor azért, mert ifjúságának álmai meglelt férfikorának ideálja az egységes magyar állam, a magyar nemzeti állameszme önzetlen, lelkes szolgálata, magyar államiságunknak meggingathatlan alapokra való fektetése, ez alapoknak minden időben és

minden viharral szemben való biztosítása, a magyar államnak minden irányban való kiépítése és a magyar nemzeti egységes társadalomnak valláserkölcsi, szellemi, kulturális fejlesztése, anyagi megerősítése és konszolidációja. Mindez pedig csakis önzetlen és reális szabadelvű politikával lehetséges. A megye területén levő nemzetiségek jogos kulturális törekvései az egységes nemzettestben, a nemzettesthez való tartozás követelményeinek respektálása mellett, egyediségünk fönntartása s biztosítására irányzott működésük az ő részéről jóakaró előzékenységgel fog találkozni. A magyar nemzeti állameszme megszilárdulása és az egységes magyar államot aláásó, a magyar nemzet kizárólagos politikai vezérletét és uralmát veszélyeztető akár politikai, akár társadalmi külön akciók azonban ő benne, ha kell, kíméletlen erélyességű ellenfélre fognak találni. Felekezetek, társadalmi osztály és foglalkozási ág között különbséget nem ismer, minden egyes élet és érdekkör közreműködését keresnie kell a közös célért. A törvény ama rendelkezését, hogy a törvényhatóság élén a főispán áll, úgy fogja föl, hogy míg egyrészt az alkotmány biztosítéka legfontosabbikának egyikét, a megye önkormányzati és önrendelkezési jogát aggódó gondossággal respektálja lankadatlan törekvése lesz, másrészt arra ügyelni fog, hogy az állami akarat, a mint az törvényes formáiban jelentkezik, a megye legvégső perifériáiban is teljesen érvényesüljön. Nézete szerint nem az a jó közigazgatás, mely az Íróasztal mellől intézkedik, hanem a mely a folytonos érintkezésből megismerve a rá bízott föld lakóinak gondolkodásmódját s rendelkezéseit a törvény keretén belül ehhez szabja.

BENICZEI ÉS MICSINYEI BENICZKY FERENCZ
val. b. t. tanácsos,
Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun-vármegye és Kecskemét város főispánja.

Pest-Pilis-Solt-Kis-Kun vármegye főispánjai.

A régi Pestmegye nem kormányoztatott főispánok által; vagy maga az uralkodó tartotta fenn magának a főispánságot, vagy a nádorok kormányozták a megyét 1848-ig; ezen időtől fogva főispáni helytartók állottak a megye élén, míg 1876-ik évben, a területrendező törvény folytán a régi Pest megye, a Kis-Kunságba eső részeket is kebelébe nyervén: Pest-Pilis-Solt-Kis-Kunmegye elnevezést kapott s mint ilyennek első alkotmányos főispánja:

Gróf Szapáry István lett 1876-ban.

Született Budapesten 1829-ben. Kitűnő képesítéssel végezvén mindenütt tanulmányait, 17 éves korában már a külügyminisztériumban látjuk működni. Herczeg Esterházy Pál vette oldala mellé s látva benne a lankadatlan szorgalmat, a kiváló képzettséget s ügyszeretetei, fényesen kiemelte Szapáryt mint a munka és kitartás mintaképét. 1848-ban visszavonult s birtokán gazdálkodott, de 1861-ben a helytartósághoz neveztetett ki, hol hosszabb ideig működött. 1867-ben, a koronázáskor aransarkantyús vitézzé üttetett; s már előzőleg a jáász-kunok kapitánya lévén, 1873-ban, illetve 1876-ban Pestmegye főispánjává neveztetett ki. Szapáry kitűnt szereplése által, amiért 1781-ben a Lipót-rend középkeresztjét nyerte, 1883-ban val. b. titkos tanácsos. Szapáry gróf áldásos működést fejtett ki a megyében mint főispán, míg 1890. évben lemondott.

Micsinyei és beniczei Beniczky Ferencz. 1890. novembertől.

Született Budapesten 1833. évi január hó 6-án, Magyarország egyik legrégebbi ősnemes családjából. Atyja Beniczky Adám, anyja Majláth Terézia, Majláth György személyes leánya.

A beniczei és micsinyei Beniczky család az aranybulla előtti időig (1222) vezet vissza származását. 1235-ben már bírták Turóc vármegyében a Bene (Benefalva) földet, melytől a Beniczky családnév is származik. Ezen Bene helységre a család ez időszert is ismeretes első őse Thuróczi (do Turuch) Imre IV. Béla királytól 1269-ben már új adománylevelet nyert. IV. Márton 1413-ban Zsigmond király által erősített meg Benicz helység birtokában. II. Miklós, ki Znió várának várnagya, és Thuróc vármegye alispánja volt, Belgrádnál és Temesvárnál szerzett hadi érdemei jutalmául 1562-ben címer újítást nyert (nyakon átnyilatott úszó hattyú) I. Ferdinánd királytól. Tőle a család három ágon származott tovább. Már ekkor a legelőkelőbb nemesi családokkal lépett összeköttetésbe, rokonságba jutván a (Mado-csányi, Orbonás, Kéry és Jákófy ősnemes családokkal, sőt Beniczky I. Ferencz Jákófy Kata özv. Koháry Péterné kezének megnyerése által a leányágban (Koháry Koburg) családdal. is rokonságba jutott.

V. Márton 1596-ban alnádori hivatalt viselt, s 1622-ben gyilkos kéz által ért szomorú véget. II. Ferencz, kitől Beniczky Ferencz főispán egyenes vonalban származik le, egy akkor nevezetes erődnek a váci várak főkapitánya és aransarkantyús vitéz 1617—1627-ben családbeli elődeinél nevezetesebb szerepeit játszott a közéletben s ennek fia Péter (II.), mint magyar költő, magyar irodalom-történeti hirt vívott ki magának. A család ezen költő őse

jeles és vitéz katona is volt, s hadi érdemekért kapta F.-Vecse, Tarnócz és Nagy-Baáb nyitramegyei helységeket nádori adományban. Verseit „Beniczky Péter ritmusai“ címmel Bartók István esztergomi kanonok nyomatta ki először 1664 ben.

A múlt és a jelen században a család számos tagját találjuk magasabb közhivatalokban, a vármegyékben és a felsőbb törvényszékeknél, valamint követi és képviselői minőségben is több tagja szerepelt e jeles családnak.

A család nógrádmegyeyi ága evangélikus, a többi ágak r. kath. vallásuak.

Beniczky Ferencz főispán (e néven a családban VH-ik) tanulmányait a magyar fővárosban végezte, és 1852-ben fejezte be.

1854-től 1861-ig külföldi utazásokat tett, beutazta Európát és Afrika egyes részeit. Utjából visszatérve Bajza József koszorús magyar Írónak leányát Bajza Lenkét, hírneves regényírónőket vette nőül, s egész az alkotmány helyreálltáig, Zsámboki birtokain elvonultan gazdálkodott. A koronázáskor ő állította össze és vezette Pestvármegyének diszbandériumát, mely egyik legfényesebb festői részletét képezte a történelmi nevezetességű felvonulásnak.

A honvédség felállításakor gróf Andrássy Gyula akkori miniszterelnök és honvédelmi miniszter felkérése folytán, a honvédség kötelékébe lépett be, honvédlovas századosi ranggal.

1869. évi szeptember hó 11-én a gödöllői korona-uradalom élére állította őt Lónyay Menyhért akkori pénzügyminiszter, ki oly egyént keresett és talált meg Beniczky Ferenczben e fontos és díszes állásra, ki az udvari és magasabb körökkel való közvetlen érintkezésre, minden tekintetben úgy származásánál, mint egyéni tulajdonságánál fogva képesítve legyen.

Egészségi okokból 1871. év őszén, úgy korona uradalmi igazgatói, mint honvéd-századosi állásától megvált, s két évet üdülés céljából a déli vidékeken töltött.

1871. május 11-én cs. és kir. kamarási méltóságra emeltetett.

1880-ban a gödöllői választókerületben lett megválasztva országgyűlési képviselővé.

1882-ben Tisza Kálmán akkori miniszterelnök és belügyminiszter felkérése folytán fogadta el Jász-Nagy-Kun-Szolnok vármegyeyi főispáni állását, — mely minőségében való működése, könyvünknek, a most említett vármegyéről szóló részében van méltatva.

1884. szeptember 29-ón Tisza Kálmán miniszterelnök és belügyminiszter előterjesztése folytán belügyminiszteri politikai államtitkárrá neveztetett ki, s államtitkársága alatt előbb a puchói, 1887-ben a bánátoklói képviselő választókerületeket képviselte.

Már mint belügyi államtitkár megbízott a nemzeti színház és kir. opera ügyeinek vezetésével.

1889-ben Tisza Kálmán miniszterelnök a belügyi tárca felajánlotta Beniczky Ferencznek, ki azt azonban az idő szerinti viszonyai és körülményénél fogva nem volt hajlandó elfogadni.

1889. június hó 18-án saját kérelmére belügyi államtitkári állásától az államtitkári cím és rang megtartása mellett felmentetvén, ezen minőségében szerzett kiváló érdemei elismerésül 0 Felsője által a valóságos belső titkos tanácsossággal tüntettetett ki, s egyszersmind a Nemzeti Színház és kir. Opera intendánsává kineveztetett.

Az Opera pénzügyeit annyi körültekintéssel, tapintattal és pedig az Opera művészi niveaujának határozott emelésével, oly sikeresen rendezte, hogy a részbeni érdemei 0 Felsője által a Szent István-rend középkeresztjének legkegyelmesebb adományozásával lett kiténtetve:

1890. november 4-én gróf Szapáry Gyula miniszterelnök és belügyminiszter felkérése folytán vállalta el, Pest-Pilis Solt-Kiskun vármegyének és Kecskemét városnak főispáni méltóságát, s viseli azt közszeretben és nagyrabecsülésben a mai napig.

A Pest vármegyeyi főispánságot nem a legkedvezőbb viszonyok között vette át. Az ő főispáni kinevezésével némely aspirációk meghiúsulván, főispánsága kezdetén személyes barátain és közelebbi ismerősein kívül, nem sokan voltak azok, kik az ország első vármegyének főispánjává történt kinevezését örömmel üdvözlötték.

De alig egy év leforgása után a vezér vármegye e részbeni hangulata a leggyökeresebb és oly előnyös változáson ment keresztül, mely mintegy előre vetett fénysugara volt, a Pest vármegyében ma uralkodó megnyugtató közállapotoknak, melyeknek előidézését

Beniczky Ferencznek minden irányban való tárgyilagos és tapintatos eljárása a vármegye közigazgatási és kulturális érdekei iránti meleg érdeklődése, a közigazgatás minden ágában tapintatosan érvényesített jártassága és a tisztviselőkkel szemben tanúsított részrehajlatlansága eredményeztek.

Az ő befolyása és jóakarata érvényesült akkor, amidőn a belügyminiszter, úgy a központban, mint a járásokban, az egyre rohamosan növekedő ügyforgalom által igényelt s több éven áteredménytelenül kérelmezett munka-erőt több mint harmincz új hivatali állás szervezésével engedélyezte; az ő főispánsága ideje alatt lettek a tisztviselők és a kezelő és segédszemélyzet javadalmazásai is jelentékenyen emelve. Úgy a központban, mint a járásokban az ő kezdeményezése és útmutatásai folytán egységes elvek szerint reformáltatott úgy az ügyvitel, mint a pénzkezelés.

Főispánsága alatt lett a vármegyeház nagy ülésterme, mely annyi történelmi nevezetességű esemény színhelye volt, fényesen átalakítva; — és festetett meg ezen ülésterem számára Ő Felsége szeretett királyunk arcképe Benczur Gyula hírneves festőmesterünk által.

Még késő századok múltán is alattvalói — hálával fog visszaemlékezni Pest vármegye lelkes közönsége a legjobb fejedelem azon kegyelmes tényére, hogy 1894. évi október hó 25. napján a vármegyeház dísztermében a vármegye törhetlen hűségű lakosai közadakozásából készített arcképének megtekintése alkalmából legkegyelmesebben megjelenni méltóztatnak.

Beniczky Ferencz mint Kecskemét város főispánja a város törvényhatósági bizottságának 1890. évi november hónap 27-ik napján tartott közgyűlésén iktattatott be hivatalába s ez idő óta e város ügyeit lankadatlan buzgalommal intézi s a tőle már megszokott kitarással és erélylyel folyton közremunkált abban, hogy ez a város, mely vagyonai megszerzéséből származott terhei miatt sokban elmaradva volt, a régiebb adóságoktól megszabadulva nagyobb mérvű haladásának alapjait megvesse.

A kitartó munkának nem remélt sikere lett; mert hazai városaink körül rövid öt-hat év alatt egy sem tett akkora haladást önerejéből, mint Kecskemét, mely Beniczky Ferencz főispánsága idejéből mutathatja fel: új székházát, színházát, piacsterét, gyalogsági laktanyáját, kerületi iskoláját, helyiérdekű vasutait, kövezetét, csatornázását; melyek sorozatát az ép berendezés alatt levő villamos világítás és a városon keresztülvezető két széles szabályozott utca létesítése tetőzi be.

Ezok kivételében Beniczky Ferencz folyton közli emunkált s azokat hathatós befolyásával minden utón előmozdította; s ezekért mint kecskeméti főispán a polgárok bizalmát és szeretőit már eleitől fogva bírta és megtartotta.

A közgyűlési és egyéb bizottsági tárgyalások vezetésében annyi szakismeretet, annyi éleslátást tanúsít, hogy a tárgyalások sima és eredményes menete már az ő páratlan elnökösködése és irányítása által biztosítva van. Ebbéli kiváló képességeit, érdemeit a vármegye közönsége pártkülömbőség nélkül elismeri és méltányolja.

Ma midőn e sorok iratnak, a vármegyék a rövid napok múltán beköszönő, jelen alakjukban talán utolsó általános tisztújítás küszöbén állanak. És a midőn az ország számos megyéjében a választást megelőző mozgalmak, nemcsak hogy erősebb hullámokat vetnek, hanem sokhelyütt a pártoskodás fékevesztett szenvedélye, hosszabb időre megzavarja az egyes vármegyék lakosainak nyugalalmát és belbékéjét, addig a vezérvármegye, főispánjának tapintatos, pártatlan, vezetése és útmutatása mellett, úgyszólván egyhangúlag jutott megállapodásra az általános tisztújításkor üresedésbe jövő majdnem összes állások betöltésére nézve, s minden izgalom nélkül néz a közelgő általános tisztújítás elébe.

Beniczky Ferencz főispán ma nemcsak rangban legelső embere a vezérvármegyének és a nagy alföldi törvényhatósági jogú városnak, hanem a szeretet és méltó tiszteletben, közbecsülésben is, kit úgy nagy egyéni, kiváló jeles tulajdonaiért, mint Pest vármegye és az említett város közigazgatásában, kulturális előrehaladásában, a vármegye belbékéje megszilárdításában szerzett érdemeiért méltán környez a polgári erények legfényesebb jutalma, a polgárok odaadó önzetlen szeretete és igaz tisztelete.

I. Sándor Szerbia királya 1894-ben Budapesten időzése alkalmával Beniczky Ferenczet a szerb Takova-rend nagykeresztjével, Károly román király pedig 1898-ban a román korona-rend nagykeresztjével tüntette ki.

Z. Szabó Antal, belügyminiszteri oszt. tanácsos.

Pozsony vármegye főispánjai.

- Leuca.** 1135. (Fejér. Cod. Dépl. II. 86.)
Julián. 1142. (U. o. VII., II., 307.)
Julianus. 1157. (U. o. II. 146.) „Julianus comes.“
Vanlegen. 1165. (Fejér. II. 173.)
Johannes. 1183. „Posoniensis comes“ (Wenzel XI. 48.)
Péter. 1194—1195. „Petros comes de Poso.“ (Wenzel. XI. 57. 59.)
Johannes. 1198. „Comes de Poson.“ (Fejér. C. D. II. 331.)
Henrik. 1200. „Palatínus comes Posoniensis.“ (U. o. 382.)
Tamás. 1202—1203. (Fejér. III. 1, 319.)
Patho. 1205. (U. o. III. II., 466.)
Mercurius. 1206. (Fejér. III. II., 465. Hazai okmt. VI. 7.)
Ochuz. 1207. (U. o. III. 1, 147.)
Mog. 1208—1210 „Posoniensis Comes.“ (U. o. III. I., 82. 83.) 1208-ban Patho és mint pozsonyi főispán szerepel, mert II. Endre Pathót, mint pozsonyi főispánt küldötte Nyitrára, hogy ott Tamás nyitrai főispánt Szakolcza birtokába iktassa.
Miklós. 1211—1212. (Fejér. III. I., 109, 124.)
Bane. 1212—1214. „Baneo Palatínus et Posoniensis Comes“ (Fejér. III. 1, 148. Hazai okmt. VI. 11.)
Smoragd. 1214—1222. (BVjér. VII., II. 308. Hazai okmt. VI. 15)
Tiborc. 1222. (Fejér. III. 1, 374.)
Smoragd. 1223. (Wenzel. XI. 173.) A fentebbi.
Bánifi Búzád. 1223—1224. „Búzád Posoniensis Comes,“ (Fejér. III. 1, 370.)
Miklós. 1224. „Curialis Comes Regine et Comes Posoniensis.“ (Hazai okmt. IV. 12. VI., 18.)
Demeter. 1225—1229. (Hazai okmt. VI. 23.)
Ede. 1232. „Edus Comes Posoniensis.“ (Fejér. V. 1, 306.)
Miklós. 1233—1234. „Nicolaus magister Tawarnicorum et Comes Posoniensis“ (Fejér. III. 2, 329.)
Lukács. 1235. (Wenzel. VI. 568.)
András. 1235—1241. (Fejér. IV. 1, 27. Hazai okmt. IV. 25.) 1241-ig volt főispán, mert Kenéz nevű birtok miatt 1240. végén folytatott perben még pozsonyi főispánnak mondatik. (Makay D. Visszapillantások. 135.)
Mátyás. 1243. (Fejér. XI. 406.)
Máté. 1244-1245. (U. o. IV. 1, 324.)
Dénes. 1247—1248. (U. o. IV. 1, 454.)
Roland. 1248—1257. (Századok. 1873. 504. Hazai okmt. VII. 41.)

- Roland.** 1259. (a fentebbi.)
Henrik. 1260—1263. (Fejér. VII. 2, 308.)
Máté. 1263. (U. o. IV. 3. 132.)
István. 1264. (Hazai okmtár. VIII. 96.)
Roland 1264—1265. (a fentebbi.)
András. 1267. (Fejér. VII. 2, 308.)
István. 1267—1269. (Hazai okmt. VII. 118.)
Egyed. 1270—1272. „Egidio magistro tovernorum Comite Posoniensi.“ (Zichy. C. I. 131.) Horváth Mihály „Budaméri Egyednek“ nevezi. (M. t. I. kiad. 446. 447.)
László. 1272—1273. (Károlyi. Cod. I. 9.)
Joachim. 1273—1274. (Wenczel. IV. 23. Hazai okmt. VI. 201.)
Semptei Tamás. 1275. (Századok. 1882. 220)
Máté. 1276. (Zalai oklevéltár. II. 84.) Czinár Mór ezen évre még Istvánt is pozsonyi főispánnak mondja.
Tamás bán. 1277. (Knáuz. Cod. Strip. I. 74.)
István. 1278—1279. (Wenczel. XII. 252. Századok. 1881. 83.)
Péter. 1279—1280. (Wenczel. IV. 214, 215.)
Demeter. 1281. (Wenczel. IX. 296.)
Máté. 1282-1283. (U. o. IV. 243. IX. 360.)
Miklós. 1284—1291. Henrik bán fia. (M. tört. tár. XII. 183. Bottka T. Csák Máié. 7.). Alatta még János 1287-ben és Eberhard 1289-ben voltak főispánok. (Wenczel. IX. 452 és I. 89.)
Opour. 1291. (Fejér. VI. 1. 130.) Ugyanezen évben még
János és Demeter is főispánkodtak. (U. o. VI. 1. 189. Hazai okmt. VIII. 445.)
Miklós. 1292. (Lehoczky Stumatogr.)
Máté. 1293—1299. Trencsényi Chák Máté: palatinus. (Wenczel. V. 95 XII. 640.) 1296. évben még *János* is főispánkodott, Máté idejében. (Fejér VI. 2. 58.) Sőt ugyanezen időben midőn Chák Máté volt a főispán *Demeter* is feltűnik 1297—1300-ig. Nyilván azon okból, mert Chák Máté ismeretes portyázásaival volt elfoglalva.
Demeter. 1300-ban egyedül. (Wenczel. XII. 619.) Zólyomi és sárosi főispán is.
Balassa Detre. 1301. Fia a zólyomi főispánnak.
Treutel Miklós 1310—1348. (M. tört. tár. XII. 170.) 1347-ben I. Lajos király által kiadott oklevélben is: „ac magistro Nicolao dicto Treutel comite Posoniensi.“ (Anjoukon okm. 134.) 1344-ben Zámbo Miklós is vele főispánkodik. (M. tört. tár. VII. 250.)
Kont Miklós. 1349—1351. Vas megyei főispán is.
Simon. 1351—1354. Győri főispán is. (Anjoukon okmt. 532)
Kont Miklós. 1354. Másodszor; de ugyanezen évben bizonyos Mór is főispánkodott. (Károlyi. Cod. I, 219.)
László. 1355. (Fejér, IX. 2. 392.)
Simon. 1356—1359. (a fentebbi.)
Kónya bán. 1360. „ac magistro Konya comiti Posoniensi.“
Simon. 1361. (a fentebbi.)
Kónya. 1362. (a fentebbi.)
Benedek. 1363—1365. (Zichy. Cod. III. 230.)
Zobonya László. 1365—1368. A saskői vár castellanusa, 1360-ban már a király udvarában szerepel,
Oppelni László, apuliai herceg. 1368—1370. Az ország nádora, később majd Orosz, majd Lengyelország kormányzója.
Hem Mihály. 1373. (Fejér. IX. 4. 449.)
Gara Miklós. 1377—1378. Nádor. Hazánk kimagasló alakja; szereplése ismeretes a történelemből.
Heem Benedek. 1379—1380. Kévői és krassói főispán. 1368 bán Bolgárország bánja.

Demeter. 1880. (Fejér. IX. 5. 394.)

Szécsi Miklós. 1381—1382. Nógrádi főispán is. 1383-ban bán.

Zámbó Miklós. 1383—1385. Lajos király kincstartója, „predicto Nicolao dicto Zambo comite Pisoniensi.“ (Károlyi. C. I. 401.)

Stiboriczi Stibor. 1389—1399. A történelemből ismeretes „Stibor vajda.“

Kristóf. 1400. (Fejér. X. 2. 759.)

Szaniszló. 1405. (U. o. 8. 471.)

Silistrang. 1406. (U. o. 6. 359.)

Kristóf. 1410-1411. (U. o.) 5. 42. 342.)

Kapler Péter. 1412—1421. Kaplér cz vagy Kapler Péter; felesége hitelezője volt Zsigmond királynak.

Rozgonyi István 1422—1433. Fejérmegye főispánja is. (1. ott.)

Rozgonyi István és György. 1434—1443. Együtt „viris magnificis Stephano et Georgio de Rozgon comitibus nostris Pisoniensibus.“ (Károlyi C. II. 212.)

Rozgonyi György és Sebestyén. 1445—1458. István még a várnai csata előtt elhunyt, György. Sebestyént, István fiát nyerte főispán-társul. (Károlyi C. II. 246.)

Pankircher András. 1460—1465. „Andrea Pankircher Pisoniensi (et Petro de Zakói Temesiensi) comitibus“ (Károlyi C. II. 362.)

Bánffy Miklós 1467—1487. Mátyás királynak azon hívei közé tartozott, kik megesküdtek, hogy a Hunyady házat minden ellenségtől megvédelmezik. Később feszült viszony keletkezett a király és Bánffy között mert Bánffy mód nélkül féltette feleségét a királytól; emiatt két évi fogságot is szenvedett. (Nagy Iván 1—160.) Meghalt 1506-ban.

Czobor Imre. 1489—1490. Mihály fia; az oppelni hercegség kormányzója. 1490-ben királyi udvarnok.

Nagykászonyi Bornemissza János. 1491—1495 Mátyás kincstartója. Ulászló arra kérte utolsó óráiban, hogy halála után ő legyen Lajos nevelője. 1526 bán hunyt el.

Csebi Pogány Péter. 1495—1505. „Egr. Petro Pogan Comiti Pisoniensi.“

Ákosházi Sárkány Ambrus. 1505—1524. Soproni fő, és mármarosai kamara ispán; a pozsonyiak előtt eleinte nem volt kedves ember, mert a várba vezető utat is elzárták előle. Ulászló és Lajos fontos követségekre használták.

Batthyány Ferencz. 1525—1527. Vas megyei főispán is.

Kerecseni Zolay János. 1528-1545. (Századok 1869. 637.) „1545. Julius 23. P. Joannes Zolay comes Pisoniensi obiit.“ (M. tört. t. VI. 85.)

Batthyány Kristóf. 1550—1568. Boldizsár fia; főpohárnok. (Károlyi C. III. 345.)

Erdődi báró Pálffy Miklós. 1580—1600. Komáromi főispán is.

Erdődi gróf Pálffy István 1601—1640. Miklós fia. 1633-ban grófi rangot nyert. „A török réme“ néven ismeretes.

Erdődi gróf Pálffy Pál. 1641—1650. (Századok 1886. 613.)

Erdődi gróf Pálffy Miklós 1650—1679.

Erdődi gróf Pálffy János Antal. 1679—1694. Horvátország bánja, 1731-ben ország-bíró, 1741-ben nádor. Mária Terézia kedvelt embere. Meghalt 1751-ben.

Erdődi gróf Pálffy Miklós. 1694—1736.

Erdődi gróf Pálffy János. 1738—1752.

Erdődi gróf Pálffy Károly Pál. 1752-1774.

Öregb erdődi gróf Pálffy János. 1775—1791.

Erdődi herceg Pálffy Károly. 1792—1805. Az udvar egyik legszeretettebb embere, kit a király hercegi méltóságra emelt.

Herceg Pálffy József. 1808—1809.

Gróf Pálffy Lipót. 1810—1825.

Herceg Pálffy József. 1825—1828. (a fentebbi)

Gróf Pálffy Fidél. 1828—1833. Helytartó.

Gróf Pálffy Ferdinánd. 1834—1835. Főispán. Született 1774-ben, tanulmányait Bécs-

ben végezte s kitűnő tudását hazájának szentelte. 1839-ben — érdemeiért — val. b. titkos tanácsossá neveztetett ki.

Gróf Pálffy Daun Ferdinánd Lipót. 1835—1807. Peano hercege és rivolii márki született 1847-ben. Mint gróf Daun József hitbizományának örököse, nagyanyja után fölvette a Daun nemzetség nevét és czímerót, a minek alapján Teano hercege, rivoli márki és spanyol grand lett. Magyar zászlós úr és Bécs város díszpolgára. 1901. december 6 án hunyt el stübingi kastélyában és Peggauban helyezték örök nyugalomra.

Gróf Pálffy Móricz. 1847—1848. Főispán. A katonai intézetben nyerte kiképezését. 1847-ben Pozsonymegye adminisztrátora. Ettőlfogva a legnagyobb polczokon szerepelt; míg 1867-ben végképpen visszavonult.

Gróf Pálffy József. 1867—1869. Helytartó.

Id. Gróf Pálffy János. 1871—1874. Született 1829-ben. Tanulmányainak kitűnő bevégezése után a megyei közéletben kezdte szereplését, hol felkarolt s kedvelt vezérférfia lett a megyének. Nagy tudása, vonzó modora mindenkit lebilincsel s csak a közóhajtás teljesült, midőn 1874-ben a megye főispánjává neveztetett ki. Nagylelkű s áldozatkész férfiú, ki a jótékonyosság nemtőjeként ismeretes.

1874. végén lemondott s visszavonult birtokaira.

Gróf Esterházy István. 1875—1888. Született 1822-ben. Iskoláit Tatán befejezván, Pozsonyba ment, hol Dáni Ferencz a későbbi szepedi főispán gondjaira bízott. Innen Békésmegyében lett aljegyző, majd 1846-ban ügyvédi oklevelet nyert, 1847-ben pedig a felső ház tagjává választatott.

A szabadságharcban Kiss Ernő és Damjanich mellett harczolt; a fegyverletétel alkalmával Görgey mellé osztatott be s ő volt az, aki Gróf Bethlen Gergely és Gróf Schmidegg Kálmánnal, a fegyverletételi levelet Rüdiger orosz tábornoknak átadta. Ezután mint közember Klattauba vezényeltetett, hol nemsokára hadnagy lett. Innen haza jöve, gazdálkodott míg nem 1860-ban a szeniczi kerület képviselőjévé választatott. 1875-ben szakadatlan munkában találta őt a főispáni székre való meghívás, melyet 1888-ig hozzá méltóan töltött be.

Gróf Zichy József. 1889—1894. Született 1841-ben, Pozsonyban. Tanulmányait majd a szülői háznál, majd a nagyszombati főgymnasiumban végezte. Az érettségi után a jogi tanfolyamra Bécsbe ment, amely után világméretű utazást tett. Gazdag tapasztalatokkal megterbelten tért haza, amikor mindjárt a kir. táblához lépett be állami szolgálatba. 1865-ben már ügyvédi diplomával bír s a kir. táblánál mint referens működik, míg 1867-ben mint földművelésügyi osztálytanácsossal találkozunk. 1869-ben a szempczi kerület képviselőjévé választotta s a képviselőházban mint kitűnő szónok vált ismeretessé. Egy évvel később azonban, 1870. augusztusban, Fiumei kormányzóvá neveztetett ki. Hosszú sorozata az alkotásoknak beszél Zichy szelleméről s munkásságáról. Szervezte az önálló tengerészeti hatóságot, fölállította Fiúmében a kir. törvényszéket, gymnasiumot s a kir. kormányzékot; egyszóval minden téren a legnagyobb avatottságot, kezdeményezést és odaadást tanúsította s Fiúmében történeti alakká lett — 2 év alatt! 1872. decemberben földművelés, ipar és kereskedelmi, majd Bittó elnöksége alatt közlekedésügyi miniszter lett. 1878-ban megnősült, nőül vővén Odescalchy Ilona hercegnőt s a házasságból született Gyula és Klára.

Házassága óta visszavonultan élt, míg az 1889. nyarán megüresedett pozsonymegyei főispáni székbe ültetett. Zichy József gróf 4 évig volt Pozsony város és Pozsonymegye szerezett főispánja, míg 1893. tavaszán, az akkori kormány egyházpolitikáját nem osztván, lemondott hivatalos állásáról s a főrendiházban az ellenzék padjain foglalt helyet; de aktív részt a politikában nem vett s azóta ismét visszavonultan él gazdasági tevékenységének és gyermekei nevelésének!

Szalavszky Gyula. 1894—1898. (lásd Trencsénmegyénél.)

Vajai báró Vay Dénes. 1898—1901. végéig. Az ősrégi Vay család kiváló missiót teljesített a hazában. Számptalan nevezetes férfiút adott az országnak, kik vitézségük, erényeik, tudományuk által tűntek ki s váltak hasznára és dicsőségére hazájuknak. Vay Dénes báró 1847. augusztus 3-án született

a gömörmezei Bánréve községben. Elemi tanulmányait otthon, szülői körében végezte el, de középiskolai kiképzését már világvárosokban nyerte: Bécsben, Prágában s Budapesten. Vay teljes végzettséget óhajtván, a jogra is beiratkozott, melyet szintén Budapesten kitűnő sikerrel fejezett be. Ez után terjedelmes birtokainak kezelését vette át Gömör- és Pozsonymegyékben, melyeken mintagazdaságot folytatott; de élénk részt vett a megyei közéletben is; minden aktuális kérdéshez hozzászólt s beszédei alapos tudásról tanúskodtak. Így ismerte fel a kormány szép tehetségeit s 1898-ban kinevezte Pozsony vármegye főispánjává, mely állását 1901. végéig, híven s odaadólag betöltve viselte. Neje báró Jeszenák Jánosnak, a nemzet vértanújának unokája.

Sáros vármegye főispánjai.

Dénes 1216—1219. Királyi kincstárnok és Bácsmegeye főispánja is. (Fejér. C. D. III 1., 179., 206, 214., 248. Századok. 1873. 169)

Tegus 1242—1246.

Mikou. 1247—1248. „Nostrum Micou filium Detriy. tune comitem de Sarusd.“ (Hazai okmt. VI. 46.)

Tecus 1249. „Técus comite de Sarus.“ 1249. (U. o. 51.)

Cyprián. 1252. „prout fideles Noster Cyprianus, comes de Sarus.“ 1252. (U. o. 68.)

Mihály. 1253—1256. „Michaelem corrutem de Saras. “ (U. o. 79. Századok, 1873.504.)
Chibriames. 1257.

Tecus 1261. (Századok. 1881. 15.)

Márton és Bereczk. 1264. (Bánó család levéltára.)

Dominicus. 1269. (Fekete S. közl.)

Tecus. 1270. „Magister Tecus comes de Sarus.“ (Hazai okm. VI. 172.)

Dominicus. 1272. (Fejér. C. D. V. 1, 190.)

László. 1273. (U. o. 2, 121.)

Lőrincz. 1279. Szepesi és mosonyi főispán is.

Bátori Bereczk. 1280. Endre fia. (Lehoczky St. 1. 139.)

Dénes. 1280—1284. Bán; győri és sárosi főispán. (Hazai okm. VI. 264.)

András és Lőrincz. 1285. (Fejér. V. 3, 277, 294.)

Erneyi István. 1299—1305. Borsodi főispán is.

Miks. 1315—1328. Zempléni főispán; bán és tárnokmester. Őtét állítják azon Micz bánnak, ki a vasmegeyei Borostyánkő várura volt s kinek 7 fiától az ismeretes hét előkelő nemes család származott. (Századok 1872, 236. 1873, 620. 1888, 150. M. T. Tár. XII. 116. Virág B. III. 61. Bátorfy. Adat. Zalam. tört. I., 236. Zichy C. I., 222. Básthy. Magy. eml. 26.)
Homonnai Drugeth Vilmos 1329—1333. Abauj megeye főispánja is.

Perényi Miklós. 1334. Orbán fia.

Széchy Miklós. 1343—1349. Nográdmegye főispánja is.

Simon. 1350. (Fejér. IX. 1, 807.)

Drugeth Miklós. 1352. Liptómegeyei főispán is.

Kont Miklós. 1354, Vasmegeyei főispán.

Ónodi Czudor Péter. 1358—1373. Horvát- és Tótországú bán; főpohárnok mester.

I. Lajos királynak különösen szeretett embere.

Ónodi Czudor György. 1373—1381. Péter öcscse; sárosi kapitány, főpohárnok, tárnokmester, országbíró, Gács- és Lodomérország vajdája.

Ónodi Czudor Péter. 1382. (a fentebbi.)

Ónodi Czudor György. 1383. (a fentebbi.)

Bebek Imre. 1385—1393. Beregmezei főispán is.

Rozgonyi Simon. 1399. Miklós fia. László testvére. A nyikápolyi ütközet hőse,

Gara Miklós a nádor 1401. Pozsony megyei főispán is.

Perényi Péter. 1402. Abaujmezei főispán is.

Rozgonyi Simon. 1410. (a fentebbi.)

Rozgonyi János. 1411—1433. Szepesi főispán; kincstárnok, tárnokmester és erdélyi vajda.

Soós György. 1434. (Fekete S. Közi.)

Soós György és István. 1435—1439. Péter fiai.

Brandeisi Giskra János. 1440—1460. Erzsébet királynő bü embere. „Nos Johannes Giskra de Brandis illustrissimi principis et Domini D. Ladislai Hung. etc. regis Capitaneus supremus“ címet használt. (Virág B. V. 71.)

Zápolya Imre. 1462—1476. Szepesi és sárosi főispán s királyi kincstartó, Horvát-Dalmát és tótországi bán s Magyarország nádora. Meghalt 1487-ben.

Egerváry László. 1484. Horvát Dalmát és tótországi bán. Vitéz embere Mátyásnak ki maga „ötezer törököt levágott.“ . . .

Csecse Máté 1486. Liptóinegyei főispán is.

Zápolya István. 1492—1494. Szepesi és sárosi főispán; ausztriai kormányzó és Magyarország nádora. Mátyás király hű embere; akkor is Mátyásnál tartózkodott mikor... „abból a lélek kiszakadt.“ Meghalt Pápán 1500-ban.

Fermer. 1502. (Fekete S. közli.)

Perényi Imre. 1504. Abaujmezei főispán.

Semsey Ferencz. 1513. főkamარás-mester. Ferdinánd hű embere.

Tarczai Miklós. 1518—1526. A köznemesség nem szerette, mert nem állott Verbőczy pártján. Tomory Pállal együtt esett el Mohácson 1526-ban.

Homonnai Drugeth Ferencz. 1527—1529. Ungvármegye főispánja is.

Serédi György. 1529—1530. Kassai kapitány.

Berthóti István. 1532. Várnagy is.

Harsági Farkas László. 1535.

Serédi György. 1546—1561. Másodszor. (Károlyi C. III. 269.)

Puxendorfi báró Ruohar János 1573—1587. (Fekete S.)

Szerdahelyi Dersfi Ferencz. 1596. (U. o.)

Bethlenfalvai Thurzó Kristóf. 1610—1614. Szepesmegye főispánja.

Gróf Forgách Zsigmond. 1614—1621. Nógrád és Szabolcsmegyék főispánja is.

Felsővadászi gróf Rákóczy Pál. 1622—1636. Sáros és Tornamegyék főispánja, majd kamarás és országbíró.

Felsővadászi gróf Rákóczy László. 1636—1664. Pál vitéz fia. Vitéz férfiú ki az 1664. évben a váradi ütközetben elesett.

Felsővadászi gróf Rákóczy Ferencz. 1664—1675. Zrínyi Ilona férje. Midőn Rothil János a Wesselényi-féle öszszeesküvés vizsgálatára kiküldetett — Rákóczy nyomban lemondott főispáni méltóságáról.

Felsővadászi Gróf Rákóczy Ferencz. 1676—1681. I. Ferencz és Zrínyi Ilona fia. A magyar történelemből feledhetlen s kimagasló alak. Született 1676-ban s ekkor mindjárt főispánná neveztetett ki, helyette Kazinczy Péter vivén a kormányzást, 1681-ig viselte Rákóczy a főispáni címet.

Monyorókeréki Gróf Erdődy György. 1688. Árva, Bars és Sáros megyék főispánja. Vele jöttek az Erdődyek a Rákóczyakkal rokonságba s Erdődy ezen úton jutott a sárosi főispáni székbe.

Felső vadászi Rákóczy Ferencz. 1694—1701. Másodszor.

Zetényi Báró Klobusiczky Ferencz. 1701—1708. Helytartó. Zaránd megye főispánja is.

Berthóty Ferencz. 1708—1711. II. Rákóczy Ferencz, Kassán 1707. decz. 15-én kelt levelével nevezte ki e megye főispánjává.

Erdődy Gróf Pálffy János. 1711—1720. Pozsonyi főispán; Dalmát-Horvát és Slavonorságok bánja,

Szirma-besseneyi gróf Szirmay Tamás. 1720—1760. A katonai pályára készült, hol mint ritka vezér és hős tűnt ki úgy, hogy Lotharingiai Károly nyilvánosan, az egész armadia előtt megdicsérte. Aranygyapjas vitéz.

Galanthai gróf Esterházy Miklós. 1761—1764. A megye főispánjává csak kineveztetett, de hivatalát betegeskedése, majd nemesi testőr kapitánnyá történt meghívása folytán nem foglalhatván el, helyette testvére Károly, az egri püspök installáltatok be. 1764-ben Miklós elhunyt s Károly is megvált a kormányzás vezetésétől.

Báró Dessewffy Sámuel. 1764—1776 Helytartó; de 1767. szeptembertől valóságos főispán; grófi rangot nyert.

Gróf Batthyány Ferencz. 1776—1785. Ifjú korában katonáskodott s később birtokaira vonulván, innen hivatott meg a megye élére.

Szentiványi Ferencz. 1785—1823. Szintén katonáskodott s hősiiesen küzdött a francziák ellen.

Péchujsfalusi Péchy János. 1823—1834. Mármarosai főispán.

Báró Eötvös Ignác. 1825—1842. Ignácznak, a kitűnő publicistának fia. Kitűnően képzett férfiú, a bölcseszett és jog tudora. 1826-ban udvari kaneczellár.

Csikszentkirályi és krasznahorkai Gróf Andrássy György. 1842—1848. Gömör-megyei főispán is.

Ujházy László. 1848. István nádor által neveztetett ki.

Monyorókeréki és monoszlói gróf Erdődy István. 1867—1871. Született 1813-ban. Egyik kiemelkedő alakja a főispáni karnak, amelybe 1867-ben sorakozott, midőn a vármegye közbizalma s ragaszkodása iktatta főispáni méltóságába, melyet 1871-ig töltött be. Ekkor lemondott a vasmegyei — vörösvári — mintabirtokára vonult gazdálkodni. 1873-ban v. b. titkos tanácsossá lett s királyi főlovász-mesterré emeltetett. Mint a Felső kiválóan kegyelt s szeretett embere hunyt el 1896-ban s vasvörösvári kedves várának sírboltjába temettetett el.

Szinyei Merse Félix. 1871—1875.

Gróf Csáky Albin. 1876—1880. Szepesmegyei főispán is.

Mátyásovszky Tamás. 1880—1888. Az igazságügyi pályára készült melyen kir. járásbíróvá neveztetett ki; mint ilyen hivatott meg a megye főispáni székébe.

Szmrecsányi Jenő. 1888—1897. Szintén az igazságügyi pályáról szólítottott a megye élére. Jogi tanulmányainak befejeztével kassai kir. törvényszéki jegyzővé neveztetett ki, s rövid idő múlva a törvényszék bírójává. Kitűnő működése, alapos tudása a budapesti kir. ítélőtábla bírójává minősítették. Innen neveztetett ki 1888-ban Sáros főispánjává. 1897-ben azonban a m. kir. közigazgatási bíróság ítélő bírójává lévén, lemondott főispáni állásáról.

Szinyei Merse István. 1897—1899. okt. 30-ig. Ősrégi Sáros megyei család tagja. Mint a vármegye közszeretben álló alispánja neveztetett ki ugyan-e megye főispánjává. Általános öröm érzete töltötte el a vármegye közönségét a kinevezéssel, hogy fejévé oly férfiút emelt, ki a megye viszonyait, annak minden rétegében ismerte. Ott kezdte hivatali pályáját, közöttük nőtt fel s jólétükre áldozta minden idejét, tudását, avatottságát. Csak két évig volt a megye főispánja, midőn 1899. október végével lemondott méltóságáról. Utódja

Dr. Bárdossy Jenő 1900. októbertől. A vasvármegyei Zsenyefán született 1859-ben. Atyja Bárdossy László szombathelyi kir. törvényszéki elnök s földbirtokos volt. Tekintélyes s előkelő családja Vasmegyének, melyet a köztisztelet s szeretet környezett mindenha. Bárdossy Jenő elemi és középiskolai tanulmányait Szombathelyen végezte a prem. kanonokok főgimnáziumában. Szerepet vitt már ekkor is, mint az ifjúság segélyegyletének elnöke. A jogot Budapesten végezte, mely után ügyvédi diplomát nyert. Virágzó ügyvédi irodája volt Szombathelyen, míg nem a vármegye felkérte, hogy lépjen szolgálatába s nagy lelkesedéssel választotta meg főjegyzőjévé. Ezen pozíciója emelte. Nagy tevékenységet fejtett ki a megyei

közéletben s midőn Felső-Eörött a kormánypárt és függetlenségi párt 1894-ben fuzionált s gróf Festetics Andor, az akkori földművelésügyi miniszter választotta meg az egyesült párt által képviselővé, az ugyanott tartott díszében oly hatásos felköszöntőt mondott, a jelen volt gróf, miniszter, tetszését teljes mértékben megnyerte elannyira, hogy a választás után Bárdossy nyomban kineveztetett a földművelésügyi minisztériumba osztálytanácsossá. Tevékeny munkásságot fejtett ki; részt vett minden szaktanácskozmányon s alapos tudásával mindenütt dicséretet aratott. Innen neveztetett ki 1900. végével Sáros vármegye főispánjává, melyet hasonló avatottsággal kormányoz.

VIZEKI TALLIÁN GYULA
Somogy-vármegye főispánja.

Somogy vármegye főispánjai.

Ottó. 1061. (Fejér. C. D. VII. 5, 66.)

Grab. 1085—1092. (U. o. 1, 484.)

Theobaldus. 1102—1113. (M. t. tár. IX.)

Adalbert. 1131—1132.

Kalodin. 1133. (Bátorffi. Adatok Zalam. tört. I. 236.)

Zách Tamás. 1185—1189. „Thomas de genere Zach.“ Fejérmegyei főispán is. (Századok. 1873. 453.)

András. 1196—1202. II. Géza király veje. (Magyar L. I. 222.) Dalmát bán és soproni főispán is.

Rateld. 1203. Tőle ered a Ráday család.

Mercur. 1205—1206. „Mercurio bano et Comite Sumigiensi. (Hazai okmt. VII. 3.)

Chepan. 1206—1208. Bácsmegyei főispán is.

Jula. 1209—1220. Mosonyi főispán.

Dénes. 1225. „Dionysio Palatini Felicis memorie et Comitis Simigiensis.“ (M. t. tár. II. 133. 93. §.)

Opos. 1232—1233. „Opoy Comitis de Synigis MCCXXXII.“ (Fejér. III. 2, 287.)

László. 1236—1237. Századok. 1873. 504.)

Mátyás. 1238. (Bátorffy. Zalam. tört. I. 256.)

László. 1240. Nádor 1242-ben. (Fejér. IV. 1. 264.)

Kanizsai Arnold. 1242. Keneza vezetőknévvvel is előfordul. (Corp. jur.)

Pécs László. 1243—1244.

Szentgellérty Dénes. 1245. (Fejér. IV. 1, 395.)

László. 1246 (a fentebbi.)

Németújvári Henrik. 1247—1263. Baranya, Bodrogh- és Tolnamegyék főispánja. (I. Baranya megyénél.)

Mózes. 1264—1267. „Magistro Moysi comiti Symigiensi et de Worosdino. A (Hazai okm. VIII. 96.)

Héderváry Lőrincz. 1267—1268. Nádor. Baranya, Győr, Mosony, Sáros, Sopron és Szepesmegyék főispánja.

Miklós. 1270—1272. Szerémi főispán és országbíró. (Századok. 1873. 711. Magyar tört. tár. IX. 105.)

Imre. 1273. „Emerico comite Symigiensi.“ 1274. (Hazai okmt. VI. 194.)

Mózes. 1273—1274. „Moys magistro Tovarnicorum domine regine comiti Symigiensi.“ 1274. (Hazai okmt. 197. Zichy. C. I. 37.)

Gergely. 1274—1275. „Gregorio bano comite simigiensi.“ (Hazai okm. VI. 207.)

Chák Péter. 1275. Nádor. Soproni és zalai főispán s a kunok bírása. (U. o. VI. 213.)

- Mózes.** 1275—1276. (U. o.)
- Gergely.** 1276—1277. (Fejér. V. 2, 387.)
- Dénes** 1277. „Dionisio palatinus Comite Simigiensi et Judiee Cumanorum.“ (Hazai okm. VI. 227.)
- Péter.** 1277—1278. (U. o. VII. 166.)
- Sámbók Máté.** 1278—1279. Mosony és Sopronmegyék főispánja is.
- Finta.** 1280. „Fynta Palatino Comite Symigiensi.“ (Hazai okmt. VI. 264. Cat. Fiat. Corp. jur.)
- Mokianus.** 1286. (Fejér C. V. 3. 333.)
- Ochus.** 1288. (Hazai okmt. VI. 334.)
- Németujvári Miklós.** 1290—1293. Fejér, Pozsony és Tolnamegyék főispánja s nádor is. (M. t.-tár. XII. 183.)
- Domonkos** 1299. Nógrádi főispán is.
- Henrik** 1301—1307. Bodroghmegeye főispánja.
- János.** 1312—1314. „Comes Symigiensis et Tholnensis.“ (Zichy C. I. 137. 146.)
- Gilet Miklós.** 1320—1324. „magister Nicolaus filius Comitis Gelety Comes Symigiensis. (Zichy C. I. 249.)
- Mikch.** 1325—1327. Sárosi főispán is.
- Drugeth János.** 1328—1334. Fejérmegye főispánja is.
- Miklós.** 1334. Komárom és Sopronmegyék főispánja (Zichy C. I. 426)
- Dénes.** 1351. (Bátorffy. Adatok Zalam. t. I. 236.)
- János.** 1352. (Fejér IX. 2. 132.)
- Lenstach.** 1353—1358. (U. o.)
- János.** 1366. (U. o. 3. 566.)
- Mózes.** 1392. (Bátorffy i. m. I. 236.)
- Kanizsai István.** 1397. Mária és Erzsébot királynők kegyence. Székely ispán és főajtónálló. (Századok. 1880. 743.)
- Marczali Dénes.** 1416—1440. Miklós öccse. „Dionisius de Marczal eomitatus Symigiensis Comes.“
- Marczali Imre.** 1440—1443. Királyi étékfogó. 1440. március 16-án ő is azok között volt, kik a krakkói székesegyházban térdre esve és sírva kérték Ulászlót, hogy fogadná el a magyar koronát; a rigómezei ütközetben esett el.
- János és Marczali István.** 1444. januártól-júniusig, „magnifices Johanne filio vojvode et Stephano filio báni de Marchely comitibus Simigiensibus.“ (Károlyi C. II. 235.)
- Újlaki Miklós és Tamási Henrik.** 1444. júniustól decemberig. (M. tört.-tár. XII. 117.)
- Marczali Imre. 1445—1448. (a fentebbi.)**
- János.** 1449. Marczali István társa 1444-ben.
- Ujlaky Miklós 1453—1457. Fejérmegyei főispán is.**
- Marczali János** 1458. Miklós fia, Imre öccse. Ugyanezen évre Dombó Miklós és Laky Miklós is e megye főispánjaiul mondatnak. (Bátorffy Adatok Zalam. I. 237.)
- Újlaki Miklós.** 1460. (a fentebbi.)
- Marczali László. 1474. (Bátorffy i. m.)**
- Forster György. 1480. (U. o.)**
- Koroknyai Korothnai János. 1481. Nádori ítélőmester.**
- Bedeghi Nyáry Pál.** 1485. Mátyás király zászlóvivője.
- Koroknyai Korothnai János.** 1486—1489. Másodszor. (Századok 1870. 16.)
- Derencsényi Imre.** 1490—1493. Tata és Komáromvár kapitánya; Horvát és Dalmátországok bánja. A bosnyákok elleni küzdelemben elfogatott.
- Buttka Péter.** 1493—1500. Máramarosmegeye főispánja, főkamrás, tatai és komáromi várkapitány.
- Báthory György.** 1500—1530. András és bélteki Drágffy Juliánna fia. Főlovászmester, s mint ilyen vett részt 1505-ben a rákosi gyűlésen.

Báthory István. 1530—1531. György testvére; temesi gróf; Szabolcs és Zalavár-megyék főispánja. Erőszakos, zsarnok természetű férfiú. Később nádor.

Báthory András. (Bonaventura) 1532—1566. Liptómezei főispán is.

Báthory Miklós. 1567—1585. Szatmár és Szabolcsmegyék főispánja. (Károlyi C. III. 402.) 1584-ben Rudolf udvarbírája. (Századok. 1869. 21.)

Báthory István. 1590—1605. Szabolcs- és Szatmármegyék főispánja is. (1. Szatmárnál.)

Gróf Bánffy Kristóf. 1625—1645. Miklósnak és Zrinyi Ilonának, a szigetvári hős leányának fia. 1577-ben született. Zala és Somogy főispánja és főpohárnok. 1664-ben halt meg.

Zerinvári gróf Zrinyi Miklós. 1646—1664. Zala főispánja, főlovászmester, Horvát- és Dalmátországok bánja. Jeles költő és hős katona egyaránt; a svédek Szokolczánál, a törököt Kanizsánál keményen megverte; de az 1651. és 1663. évi győzelmeket is ő vívta ki; ezen érdemeiért XIV. Lajos francia király 10 ezer tallért adományozott neki; VII. Sándor pápa pedig a saját képével díszített emlékpánzt veretett számára, míg a külföldön körmonetek tartottak tiszteletére. Egyik fényes elismerés mellett mégis támadt ellensége; a bécsi udvar kegyencze, Montecuccoli volt az; de ellenségeskedésének végeredményét nem élvezhette Montecuccoli, mert 1664-ben vadászat alkalmával, vadkan által, megöletett.

Gróf Nádasdy Ferencz. 1666—1671. (1. Vasmegyénél.)

Gróf Esterházy Ferencz. 1672—1685. Miklós nádor hetedik gyermeke; pápai várkapitány, zalai főispán.

Gróf Zichy Ádám. 1686—1691. Miklós fia, főlovászmester.

Gróf Esterházy Gábor. 1691—1699. Fejér- és Zalamegyék főispánja.

Gróf Nádasdy Tamás. 1707—1734. (Bátorffy. Adatok. Zalam. t. I. 237.)

Felső és alsó surányi báró Sigray József. 1734—1740. Már 1731-ben kinevezetett főispánná, méltóságát azonban csak 1734-ben. Nádasdy halálakor foglalta el.

Zajszdai gróf Patachich Sándor. 1741—1747. (M. tört. tár VI., 99. 100.)

Herczeg Batthyány Károly. 1747—1772. Ádám gróf és Strattmann Eleonóra grófnő fia. Zalamegye főispánja, telj hatalmi miniszter, a császári és kir. hadak fővezére, Horvátország bánja. II. József és Lipót nevelője.

Felső- és alsósurányi gróf Sigray Károly. 1772—1785. József báró fia. 1774-ben grófi rangot nyert.

Sárvári és felső vidéki gróf Széchenyi Ferencz. 1785—1790. Királyi biztos.

Felsősurányi gróf Sigray Károly. 1790—1798. Másodsor.

Sárvári és felsővidéki gróf Széchenyi Ferencz. 1798—1811. Másodsor.

Széki gróf Teleki László. 1811—1821. Administrator. Szirákon 1764-ben született. 1790-ben az erdélyi kormányzék titkára; 1792-ben az erdélyi kir. tábla ülnöke. 1811-ben e megye főispánja, 1819-ben pedig septemvir; meghalt 1821-ben.

Felső- és alsósurányi gróf Sigray József. 1822—1830. Károlynak fia. 1770-ben született; testvére Jakabnak, ki a Martonovich-féle összeesküvésben lefejeztetett. József 1825-ig administrator s csak ekkor lett valóságos főispánná és b. titkos tanácsossá.

Kaposmérői Mérey Sándor. 1831—1845. Kir. hétszemélynök, utóbb országos bizottsági főkormányzó. Kitűnő szónok, író és fordító.

Nagyatádi Czindery László. 1845—1848. Somogy megye alispánja, utóbb Vas megye főispáni helytartója.

Nádasdi Sárközy Albert. 1848—1849. István főherceg nevezte ki főispánná de 1849-ben Burics János császári tábornok által letétetett e méltóságáról.

Vachini pribérdei gróf Jankovich László 1860—1861. Budán 1816-ban született. Tanulmányait kitűnően befejezván, alig 20 éves korában jurátusnak esküdött fel. Kiváló tehetsége feltűnően báró Eötvös Ignác, akkori sárosmegyei főispánnak, meghívta a közigazgatási pályára, hol a mindenki által szeretett ifjú gróf aljegyzőnek lett kinevezve. Egy évvel később a kir. kancellária hívta kebelébe, hol 1831-ig működött, mikor Verőcze vármegye képviselőjévé választotta. Gróf Széchenyi István és Deák Ferencz társaságában, szellemében nőtt Jankovich is. 1841-ben alispán s mint kiváló férfiú 1848-ban Verőczemegye főispánjává nevez-

tetett ki, de az akkor bekövetkezett viszonyok miatt lemondott. 1860-tól 1861-ig s ismét 1865—1886-ig a megye egyik kiváló főispánja.

Gróf Jankovich László. 1865—1886.

Vizeki Tallián Béla. 1886—1892. A somogy megyei Szabáes községben született, mely régibb idő óta a család nemesi birtokát képi. Atyja Tallián András az 1848—49-iki ezredes, közkedveltségű s kiváló érdemeket szerzett férfiú. Tallián Béla középiskola tanulmányait Budapesten s Szegeden végezte, amely után azonnal megkezdte önkéntesi szolgálatát, hol a 4. számú huszárezrednél, 1871-ben, a tiszti vizsgát kitűnő sikerrel letétén, hadnagygyá neveztetett ki. Katonaélete nem tartott soká, mert ezután beiratkozott Pozsonyban a jogra, hol 1873-ban az államtudományi államvizsgát kitűnő sikerrel le is tette. Pozsony vármegye megakarván nyerni Talliánt az ő tiszti karának, rögtön kinevezte t. aljegyzőnek; de Tallián szíve odavágyott, hol otthon érezte magát, hol birtokainak egy része feküdt s hova már nehezen várták is. Torontálba! Alig ért haza, Rónay főispán kinevezte t. aljegyzőnek. Buzgalma teljes odaadásával dolgozott úgy, hogy hivatali tevékenysége mindenki előtt ismeretes lett. 1874-ben már Hertelendy volt a főispán. Szeme mindjárt megakadt Tallián felötölő tehetőségén s maga mellé vette. Vele utazta be a volt határörvidéket s ritka tapintata s tudása annyira megnyerte Hertelendy tetszését, hogy Talliánt még útközben kinevezte Biliét helyettes főszolgabírájává. De Tallián szelleme csakhamar átlengette az egész járást úgy, hogy 1874. május 4-én Billetnek valóságos főszolgabírájává választatott meg. Innen csakhamar áthelyeztette magát Török-Kanizsára, hol 1879-ig működött. Nagy tevékenységet fejtett ki Tallián ez állásban, különösen az 1876—77. években pusztító árvíz veszélyek alkalmával. Ebbéli önfeláldozó munkássága különösen a szegedi árvízveszély esetén emelkedett nagygyá, midőn a 45 ezerre menő szegedi menekülő elhelyezésére s ápolására Tallián küldetett ki. Mindenki megnyugodott ekkor, mert Tallián tettereje, fáradhatlansága ismeretes volt mindenki előtt; be is választatott 1879. július havában a kormánybiztosság tanácsul s ülnöknek, s ugyanazon óv szeptemberében a koronás arany érdemkeresztrel tüntettetett ki, 1880. ápril. 28-ig működött Szegeden, amikor Torontálmegye főjegyzői helyettesének neveztetett ki, majd ezen év szeptember 21-én, nagy lelkesedés között Torontál vármegye alispánjává választatod meg. Alispánysága az alkotások ideje volt. Alatta épült a vármegye díszes székháza félmillió forintnyi költséggel; megalapította s elnöke volt a Torontál vármegyei magyar színézpártoló egyesületnek; alatta létesültek a tiszti- és jegyzői nyugdíj egyesületek; ő léptette életbe a vármegyében a községi takarékpénztárak intézményeit; a felső-torontáli belvíz veszélyek tervezetét öt éven át, mint e téren első kormánybiztos vezette; alatta épült a Nagy-Kikinda—nagybecskerek-i viczinális vasút, melynek igazgatósági tagja is lett; az ő befolyásával és pártfogásával terveztetett a Nagy-Bocskerek—Pancsova, Nagy-Becskerek Párdány-módosai, és Nagy-Becskerek—Berzova vidéki viczinális vasutaknak a vármegye által leendő megépítése a közmunka alapból és az érdekeltek által; ő indítványozta a Torontál vármegyei idegen hangzású községek neveinek megmagyarosítását, stb. stb. Érdemei megjutalmaztattak, midőn 1886-ban Somogy vármegye főispánjává neveztetett ki. E fáradhatlan munkásságot magával vitte a főispáni székbe is. 1887-ben megalakította a vármegye területén a vörös-kereszt-egyletet s annak elnöke lett. Ugyanez évben neveztetett ki Somogy, Zala, Veszprém és Tolna vármegyék területére szóló hatáskörrel Balaton szabályozási kormánybiztossá, majd később a Dráva szabályozás kormánybiztosává is ő tétetett. 1892. évig folytatta Somogyban áldásos működését, mígnem 1892-ben Békés és Csongrád vármegyék főispánjává neveztetett ki, de egyidejűleg az alföldön ekkor dúlt agrárszocialisztikus mozgalmak megfékezésére is ő küldetett ki kormánybiztosul. Feladatát ügyesen s dicséretes eredménnyel oldotta meg. 1895-ben a Szent-István renddel tüntettetett ki. Tallián Béla széleskörű tevékenysége közismeretű. Midőn főispáni méltóságaitól megvált, a török-kanizsai kerület választotta meg országgyűlési képviselőjévé. 1901-ben kineveztetett valóságos belső titkos tanácsossá, mint a képviselőház három czyklusán át működött első alelnöke, mely kimagasló tisztségre most negyedszer is megválasztatott. Ő volt a folyó évi szerb egyházi kongresszus kormánybiztosa, királyi kiküldöttje, mely kimagasló működésében az egész ország elismerését érdemelte ki.

Vizeki Tallián Gyula. 1893. májustól. A somogy megyei Bükkösdön 1848. február 10-én született vizeki Tallián Emánuel kir. tanácsos földbirtokos és Matkovich Ilona szülők-től, kiknek egyetlen gyermekük. Középiszkolai tanulmányait Székesfejervárott és Pécsen a czisztercitarend iskoláiban, jogi tanulmányait Pozsonyban jó sikerrel végezte, a bírói államvizsgát kitüntetéssel tette le.

1870. május 30-án lépett a vármegye szolgálatába, tiszteletbeli jegyzővé neveztetvén ki gróf Jankovich László főispán által; 1870. november havi közgyűlésen rendes aljegyzővé választott, 1871. október havában köz- és váltó ügyvédi oklevelet nyert s a december hóban megejtett nagy restauráció alkalmával mint 23 éves ifjú s ettől fogva három választási cikluson át mindannyiszor tüntető lelkesedéssel s egyhangúlag választott meg a n.-atádi járás főszolgabírájaul; 18 éven át, mint főszolgabíró, fáradhatlan munkássága, példaszerű igazságszeretete s hivatalos működésében minden irányban tanusított tapintatos eljárása és szakavatottsága által oly elvitázhatlan érdemeket szerzett nemcsak az illető járás, hanem az egész vármegye minden osztályú közönsége előtt, hogy az alispáni széknak 1889. évben történt megüresedése alkalmával, közfelkiáltással a vármegye első tisztviselőjéül választott meg.

Ambíció- munka és kötelességörzettel telve foglalta el alispáni állását; első évének eredményeiről, a közviszonyok állapotáról úgy alakilag, mint tartalmilag jeles munkájában (Tallián Gyula Somogyvármegye alispánjának jelentése az 1890. évre) számolt be a törvényhatósági bizottságnak.

E jelentésében kiemeli, hogy törekvése volt a közigazgatás minden ágának felelélésével azt a kívánatos érdeklődést ébrentartani, mely egyedüli biztosítéka annak, hogy közigazgatásunk küszöbön álló reformja, a haladó kor igényeinek megfelelő, de egyúttal nemzeti irányt vehessen. A mindenütt elismerésben részesült terjedelmes jelentése továbbá így hangzik: „A közigazgatás államosítása ugyanis nem jelentheti önkormányzatunk megsemmisítését, hanem az állami feladatok külön választásával, az önkormányzat tevékenységi körének határozottabb kijelölésére, s a társadalmi tevékenység hatályosságának biztosítására kell vezetnie.

Legyen tehát a reformok eredménye a választási rendszer fentartása, vagy a kinevezés életbeléptetése, az önkormányzatnak közviszonyaink mellett meg kell maradnia — s annak hatályosságát bizonyára csak azon érdeklődés fogja megszabni, melyet közönségünk a közügyek iránt tanúsítani fog, — s melynek eddig is köszönhetünk: hogy ezen törvényhatóság területén a közigazgatás eddigi alakjában is mindenkor megközelítette azokat az igényeket, melyek a modern közigazgatással szemben joggal támaszthatók.

Ezen érdeklődés kifolyása, hogy a legutóbb elmúlt év működésében is egész sora található azoknak az intézkedéseknek, melyek közönségünknek a közügyek iránti meleg érdeklődésén felül, azon magasabb színvonalról is tanúskodnak, melyből a köz- és önkormányzat hivatása Somogy vármegyében megítéltetik.

Ily intézkedések a közutakról s vámokról szóló 1890. évi I. t.-cz. végrehajtása érdekében kifejtett tevékenységen, a helyi érdekű vasutak hálózatának kiépítése céljából megindított nagyszabású mozgalmon s számos közérdekű határozatokon kívül, kiválóan azon akció, mely a járások aránytalan beosztásából s némely járás túlságos kiterjedéséből eredő anomáliák megszüntetése céljából — a jó és gyors közigazgatás és ezzel kapcsolatban, a törvénykezés érdekében is folyamatba tétetett.

A vármegye közönsége már 1871. évben belátta, hogy a vármegye nyolcz járása beosztása mellett, a modern közigazgatás és törvénykezés iránt joggal támasztható magasabb igényeknek alig felelhet meg.. Ugyanazért már azon évben s azóta ismételve és ismételve megragadott minden alkalmat, hogy nemcsak felelőssége tudatában, de a közigazgatás és törvénykezés színvonalának emelése s a nagy közönség jogos érdekeinek előmozdítása céljából, a vármegye újabb járási beosztását s illetoleg a járások számának legalább kettővel szaporítását keresztül vihesse. Ezen célra szolgáltak úgy a magas kormányhoz, miként a képviselőházhoz intézett ismételt felterjesztések, melyek azonban sajnos — sem a járásbíró-

ságoknak a hetvenes években ezélba vett szaporításakor, sem a vármegyék háztartására vonatkozó törvény megalkotását közvetlen megelőzőt időben, eredményre nem vezettek.

A kir. táblák decentralizációjával egyidejűleg, az 1890. évi XXIX. t.-cikkben nagymélt. m. kir. igazságügyminiszter úrnak a kir. törvényszékek és járásbíróóságok rendezése iránt adott felhatalmazás nyújtott nekem alkalmat arra, hogy ezen kérdésben a mozgalmat ismét megújítsam s indítványt tegyek arra nézve, miszerint statisztikai s egyéb adatokkal bőven indokolt előterjesztésünkben, a járások szaporítása, a magas kormányznál újból kérelmeztessek.

Ezen előterjesztésem indokai a törvényhatósági bizottság osztatlan helyeslésével találkoztak.

Ezektől eltekintve mint alispán nagy eredményeket mutatott fel kormányzásában, mert pihenést alig ismert s nemcsak dolgozott, de ellenőrzött. Mégis egyik legnagyobb momentum alispánságának ez volt, mikor a Wekerle-kormány egyházpolitikai programja mellett fényes diadalt vívott ki a megye gyűléstermében s a kormányznak óriás többséggel bizalmat szavazott a vármegye közönsége. Somogy vármegye fellépése az egyházpolitikai kérdésben első volt az országban: utána mentek majd az összes törvényhatóságok és városok. Talliánnak emez ép oly morész, mint hazafias kezdeményezése a legjobb hatást keltette fel- és lefelé egyaránt.

Ettől az időtől fogva a somogyi közönség tömegesen sorakozott melléje, szeretete és bizalmával támogatta és ebben volt az ő ereje. A gyűlésteremben béke lőn, mert csak ez alatt virágozhattak a megyei alkotások. Mikor 1892. év október havában Tallián Béla Békés és Csongrád vármegyék főispánjává neveztetett ki, több mint fél éve, hogy Somogy vármegye főispán nélkül volt; daczára, hogy százféle kombináció volt fűzve az akadályok és késedelemhez, maga Tallián Gyula sikertelenné tette állítólagos elleneinek működését tetteivel, mert az alatt az idő alatt is, míg kormányzó alispán volt s a főispánt helyettesítette, fáradhatlan munka, adminisztrációs szakértelemmel és szigorú felügyeletiét látta el teendőit: így a kormány választása sem maradhatott ki.

1893. május hó 9-én érkezett meg az egész vármegyét eltöltött azon örömhír, hogy Tallián Gyula neveztetett ki a vármegye főispánjává!

Valóságos örömnepet ült a vármegye, különösen annak székhelye Kaposvár.

Május 29-én tette le a közgyűlés színe előtt főispáni esküjét s elfoglalván az elnöki széket, sokszoros éljenzések és helyeslések közt mondta el programbeszédét, melynek egyik főpontja a következő;

„Részemről biztosítom a tek. törvényhatósági bizottságot, hogy mind azt, a mim van, összes csekély tehetségemet, munkaerőmet, ambíziómat és lelkiismeretemet, hivatásom tölem telhető betöltésére fordítom és irányomat egyedül; „a közügy minden előtt“ adja meg. A bizottság ismeri kötelességeimet; tudja, hogy hivatásom rövid szavakkal élve, a közigazgatás ellenőrzése s úgy ennek, mint minden a közjót, az emberiség boldogíthatását célzó eszmének, intézménynek elősegítése, fejlesztése. Az erőszak nem fegyverem, mert tudom, hogy jó kormányzatot csak törvény, igazság, méltányosság létesít“. Minő alispánja volt Tabán Gyula a vármegyének s mily szeretettel csügött rajta, 'bizonyosat tesz mindezekről a vármegye kiváló képzettségű és érdemekben gazdag akkori főjegyzőjének, most az alispáni széken méltó utódjának Maár Gyulának a beiktatás alkalmával tartott rendkívüli közgyűlésen elmondott remek beszédéből néhány részlet is: „Méltóságos Főispán úr! Hivatali állásomnál fogva, nekem jutott ősi szokás szerint azon szép feladat, hogy Méltóságodat magas állásának elfoglalásakor a vármegye törvényhatósága nevében őszinte tisztelettel és igaz örömmel üdvözöljem.

A régi megyei világban, a mikor a közszolgálat a rendi alkotmány szelleménél fogva nem képezett megélhetési célzt, hanem csupán módot és alkalmat nyújtott a nemes ambíciók kielégítésére, az önzetlen közpolgári kötelességek teljesítésére, a főispáni állás valódi dignitás volt, melylyel nádorok, országzászlósok és nagybirtokos főurak is megtisztelve érezték magukat kiknek viszont dicsfénye a főispáni szók tekintélyét és varázsát emelte és fokozta.

Ellenben ma már, a végbement nagy átalakulások folytán s a gőz és villám korában, a hol a fokozott gazdasági és ipari termelés, a rohamosan fejlődő üzleti és forgalmi kereset

források, mindannyian a jó, a gyors és a becsületes közigazgatásra vannak utalva s ettől várják támogatásukat, úgy az állam érdekei, valamint a közönség igényei egyaránt követelik, hogy a legmagasabb megyei polczon, a végrehajtó hatalom képviselőjében, úgyis mint az önkormányzat zárkövében, a munka és a tehetség, kiválóképen pedig a szakképzettség jusson érvényre.

Ezért a midőn a főispáni szék üresedésbe jött, a közóhaj mindjárt méltóságod személye felé fordult és általános lett az öröm, a midőn 'ez óhaj megvalósult!

Mert Méltóságod a megyei szolgálatot életpályául választván, tiszta jelleme és fáradhatlan tevékenysége, tapintatos bánásmódja és szellemi képessége, a közigazgatás minden ágában való jártassága és vármegyénk viszonyainak tüzetes ismerete folytán a közönség osztatlan tiszteletét és szeretetét érdemelte ki és ezzel méltó lett arra, hogy a közszolgálat lépcsőjén való fokozatos emelkedésében közéletünk első munkásává váljék!

Szóval Méltóságodban megnyertük azon szerencsés kapcsot, mely a hatalom és a közönség, az állami érdekek és a vármegye java közti összhangot mindenkor tudja is, akarja is fentartani.

Itt a megyei közönség minden társadalmi rétegének képviselőit a hazafiság és a kölcsönös becsülés szoros kötelékeivel összetartó oly testületnek lett Méltóságod feje és vezére, mely eddigelé is az ország törvényeinek és az ezeken alapuló felsőbb rendeleteknek végrehajtója, saját ügyeinek pedig lelkiismeretes intézője volt és a mely Méltóságod üdvös intenczióinak is mindenkor buzgó támogatója lesz annál is inkább, mert hiszen Méltóságod itt született, itt emelkedett fel, szemünk láttára fejlesztette kiváló tehetségét és nemes törekvéseit, köztünk fejtette ki kötelességérzettel és odaadással párosult lankadatlan ügybuzgalmát, mi által ragaszkodásunkat, nagyrabecsülésünket és — a mi mindenek felett áll — bizalmunkat nyerte meg.“

Tallán Gyula kiben a vármegye szeretető közbizalma és ragaszkodása összpontosul oly áldásos tevékenységet fejt ki, mely folytatása elődje munkájának; odaadó s csüggedetlen munkássága oly széles téren mozog, hogy a jövő évben elérendő 10 éves működése alkalmával számára a vármegye nem a szokásos, hanem a hála jubileumát ülheti meg!

Sopron vármegye főispánjai.

Ciános. 1072. (Virág B. M. Századok. I. 101. Budai Polg. L. II. 234.)

Hederék. 1135. (Fejér. C. D. II. 86.)

András. 1192—1195. Somogyváros főispánja, is.

Dénes 1197. (Virág B. I. 235.)

Hédervári István. 1199 Bácsmezei főispán is.

Tamás és Péter. 1201. (Fejér. C. D. II. 385, 387.)

Hédervári István 1202—1203. (a fentebbi.)

Moch. 1206. „Mochone palatino et comite Supruniensi.“ (Hazai okm. VII. 3.)

Jula. 1207. (Fejér C. D. III. 1, 47.)

Benedek. 1208. (U. o. 2, 467.)

Marczellus. 1208—1209.

Ochuz. 1209—1211. (U. o. III. 1, 89.)

Miklós. 1212. „Nicolas Supruniensi Comitatu tenentelcus.“ (Hazai okmt. VI. 11.)

András. 1213. (Fejér. III. 1, 149.)

János 1214. „Joanne Soprun.“ (Fábián G. Aradm. 1. 213.)

Miklós 1219—1223. „Nicolao (Filio Bor.) Z. palatino et Comite Supruniensi.“ (Hazai okm. VII. 9)

Jula 1224—1229. „Jula palatino et Comite Supruniensi.“ (Hazai okmt. VII. 18, 19, 23. Fejér C. D. III. 1, 445.)

Miklós. 1230—1233. „Nicholao magistro Agozonum et comite Suproniensi.“ (Hazai okm. VI. 25.)

Fyla. 1234. (Fejér. C. D. III, 2, 405.)

Chák. 1235—1240. (1. lejobb.)

Máté. 1242. (Fejér. IV. 1, 264.)

Roland. 1244—1245. Pozsonyi főispán is.

Chák. 1246—1254. (Fejér C. D. IV. 1, 454. 2, 218) „Chak Comes de Suprun.“ (Századok. 1883, 16.) Chak summo camerario et comite Suproniensi.“ (Hazai okmt. VI. 75.)

Lőrincz. 1259—1268. (Századok. 1873. 504. Fejér. 3, 456.)

Mózes 1270—1272. „Moys palatino Comite Supruniensi et Judice Curnanorum.“ (Hazai okmt. VI. 182. Károlyi C. I. 7.)

Csornai Lőrincz. 1272. „Laurencio palatino comite Supruniensi.“ (Hazai okmt. VII, 138.)

Hédervári Lőrincz. 1273. „Laurencio Comite Supruniensi.“ (Századok. 1870. 377 Károlyi C. I, 9.)

Németújvári János (Iván). 1273—1274. (1. lejobb.)

Chák Péter. 1274—1275. (Battka Tiv. Trencsényi Chák Máté 15.)

SÁRVÁRI ÉS FELSŐVIDÉKI GRÓF SZÉCHENYI EMIL

cs. és kir. kamarás és
Sopron-vármegye és Sopron szab. kir. város főispánja.

Miklós. 1275—1277. „Nicolaus Palatinus Canos Supruniensi.“ (Hazai okmt. VI. 214.)

Sámbok Máté. 1277—1279. Mosonyi főispán is.

János. 1281. (Fejér. VII. 5, 452.)

László. 1283. (M. tört. tár. II, 133.)

Morkianus. 1286. Mosonyi főispán is.

Miklós. 1287. (Fejér. V. 3, 385.)

Németujvári János. (Iván). 1287—1293. Előzőleg is volt már e megye főispánja, de akkor megfosztatott méltóságától. (Trencsényi Csák M. 18. Századok. 1888, 19.) Zsarnok, s egyike a legnagyobb olygarcháknak. II. Endrét is foglyává ejtette, s addig nem bocsátotta szabadon míg a legmagasb hivatalokat neki nem adományozta. Mosony és Vasmegyék főispánja is.

Pál. 1299. Komárommegyei főispán is.

Pattendorfer Rudolf. 1318. (Hazai okmt. II. 31, 33.)

Amadé Miklós. 1322—1324. Komáromi főispán.

Miksch. 1325—1326. Sáros megyei főispán is.

Dezső. 1326—1330. (Századok. 1869, 182.) 1328—1330-ig. Babonics János is e megye főispánja volt. (Kerékgyártó. Magyarok életrajza. I. 68.)

Miklós. 1334. Somogy megyei főispán.

Leustach. 1339. (Fejér. VIII. 4, 373)

Ákos. 1345. Miké bán fia. (Századok. 1873, 619.)

István. 1346. Vasmegyei főispán.

Tóth Lőrincz. 1347—1349. Vasmegye főispánja. (Budai Polg. L. II. 325.)

Kont Miklós. 1349. Vasmegyei főispán.

Walfort Ulrick. 1350. Vasmegyében is főispán.

Olivér. 1351—1353. Vasmegye főispánja.

Laczkfi András. 1355. Laczk fia, a királyné tárnok-mestere. (Századok. 1875. 379.)

Olivér. 1356. (a fentebbi.)

Széchenyi Ferencz 1373—1378. Másként Frank néven ismeretes. Kónya bán fia, Vasmegye főispánja is; 1401-ben az országbírói méltóságra emeltetvén, (Fejér C. D. X. 4, 62.) szerint „Frank de Zechen“ névvel említi; ezen alapon mondja Budai Széchenyi Ferencznek. Meghalt 1409-ben.

János. 1379—1380. (Fejér. IX. 7, 625.)

Kanizsay Miklós. 1387—1391. Vasmegye főispánja.

Kanizsay László. 1432—1434. A Hunyady ház tántorithatlan hive.

Amonyfalvi Ostffy László 1438—1464. (Fejér. XI, 78. Századok. 1883, 24.)

Enyingi Török Ambrus. 1464—1475. A Kanizsayak likai és sárvári várnagya volt. (Századok. 1883, 25.)

Sárkány Ambrus 1506. Pozsonyi főispán is.

Weispriach János. 1545. Ő kapta I. Ferdinandtól Jurisich Miklósnak kőszegi várát adományul. (Chernek Kőszeg. II. 47.)

Gersei Pethő János. 1558—1578. „Ac Ivannis Pethero et Gerseo comités Comitatus et capitanei civitatis Soproniensis“. (Károlyi C. III. 308. Századok. 1876. 95.)

Devecseri és Kaboldi báró Csórón János 1578—1585. Andrásnak, a veszprémi alispánnak fia. Mindketten kegyenczei Ferdinándnak. Roppant terjedelmű birtokok ura, melyek leányaival a Nádasdy és Balassa családokra szállottak.

Gróf Nádasdy Ferencz. 1587—1604. Vasmegyei főispán is.

Batthyány Ferencz. 1610—1624. Vitéz katona; 1606 bán a dunántúli részek főkapitánya s később a király főlovászmestere. 1650-ben halt meg.

Gróf Esterházy Miklós. 1624—1645. Beregmegyei főispán.

Gróf Esterházy László. 1646—1652. Miklós nádor fia. Kiemelkedő főispánja Sopronmegyének s nagy fia a hazának. 1652-ben három testvérével együtt mint hős esett el a vezekónyi csatában.

Herczeg Esterházy Pál. 1653—1713. Miklós fia; korának egyik ritka férfija. 1660-ban tábornok; 1661-ben főudvarmester; 1667-ben alsó-magyarországi főhadvezér és tábornagy 1681-ben nádor s 1682-ben az arany gyapjas-rend vitéze; 1687-ben hercegi rangot nyert; meghalt 1713-ban.

Herczeg Esterházy József 1720—1725.

Gróf Esterházy János. 1725—1735. Mint helyettes működött.

Herczeg Esterházy Pál Antal. 1735—1759. József Antal grófnak, a zalavármegyei főispánnak fia. 1721-ben iktattatott a hercegi majorátusba. Belső titkos tanácsos, aranygyapjas vitéz.

Gróf Esterházy Dániel. 1759—1762. Helyettes.

Herczeg Esterházy Miklós. 1762—1790. Híres hadvezér; altábornagy s a m. kir. testőrség kapitánya. A tudomány s művészetek lelkes pártolója. 1790-ben halt meg.

Herczeg Esterházy Antal. 1790—1794. Altábornagy; b. t. tan. főkomornok-mester s egy lovasezred tulajdonosa.

Herczeg Esterházy Miklós. 1794—1833. Született 1765-ben. Korának egyik kimagasló alakja; a tudomány és művészetek lelkes pártolója s fényt és pompát illetőleg, hozzáfogható főur egész Európában nem volt található. Ő alapította meg a híres Esterházy képcsarnokot; könyvtárt, nevezetes érem- és csigagyűjteményt hagyott hátra. Cs. és kir. altábornagy, a magy. kir. testőrség kapitánya s aranygyapjus vitéz. Neje volt Lichtenstein Mária-Josepha hercegnő.

Herczeg Esterházy Pál. 1834—1845. Cs. és kir. kamarás, őrnagy; született 1817-ben. Hazafias lelkű s áldozatkész főur. 1836-ban a Ludoviceum alapját 5000 írttal gazdagította. Ettől fogva alig múlt el év, melyben nevének maradandó emléket ne szerzett volna. 1848-ban az első felelős magyar minisztérium tagja. 1842-ben kelt egybe George Child Williors, Earl of Jersey leányával Sarah Friderika ladyval, kitől Pál a későbbi főispán született.

Rohonczy Ignác. 1845—1848. Mint helyettes főispán működött.

Gróf Széchenyi Gyula. 1867—1869. Főispáni helytartó.

Szentgyörgyi Horváth Antal. 1869—1871. Főispáni helytartó.

Draskóczy Gyula. 1871—1872. Főispáni helytartó.

Herczeg Esterházy Pál. 1872—1894. Született 1843. márczius 21-én. Pál herceg fia, Miklós unokája. Kiválóan széleskörű neveltetésben részesült. A vallás, a tántoríthatatlan hazaszeretet ápolása mellett, Bubics Zsigmond, jelenlegi kassai püspök vezette a tudományok csarnokába s oktatta minden szép és nemesre, mit az ifjú herceg lelke be is fogadott. Tanulmányainak befejeztével külföldi utazásokra szánt hosszú időt, hogy isineroteit szaporítsa. Hazajövén, a kapuvári kerület választotta meg országgyűlési képviselőjévé, de csakhamar Mosony vármegye főispánjává neveztetett ki, honnan 1872-ben Sopron vármegye főispánjává lett, melynek, különben is örökös főispáni címöt viselte. 1875 ben a Lipót-rend középkeresztjét nyerte, 1881-ben val. b. titkos tanácsossá lett. Szeretettel csüngött rajt a vármegye, melynek emelésére igen sokat tett. 1894-ben lemondott méltóságáról s 1896. nyarán, lékai várában hunyt el. Utódja lett

Simon Ödön. 1894—1900 végéig.

A hagyományok szerint a Simon család egyike Sopron vármegye legrégebb nemzetiségeinek; gyökágai, mint családi és levéltári feljegyzésekből megállapítható, a tizenharmadik századba nyúlnak vissza.

A család elődei, a nemesi előkelőséggel járó nobile officziuttnak tekintették a közszereplést, melynek terén már jó korán találkozunk e névvel. Így főispáni méltóságot hárman is viseltek, u. m. Nepomuk, Gyula és Ödön. De volt a családban több táblabíró, egy alispán és egy országgyűlési követ (ugyanaz 1795-ben még testőrtiszt Becsben).

Simon Ödön, az 1845. óv július 27-én született a Sopron vármegyei Répcze-Szemerén; atyja Simon László, táblabírója és tb. tiszt ügyésze volt Sopron vármegyének.

Középiskoláit Sopronban kitűnő sikerrel végezvén, három éven át a pesti egyetemen

hallgatta a jogot, majd a negyedik évre Pozsonyba ment. Jogi vizsgálatait kivétel nélkül fényes eredménnyel állotta ki.

Mint végzett jogász, rövid időre patvariát vállalt Sopronban; de már az 1869. évben a vármegyén találjuk őt, hol aljegyzőnek választották meg első ízben. Tehetségeit gyorsan ismerte fel a vármegye közönsége, mely három évvel később már a díszes főjegyzői székbe ültette őt. Egy érdemes és külső fényben is folyton emelkedő közpálya állott ekkor a fiatal főjegyző előtt, ki csakhamar beváltotta az egyéniségéhez fűzött reményeket.

Közhivatalnoki pályáján gyorsan emelkedett; mikor Ferenczy István halálával az alispáni szék 1876-ban megüresedett, a közbizalom őt jelölte ki utódául s bár Eötvös József báró személyében ellenjelöltje is volt, pártja győzelemre vezette őt.

Ez időtől állandóan a megye élén állott; alispáni pályája a vármegyei közigazgatás legfontosabb korszakát öleli fel, midőn az ősi szerkezet mohosult bástyái közt lassan-lassan beszívárog a modern közigazgatás új szelleme s az átalakulás az önkormányzat teendőinek a keretét újabb tartalommal gazdagítja.

Simon alispán érdemeit a legfelsőbb helyen is elismerték, mikor az 1882-ik évben a kir. tanácsosi cízzel, két évvel később pedig a III. oszt. vaskorona-renddel tüntette ki őt a koronás király kegye. A vármegyében is folyton emelkedett népszerűsége és a személyiségét illető tisztelet, melynek kifejezésül Kapuvár és Fehéregyháza községek közlekedéssel díszpolgárukká választották.

Az ő alispánságához fűződik a vármegyei laktanya felépítése; fáradozásának köszönhető a jegyzői nyugdíjalap létesítése; vármegyéje közgazdasági érdekeit pedig hivatali állásán kívül is, mint a gazdasági egyesület elnöke, hathatósan előmozdította.

Sopron vármegye adminisztrációját az ő tapintatos vezetése és mindenre kiterjedő figyelme tette azzá, a minnek ma ismerik. Kevés törvényhatósága van az országnak, hol a közgyűlés termében oly előkelő hang uralkodnék, mint Sopron vármegyében.

Köztisztviselői működésének épen negyedszázados jubileumát készült megünnepelni a vármegye közönsége, midőn Esterházy Pál herceg lemondásával a főispáni szék megürült. A közvélemény azonnal őt jelölte ki a népszerű herceg utódául, mit azon körülmény is igazol, hogy jubileumát akkora halasztotta el a vármegye közönsége, mikorra főispáni-székfoglalóját volt megtartandó.

1894. év október hó 19-én neveztetett ki főispánná. Könnyen érthető örömet keltve a vármegye közönségében, de Sopron városában is.

A vármegye a főispáni székfoglalás ünneplésével egybekapcsolta a negyedszázados jubileumot, melynek emlékéül pazar díszítésű, remek díszkardot nyújtott át az ünnepeknek a közönség nevében, az alkalomhoz illő szavak kíséretében Kuncz csornai prépost, azt kívánva, hogy e kard legyen szimbóluma azon erőnek és kitartásnak, melylyel magas állásának kötelemeit teljesíteni fogja s egyúttal azon igazságérzetnek, mely működésében eddig is vezette, s ha kell — úgymond — legyen azon fegyver, mely a megyéjében felmerülhető esetleges viszálykodás csomóját ketté vágja.

Simon, mint főispán igen sokat tett s dolgozott; újított és alkotott. Minden gyűlésen részt vett, mindenben maga intézkedett.

A közgyűlések nyelve a városnál eddig német volt, még a tisztviselők is ezen a nyelven adták elő az ügyüket; Simon főispán uralma alatt azonban e tekintetben öröndetes változás állott be. Ez volt az első ténye, melylyel hála kötelezte a város értelmiségét.

De nagyon megnyerte a város rokonszenvező hajlandóságát, mikor a vármegyei vasutak kiépítésének kérdésében nyíltan kijelentette, hogy ő csak azt a tervet támogatja, mely az általános és vármegyei érdekeken kívül eminenter Sopron város anyagi gyarapodását mozditja elő. Ezzel mindenkora biztosította magának a soproni polgárság becsülését és tiszteletét.

A két törvényhatóság szerencsésnek érezte magát, hogy a koronás király bizalma olyan férfiút helyezett ügyeinek kormányrúdjához, mint Simon Ödön főispán, kitől 1900. végén nagy sajnálattal vált meg.

Sárvári és felsővidéki gróf Széchenyi Emil. 1901. januártól.

Sárvár-felsővidéki Széchenyi Emil gróf, cs. és kir. kamarás, 1865. év január hó 9-én született Bécsben. Atyja Széchenyi Pál gróf főrendiházi tag, ki 1875—1882-ig mint az akkori mérsékelt ellenzék tagja országos képviselő volt s 1882-ben földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszterré nevezetett ki, mely méltóságot 1889-ig viselte s az 1885-iki országos kiállítás megteremtésében szerzett érdemeiért a királytól az I. oszt. vaskorona-rendet kapta; anyja, csikszentkirályi és krasznahorkai Andrásy Erzsébet grófnő, palotahölgy.

Széchenyi Emil gróf középiskolai tanulmányainak befejezéséül 1883-ban a nagyszombati főgimnáziumban érettségi vizsgálatot tett, majd katonai kötelezettségének tett eleget, önkéntesi évet Budapesten a 4-es huszároknál és ezután a Sopronban állomásozó Nádasdy-féle cs. és kir. 9. sz. huszárezrednél lett tartalékos tiszt. A tiszti kardbojtt megszerzése után folytatta jogi tanulmányait a budapesti tudomány-egyetemen s 1888-ban megszerezte az államtudományi oklevelet.

Ismereteinek gyarapítása céljából 1888-tól 1890-ig külföldön volt tanulmányúton, majd a magyaróvári gazdasági akadémiára iratkozott be rendkívüli hallgatónak.

1890-ben a király a cs. és kir. kamarási méltóságot adományozta neki. Gazdasági tanulmányainak a befejezése után atyjának Somogrmegyei birtokán gazdálkodott.

Az 1892. év január 28 án lépett frigyre kéthelyi Hunyady Ferencz gróf főrendiházi tag és radványi György Feliczia grófnő palotahölgy leányával, Mária grófaóvel, ki 1895. december hó 14-ike óta csillagkeresztes hölgy. Boldog házasságuk frigyétől három gyermek született: Alajos, Eliette és Henrietté.

Széchenyi Emil gróf évek óta a bács-bodrogmegyei Yajszkán gazdálkodik s részt vett Bács-Bodrog vármegye közéletében. Elnöke a vajsza-gombosi szabályozó társulatnak és oszlopparancsnoka a magyar „Vörös kereszt” egyesületnek. Vajszkay magányából szólította őt el a legmagasabb királyi kézirat, mely 1901. január hó 3-án kelt és Sopron vármegye és Sopron szab. kir. város főispáni székébe helyezte őt.

A kinevezés ténye nagy örömet keltett Sopron vármegyében, mely közéletének megújulását méltán várhatja tőle s mely idegennek nem tekinthette őt, mert a vármegye múltját át meg átfonják a Széchenyi család-nemzetség családfájának gyökérágai. A nagy Széchenyi is a vármegye földét szenteli meghaló porával s avatja fel azt időtlen időkig a legszentebb érzések makkjává.

Az új főispán beiktatása az 1901. évi január hó 28-án ment végbe Sopronban s a magyar szív őszinte lelkesedésével fogadta őt a két törvényhatóság közönsége. Beiktatásának fényes ünnepén részt vett, Esterházy Miklós herceg, Cziráky Béla gróf, Esterházy Rudolf herceg, Mailath József gróf főrendiházi tag, Széchenyi Dénes gróf követségi tanácsos, Széchenyi Aladár gróf orsz. képviselő, Széchenyi Miklós gróf jaáki apát, a Pazmaneum kormányzója, Laszberg Rezső gróf, Fenyvessy Ferencz, Reisszig Ede főispánok, Bolgár Ferencz, Piukovics József, Ragályi Lajos, Dégen Gusztáv, Molnár János orsz. képviselők, a szomszédos törvényhatóságok küldöttségei stb. stb.

Sopron vármegye közönsége előtt örökre feledhetlen lesz az a magasan szárnyaló, nagy szónoki tehetséggel és erővel elmondott beszéd, a melylyel Széchenyi Emil gróf főispáni székét elfoglalta. Pártkülönbség nélkül általánossá vált a vélemény, hogy az új főispán a legkiválóbb tehetségek közül való. Egész meggyőződéssel a Széli-féle politikai irányzat hívének vallotta magát s e tekintetben álláspontjának kifejtése annyira világos, férfias és őszinte, hitvallása annyira tiszteletet parancsoló volt, hogy szavainak hatása alatt a vármegye közönsége egy szebb jövő hajnalodását érezte.

Főispánságának már néhány rövid hónapja alatt kitűnt, hogy nemes becsvágy, őszinte kötelességérzet és erős fajszeretet vezérelték őt a közpályára, mely csak most nyílt meg előtte, hogy annak szélesre szabott ösvényén szép lelkének minden érzésével, izmos akaratának minden energiájával a nemzeti előrehaladás ügyét szolgálja. Különösen élénk érzeke van a nép bajai iránt s figyelő tekintetét semmi sem kerülheti el, a mi a válságos helyzetben levő kis emberek sorsán segíthet. Főispánságának első heteiben már hálára kötelezte Sopron

város szőlősgazdáit, a kiknek nagymennyiségű ingyen szőlőveszőt eszközölt ki a földművelésügyi minisztertől s a szőlők felújításának a nagy munkáját is személyesen ellenőrzi. Gyakran jelenik meg Baán Endre dr. alispán kíséretében a vármegye egyik-másik községében s ellátogat a legegyszerűbb földműves hajlékába, hogy közvetlen tapasztalat útján szerezzen meggyőződést a nép bajairól, kívánságairól. Egy ilyen körútja alkalmával történt, hogy Süttös községben egy tisztas öreg földműves, kit meglátogatott, elragadtatásában az igazságos Mátyás királyhoz hasonlította őt szívből jövő keresetlen szavakkal, mivelhogy — úgymond — Mátyás király is beszállíit a nép körébe, hogy meghallgassa annak panaszait.

Ez a kis epizód mindennél fényesebben igazolja, milyen őszinte rokonszenv környékezi őt új otthonában, — Sopron vármegyében, melynek közszellemét ő állította helyre s mely még sokat remél a fiatal mágnás nagyrahitott tehetségétől. Csak kezdetén van a közpályájának s a kik őt ismerik, meg vannak róla győződve, hogy az eddiginél nagyobb szerepkör vár reá a nemzeti élet munkássága terén.

Szabolcs vármegye főispánjai.

Nándor. 1210. (Pesty Frigyes.)

Simon. 1214. (Fejér. C. D. III. 1, 108.)

Lőrincz. 1239. (U. o. IV. I, 159.)

Sándor. 1264. (Századok 1871, 654)

Rozgonyi Rajnald. 1270—1274. „Reynoldo magisro dopi ferorum nostrorum comite de Zabolch“ (Károlyi O. I., 10.)

Bajun. 1275. (Lehoczky. I., 149.)

György. 1300. (Fejér. VI. 2., 250.)

Sándor. 1304—1310. „Nos mngister Aloxandor comes de Zabolch.“ 1304. (Zichy C. I., 116, 122, 124.)

Dózsa. 1311—1318. Biharmegye főispánja is.

Iván 1319—1321. „Nos magister Alexander comes de Zabolch.“ 1304 (Zichy C. I., 166.)

Dózsa. 1322. Másodszor. „Nos Dousa palatínus comes de Zathmor et de Zabolch. (Károlyi C. I., 50.) Bihar-, Szolnok- és Zemplénmegyék főispánja. (M. t. tár. XIII. 183.)

István. 1323—1324. Pál bán fia. „Nos magister Stephanus filius Pauli Báni C>mes de Zabouch.“ (Zichy C. I., 237.)

Jakab 1325—1339. Dózsa fia. Vele együtt 1338-ban Miklós is főispán volt.

Jakab és Pál. 1340. Ez évben együtt főispánkodtak. (Századok 1874. 132.)

Iván. 1342. (Fejér. VIII. 4., 628.)

Berzethe Miklós. 1348—1349. Miklós 1349. júliusig volt főispán, mert 1349 második felében már.

Jakab és Pál állanak a megye élén. (Századok 1874. 133.)

Somlyói Báthori László. 1351. Jánosnak fia.

Jakab. 1351. (Zichy C. I, 456.)

Olivér. 1358. Mármarost főispán.

Miklós. 1377 1379. „Nos magister Nicolaus filius Gregory Comes de Zabolch. (Zichy C. IV, 21.)

Tholdi Miklós. 1383—1384. „Magister Nicolaus de Tholdy Comes Comitatus de Zabolch. (Zichy C. IV. 243.)

Abaházi Aba. 1387. „Aba do Abaháza Comes de Zabolch.“ (Zichy C.)

Rokalapy Sebestyén és Palásthy Egyed. 1409, (Századok 1874. 134.)

Palóczy Máté. 1418. Abaujmegeyi főispán.

Alagi Mátyás. 1438. (Básthy magyarok eml. Kerékgyártó magyarok életr. 17.)

Váradi Miklós és Kállai Lőkös János 1446. Hunyady János által nevezettek ki a megye főispánjaivá a rákosi gyűlésen. (M. t. tár. XII. 182.)

Várdai Aladár. 1459. Főpohárnokmester.

BÁRÓ FEILITZSCH BERTHOLD

cs. és k. aranykulosos

Szabolcs-vármegye főispánja.

Báthori István 1477—1492. Szatmármegye főispánja is.

Báthori András. 1493—1498. A kenyérmezei hős testvére; Szatmár- és Szabolcs-megyék főispánja s koronaőr. (M. t. tár. IX. 75.)

Báthori István. 1502—1525. Somogy főispánja is.

Alagi Gáspár. 1526. A mohácsi ütközetben esett el.

Alagi János. 1535. Szintén részt vett Mohácson. Ferdinánd párthive.

Báthori András. 1551—1556. Liptómegyei főispán is.

Báthori György 1556—1563. Andrásnak fia; Magnifici Domini Georgiy de Bathor comités comitatum Zathmar, Zabolch, Zolnok medioeris et Krazna.“ (Károlyi C. III. 289.) Ennek a Györgynek a leánya volt Erzsébet, a csejthei vár hiénája.

Alagi Tamás. 1563. (Báthy. Magy. eml. 28.)

Báthori Miklós. 1563—1587. „Comes Nicolaus de Bathor Consiliarius et Judex Curial S. C. II. majestates et Comitatum Zathmar et Zabolceus Comes.“ (Századok, 1869. 21.)

Báthori István. 1586—1605. Szatmár megyei főispán.

Ghymes gróf Forgách Zsigmond 1612—1621. Az ország nádora. (M. t. tár. XII. III.) Nógrádi főispán.

Bedeghi gróf Nyáry István. 1622—1642. Pál és Várdai Katalin fia. 1623-ban bárói rangot nyert; főajtónálló mester, később gróf és felső Magyarország főkapitánya. (Századok. 1871. 688, 1875, 275. Károlyi C. IV. 261.)

Ghymes gróf Forgách Zsigmond. 1643—1646.

Bedeghi Nyáry Bernát. 1647—1653.

Bribéri Meleth Péter. 1655—1667. „Petrus Melith de Briber Comitatos de Zabolcz supremues Comes.“ (Károlyi C. IV. 389.)

Szalai gróf Barkóczy István. 1668—1679. Vitéz férfiú; kár, hogy vitézségét — amint sajnosán ismeretes — honfitársai ellen bizonyította be. 1679-ben halt meg mint a megye főispánja.

Ifjú Gróf Zichy István. 1680—1695. Komáromi főispán.

Gróf Zichy Péter. 1696—1724. A király kedvence; főasztalnok, b. titkos tanácsos. 1724-ben a hétszemélyes tábla bírójává nevezetvén ki lemondott főispánságáról. Jeles szónok és író volt.

Vásonkeői gróf Zichy László. 1724—1726. Péter fia.

Vásonkeői gróf Zichy Miklós. 1726—1747. Péter legifjabb fia. Kiskorúsága alatt Ghillányi György vezette a megyét, míg később Zichy vette át a kormányzást. 0 alatta tették le a megye-háza alapkövét 1733-ban. 1747-ben önkényt mondott le **állásáról.**

Szalai gróf Barkóczy Imre. 1748—1759. Máramaros megyei főispán is.

Szalai gróf Barkóczy János. 1759—1782.

Nagymihályi gróf Sztáray Mihály. 1782—1784. János Fülöp fia. 1784-ben lemondott méltóságáról, de 1790-ben ismét vissza helyeztetett.

Széki gróf Teleky Sámuel. 1785—1790. Békési főispán is.

Nagymihályi gróf Sztáray Mihály. 1790—1791.

Miháldi Báró Splényi Gábor. Tábarnok. 1791—1817.

Fáji Fáy Barnabás. 1817—1824. Kedvence az udvarnak. B. t. tanácsos. 1824-ben lemondott.

Mezőszegedi Szegedy Ferencz. 1825—1829. Administrator.

Széki gróf Teleky József. 1830—1843. Csanádmegye főispánja is.

Nagysombori Sombory Imre. 1846—1847. Helytartó.

Gróf Degenfeld Schumberg Imre Kristóf. 1848—1849.

Ajnácskői báró Vécsey József. 1867—1872. Sárközön született 1829-ben. Bécsben majd Pesten végezte tanulmányait; s 1847-ben megyei aljegyzővé lett; de már 1848-ban hadapróddá lett, a tengerre szállt s Velence ostrománál hősiiesen tüntette ki magát. 1858-ban ő szemeltetett ki Miksa főherceg hadsegédévé. Innen megrongált egészsége miatt megváltván, hazajött birtokára gazdálkodni, míg 1867-ben e vármegye főispánjává neveztetett ki.

Vajai Gróf Vay Ádám 1872—1877. Született Berkesen 1830-ban. Elemi iskoláinak s gymnasiumnak elvégzése után a berlini egyetemre ment, honnan 4 évi tartózkodás után gazdag tapasztalatokkal visszatérve gazdálkodni kezdett. Fontos szerepet játszott a megyei társadalmi s gazdasági életben, s minden téren nagy avatottságot mutatva Vécsey lemondása után 1872-ben Szabolcs vármegye főispánjává neveztetett ki. Vayt e rövid idejű szereplésében a megye osztatlan szeretető környezte.

Talcsvai Bónis Barnabás. 1877—1881.

Graefl József. 1881—1889. Szolnokon született 1813-ban. Középiskolai tanulmányainak befejeztével a jogot végezte el, mely után Pesten ügyvédi irodát nyitott. 1848-ban Pest városa főbírájává választotta, 1849-ben pedig h. főpolgármesterré. Később visszavonult a hivataloskodástól s Megyaszó és Poroszló Zemplén megyei uradalmakat megvásárolván, gazdálkodott, míg 1881-ben a megye főispánjává neveztetett ki, mely méltóságáról 1889-ben lemondott.

Nagykállói Kállay András. 1889—1897. E vármegyének egy nehezen felejthető főispánjáról van szó, midőn Kállay András neve hangzik el! 1839-ben született; kevés időt töltött a szeretett szülőföldön, mert 1846-ban eltávozott már s tanulmányait 1860-ig Bécsben végezte el. Gazdag tárházzal tért haza s 1861-ben már a vármegye bizottsági tagjainak sorában működik, Rövid ideig működött a bizottságban, mert lelke széleskörű ismeretekre vágyott. Ennek okáért 1862-ben nagy tanulmányi utazást tett, meglátogatván Angolországot és Európának nevezetesebb városait. Visszatérvén, nagy lelkesedéssel választották meg 1866-ban, a felső-szabolcsi tiszai ármentesítő társulat választmányi tagjává, később pedig az ország kiemelkedő nagyságának, Lónyay Menyhértnek halálával, annak helyébe elnökké lett. Nem is volt erre alkalmasabb férfiú. A vármegyében már a 60-as évek eleje óta csak Kállay Andrást óhajtották mindenki vezérférfiául, mert ilyennek ismerte a megye minden rétege. Nagy szerepet játszott a megye közéletében s nagy műveltsége, nemes ambíciója s családi pozíciója és szinte praedestinálták arra, hogy főispánja legyen a vármegyének, visszavarázsolva ennek az állásnak régi fényét, s a közügyekben való előljáráásával, áldozatkészségével és idealizmusával lelket és életet öntsön az önkormányzatú közigazgatás gépezetébe. Kállay András 1896. tavaszán, tiszteletre méltó politikai okokból megvált állásától. Utódja

Bárá Feilitsch Berthold. 1897. áprilistól.

Török-Kanizsán 1867. július 15-én született. Elemi tanulmányait otthon, szülőinek gondos nevelése mellett végezte el, míg középiskoláit Pozsonyban kezdte meg s ott is fejezte be. Amily szorgalmat s előmenetelt tanúsított a főgymnasiumban, ugyanoly szorgalomról volt ismeretes a jogakadémián is Pozsonyban. Szép s alapos képzettséget szerzett itt s 1889-ben Torontál vármegyébe ment, hol mint közigazgatási gyakornok lépett a vármegye szolgálatába; ugyanazon évben még aljegyzővé választatott meg. Ettől kezdve gyorsan haladt előre. 1892-ben II. aljegyző, 1893-ban I. aljegyző, mígnem 1895-ben főjegyző lett. Gyors előmenetelét azonban meg is érdemelte. Kiváló szorgalmat tanúsított, melyet kitűnő képzettségével párosítván az első s kiemelkedő tisztviselőjévé lett a megyének. Teljes áttekintéssel, avatott kezekkel vezette a vármegye ügyeit, míg Kállay András méltóságától visszavonulván 1897-ben a megye főispánjává neveztetett ki. Legfiatalabb főispánja az országnak, kit e vármegye nagy reményekkel s odaadó szeretettel fogadott. E remények jogosultak voltak s a várakozást pontról-pontra tölti be a fiatal, tette kész főispán!

SZENTGYÖRGYI GRÓF HUGONNAI BÉLA
Szatmár-vármegye és Szatmár-Németi szab. kir. város főispánja,
a „Szent-Sir-Rend“ középkeresztes vitéze stb. stb.

Szatmár vármegye főispánjai.

Venczel. 1216. (Fejér C. D. VII. 1., 196.)

Zachariás. 1221. (U. o. 315.)

Dömötör. 1272. Bihar- és Krasznamegyék főispánja. (Századok. 1872, 393. 1874, 339.)

Ernye. 1273—1274. Vasmegyei főispán is.

István. 1285. „Magister Stephanus comes de Zatmar.“ (Zichy C. I., 63.)

Jakab. 1291. (Fejér VI. 1., 130.)

Miklós. 1296. (U. o.)

Pál. 1297—1301. „Magister Paulus comes de Zatmar de Byhar et de Karazna.“ (Hazai okmt. VII., 315.)

Kopasz Jakab. 1305—1308. Borsodmegyei főispán.

Ratold. 1308—1320. Bihar-, Szabolcs- és Szolnokmegyék főispánja. (Virág B. Magyar Száz. III. 25.)

Markos 1321. (Fejér VIII. 2., 315.)

Dózsa. 1322. Másként Ratold. (a fentebbi, Zichy C. I. 214. Károlyi 1, 50. M. t. tár. VI. 190. XII. 183.)

Pető. 1330. „Nos magister Pethen comes de Zathmár et de Erdend.“ Károlyi C. I., 72.)
János. 1335—1342. Bereczk fia. „Magistri Johannis filii Bricci de Bateur Comités de Zathmar.“ (Zichy C. I. 608.)

Laczkfi András. 1349. (Századok 1880 737.) Máramarosmegyei főispán is.

Heem Benedek. 1360—1363. Máramaros- és Pozsonymegyék főispánja.

Laczk Miklós. 1366—1369.

Balk. 1370—1380. (Századok. 1879. 682.)

Drág 1381—1382. (U. o. 1880. 742.)

Balk. 1383. (Századok. 1880. 742.)

Csáky György. 1393—1408. Visegrádi várnagy. Székelyek ispánja, Kraszna-, Szatmár- és Ugocsamegyék főispánja. (Károlyi C. I., 517.) 1420—1427-ig ismét főispánja e megyének.

Báthori Péter. 1408. Istvánnak és szántó Petheő Katalinnak fia. (Szirmay. Szatmár vármegye tört. 1. 96, 2. 75.)

Perényi Péter. 1408—1419. Abauj megye főispánja is.

Csáky György. 1420 — 1427. (a fentebbi.)

Báthory István. 1440—1444. A várnai csatában Ulászló oldala mellett harcolt, hol hős küzdelmében el is esett.

Bornemisza János. 1445—1459. (Századok 1871, 623.) Pozsonymegye főispánja is.

Báthory László. 1461—1474. Péternek öccse. Visszavonult életet élt.

Báthory István. 1477—1493. Szabolcsi főispán is; főasztalnok, országbíró, majd erdélyi vajda. Tulhatalmaskodó fennhéjázó férfiú. Jellemzésére elég csak egyet felemlíteni, hogy

Hunyady Mátyás minden irányban elhalmozta kegyeivel s Báthory meg is esküdött, hogy hiva marad a Hunyady háznak, Mátyás halála után mégis útjába állott annak!... Bár országbíró volt, de nevét sem tudta aláírni. 1493-ban halt meg.

Báthory Endre. 1493—1498. Szabolcsi főispán is.

Báthory András. 1499—1528. Ecsedi Báthory Andrásnak, a koronaőrnek fia. Egyike azoknak, kik a mohácsi mezőn a mielőbbi összecsapást tanácsolták.

Báthory Bertalan. 1530—1537. Miklósnak és losonczy Bánfiy Zsófiának fia. „Magnificum Bartholomacum Báthory de Somlyó comitem comitatus Zathmoriensis.“ (Károlyi C. III. 197.)

Báthory Endre. (Bonaventura) 1548—1563. Liptói főispán.

Báthory Miklós. 1563—1568. Somogyi főispán is.

Báthory György. 1569. Szabolcsmegye főispánja is.

Báthory Miklós. 1570—1585. (A fentebbi.)

Báthory István 1589—1605. Szabolcs és Somogy megyék főispánja is. György fia s utolsó sarja az ecsedi Báthoryaknak. Harmincz éves korában már országbíró; azóta mint kitűnő diplomata s a csatamezők rettegett bajnoka volt ismeretes. Meghalt 1605-ben.

Bocskay Miklós. 1606—1609. György és Sulyok Krisztina fia. Mint főispán nem igen szerepelt.

Dóczy András. 1614. Arad és Bars megyék főispánja.

Nagykárolyi Báró Károlyi Mihály. 1618—1626. A Károlyiak egyik kitűnősége. II. Mátyás király tanácsosa ki Károlyit érdemeiért 1619-ben a bárói rangra emelte. 1626-ban halt meg.

Rosályi Kun László. 1642—1650.

Rosályi Kun István. 1650—1660.

Bárá Károlyi Ádám. 1660—1661. Csak kilencz hónapig főispánkodott.

Bárá Károlyi László. 1661—1687. Nagy kegyben állott I. Lipót királynál ki őt tanácsosául is meghívta. Húsz gyermeket hagyott bátra.

Gróf Károlyi Sándor. 1687—1738. A dolhai győző; született 1668-ban. 19 éves korában már szatmári főispán. 1703-ban az osztrák táborba szegődött s a kuruczokat megverte Dolhánál. Később Rákóczy táborába vétette át magát, s ettől fogva — szinte megakad a toll az író kezében — Károlyi nem tud többé vitézkedni, Rákóczy csillaga letűnt s Károlyi 1713-ban grófi rangot nyert . . . Roppant vagyon hátrahagyása mellett halt meg 1743-ban.

Gróf Károlyi Ferencz. 1738—1785. Sándor fia. 1706-ban született. Mária Terézia előtt nagy kegyben állott. 1745-ben titkos tanácsos és a hétszemélyes tábla bírása.

Gróf Károlyi Antal. 1785—1790. Ferencznek egyetlen fia kimagasló tagja családjának. 1761-ben hétszemélynök 1766-ban v. b. titkos tanácsos. 1790-ben aranygyapjas vitéz. Mint nagy s önzetlen hazafi tündökölt kortársai között.

Gróf Károlyi Antal. 1790—1796

Gróf Károlyi József. 1796—1804. Antalnak egyetlen fia. Méltó fia atyjának. Nagy hírnévre tett szert a francia hadjáratban. Kora ifjúságában 35 éves korában hunyt el. O építtette a főthi román stílusú templomot.

Id. Bárá Vécsey Miklós. 1804—1829. Szép tehetségű férfiú; helytartósági tanácsos s a temesvári kincstári igazgatóság elnöke.

Ifjú Bárá Vécsey Miklós. 1824—1846. Atyját követte főispáni székében.

Szerdahelyi Pál. 1846—1848. Helytartó.

Ujfalusi Ujfalussy Miklós. 1867—1875. Főispán. 1875-ben felosztatott kővárvidékének is főkapitánya, s Krassó-Szörény megye főispánja volt.

Domahidy Ferencz. 1875—1899. Született 1824-ben. Menyhértnek fia. Iskoláit s a jogot korán elvégezvén, 1843-ban már a pozsonyi gyűlésen mint kanczellista szerepelt, s 1845-ben már ügyvédi oklevelet nyert. 1848-ban főhadnagyi ranggal beállott az önkényesek közé s az egész szabadságharcot hős vitézséggel küzdötte végig; mély sebet kapott s a harc végén ágyát kellett őriznie, 1850-ben nőül vette Kenessey Josephát, kit a szabadságharc

után, üldözés alatt ismert meg. 1865-ben a csengeri kerület orsz. képviselője s mint ilyen kiváló pozíciót foglalt el. 1875-ben e megye főispánjává neveztetett ki, mely méltóságában az egész megye osztatlan szeretetében részesült. Meghalt 1902. január 27-én.

Újfalusi Ujfalusy Sándor. 1892—1895. (lásd Jász-Nagykun-Szolnokmegyénél.)

Felsőkorompai Simontsits Béla. 1895—1897.

A Simontsits-család törzse Horvátországból származott át Magyarországra. Ősrégi horvát nemesi család, mely magyarországi szereplését és így magyarrá válását 1691-ben I. Lipót király alatt kezdte meg, midőn a török elleni hadjáratokban kifejtett hősiességéért és a király iránti hű ragaszkodásáért I. Lipót, magyar nemességgel ajándékozta meg; ezzel a nemességgel a család megkapta a Pozsonymegyében fekvő Felső- és Alsó-Korompa községeket, ahonnan aztán nemesi előnevüket is nyerték. Később a család átköltözött a pest-megyei Tinnyére, a hol jelentékeny birtokot szereztek.

Simontsits János, a főispán nagyatyja, mint Pestmegyének másod alispánja nevezetes szerepet játszott a század első tizedeiben a magyar reformkorszak fellendülése alkalmával. Pestvármegye ez időben a vezérszerepet vitte politikai téren is s minden üdvös mozgalom erélyes s hathatós támogatója volt; Simontsits János, mindenki által tisztelt és szeretett ember lévén nemcsak a szorosán vett közigazgatási ügyekkel foglalkozott, hanem a közbizalom az 1888-ik évben megnyílt nemzeti színház intendánsává emelte, mint a mely hazafias intézetnek Simontsits is egyik alapítója volt.

Intendánsi állását 16 évig viselte teljes megalégedésre. Ennyi ideig még senki sem volt intendáns. Szigeti József beszéli róla a következő epizódot.

A gyászos emlékü szabadságharc lezajlása után az ország fővárosa telve volt osztrák tisztekkel, kik a téli időben szerettek volna színházba járni és mivel 1849. év végén nem volt az egész fővárosban német színtársulat, arra kérték a legfőbb tábornokot, Haynaut, hogy a magyar nemzeti színházban adasson elő német színdarabokat. Haynau erre meghívhatja Simontsits intendánst s előadja neki, hogy nem-e lehetne hetenként egy-két német előadást tartani. Az öreg Simontsits, ki eredeti konzervatív ember volt, a következő lakonikus eredeti német nyelven felelt Haynának: „Euer Excellenz muss ich sagen: *Amol!* Kann ich sagen: *Kamol!*“ És úgyszólván lett. A magyar nemzeti színházban nem is tartottak német előadásokat s a kapott felelettel tökéletesen ki volt elégitve Haynau, hogy többé ezt a témát nem fejtegette.

Simontsits Alajos volt Simontsits Béla édes atyja, ki kezdetben ugyancsak Pestmegyében töltötte be a főszolgabírói állást s utóbb a budapesti törvényszék ülnöke lett. Nejének Pákozdy Oktáviának Bölcskén voltak terjedelmes birtokai.

Simontsits Béla Budapesten született 1846. évi márczius 8-án. Alig volt két éves, midőn édes anyját elvesztette, 14 éves korában pedig édes atyja is meghalt s Zuber József Komárom vármegye volt főispánja lett a fiatal Simontsits gondnoka. A gimnáziumi osztályokat a piaristák intézetében végezte, az érettségit azonban már Győrött a benzések gimnáziumában tette le. Mivel kora fejlettségénél fogva a tanulást nagyon fiatalon kezdte, 20 éves korában már a jogot is elvégezte kitűnő sikerrel Pozsonyban. Tanulmányai befejezése után Tolnavármegyébe költözött s átvette az anyai ágról reá maradt bölcskei birtokot s csakhamar nőül vette a ritka szépségű s nagy műveltségű Kurtz Emmát, Kurtz György paksi birtokos leányát. Kurtz György szintén tekintélyes szerepet vitt Tolnában s az 1861. és 1865-iki országgyűlésre képviselőnek is megválasztották. A Simontsitsok apai ágon rokonságban vannak a Jankó és Miskey családokkal, anyai ágon pedig a Daróczyak-, Justhok-, Pákozdyak- és Pongrátzokkal.

Simontsits Béla már a hetvenes évek legelején élénk részt vett a közügyekben, úgy, hogy az 1872—1875-iki országgyűlésre a paksi választókerület képviselőjéül küldötte az ország-házba, hol a Tisza Kálmán vezérlete alatti balközépnék volt munkás tagja; szónoki képességével és alapos képzettségével már ekkor is föltűnést keltett. A fúzió óta a szabadelvű párt tántoríthatlan híve volt és tevékeny részt vett a megye politikai életében; nagy érdeme van a megyei szabadelvű párt megalkotásában is. 1876-ban a megye közigazgatási bizottságának tagjává választották; 1877-ben pedig, midőn Döry Dénest, e megyének akkori alispánját a bonyhádi kerület képviselővé választotta: egyhangúlag a völgyeségi járás főszolgabírájának válasz-

tatott meg, mert az ottani főszolgabíró, Perczel Dezsőt a megye közbizalma az alispáni székre emelte.

Bonyhádi főszolgabírói állását Simontsits Béla megtartotta 1887. október 4-ig, addig míg Perczel Dezső Bonyhádon képviselővé választatván, lemondott az alispánságról; ekkor az őszi rendes közgyűlésen a megye közbizalma nagy lelkesedés mellett ismét a völgyeségi főbíró, Simontsits Bélát választotta alispánjává.

Simontsits Béla több, mint 10 évig volt főszolgabíró Bonyhádon; ez alatt az idő alatt a völgyeségi járást mintajárássá emelte, ahol a közigazgatás menetében a pontosság, rend és gyorsaság uralkodott; mint magán ember pedig a bonyhádi társasélet központja volt, mint az ottani kaszinó elnöke s oly általános szeretet- és tiszteletben részesült, hogy távozása alkalmával a ragaszkodás valóban megható és ritka jeleit adta az egész lakosság kivétel nélkül.

Simontsits Béla alispánságának 8 évre terjedő idejét Tolna vármegye közigazgatásának egyik legnevezetesebb cyclusául kell tekintenünk.

Alatta a közigazgatás minden ágazatában állandósult a rend, pontosság és gyorsaság; szigorúan megkövetelte az ernyedetlen szorgalmat és munkásságot minden tisztviselőjétől, mert e tekintetben maga járt elől legjobb példával. Valóban a „munka egyszerű harciosa“ volt tisztviselői közt.

Tettereje és erős akarata minden eszméjét és tervét valósággá emelték s 8 éve alispánsága alatt az általános közigazgatás mintaszerűvé emelésén kívül az üdvös alkotásoknak egész hosszú sora jött létre.

Alispánsága alatt különféle szabályrendelet alkottatott, amelyek külön-kiülön sok időt, munkát és tanulmányt igényeltek.

Eme szabályrendeletek közül mint fontosabbakat kiemeljük a megye szervezési szabályrendeletét, a nyugdíjintézetre vonatkozót, a községi szervezési irányelvek megállapítását tárgyzót, a községi pénztári kezelést és számvitelt szabályozót, az építkezési és közúti szabályrendeletet, a tűzrendészetit, az állattenyésztésre és húsvágásra vonatkozót, stb., a közélet és közigazgatás minden ágazatra vonatkozó üdvös szabályrendeleteket, melyek mind hiányt pótló és a gyakorlati élet követelményeinek megfelelő igények kielégítésére szolgáltak.

Ugyanezen idő alatt nyert rendezést a Styrum-Limburg-féle alapítvány kuszait állapota és a simontornyai menház céljának megfelelő állapotba helyeztetett.

A vármegyei sokféle közalapok régebbi hátralékai minimumra apasztattak.

A katonabeszállásolási adó és az ebből a megye közönségére súlyosan nehezedő teher a tolnai laktanya építésével szerencsés és kedvező megoldást nyert, úgy hogy a katonabeszállásolási pótdó címén eddigi terheinek mintegy kétharmad részétől megmenekült a megye közönsége.

A vármegyei közutak rendszeres és nagyarányú kiépítésének megvalósítása.

Nagy érdeme van Simontsits Bélának abban, hogy a szegzárdi főgimnáziumot a megvalósulás stádiumába juttatta, mert egyedül az ő befolyásának lehet tulajdonítani azt, hogy a megye közönsége a főgimnázium céljaira 100.000 forintot megszavazott.

De ugyancsak Simontsits mindenre kiterjedő gondosságának köszönheti a bonyhádi és gyönki gimnázium, hogy a 2500 forint évi segélynek megfelelő összeget szavazott meg részükre is a megye közönsége.

Megiratta „Tolnavármegye történetét“, közbenjárására alakult meg a történelmi és régészeti múzeum; a megyeház helyiségét, hivatalait, kertjét a modern kor követelményeinek megfelelőleg átalakította; a közegészségügyet az egész megyében az ő hathatós rendelkezései és széles látókörű intézkedései javították meg.

A megyei adminisztráció és közélet minden terén érezhető volt az ő tevékeny szelleme, alkotó ereje és energiája.

Simontsits Bélában Tolna vármegye egy példás munkásságú, hivatása magaslatán álló, széles látókörű és fényes tehetségű vezetőt veszített, kinek a megye történetében díszes

helyen szereplő érdemeit üdvös alkotásai fogják megörökíteni, a mit ilyen ritka férfiú s rendkívüli tevékenységű tisztviselő nevezetett ki 1895. június 6-án Szatmár vármegye főispánjává.

Idegenből jött a megyébe, de nem idegennek; hire megelőzte őt s fogadta és a vármegye és város oly kitörő lelkesedéssel, mely az idegenszerűségnek még látszatát is elmarta. Fényes küldöttség ment éléje Debreczenig, Nagy-Károlyban a polgárság fáklyás zenével tisztelte meg, mire feleletül az új főispán oly remek és meleg hangú, rokonszenves beszédet tartott, melylyel az egész megye közönségét megnyerte. Iránta a legnagyobb bizalom kelt a szívekben s örült a vármegye a kormány e választásának. Simontsits Béla, erélyesen, igazságosan, rendszeretően s fáradhatlan odaadással dolgozott, mígnem 1897. nyarán belügyminiszteri tanácsosá nevezetett ki, szükség lévén azon széles körű képzettségre, melyhez az alkotások egész sora fűződik.

Szentgyörgyi Gróf Hugonnay Béla. 1897. novembertől.

Simontsits utódjául Hugonnay Béla grófot nevezte ki Ő Felsege, a ki nehéz körülmények és viharos választások között vette át a vármegye kormányát; azonban tiszteletre és becsülésre méltó egyéniségével csakhamar megnyerte azokat is, akik nem szívesen nézték, hogy a vármegye élére ismét idegen megyebelit helyeztek.

Ma Hugonnay Béla gróf, népszerűségnek örvend megyeszerte; ő a munka embere, a ki szeret törődni mindennel, amivel megyéjének s a közjónak hasznára lehet, a közügyek iránt erős érzéke van, s a fáradságot semmiben sem kiméli.

A szentgyörgyi Hugonnay grófi család, a Horváth családból származik, a melynek ősi fészke Szent-György helység volt Vas vármegyében. A Horváthok legtöbbszörre Vas vármegyénél viseltek hivatalt. Ismert törzse Horváth István, Vas vármegye táblabírája volt, aki 1681-ben szerzett Szent-Györgyön kúriát. E család házasság által rokonságba jött a Bezerédy, Festetich, Tallián, Nedeczky, Somsich, gróf Smidegg, Latinovics, gróf Almássy, báró Orczy, Kevenhüller stb. familiákkal. Horváth Zsigmond alispáni hivatalt viselt, majd Rákóczi kausarum directora volt. II. Zsigmond alapította meg a család vagyoni helyzetét, aki a m. kir. testőrségnél szolgált, majd kerületi táblai biztos, 1790—96-ban Sopron vármegye követe és ezután Békés vármegye főispáni helyettese és később főispánja lett. Valóságos belső titkos tanácsos volt, s tömördek vagyont szerzett. Ennek a fia III. Zsigmond lett a Hugonnay család megalapítója. Ugyanis ez a Zsigmond 1807-ben Somogy vármegye követe volt, majd arany sarkantyus vitéz. 1810-ben Hugonnára adományt nyervén, grófi rangra emeltetett, nevének Hugonnayra való változtatása mellett.

Ennek egyik fia Kálmán (szül. 1804-ben, megh. 1876. Tótényben) akinek neje tomeszti Panczély Teréz volt. E házasságból hat gyermek származott: Árpád, Kálmán, Irma, Vilma, József és Béla, a főispán. Hugonnay Vilma grófnő első férje volt Szilassy György, a második dr. Vartha Vincze műegyetemi rektor. Hugonnay Vilma grófnő arról nevezetes, hogy ő az első női orvos hazánkban. Svájcban végezte az egyetemet, s nem rég avatták fel a budapesti egyetemen.

Gróf Hugonnay Béla családja Nagy-Tétényben lakott, azonban a család az ötvenes években az ősi birtokot eladta s gyermekei gondos nevelésére fordította legfőbb gondját s minden idejét.

Gróf Hugonnay Béla 1852. évben született Nagy-Tétényben. Iskoláit a budapesti kegyesrendieknél, mint bentlakó növendék végezte és minden évben jeles bizonyítványt tudott felmutatni, szorgalmas s törekvő tanuló volt.

A jogot a budapesti egyetemen hallgatta. Tanulmánya bevégezte után ott állott, hogy munkája után szerezzék meg kenyerét. De a fiatal gróf, kiben a nemes tulajdonok túlnyomóan szerepeltek, ettől nem riadt vissza. Az első hazai biztosító társaság előkelő hivatalnok lett, ahol 1873-tól 1892. évig szolgált, s a legnagyobb meglepetést vívta ki. Kiválólag jellemző tehát az, hogy ismeri a munka, a becsületesen szerzett kenyér értékét, megtanította az élet arra, hogy a munka emberét kellőleg értékelje sorfelett nagy érdeme s lelki kiválósága is, hogy e tekintetben nagy válaszfalat tud vonni.

Házasságra 1877. évben lépett felső-korompai Simoncsits Bellával, — kivel noha gyermekük nincs a legboldogabb családi életet éli.

Politikai pályáját már kora ifjúságában megkezdte, amennyiben ugyanis a fiatal grófot 21 éves korában nagykorúsították, s így 1873-tól kezdve tagja volt a főrendiháznak az átalakításáig, vagyis 1885-ig. Itt leginkább feltűnt a 80 milliós közös adósság átvételének tárgyalásakor tartott beszédével. Tartalmas, magvas fejtegetéseket tett s avatott emberre ismertek benne.

1878. évben mint képviselőjelölt föllépett a szentendrei kerületben szabadelvű programmal, de a párt érdekében visszalépett, mert egyik akkori Senynyey-párti ellenjelölt, Szeles Mihály, pestmegyei volt alispán, a Senynyey pártról, a választás előtt áttért a szabadelvű-pártra és ekkor már mint szabadelvű-párti, úgy referáltatott a kormánynak, hogy neki több kilátása van a megválasztásra mint Hugonnaynak; a vége azonban az lett, hogy Szeles elbukott s az akkor szélsőbeli programmal fellépett Luppá Péter lett megválasztva. Hugonnay gróf ismert alakká vált a parlament előtt, s nem egyszer emlegették mint a hitelügyek kapacitását. Széleskörű tevékenységet fejtett ki, ahol csak megjelent; így választották meg a magyar országos központi takarékpénztárnál választmányi taggá, továbbá az annyira virágzásnak indult Acetylen részvénytársaság elnökévé, mely iparczikk fellendülése s a társaság emelkedése sokat köszönhet Hugonnay fáradhatlan működésének; — továbbá a szent Sas-rend középkeresztes vitéze.

Hugonnay gróf élete virágában, ereje teljében neveztetett ki a vármegye főispánjává, ki férfiúi erőt, alapos tudását, széleskörű ismereteit, csüggedetlen munkásságával párosítva, vármegyéje jólétének emelésére használja. 1897. november 30-án neveztetett ki, s azóta a közigazgatás minden ágazatában részt, véve csak egy czél vezet, hasznára lenni megyéjének s a közbónak!

THALMANN GUSZTÁV
Szeben-vármegye főispánja és szászispán.

Szeben vármegye főispánjai.

Szeben vármegye 1876-ban alakulván, mint ilyennek csak ezen időponttól kezdve vannak főispánjai. Első alkotmányos főispán:

Wächter Frigyes. 1876—1883. A katonai pályára készült, hol a Don-Miguel ezredben szolgált egy ideig, s a függetlenség kikiáltásakor őrnagygyá neveztetett ki. Innen visszavonult, míg 1869-ban a brassói kerület országgyűlési képviselőjévé választott. 1876-ban pedig e megye főispánjává lett. 1884-ben hunyt el.

Broneubergi dr. Brennerberg Mór. 1883—1886. Ritka szorgalmú s kitűnő tehetségű férfi. 1865-ben kitüntetéssel nyerto el ügyvédi oklevelét; de 1860-ban már a brassói városi tanácsnál különféle állásokra alkalmaztatott, honnan miniszteri titkári ranggal a belügybe hivatott meg. 1870. decemberben a közhalmi járás országgyűlési képviselőjévé választotta s ismét visszatért a belügyminisztériumba 1874-ben osztálytanácsossá, míg 1883-ban o megye főispánjává neveztetett ki.

Bethleni gróf Bethlen András. 1886—1890. Brassómege főispán is. (1. ott.)

Thalmann Gusztáv. 1891. júniustól.

Gróf Bethlen Andrásnak 1890. évi márczius havában földművelésügyi miniszterré történt kinevezése után a szobenvármegyei főispáni és egyúttal szászispáni állás 1891. évi június hó 12-ikéig betöltetlenül maradt, a mely napon abba a vármegyének elismerten jó közigazgatása körül kiváló érdemeket szerzett addigi alispán Thalmann Gusztáv, neveztetett ki.

Thalmann Gusztáv a szász származású főispánok időszertinti sorrendjében a harmadik azonban köztük az első, a kinek kinevezése a vármegye összes lakosságának és különösen a szászoknak óhajtsáival találkozott. Mint alispán az ügyek mikénti vezetése által, különösen rendezett és jó közigazgatás hírnevét szerezte az új vármegyének.

Saját, valamint vármegyének jó hírnevét az új főispán a legteljesebb mérvben fenn tudta tartani és gyarapítani. Tiszteli és szereti őt a vármegye minden lakója; ő áll élén mindazon mozgalmaknak és igyekvéseknek, a melyek a vármegye gazdasági és kulturális érdekeinek fejlesztésére irányulnak. A földművelési tanintézetek alapításánál és szervezésénél, új vasútvonalak építésénél, villamos mű létesítésénél, egyszóval mindennél, a mi a haladás érdekében a vármegyében történik, kiváló munkarejével és lankadhatlan kitartással — minden személyes érdek nélkül —¹ mindenkor ott van, sőt rendszerint elül jár.

Mint a volt szászsebesi királybírónak Thalmann Andrásnak fia, született 1832. évben Szász-Szebesen. A gimnáziumi tanulmányokat itt és Nagy-Szebenben, a jogi tanulmányokat a fennállott nagyszebeni jogakadémián végezte; 1854-től 1869-ig az igazságszolgáltatás terén működött és pedig: a cs. kir. bíróságoknál, a szász egyetemenél, az akkor fennállott szász felebbviteli bíróságnál, mint a szászegyetem választott követe másodfokú bírói minőségben, azután főtörvényszéki tanácsitkári és főügyészhelyettesi minőségben a fennállott nagyszebeni kir. fő törvényszéknél, — mindenütt kitüntetéssel. Kiváló igazságszeretetét és egyúttal önálló

gondolkodásmódját is kiváltképpen jellemzi azon körülmény, hogy az absolutismus idejében mint még egészen fiatal bírósági tisztviselő azt a merészséget követte el, hogy a kolozsvári „Magyar Futár“ ellen megindított sajtópert beszüntette. A nagyszebeni főtörvényszék megszüntetése után hosszabb időt külföldön töltött, azután Nagy-Szebenbe visszatérve itt ügyvédi gyakorlatot folytatott, ezen állásában is épügy mint a bíróiban kiváló hírnevet szerezvén magának és általános bizalomnak örvendvén. Az 1883. évben Szeben varmegye alispánjává és az 1889. évi tisztújítás alkalmával újból ezen állásba választott meg, az 1890. óv márczius havában a belügyminiszter által mint kormányzó alispán a főispáni teendők ellátásával ideiglenesen megbízott, az 1891. évi június hó 12 én kelt legmagasabb elhatározással pedig Szeben vármegye főispánjává neveztetett ki és egyúttal az ezen méltósággal törvényesen egybekapcsolt „szászispáni“ czímmel és teendőkkel ruháztatott fel.

A modern irány azon főispánjai közé tartozik, a kik nem csak dignitáriusok, hanem a közigazgatás tényleges vezetői.

KÖRÖSSZEGHI ÉS ADORJÁNI GRÓF CSÁKY ZENO
Szepes-vármegye főispánja.

Szepes vármegye főispánjai.

Tamás. 1202. (Fejér C. D. II. 392)

Dénes. 1216. (U. o. III. I., 178.)

Fülöp. 1223. (U. o. 12, 480.)

Balassa Mikó. 1247—1250. Zólyomi főispán is.

Balassa Detre. 1256—1258. IV. Béla felkarolt embere. 1258-ban lemondott, de 1263-ban ismét elfoglalta e méltóságot. (Fejér. C. D. IV., 3, 129.)

Mihály. 1259—1263. (Fejér IV. 2, 522.)

Mihály és Detre. 1263. Együtt főispánkodtak. (Századok 1872, 220.)

Detre. 1263. Egyedül. (Hazai okm. VI. 115.)

Mihály. 1264—1272. „ . . . comitós Michaelis Zolyensi et de Scepus.“ Magyaror. tört. tár. IV. 7.)

Lóránt. 1274-1275. (Fejér. C. D. V. 2, 176, 271.)

Jakab. 1278. (M. tört. t. IV. 7.)

László. 1282. „Ladislau comitem de Scepus.“ (Hazai okm. VI. 275.)

Kuzel. 1284. (Fejér. V. 3, 248.)

Baárd. 1290—1300. Szeretett s felkarolt embere III. Endrének. 1291-ben. „Nos Bald comes de Scepus.“ (Századok 1873, 680.) 1294-ben ezen köriratos pecsétet használta, „f S. Baldi D. P. A. Igpans Coités de Scepus.“ (Hazai okmt. VII., 263.)

Amadé 1306—1311.) (Polg. Lex. 11.)

Apuliai Fülöp 1312. Abaujmegyei főispán is.

Drugeth Fülöp. 1313—1327. (lásd Abaujmegyénél.)

Drugeth Vilmos. 1328— 1334. János fia nádor; Szerém és Borsód vármegyék főispánja valamint Abauji és I. Károly királynak bizalmas embere, ki végrendeletében egyenesen magát a királyt kéri végrendeleti végrehajtójául. (Gróf Forgách ez. levéltára) Wyllernumu Comitem de Scepus et de Újvár. (Zichy C. I. 421.) 1343-ban halt meg. (M. t. tár. VII. 197.)

Fülöp. 1334—1339. „Philippo Palatinuo Comite Scepusiensi et de Vyvár.^M (Zichy C. I., 426.)

Széchényi Farkas Tamás. 1339—1343. Aradi főispán is.

Felsőlindvai Széchy Miklós. Konya. 1344—1350. Nográdmegye főispánja is.

Iván. 1353—1354. „Fideli suo Magro Andree filio Iván Comiti Scepusiensó.“ M. tört. tár. IX. 120.) Budaezu Ivánt „Ivány Andrásnak“ nevezi. (II. 321.)

Olnodi Czudor Péter. 1354-ben. (Századok 1871. 624.) Sárosi főispán is.

László. 1355. (Fejér. IX. 3, 214.)

Jakab. 1357. Lajos királynak felkarolt embere, kit országbírói méltóságra emelt. (Fejér IX. 5, 370.) Ugyanezen évben még elhagyta főispánságát, de 1373-ban ismét a megye fejévé lett 1381-ig. (Zichy C. III., 506. IV., 145.)

Schurke. 1360. (Fejér. IX. 3, 214.)

Isip. 1361. „Magister Isip comes et Castellanus ac Jud. nobileum de Scepus.“ 1361. (Máriássy cs. levéltára.)

Miklós. 1362. (Századok. 1878, 673.)

Jakab. 1373—1381. (a fentti.)

Laczkfi István. 1390—1392. Csáktornyái Laczk Istvánnak is hívják. Ő ismertette meg a törökökkel Magyarországot s hívta be őket hozzánk. Zsigmond 1398-ban elfogatta s lefejeztette. (Századok, 1872. 673.)

Miklós. 1393. „Comes Nicolaus filius Pauli Jud. Nob. de Scepus.“

Zápolya János. 1393—1396. Zsigmondnak kiváló embere kit Gács és Lodomória herczegévé s az oroszok vajdává emelt. A nikápolyi ütközetben esett el.

Miklós 1400. „Comes Nicolaus filius Joannis Jud. Nob. de Scepus.“ (Századok. 1872, 673.)

László. 1401. Comes Ladislaus filius Mathias Jud. Nob. de Scepus.“ (U. o.)

Urbánfalvi Hank János. 1402—1403. (U. o.)

Jakab. 1405. „Comes Jacobus filius Joannes de Scepus.“ (U. o.)

György. 1406—1407. (U. o.)

Bethlenfalvi Tatár Miklós. 1413—1422. „Comes Nicolaus filius Joannis dicti Tathar de Bethlenfalva Index nobilium decem lanceatorum de Scepus.“ (U. o.)

Palánki Miklós. 1423—1424. (U. o.)

Rozgonyi János. 1425—1426. Sárosmegyei főispán is.

Urbánfalvi Hank János. 1426—1429. (a fentebbi.)

Bozafalvi János. 1429—1434. „Comes Johannes filius Nicolai de Bozofalva Ind. Nob. de Scepus.“ (Századok. 1872. 674.)

Perényi János. 1434—1439. Mármaros- és Ugocsamegyék főispánja is.

Rozgonyi István. 1439—1445. Pozsonymegyei főispán is.

Perényi János. 1447. A fentebbi. (Századok. 1874, 723.)

Bükkfalvi Márton. 1449—1458. „Comes Martinus de Pickfalva Ind. Nob. de Scepus.“ (Századok. 1872., 674.) 1460-tól 1465-ig egyszer főispán.

Mihályfalvi Jodok. 1459. „Nos Comes Jodokus filius Nicolai Hauk de Mohalfalva Ind. Nob. de Scepus.“

Bükkfalvai Márton. 1460—1465. A fentebbi.

Zápolya Imre. 1465—1471. Sárosmegye főispánja is.

Lenkfalvi Péter. 1472. „Petrus comes filius Petri de Lenkfalva Ind. Nob. in Scepus.“ (Századok. 1872, 675.)

Zápolya István 1473- 1478. Sáros megyei főispán.

Dömjén. 1479. „Domianus de Abrahámfalva Comes in Scepus.“ (U. o.)

Zápolya Imre. 1480—1485. Másodszor. (Budai Polg. L. III. 166.)

Zápolya István. 1486—1499. Ismét. (Századok. 1872, 683.)

Lőrincz. 1501—1505. „Laureneues comes de Czanthafalva. Jud. Nob. in Scepus.“ (Századok. 1872, 675.)

Zápolya János. 1505—1509. Liptó megyei főispán is, ki mint Magyarország királya, hazai történelmünkben ismeretes.

Laszky Jeromos. 1528—1531. Korának egyik kiemelkedő férfia. Zápolya János tette szepesi főispánná, s Késmárkot és Gölniczet adta neki adományul. Mint konstantinápolyi követ halt meg 1543-ban.

Bethlenfalvi Thurzó Elek. 1531—1543. Tárnokmester, kincstartó, országbíró, főkamrás és a király helytartója.

Somlyai Báthori András. 1543—1550. Liptó megyei főispán is.

Bethlenfalvi Thurzó János. 1550—1553.

Bethlenfalvi Thurzó Szaniszló. 1559—1584.

Bethlenfalvi Thurzó Elek. 1584—1594.

Bethlenfalvi Thurzó Szaniszló. 1600—1603.

Bethlenfalvi Thurzó Kristóf. 1604—1614. Egyúttal királyi helytartó.

Bethlenfalvi Thurzó Szaniszló. 1624—1625. Másodízben is.

Bethlenfalvi Thurzó Szaniszló. 1625—1627. (III.)

Bethlenfalvi Thurzó Ádám. 1627—1635.

Bethlenfalvi Thurzó Mihály. 1635—1636.

Kőrösszegi Gróf Csáky István. 1638—1663.

Családjának kimagasló alakja; a király kedvence kit, hogy inkább körébe vonjon tárnokmesterévé nevezett ki. Ő szerezte meg családjának a szepesi örökös főispánságot. Zrínyi Miklós kebelbarátja.

Kőrösszegi gróf Csáky Ferencz. 1663—1670. Istvánnak és Forgách Évának fia. 1630-ban született; kitűnő férfiú kit a király még Veszprém vár főkapitányává s Felső-Magyarország és bányavárosok tábornokává nevezett ki. Neje volt a híres Czobor Erzsébet, bár atyja azt akarta, hogy Drugeth János országbíró leányát vette volna nőül; emiatt örökös neheztelés volt apa és fiú között. (Századok. 1873. 420.) 1670-ben hunyt el.

Kőrösszegi gróf Csáky István. 1670—1699. Bereg megye főispánja is.

Kőrösszegi gróf Csáky Tamás. 1700--1710. A katonai pályán tündökölt mint ezredes. Főispánnak beiktatva nem lett.

Kőrösszegi gróf Csáky Mihály. 1710—1713. Rákóczy tábornoka; született 1676-ban.

Vitézül védelmezte Szepes várát. Bercsényi barátja ki a forradalom bukásával Lengyelországba, onnan Rodostóba ment s mint a bujdosók feje halt meg 1757-ben.

Kőrösszegi gróf Csáky Zsigmond. 1713—1736. Abauj és Bereg megyék főispánja is.

Kőrösszegi gróf Csáky György. 1736—1741. Szintén mint jeles katona tűnt ki, csak-hogy a kurucok ellen küzdött, s mint ilyen cs. kir. tábornokká neveztetett ki.

Kőrösszegi gróf Csáky Miklós 1742—1757. Bács-Bodrogh megye főispánja is.

Kőrösszegi gróf Csáky János. 1757—1795. György és báró Ebergényi Ilona fia.

Mária Terézia kedven ez embere ki 1765-ben koronaórré lett. Ő volt 1772-ben királyi biztosul kiküldve mikor az elzálogosított szepesi városok kiváltattak. Sokat használt e jeles férfiú a hazának s megyéjének; meghalt 1797-ben.

Kőrösszegi gróf Csáky József. 1796—1799. János fia; szintén kedvelt egyéniség az udvarnál; főkomorna-mester és alkanczellár.

Kőrösszegi gróf Csáky Antal. 1800—1806.

Kőrösszegi gróf Csáky Manó. 1807—1825. Tudományos képzettségű férfiú; pályáját a helytartóságnál kezdte meg s érdemei elismerésül v. b. titkos tanácsossá lett.

Kőrösszegi gróf Csáky István. 1827—1829.

Kőrösszegi gróf Csáky Károly. 1830—1846. József fia. Ki minden téren feltűnt kiváló szereplésével; igazgató tagja volt a m. tud. akadémiának.

Kőrösszegi gróf Csáky Tivadar. 1846—1848. Manó fia. A mozgalmas időkben tagja a főrendiháznak.

Kőrösszegi gróf Csáky László. 1848—1849. Nyitra megyei főispán is.

Kőrösszegi gróf Csáky Ágoston. 1861—1867. Tevékeny részt vett a szabadságharcban.

Kőrösszegi gróf Csáky Albin. 1867—1888. Született 1841. ápril. 19-én Krompachon, Szepes megyében. Mint minden Csáky, ő is a legmondosabb s legalaposabb nevelésben részesült s 26 éves korában már Szepes vármegye főispánjává neveztetett ki. Vezérszerepet vitt a közigazgatás terén s mint tekintély volt ismeretes. Nemcsak mint gyakorlati ember tűnt ki, de mint közigazgatási író is magára vonta az ország figyelmét úgy, hogy a főrendiház újjászervezésének kérdéséről valamint a köztörvény-hatóságokról szóló törvényjavaslatról beható értekezést írt. Kiemelkedő nagyságává lett a hazának s mint ilyen 1880-ban a közös pénzügyminiszteri, majd 1881-ben az akkori közlekedésügyi miniszteri tárczával kínálták meg.

Széleskörű tevékenységet fejtett ki társadalmi s kulturális téren; nem volt a megyében egylet, melynek elnöke ne lett volna. A főrendiházban pedig tagja volt a közjogi bizottság-

nak, a legfőbb fegyelmi bíróságnak s igazoló bizottságnak. Csáky gróf mindenütt kiválóan szerepelt, s elvitázhatlan érdemeiért a Lipót-rend középkeresztjével tüntettetett ki, majd valószínűs belső t. tanácsos lett. 1888. elején a főrendiház másod-alelnöke, ugyanazon év szeptemberében pedig vallás és közoktatásügyi miniszterré neveztetett ki.

Itteni szereplése közismeretű. Számos úttörő reformot s intézkedést tett. Miniszteri tárczájától megvált ugyan de csakhamar kineveztetett a főrendiház elnökévé s mint ilyen a legtapintatosabbak közé tartozik.

Kőrösszegi és adorjáni gróf Csáky Gyula 1889—1895. Gróf Csáky János és báró Klobusiczky Kornélia fia. Született Nagyváradon 1839. április 9-én. Tanulmányait Nagy-Szombatban kezdte meg, Hidassy Kornél volt szombathelyi püspök nevelése mellett. Iskoláit kitűnően végezvén, a jogra Kassára ment. Alig végezte el, 1860-ban mint Abaujmegye aljegyzője működik. A provisorium beálltával visszalépett ugyan hivatalától, de 1865-ben ismét Abaujban látjuk mint a vármegye t. főjegyzőjét. 1867-ben a pénzügyminisztériumba hívták meg, hol miniszteri fogalmazóvá neveztetett ki, s midőn 1872-ben miniszteri titkárrá lett, megválasztatott az edelényi kerület országgyűlési képviselőjének, mely idő alatt nagy tevékenységet fejtett ki. Mandátuma lejártával nem lépett fel többé, hanem az államtól bérelt a Bánságban nagyobb birtokot, melyet valószínűs mintagazdasággá varázsolt. Midőn Albin gróf közoktatásügyi miniszteré lett, utódjául Csáky Gyula neveztetett ki. A Csákyakhoz híven szép emléket hagyott maga után. Utódja lett

Kőrösszegi és adorjáni Gróf Csáky Zenó, 1896. áprilistől.

Mióta 1638-ban gróf Csáky István tárnok-mester Szepes várát, uradalmával és az örökös főispánsággal együtt nyerte adományul, Csáky Zenó a huszadik főispán ivadékaik közül.

Született 1840. márczius 8 án Krompachon. Nagyon ifjan, már 1855-ben katonai szolgálatba lépett. Részt vett az 1859. évi olasz hadjáratban és kilépett a szolgálatból, midőn 1864-ben egybekelt Esterházy Leontina grófnővel, letelepedve Szepes-Sümegeben.

Ott az országban legelsőnek „mesterséges haltenyésztést“ létesített, azzal behatóan és odaadóan foglalkozván, szép fokra fejlesztette azt, később ezen telepét átvette a kormány és Iglóra helyezte át, honnan e gazdasági ág, hazánk más vidékein is meghonosodott.

1867. óta élénk részt vett a megyei életben és mint született főrendi házi tag, annak fontosabb tanácskozásaiban is. A főrendiház újjá alakulásával az a kitüntetés érte, hogy a megválasztott ötven tagja között helyt foglalt és mint ilyen a kevés máig élő ilyen tagok között gyakorolja tagsági jogát.

1867-től 1883-ig vármegyei hivatalt is viselt. A „közigazgatási bizottság“¹¹ intézményének létesítése óta egészen főispánná való kinevezéséig annak tagja még pedig buzgó és lelkiismeretes tagja volt, minthogy ezen férfiúnak fő jellemvonása: hogy a mit elvállal, a mibe fog — azt erélyes, munkabíró lényének teljes odaadásával teljesíti is.

Időközben, 1880-ban átvette Velbachi birtokának gazdálkodását és azt vas szorgalommal vezeti. De nem elégedett meg csak a magáé után látni, hanem iparkodott a válságokkal küzdő szepesi nagy- és kis birtokosok helyzetén társulások és egyesületek megalkotása és fejlesztése által lendíteni. A régebben fennálló megyei gazdasági egyesület tevékeny tagja, később elnöke lett, s mint ilyen létesítette 1892-ben a „lőcsei szeszfinomító“¹¹ részvény-társaságot, mely éveken át vezetése alatt állott, s mely kivált burgonya termelő szepesi gazdáknak máig is hasznára van.

Főispánnak 1896-ban lett kinevezve és ugyanez évi április 6-án foglalta el méltóságát. Ebbéli működésének igazság szerinti jellemzésére elég azt mondani, hogy habár Szepes vármegyének volt eddig is nem egy kiváló és népszerű főispánja, de nálánál *népszerűbb* sohasem. Ezen nagy népszerűségének okát egyrészt lelkiismeretes, tevékeny, minden — akár mily kicsi ember ügyes-bajainak humánus fölkarolásában, igazság melletti hivatalos szigorában találhatni föl, de társadalmi érintkezéséből folyó azon állásában is, melynél fogva vendégszerető házáat a megyei társas élet valódi központjává tette. Innen terjed azután a külső magyarosodás, de a belső magyar érzelem és kultúrának szelleme is.

És így lőn, hogy habár a vármegyében az 1894. évi események folytán a felekezeti visszavonás és külön válás ijesztően kezdett már érvényesülni, ez nem csak a politikai, hanem a privát életben is lassanként gyöngült olyannyira, hogy most már annak nyoma is alig található. A főispán ugyanis, habár természetesen a liberális alapon álló kormánynak meggyőződésből való buzgó és feltétlen híve, — mégis türelmes a más nézeteket vallók iránt és ennek következménye: hogy az éles ellentétek mind inkább elsimulnak, s miután Szepesben nincsen sem nemzetiségi államellenes, sem a más jogát csorbítani akaró felekezeti párt, a a közhazafiságukban egyetértő pártnyalatok egyes nézeteltérések daczára is, egymást becsülve . egészen jól férnek meg a köz- és magánéletben. Bizonyosság erre az utolsó itt, majdnem mindenütt békésen lefolyó országgyűlési képviselő választás. Annál ékesebben szóló, a mennyiben még azon egy kerületben is, a hol ádáz küzdelem fejlődött ki, ez is *egy párton* levők között folyt le, tehát merően személyes jelleggel birt.

Társadalmi, egyesületi és közgazdasági téren való működésére legjobb világot vett azon körülmény egymagában, hogy — csak a főbbeket említve — Csáky Zenó gróf mint elnök következő testületek élén áll, u. m.: 1. a Szepesmegyei történelmi társulat, 2. A F. M. K. E. szepesi választmány, 3. a vörös kereszt-egyesület megyei választmányának, 4. a magyar turista egyesület szepesi osztályának; mint igazgató-tanácsos pedig: a kassa-oderbergi vasút r.-társaság, a Magyarországi Kárpát-egyesület és sok más közcélú intézménynél működik, mindenütt buzgalommal és ügyszerezettel. Az egyéb jótékonyági vállalatok s egyesületeknél pedig, melyeket philantropikus törekedéseiben magasan kitűnő neje vagy maga létesített, vagy mint elnökön sikeresen vezet, ép úgy támogatja férje, mint viszont emez külön működési körében neje által támogatatik.

Nem legkisebb érdeme gróf Csáky Zenónak azon cselekedete, hogy a magas Tátrában újabban sok idegen által való birtokfoglalásnak Darányi miniszter immár útját állotta. A főispánnak ez érdemeit a földművelésügyi miniszter maga, az országgyűlés egyik ülésében mondott beszédében elismerte, kiemelvén hogy nem nemzeti hiúság, vagy chauvinismus szülte ezt a Tátra birtokát magunknak biztosító akciózt, hanem, hogy fontos közgazdasági tekintetkről volt annál szó, melyek idegen-forgalmunk fejlesztésére nagy befolyással lehetnek, miért is komolyan voltak megfontolandók, hogy nem lehet tovább tétlenül nézni, mint sajátítanak ki lassanként idegenek ezen — lehet — kincseket érő birtokunkból. A Csákyak főispáni szerepléséről lévén szó, nem lesz érdektelen egy hagyományos történelmi mozzanatot fel- említeni .

Csáky Zenó gróf arczképén látható egy, a mentét átkötőszerűen érintő ékszer. Ennek az ékszernek nagy szerep jutott a Csáky grófok főispáni életében. Ezt az ékszert ugyanis még Csáky István gróf használta, midőn az örökös főispánságot kapta 1640-ben. Azóta valamennyi szepesi főispán ugyanezen ékszerrel jelenik meg, valahányszor a törvényhatósági közgyűléseken elnököl vagy más ünnepélyes alkalmakkor főispáni minőségben fungál. Ez az ékszer, a mindenkori főispáni őrizete alatt áll. Ha a főispán állásától megválk, tartozik az ékszert a család levéltárnokának átadni, ki is azt mindenkor addig őrzi, míg az új főispán ki nem neveztetik. Az új főispán (természetesen Csáky grófról van szó), a levéltárnoktól elismervény mellet veszi át az ékszert.

Szilágy vármegye főispánjai.

Szilágyvármegye az 1876. évi megyei területrendezés alkalmával alakítatván, első főispánja

Micskei Baranyi Ágoston. 1876—1888. Kit a közbizalom s a vármegye szeretete ültetett a főispáni székbe. Tizenkét évi működés a Szilágyság érdekeinek előmozdításán fáradozva, 1888-ban önkényt lemondván.

Hadadi báró Wesselényi Miklós neveztetett ki 1888-ban ki még ma is mint a vármegye kimagasló vezérférfia, a csüggedetlen munka jelszavával kormányozza megyéjét. Zsibón 1845-ben született. Édes atyját a „Nagy“ Wesselényi Ferenczet már 5 éves korán elvesztette, de mellette állottak gyámjai. Deák Ferencz, Klauzál Gábor, Bezerédi István, Beöthy Ödön, kik nevelésére felügyeltek s útját irányították. Tanulmányait a kolozsvári reform, gynasiumban kitűnő sikerrel fejezvé be, Botár Ferencz nevű nevelőjével külföldi utazást tett, hol két éven át a gazdaszatot is hallgatta. Visszatérve hazájába nőül vette báró Bánffy Ágnest, kiváló műveltségű leányát báró Bánffy Albertnek. 1888-ban, a vármegye öröme neveztetett ki a megye főispánjává; s mily lelkes munkása s vezérférfia a megyének, ki mindon téren, hol odaadóan tenni s nemesen hatni kell, fáradhatlanul előljár, mutatja tágkörű szereplése; védnöke a Wesselényi Egyletnek, elnöke a Szilágymegyei gazdasági egyletnek, gondnoka a zilahi ref. főgymnasiumnak, a szilágy-szolnoki ref. egyházmegyének, alapító tagja az Emkének, melyet munkáján kívül több ezer forinttal gyarapított.

A Szilágyság történet Írója fogja majd részletezni egykoron a működések azon hosszú sorát, melyet ő áldásként hintett megyéjére, népére; s midőn a nagy Wesselényi végrendeletének befejező sorában fősóhajt: „ . . . erősen hiszem, hogy vérem gyermekeimben el nem fajuland“ . . . akkor azt mondhatjuk, hogy a dicső halott álma boldog lehet . . .

HADADI BÁRÓ WESSELÉNYI MIKLÓS

Szilágy-vármegye főispánja.

DÉSY ZOLTÁN

Szolnok-Doboka-vármegye főispánja.

Szolnok-Doboka vármegye főispánjai.

Az 1876. évi általános megyei szervezéskor, a volt Belsá-Szolnok s a volt Doboka megye Szolnok vármegyévé alakítottván, mint ilyennek első alkotmányos főispánja

Losonczi Báró Bánffy Dezső. 1876—1890. (1. Besztercze-Naszód megyénél.)

Nagykászoni és ispérfalvi Id. Báró Bornemisza Károly. 1891—1902. A régi Torda vármegyének Abafája nevű községében 1840. november 26-án született, a család ősi birtokán. Elemi tanulmányait a családi körben, szülőinek gondozása alatt végezte el, míg a középiskolákat a kolozsvári református kollégiumban fejezte be hol az érettségit kitűnő eredménnyel telte le. Ekkor arra kérte szülőit, hogy ismereteinek bővítésére külföldre mehessen; örömmel engedtek tért az ifjú tudnivágyó lelkének s nagy remények között bocsátották útnak Berlinbe, hol az egyetemen a philosophiát hallgatta. Itt tűnt fel először írói tehetsége, mely szép stylusában ma is érvényesül. 1862-ben hazatért s megnősült, amely után a Szolnok-Doboka megyei Nagy-Szolnok községben telepedett meg. Ettől kezdve nagy és tevékeny részt vett a megyei életben; ettől kezdve nem szűnt meg a közigazgatás irányítója lenni, s minden kérdésben Bornemisza báró tudása szerepelt; s midőn 1867-ben mint Szilágy megyei nagybirtokos a főrendiházban is helyet foglalt, a közigazgatási s közgazdasági szakkérdésekben ritka képzettséget eláruló beszédekert tartott. Bornemisza báró nemcsak a megyében, hanem főrendiházi szereplése óta, az egész országban ismeretes lett. Politikai pártállását illetőleg 1875-ig az ellenzékhez tartozott, a balközéphez; ettől fogva a szabadelvű párt törhetetlen híve. Tagja természetesen a megyei közigazgatási bizottságnak, melyben kiváló szakértelmével nagy hasznára volt megyéjének. 1887-ben a magyar láposi járás országgyűlési képviselőjévé választott mint szabadelvű-párti; s midőn Bánffy Dezső báró 1890-ben lemondott állásáról, alkalmasabbat a kormány nem nevezhetett volna ki utódául mint Bornemisza Károly bárót.

Közöröm fogadta a kinevezést, s kitörő lelkesedéssel várták az új főispán megérkezését. Bornemisza, mint a közigazgatási téren megizmosodott igazi tehetség foglalta el főispáni székét, kiben a vármegye nemcsak a közigazgatás hivatott őret tisztelte, hanem egyéniségében oly tökélet birt, mely a kiszabott szűk határokon túl is, a közélet minden terén impozáns módon érvényesült! így kormányozta a megyét 1902. április haváig, amikor lemondott méltóságáról s érdemei elismeréséül a király a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntette ki. Bornemisza a főrendiház újjá szervezésekor az 50 választott tag közé lett élethoszsiglan beválasztva, s cs. és kir. kamarás. Fájóan búcsúzott el tőle a vármegye, mert benne oly férfit látta és tisztelte, ki a közigazgatási ügyek alapos ismereténél fogva megyéjét mindig a döntő szerephez juttatta.

Désy Zoltán. 1902. áprilistól.

Született 1862. év december hó 15. Nagy-Ölyvesen Maros-Torda vármegyében. Tanulmányait a marosvásárholyi és kolozsvári ev. ref. főiskolákban, felső tanulmányait pedig a kolozsvári és budapesti egyetemeken végezte.

A marosvásárhelyi kerület 1892. évben nemzeti párti programmal képviselőjévé választotta és 1896. évig képviselte az országgyűlésen ezt a kerületet. Parlamenti szereplése alatt erős meggyőződésű mély áttekintéssel bíró, iskolázott politikusnak bizonyult; a képviselőházban tartott beszédei, melyek főleg pénzügyi kérdésekkel foglalkoztak szakszerűséget, mély belátást és nagy szónoki erőt igazoltak.

1897. év május havában tartott rendes közgyűlésen Maros-Torda vármegye közönsége alispánjává választotta meg, a mely állását 1902. évig töltötte be.

Az alispáni állás minden követelményét fényesen tudta kidomborítani, megteremtette mindazon feltételeket, melyek által pezsgő és elfogulatlan vármegyei autonóm élet támadt föl; e mellett pedig a köz és egyéni élet minden követelménye érvényesül s összhangba olvad.

Ez az öntudatos tevékenység, számára vármegyéjének szeretetét és igaz elismerését vívta ki.

1902. évi április havába Szolnok-Doboka vármegye főispánjává nevezetvé ki, beiktatását ezen év május hó 1-én tartotta meg. Ezen alkalommal mondott nagyszabású székfoglaló beszéde által általános tetszést és megnyugvást keltett mindenki benn.

Nagy helyesléssel találkozott azon kijelentése, hogy minden törekvésnek mely a nemzeti és közélet erejének kifejtésére irányul, fáradhatlan vezetője és támogatója lesz. E mellett a munkában nem fog ismerni csüggedést és lankadást.

Alig, hogy elhangzottak azon szép irány és vezér elvek, melyeket a székfoglalóban kifejtett. — június havában majdnem az egész vármegyében de különösen Dós városában kiütött ár víz veszedelem alkalmával — megmutatta azt, hogy mikópen tud a csüggedésben erőt adni és miként tud a veszélyben első segítő lenni. Időt és fáradságot nem kiméivé ott volt mindenütt, hol legnagyobb volt a veszély. Az árvízzel fenyegetett egyének felsegélyezésére minden alkalmas és megfelelő eszközt — úgy a helyi mind az országos segély gyűjtések megindításával — megragadott.

Azon rövid idő óta is mióta a főispáni széket elfoglalta, nap-nap után fényes bizonyítékát adja annak, hogy azon szép elvek, melyeket hirdetett — nem a pusztán elhangzott szavak — hanem teljes erejével azok megvalósítására is törekszik.

Méltán és tejes joggal lehet róla azt állítani, hogy naponta átlag 10 órát munkakörének szentel.

(Gajzágó László.)

PARNÓI DR. MOLNÁR VIKTOR

Temes-vármegye és Temesvár szab. kir. város főispánja.

Temes vármegye főispánjai.

Pongrácz. 1172—1175. (Árp. új. okmt. 1. 69.)

Path. 1203. Mosonymegye főispánja is.

Hetze. 1214. (Fábián G. Aradm. I, 213.)

Péter. 1221. II. Endre oklevelében 1221-ben a főispánok között „Petro fratre Marcelli Timisiensi“ fordul elő. (Hazai okmt. VII. 9.)

Gilet. 1233. Torontál megyei főispán.

Máté. 1235—1238. Nyitramegye főispánja is.

Dénes. 1240. „Magister agazonum et comes Tymisiensis“ (Fejér. IV. 3. 552.)

Csáky István. 1247. (Századok. 1874. 339.) Biharmegye főispánja is.

Treutel Miklós. 1316—1321. Komárom és Pozsony megyék főispánja is. „Magister Nieolaus Comes Tymisiensis“ (Zichy C. I, 193.)

Pap Miklós. 1333. (Bárány A. Torontálm. hajdana 159.)

Simontornyai Laczk Dénes. 1365—1366. Torontál megyei főispán.

Heem Benedek. 1366. Mármaros és Pozsony megyék főispánja.

Bebek Dénes. 1366. Bodonyi kapitány; szolnoki főispán s erdélyi vajda. „Dionisio Vojvoda Transilvano et Capitaneo Budimiensi Comitatus que Themesiensi et de Zolnok tenente.“ (Teleky. Hunyadyak kora. XV. 297.)

Koroghy László. 1367. Torontál megyei főispán.

Heem Benedek. 1368—1370. Másodszor.

Oppolni László. 1371. Pozsony megyei főispán.

Heem Benedek. 1371—1375. Harmadszor.

Kállai Ubul. 1384. Nagy Lajosnak hű embere.

Losonczy István. 1387. Bács megyei főispán is.

Sáray László. 1392—1396. „Ladislaus de Sáros.“ Torontál megyei főispán is.

Zsidói Csáky Miklós és Marczali Miklós 1396—1402. Békés és Torontál vármegyei főispánok is.

Gara János. 1402. Corbávia grófja, Erdély vajdája. Zsigmond király törhetetlen hive; Nikapolynál is hős elszántsággal küzdött. Horváth János 1415-ben elfogta s „kemény rab-ságban tartotta.“

Ozorai Pipo. 1407—1420. Aradmegye főispánja is.

Rozgonyi István. 1420. Fejér megyei főispán is.

Kasza István. 1421. (Nagy Iván. Magyarorsz. cs VI. 117.)

Ozorai Pipo. 1423—1424. A fentebbi.

Rozgonyi István. 1424—1438. Az előbbi.

Báthory András. 1439—1440. Torontál megye főispánja is.

Hunyady János. 1440—1441. Történelmünk nevezetes alakja!

Ujlaky Miklós. 1441—1442. Fejér megyei főispán is.

Hunyady János. 1442—1444.

Ujlaky Miklós. 1445—1447.

Rozgonyi Rajnald. 1447—1455. Heves megyei főispán.

Hunyady János 1456.

Lábathlan János. 1459. Csongrádinegye főispánja is.

Seri Pósa István. 1460—1461. Torontál megyei főispán is.

Zokoli és kisvárdai Szokolyi Péter. 1462—1464. János és Báthory Zsuzsanna fia. Mátyás király vitéz hadvezére. A füleki ütközet után tizenhétézer foglyot szabadított ki a török kezeiből. 1464-ben ... „A Petro de Zokol Temisiensi comiti“. (Károlyi C. II. 362.)

Denjeleghi Pongrácz János. 1470. Torontál megyei főispán is.

Leleszi Nagy Ambrus és Nagy Albert. 1476—1477. Együtt főispánkodtak s együtt voltak temesvári kapitányok is.

Kinyizsy Pál. 1478—1494. Máramarosmegyei főispán is.

Som Józsa. 1474—1508. Máramarosi főispán is.

Várday Máté. 1509. Péternek a bácsi főispán s kalocsai érsek öcscse. Az ő közbejárására került a magyar korona Hunyady János birtokába.

Báthory István. 1509—1518. Somogymegyei főispán is.

Ujlaky Lőrincz. 1519. Miklós fia, szerémi herceg s temesi főispán.

Báthory István. 1519—1524. (a fentebbi.)

Bélteki Drágffy János. 1524—1526. „Magnifico Johanne Dragffi de Belthenk Comite Thunesiensi.“ (M. tört. tár. VI., 16.) 1525-ben országbíró.

Ráskai Gáspár. 1526. Nógrádmegye főispánja is.

Perényi Péter. 1526. Abaujmegyei főispán is.

Enynigi Török Bálint. 1526.

Palotai Czibok Imre. 1527. Boldogtalan véget ért főispánja a megyének. Ügyes hadvezér s elszántan küzdött hazájáért. 1514-ben és 1526-ban. Gritti nagy ellensége volt s boszujának gátot nem tudván vetni Czibokot, Dóczy János bujtogatására is, lefejeztette.

Enyingi Török Bálint. 1527—1531. (a fentebbi.)

Farkas István és Szokolyi András. 1532-ben. Valóságos főispán Farkas István volt.

Suroklini Petrovich Péter. 1535—1551. „Magnifici Domnii Petri Petrovics de Surakleic, Comités Temesiensis, ac portium inferiorum Capitanei Generális.“ (Fábián G. Aradra, t. 214.) Szapolyainak rokona.

Losonczy István. 1551—1552. Ferdinánd hű embere.

Losonczy után 1552—1716-ig passák kormányoztak Temesmegyében; 1716—1751-ig a német katonai cisterregnum állott fenn „Banatische Landes-Administratio“ elnevezéssel.

1751—1779-ig pedig a német polgári interregnum vezette a megyét „K. k. Landes-Administration“ címmel. Ezen idegen hatóságok után a magyar törvények szerint

Gróf Niczky Kristóf. 1779—1784. Temesi gróf, a helytartó tanács elnöke s végre országbíróvá emelkedett. 1780-ban Krassó-, Temes- és Torontálmegyék az ő közbejárására s fellépésére kebleztettek vissza az országba, valamint az ő szorgalma által gyűjtöttek össze a kir. kormány döntvényei. Meghalt 1787-ben.

Dezséri Bachó János. 1785—1790. Krassó-Szörénymegyei főispán is.

Miháldi báró Splényi József. 1790—1797. Csanádmegyei főispán is.

Zombory Mihály. 1798—1801.

Ötvenesi Lovász Zsigmond. 1801—1804. Helyettes.

Borosjenői Muzslay Antal. 1804—1808. Csanádmegye főispánja is.

Ötvenesi Lovász Zsigmond. 1808—1812. Valóságos főispán. Később trieszti kormányzó.

Gróf Almássy Ignác. 1812—1829. Barsmegyei főispán is.

Báró Gerliczy Mihály. 1829—1836. Helytartó.

Ebeczki Tihanyi Ferencz. 1837—1845. Helytartó.

Sédeni báró Ambrózy Lajos. 1845—1848. Helytartó.

Mácsai Csernovics Péter. 1848. Rövid ideig kormányozta a megyét, mint főispán, de kormányozta azt soká példaadásával, midőn Degré Alajos azt írja róla: „Csernovits Péter óriási vagyonát a közügyek emésztették fel; ő nemcsak a forradalom előtt áldozott a szabad-
elví eszmékért, de a forradalom alatt is egész következetességgel megállította minden helyet oly férfiassággal, annyi elszántsággal mint sok magyar nem! Százazrekre ment a kára, mint elhajtott juhokban, marhákban, elszállított s fölemésztett takarmányban az oroszok neki okoztak; Csernovits sohasem panaszkodott. A kiegyezés létrejötte után utódja

Murányi Ignác lett 1867—1869. Ki két évi hasznos működés után 1869. júniusban elhunyt.

Csicseri Ormós Zsigmond. 1871—1889. Született 1813-ban Pécskán. Iskoláit Temesvár, Szeged és Nagyváradon elvégezvén, a jogi tanfolyam sikeres befejezése után a megyei szolgálatba lépett. 1834 ben közfelkiáltással választották meg a pozsonyi országgyűlésre Írnoknak; 1838-ban a vármegye jegyzője 1841-ben pedig szolgabírója. 1845-ben nagy lelkesedéssel választották meg főbírónak. 1848-ban pedig a rittbergi kerület orsz. képviselőjének. Az ezután bekövetkezett mozgalmas időkben Ormós volt az első, ki a temesvári sánczok egyik kis ezellájába foglyul kísértetett. 1849. október 18-án lett elzárva, míg 1850-ben szabadlábra helyeztetett. Ezután visszavonult a közügyektől s nagyobb külföldi utazást tett s ezen külföldi útja alatt választott meg egyhangúlag Temesmegye alispánjává 1865-ben; míg 1871-ben főispánná neveztetett ki. Nagy munkásságot fejtett ki az irodalom terén is; vagy 50 kötetre terjedőleg gazdagította azt, úgy, hogy 1861-ben a m. tud. akad. levelező tagjává választotta. Ormós egyike legérdemesebb főispánja volt Temesmegyének s mindenki mély sajnálatára nyugdíjaztatta magát, míg fejbaja következtében elhunyt.

Parnói dr. Molnár Viktor. 1889. májustól.

Parnói Molnár Viktor drt Ő Felsége 1889. évi május hó 4-én nevezte ki Temes vármegye és Temesvár szab. kir. város főispánjává. Molnár 1889. évi május 27-én az őszinte lelkesedés viharos nyilatkozatai közt foglalta el főispáni székét. Azóta 13 óv folyt le és Molnár ezen idő alatt nagyot lendített a megyén és városon s széles alapot rakott le a jövőnek.

Molnár Viktorban minden megvan, a mi a vezérszerephez szükséges. Alapos képzettség, széles látkör, tiszta ész, gyakorlati felfogás, lángoló ambíció, a hazának és megyéjének egymásba olvadó, egymásból táplálkozó meleg szeretete, határtalan munkakedv hasonló arányú munkaerővel, semmiféle előítélet, sem elvek, sem személyek iránt, — megannyi tiszteletreméltó, megbecsülhetetlen előnyök és tulajdonságok, miknek esetleges toldaléka, a főispán családi nevében és származásában rejlő garancia úgyszólván szükségtelen, fölösleges ráadás a jelen esetben. E sokoldalú tehetséget rendszeresen utilizálja Molnár főispán, férfias, öntudatos eljárása.

Alig hogy megkezdte főispáni működését, első gondja az volt, hogy megtisztítsa a vármegyei és kiváltképe a községi közigazgatást, mert itt Csáky szalmajaként gazdálkodtak a közvagyonnal és a kezükbe került közpénzekkel. Rövid 1—2 év alatt végrehajtotta a tisztogatás nagy munkáját. Éber és erélyes ellenőrzése folytán a hivatalokban csakhamar eltűntek a hátralékok és a közigazgatás menete a lehető leggyorsabbá vált.

Hervadhatlan érdemeket szerzett Molnár főispán Temesvár szab. kir. város érdekeinek előmozdítása körül is. Az ő sikeres közbenjárásának köszönheti a város, hogy 1891-ben a kir. tábla decentralizációja alkalmával — Arad veszedelmes versenyével szemben — kir. ítélőtáblát kapott. Mint az 1891-ben Temesvárott rendezett délmagyarországi gazdasági, kereskedelmi és iparkiallítás nagy bizottságának elnöke, hatalmasan előmozdította e kiállítás érdekeit és neki köszönhető, hogy a király Ő Felsége legmagasabb látogatásával tüntette ki e kiállítást, mely abban is előnyösen különbözött a többi vidéki kiállításoktól, hogy 20.000 frtnyi fölösleggel zárult. A kiállítás berekesztése után ő Felsége legfelsőbb kéziratban teljes elismerését fejezte ki Molnár főispánnak, a kiállítás fényes sikere közül szerzett kiváló érdemeiért.

Társadalmilag is széleskörű, üdvös tevékenységet fejt ki *Molnár* Viktor főispán. Elnöke a „Társaskörének, mely a hazafias társas-szellemet kultiválja; elnöke továbbá a magyar színügy-gyámoló egyletnek, mely évenként 1200 írttal segíti a temesvár magyar

színtársulatot. Mindkét egyesületnek úgy szólván a regeneratora Molnár, kiváltképp pedig a „Társaskörének, mely a magyar ügy kárára épen feloszlófélben volt akkor, midőn Molnár főispán Temesvárra jött. Végül védnöke Molnár a magyar zene- és dalegyesületnek, kormánybiztosa a temes-begavölgyi vízszabályozási társulatnak.

Molnár életrajzi adatait a következőkben foglaljuk össze:

1853-ban Gálszécsen, Zemplénmegyében született. Fia Molnár István főrendiházi tagnak, Zemplén vármegye volt főispánjának és sógora Wekerle Sándor országgyűlési képviselő, volt miniszterelnöknek. Középiskoláit Budán, jogi tanulmányait a budapesti egyetemen végezte, hol jogtudóri oklevelet nyert. 1877-ben letette az ügyvédi vizsgát és irodát nyitott Budapesten. 1884 ben a sátoralja-ujhelyi kerületben egyhangúlag megválasztották országgyűlési képviselőnek, mire visszalépett az ügyvédség gyakorlatától. Öt évig volt a háznak tagja, mely idő alatt igen tevékenyen munkálkodott a bizottságokban. Tagja, utóbb jegyzője és előadója volt a zárszámadási bizottságnak; később a közigazgatási bizottságnak volt tagja' és jegyzője a szabadelvűpárt végrehajtó-bizottságának. 1889. évi május hónapban lemondott képviselő mandátumáról, mert Ő Felsége Temes vármegye és Temesvár szab. kir. város főispánjává nevezte ki, 1883-ban megnősült, nőül véve Móricz Pál országgyűlési képviselő leányát Karolát.

GRÓF SZECHENYI SÁNDOR

val. belső titkos tanácsos,

Tolna-vármegye főispánja, a főrendiház örökös tagja.

Tolna vármegye főispánjai.

- Tancel.** 1055—1050 (Tolnamegye levélt.)
Savnik 1107—1114. (U. o.)
Sergius. 1118—1127. (U. o.)
János. 1131—1144. (U. o.)
Gervasius. 1146—1155. (U. o.)
Márkus. 1157—1164. (U. o.)
Vid 1166—1181. (U. o.)
Pozván. 1183—1197. (Fejér. II. 290.)
Tiborc. 1198—1212.
Bagun. 1214—1227.
Hector. 1228.
Paksi Mihály. 1230-1239.
Opor. 1242—1245. II. Endrének hú kísézője a szentföldre.
Návus. 1248—1255. „Nanus de genere Kalán.“ (Tolnám, levélt.)
Herbordus. 1259—1271.
Erdeo. 1272—1273.
Thyba. 1274-1280. (Fejér V., 2, 219, 245.)
Janyó Kozma. 1281—1290.
Mize. 1291. „Mize comite de Budrug et de Tolna.“ (Hazai okmt. VII. 220.)
Németujvári Miklós. 1291—1294. Fejér-, Pozsony- és Somogy megyék főispánja.
Miklós alatt Paksy György is főispánja volt a megyének. (Fejér. C. VI, 1, 139.)
Siklósi Gyula. 1294—1298. Baranyamegyei főispán is.
Iván. 1298—1300. A tolnamegyei levéltár „Ivánka de Kegyvan néven említi.
Heysza. 1301—1302. Baranya és Bodrogh főispánja is.
Henrik. 1303—1307. Bodroghi főispán.
János. 1308—1318. Somogy megyei főispán is.
Vörös László. 1319—1326. „Nos magister Ladislaus Conos Tholnensis et castellanos a Tykonio.“ (Zichy C. I, 281.)
Mykch. 1326. Somogy megye főispánja.
Drugeth János. 1327—1333. Bács és Fejér megyék főispánja.
Siklósi Péter. 1334—1342.
Simontornyai Miklós. 1342—1355. Vitéz férfin; budai várnagy.
Leuslach. 1355—1363. Másként Illsvai Leutsch. Fejérmegye főispánja is.
Gilet János. 1364—1379. Nógrádmegye főispánja is. Társfőispán volt velő 1371-ben
Héderváry Miklós. (Budai Polg. Lex. II, 114.)
Siklósi Miklós. 1380—1389.

Bebek István. 1389—1395. Liptó megyei főispán is,

Mesztegyői Szerecsen János. 1396—1403.

Tamásy János. 1403—1418. Hóderváry Henrik fia, aki csak Tamási nevű birtoka után írta magát Tamásy Jánosnak. Erdélyi vajda, kir. főajtón álló. Tamásynak roppant birtokai voltak Tolnában. Halála után fia

Tamásy László lett a főispán 1419—1433. Atyja nyomdokaiban annak nagy vagyonával úgy állásait is örökölte, Albert halála után Ulászló ellen küzdött s Erzsébet királyné áldozatkész párthive.

Tamásy Henrik. 1434—1443. Öcscse Lászlónak. Somogy főispánja is. 1443. elején Ulászló elfogatta s minden vagyonától megfosztotta. Egy évvel később együtt esett el királyával a várnai csatában.

Ujlaky Miklós 1444—1447. Fejérmegye főispánja is.

Szekcsői Herczeg Pál. 1448—1459. Egyike azoknak, kik Julián bíbornok mellett foglaltak állást és sürgették a törökök elleni ütközetet. 1468-ban Mátyás mellett kezeséget vállalt.

Györgyi Bodó Gáspár. 1460—1487. Főasztalnok s főkamarásmester; róla mondták, hogy ő volt, ki „Hunyady Mátyás holttestét Bécsből a Dunán Fehérvárra a temetésre hozta 1490-ben.

Dombó Pál. 1488—1501. Korának legképzettebb embere. Verbőczy hármaskönyvének bírálatára ő küldetett ki.

Gergelylakai Buzlay Mózes. 1502—1518. A király udvari kapitánya, majd főajtón álló. Vallásos ember, ki 1518-ban a simontornyai barátoknak „ezer juhot, huszonöt ökröt, ugyanannyi tehenet ezenkívül némely posztókat és szőlőhegyeket ajándékozott.“

Paksi János és mesztegyői Szerecsen János. 1519—1526. Együtt.

Mesztegyői Szerecsen János egyedül 1527—1537. Szapolyay János hű embere, ki Ferdinánd ellen küzdött; miért is János király halálából neki, a pécsi püspökség összes jövedelmét ajándékozta. (Századok. 1870, 384.)

Verbőczy István. 1537—1542. Született 1460-ban Verbőezön. Atyja János, anyja Deák Apollónia. Hazai történelmünkben ismeretes, mint a tripartitum szerzője és nádor. Nagy szolgálatot tett a hazának; de azon lépése, hogy Zápolya halála után az özvegy királynéval Szolimánhoz sietett, sok keserűséget okozott lelkének, s 1541-ben meghalt.

Verbőczy Imre. 1542—1559. Istvánnak fia. Ferdinánd híve. Tinódy Sebestyén támogatója. (Századok. 1878, 775.)

Zerinvári gróf Zrínyi Miklós. 1560—1566. Somogy megye főispánja is. Zrínyitől fogva 1689-ig nem voltak főispánjai a megyének; 1689-en túl azonban a pécsi püspökök voltak a megye főispánjai. 1778-ig. Így:

Radonay Mátyás. 1689—1696.

Dolny István. 1696—1699.

Radonay Mátyás. 1699—1703. Másodszor.

Neszlerode Vilmos. 1703—1732.

Gróf Túrén Antal. 1732—1735.

Cyenfuegos Alvarcz. 1736—1739.

Karancsberényi Gróf Berényi Zsigmond. 1739—1748.

Klimó György. 1750—1777.

Nagyapponyi gróf Apponyi György. 1777—1782. Máramaros megyei főispán.

Radványi gróf György Ferencz. 1782—1785.

Gróf Széchenyi Ferencz. 1785—1786. Született 1754-ben. A Széchenyiek legkiemelkedettebb alakja, Zsigmondnak fia. Sopronban s Szombathelyen végezte iskoláit s a Theresianumba került. Nemcsak hogy fiatalon már a kőszegi kerületi tábla elnöke, hanem 19 éves korában báni helyettes; 21 éves korában pedig Tolna vármegye főispánja, majd Baranya, Szerém és Verőcze megyék adminisztrátora. 1785-ben látván, hogy II. József hajthatatlan az ő terveiben, lemondott minden állásáról, s kiment az országból — melyért annyira rajongott

egész életén át! Hazatérve, Somogy megye adminisztrátora s a Dráva és Mura szabályozásának kir. biztosa. Mély hazaszeretete s lángesze a nemzeti múzeumot s gazdag könyvtárát aján-dékozta a nemzetnek, mely nagy tettének örök emlékoszlopot emelt! Fia István, a „legnagyobb magyar.“ Meghalt 1820-ban.

Mihályi báró Splényi József. 1786—1790.

Nagyapponyi gróf Apponyi Antal 1791—1811. György és gróf Lamberg Spritzenstein Antónia fia; született 1751-ben. Kitűnő képzettségű főúr. 1774-ben galicziai, 1778-ban fiumei kormányzó, 1779-ben kir. helytartósági tanácsos. Az udvar kedvelt híve.

Székhelyi Majláth György. 1811—1822. Hontmegyei főispán.

Radványi gróf György Ferencz. 1822—1825.

Ebeczki Tihanyi Tamás. 1825—1835.

Gróf Esterházy Károly. 1836—1845. A cseklézi ág egyik kiváló tagja. 1794-ben született. Nemcsak támogatója, hanem művelője is az irodalomnak mint belső t.-tan. hunyt el 1856-ban.

Ürmónyi Ürményi József. 1845—1848. Unokája Józsefnek a nagyszereplésű ország-bírónak. 1807-ben született s 1829-ben már ügyvédi oklevele volt. 1830-ban Fejérmegye t. aljegyzője, 1831-ben főjegyző; 1839-ben pedig alispán; 1841-ben alnádor s 45-ben e megye főispánja.

Stankovánszky Imre. 1867—1875. Harmadízben is az ő személyében központosult a kormány bizalma s nevezetett ki főispánná.

Perczel István. 1875—1884.

Gróf Széchenyi Sándor. 1884-től. Született Bécsben 1837-ben. Atyja Széchenyi János, anyja gróf Erdődy Ágota. Iskoláit otthon a szülők felügyelete alatt, házi nevelő mellett kez-dette meg, majd a középiskolákat Sopronban végezte be. Tanulmányában, egész fellépésében s magatartásában a Széchenyieket jellemző nagy s nemes tulajdonokat tüntette fel s már fiatal diák korában tekintélyt és tiszteletet ébresztett maga iránt, 1861-ben már a közpályán látjuk midőn megyei tb. aljegyzővé nevezetett ki, mely után csakhamar a dunaföldvári járás szolgabírójává választott meg. Ez állásában nem soká működött, mert a Schmerling korszak beálltával a tisztkarral együtt ő is lemondott hivataláról. 1867-től 1871-ig évig mint a simon-tornyai járás főszolgabírája működött; s midőn 1872 elején visszavonult a magánéletbe, hogy nagykiterjedésű birtokainak kezelését átvegye, az egész járásnak oly osztatlan szeretető s tisztelete kísérte, minőt kevesen tudnak a közhivatali pályán kiérdemleni. De Széchenyinek ezen visszavonulás nem jelentette egyúttal a teljes visszavonulást. Nagy ismereteit, melyeket a Németalföld, Német- és Olaszországok beutazásával szerzett, tudását miket a közigazgatási téren kifejtett, parlagon nem hagyhatta. Elénk részt vett továbbra is a megye közéletében sőt a vezérszerep az övé volt. Nem szűnt meg minden fontos üggyhöz továbbra is hozzászólni, úgy hogy benne a vármegye egyik zászlóvivőjét bírta. 1884. október 14-én ki is nevezetett a vármegye főispánjává, melyet bölcs kormányzásával az első vármegyék színvonalára emelt!

Torda-Aranyos vármegye főispánjai.

Torda-Aranyos vármegye az 1876. évben keresztülvitt megyei területrendezés alkalmával, a volt Tordamegyéből és a volt Aranyosszékből alakítatván, ez időtől fogva mint Torda-Aranyos vármegye csak két főispánt számlál:

Báró Kemény György 1876—1886. A történelmi nevezetességű Kemény családnak egyik kiváló tagja. 1861-ben neveztetett már ki a volt Tordamegyébe, melyet az októberi diploma kihirdetéséig kormányzott; ekkor megvált méltóságától s 1865-ben nem vállalt állást; de ekkor ismét a megye élére hivatott, melyen a területrendezéskor is megmaradt 1886-ig. Utódja

Bethleni gróf Bethlen Géza. 1887-től. Született 1838. május elsején. Atyja Gróf Bothlen János, anyja széki gróf Teleki Zsófia volt. A nemes tulajdonok, miket atyjától örökölt, a fennkölt gondolkodás mi a Telekiektől szállott reá, egész életén, működésén vezérfonalként húzódik keresztül; bizonyítja-e ezt más nyomatékosabban s kézzel foghatóbban mint tizenöt évi főispánkodása mely vármegyéje történetében korszakot alkot.

Szőnyi Pálnak volt Budapesten egy magánnevelő intézete, mely nevelési rendszeréről, alapos oktatásáról volt nevezetes; ebben az intézetben nyerte első kiképzését, honnan az alreáliskola sikeres bevégezte után a kolozsvári ref. főtanodába ment s a főgymnasiumot elvégezve 1857-ben, kitűnő eredménnyel tette le az érettségit. Széles ismereteihez bőven hozzájárult, hogy iskoláinak befejezte után Bécsbe majd Berlinbe ment, hol a felsőbb iskolákat látogatta, s az ottani egyetemeken a technikai, természettudományi és közgazdasági előadásokat hallgatta. Nagy hasznára volt ez a fiatal lelkének, mely csak tudni és ismerni vágyott.

Onnan visszatérve, átvette a mezőszakáli családi birtok kezelését, s oly eredménnyel folytatta azt, hogy mennyiség és minőségben nevelve az erdőlyrészi „Mezőség“ egyik legjobban rendezett, észszerű és eredményes gazdaságává tette és az ma mintául szolgál az egész vidéknek.

1862. évi október 20 án megnősült, nőül vevén Kaáli Nagy Berthát, kiben mindenkiben méltó és hű élettársát találva, vele és legszebb reményekre jogosító három gyermekével, kik közül egyik már oki. mérnök, igazi boldog családi életet él.

De azért, hogy minta gazda és példás családfő, nem állhatott ellent vágyai és hajlmainak, melyek nemes ösztönzéssel a közpálya felé vonzották és bár hivatalt nem vállalt, mégis 1861. óta a megyei élet minden mozgalmában a legtevékenyebb részt vett.

Nemes buzgalma és áldozatkészsége, melyekkel magát a közügyeknek szentelte, páratlan szívélyes modora, melylyel mindenkit lekötöztetett, jósága, melylyel minden érdemesen segíteni igyekezett, önzetlensége, melylyel maga részére csak munkát kívánt, mindenkit megnyertek és rövid időn vezetője lett vármegyéje minden politikai és társadalmi mozgalmának.

BETHLENI GRÓF BETHLEN GÉZA
Torda-Aranyos-vármegye főispánja, a Lipótrend lovagja.

Tagja és legbuzgóbb munkása volt a törvényhatósági minden bizottságnak, elnöke és vezetője a szabadelvű pártnak, védnöke és legáldozatkészebb támogatója minden társadalmi egyesületnek; szóval nem volt a közéletnek olyan tere, melyen ne buzgólkodott volna mint legelső.

És bár legfőképp vármegyéje területén működött, munkálkodását annak körén kívül is kiterjesztette, különösen egyházi téren, hol mint a híres nagyenyedi ev. ref. főtanoda egyik főgondnoka maradandó érdemeket szerzett magának ezen intézet újjászervezése és vagyoni ügyeinek rendezése körül.

Ezen működése által vármegyéje közönségének osztatlan szeretetét és ragaszkodását, a vármegye határain kívül is mindenütt közbecsülést és tiszteletet szerzett és csak a legmelegebb és általánosabb közóhajnak engedett, midőn a kormány bizalma által felajánlott főispáni állást Torda-Aranyos vármegyében elfogadta. Ezen állásra 1887. márczius 1-én neveztetett ki és azóta, hogy alkalma nyílt, mint vezetőnek az aktív igazgatás körében is munkálkodhatni, ezt a nála megszokott kötelességérzet, buzgalom és tapintattal teszi. A vármegye hivatalnokainak működését a legelsőttől a legutolsóig szigorúan ellenőrzi, a községeket sorban járja s jóakarató tanácscsal, vagy ha kell, erélyes szigorral segít a tapasztalt hiányokon. A gyűléseket igazi alkotmányos modorban, higgadtan és tapintatosan vezeti és valamint az ott előforduló tárgyaknál úgy általában a hozzá jutó kérések és panaszoknál — melyek elfogadására ajtaja mindig és mindenki előtt nyitva áll — minden elfogultságtól menten a pártatlan igazságot tartja mindig szem előtt.

Működésének eredménye mely a közigazgatás ágaiban tapasztalható és azon felpeszülésben, mely által az egész megyei életbe élénkséget hozott be, a nélkül, hogy annak nyugalma legkevésbé is veszélyeztetve lett volna, áldásos! Biztos és bátor kézzel nyúl a legnehezebb kérdések megoldásába; nagy koncepciók megvalósítására könnyen és szívesen vállalkozik s azokat sikerrel viszi keresztül! Szereti és keresi a munkát, mely neki soha sem volt sok és soha sem — elég!

Torontál vármegye főispánjai.

Torontál vármegye főispánjait okmányilag megállapítani, a legnehezebb feladatok egyike; de az eddig felfedezett okmányok azt igazolják, hogy Torontál megyét egy ideig Temesmegye főispánjai kormányozták. 1498-ig tartott ez állapot; bár köztük többre akadunk, kik nem voltak egyúttal Temes megye főispánjai is.

Gilet. 1233. Szerémi herceg. Miklós nádor fia. (Fejér. C. D. III. 2, 366.)

Máté. 1235—1238. Nyitramegye főispánja is.

Dénes. 1240.

Csáky István. 1247. Bihar és Temes megyék főispánja s az ország nádora.

Treutel Miklós 1316—1321. Komárom és Pozsony megyék főispánja.

Pap Miklós. 1333.

Simontornyai Laczk Dénes. 1365—1366. (Fejér O. D. IX. 559, 580.) Vitéz és bátor lelkű férfiú, ki sok hasznos szolgálatot tett hazájának. (Budai Polg. L. 11, 328.) 1361-ben szolnoki főispán; 1360-ban a székelyek ispánja, majd erdélyi vajda. (Századok. 1880, 739.)

Heem Benedek. 1366. Máramaros és Pozsony megyék főispánja.

Bebek Dénes. 1366. Temes megyei főispán is.

Koroghi László. 1367. Bolgár ország bánja.

Heem Benedek. 1368—1370. Másodszor.

Oppelni László 1371. Pozsony megyei főispán.

Heem Benedek. 1371—1375. Harmadszor.

Kállay Ubul. 1384. Temesmegye főispánja.

Losonczy István. 1387. Bácsmegyei főispán is.

Sáray László. 1392—1396 Temes megyei főispán.

Zsidói Csáky Miklós és Marczaly Miklós. 1396—1402. Együtt viselték a főispánságot. (M. tört. tár. XV, 195.)

Gara János. 1402. Temesmegyei főispán is.

Ozorai Pipo. 1407—1420. Aradmegye főispánja.

Rozgonyi István. 1420. Fejér megyei főispán.

Kasza István. 1421. (Nagy Iván. M. Cs. VI. 117.)

Ozorai Pipo. 1423—1424. A fentebbi.

Rozgonyi István 1424—1438. Az előbbi.

Botos András. 1439—1440. Nagy tekintélyű férfiú. Erzsébet királyné párthive, kinek udvarában nagy szerepet játszott. Ő rendezte 1440-ben Fehérvárott a koronázási ünnepet, mikor Erzsébet Lászlót megkoronáztatta. A Szegzárd melletti ütközetben esett el.

Hunyady János. 1440—1441. Magyarország kormányzója.

Ujlaky Miklós. 1441—1442. Fejér megyei főispán is.

Vizközi Miklós. 1443—1444. Benedek fia.

TORONTÁL VÁRMEGYE FŐISPÁNJA.

Ujlaky Miklós. 1446—1447.

Rozgonyi Rajnáld. 1447—1455. Hevesmegye főispánja.

Hunyady János. 1456.

Lábathlan János. 1459. Csongrád megye főispánja.

Szeri Pósa István. 1460—1464. „Stephano Filio Pósa de Zeer.“ Eleinte ellensége a Hunyadyaknak, sőt az ifjú László kivégeztetésében neki is része volt; később azonban teljesen Mátyás oldalára állott. (Századok. 1880. 806.)

Zokoli és kisvárdai Szokolyi Péter. 1462—1464. Temes megyei főispán is.

Dengelegi Pongrácz János. 1470—1476. Mátyás hű embere; mint ilyen volt hivatalos 1476-ban a királyi menyegzőre, hol hirtelen meghalt; s Mátyás annyira szerette őt, hogy halála miatt minden játékot és mulatságot betiltott.

Leleszi Nagy Ambrus és Nagy Albert. 1476. Temes megye főispánjai.

Kinizy Pál. 1478—1494. Máramaros megye főispánja is.

Som Józsa. 1494—1500. Bács megyei főispán.

Torontál vármegye ezután megszűnt szerepelni; csak Niczky Kristóf odaadó fáradozásainak lehetett köszönni, hogy visszakebelezte a hazába 1780-ban.

Radványi és németujvári gróf György Ferencz. 1780—1783. Első főispánja a megyének a visszakebelezés után. 1780. ápril. 10-én iktattatott be a hivatalába a megye nagy lelkesedése között.

Gróf Batthyány János. 1783—1785. Született 1747-ben. Kitűnő tehetségű s képzettségű férfiú; de amellet annyira jótékony, hogy végrendeletében kétszázezer frtot hagyott jótékony czólokra, s éleskői, németujvári és szentpóthi uradalmaiban elagott cselédjei s özvegyei számára ápoldákat alapított. 1831-ben halt meg.

Dezséri Bachó János 1785—1791. Krassó-Szörény megyei főispán.

Ócsai Balogh Péter. 1791—1808. Torontál és Zólyom vármegyék főispánja. Az 1791. évi országgyűlés kimagasló szónoka úgy, hogy elmondhatni, miszerint a protestánsok vallásszabadságára vonatkozó megalkotása neki köszönhető. Elhunyt 1818-ban.

Eötvenesi Lóvász Zsigmond. 1808—1812. Temes megyei főispán is.

Kisszánthói Lányi József. 1812—1825. Helytartó.

Kürthi és ghizi Ghiczy József. 1825—1839. Helytartó.

Vindornyalaki és hertelendi Hertelendy Ignác. 1839—1848. Született 1789-ben. Ritka szereplésű férfia hazájának, kit egész életén át az önzetlenség s csüggedetlen munkáság vezettek. Erdemeiért udvari tanácsossá s főispánná neveztetett ki, neki köszönhető a Maros-Tisza és Béga töltések létesítése által a több mint százezer holdat kitevő terület hasznavehetősége.

Beodrai Karácsonyi László. 1848—1849.

Kiszombori Rónay Móricz. 1871—1874.

Vindornyalaki és hertelendi Hertelendy József 1874—1890. Született 1833-ban a Torontál megyei Bocsár helységben. Ő a nemes család ivadéka, melynek fészke Zala vármegye. Tanulmányait otthon kezdte s a pesti egyetemen végezte. Ezután a hohenheimi gazdasági egyetemre ment, hol oklevelet is nyert. 1854-ben tért haza s a magyar-óvári gazdasági akadémiát hallgatta. 1857-ben már a torontáli V. ármentesítő társulat elnöke. 1861. végével a nagy-kikindai járás főszolgabírája, de ez állásról később az összes tisztikarral együtt lemondott. Bocsári birtokaira tért vissza — gazdálkodni, — 1863-ben bérbe adta mindenét, amikor egész családjával Budapestre jött. 1864-ben a Pozsonyban megalakult magyar biztosító társulat, bánati vezérügynökségét fogadta el, mely állásában 1867-ig ügyelő szeretettel meg is maradt, amikor a bánat-komlósi járás nagy lelkesedéssel választotta meg főbírájává. 1871-ig volt a járás feje, amikor a köz- és váltó ügyvédi vizsgát is kitűnő sikerrel tette le. 1871-ben a n.-kikindai törvényszék elnökévé neveztetett ki, mely pozícióját 1874-ig tartotta meg, ekkor neveztetvén ki a vármegye főispánjává. 1875-ben neveztetett ki, a nagy-kikindai kiváltságolt kerület főkapitányává. 1876—77. években a nagy árvizek alkalmával teljhatalmú kormánybiztossá lett.

1878-ban Verseczi kormánybiztos, s 1879-ben a legfelsőbb elismerést aratta, s 1885-ben a főrendiház élethossziglan tagjává neveztetett ki, 1890-ben lemondott méltóságáról, s visszavonult birtokára. Marilla völgyben elhunyt.

Zombori Rónay Jenő. 1891—1902.

Zombori Rónay Jenő sarja a Bajorországból származott és a XVIII. század elején magyar nemessé lett Oexel, később Rónay családnak, a mely Magyarországra történt vándorlása előtt már a XVI. és XVII. században egyike volt Bajorország leghíresebb családjának.

Az egyik bajor ág a XVII. század vége felé a grófi méltóságot nyerte; de ez az ág ez idő szerint kihalt; míg a magyarrá lett Oexel-ek, mint Rónay-ak, ma egy virágzó családot képeznek.

Rónay Jenő 1854-ben április hó 11-én született Kis-Zomboron. Atyja Rónay János, anyja: ivándai Karácson Emília. Rónay Jenő összes tanulmányait mint magántanuló, szülőinek közvetlen felügyelete alatt, odahaza végezte s vizsgáját kitüntetéssel tette le. Mint magántanuló, a szegedi ki gyesrendi főgymnasiumba volt beiratkozva és ugyanottan 1869. évjúnius hóban tette le a még nem is 16 éves ifjú az érettségi vizsgát, melynek során „eximio modo maturum esse“ Ítéltetett. Így előkészítve jutott, szintén mint magántanuló, a pozsonyi jogakadémiára, melynek 8 évi tanfolyamát 1870-ben, 1871-ben és közbejött betegsége folytán egy évi megszakítással: 1873-ban végezte.

A végzett jogászt néhai hertelendi és vindornyalaki Hertelendy József főispán 1874. márczius 15-én maga mellé, főispáni kiadónak nevezte ki és egyszersmind a tb. aljegyzői címmel is felruházta.

Rónay nehezen szánta el magát a vármegyei szolgálat elhagyására, míg végre győzött a köteleességtudás, és 1875. szeptember 27-én a nagybecskereki kir. törvényszékhez, mint gyakornok, átmene. Itten 1876. augusztus 31-ig gyakornokoskodott, és már 1876. szeptember 1-én ismét a vármegyénél van, hol mint ügyvédbajtár dolgozik, az akkori vármegyei főügyész oldala mellett. 1877. márczius 5-én fényes eredménnyel teszi le az ügyvédi vizsgát, mely után bevonul azonnal a vármegye székhelyére és előbb mint tb. aljegyző, később 1877. április 23-tól mint tb. szolgabíró, részint az akkori alispán: Dániel János oldala mellett dolgozik, részint mint megbízott, a megyei püspököt kíséri bérmaútjában, hajt végre nagy fontosságú vízjogi határozatokat és osztja ki az újszegedi vízkárosultak között Ő Felségének kegyadományát. 1877. július 9-én árvaszéki ülnökké helyettesített, de már 1877. szeptember 3-án, az Ó-bessenyoői szolgabíró elhalálása folytán kiküldetést nyer a járás vezetésére, míg 1877. évi december 17-én vármegyei alügyészsze megválasztott. Ügyészi hivatalát, 1878. január 1-én foglalta el és azt 1880. évi április haváig viselte. Időközben 1878. október 1-től kezdve szolgálta önkénytesi évét. 1880. évi április hóban a vármegyei főjegyző öngyilkossá lett; ekkor a törökkanizsai főszolgabíró a főjegyzői állásra helyettesített, Rónayt a főispán a törökkanizsai járás vezetésére küldötte ki. Mint ilyen a szegedi kir. biztosság mellé tanácsosnak neveztetett ki és kettős feladatát 1880. évi szeptember 1-ig, fényes dicséretet érdemelve, teljesítő. Mint tisztán törökkanizsai főszolgabíró még rövid ideig maradt a külszolgálatnál, mert 1880. évi szeptember 21-én a vármegye egyhangúlag főjegyzővé választotta meg; az 1883. évi általános tisztújítás alkalmával újra és egyhangúlag lett főjegyzővé választva, 1886. október 18-án a vármegye főügyészevel szemben, óriási többséggel alispán lett és az 1889. évi restaurációkor alispánná ismét egyhangúlag megválasztott; 1891. november 16-án az apostoli király legfelsőbb parancsa a megüresedett főispáni székbe ültette.

Itt körvonalozott szolgálata közben 1888. évi szeptember 16-án lett kir. tanácsossá kinevezve; a felső torontáli ármentesítő társulat, autonómiájának visszanyerésekor 1891. évi október hóban elnökévé választotta, és 1894-ben eme választását megismétlé; 1895. évi november hóban Pancsova város főispánjává ideiglenesen neveztetett ki és ezen állást 5 évig tartotta elfoglalva, addig, míg 1901. április 1-én a pancsovai főispáni székbe véglegesen Zákó Milán lett kinevezve.

A szorosan és tágabb értelemben vett tisztségeken felül Rónay főispán elnöke a nagybecskereki vöröskereszt fiókegyletnek és a vöröskereszt Torontálmegyei választmányának. Mint

ilyen, elnöktársával: fennkölt szellemű nejével, vezette az „Erzsébitszobor“ gyűjtését, melynek eredménye a gyűjtők népszerűségével arányban álló, óriási vala; tagja a vörös kereszt országos bizottságban a központi választmánynak; elnöke a nagybeeskereki önkéntes tűzoltó-egyletnek, melynek immár több mint 26 éves tagja, és a Torontálmegyei tűzoltó-szövetségnek, melyet Rónay hívott életre.

Ő teremtette meg a nagybeeskereki hajós- és korcsolya-egyletet, melynek hosszú időn át elnöke is volt; az ő kezdeményezésére alakult meg a „Tiszai regatta szövetség“, mely szép napjait Rónay elnöksége alatt érte. A nagybeeskereki lóversenybizottságnak hosszú időn át Rónay volt elnöke és éltető ereje; a vármegyei színügyi bizottság Rónaynak köszönheti, hogy újra és újra életre kelt és hogy legutóbb is egész szokatlan, de életrevaló tervezéssel igyekezhetik a magyar színészet állandósítására.

A közszeretben állott főispán teremté meg a „Rudolf-alapot“, mely a kórházakból gyógyultan elbocsátott lábadozókat segíyezi a munkaképesség eléréig.

Rónay nevével, mióta a vármegye szolgálatába állott, lépten-nyomon találkozunk; nem képzelhető el semmiféle jó és szép mozgalom, hogy Rónay ne lett volna a küzdők első sorában.

A vármegye területén épült vasutaknak egyik nemes felhevülésű harezosa Rónay vala és mindjárt a kezdeten, mint vármegyei alispán ő vezette a részvénytársaság ügyeit, melyeket teljes rendben és a részvényesek teljes megalégedését busásan kiérdemelve: adott át 1891-ben utódjának. Azóta a vasutak ügyei roszabba fordultak; eltévesztett terjeszkedési politika, tájékozatlan üzletvezetés, halomra döntötték mind ama szép reményeket, melyek a vármegye közlekedési igényeinek illetően kiszolgálásához jogosan fűzve voltak.

A vármegyében épült keskeny-nyomtávú vasutak létesítésének eszméje Rónay agyában fogamzott meg, és az ő lankadást nem ismerő buzgalma vezette az életrevaló ideát a megvalósításhoz. A kivitel pillanatában azonban Rónaynak és engedélyt kérő társainak félre kellett az útból állania, mert időközben a törvényhozás eltiltotta a közhivatalban állókat a helyiérdekű vasutakkal való foglalkozástól. A keskeny-nyomtávú vasutakat tényleg a T. H. É. V. építette ki.

Neki köszönheti léteitét a vármegyei tiszti nyugdíjalap, mely a törvényes intézkedés előtt két évvel alapított. A vármegyeszék épületének kibővítése, a nagykikindai lovaskert, a Raczkovits-féle iskola, mint helyi kiválóbb alkotások, az ő nevét dicsérik. A gondjaira bízott társulatok jóléte, a felsőmuzslyai telepítés sikere, javarészen Rónay nevéhez van fűzve. Az ezeréves fennállás vármegyei bandériumát ő vezette, a vármegye zászlója az ő kezére volt bízva; a pancsovai iskolának államosítása jó részt neki köszönheti sikerültét. Rónay több mint 25 éve volt szülő vármegyéjének megszakítás nélkül szolgálatában. Igazságszerető és tisztességtudó eljárásával nem egyszer sértett igaztalan magánérdekeket s bár ellenségeinek száma kicsiny, ő mégis lemondott méltóságáról s a vármegye osztatlan szeretetében vett búcsút megjéjétől.

Bethleni gróf Bethlen Miklós. 1902. áprilistól.

Bethleni gróf Bethlen Miklós született Aszódon (Pestmegye) 1860. évi június hó 6-án. Atyja gróf Bethlen József, Torontál vármegye alispánja, később orsz. kataszteri központi felügyelő volt, anyja; Sissányi Erzsébet, néhai Leiningen vértanú halált szenvedett tábornok özvegye volt. Középiskolai tanulmányait részben Zürichben, részben Budapesten és Temesvárott végezte. A jogi tanfolyamot Budapesten hallgatta, hol a jog- és államtudományi államvizsgákat kiváló sikerrel letette. Jogi tanulmányainak befejezése után mindjárt közzolgálatba lépett és pedig 1888. Temes vármegyében mint közig, gyakornok, honnan 1885. tavaszán Torontál vármegyébe ment ugyanilyen minőségben, hol 1885. őszén nagyszentmiklósi szolgabírónak választották. 1886. őszén a torontálvármegyei alduai csángótelepítésekhez nevezték tb. főszolgabíró helytartósági biztossá. Mikor ezen állás 1889. őszén megszűnt, Torontálmegye helyettes árvaszéki ülnökké, az általános tisztújításkor pedig törökbecsei főszolgabíróvá választották meg, mely állásban 1896. őszén a központi járási főszolgabírószág vezetésével is megbízott 1897. tavaszáig, a mikor is Torontál vármegye törvényhatósági bizottsága vármegyei

főjegyzővé választotta. 1897. tavaszán a földművelésügyi miniszter a Kumántarrasi belviz-rendező-társulat miniszteri biztossává nevezte ki két évi időtartamra a társulat ügyeinek rendezése céljából. Másfél évi főjegyzősökös után 1898. novemberben Hunyad vármegye főispánjává neveztetett ki. Alig két évi főispánsága ideje alatt kiváló súlyt fektetett ezen megye lakossága anyagi jólétének előmozdítására. Eddig létesítette buzgó közreműködésével a „Hunyad megyei központi fogyasztási és értékesítési szövetkezetet és a „Transylvania conservgyár“-at Déván, melyek működésüket csak most kezdték meg kedvező auspiciumok között. Áldásos tevékenységet fejtett ki a megyében s fájóan néztek utána, midőn 1902-ben Hunyadból Torontálba távozott. Annál nagyobb örömet érzett Torontál vármegye, midőn régi munkatársát viszont kebelére ölelhette. Jelenleg ugyan érzékeny betegség gyötri, a mindenkitől szeretett férfiút, de nincsen ajk és SZÍV a megyében, mely ne óhajtana mielőbbi egészségét!

OSZTROLUCZKY GÉZA
Trencsén-vármegye
és Trencsén szab. kir. város főispánja.

Trencsén vármegye főispánjai.

- Alagi János.** 1141—1160. (Fessler. III. 713.) Trencsén várkapitánya is. Ámbár Fessler állítása szerint Trencsénmegye főispánjai egyúttal Trencsén várkapitányai is voltak.
- Mihály.** 1195. (Fejér. C. D. V. 1, 291.)
- Márton.** 1208. „Coram domine mortini trenciniensis comitis.“ (Hazai okm. VII. 5.)
- Lodomér.** 1241. „fidelis nostri Lodomery comitis do Trencschin.« 1241. (U. o. VI. 40. Ugyanazon évre Bab is trencsóni főispánnak mondatik. (Fejér VI., I. 278.)
- Bagomér.** 1243. (Századok 1873, 504.)
- Voganul.** 1247. (Fejér. IV. 1, 471.)
- Baas.** 1259. IV. Béla tárnokmestere s étekfogója. (Fejér. IV. 2, 484.)
- Herandos.** 1263—1267. „Herandó magistro agozonum suorum comite Therenchyniensis.“ (Hazai okmt. VI. 149.)
- Jákob.** 1267—1270. Mihály fia.
- István.** 1272—1273. »Stephani comitis Trinchiniensis. (Hazai okm. VI, 187.)
- Csebki.** 1274. (Lehoczky. Stunmotop.)
- István.** 1272—1273. „Stephani comitis Trinchiniensis. (Hazai okmt. VI, 187.)
- Csebki.** 1274 (Lehoczky. Stuumotop.)
- István.** 1275. (Fejér. V. 2. 245.) Mihály fia.
- Mátyás.** 1278. (Engel I, 412.)
- Csák Máté.** 1302—1322. Péter nádor fia. Trencsén várának s egész Trencsén vármegyének, korlátlan örökös ura. Pozsonymegye főispánja.
- Demeter.** 1322—1336. Bácsmegye főispánja.
- Aba Tamás.** 1339—1346. Nógrádmegyei főispán.
- Lipót.** 1347—1357. Árva várának kapitánya.
- Kont Miklós.** 1357—1367. Vasmegeyei főispán is. (Fejér. C. D. IX. 1, 554.) ezen évre Szócby Miklóst említi főispánnak.
- Czudor Péter.** 1370—1373. „Vis magniflcus Petrus dictus Zudor index curie nostro comes Trynchiniensis, Zoliensis et de Sarus.“ (Anjoukori okm. 1373-ból.)
- Imre.** 1374. (Lehoczky. Stemna.)
- Bebek György.** 1375—1384. Gömörmegyei főispán is.
- Dénes.** 1386—1387. „ . . . Dionisy vaynode magistri Agazonum nostrorum et Comitis Trinchiniensis.“ (1386.)
- Kónya Simon.** 1388—1393. Zsigmond király főkomornokja. (Fejér. X. 1, 412. 8, 361.) Pozsegai főispán is.
- Stibor.** 1393—1404. Pozsonymegye főispánja.
- Schönwald Bohusius.** 1404—1407. A bobolthiak ügyében hozott határozatról felvett jegyzőkönyvben e megye főispánja.

Ifjabb Stiboriczi Stibor. 1408—1438. Máramarosmegye főispánja is. A magyar történelmi tár (XII., 188. 1.) szerint ugyanakkor Kasza István is a megye főispánja.

Schellendorf Konrád 1433—1435.

Neczpáli László. 1436—1437. Zsigmondnak és Borbálának hű embere; ő szedte be a körmoezi királyi adót is a királynő részére.

Ellerbach János. 1438. (Vagner. Geneolog.)

Gróf Czilley Ulrik. 1450—1456. Hazai történelmünkben ismeretes szereplésű férfiú; legnagyobb ellensége a dicső Hunyady háznak, melynek tagjait „kutya fajzatnak“ nevezte. Hunyady László, szolgálai által fejét vétette. 1456-ban kormányzója volt az országnak.

Lábatlan János. 1459.

Gimesi Gróf László. 1463.

Porlaghy László. 1469.

Bachó Mihály. 1480. (Lehozky Stumu. 2, 18.)

Zápolya István. 1481—1499. Sáros megyei főispán is. Trencsén vármegyének a XVI. században volt főispánjaira nézve nincsenek megegyező állásponton a történirők s kutatók. Az összegyűjtött adatokat a következőkben közölhetem. Zápolya István, halála után, ennek idősb fia

Zápolya György lett a főispán 1526-ig. Zápolya György a mohácsi ütközetben halálát lelvén utóda öcsese

Zápolya János vette át a megye kormányzását. Zápolya helyett azonban Oroszlánkői Miklós vitte a megye ügyeit mint helynök, mert Zápolya, Ferdinánddal küzdött; ki midőn Trencsén várát bevette

Thurzó Eleket tette főispánná, kinek a bevett várat is adományozá.

Ostrosics János. Thurzó Elek 1543-ban elhunyt; a főispánságot két veje közül az egyiknek Báthory Andrásnak vagy Gróf Salmus Gyulának kellett volna átvenni; de ezeknek egyike sem törődvén a megye ügyeivel, lett Ostrosics a főispán.

Gróf Salmus Miklós. 1560. táján.

Gróf Aborco Pyrrhus. 1564. Gróf Arco Pyrrhuszné a vár úrnője elhunyván, a vár tulajdonosa egyetlen leánya — Anna — lett, a ki először

Gróf Ortenburg-hoz és másodszer)

kik e czímen mindketten főispánkodtak.

Gróf Zrínyi György-höz ment nőül)

Zrínyi György 1568-ban bokoviczi báró Poppel Lászlót tette helyettesévé; s mivel Zrínyiné ugyanez év végével a várat Forgách Imrének elzalogosította, ez alapon

Gróf Forgách Imre lett a főispán 1568—1593. „Emricus Forgách Baro a Gymes, eques auratus ac Comes Trenciniensis.“

Gróf Illyésházy István. 1504—1609. Liptó megyei főispán is.

Gróf Illyésházy Gáspár. 1610—1648. Árva megye főispánja.

Gróf Illyésházy Gábor. 1648—1667. Trencsén és Liptó megyék örökös főispánja.

Gróf Illyésházy György. 1668—1684. Liptó megyei főispán.

Gróf Illyésházy Miklós. 1684—1723. Liptó megye főispánja.

Gróf Illyésházy József. 1723—1765. Szintén liptói főispán.

Gróf Illyésházy János. 1766—1799. Liptó megye főispánja.

Gróf Illyésházy István. 1800—1835. Ugyanott főispán.

Báró Mednyánszky Alajos. 1835—1844. Nyitra megye főispánja.

Marczibányi Antal. 1845—1849. Árva megye főispánja.

Madocsáni Madocsányi Pál. 1861. Előzőleg, 1848-ban, Árva megye főispánja. A szabadságharc leveretése után 12 évi várfogságra lett ítélve, melyből hat évet ki is töltött.

Nemeskürthi Kubicza Pál. 1867—1890. Kubicza István és Sirchich Krisztina fia, született 1816-ban. Szorgalmas, törekvő férfiú; 1838-ban már ügyvédi oklevéllel a kezében a megye tiszteletbeli aljegyzőjévé, s 1840-ben fizetési III-ad aljegyzővé választott, 1847-ben országgyűlési képviselővé lett; 1848-ban másod-alispán, míg a trencsényi választó-kerület orsz. képviselőjévé nem választotta. 1865-ben Deák Ferencz barátjai közt látjuk ki 1867-ben e

megye főispánjává szemelt ki. A vármegye lelkesedése között iktattatott méltóságába, melyet 1890. évi lemondásáig példaképpen töltött be. Meghalt 1893-ban.

Szalavszky Gyula. 1892—1899. júliusig. Született Galgócson 1846. ápril. 12-én. Elemi iskoláinak befejeztével Nagy-Szombatba ment középiskoláinak végzésére, mely után a jogra iratkozott be Pozsonyban, mit a budapesti egyetemen fejezett be. Kitartó szorgalom, csüggedetlen munkásság, jellemezték Szalavszkyt egész életén át; s így mutatkozott be amidőn a jog elvégzése után nem tartott pihenőt, hanem letette 1872-ben az ügyvédi vizsgát oly kitűnő eredménnyel, minő ritkán hangzott el a vizsgáló-bizottság előtt. Ügyvédi irodáját Nyitrán nyitotta meg, mely éppen Szalavszkynak kiemelkedő egyéni tulajdonai miatt ritka képzettségnek örvendett; ez azonban csak 1883-ig tartott, mert társadalmi és a megyei közügyekben tanúsított lelkes tevékenysége arra indította a vármegye közönségét, hogy őtet alispánjává válassza. Ez a választás Nyitra vármegye törvényhatóságának valóságos ünnepe volt. 1883. július 2-a, majd az általános tisztújítás 1883. december 17-én 1 Oly lélekemelő megnyilatkozásai a köztisztelet, szeretet és bizalomnak, aminővel kevés ember dicsekedhetik. Egy érzettől indíttatva közfelkiáltással választatott meg mindkét napon a megye első tisztviselőjévé! E minőségében Szalavszky oly áldásosán működött, a vármegyére annyi jót hozott, alkotásai oly erős támaszai lettek a megyének, hogy működése a megye újkori történetének egy kiegészítő része. E mellett társadalmi téren is a vezérszerep az ő kezében volt, hogy nélküle semmi, vele minden sikerült. Megalapította a felvidéki magyar közművelődési egyesületet, melynek elnöke lett. Nevéhez fűződik minden újítás, mely a vármegyét felvirágoztatta s a társadalmi életet pezsgővé tette. Ily széleskörű tevékenységében s reggeltől estig tartó odaadó munkakörében érte a királyi kegy, midőn 1887. szeptember 27-én Nyitra vármegye főispánjává neveztetett ki. Kitörő lelkesedéssel vette e kinevezést a vármegye közönsége, mert Szalavszkyban nem a dignitáriust, hanem a vármegye Atyját tisztelte és szerette mindenki! Alig foglalta el főispáni székét, mindjárt szaporodott munkaköre, midőn 1888. márcziusban már a Vág jobbparti ármentesítő-társulat miniszteri biztosává nevezték ki. 1890. május havában vált meg főispáni állásától, mert a kormány a magasabb látkörű férfiúnak érdemeit méltányolva s közigazgatási tapasztalatait s tudását ismerve, belügyi államtitkárrá hívta meg. 1892-ben — hű maradván hozzá megyéje — a nagy-tapolcsányi kerület választotta meg képviselőjévé, s most ugyanekkor Huszton is egyhangúlag választatott meg, Szalavszky is hű maradván Nagy-Tapolcsány mandátumát fogadta el. 1892-ben azonban Trencsén vármegye főispánjává neveztetett ki. Szalavszky nem volt ismeretlen Trencsén vármegye előtt. Örült, hogy magáénak vallhatta, mert tudta, hogy gondoskodásának tárgya kizárólag a kormányzatára bízott vármegye boldogítására irányított törekvés leendő; és úgy is lett. Hat és fél évi működése felvirágoztatta e vármegyét. Miután még Pozsony vármegye főispánságát is viselte egy ideig, érdemei elismeréséül 1892-ben a Szent István-rend kis keresztyét nyerte; 1893. decemberben főrendiházi taggá s 1897. májusban valóságos belső titkos tanácsossá lett.

Távozását nagy sajnálattal kísérte kivétel nélkül mindenki; s midőn Rakovszky Géza orsz. képviselő szép búcsúbeszédét elmondta az új főispán beigtató ünnepélyén ezeket a sokatmondó szavakat intézte a közgyűléshez: „Távozása csak a hatáskör felcserélése: Ő ezentúl is velünk marad, részt vesz a mi tanácskozásunkban, ha kell, velünk küzd és mindenek felett megnyitja előttünk tudása és tapasztalatainak bő tárházát.“ Utódja

Osztrolukai Osztroluczky Géza. 1899. júliustól. Született 1869. július 17-én Pozsonyban. Elemi iskoláit otthon az ősi birtok családi fészkeben végezte el. Gymnasiumi tanulmányait pedig, miután az érettséget kitűnő sikerrel letette, alig fejezte be, már külföldre utazott, hogy ismereteket gyűjtve térhessen haza s lehessen hasznára és szolgálatára a közjónak. Először Hohenheimba ment a gazdasági tanulmányokat végezni, hol egy évet töltve Haliéba távozott; itt fejezte be a hátralevő két esztendő megszerelve a gazdasági egyetem diplomáját. Ritka azon férfiak száma, kiket törekvése odáig sarkal, hogy meg nem elégedve egy szak sikeres elvégzésével, egy második szakmát is elsajátítson. Osztroluczky pedig ezen ritka egyéniségek közé tartozik, mert a gazdasági egyetem elvégzése után a jogot hallgatta s végezte el majd a budapesti, majd a bécsi egyetemeken. Hazatérve családi birtokaira élénk részt kez-

dett venni a vármegye közéletében; de alig kezdett a megyei ügyek közé vegyülni, egyénisége s mély tudása, széleskörű ismerete minden téren csakhamar feltűnt. Így történt, hogy az oly nevezetes elődnek, mint Szalavszky-nak, távozása után a kormány bizalma benne összpontosult. 1899. július 22-én hír szárnyalta be a vármegyét, hogy új főispánja Osztroluczky Géza! Tudták ki lett az új főispán. Ez a lelkesítő tudat fokozta örömmé a vármegye közönségének érzetét e kinevezéskor, ez egyesített mindenkit e vármegyében, felekezeti s nemzetiség, rang- és álláskülönbség nélkül egyaránt! Mert Osztroluczkyban Szalavszky fáradhatlan, igazságos s munkás utódját ismerte mindenki.

Ismerték az Ő tudását, tudták az ő ismereteit s tapasztalták munkásságát erélyét s minden mellétekintetektől ment működését! S Osztroluczky kormányzásának e 3 éve alatt szemtől-szemig beigazolta, hogy a vármegye lelkesedését kiérdemelte s működésében mindenkor ezen nagyjelentőségű jelszó nyer érvényesülést „Salus reipublicae suprema lex esto.“

Turóc vármegye főispánjai.

Balassa Mikó. 1263. (Lehoczky. Stumu. 1, 114.) Detre fia. Nógrádi főispán is.

Donell 1330—1336. Nógrádmegyei főispán is.

János. 1347—1350. „Johanne filio Geleth fratre Nostro Karissimo de Turuch comite.“ (Anjoukori okmt. 204. 315.)

Széchenyi Farkas Tamás. 1351—1354. Aradmegye főispánja. (Anjukori okmt. V. 268., 394., 456., 532. Károlyi Cod. 1., 184. Századok 1873, 285. Zichy C. II. 481.)

Gerényi Drugeth Miklós. 1354—1355. (Fejér. C. IX. 2., 311.) „Nos Comes Nicolaus Drugeth, Index Curie domini Lodovici dei Gracia Regis Hungáriáé Comitatusque de Turuch.“ (Zichy C. II. 593.)

Széchi Miklós. 1355—1358. „Nos Comes Nicolaus de Zeech. Index Curie domini lodovici . . . comitatusque de Thuruch tenens honorem.“ (Zichy C. II. 618. III., 18. Károlyi C. 1, 227. M. tört. tár. IV., 23.)

Miklay János 1372. Helyettes nádor.

Bebek György. 1381—1388. Gömör- és Liptóme gyék főispánja.

Palóczy Miklós. 1434—1457. „Nicolas Baliczki comite Thurócziensi.“ (M. tört. tár. II., 208.) Árvái főispán is.

Szentmiklósi Pongrácz. 1464—1469. Liptóme gyei főispán.

Ernst János. 1470—1480. Zólyomi és körösi főispán. Hampó és Csáktornyái nevén is előfordul. (Budai. Polg. L. II., 103.)

Turócszentmihályi Thuróczy Miklós. 1527—1535. Erdélyi vajda és főudvarmester. Saját vagyonából is sokat áldozott megyei czólokra.

Révay Ferencz. 1540—1553. Kiemelkedő tagja családjának. Ferdinánd hű embere; nagy része volt Ferdinánd királylyá koronázásában. Mesés gazdaságú főura a hazának ki 34 falut számíthatott birtokai közé. 1540-ben főispánja már a megyének, daczára annak, hogy a legtöbben 1542-ben ismerik főispánnak; de bizonyítja 1540. évi főispánságát a Fraknói Vilmos által 1873-ban közölt levél, melyet Révay Ferencz neje Paksy Anna irt férjéhez 1540-ben: „Zerelmes Uramnak, Naghsagos Reway Ferencz uramnak Nadrispaynak Heltar-toyanak et Turocs vármegye few ispanyanak adassek ez lewel.“ Ferencz nyitotta meg a Róvayak főispánságát a megyében.

Báró Révay Mihály. 1561—1583. Ferencznek fia. I. Ferdinánd 1561. február 17-én kelt királyi okirattal a Révay család tagjait örökös főispánokká nevezte ki oly kikötéssel, hogy főispánságot mindig az viselheti, a ki Szklobénya várát bírja.

Báró Révay Ferencz. 1583—1634. Jeles férfiú, ki a pozsonyi diétán kiváló szerepléssel képviselte megyéjét.

Báró Révay Péter, korának egyik feltűnő alakja, ki tudományával, irodalmi működésével, bőkezűségével túlhaladta kortársait. Koronaőr s II. Mátyás udvarában szeretett ember. Utódai meg három századon át gazdagították s tették fényessé a megyét, u. m. a

XVII. században: Báró Révay Ferencz, Dániel, Imre, Ferencz.

XVIII. században: Báró Révay Lajos, Simon, Lőrincz, Péter.

XIX. században. Báró Révay Pál, János, György és Simon. Simonnal záródik be a Révay-ak főispánságának dicső sora, kik széreplésük által maradandó emléket hagytak az utódok számára!

Bárá Radvánszky Antal. Zólyomi főispán.

Neczpáli Juszth György.

Neczpáli Juszth Kálmán. 1886—1900. Született 1830-ban, Neapát községben. Iskolát a bécsi Teréziánumban végezte, honnan hazatérve 1861-ben a politikai pályára lépett s csakhamar a mosóczi-znióvárjai járás főszolgabírájává lett. A provisorium beáltával ő is visszavonult, de 1865-ben már ismét főszolgabíró s utána, mindjárt ugyan e járás megválasztotta országgyűlési képviselőjévé. Tíz esztendeig bírta e mandátumot, mely után terjedelmes birtokaira ment s gazdálkodott, míg 1886-ban a megye főispánjává neveztetett ki. Főispánságáról lemondván, utódja lett

Neczpáli Juszth György. 1900-tól. Született 1856-ban. Kassán s Budapesten bevégezvén tanulmányait, a közigazgatási pályára lépett sastubnyai kerület szolgabíróvá, majd később országgyűlési képviselőjévé választotta Innen neveztetett ki e vármegye főispánjává.

KISHALMÁGYI HOLLAKY ARTHUR
Udvarhely-vármegye főispánja.

Udvarhely vármegye főispánjai.

Udvarhely vármegye az 1876. évi általános megyei szervezéskor alakítatván vármegyévé, ez ideig még csak néhány alkotmányos főispánt számlál, de e néhány is a jelesek sorozata:

Idősb vargasi Dániel Gábor. 1876—1891. A Háromcsik megyei Árkoson született 1824. ápril 21-én. Iskolai tanulmányait Marosvásárhelyen bevégezvén, 1843-ban Európa nyugoti országaiban tett nagyobb tanulmányutat. Amint hazaérkezett 1844 ben a kir. táblai kancelláriához ment, hol jogi tanulmányait folytatva a jogtudományi szigorlatot 1845 ben letette s még ugyanaz évben Marosszék és Küküllőmegye hites elnökévé s becsületbeli jegyzővé felvétellett. 1846-ban az erdélyi kormányshékhöz Kolozsvárott tiszteletbeli fogalmazó gyakornokká és ugyanaz év augusztus havában hasonló minőségben az erdélyi kancelláriához neveztetett ki Bécsbe, ahol 1848-ig szolgált. Atyja Dániel Elek elhunyván, a birtokok kezelése végétt hazajött. Az agyagfalvi híres székely gyűlésen mint segédkormánybiztos, a magyar hormányi vasgyár megmotoszásával bízott meg, és a gyár az ő írásbeli rendeletére két ágyút öntött, melyet a székelység a későbbi csatározásoknál sikerrel használt. Dánielnek ezen ágyuk öntése miatt később sok zaklatást kellett elszervedni s a szabadságharcz után üldözöbe is vétetett, 1861-ig birtokán gazdálkodott, mígnem Udvarhelyszék ideiglenes főkirály-bírájává neveztetek ki, de a köztudomású viszonyok miatt csakhamar le is mondott. 1865-ben a Mailáth-Senynyey kormány az udvarhelyszéki ideiglenes főkirálybírói székhé helyezte vissza. Ebben az állásában 1867-ben az új minisztérium által megerősítetett s 1869-ben végleges főkirálybíróvá lett. Nagy tevékenységet fejtett ki 1870-ben Küküllőmegyében midőn mint kormánybiztos a nagybúni árvízkarosultak felségélyezése körül oly odaadóan fáradozott, hogy a legfelsőbb elismerést érdemelte ki. 1875-ben hatásköre Udvarhely és Oláhfalura is kiterjesztetvén, 1876-ban a megyék szervezéskor Udvarhely vármegye főispánjává neveztetett ki, s ugyanakkor az árkosi zsinat is egyhangúlag az erdélyi unitárius egyház főgondnokává választván, tagja lett a főrendiháznak. 1886-ban ülte meg a vármegye 25 éves szolgálati jubileumát e kiemelkedő férfúnak, rang, vallás és pártkülönbség nélkül oly kitörő lelkesedéssel, mesterkéletlen szeretettel, aminővel kévés oly egyén tud dicsekedni, ki a közszolgálat terén, oly sok sajátos körülmények között szerepelt; ekkor a felség is a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntette ki. 1891 > október havában vált meg állásától, a vármegye osztatlan szeretetét vive magával zálogul, amidőn a Szent István-rend kis keresztjét nyerte érdemei elismeréséül. Fáradhatlan munkása volt vármegyéjének mint most főgondnoka egyházának.

Kadicsfalvi dr. Török Albert. 1891—1893. decz. 7-ig.

Született 1838. márczius 11-én. Tibódban Udvarhelymegyében apja Török Ferencz, anyja léczfalvi Gyárfai Zsuzsánna volt. Az 1848/49-iki eseményeket mint 10 éves gyermek éhe át szülői házában, a hol a vármegye és vidék eseményei összpontosultak s számos menekültnek adtak biztos rejtek helyet.

Iskoláit a székelyudvarhelyi ev. ref. gimnáziumban végezte, a honnan jogi tanulmányok végett az akkori nagyszebeni jogakadémiára távozott, majd a pesti egyetem hallgatója lett. Itt szerezte az összes jogtudományok doktori diplomáját, mely abban az időben annyira ritkaság számba ment, hogy Erdélyben ő volt a második doktor juris. Ezen diplomája felhatalmazást adott Magyarország és Ausztria egész területén működő bármely egyetem, vagy akadémia jogi fakultásán mint magán tanár a jogot előadni.

Tanulmányainak befejezte után joggyakornok lett a budapesti váltó törvényszéknél, majd a marosvásárhelyi kir. táblán jegyző, a hol ügyvédi képesítést nyert. Innen a sepsiszentgyörgyi kir. törvényszékhez albíróvá, majd a székelyudvarhelyi úrbéri törvényszékhez bíróvá neveztetett ki. Kiváló jogi tudása és nagy szervező képessége folytán az akkor rendszerezített Csíkszeredai kir. ügyészséghez ügyésszé neveztetett ki.

Ez állásában maradt 1875-ig, mikor Udvarhely vármegye őszi közgyűlése, november 11-én az akkor lelépő Tibád Antal későbbi belügyi államtitkár helyére, Bartha Miklóssal szemben alkirálybíróvá választotta meg.

A vármegyének rendezése után 1875, évben a székelyföldi alkirálybírák alispánokká lettek és így Török Albert volt Udvarhely vármegye utolsó alkirálybírája és első alispánja. Mint alispán egyike volt a legkitűnőbb tisztviselőknek, tudásánál, ember-szereteténél fogva páratlan népszerűségnek és közbecsülésnek örvendett. A belügyi törvények kodifikacionális ankétjeire mindig meghívta a belügyi miniszter Tisza Kálmán.

Udvarhely vármegye szervezetében ő vette ki az oroszánrészt. Ő alkotta a szabályrendeleteket, melyek ma is fenn állanak. Alispánsága alatt épült a székelyudvarhely—héjjasfalvi vicinális vasút, melynek alelnöke volt, s mely első vonala a székely kérdés megoldásában oly nagy szerepet játszó székely vasutaknak. A vármegyei közkórház, a székelyudvarhelyi főreáliskola, a rom. kath. leányiskola neki köszönheti létesülését és felépülését. Ernyedetlen munkásságával létesítette a székelyudvarhelyi kaszárnya épületet, a vármegye kitűnő közutait továbbá alispánsága alatt kezdetett meg a diszes vármegyeház felépülése, melyet 1896. évben fejezett be hivatali utóda. Igazgatósági tagja lett az erdélyi rom. kath. statusnak mai napig. A köz érdekében kifejtett nagy munkássága és érdemei magára vonták a kormány figyelmét és bizalmát s az 1891. évben megürült főispáni széket vármegyeje lelkesedése mellett Török Alberttel töltötték be, kinek 16 évi alispánsága ezzel méltó befejezést nyert.

Mint főispán társadalmi és politikai múltjához méltó tevékenységét folytatta, különös figyelmet fordítva a székely nép anyagi viszonyainak emelésére. Létesítette az udvarhelyi kő- és agyagipar szakiskolát, a már régebben működő udvarhely megyei takarékpénztár, melynek elnöke volt, új, diszes palotát kapott.

A régi Deák-párt kitartó hive volt közéleti működése alatt, azonban teljes bizalommal csatlakozott az 1875-iki fúzió által megteremtett szabadelvű-párthoz is. 1893-ban a politikai viszonyok változása folytán, megvált az akkori szabadelvű párttól és állásáról lemondván a nemzeti párthoz csatlakozott. Közben volt országgyűlési képviselő is.

Ezóta a magán életbe vonult vissza. Neje Zeyk Lenke, Zeyk László és Inczédi Anna leánya 1889-ben halt meg, kitől négy gyermeke maradt hátra.

Ez idő szerint gazdálkodással foglalkozik s a kadicfalvi családi birtokot kezeli.

Oroszfái Mikó Árpád. 1894. szept. 29-től 1896. ápr. 30-ig. Majdnem egy évi interregnum után neveztetett ki. (lásd Maros-Torda vármegyénél.)

Hallerkeői gróf Haller János. 1896. ápril. 30-tól 1899. ápr. 6-ig.

Haller János gróf Udvarhely vármegyének volt főispánja, Erdély legkimagaslóbb családjának a Hallerkői Hallereknek ivadéka; e családnak ősei még a XV-ik század első felében Corvin Mátyásunk dicső uralkodása alatt jövének vala mint Nürnbergai nemesek Haller Ruprecht vezetése alatt Magyarországra, mely időponttól kezdőleg e család, egész napjainkig fényes láncolatát tünteti fel a nemes fenkölt lelketű, áldozatkész és önzetlen hazafiaknak — s magát honfi — tetteivel egészen honfusitá.

E család melynek honfi tettei méltatása és elismeréseként a báróság már 1699-ben, a grófság pedig 1713-ban lett adományozva, a Haller Bertalan által még 1400-ban már Nürn-

bergában gondosan egybe állított s őt követőleg a család által egész késő napjainkig folytatott kéziratban meglevő eredeti „Család-Könyvben“ történelmi múltjára, leszármazására nézve olyan hiteles és a maga nemében páratlan becsű családtörténeti, címertani, művelődéstörténeti munkával bír, mint milyennel bátran állíthatjuk, hazánkban egyetlen egy család sem. E Codex összeleli a Haller grófok őseit 1898-tól mai napig.

Ez ősöknek sarja Haller János gróf, ki született 1852. július 5-én, apja József örökös fő király bírja Vízakna városának a székelyföld imáadásig szeretett grófja — édes anyja pedig szül. timafalvi nemes Kiss Anna, egy áldott lelkű székely nő volt, kinek nemes szívét, kedves emlékét a székely föld ezrei áldják!

Haller János gróf gondos neveltetésének alapját házi nevelője a kolozsvári egyetem később hírneves tanára és országos hírű paedagogus Felméry Lajos vetette meg, míg a középiskolai tanulmányait a m.-vásárhelyi ev. ref. főiskola tanulójaként elvégezvén, ottan 1870-ben kitűnő eredményei teszi le érettségi vizsgáját is. Ennek utána jogi tanulmányai folytatására a budapesti jogegyetemre megy s négy évi kurzus hallgatása után az akkori időben előirt minden jogi vizsgáját fényes eredménnyel abszolválta — s közben eleget tévén hadkötelezettségének és mint egy évi önkényes a cs. és k. Herczeg Moutenuovo 9-es uláhnus ezredben.

Tanulmányai végeztével nagy csapást mérvén rá a sors, elveszti jó anyját, amely szomorú családi körülményből kényszerítve át kellett vennie ősi birtokai kezelését.

Így telepszik meg Nagy-Küküllő vármegyében Hévizén, —s nemsokára 1875. december havában megházasodva feleségül veszi vajai báró Vay Béla v. b. 1.1. Borsod főispánja, később főrendiházi alelnök és ennek neje szül. Teleki Zsófia grófnő, nemes lelkületű, korának legszellemesebb s legszebb leányát Vay Anna bárónőt, kivel azóta példásan szép és boldog családi életet élve, virágzó családot alapított.

Gróf Haller birtokait mintaszerűen rendezte be és azoknak kezelését példás szorgalom és nagy munkássággal mindig személyesen vezette; a gazdálkodás tömérdek gondja mellett a közélet terén is tevékeny részt vesz — és pedig mint a főrendiháznak az újjá szervezésig tagja, Nagy-Küküllő vármegye tiszteletbeli főjegyzője, a vármegyei és közigazgatási-bizottságok tagja, az udvarhelyi ev. ref. főiskola és egyházkerület algondnoka, minden időben nagy tevékenységet fejtett ki.

Ilyen békés körből lett kiszakítva, midőn is 1896-ban a Bánffy kormány ajánlatára Udvarhely vármegye kormányzatával bízott meg.

Udvarhelymegye már id. Dániel Gábor főispánságának utolsó éveitől kezdőleg sem tartozott a „kapós“ főispánságok közé; országszerte köztudomású dolog volt az, hogy a vármegyei állapotok a késhegyig menő személyeskedések színhelye, úgy, hogy Török Albert csakhamar visszavonult méltóságától. Ezután, míg a kormány Mikó Árpádot kinevezte volna, hosszabb interregnum állott be, de ezen interregnum nemcsak nem orvosolta a bajt, sőt az ellenkezőjét eredményezte. Mikó végre kineveztetett; szép tehetségével, nagy ambícióval foglalta el főispáni székét; — de elkedvetlenedett a viszonyok bonyolultsága felett s Maros-Tordába helyeztette magát.

Ilyen konstellációk közepette mindenkit meglepett az, hogy gróf Haller, ki ha az időszerint már nem is lakott többé a vármegyében, de mint a vármegye szülöttje alapos ismerője azóta uralgó állapotoknak — oda hagyva békés munkakörét vállalkozik ez állásra.

Azzal tisztában volt a Haller gróftól ismerő nagyközönség, hogy nem kereste a poszeiót, s hogy ha már óriási áldozatok árán a melyet e lépésével a köznek hoz, magasabb helyről jövő rendelkezésnek meghajolva vállalkozik, egész lelke hevével fogja vármegyéje érdekeit szolgálni.

1896. április havában foglalta el állását — eleve tiltakozva minden fogadtatás ellen. Daczára ennek a vármegye nagy szeretettel fogadta s iktatta be, az új főispán határozott, nyílt megnyerő modora mindenkire jótékonyan hatott, ki is, éppen úgy a Zöld-asztalnál elmondott és nem kis szónoki tehetségre valló magvas és terjedelmes mindent felölelő székfoglalójával, mint ezt követőleg a fehér-asztalnál a Felséges úr, a vármegye közönségére, s

boldogult szüleiről megemlékezőleg „véreire“ a székelyekre mondott, mindenkit könnyekig megható és szellemes felköszöntőivel — nem csak bámulatba ejté, de határozottan nagyban megnyerte az elfogulatlan közönség színe-javát.

A székfoglalónak erősen, mély vallásos, liberális és határozottan demokratikus hangja jó eleve mindenkit megnyugtathatott arról, hogy egy, könnyen meg nem alkuvó, munkaszerető nyílt férfiú került a hatalomra, ki szilárdan el van határozva vármegyéjét felvirágoztatni, boldoggá tenni.

Ily kijelentések között foglalva el hivatalát főispánsága első percétől kezdve annak utolsó órájáig adott programjához híven erősen tartva kezében a megye kormányának gyepelőit. Hatalmi állásának s kötelmeinek teljes öntudatában, lelke egész energiájával a közgazgatás javítását tűzte ki első feladatául.

A vármegye színe-java, a sokat terrorizált nép, a higgadt elfogulatlan tábor nem csak őszinte elismerés és mély tisztelettel párosult ragaszkodással fogadta a főispán erélyes, bátor fellépését — de nyíltan üdvözölte azzal, hogy egy szép napon alig félévre már az instelláció után az ellenzék eme „sas fészében“ megalakult egy hatalmas a vármegye minden rétegét magában felölelő „Szabadelvű-párt“ mely sorakozva főispánja mellé — életre-halálra készen, végig ki is tartott mellette.

A tisztikarból már kiselejtezettek helyébe kifogástalan új és ifjú erőket nyert meg, egyben arról sem feledkezve el, hogy a silányon dotált tisztikart megélhető helyzetbe juttassa. E célra a belügyésztől évenként mindig emelkedő nagyobb-nagyobb segínyt eszközölt ki egész odáig, míg a fizetések, javadalmak állandóan rendszeresített felemelését vihette keresztül. Mint hivatalból elnöke az „ipar fejlesztő bizottságnak“, az ipar emelésére elkövetett mindent; Udvarhely városában szövetkezetbe lépésre bírva a cipészek jobbait, ezrekre menő államsegélyei biztosítva megélhetésüket. Ugyanott két hold kosárfűz telepet létesítve, a kereskedelmi minisztérium hathatós segélyével „kosárfonó“ tanfolyamokat nyit s tart fenn, melyekre a társadalom minden rétegéből vetélkedve jelentkeznek a résztvevők és 150—60 tanítványai szerepel a kurzus, a székelynép új keresetforáshoz jut. Malomfalván a „kádár,“ Oláhfaluban a „szerszám fa-ipart“ virágoztatja fel állami segélyvel. Koránd környékén a „tapló-ipart,“ Keresztúri a „szövő-ipart“. A székely fiuknak részint állami gépgyárak, részint magán iparosoknál való elhelyezésében folyton tevékenyen fáradozik.

A földművelés terén sem tétlen — s első sorban a földművelési miniszter megnyerésével, kiküldött ministerialis közeggel megvizsgáltatva a már elzülles stádiumában leledző „vármegyei gazd. egyesület“ vagyona — reorganizálva az egyesületet, életre hívja fel. A keresztúri bika vásár emelésére jutalmazási díjakat eszközöl ki, — melleleg sajátjából is hozzájárulván a díjakhoz. A rászilány termésektől sújtott föld népének a földművelési minisztertől búza, rozs, zab, burgonya vető magokat — s szükséghez képest népkönyvtárakat eszközöl. A néptanítókat a kolos-monostori pomologiai cursusra küldeti ki. Nem kerüli el figyelmét az sem, hogy a kormány nyal sérelmeket orvosoltasson — így véteti fel a székelykeresztúri unitárius főiskola tanári karát is az „orsz. nyugdíj kötelékbe“⁴⁴, s meggyőzve a Cultusminisztériumot keresztül viszi, hogy a keresztúri „tanítóképezde“-nek Udvarhelyre való áttétele s az állami reáliskola feloszlatajának kérdése el lesz ejtve. Ekként éjt-napot fáradozva a vármegye közügyéiért — nem mulasztja el kellő dignitással representálni minden adott esetben s alkalommal; — a millenáris felvonuláskor élén lovagolva vezette vármegyéje bandériumát, felséges nagyaszonnyunk temetésén a vármegye koszorúját küldöttség élén ő helyezi a ravatalra, — Petőfi szobor leleplezésnél székelyei ólén látjuk — a vármegye új székháza felavatása alkalmával, úgy minden ünnepélyeségen méltón tölti be helyét. Irodája mindig zsúfoltan telve a társadalom minden rétegéből támogatást, ajánlatot, segínyt, igazságot kérelmezőktől; mindenkinek készséges örömmel áll szolgálatára — mindenki érdekét személy különbség nélkül felkarolja. — Nincs társadalmi mozzanat hol részt ne venne — minden jótékony czólt elősegítő adakozást és előadást anyagi jóságú nejjével felkarol, s elleneit bámulatba ejtő fejedelmi bőkezűséggel istápol. Nyílt házat tart mely minden tisztességes embert igazi magyar vendégszeretettel fogad.

1898. telén kitört a parlamentben az obstrukciós harcz háború, — midőn ezt követőleg 1899. január 1-én a hatóságok tisztelgését fogadta volna gróf Haller — beszédében hivatkozva a politikai eseményekre ünnepélyesen kijelenté, miszerint ha báró Bánffy Dezső kormányelnök demissionál — ő is követi vezérért, barátját s feltétlenül lemond. E kijelentés elképzelhető megdöbbenő hatással volt a vármegyére — s bár jól ismerték e szótkimondó hajthatlan jellemet — ismerték a kormányelnök személyéhez való rajongásig menő ragaszkodását még is megkísérelték elhatározása megváltoztatására bírni — igyekezetük eredménytelen maradt. A kormány le mondott s pár napra már gróf Haller is személyesen beadta lemondását s Széli Kálmán miniszterelnök s belügyminiszter többszöri rábeszélése daczára sem roveoálta azt. Távozott mint a legkiválóbb s legritkább főispánok egyike!

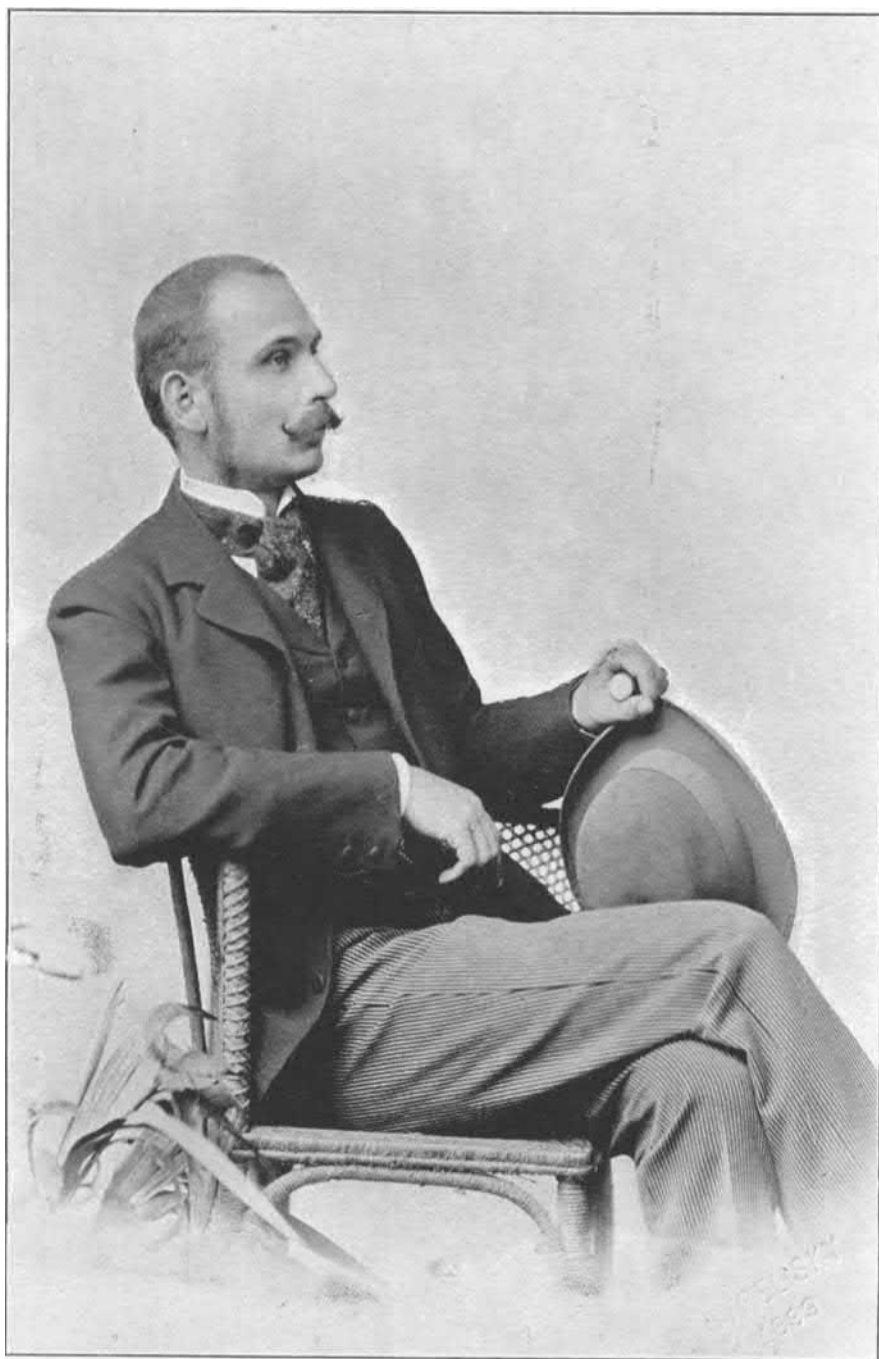
Kishalmágyi Hollaky Arthur. 1899. júniustól.

A régi Zaránd megyéből való nemes család sarja, ki Szászvároson 1853. november 7-én született. Atyja Ferencz, az erdélyi Gulermumnál tanácsos, később főtörvényszéki tanácsos, anyja báró Jósika Tekla volt. Elemi iskolai tanulmányait otthon kezdte és végezte, míg a középiskoláit a szászvárosi reform, kún collégiumban s a nagy-enyedi Bethlen intézetben járta végig, s az érettségét 1871-ben tette le kitűnő sikerrel Nagy-Enyeden. Atyja kívánságára mindjárt 1871-ben kezdte meg önkénytesi évét leszolgálni a közös hadseregben, hol tisztirangot is nyert. Még ugyanezen 1872. évben hunyt el a szerető gondos családapa, örökül hagyván, birtokain kívül, azon szorgalmat, munkaszeretetet s kitartást, mi a Hollakyakat egész leszármazásukon át jellemzi. Adott is e család a hazának már több jeles főispánt! Ezen szorgalommal ment Hollaky 1872-ben a kolozsvári egyetemre, hogy ott a jogot hallgassa mit Budapesten be is fejezett s az államtudományi államvizsgát kitűnő eredménnyel letette. 1876-ban hazatérve birtokára, özvegy édes anyjához, mindjárt élénk részt kezdett venni a hunyadmegyei közéletben s bevélasztatott a közigazgatási bizottságba. Ismeretes lett csakhamar s 1880-ban a közigazgatási pályára lépett, mely alkalommal, nyereségnek véven őt a vármegye tisztikarában, számosán örömmel üdvözölték. 1882-ben Pogány György akkori főispán kinevezte őt tiszteletbeli főjegyzőnek, de a következő évben bekövetkezett általános tisztújításkor főszolgabíróvá lett megválasztva s ezen minőségben majd Kőrösbányán, majd Petrozsényban működött 1884—1889-ig, amidőn Hunyad vármegye főjegyzőjévé választották meg. 1892-ig volt e szép állásban, mindenkinek szeretet- rokonszenvét bírván. 1892. május havában megüresedvén az alispáni szék, nem is gondolt a megye közönsége másra, mint kit egyhangúlag, lángoló lelkesedéssel kikiáltott alispánjának: Hollaky Arthurra! 1899. júniusig volt Hunyadmegye közigazgatásának első tisztviselője. Mint alispán mindenkit meggyőzött arról, hogy hivatásának magaslatán áll. Széleskörű tevékenységet fejtett ki. A dévai megyei közkórház neki köszöni létét; az algyógy-gyalmári vashíd a Maros felett az ő nevét hirdeti; a déva—brád—abrudbánya és a hátszeg—petrozsény—szurduki hadászati fontosságú útvonalak állami kezelésbe vétele az ő buzgó utánjárásához fűződik. Akkor volt mindig elemében, amikor dolgozott, alkotott. Így működött 1899. júniusig, amikor Udvarhely vármegye főispánjává neveztetett ki: minő főispánt nyert e sokat zaklatott vármegye, eddigi működése fényes bizonyosságot tesz. Fényeset és elvitázhatlant oly férfival, ki a folytonos munkában és megyéje javára kifejtett áldásos működésében találja egyedüli örömét.

Ugocha vármegye főispánjai.

- Esau.** 1210—1215. „Comes de Ugocha.“
Pál. 1220. „Paulus Comes de Ugocha.“
Ubul Mihály. 1250. V. Istvánnak kedvelt embere.
Woch. 1234. (Fejér C. D. VII. 2, 313.)
Bertalan és Felicián. (Századok. 1872, 465. 1874, 723.) Berogmegyei főispánok is.
Miklós. 1274, (Fejér. V. 2, 167.)
Ubul. 1289, (Fejér. VII. 2, 313.)
Bonus. 1294, (Századok. 1874, 723.)
Miklós. 1295—1303. (a fentebbi.)
János. 1310. Dragomirnak, Havasalföld hatalmas urának fia. (Századok. 1874, 723.)
Tamás. 1321—1323. Farkas Tamás néven is előfordul. (Lehoczky. Beregm. I. 352. Századok. 1871, 567. 1873, 553. 1874, 723. (Fejér. VIII., 2, 386.)
Páztohy Bálint. 1323. (Századok. 1874, 723.)
Miklós. 1337. (U. o.)
Forgulán Domonkos. 1348. (Ugocha m. levélt.)
Szirmay Miklós. 1352—1356. (Szirmay Notit. Com. Ugocha.)
Laczk Miklós. 1366—1369. Máramarosmegye főispánja.
Balk és Drágh. 1381—1392. Máramarosi főispán is.
Csáky György. 1402. (Károlyi C. I, 517.) Szatmári főispán.
Perényi Péter. 1402—1414. Abaujmegye főispánja.
Perényi János. 1414—1425. Máramaros megyei főispán.
Csáky György. 1426—1428. (a fentebbi.)
Perényi János. 1429—1463. Másodizben.
Perényi István. 1464—1470. Zemplén főispánja is. Hatalmas főúr. Eleinte nagy befolyása volt a királyi udvarban, de később túlhatalmaskodásai miatt ki is lett tiltva s főispán-ságától elmozdítva.
Perényi Gábor. 1470—1480. Máramaros megyei főispán.
Perényi Ferencz. 1480—1512. Biharmegye főispánja is.
Perényi Gábor. 1512—1536. „Magnificus dominus Gábriel de Peren comes Comitatus de Ugocha.“ (Károlyi C. III, 137.)
Perényi János. 1527—1560. A Mohácsnál elesett Gábornak fia.
Perényi Gábor. 1560—1568. Abauj megyei főispán.
Homonnai Drugeth Miklós és István. 1569—1571.
Perényi István. 1572—1575. (Századok. 1874, 725.) Dobó Istvánnak veje. Halála után özvegyét Dobó Annát Báthory András akarta nőül venni. (Századok, 1886, 828.)
Perényi János. 1576—1587.

KÖRÖSSZEGI ÉS ADORJÁNI GRÓF CSÁKY LÁSZLÓ
Ugocsa-vármegye főispánja.

Perényi Gábor. 1608—1638. Abauj megyei főispán is.

Perényi Gábor. 1689—1677. Abauj megyei főispán is.

Perényi Pál. 1677—1688.

Szalai Gróf Barkóczy György. 1688—1691. Egy ideig a nemzeti párton tűnt fel, de később elpártolt Thökölytől és Lipót hűségére esküdött Ferencz és Zsigmond testvéreivel együtt. Később Thököly nemzet-árujának nyilvánította s kivégeztette.

Perényi Pál. 1691—1698.

Gróf Csáky István. 1698—1715.

Id. Perényi Imre báró. 1715—1721.

Báró Perényi Antal. 1721—1735.

Báró Perényi Pál. 1735—1740.

Báró Perényi Károly. 1740—1782. Supremus Comes Cottus Ugocs. Fűit Carolus L. B. Perényi 1744. (M. tört. t. VI. 100.)

Sztárai gróf Sztaray Mihály. 1782. Szabolcs megyei főispán.

Széki gróf Teleki József. 1782—1797. Született Huszton 1738-ban. Egyik kitűnősége a Telekieknek, ki Bőd Pétertől nyerte kiképeztetését. Hosszú külföldi utazásokat tett s minden útját tudományos célra használta fel. Híre messze elszállott s Leszczinszky Szaniszló lengyel király is udvarába hívta meg. 1767-ben hazajött s a közügy szolgálatába lépett; egyik főtörékvése volt a protestánsok elnyomott helyzetén segíteni; s csakugyan ő volt az első protestáns főispán. Ő szólíttatott fel, hogy Ferencz királyt Frankfurtba kísérje a koronázásra. Meghalt 1796-ban.

Semsey András. 1797—1805.

Fáji gróf Fáy Ágoston. 1807—1821. Bereg megyei főispán.

Karancsberényi Gróf Berényi Gábor. 1822—1825. Helytartó.

Garamszegi Géczy István. 1826—1832. Helytartó.

Kiskoltói és pelsőczy Ragilyi Ábrahám. 1832—1844. Helytartó.

Báró Perényi Zsigmond. 1834—1845. Főispán. 1783-ban a Bereg megyei Ardón született; fia Istvánnak. Dicső szereplése ismeretes szabadságharcunk történetéből. Majláth György lemondása után 1848. július 4-én a főrendiház elnökévé neveztetett ki. 1849. április 14-én mondatván ki Magyarország függetlenítése, Kossuth mint kormányzó, a hétszemélyes tábla elnökévé nevezte ki Perényit . . . 1849. október 24-én Szacsvey Imrével együtt a nemzet vértanújává avattatott.

Báró Perényi Gábor. 1845. Helytartó.

Vásárosnaményi és nagylónyai Lónyay Albert. 1861. A honfoglalás ideje óta fényesen szereplő család tagja ült 1861-ben Ugocsamegye főispáni székébe, kit munkaszeretete, szakavatottsága s fáradhatlan buzgalmaért a megye közszeretete fogadott. Lónyay Albert e férfiú; született 1823-ban Nagy-Lónyán. Kitűnő képzettségű férfiú, ki a munkában megedzett kezeket hozott a vármegye szolgálatába. Ezúttal rövid ideig viselte méltóságát, mert a második provisorium beállta előtt tisztikarával együtt lemondott. Ennek megszűntével vájjon ki lett volna alkalmasabb a megye élére mint Lónyay, ki ekkor már, e rövid idő alatt is,, minden téren az első munkás s a közszeretet tárgya volt. Főispánságával a megye virágzó korszaka nyílt meg.

Vásárosnaményi és nagylónyai Lónyay Albert. 1865—1876. Másodsor.

Horváth István. 1876—1881. (lásd Beregh vármegyénél.)

Báró Perényi Zsigmond. 1882—1889. Bereg megyei főispán is. Fia a nagy Perényi Zsigmondnak, ki 1849. október 24-én vértanú halált halt. Született 1843-ban. Iskoláit Pesten a kegyesrendiek főgymnásiumában végezte el s a jogi tanfolyamot is Pesten fejezte be. 1865-ben már a nagyszőlősi kerület országgyűlési képviselője; ő volt ekkor a legfiatalabb képviselő. Ez alatt 1866-ban tette le ügyvédi vizsgáját is, mint kimagasló egyén volt tagja a parlamentnek. 1882. február 19-én neveztetett ki Bereg és Ugocsa vármegyék főispánjává, mely méltóságában 1889-ig maradt meg, fáradhatlan tevékenységet fejtve ki a közigazgatás

minden ágazatában. 1889-ben lemondott állásairól s néhány év múlva elhunyt családi birtokán, hol haláláig gazdálkodott.

Vásárosnaményi és nagylónyai Lónyay Sándor. 1889—1896. (lásd Bereg megyénél.)

Vincz Gyula. 1896—1898. Született 1841. április 12-én, a Máramarosmegye Apsán. Középiskoláit Máramaros-Szigeten kezdte s Ungvárott folytatva, Szatmáron fejezte be, míg a jogot Nagyváradon végezte el. A megyei szolgálatba 1864-ben lépett mint esküdtes; azután csakhamar szolgabíróvá választották, mely állásában 1892-ben bekövetkezett képviselői megválasztásáig működött; közben letétén az ügyvédi vizsgát is. 1892-ben Jónás Ödönnel szemben országgyűlési képviselő lett, mely minőségében a parlament igen tevékeny tagjának bizonyult. Ez alapon neveztetett ki Lónyay távozása után e vármegye főispánjává, mely méltóságát azonban csak rövid ideig viselhette mert 1898-ban elhunyt. Utódja, a nagy Csákyak nemzetiségéből

Kőrösszegi és adorjáni gróf Csáky László lett 1898. szeptember 8-án, fia hazánk kiemelkedő nagyságának gróf Csáky Albinnak s a fenkölt lelkű Bolza Anna grófnőnek. 1869. augusztus 21-én született Szepesmindszenten, a család őszi fészkeben. Gimnásiumi tanulmányait Nagyszombaton és Kalocsán végezte, s miután vizsgáit kitűnő sikerrel tette le a jogi tanfolyamra Kassára ment. Hasonló eredménnyel végezvén a jogot is, önkénytéssé lett s 1892-ben tartalékos honvéd huszár hadnagygyá neveztetett ki.

Gróf Csáky lelke a közigazgatási pályára vágyott s 1894-ben Pest vármegye aljegyzőjévé választatott meg s csakhamar utána ugyané vármegye tiszteletbeli főjegyzőjévé lett. Fiatal kora daczára is nagy körültekintő tehetséggel működött s minden intézkedésében szakszerű avatottságot tanúsított. 1898-ban neveztetett ki Ugocsa vármegye főispánjává. Mint íokonszenves alak, kit alapos tudása, buzgó munkássága s elvitázhatlanul szép tehetség hire előzött meg, jött e vármegyébe, hogy közigazgatását kormányozza! Örömmel fogadta a vármegye közönsége a fiatal főispánt, ki beköszöntőjével már egy csapásra megnyerte az egész vármegyét. Amit vártak tőle, úgy is lett. Biztos és bátor kézzel nyúl a legbonyolultabb kérdések megoldásához, nagy koncepcziák megvalósítására könnyen és szívesen vállalkozik, gyorsan és sikeresen dolgozván. Önteltség és elfogultság nélkül áll a vármegye élén, melynek közigazgatását az egyrészt folyton fokozódó igények, s másrészt a a folyton gyarapodó munkakör daczára is mintaszerűvé tette. Élénk tevékenységet fejt ki az ipar kereskedelem és közgazdaság terén s a társadalmi élet vezetője, elnöke a Szatmár, Szilágy, Máramaros és Ugocsa vármegyék hitelszövetkezeti szövetségének; elnöke az ugocsai házi ipar fejlesztő bizottságnak hol mindenütt kiveszi az oroszlanrészt a munkából. Első és legfőbb tisztviselője ő vármegyéjének nemcsak méltóságában, de munkájában is!

SZENDRŐI GRÓF TÖRÖK JÓZSEF
Ung-vármegye főispánja.

Ungh vármegye főispánjai.

Benedek. 1214. (Századok. 1872, 462. Fejér C. D. III. 1, 163.)

Privárt 1238. Hontmogyei főispán is.

Gergely. 1265. „Fideli nostro Gregorio tune comiti de Ungh“ 1265. márcz. 17-én kelt s IV. Béla által kiadott okmányban. (Hazai okm. VI. 130.)

András. 1273—1280. IV. Lászlónak különösen kedvelt embere, kitől több zemplén-megyei községet kapott királyi adományul. (Századok 1871, 683, 684.)

Abrahám. 1284. (Fejér. V. 3, 250.)

Mózes. 1284. „Quod licet Moys comes de Ungh“ (Hazai okm. VII. 186, 1284. évről.)

Panki Jakab. 1290—1292. (Századok. 1871, 594. Hazai okm. VI. 368.)

Pethő Péter. 1320. Zempléni főispán is. (Lehoczky Beregm. 1, 126.)

Drugeth János. 1327—1334. Bács- és Fejérmegyék főispánja.

Mihály. 1341. „Nos magister Michael Comes de Ungh“ (Zichy C. 1. 629. 1341. évről.)

Batyz. 1342. (Fejér VIII. 4, 629.)

Miklós. 1346—1347. „Magister Nicolaus Comes de Ungh“ (Zichy C. II. 187. Anjoukon okm. V, 105.)

Péter. 1348. „Petrus Phor Comes de Unghvár¹¹ (M. tört. tár. IV, 142.)

Miklós 1353. (Fejér. IX. 2, 240.)

János 1373. (U. o.)

Geréni Drugeth Miklós. 1373—1380. Unokája azon Miklósnak, ki Károly király gyermekeit a Zách Felicián merényletekor megvédelmezte. (Századok. 1871, 615.)

Perényi Péter. 1402—1414. Abaujmegeye főispánja.

Homonnai Drugeth Ferencz. 1522—1532. János fia; anyja Szapolyay Margit volt.

Kapzsi természetű ember, de mellette törhetetlen férfiú, kit Ferdinánd hiába törekedett megnyerni.

Homonnai Drugeth István. 1533—1540. tagja azon küldöttségnek mely Krakkóba ment Izabelláért.

Homonnai Drugeth Gábor. 1541—1551. Szintén kitartó párthive Szapolyainak, kit Ferdinánd elfogatott s hosszabb ideig tartott fogva. 1551-ben halt meg.

Homonnai Drugeth Ferencz. 1552—1576. György és Tarczay Anna fia. Apósa Báthory Istvánnak.

Homonnai Drugeth Ferencz. 1577—1586. (Századok 1885, 118.)

Homonnai Drugeth István gróf 1587. Egyike a legjelesebb Drugetheknek, ki a török ellen való harcokban aratta babórait. Fülekvára, Szécsény vissza foglalása, a keresztesi és hernádvölgyi ütközetek az ő nevéhez fűződnek.

Homonnai gróf Drugeth Gáspár. 1588.

Homonnai gróf Drugeth István. 1589—1662.

Homonnai gróf Drugeth Vendel és György. 1603—1625. Együtt viselték a főispánságot. György (a Századok 1885, 119. lapja szerint) már 1600-ban a megye főispánja volt, ki 1620-ban mérgezés következtében halt el. Vendel még öt évig volt a megye főispánja.

Ugyezen idő alatt Lehoczky (Beregmegeye III. 337) Perényi Gábort is 1623-ban Unghmegeye főispánjának mondja.

Homonnai gróf Drugeth János. 1626—1646. Ferdinánd király belső embere kit országbíróvá is emelt. (M. tört. tár. VIII. 111.) János még Zemplénmegeye főispánja is volt. (Századok. 1885, 312.)

Homonnai gróf Drugeth György. 1647—1661.

Galanthai Esterházy Mária grófnő. 1662—1678. Mint gróf Drugeth György özvegye ült a főispáni székbe. 1678-ban lemondott.

Homonnai gróf Drugeth Bálint. 1679. Esztergomi kanonok, corbáviai vál. püspök, szent-jobbi apát. Esterházy Máriát addig zaklatta, míg le nem mondott a főispánságról; de Bálintnak is, alig foglalta el állását le kellett mondania s csak 1689-ben foglalta el ismét méltóságát.

Homonnai gróf Drugeth János. 1679—1689. Bálint helynöke.

Homonnai gróf Drugeth Bálint 1689—1692. Másodszor.

Székesi gróf Bercsényi Miklós 1693—1708. A Drugeth családhoz való közeli rokonsága révén, „sok fáradozás után megszerezte a főispáni széket.“ Mint a Rákóczy forradalom kitűnő alakja ismeretes. Thaly Kálmán szerint „már 25—26 éves korában arany sarkantyús vitéz, kir. kamarás és tanácsos Ungh vármegye örökös főispánja; huszár ezredes; Szeged várának s a hozzá tartozó véghelyek főkapitánya, azután bányavidéki viczegenerális és a felső magyarországi XIII. vármegyének kir. főhadi biztosa s országos ügyekben főkövet volt.“

Gróf Bercsényi László. 1709. Miklós fia. Rákóczy udvarában nevelkedőit. Méltó utódja atyjának. 1712-ben Rákóczy Franciaországba küldte, hol XIV. Lajos testőreinek kapitányává nevezte ki. 1719-ben már mint ezredes tűnt ki.

Gróf Bercsényi Miklós. 1710. Másodszor.

Gróf Hugó Domián de Vármond. 1711. Genarális és marschall.

Szlavniczai és lukácsi báró Sándor Gáspár. 1712—1717. Kir. biztos.

Szalai gróf Barkóczy Ferencz. 1718—1719. Zempléni főispán.

Szentiványi gróf Szentiványi József. 1730—1734. Helytartó.

Gróf Gyulay Ferencz. 1735—1740.

Sztárai és nagymihályi gróf Sztáray Imre. 1740—1768. Grófi rangot nyert 1747-ben.

Ajnácskői báró Vécsey József. 1769—1771.

Sztárai és nagymihályi gróf Sztáray Fülöp János. 1772—1786.

Báró Révay Simon és Rosenfeld András, 1787—1789. Administratorok.

Sztárai és nagymihályi gróf Sztáray Fülöp János.

Benedekfalvi Laky Károly. 1805. Kir. biztos.

Báró Perényi István. 1805—1809. Helytartó.

Vásárosnaményi és nagylónyai Lónyay Gábor. 1801—1824.

Fáy Barnabás 1824—1830. Helytartó.

Kisszántói Lányi Imre. 1830—1846. Helytartó.

Viliéi Pribék Antal. 1846—1848. Helytartó.

Bernáth Zsigmond. 1848—1849.

Szendrői gróf Török Napoleon. 1867—1887. Főispán. Húsz esztendeig kormányozta a vármegyét a legnagyobb odaadással s avatott kezeivel, s első felvirágoztatását a megye — Lónyay Gábor óta — neki köszönheti. Érdemeinek elismeréséül, midőn tevékeny működése után saját kérelmére nyugdíjba vonult, a Szent István-rend kiskeresztjével tüntettetett ki. S ha gróf Török Napoleon, a megye osztatlan bizalmával távozott is, hátrahagyta nemes tulajdonait fiában s főispáni utódjában.

Szendrői gróf Török József a méltó utód, ki 1887. június 27-től kormányozza a vármegyét. Harminczöt esztendeje, hogy e vármegye nagysága s virágzása a Török névvel van

összeforrva; 1847. ápril 18-án született gróf Török József.; atyja Napóleon, anyja gróf Sztáray Paulina. Neveltetését a kalksburgi híres jezsuita intézetben nyerte, középiskoláit pedig majd Unghvárott majd Kassán végezte. Iskoláinak befejezte után a 24. számú vadász zászlóaljnál lett önkéntessé, hol egyszersmind hadnagygyá is kineveztetett. Ezután nagy kiterjedésű birtokaira ment gazdálkodni, honnan mint Ungh vármegye bizottsági tagja gyakran megjelent a megyegyűléseken s tb. aljegyzőjévé neveztetett ki. 1877. deczember 20-án a breznói járás szolgabírójává választatott. Négy évig működött e minőségében míg 1881. július 21-én az ungvári kerület országgyűlési képviselőjévé választotta. Mint a magyar vöröskereszt egylet tagja, a szerb-bolgár háború alatt ő vezényelte ez egyletnek Bulgáriába küldött oszlopát, melyért itthon legfelsőbb elismerést nyert, Battenberg Sándor akkori Bulgár fejedelem pedig a Sándor-rend commandeur keresztjével s hadi éremmel díszítette fel. 1887. óta kormányozza e vármegyét melynek gróf Török József nemcsak főispánja — hanem atyja is!

Vas vármegye főispánjai.

Ugudi. 1108. (Fejér O. D. II. 46.)

Fulco. 1193. (U. o. II, 290.)

Marton. 1203-1205. (U. o. IX. 7, 642.)

Moys. 1209. (U. o. III. 1, 189.)

Jula. 1213. (U. o. III. 1, 143.) Erdélyi vajda is egyúttal.

Miska. 1214. A Batthyány nemzetség egyik törzse. „Miehael de Eörs, Com. Saxonum e familia de Batthyány.“ — továbbá: „Miska Ferrei Costri Comes . . . Dátum 1214.“ (Fábián Gr. Aradm. 1, 212.)

Demeter. 1219—1221. „Demetrio magistro Dapiferorum et vasvariensi. 1221.“ (Hazai okm. VI. 14—15.)

Lőrincz. 1222. (Czinár. Index. 538. 1.)

László. 1223. (U. o.)

Hohoty. 1225. „Hohoty Comitiss de ferreo Castro.“ (M. tört. tár. II. 133)

Hahold. 1238-1239. (Fejér C. D. IV, 1, 140.)

Balduin. 1240—1244. (U. o. IV. 3, 552.)

Henrik. 1244—1245. (U. o. IV. 1, 329.) „ . . . et comitiss ferrei Castri Henrid . . . “ (Zichy C. I. 18.)

Miklós. 1247—1259. „Nicolaus comes ferrei Castri . . . 1256.“ (Hazai okmt. VI, 88.)

Hahold. 1260. (Fejér. C. D. IV. 3, 19.)

Benedek. 1263. IV. Béla i?y szólítja 1263-ban . . . „Carissime Comes Benedictus Castri ferrei.“ (Hazai okmt. VII. 86)

Ernyei. 1266—1271. „Erney Bano, Judice Curiao nostrae Comite Castri ferrei.“ (Fejér C. D. IV. 345, 386, 456. Kerékgyártó. 1, 218.)

Gergely. 1271—1275. „Gregorio magistro Thauarnicorum domine Regine Comite Castri Ferrey.“ (Hazai okmt. VI. 182.) Ezen időközben 3 főispánja volt e megyének: Gergely

Omodeus. 1273. (Károlyi Codex. 1. 10.) és

Dominicus. 1274. (Fejér C. D. V. 2, 87.)

Roland. 1275. „Magistro Rolando comite castri ferrei.“ (Hazai okm. VI. 146.)

Móricz és István. 1276. (Fejér. V. 2, 336, 340.)

Omodeus. 1277. (Fejér. V. 2, 397.)

Mátyás. 1277. „Mattheo comite Castri ferrei.“ (Hazai okm. VII. 124.)

Herbordus és Gergely. 1279.) (Századok. 1870, 378.)

Németujvári Iván. 1287—1291. Sopron megyei főispán is. (lásd ott.) Ivánnal együtt Ochuz is főispánkodott. (Hazai okm. VII. 177.)

János. 1299. (Ozinár. Judex. 539.)

Bánffi Tamás. 1319. Sári várnagy és székely ispán.

REISZIG EDE

Vas-vármegye főispánja, a vaskorona r. III. o. lovagja, államtudor, stb.

Köcski Sándor. 1325—1327. Alexander de Kuchk. „Nos comes Alexander, iudex curiae . . . castellanus de Saar et Comes Castri ferrei.“ (Károlyi C. I, 60.) Köcski mint hős halt meg, midőn hazája védelmében vérzett el.

Lóránt. 1328—1330.

István. 1330—1332. Székely ispán és **Szörényi** bán.

Tamás ugyanazon időben. (Kerékgyártó. Magyarok életrajzai. 201. 277.)

Leustach. 1339. (Fejér. VIII. 4, 473.)

Miklós. 1340—1345. Hédervári Konth Miklós. Bors és nyitrai főispán is. (Fejér. C. D. VIII. 7, 476.) I. Lajos király hű embere; főpohárnok, erdélyi vajda és nádor ispán. Galgóczot kapta királyi adományul.

István. 1345—1347. Mikó bán fia. Soproni főispán is. (Századok. 1888. 150.)

Tóth Lőrincz. 1347—1348. (Fejér. C. D. I. 1, 686.) „Magistri Laurencii comitis Castri ferrei.“ (Anjoukon okm. V. 48) „Thouth Lőrincz.“ (Századok, 1873. 245.)

Debregezthy Laczkfi István. 1348. „Sopron és vasvármegyei főispán, egyszersmind erdélyi vajda volt 1348-ban. (Budai. Polg. L. II, 325.)

Konth Miklós. 1349. (a fentebbi.) Vele együtt György is főispán. (Századok. 1868, 93.)

Volfort Ulrik. 1350—1351. Magistri Wolfardi comitis Castri ferrei.“ (Anjoukon okm. V, 292.)

Olivér. 1351—1354. (Fejér C. D. IX. 2, 62.) „Magistro Oléverio iudice curie reginalis comito Castri ferrei et Soproniensi.“ (Károlyi C. 1, 141.)

András. 1355. (Fejér C. D. IX. 2, 759.) Soproni főispán is.

Olivér. 1356. (Fejér. IX. 2, 483.)

Gersei Petheő János. 1366. Konth nádor hű embere és Kapuvár castellanusa. Ugyanekkor Zobonya János is vasmegyei főispánnak mondatik. (Századok. 1876, 683.)

Frank. 1374—1375. Kónya bán fia. Vas és Sopron megyék főispánja. (1. Sopronnál.)

Kanizsai Miklós. 1387—1391. Zala és Vas megyék főispánja. „Nicolaus de Kanysa.“ (Fejér. C. D. X. 1. 335.)

Kanizsai György. 1405. „Vasvármegyei főispán volt 1405-ben. Mikor az ercnyesi vagy erményesi paulinusoknak sok jószágot adott Zalában.“ (Budai. Polg. II, 253.)

Petheő László és Péter. 1436—1438. Jánosnak fiai; mindketten Zala és Vas megyék főispánjai.

Batthyány Boldizsár. 1481—1520. Az első a Batthyányak közül, ki e névvel Vas megyei főispán. Ő nyerte a Batthyányak czímerét mai alakjában. Hunyady János szeretett embere, főkomornyik, janczai és boszniai bán.

Batthyány Ferencz 1521—1530. Boldizsár fia. Tárnok, kamarás és főpohárnok mester. 1526-ban hősiessé küzd Mohácsnál azon három ezer emberével, melyet ő maga állított ki s vezérelt aug. 26-án. Kitűnő fia hazájának. 1543-ban már mint agról beszélnek, s 1554-ben midőn palatínussá választották aggságát hozta fel mentségül; midőn vele 1563-ban utolján találkozunk s Miksa koronázásán megjelenik, mint a „legelőkelőbb magyar mágnás¹¹ ki az ünnepies menetben a szent koronát viszi, de öregsége miatt székben vitette magát. (Századok. 1877. I. 38.) Batthyány főispánsága alatt még Kanizsai László, Széchy Tamás és Erdődy Péter főispánkodtak. 1534-ig.

Nádasdy Tamás. 1534—1562. Főtárnok-mester s horvátországi bán, kit a pozsonyi országgyűlésen közakarattal nádorrá választottak. Melanchtonnal ismeretségbe jövén, elhagyta a kath. vallást, bár ezt tudósaink közül többen kétségbe vonják. Nádasdy, korának a leg-tudományosabb férfja volt. Iskolákat építtetett, könyvtárát gazdagon felszereltette, sőt Ujszigeten könyvnyomdát állíttatott s neki köszönhető, hogy az első magyar grammatica Vas megyében látott napvilágot. Meghalt 1562-ben.

Nádasdy Ferencz. 1562—1604. Tamás fia. A megyében keveset szerepelt; a hadászat embere! v o l t n e j e Báthori Erzsébet, ki szörnyű tetteiről ismeretes. (Csejthei vérfürdő.)

Gróf Nádasdy Pál 1604—1633. Ferencz és Báthori Erzsébet fia. Ő szerezte meg a grófi rangot.

Gróf Nádasdy Ferencz. 1633—1670. Pál és Révay Judith fia. Fő-udvarmester, ország-bíró. Szomorú vége ismeretes történetünkől, midőn Lipót, hazánk legáldatlanabb uralkodója 1671. ápril. 30-án Zrínyi Péter és Frangepán Kristóffal együtt lefejeztette! ...

Gróf Széchy Péter. 1671—1685.

Gróf Batthyány Kristóf. 1685—1687. Főpohárnok.

Gróf Kéry Ferencz. 1687- 1701.

Gróf Batthyány Ádám. 1701—1703. Kimagasló tagja családjának s a vármegyének. Vitéz katona; s ő volt az első aki 1686-ban, midőn a töröktől Budát visszafoglalták, mindjárt az ostrom kezdetén 12 hajót foglalt el, miáltal a törököt már kezdetben megfélemlíté! Neje volt Strattmann Eleonóra grófnő; s az időtől fogva az utódok kik a Strattmann majorátust bírják, a Batthyány-Strattmann nevet használják. Érdemeiért Horvátország bánjává neveztetett ki.

Gróf Erdődy Sándor. 1703—1727. A pelrinai vár ezredese.

Gróf Batthyány Lajos. 1727—1762. Magyarország utolsó nemzeti nádora; alatta koronázott meg Mária Terézia s ő készítette elő a nevezetes 1741. évi pozsonyi országgyűlést.

Herczeg Batthyány Ádám Venczel. 1762—1771. Lajos fia. 1722-ben született. A katonai pályára készült s tábornokká lett.

Gróf Batthyány József. 1771—1780. A magyar papság díszje; mint kalocsai s esztergomi érsek volt a vármegye élén. 1799. okt. 23-án hunyt el.

Herczeg Batthyány Lajos. 1780—1784. Ádám Venczel és gróf Illésházy Terézia fia. Tábornok; ő alapította Lajos Komárom községet.

Gróf Batthyány Miksa. 1785-ben.

Gróf Győry Ferencz. 1775—1790. Királyi biztos.

Herczeg Batthyány Lajos. 1790—1807. (a fentebbi.)

Herczeg Batthyány Fülöp. 1807—1811. Lajosnak és Porgen Erzsébetnek fia. Született 1781-ben. Nagynevű férfiú. 1807-ben a Vas megyei felkelt nemesség vezére volt, s a saját költségén másfél század lovasságot szerelt fel, s maga vezette azt a győri ütközet leghevesebb tüzebe. Pompaszerető s bőkezű mágnás.

Cziráki és dienesfalvi gróf Cziráky Antal. 1811—1825. Kormányzó, (lásd Fejér megyénél.)

Herczeg Batthyány Fülöp. 1825—1832. (lásd a fentit.)

Ifjú Gróf Zichy Károly. 1832—1842. Kormányzó.

Nagyatádi Czinderey László. 1842—1845. Főtörökvése volt a megyei tiszti karban az akkor egymásközt fennállott kaszt-rendszer korlátait szétrombolni.

Gróf Zichy Ferraris Bódog. 1846—1849. Kormányzó.

Tolnai Gróf Festetics György. 1860. Főispáni helytartó. László fia, a nagynevű György unokája, 1815-ben született Bécsben, hol iskoláit végezte. A jogot Pozsonyban hallgatta. 1861-ben Zala megye főispánja. 1867-ben O Felsége személye körüli miniszter. 1883. februárban hunyt el.

Gróf Zichy Hermann. 1861—1864.

Chernelházi Chermel Elek. 1867—1871. Helytartó.

Dukai és szentgyörgyvölgyi Széll József. 1867—1871. Kimagasló Vas megyei nemes család sarja, mely sok hasznos férfiút adott a hazának. Nemességét 1639-ben II. Ferdinándtól nyerte. A család tagjai századok óta mind a közügyet szolgálták, nevezetesen emelkedik ki közülük Széli József. Az alkotmányos élet helyreálltával neveztetett ki a megye főispánjává. Általános öröm és lelkesedés között fogadta a vármegye közönsége e kinevezést, mert Széli Józsefben már ismert közigazgatási erőt nyert a megye. Öröm és lelkesedés közt fogadta, mert ismerte őt mint kinek a tiszta, becsületes jellem egyik főtulajdona, mely soha semmi körülmények között meg nem tagadta magát; nagy tekintélyt szerzett ez neki — alapos tudása, erős jogérzete mellett — mely annyira kifejlődött, hogy szinte a szeretet és ragaszkodás rovására érvényesült. 1842, 1845, 1848. és 1861-ben alispánja a megyének. 1848-ban

kormánybiztos. A közigazgatási ügyek alapos ismerete, melyet hosszas vármegyei működése közben sajátított el, minden alkalommal döntő szerephez juttatta oly mérvben, hogy már az egyéni véleménye ellenében más nézet érvényesülése szinte a lehetetlenség számba ment. Brélye mindig a jó és közhasznú ügyekben jutott kifejezésre; egyénisége súlyánál fogva országos méretekkel bírt s a vármegye az ő korától kezdte virágzását élni! 1871. húsvéthét-főjén temették Szombathelyen, honnan Táplánfára a családi sírboltba szállítottak a vármegye beláthatlan tömege kíséretében. Fiai az ország kiemelkedő nagyságai: Kálmán, Magyarország miniszter-elnöke és Ignácz belügyminiszteri államtitkár.

Gerdovcháki Ernuszt Kelemen. 1871—1875. Óladon, Vasmegyőben 1832-ben született. Tizennégy éves korában katonai intézetbe ment, hol elvégezvén a hadmérnöki tanulmányokat, huszár főhadnagygyá lett. Atyja 1857-ben elhunyván, hazajött. A hatvanas évek óta élénk részt vett a megye közéletében; lelkesen fáradozott az országos gazdasági egyesület ügyeiben, azonkívül az akadémia, az írói segély-egyesület, a megyei takarékpénztárak, a megyei árva-ház érdekében igen sokat tett. 1869-ben választották meg először országgyűlési képviselővé. Széli József elhunytával a megye főispánjává neveztetett ki. Az 1875-ben beált fúzió miatt lemondott s a Lipót-rend középkeresztjét nyerte. 1876-tól tagja a háznak, hol a felső-eőri, hol a szombathelyi kerület mandátumával. 1900-ban a főrendiház alelnökévé s valóságos belső titkos tanácsossá lett.

Péteri Takács Lajos. 1875—1882. Takács Károly és Szemerey Krisztina fia. Széli főispánsága alatt alispán. Tisza Kálmán tántoríthatlan párthive. Hét évi főispánkodása után visszavonultan élt Ostfi-asszonyfai birtokán, hol 1892-ben meghalt.

Szentmártoni Radó Kálmán 1882—1896. Született 1844. december 17-én, Répczelakon, Vasmegyében. Atyja Radó Lajos, Vasmegye egykori alispánja volt. Gondos és felette alapos nevelésben részesült. Tanulmányait Sopronban végezte, abban a gymnasiumban, hol a Kiss János költő által alapított önképző körnek lelkes tagja volt. Jogi tanfolyamra Eperjesre ment Lajos öcsésével együtt, akit aztán váratlanul elragadott a halál oldala mellől. Emlékének fenntartásáért „Radó Lajcsi” névvel alapítványt is tett Sopronban, az önképző-kör legkitűnőbb tagjai számára. Eperjesről hazatérve alig 23 éves korában Sárvárott szolgabíróvá választották, amely működését soká rokonszenvesen emlegette a kerület népe. Ugyanez a kerület választotta meg 1869-ben majd 1872-ben országgyűlési képviselőnek, hol mint Deák-párti kiválóan szerepelt. 1875-ben megkínáltatott a győri főispánsággal, de Radó kerekén visszautasította még pedig élőlőszóval magának Tisza Kálmánnak, a közbejött fúzió miatt. Ezután Radó nem vállalt többé mandátumot; gazdaságának s családjának élt, de élénk részt vett a megye ügyeiben. Érdeklődését a Rába szabályozás ügyére terjesztette ki leginkább; s midőn ez már már megfenekezni kezdett a szabályozási társulat Radó Kálmánt választotta elnökül, kit 1881-ben kormánybiztossá is kineveztek. A következő évben lett a vármegye főispánjává, mely méltóságában mint kiemelkedő szakferfiú tűnt ki. 1896-ban lemondott s vezérigazgatójává lett a központi bankkegyesületnek Budapesten. Mint az evang. egyház dunántúli kerületének felügyelője, főrendiházi tag, később val. b. titkos tanácsos lett. Képviselte Gróf Festetics Andor után a felső-eőri kerületet, s mint ennek képviselője hunyt el 1899. július 1-én Karlsbad fürdőben.

Reiszig Ede. 1895-től.

A közigazgatás terén megizmosodott igazi tehetség ült Radó után a főispáni székbe Reiszig Edével, ki nagy tudásával, széles látkörével foglalta el ezt, a vármegye osztatlan örömében. 1848. június 5-én született Kámban, Vasmegyében, birtokos nemes családból. Középsikolai tanulmányait a fővárosban, a piarista gimnáziumban kezdte meg és fejezte be. Hajlamát követve, a jogra szánta magát, melyet első ízben Grácban hallgatott, majd meg a budapesti egyetemen. A jogot a pozsonyi jogakadémián fejezte be, hol 1869-ik év nyarán a bírói államtanvizsgálatot letette. A jogtudományi tanulmányok befejezése után külföldi útra indult s az 1869—70-ik téli iskolaév alatt a berlini egyetem, a nyári iskolaév alatt pedig a heidelbergi egyetem hallgatója volt, míg az 1870—71-ik iskolaév téli szakában Svájcban tartózkodott, a nyári szakra ismét Heidelbergbe ment és mint az egyetem rendes hallgatója, e két év alatt leginkább

államtudományi tanulmányokkal foglalkozott. A rákövetkező évben aztán a legnagyobb szorgalommal végzett tanulmányok gyümölcseként Heidelbergben a nemzetgazdaságból és pénzügytanból, a politikából, általános államjogból, és nemzetközi jogból tudorrá avatták.

Közpályáját úgyszólván még mint a külföldi egyetemnek hallgatója kezdte meg, a mennyiben Vasvármegyében már 1869-dik év szeptember 1-én tiszteletbeli aljegyzővé neveztek ki. Tanulmányainak befejezése után az 1871-ik évi deczemberi általános tisztújításon első aljegyzővé, 1875-ik évben főjegyzővé s az 1877-ik évi deczemberi általános tisztújításon ismételve főjegyzővé választották meg. Minden állásában csak öregbítette a tehetségeibe vetett reményt s a megyében napról-napra öregbedett népszerűsége is. Így aztán 1883. október havában helyettes alispánná jelölték s az 1883. deczemberi általános tisztújításon alispánná választották. Ebben a minőségében a megye közéletén, üdvös munkálkodásával jelentékenyen lendített. Különösen a közgazdasági érdek támogatásával szerzett magának érdemeket e megye fejlődésében. Támogatta a hitelegyesületek létesítését és a maga hatáskörében mindent elkövetett a gazdasági érdekek lehető kielégítésére. Áldásos működésének elismerése volt, midőn az 1889-ik évi deczemberi tisztújításon ismételve alispánná választották és ez állását azután megtartotta mindaz ideig, míg nem a király Békés vármegye főispánjává, a belügyminisztérium vezetésével megbízott miniszterelnök pedig e vármegye kormánybiztosává kinevezte. Ez állásában érte a meghívás a kereskedelmi minisztérium államtitkárává, hol nagy érdemeket vívott ki éppen abban az időben kerülvén oda mikor az országos kiállítás rendezése körüli munkálatok legjobban folytak. Reiszig széleskörű ismeretére volt itt szükség, ki fényesen oldotta meg nehéz feladatát. Innen belügyi államtitkárrá neveztetett ki, mely állásában avatott kezekkel működött 1895. április végéig, amikor Vas vármegye főispánjává lett.

A hosszas távollét után hazaköltözött nagyérdemű fiát a vármegye közönsége lelkesedéssel ölelte a büszkeségtől és örömtől dobogó szívére, mert tudta a vármegye, hogy az ő öröme a főispán öröme, az ő baja a főispán baja, az ő büszkesége a főispán büszkesége lesz ezután egészen! Reiszig Ede nyilvános pályája Vas vármegye kebelén fejlett. Itt ringott bölcsője, alapos képzettsége és nagy tudása itt erősödött meg; s annyi tapasztalat és tanulmány, munka és szemlélődés után itt vált valódi közigazgatási és közgazdasági szakférfiúvá! Mert már fiatalon kiforrott elméje korán felfogta, s hasznos életének eddig követett irányelve igazolja hogy a társadalmi élet fellendülését, a kulturális haladást, a mezőgazdaság, az ipar és kereskedelem felvirágzását tekintő mindenkor a közjó alapfeltételének! A kor színvonalára való emelkedettségének kevés férfiú tudta úgy bizonyítékát adni mint Reiszig Ede mint alispán és főispán egyaránt. Bátran és nyíltan hangoztatta, hogy Magyarország csak igaz, szabadelvű irányban haladva érheti el nagy hivatásának célját, azért úgy politikai mint társadalmi tekintetben, mindenkor a szabadelvű gondolkodás híve kormányzatában törekvésének első rendű célját a vármegyei közigazgatás tisztaságának, alapos és ernyedetlen munkásságának erélyes, és minden mellétekintetektől ment működésének fenntartása képezte. A köztanácskozások vezetésénél a mélyreható, tárgyilagos eszmecserének és az önkormányzat nyugodt méltóságának érdekeit mindenkor megóvta; s a tanácskozást abban a teremben hol ő ül a törvényhatóság képviselőjében, sem politikai, sem felekezeti, sem magán kérdések sohasem befolyásolják. Itt rejlik főoka s magyarázata e pontozatokban, hogy Vas vármegye kétszeres örömmel fogadta nagy fiát, midőn mint főispán elfoglalta méltóságát s visszatért azon falak közé, hol annyi megbecsülhetetlen szolgálatot tett megyéjének!

Veszprém vármegye főispánjai.

Pongrácz. 1170. (Fejér IX. 7, 634.)

Zahn. 1203. (U. o. 642.)

Renold. 1238. (U. o. IV. 1. 135)

Mihály. 1240—1244. „Quod Johannes filius Thadei una cum Micaele comiti Wesprimiensi.“ (Zichy C. I. 4—7.) 1234-ban is még viselto főispánságát. (Századok. 1873. 504.)

Benedek. 1269. (Fejér. IV. 3. 522.)

Ochuz 1274. „Ochus comite Wesprimiensi.“ (Zichy C. I. 35.) „Othyos comite nostro vosprimiensi.“ (Hazai okm. VII. 147.)

Porch István. 1275. (Fejér V. 2, 245.) Fia volt azon Porch Domonkos, aki III. Endrének tárnokmestere volt.

Bisseni János. 1282. (Fejér X. 1, 40.)

Lőrincz. 1291. (Fejér VI. 1, 130.) „Leurenté“ név alatt 1291-ben emlittetik először mint e megye főispánja; de 1299-ben is még e méltóságban találjuk, „et eundem terram Reginalem per Magistrum Leurenté Comitem Wezprimyensem.“ (M. tört. t. II. 180.) Lórinte veszprómmegyei falu tőle vette nevét.

István. 1313—1318. „Nos Stepbanus dei gracia episcopus wesprimiensi aule domine Regine Cancellarius Comesque eiusdem loci.“ (Zichy C. I. 143.) Az 1314. és 1315. évekre is szintén így fordul elő. (Bátorfi. Adatok. Zalam. I. 106. 113. — M. t. t. IV. 162.)

Ostffy Domonkos. 1330—1350. (1. Baranya megyénél.)

Debregezthi András. 1351—1353. (1. Baranya megyénél.)

Gilet János. 1355—1360. (1. Nógrád megyénél.)

Kölesei János és Jakab. 1363. 1363. évi oklevél. „Quod Johannes et Jacobus filii Dyonisy quondam Comites Wespremiensis.“ (Zichy O. III. 476.)

János. 1366—1370. Miklós fia. Visegrádon 1366-ban kelt oklevél. „Nos Johannes filius Nicolai condam Palatini magister Tavarnicorum Regalium Comes Zaladiensis et wesprimiensis Comitatum.“ (Zichy C. III. 291.) 1370-ben is viselte főispánságát. (U. o. III. 408.)

Besseney János. 1380—1390. A híres Besseney család sarja. Közülök sok jeles ember s hazafi vált ki. Így Besseney Pál Horvátország bánja; Mihály I. Mátyás idejében vice-palatinus és nevezetes törvénytudós. István, I. Ferdinánd alatt kimagasló szónok stb. Besseney János szép tehetségű férfiú s mint ilyen kezdett szerepet játszani s az udvar környezetében feltűnni. Mária királyné az 1382. év október havában Jádrába küldötte, hogy ott a felmerült zavargásokat csillapítsa le. (Virág B. M. Századok. IV. 3.)

Branda. 1409—1417. Olasz származású férfiú; placentiai püspök és cardinális. Zsigmond király előtt oly kedvességben állott, hogy ez a veszprémi püspökség javait adta neki királyi adományul. Branda e nagyterjedelmű birtok hasznát élvezte is. Albán János után 1409—1417-ig, bár Branda előtt is már vagy 15 évig — Szécsy Miklóst kivéve — idegen férfiak

írták e nagy vagyont. Branda más néven „do Castillioneis“ is gyakran előfordul. Jeles tehetségű férfiú s jogtudós volt, s mint ilyen részt vett a constanci zsinaton is, midőn Huss János tanait vizsgálták s ügye fölött döntöttek.

Rozgonyi Simon. 1420—1438. (1. Heves megyénél.)

Beriszló Péter. 1510—1521. Ritka hazafias férfiú. Ulászló és II. Lajos királyoknak, V. Károly császárnak s a pápának kedvencze; de ha végig tekintünk szereplésén s megszámláljuk érdemeit, alig találunk korában önfeláldozóbb főpapot, mint Beriszló Pétert. 1508-ban fehérvári prépost volt s innen emelkedett fel saját érdemein a püspöki székbe s a báni méltóságba. Először kir. kincstartó majd veszprémi püspök s később Dalmát-, Horvát- és Tótországok bánja. Ügyes államférfiul tehetségét sok esetben bebizonyítja s a többi között ő kúldetett Bécsbe is Miksa császárhoz, hogy a velenceiek ellen szövetkezzék. Beriszló a török réme volt. Mily becsben s tekintélyben állott Beriszló a pápa előtt, tanúsítja azon nem mindennapi körülmény, hogy midőn a pápa 1517-ben nem nevezhette ki cardinálissá, ezen év július 7. napján mentegető levelet írt Beriszlóhoz, melyben hangsúlyozza, hogy mert most nem tehetette cardinálissá, ne nehezteljen reá, de ő nagyobb kitüntetést és dicsőséget szánt neki. Beriszló 1510-ben lett veszprémi főispánna s s 1521-ig viselte e méltóságot, amikor a törökök Koreiczina vize mellett seregét körülhálózván, őt magát elfogták és megölték.

Bosnyák István. 1543—1645. Rövid ideig ült a főispáni székben s a püspöki méltóságban; 1645-ben nyitrai püspökké neveztetett ki: de őzt el nem foglalhatta, mert a kinevezés után néhány nappal meghalt.

Szelepcsényi György. 1645—1648. (1. Bars és Esztergomgyóknél.)

Széchenyi György. 1648—1658. (1. Esztergomgyóknél)

Hoffmann Pál. 1658—1660.

Sennyey István. 1660—1691. Veszprémi püspök és főispán. Hoszsú időt töltött a megye élén s több üdvös intézmény vette tőle eredetét. A főispáni jog gyakorlását nőm ruházta helyettesekre, hanem maga végezett mindent, mi hatáskörébe tartozott. A tapolczai malom adománylevelének kezdetén mint e megye főispánja említetik. „My kis Sennyei Sennyey István Veszprémi Püspök ezen helységnek örökös Gróf fia és Vármegyéjének főispánja.“ Dátum in oppido Vásárhely Die 12 Fbris. Anno 1669.“ Főispánságát 1691-ig viselte.

Széchenyi Pál. 1691—1715. (1. Bácsmegyénél.)

Gróf Volkra Ottó. 1715—1723.

Gróf Esterházy Imre. 1723—1726. (1. Esztergomgyóknél.)

Acsády Ádám. 1726—1745.

Biró Márton. 1745—1762. Született 1696. ápril 15-én. Padany, csallóközi helységben. Pappá szenteltetvén fel, rövid idő múlva veszprémi kanonokká lett, honnan felső-eörsi préposttá neveztetett ki. Néhány évvel később veszprémi nagy prépost, majd 1745-ben veszprémi püspökké emeltetett, mely alkalommal a főispáni méltóságba is beiktattatok. Meghalt 1762-ben.

Kollár Ignác. 1762—1773. Elődjének nyomdokait követte nemcsak a tudományok pártolójaként lépett fel, hanem maga is nagyszerű műveket írt s adott ki, melyekből nevének maradandó emlékét szerezte meg. Tizenegy évig állott Veszprém megye élén; szereplésével hasznára és emelésére volt úgy egyházi, mint politikai megyéjének.

Gróf Erdődy Lajos Rudolf. 1773—1777. Főispáni helytartó s alkanczellár.

Gróf Esterházy Imre. 1777—1785. Korának egyik jelese, kit érdemeihez méltóan választott ki a magas kegy, hogy vele nyíljék meg a világi főispánok sora. Cs. k. kamarási lovas tábornok s val. b. t. tanácsos, ki számos érdemeiért 1787-ben egy huszárezred tulajdonosává emeltetett. Főispánságát egyelőre 1785-ig viselte, de 1790-ben ismét visszahelyeztetett. Neje volt gróf Traun Anna Mária, kitől két fia született: József a zempléni főispán és Imre.

Gróf Győry Ferencz. 1785—1790

Gróf Esterházy Imre. 1790—1792. (az előbbi.)

Gróf Zichy Ferencz. 1793—1813. (1. Békésmegyénél.)

Gróf Esterházy János. 1813—1832. Dánielnek, az erdélyi vonal megalapítójának fia. Született 1755. okt. 15-én Pozsonyban. Nagy érdemeket vívott ki a megyei kormányzat

terén, miért is a v. b. t. tanácsosi méltóságot nyerte. Főispánságáról 1832-ben lemondott Meghalt 1840-ben.

Gróf Zichy István. 1832—1845. Istvánnak, a csicsói ág törzsének egyetlen fia; született 1780-ban. Cs. k. kamarássá lett s 1832-ben veszprémi főispánná neveztetett ki; mint híres politikus s államférfiú tűnt ki s mint ilyen pétervári követé hivatott meg. Veszprémi főispánságát 1845-ig birta . .

Marich István Dávid 1845—1848.

Eörményesi Bárá Fiáth Ferencz. 1861-ben; és 1865—1885.

Galanthai ifjú gróf Esterházy Móricz. 1885—1898. Számptalan érdem és hazafiui erények hosszú láncolata fűződik a nagynevű családhoz, melyben Esterházy Móricz Csákváron 1856-ban szept. 12-én született. Atyja Pál, anyja Esterházy Ilona grófnő csillagkeresztes és palotahölgy, egyedüli főczélul tűzték ki, gyermeküket tudományosan, szabad akaratának nyilvánulása s az önzetlen hazafiság szellemében nevelni. E végből a középiskolák elvégzésére Budapestre adattott, hol úgy a középiskolákat mint az egyetemet kiváló eredménnyel fejezte be.

Hosszabb ideig tartó külföldi útra kelt tehát, mely alatt szorgalmasan tanulmányozva tapasztalati meggyőződéseivel gazdagon tért haza. Nemsokára nagy változás állott be az ifjú gróf életében. Atyja, a hazafiasságáról meszsze ismeretes Pál gróf 1877-ben elhunyt, Móricz gróf mint legidősebb gyermeke 1877-ben nagykorúsíttatván, átvéve a pápai ugodi hitbizományi birtokokat.

1884-ben a kamarási méltósággal tüntettetett ki, míg 1885-ben kiváló érdemeinél fogva Veszprém vármegye főispánjává neveztetett ki.

Ez alkalommal több jótékony adományt tett. Veszprém város szegényeinek alapjához, a jótékony nőegyletnek, az angol szüzek kápolnájának, a kereskedelmi ifjak egyletének, az iparos ifjak önképző körének, a zsidó nőegyletnek és krajczár egyletnek szép összegeket adományozott: valamint a ref. főiskola szegényebb sorsú tanulói számára évenként 12 öl fát, melyek mind megannyi bizonyosságai voltak fenkölt gondolkozásának s páratlan nemes leikéről tanúskodtak l

Fenyvessy Ferencz. 1898. májástól.

Fenyvessy Ferencz a vaskoronarend lovagja, 1881. óta 1898-ig folytonosan országgyűlési képviselő és lapszerkesztő, született Egerben 1855-ben. Jogi tanulmányai befejezése után Esterházy Móricz és Jenő grófokkal utazást tett a külföldön; azután Pápán ügyvédi irodát nyitott s a „Papai Lapok“-at szerkesztette, melynek 1899-ig volt tulajdonosa. A képviselőháznak több ízben volt jegyzője. Irt számos kitűnő cikket és önálló jeles művet; a budapesti „Magyar Ujság“ című napilapnak képviselőkorában tulajdonosa és főszerkesztője volt; mély tudású férfiú, elragadó szónok, magyar úr a szó legszorosabb értelmében s a közügyek terén határtalan tevékenységű nagy tényező volt mindig, különösen Veszprémmegye közéletében. A székesfőváros legmagasabb társadalmának is számottevő alakja folytonosan és ezenkívül igen sok közhasznú, jótékonyági, tudományos és közművelődési társulatnak, egyletnek éltető lelke. Ő a szó legnemesebb értelmében népképviselő volt, nem akadt soha senki — pedig óriási számmal voltak — a hozzá folyamodók közül, akin ne segített volna. Lebilincselő nyájassága, leereszkedése, bizalomra ösztönző modora és azon nemes magatartása, hogy az ellene működőket szükségükben mindenkor éppen oly hathatósan pártfogolta, mint azokat, kik az ő zászlójának dicsőségéért küzdöttek: megyszerte oly köztiszteletre emelte, olyan általános szeretetben részesítette, akkora népszerűséget szerzett neki, aminővel megyéje területén nem dicsekedhetett még e században éppen senki. A közélet felsőbb régióiban nélkülözhetetlen egyénisége óriási befolyást szerzett neki, amit ő példás önzetlenségében mindig csupán arra használt föl, hogy könyeket szárítson, bánatot oszlasson, fájdalmat enyhítsen vele és örömet okozzon a szenvedőnek úgy, mint saját nemes lelkének,' érző szívének. Veszprém vármegyének ugodi választókerületét képviselte ő az országgyűlésen 1881-től szakadatlanul 1896. októberig, tehát 15 éven keresztül. Akkor önként mondott le e kerületről, Ugodban tartott búcsúszózatával s

akkor többé nem itt, hanem a közóhajnak engedve, Pápa városában lépett föl, hol 1896. október 28-án választották meg.

Az 1893-ik év tavaszán Veszprémben dühöngött borzalmas tűzvész által okozott kétértelmű veszteségek pótlására csaknem emberfölötti erőt fejtett ki. Külföldön vette a rettentő hírt s rögtön sietett haza s aztán Veszprémben a jótékonyság és könyörületeség oltárán mutatott be nyomban dicső áldozatot. Bárhová ért, mindenütt kigyúlt, égett az oltártűz, zengett az ének és ő áldozott.

Rengeteg összegre szorult a szerencsétlen Veszprém, óriási vesztesége volt. Ámde e kiválóan intelligens vármegyének díszei, virága s ezenkívül viszonyaihoz mérten az alsóbb és legalsóbb rétege is tett a nyomor enyhítésére, amit tehetett De Fenyvessynek kell köszönni azt is, hogy Magyarország kitűnő sajtóvilága, amelynek ő kimagasló tagja, a legnagyobb odaadással szép összeget adott a lesújtott városnak. Hanem azt ki kell emelnünk, hogy sem egyesek, sem társulatok oly összeggel nem járultak a baj orvoslásához, amennyit Fenyvessy országszerte tartott ragyogó felolvasásaiból hordott a szent célra össze. Ezt akarta Veszprém város meghálálni, amikor őt, ki nem is ottani, hanem pápai birtokos, díszpolgárává választotta meg.

Gróf Esterházy Mór 1898-ik évben lemondván Veszprém vármegye főispánjáról, Ő felsége a király 1898. május 3-án kelt elhatározásával Fenyvessyt nevezte ki e vármegye főispánjává.

Leírhatatlan az a hatás, amit ez a kinevezés megieszerte okozott. A vármegye annyi sok kitűnősége közül is ennyire emelkedő s népszerűségében és rátermettségében egyaránt utolérhetetlen igazán nagy érdemű polgárát helyezte a vármegye élére a legmagasabb királyi kegy. E kedves hír hallatára valóban őszinte örömet érzett minden jó gondolkozású ember, mert tudta, hogy a megye legelső helyére úgyszólván az itteni legfőbb hatalomra az a dicső férfiú jutott, aki mindig jót tett a szűkölködővel s orvoslá baját. Főispáni székének hivatalos elfoglalására az 1898. évi június hó 13-át tűzte ki, amikor a törvényhatósági bizottság beiktató közgyűlésre lőn egybehíva Veszprém vármegye díszes székházába. Ő pápai kastélyában tartózkodott mindaddig s így előtte való nap indult székfoglaló útjára. Minő út volt ez! A rendíthetetlen bizalom melege és az őszinte rajongó szeretet által pazarul szórt virágözöntől káprázató diadalut Pápától Veszprémig. Ilyen virágözön száll feléje ma is, mert a belehelyezett bizalomnak hatványozott birtokosa, a reményt felül múlta s vármegyéjének nemcsak főispánja: — őrangyala! . . .

DR. GRÓF JANKOVICH LÁSZLÓ
Zala-vármegye főispánja.

Zala vármegye főispánjai.

László. 1073. (Bátorfi. Adatok Zala. tört. 233.)

Kuros. 1129. Nyitrai kapitány is. Mikor iett zalai főispánná, határozottan nem tudjuk, midőn II. István királyt egy vadászat alkalmával a reá rohanó medve körmei közöl kiszabadította, neveztetett ki zalai főispánná s terjedelmes jószágokat is kapott. Tőle vette eredetét a Rajcsányi család. Kuros 1129-nél tovább nem viselhette főispánságát, mert a következő évben már

Bód ült a főispáni székben. H38. (Fejér C. D. II. 81.)

Mátyás és Márton. 1138. (U. o. 108.)

Ambró. 1140. (Bátorfi i. m. 233) Egervári Ambrus néven is előfordul.

Pál. 1151. II. Géza királynak felkarolt embere, ki többnyire az udvar körül tartózkodott s a királyi család bizalmával s kegyeivel dicsekedhetett. Vannak, kik Pált országbírónak tartják, de ez még mindig erős bizonyításra szorul, mert Fejér „Codex Diplomaticusa“ szerint (II. 130. 444. VII. 5, 120) 1150—1157. Heindricus volt az országbíró, s így az 1151. év nem kerül ki Pál számára; Heindric után pedig közvetlenül Appa comes viselte az országbírói hivatalt.

István. 1188. (Fejér. VII. 1, 177.)

Egyed. 1192-1193. (U. o. II. 279. 298.)

Benedek. 1198.

Miklós. 1199. Imre király ültette a főispáni székbe, de csak néhány hónapig kormányozta a megyét, mert még ugyanezen évben Slavonia bánjává neveztetett ki. (Fejér. II. 365)

Bank 1203. (1. Abaujmegyénél.)

Ochuz 1205—1206. (Fejér. III. 1, 22. Bátorfi i. m. I. 234.)

Salamon. 1223—1224. (1. Sopronmegyénél, az Esterházy család leírásánál.)

Pous. 1231. (1. Baranyamegyénél.) Ezen évben Miklós is Zalamegye főispánjának mondatik. (Bátorfi. I. m.)

Miklós. 1232. Kálmán király által egy 1232. évben kiadott oklevél záradékában mint e megye főispánja szerepel: „Nicolai Comitibus do Zal . . MCCXXXII.“

Arnold. 1235—1239. „Magister Michael fráter Comitibus Buzad.“ 1239-ben Viznech nevű jószágának elpusztítása miatt pert indított s ezen perben Arnold mint Zalamegye főispánja hozott ítéletet. Főispánságát 1235-ben foglalta el. (Századok. 1873. 504.)

Pál. 1240. (Fejér. VII. 2. 314.) Ugyanezen évre Márton is e megye főispánjának mondatik. (Századok. 1873. 504.)

Miklós. 1243. (Fejér IV. 1, 284) és György ez évben együtt viselték a főispánságot. (Századok. 1873. 504), bár ezen évre a „Csanádegyházmegyei tört. adattár“ (1873. 212.) Pált is Zalamegye főispánjának mondja.

Kuros. 1244. (Bátorfi. I. 234.) Vérszerinti utódja az 1129-ben élt zalai főispánnak.

Bagomér. 1245. (Fejér. IV. 1, 388.)

Csák. 1246. (Századok. 1873. 504.)

Miklós. 1247. (Fejér. IV. 1, 454.)

Pál. 1248—1253. Országbíró és főispán. Vitéz férfiú, miért is a király 1249-ben Bihar és Szolnok megyékben neki több s nagy terjedelmű birtokot adományozott. (Századok. 1873. 504.) Főispánságát még 1252-ben is viselte.

Lőrincz. 1256—1257. Főispánságát 1256-ban foglalta el. (Századok. 1869. 736.) A király 1264-ben az országbírói polczra emelte. (Fejér. IV. 3. 197.) 1257-ben elhagyta zalai főispánságát, de 1263-ban ismét e megye élén áll. (Századok. 1873. 715.)

Elek. 1258. (Fejér IV. 2, 451.)

Dénes. 1259. (U. o. 4, 484.)

Lőrincz. 1262. (a fennebbi.)

Chák. 1267—1268. Ponichnak — akit Ernyei vasi főispán birtokvesztésre ítélt — unokatestvére. „Chak Banus Comes Zaladiensis, fráter dicti Panich.“ Ezen Csák kérelmére engedte meg V. István király, hogy Ponichra a büntetési bélyeg nem süttetett.

Dénes. 1268. (Fejér. IV. 3, 475.) Országbíró és Slavonia bánja.

Mihály. 1270. (Századok. 1873. 715.)

Ponith. 1271—1272. A birtokvesztésre ítélt főispán. Fejér csak kérdőjellel jelöli, hogy Slavonia bánja volt az 1271—1272-i években.

Péter és Zonuch, 1272. (Fejér V., 178. 195.)

János. 1272—1273. János még 1272-ben elfoglalta főispáni székét. (Fejér V. 2. 57.), mit az 1273. év végéig birt. 1273-ból több okirat maradt fenn, melyekben zalai főispánnak iratik. „Johanne Comite Zaladiensis.“ (Károlyi C. I. 10. Zichy C. I. 33.)

Dedalus. 1273—1274. (Fejér V. 2, 104. M. tört. t. IX. 106.) „Dedalo comite Zaladiensis.“ (Zichy C. I. 35.)

Joachim és Ochuz. 1274. (Fejér V. 2, 209 219.)

Dedalus, Dénes és Bagun 1275. (U. o. V. 2, 239, 241. Bátorfi i. m. 234.)

Omodeus. 1276. (1. az 1300. évnél.)

Dénes. 1277. (Fejér. V. 2. 397.)

Dedalus és János. 1279.

Sándor. 1288. (Enjér. VII. 2, 315. Ugyanezen évben János is főispán volt, ki főudvarmesterré tétetett.

Gergely és Lukács. 1291.

Omode. 1300—1316. A nádori méltóságot viselte. 1300-ban egy oklevelet állított ki. Ezen levél kezdete is mindjárt Omode zalai főispánságát bizonyítja: „Viris discretis et honestis amicis suis capitulo Agriensi Omodeus palatinus Comes Zaladiensis et Judex Gumanorum“ ... (Károlyi C. I. 26.) Majd ismét az 1300. évről „Nos Comes palatinus Comes Zalsdyensis de korkon“. (Századok. 1871. 670.)

Osl Lőrincz. 1317—1324. Károly királynak hű és vitéz katonája. Midőn Károly a Güssingi örökösök folytonos rablásának és fosztogatásának akart véget vetni, a többi között ezen Lőrinczet küldte Kokos Miklós ellen, kit Lőrincz meg is fékezett. Mind a Kanizsay család elsőrendű őse ismeretes.

Bánfi Miklós. 1330—1343. Fia Istvánnak, ki 1284-ben Tótország bánja, Lajos királynak kedvence s a királyné főlovász mestere volt. Zalai főispánságát 1330-ban foglalta el. (Fejér. VIII. 3, 423), s 1343 ig kormányozta e megyét. 1347-ben már nem atyja, hanem ő maga volt egész Tót- és Horvátország bánja.

István. 1343—1344. A kis-sennyei báró Senynyei család levéltárában őrzött oklevelek között egy 1343. évben kelt eskettető parancs van, melyben István zalai főispánnak iratik. (Századok. 1873. 245.)

Lendvai Miklós. 1351. Slavonia bánja vott s ezután vette át e megye kormányzását. „Magnifico viro domino Nicolao condam totius Sclavoniae bano, nunc (1354) verő comiti Zaladiensis.“ (Anjoukori okm. V. 529.)

Gersei Pethő János. 1351—1367. (1. Vas és Győrmegeknél.)

Ostfi János. 1380. (Bátorfi. I. m. I. 234.)

Kanizsai Miklós. 1386—1391. (1. Vasmegeyénél.)

Kanizsai János 1391—1400. Istvánnak, a budai prépost és zágrábi püspöknek öcscse. Vitézségét leginkább Nápolyban bizonyította be, midőn Lajos király az öcscse ellen elkövetett gyilkosságon állott boszút. Zsigmond király kedvence s mint ilyen foglalta el Miklós után a főispáni széket, melyben 10 évig kormányozott.

Pető Tamás. 1401.

János. 1415. (Fejér X. 8, 554.)

Gersei Pethő László és Péter. 1436—1439. (1. Vasmegeyénél.)

Széchy János. 1450—1460. (1. Komárommegeyénél.)

Kinizsi Pál. 1470—1479. (Századok. 1873. 644. 1. Mármaros megeyénél.)

Bajnai Both András. 1498—1499. Azon 1498-ban kelt oklevelet, mely a II. Ulászló és Albert közötti szövetséget tárgyazza, mint Zalamegeye főispánja írta alá. „sz. Margit sz. és m. nap után való pénteken 1448.“ Aláírták még Both Andrással együtt Vitéz János veszprémi püspök, Czobor Imre, Lindvai Miklós országbíró s mások.

Kanizsai László. 1500. (1. Vasmegeyénél.)

Báthory István. 1507—1520. (1. Somogymegeyénél.)

Ákosházy Sárkány Ambrus. 1520—1526. (1. Pozsonymegeyénél.)

Devecseri Choron András. 1536.

Zrinyi Miklós. 1552. A szigetvári hős, I. Miklós fia. A bécsi udvar előtt nagy kedveségekben állott s ennek tulajdonítható, hogy 1542-ben Zalamegeye főispánjává és horvátországi bánná lett. 1556-ban lemondott főispánságáról, de a báni méltóságot is odahagyta Nuszthaler német hadparancsnok önző fellépése miatt. Az udvar azonban ismerte Zrinyi erényeit, s habár hivatalától meg is vált e nagy hadvezér, mindjárt a következő évben tárnokmesterré nevezetett ki, s rövid idő múlva az akkor oly fontos szerepet játszó Szigetvár kapitányává hivatott meg. Itt tűnt ki ritka hadvezéri tehetsége, midőn Szigetvár védelmében hős halállal halt meg 1566-ban.

Bánfi László és István. 1555—1574. Zalamegeyét ezen idő alatt két főispán kormányozta; Bánfi László és István. István szerepléséről kevés van feljegyezve; László neve azonban annál többször fordul elő a fennmaradt okmányokon. A zalavármegyei közgyűlési jkvek László és István főispánkodását 1555—1562-ig mutatják ki, de számtalan okirat őriztetik magánosok levéltárában, melyeken László még az 1574. évben is mint Zalamegeye főispánja van aláírva, s így ezen okmányok alapján főispánsága is 1555—1574-ig tehető. Hogy pedig az 1562. évben, vagyis a megeyei közgyűlési jkvek által bizonyított éven túl is főispán volt, néhány oklevéllel igazolom. — A zalavári benzés convent előtt 1564. január 4-én a Bagony János és Alya Kristóf között létrejött egyezséglevélben így íratik: „nec non comitis comitatus Zaladiensis et janitorum regalium magistri.“ (Károlyi C. III. 348.) így megeye ez szakadatlan sorban 1574-ig. Bornemisza Péter 1574-ben egy könyvet adott ki, melyet „Lendvai Lászlónak és nejének ajánlott s ezen ajánlás „költ Sempteről 1574.“ (Századok 1867. 157.) A vasvári káptalan levéltárában egy 1574. évről kelt s Kerechényi Mihály és Bánffy László közötti súrlódást megszüntető okirat őriztetik, melyben szintén zalai főispánnak íratik; s hogy ekkor még csakugyan valóságos és ténykedő főispán volt, kitetszik abból is, hogy ez ügyre ezen megjegyzés tétetett: „épen ezen Bánffy mint Zalamegeye főispánja volt hivatva, hogy Mihálylyal a törvény szigorát éreztesse¹¹. (Századok. 1882. 475.) László, Bánffy Ferencz és Ráskai Ilona fia volt s a család egyik jeles tagja. 1556—1574. főajtónálló, utóbb főlovászmester. 1563-ban mint I. Ferdinánd tanácsosa résztvett a királyválasztó tárgyalásokon. Meghalt 1583-ban.

Bánffy Miklós. 1577. Egy ezen évben kelt feljegyzésben: „Christophorus Bánffy filius magnifici Domini Nicolai Bánffy de Alsó lyndva Comitatus Comitis Zaladiensis.“ (Bátorfi. Ad. Zalam. 243. 244. 246. 248.)

Gróf Nádasdy Tamás. 1577—1580. (Zalam. közgy. jkv.)

Fejérvény István. 1580—1593. (1. Esztergom megyénél.)

Gróf Zrínyi György. 1594—1607.

Gróf Zrínyi Miklós. 1608—1626.

Gróf Bánffy Kristóf. 1626—1648. (1. Somogy megyénél.)

Gróf Zrínyi Miklós. 1649—1663 (1. Somogy megyénél.) Zalamegye közgy. jkvei 1648—1671. Batthyány Ádámot tüntetik föl főispánul.

Gróf Nádasdy Ferencz. 1666—1671. (1. Vas megyénél.)

Galanthai Gróf Esterházy Ferencz. 1671—1682. (1. Somogy m.)

Gróf Zrínyi Ádám. 1683. (1. Somogy m.)

Gróf Esterházy Miklós. 1691—1699. (Bátorfi Ad. Z. m. t.)

Gróf Esterházy Gábor. 1699—1703. (1. Fejér megyénél.)

Ifjú Gróf Esterházy József. 1704—1721. (1. Komárom m.)

Gróf Althán János. 1721—1723.

Gróf Althán Mihály Ferencz. 1723—1779. Egyike e leghazafiasb férfiakkal, s egyik bátor lelkű erkölcsi szerzője volt ama híres feliratnak, melyet Zalamegye közönsége 1797. április 12-én a zalaegerszegi közgyűlésen I. Ferencz királyhoz intézett, melyben a nemzet sérelmeit leplezetlenül feltárták s az alkotmány sértő működés ellen óvást tettek. E hazafias fölírat anynyira felháborítá a kormányt, hogy mindazokat, akik ennek szerkesztésében részt vettek, üldöztette. Az egy évvel később kiadott királyi leirat midőn elősorolja a bűnösöket, Althán főispánról ezeket mondja: „Ami pedig gróf Althán főispánokat illeti, minthogy amaz 1797. apr. 12. gyűlésben jelen lóvén, említett felirat létrehozását tehetsége és kötelessége szerint sem meg nem gátolni, sem illendő határok közé szorítani nem igyekezett, sőt inkább annak szerzőinek különösen kezére járván, mi több annak szerkesztésére külön bizottságot rendelt és nem várta be a gyűlés eredményét, ama zavaros időben nemcsak a gyűlés helyéről, anélkül, hogy legmagasabb megbízásunkban járna, a megyén kívül távozott. Ennek következtében a megye kormányzatától elmozdítván őt, ide királyi szavunk megértésére felidézteni parancsoljuk/¹ (Bátorfi. Adatok. Z. m. V. 16. 17.) A családtól a roppant terjedelmű birtokot gróf Festetich Pál kir. kincstárnok vette meg 1 millió 600 ezer írtért s ezóta, kimenne Magyarországból Cseh és Poroszországokban virágozik. (Doby A.) 1723—1733-ig gróf Batthyány Lajos volt az administrator; mert habár Althán 1723-ban ki is nevezett főispánna, valóságos főispánna 1733-ban lett.

Gróf Althán József. 1779-1790.

Gróf Althán Mihály János. 1790—1816. Administratora volt medgyesi Somogyi János 1797—1808-ig. Althán helyett tulajdonképen Somogyi vezette a megyét, kinek működése Zalamegye közigazgatási életére jótékony hatású volt.

Gróf Althán Ferencz. 1816—1824.

Gróf Amadé Antal. 1824—1835. Előzőleg már medgyesi Somogyi János után 1816 ig adminisztrátor volt.

Született 1760-ban november 25-ön a pozsonymegyei Bős helységben. Híres, de erőszakoskodó népszerűtlen főispánja volt a megyének, ki túlhatalmaskodásaiban anynyira ment, hogy egyedül maga restaurált s a szolgabirákat vasra verette. Amadé gyorsan és magasra emelkedett a közpályán. Először kir. táblai, azután hétszemélyes táblai ülnök; cs. k. kamarás, ' a Lipót r. keresztése, Szent-István rend vitéze, val. b. t. tanácsos majd kir. főajtónálló mester. Hogy menynyire fel volt ellene lázadva az özszes lakosság, igazolja Csányi Lászlónak és Schmidegg Józsefnek egy közgyűlésen Amadéhoz tartott beszédje, melyet Tolnay Gábor következőleg foglalt levélbe, tudósításul: . . . „Tudva vagyon, hogy Zala megyében mind a katonáknak kiállítását, mind a hadi adónak pengő pénzben parancsolt beszédettőségét Eő Felségének nevében Nagy Méltóságú Gróf Amadé Antal Úr Ó Excellentiája, mint Királyi Biztos minden Gyűlés nélkül katonai erővel eszközölte és tellyesitette, hogy Zala Vármegyében Februarius 12 dik napjátul Nagy Gyűlés nem tartatott, sőt ennek tartását Eő Felsége által-lyában eltiltotta. Erre nézve Augusztus holnapban a kissebb Gyűlésből a karok Ő Felségéhez folyamodtak, hogy tisz. Gróf Fő Ispányi Hivatal kormányozójának ezt megengedné, és meg

parancsolná mivel egyéberánt a köztárgyak szenvedni fognak. Ezen folyamodásnak következtében Ő Excellentiája folyó hónap 29-kén maga kegyes Elöl-Ülése alatt Nagy Gyülekezést hirdetvén, az királyi levelet felszakasztotta, és előre mondott hossza Magyar Beszédje után igen Sokan a Statusok közöl Ő Excellentiája ellen ki is keltek és kimondhatatlan sértésekkel ötöt illyették. Egyik a Statusok közöl ezeket mondta: „Minekutánna Ő felsége ily rettentő büntetések alatt azon két tárgyról való tanácskozást el tiltaná, melyet Excellentiád mint királyi Biztos nagy sérelmünkkel tellyesített, ezekről már többé nem szólhatunk, egyedül Exeellentiádnak vétkes cselekedetei, fényes hivataliával való vissza élései teszik tárgyát előadásomnak. Excellentiád már hányszor csalta meg Szegén Vármegyénket? tavai megígérte, hogy a királyi biztosságot ellenünk felvállalni nem fogja; felvállalta és még hatalmának határait is vétkesen által hágtá, minket avval fenyegetett, hogy még testvérjónak a fejét is Ő Felsége parancsolatjára a lábai közé tétetni fogja! Excellentiádtól, a Ki Ország zászlóssá, a ki a Fő-Törvényszéknél Biró, és még Előülő is, mit várhatunk? Excellentiád a mi megyénkben a rász embereknek pártfogója, a maga Jóságában az adózó szegénységen Tisztjei által Zsarolásokat tesz, magát úgy avval menti, hogy a tisztjei vétettek, de mivel ezeket el nem eresztette s szolgálatból, világos, hogy Excellentiád velek a sartzolásokban egyet érti Mi Excellentiádhhoz minden bizodalunkat elvesztettük és azért az art. 36: 1586. a végett repaesentalunk O Felségének, hogy Excellentiádat hivataljától megfosztani s minket ez igátul megmenteni méltóztasson!“ — közbekiáltások: „Acclamatio vivat! Actiót kell ilyen embernek rendelni! Talán jó volna ha magátut önként lemondana a szolgálatról.“ Ismét: Ne reméljük mi azt, hogy lemondjon! Jó pofája vagyon O Excellentiájának, én ilyesekért a pad alá bújnék!“ — „Vivat! Actio Ilyes sértegetések egymást váltották fel délután egy óráig. Amadé gróf többször concludálni akarta a Gyűlést, de böltsen cselekedett, hogy szándékát nem teljesítette, mivel a nsgy sokaság közt ki menetele bátorságban nem lett volna! A Gyűlés végén sokan kiáltozták: „Ha Ő Excellentiája a Vice Ispány Urnai lészen ebéden, mi oda nem megyünk, mivel ilyen emberrel egy asztalnál enni nem akarunk! stb. Ily körülmények között anynyival is inkább gyalázzal kellett megválnia a megyétől, mert egyik gyűlés alkalmával oly hevesen tört ki ellene a gyűlölet, hogy arczul köpték. Amadé 1835-ben halt meg.

Gróf Batthány Imre. 1835—1849. Amadé Antalnak 1824—1835-ig administratora volt. Született 1871-ben. Korának és családjának egyik kitűnősége; fővázmester, a magyar sz. korona öre, v. b. t. tanácsos. 1861-ben is ő rendezte a megyét. Jeles készütségu férfiú; első oktatását még a nagyszellemű Virág Benedektől nyerte s mint alapos tudományu egyén hosszabb időig működött a hétszemélyes táblánál. Főlovázmesteri tisztét két koronázásnál teljesíté, s hosszú életpályája dicső és hazafias tetteinek gazdag sorozata. Batthyány híven s odaadással szolgálta a közügyet s aggkora miatt teljesen visszavonulván, 1874-ben meghalt. (Doby A.)

Gróf Batthyány Imre. 1861-ben (a fenebbi.)

Tolnai gróf Festetics György. 1865—1867. (1. Vasmegeyénél.)

Gróf Szapáry Géza. 1867—1871. Hazánk egyik kimagasló alakja s a híres Szapáry család egyik legjelesb tagja. Pozsonyban 1828. szept. 1-én született. Kitűnően végezve tanulmányait, önkénytesen egy vértés ezredbe lépett, hol ritka képzettsége s példás szorgalma által csakhamar hadnagygyá neveztetett ki. E kinevezés a bekövetkezett 1848-i szabadságharcz idejére esvén, vértés ezredétől megvált s a szabadságharcz honvédjeinek zászlója alá sorakozott. Szapáry gróft emelkedett lelke itt is a ténykedők elsőrendű harcrosai közé vitte s Buda ostrománál oly feláldozólag harczolt, hogy vitézségi éremmel tüntettetett ki. Természetes, hogy a világozi napok után ő is elfogatott s hosszabb ideig Aradon volt fogva. Amint szabadságát visszanyerte, külföldre utazott, honnan, tudományos ismereteit bővitve tért vissza. Vasmegeyében fekvő muraszombati terjedelmes birtokára vonult, míg 1861-ben ugyancsak a muraszombati kerület választotta országgyűlési képviselővé, s e választás 1867-ig mindonkor a legnagyobb lelkesedéssel újított meg. Képviselői működése általános figyelmet keltvén, midőn 1867-ben a zalamegyei főispáni állás megüresedett, Szapáry Géza hivatott meg, ki ezt

elfoglalván, 1871-ig kormányozott. 1871-ben lemondott; s midőn régi kerülete ezt tudomásul vette, sietett egykori képviselőjéhez, hogy őtet ismét képviselőjévé választhassa meg. Szapáry azonban nem sokáig bírta mandátumát, mert a legmagasabb királyi kegy 1874. február 26-án Fiumo és a magyar tenger mellék kormányzójává emelte, s a val. b. t. tan. méltósággal ruházta föl. Tíz esztendeig állott a magyar tengerpart élén s tapintatos kormányzás után 1883. nov. 23-án megvált e magas kitüntetésétől is. Erdemei elismerésül 1875-ben az I. o. vaskorona rendet, 1881-ben a Lipót-rend nagy keresztjét nyerte; főudvarmester lett s 1900-ban elhunyt.

Hertelendy Kálmán. 1871—1876.

Ürményi József. 1876—1880.

Glavina Lajos. 1880—1885.

Bocsári Svastits Benő. 1886—1896. Régi nemes család, mely nemcsak a harcmezéjén s a megyei élet terén, de a szépművészetek kertjében is nevezetes férfiakat adott a hazának.

Ki ne emlékeznék a hírneves zeneszerző és virtuóz hegedűművész Svastits Jánosra, ki az ötvenes években hatalmas játékaival a nemzeti érzület ápolására oly nagy befolyást gyakorolt, igazi hazafias érzelmével s utánozhatlan költői magasztosságával az ország nyomott hangulatát, a nemzet keservét oly páratlan mérvben enyhítette, főleg mikor számos felhívása és ösztönzésére fiával, a kitűnő hegedűművésszel, Zala vármegye főispánjával művészi körutat tett, leirhatlan lelkesedéssel fogadtatott mindenütt. Mint a vigasz angyalai üdvözöltettek.

Egy másik Svastits pedig történetírás terén tett szép és nevezetes szolgálatot e század elején, kitől az anynyira elterjedt „Magyarok ismérte“ című hazai történetkönyve maradt fenn.

Svastits Benő atyja bocsári Svastits János, a koszorús zeneszerző és hegedűművész volt; anyja Osertán Krisztina.

Iskoláit Nagy-Kanizsán kezdette, és Győrött végezte. A szabadságharc alatt honvédhadnagy volt s Klapka alatt a komáromi capitulációban vett részt.

Hosszabb ideig a „Zalamegyei Gazdasági Egyesületinek titkára volt, ahol szívós kitarással s munkaszeretettel működött. Nagy Farkas után a zalaegerszegi járásnak főszolgabírója lett, majd a megye főjegyzőjévé, 1878-ban pedig alispánjává választott meg; 1886. év végén Ő Felsege Zala vármegye főispánjává nevezte ki, mely kinevezés osztatlan örömmel fogadtatott.

1866-ban nősült; neje bocsári Svastits Paula lett.

A zongorán mesterileg játszik; o részbeni első oktatást Bécsben a Szent István templom karnagyától nyerte, míg a magasb zenei kiképzésben Erkel Ferencz tanítványa.

Általános szeretet környezte, minden idejét vármegyéje jólétének emelésére fordította. 1896-ban lemondott. Utódja lett

Gróf Jankovich László. 1896. áprilistól. Született Szöllős-Győrökön, Somogy vármegyében 1860. márczius havában. Édes atyja gróf Jankovich László, anyja vizeki Tallián Róza. Atyja nevezetes szerepkört töltött be, ki még alig 23 éves korában már tagja volt az 1839. évi országgyűlésnek, amely alatt gróf Széchényi István és Deák Ferencz tisztelték meg barátságukkal, később Verőcze majd Somogy megye főispánja lett. E nagy férfiúnak a fia a jelenlegi főispán, ki elemi és középiskolai tanulmányait otthon mint magántanuló végezte, mindig a legjelesebb tanárok vezetése alatt; természetes, hogy vizsgáit is kitűnő sikerrel tette le. 1878-ban a budapesti egyetemen a jogra iratkozott, mit 1882-ig sikeresen el is végezett. Ennek befejezte után eleinte nagy hajlamot érzett az igazságügyi pályára lépni s 1883. április havában ki is nevezetett a budapesti kir. törvényszékhez díjtalan gyakornoknak; a következő év február havában már a Kriszt János elnöklete alatt volt a büntető osztályhoz lett téve hol Czárán István oldala mellé osztatott be. Lelke azonban mégis a közigazgatási pályára vágyott, hol atyja annyi dicsőséget aratott oly kiemelkedő nagysága volt a hazának. Ebbéli szándékát közölte az ifjú gróf Szapáry István gróf akkori pestmegyei főispánnal, ki örömmel ragadta meg az alkalmat, hogy az érdemekben gazdag atyának jeles tehetségű fiát a megyének megnyerheti s kinevezte tiszteletbeli aljegyzőnek de nemsokára maradt itt, mert Somogy vár-

megye tudomásul vévén, hogy fia a közigazgatási pályán dicséretetek között működik, sietett őt vissza hódítani saját kebelébe s megválasztotta 1886. augusztus havában valóságos III. aljegyzővé. Gróf Jankovich nemcsak valóságos aljegyző, de valóságos lelke volt itt a hivatalnak, a társadalmi s megyei közéletnek, ki míg ott széles ismeretei mellett avatott kezekkel dolgozott, emitt rokonszenves megjelenésével s nagy műveltségével mindenki szeretetét és közbecsülését nyerte ki. Így töltött el itt három esztendő, midőn 1889-ben a deczemberi közgyűlésen, nagy lelkesedéssel a lengyeltóti járás főszolgabírójává választatott meg, kevés főbíró mondhatja el magáról mit gróf Jankovich László önhittség nélkül fennen hangoztathat, hogy az egész járás örege-apraja tiszteletét nyerte ki s a kerület minden rétege oly ragaszkodással viseltetett hozzá, hogy ügyes-bajos dolgaiknak más fórumát ismerni sem akarták csak — gróf Jankovich Lászlóét! 1896. április havában érte a megérdemelt kitüntetés, midőn Zala vármegye főispánjává neveztetett ki.

Lelkesedéssel vette az egész vármegye a kinevezést, mert Jankovichot, a szeretett főszolgabíró, a kitűnő közigazgatási munkaerőt már híre megelőzte. E lelkesedésből már hetedik éve lesz, a vármegye egy parányit sem engedett, öröme változatlan, mert gróf Jankovich Lászlót az igazsághoz való szigorú ragaszkodás, a körültekintő és tapintatos eljárás, erős törvénytisztelők s a közigazgatás minden ágának alapos ismerete jellemzik. Ezen tulajdonai szerezték meg neki és biztosították azt a mély ragaszkodást, szeretetet és általános tiszteletet melyet a megye közönsége vele szemben, minden alkalommal oly fényes megnyilatkozással tanúsít.

Zemplén vármegye főispánjai.

Larton de Patock. 1214. A leleszi premontrei rendre vonatkozó s 1214-ben kelt oklevél záradékában: „Martino Zemlén“ fordul elő, mely Mártonnak ezen évi főispánságát igazolja.

Dominicus. 1263. (Fejér IV. 3. 138.)

Jákó. 1273—1279. Jákó comes fia. András zengi főispán testvérje. IV. László igen kedvelte e testvéreket, s nekik is adományozta Zemplén várának tartozékát, Sztára és Pereese birtokokat; (Századok 1871. 683.)

Mych Simon. 1280—1283.

Lőrincz. 1284—1290. Az egri káptalan előtt egy 1284-ben kiállított oklevél záradékában „Laurencio de Zemlyn“ fordul elő. (Hazai okm. VI. 311.) Ugyanígy 1290-ig.

Jákó. 1291. (a fentebbi. Századok 1871. 684.)

András. 1299. (Fejér. VI. 2, 215.)

Sándor de Patock. 1312.

Miks. 1313—1325. (1. Sárosmegyénél.) Miks főispánkodása alatt azonban még két más főispánnal találkozunk a megyében. Az egyik Péter, ki 1318—1320-ig főispánkodott; ő volt az, ki a galicziai oroszokkal egyesülve, a zemplémi és ungi lakosokkal kiűtött lázadás vezére volt, s akit Dausa erdélyi vajda megvert. Lehoczky Tivadar (Beregm. rn. m. I. 136.) Pető Péter néven említi. Péter nyughatatlan természetű ember volt; mindig ott szerepelt, hol zavar s egyenetlenség uralkodott; hű embere volt Kopasz nádornak; s midőn Kopasz újra, harmadszor is párttűtő lett, hogy Róbert Károlyt a tróntól megfossza, Péter ekkor is Kopaszt segítette. (Századok 1888. 141.) A másik Dausa, ki 1321-ben ült a zempléni főispáni székben. (M. tört. t. XII. 183.)

Drugeth János. 1327—1333. (1. Bács- és Fejérmegyénél.)

Drugeth Vilmos, 1334—1342. (1. Abaujmegyénél.)

Miklós és Pál. 1347—1349. Laczk fiai. Pelejte Miklós és János fiai között Patakon 1347. július 4-én létrejött osztályos egyezségben mint a megye főispánjai fordulnak elő. „Nos Michael . . . et P(auli) filiorum Lack comites de Zemlyn“ (Károlyi C. I. 169.) 1360—1369. ismét ők főispánok.

Homonnai Drugeth Miklós. 1350—1359. (1. Turóczmegyénél.)

Miklós és Pál. 1360—1369. Másodszor is elfoglalják a főispáni széket. Ujfalusi János és Azori László birtokháborítási perében a zemplénmegyei alispán 1360. márczius 24-én jelentést tesz I. Lajos királynak, mely jelentésben: „Nicolai et pauli filiorum Lack comitum de Zemlen“. 1863-ban: „Nos magister Michael de Payma vice magistrorum Nicolai filiorum Laehk comes de Zemlen“. 1365-ben s a következő években is. (Károlyi C. I. 245, 256, 261.)

Péter. 1371. Mikoutha fia. (Századok 1871. 623.)

Pál. 1377. Patak városának 1377-ben nyugtát állítván ki, magát a megye főispán-

jának írja: „Nos Paulus filius Johannis de Somus comes Zemlinyensis“. Zichy 0. IY. 21.) Bár megjegyzem, hogy Nagy Imre kitűnő tudósunk itt a „comes“-t alispánnak fordítja.

Perényi Miklós. 1380. „Banus Zeuriensis“.

Perényi Péter. 1385—1414. (1. Abaujmegyénél.)

Palóczy Máté. 1416—1433. (1. Abaujmegyénél.)

Palóczy László. 1447—1460. Imre fia, Máté Palatinus testvére. Zsigmond királynak igen felkarolt kedvelt embere. A mily tekintélyben állott s szeretetnek örvendett Zsigmond, Albert, Ulászló királyok alatt, oly szeretet környezte Mátyás alatt is, minélfogva elmondható, hogy Palóczy László öt uralkodó alatt a legönzетlenebb honfiúi szolgálatokat teljesítette, Jutalmul az országbírói rangra emeltetett. Meghalt 1470. november havában.

Perényi István. 1461—1473. (1. Ugocsamegyénél.) Korlátlan hatalmaskodása miatt a király többször elmozdította állásától. Ezen alapon jutottak a főispáni jog s hatalom gyakorlásához Zemplénben: Rozgonyi László és Rozgonyi Rajnáid, kik a király parancsából helyettesítették Perényit. — Nagy Gyula jeles történetbuvár megjegyzi: „ideig-óráig Rozgonyi László is viselte a főispáni méltóságot Zemplénben!“. (Századok 1873 631.) A zempléni levélt. közlése szerint László 1464—1466. Rajnáid 1466—1472. voltak főispánok, bár nem jelöli meg, hogy ezek Percnyinek csak helyettesei voltak.

Palóczy Imre. 1473—1483. (1. Aradmegyénél.)

Lábatlan András. 1483. Régi nagy család fia. 1483-ban Sáros és Sztrapkó várak kapitánya s zempléni főispán. Mátyás király őt küldötte ki, hogy Terebes várát Perényi Istvántól kobozza el. (Századok 1869. 497) András csak egy évig volt e megye főispánja.

Zöld Ossopán János. 1484—1490 Abaujmegye főispánja is.

Tárczai Tárczay János. 1491—1500. Kun László alatt virágozott már a Tárczay család midőn 1288-ban Tárcza nevű helység birtokában megerősítették. János e család tagja, de kevésbé volt szerencsés mint elődei. Ő vesztette el a brucki várat, mikor annak kapitánya volt. Tárczayé volt a Hunyadmegyében fekvő Algyógy is, mit Ulászlótól nyert 12 ezer frt kölcsön fejében, bár Tárczay e birtokot 3 óv múlva az ónodi várért visszaadta a királynak. Főispánságát 1500-ig viselte, de ezután is szerepelt, mert az 1505. évi rákosi gyűlésen jelen volt s szónak latot tartott.

Zápolya János. 1500—1508.

Ráskay Balázs. 1509—1518. Kamarás és tárnokmester, a budai vár kapitánya s Fülek vár ura. Bizalmas embere Mátyás királynak, ki előtt esküvel fogadta, hogy Corvin János trónigényeit minden körülmények között támogatni fogja. De bármi erős ragaszkodás, föltétel s akarat sarkalta Ráskayt e fogadására — nem teljesíthette, mert a csonthegy-i vereség előreláthatóvá tette Corvin letűnését! . . . Ráskay tehát szép módjával maga is törekedett János herceget a további lépésektől távortartani s Ulászló pártjához szegődött. Jeles tehetségű s a kor igényeinek megfelelő tudományú férfiú, ki szintén tagja volt a Verbóczy Tripartiumát helybenhagyó bizottságnak. 1518-ban hagyta el főispánságát.

Palóczy Antal. 1518—1526. (Századok 1871. 660.) Istvánnak és Perényi Erzsébetnek fia, a mohácsi ütközetben elesett zempléni főispán. Sárospataki uradalmát Perényi Péter örökölte.

Homonnai Drugeth István. 1527—1540. (1. Ungmegyénél.)

Perényi Gábor. 1541 -1558. (1. Abaujmegyénél.) Budai (Polg. L. II. 134.) a zempléni levéltári adatokkal szemben azt állítja, hogy Istvánnak 1540-ben bekövetkezett halála után Homonnai Gábor lett a főispán. (1. Ungmegyénél.)

Viczmándy Mátyás. 1559—1570. (Báthly Magy. Emi. 54.)

Homonnai Drugeth Miklós. 1571—1580. (U. o. és Kerékgyártó Á. M. életr. 296. Századok 1874. 725.)

Homonnai gróf Drugeth Bálint. 1600—1610. Országbíró.

Homonnai gróf Drugeth György. 1610—1622. (1. Ungmegyénél.)

Bekónyi Alaghy Menyhért. 1622—1632. Az Alaghyak között a legmagasb fokra emelkedett. Thaly Kálmán közleménye szerint: „1629. Comes Melchior, Alagi de Bekény

Judex Curiae fuit sub rege Ferdinando II. . . . fuit etiam Comes Comitatus Zeraplinskiensis; — de a zempléni levéltár adatai után 1632-ig volt e megye főispánja, de volt ő kir. főajtónállómester is. — Vannak történészek, kik 1608—1625-ig Széchy Györgyöt is zempléni főispánnak tartják, de ennek semmi történeti alapja sincsen. (Századok 1885. 32.)

Homonnai Drugeth János. 1632—1642. (1. Ungmegyénél)

Bocskay István. 1642—1672. A történelemben ifjabb Bocskay István néven ismeretes. Az ő kora a legválságosabb ideje volt a nemzetnek. 1669. őszén nagy mozgalom indult meg az egész országban a bécsi kormány törekvései ellen s 1670. év tavaszán a 13 felsőmagyarországi vármegye fegyvert fogott a vallás és alkotmány megvédésére. A zempléni felkelők vezérei Bocskay István és Bónis Ferencz voltak; de Bocskayról egyik jeles történészünk azt jegyzi fel: „Inkább illet a sárospataki iskola curátorának, mint egy kitörni készülő párt vezérének.“ Ez be is bizonyult csakhamar, mert midőn Spork császári hadvezér közeledését meghallotta, pártfeleit cserben hagyva gyáván Erdélybe futott (M. tört. t. 1886. 151.), míg itthon nejét elfogták s a szatmári várba börtönözték be. (Doby A.) Némely történétíró azt állítja, hogy 1659-ig volt zempléni főispán, de adatok bizonyítják, hogy 1670. és 1671-ben is a megye főispánja volt. (Századok. 1874. 553. Kőváry. Érd. családai 50.) Meghalt 1672. decz. 24-én számkivetésben.

Gersei Pethő Zsigmond 1672—1675. Sztrapkó vár örökös ura

Homonnai gróf Drugeth Zsigmond. 1675—1685.

Szalai Gróf Barkóczy Ferencz. 1685—1706. Atyja táborozásában növekedett föl s 1685-ben zempléni főispánná lévén, mint ilyen részt vett a megye részéről I. József király menyegzőjén. 1631-ben báró, 1687-ben grófi rangra emeltetett, s nagy vagyon birtokosává lett. A múlt század elején ő is atyja példáját követte, a nemzeti ügyhöz szegődött s előbb ezredese, majd tábornoka lett a báró Palócsay György-féle kurucz ezrednek, de nagyon lanyhán viselte magát; többnyire jószágain tartózkodott, ezredét pedig Mikházy György vezényletére bízta. Utóbb csakugyan árulója lett a nemzeti ügynek, mert midőn 1711. január elején a császáriak Zemplén felé közeledtek, minden ellenállás nélkül feladta Csicsva várát és hozzájuk pártolt. Pálffy fővezér ajánlatára viszszyanerte lefoglalt javait, de a főispánságot — melyet a labancz Pető Mihály nyert el — vissza nem szerezhette, dacára annak, hogy mint a zempléni megyei jegyzőkönyvek bizonyítják, mindent elkövetett, hogy magát e méltóságba visszahelyezhesse; bár kérvényeiben Istenre hivatkozik, hogy kényszerülve szegődött a kuruczokhoz, de hátralevő napjait Ő Felsege szolgálatában óhajtja tölteni; a megye, az 1711-ben tartott tisztújító gyűlésen tüntetett is mellette, de siker nélkül. Elhalálozási éve nem bizonyos. (Doby A.) A szécsényi szövetséglevélben így írta magát: „Comes Franciscus Barkóczy, intra Danubium et Tibiscum existentiam supremus generális ot supremus Comes comitatus Zempliniensis“. E levél 1705-ben kelt. (Századok 1870. 340.)

Szalai gróf Barkóczy Ferencz. 1706—1711. Másodsor.

Gersei Pethő Mihály. 1712—1734. Barkóczy helyett Pethő Mihály tétetett főispánná s habár hosszabb ideig viselte is e méltóságát, a megyében nem örvendett népszerűségnek.

Karancsberényi gróf Berényi Tamás. 1734—1747. Született 1689-ben, korának és a családnak egyik jelese. Tanulmányait Nagyszombatban bevégezve Bécsbe és Utrechtbe ment az egyetemi előadásokra. Zempléni főispán, septemvir, cs. k. kamarás és v. b. t. tanácsos volt. Sok üdvös alkotás után 1747-ben halt meg. (Doby A.) Berényi 1734—1737-ig adminisztrator volt s csak 1737-ben neveztetett ki valóságos főispánná.

Zstényi báró Klobusiczky Antal. 1747—1756.

Szalai gróf Barkóczy Ferencz. 1757-ben.

Jobbaházi báró Döry Ferencz. 1758—1779.

Erdődy gróf Pálffy Károly. 1780—1785. (1. Pozsony megyénél.)

Szentiványi Ferencz. 1785—1790. Helytartó. (1. Sáros megyénél.)

Gróf Zichy Ferencz. 1790—1792. (1. Békés megyénél.)

Báró Orczy József. 1792—1798.

Gróf Esterházy József. 1799—1821. Imrének és gróf Traun Anna Máriának fia. Jeles

tehetségű férfiú; 1799-ben neveztetett ki Zemplén megye főispánjává s bár szeretett kormányzója volt e megyének, egy alkalommal — 1808-ban — mégis heves összeütközésbe jött a megye nézetével. Az 1808. évi megyei közgyűlésen ugyanis a megyei autonómia ellenére azt akarta keresztülvinni, hogy az országgyűlési követek — Lónyay Gábor és Dessewffy József, ne tartozzanak magukat a megye utasításához tartani, hanem szabadon, a magok meggyőződése szerint szavazhassanak. Erre Szemere László szólalt fel s kimondotta, hogy „ez anynyi volna, mint ha magunk adnánk nekik kötelet, a mire felakasztassunk“ . . . E nyilatkozat oly heves vitát szült, hogy Esterházy az e napra már beinvitált vendégeit, midőn ezek az ebédnél felköszöntötték, kinyilatkoztatta, hogy a rendekért csak úgy emel poharat, ha az előző gyűlésben a követi utasítást visszavonják. „Különben declarálom, hogy soha többé e székbe nem ütök“ . . . s ezzel felállott s ott hagyta vendégeit. (Doby A.) Esterházy mégis 1821-ig volt a megye főispánja, bár ez időtől fogva nem érintkezett oly szorosán a megye hangadó fiaival.

Báró Malonyai János. 1821—1825. (1. Nyitra megyénél.)

Szilasi és pilisi Szilassy József. 1825—1830. Főispáni helytartó. Született Losonczon 1755. márczius 8-án. Törekvő s jeles képzettségű férfiú, ki a politikai pályán szerencsével s közszeretben szolgálta hazáját. Kezdetben Nógrádmegyében volt főszolgabíró, majd főjegyző s h. alispán. Innen 1806-ban az országbírói hivatalba ment, hol ekkor ítélő-mesterré lett, míg 1810-ben ugyané minőségben a nádor környezetébe jutott. 1819-ben septemvir, 1825-ben pedig Zemplén megye főispáni helytartója. Szilassy igen kedvelt ember volt s jósága és népszerűsége ma is él a nép emlékezetében.

Gróf Mailáth Antal. 1830—1839. Józsefnek, Magyarország kincstartójának s gróf Sennyey Antóniának fia. Született 1801. június 13-án. Iskoláit kitűnő eredménnyel végezvén, atyja minden áron a közhivatali pályán óhajtotta látni s közbejárására 1820. június 6-án Esterházy József főispán e szavakkal nevezte ki tb. jegyzőnek: „Megajándékozom a tekint, nemes megyét Antal gróf Mailáthtal“ . . . Alig foglalta el Antal e tiszteletbeli állást, 1823-ban már a megye főjegyzőjévé lett. Ezen hivatalában nem működött soká, mert még ez évben a fiumei kormányzósághoz neveztetett ki titkárrá, honnan 1829-ben a helytartótanácsához helyeztetett. 1830-ban — tehát 29 éves korában — tétetett zempléni főispánná.

Siskovics József. 1839—1841. Főispáni helytartó.

Gróf Péchy Manó 1841—1848. Főispán. (1. Abaujmegyénél.)

Gróf Andrássy Gyula. 1848-ban. Született 1823. márczius 3-án, egyike jelesebb államférfiainknak, családját fényre emelte. Az 1847-iki pozsonyi országgyűlésen Zemplén megye követe, 1848-ban ugyan e megye főispánja lett, s mint ilyen vezette a zempléni nemzetörököt a császáriak ellen, fegyverrel védve azt, a mi fegyverrel lett megtámadva. Schwechátnál anynyira kitüntette magát, hogy 1848. október 1-én Móga tábornagy a képviselőházhoz, — az ellenség feletti győzelméről tett jelentésében róla elismerőleg nyilatkozik. Később mint honvéd ezredes a debreczeni kormány által Konstantinápolyba követül küldetett, ide haza pedig a bukás után a pesti csász. haditörvényszék 1851. szeptember 21-én in contumaciam halálra ítélte, s másnap mint felségsértő 36 előkelő menekült társaival a volt új épület háta megetti faraktári téren in effigie folakasztatott. Tizenkét évi száműzetés után a Felségtől kegyelmet nyerve, visszatért hazájába s az 1861. évi országgyűlésre a s.-a.-ujhelyi kerület által képviselővé választott. Az 1866. évi kiegyezés folytán a király által 1867. február 17-én miniszterelnökké neveztetett ki, melyet 1871. november 14-ig viselt; ekkor az uralkodó által a birodalom külügyeinek élére állíttatott. Midőn e magas állását elfoglalta, a tőlünk távozó Gyula grófról Kossuth következően nyilatkozott: „Bármennyire eltérőkké, sőt ellenkezőkké lettek is az óta nézeteink, azt tudom, hogy Andrássy gróf egyet soha sem felejtett el: hazáját becsületesen szeretni. Arról meg vagyok győződve, hogy szándékai tiszták.“ E nyilatkozat eléggé jellemzi a kitűnő államférfiút. Erdemei elismerésül sok kitüntetés érte, a többek közt v. b. t. tanácsosi, altábornagyi méltóságot nyert, s az aranygyapjas renddel lett feldíszítve. 1856-ban nőül vette malomvízi gróf Kendeffy Katát, cs. kir. palotahölgyet, kitől három gyer-

meko született (Doby A.) Andrassy Gyula gróf fényes szereplésével s önzetlen hazafiságával hazánk egyik kiváló díszét képezte. Meghalt Voloscaban 1900-ban.

Gróf Andrassy Manó. 1860. (I. Gömör megyénél.)

Gróf Andrassy Aladár. 1867—1872. (I. Gömör megyénél.)

Gróf Andrassy Manó. 1873. Másodsor. (A fenebbi.)

Báró Vécsey Sándor. 1873—1875.

Csabai Dókus József. 1876—1882.

Parnói Molnár István. 1882-től. Parnói Molnár István született Parnón, Zemplén vármegyében az 1825-ik évben. — Tanulmányait Kassán bevégezvén, 1847-ben vármegyéje tb. aljegyzőjévé neveztetett ki. E minőségében érte az 1848/49-iki függetlenségi küzdelem, melynek elején az elsők között volt, kik az I. honvéd zászlóaljhoz közemberi minőségben jelentkeztek. — A szabadságharcot végigküzdvén, századossá emelkedett. Az orsovai csata, illetőleg a világosi gyászos fegyverletétel után a sereg romjaival — és pedig az átvonulást fedező utócsapattal Törökországba menekült, honnan a honvágy miatt visszajövéen — a császári seregbe közembernek soroztatott be. — Miután katonai szolgálatából megszabadult — az absolut uralom alatt — a nyilvánosság teréről visszavonult kelecsenyi birtokára, s 1855. évben nőül vette Nyéky Leónát, kitől — példás és valóban boldog családi élete alatt 2 leány s egy figyermeke — Dr. Molnár Victor a jelenlegi temesi főispán született.

Az októberi diploma után kilépett magányából s vármegyéje 1861-ben terebesi főszolgabíróvá választotta meg, mely állását azonban — hűen alkotmányos meggyőződéséhez — a provisorium kezdetén odahagyta, s újból birtokára ment vissza.

Midőn 1867-ben az alkotmányos aera bekövetkezett, ismét jelentkezett hazája szolgálatára, s a vallás- és közoktatási minisztériumhoz osztálytanácsossá, valamint a honvédséghez szabadságolt állományú őrnagygyá neveztetett ki, s egyszersmind az összeférhetlenségi törvény meghozataláig, tehát két cycluson át, mint országgyűlési képviselő képviselte a t. terebesi választókerületet.

Az 1873. év folyamán a honvédelmi minisztériumhoz miniszteri tanácsosi minőségben áttétetett — honnan az 1882. év elején Zemplén vármegye főispánjává neveztetett ki, érdemei méltatásául Ő Felsége által a Lipót-rend lovagkeresztjével lett kitüntetve.

Főispáni díszes állásában érte azon újabb kitüntetés, hogy a főrendiház újjászervezése alkalmából azon kevesek egyike volt, kik a koronás király által a főispáni karból az első alkalommal nevezettek ki örökös főrendiházi tagokká.

Mint főispán általános szeretet és tiszteletben részesült s a legnagyobb népszerűségnek örvendett. Nincs vármegyéjében olyan köz- vagy társadalmi kérdés, mely figyelmét elkerülte, s melynek helyes megoldását tapintatos és közmondásszerűen nyájas beavatkozásával — még érdekellentétek mellett is — lehetővé ne tette volna. — Azon elvből indulván ki, hogy nem a közönség van a tisztviselőért, hanem a közönségért a tisztviselő, — s ehhez szorosán hűen — vármegyéje tisztviselői karát mintegy újjáalakította, intelligens, önérzetes, kötelességismerő és teljesítő testületté emelte, melynek minden egyes tagja feltétlen bizalommal és ragaszkodással viseltetett iránta.

(*Maryitay József.*)

Futaki Gróf Hadik Béla. 1901. júniustól. Ősrégi nagy család sarjadékát nevezte ki a király 1901. június 16-án, e nevezetes vármegye főispánjává, Gróf Hadik Béla személyében. 1870. május 13-án született, Pálócson, Ungh megyében. Atyja a híres ellentengernagy Gróf Hadik Béla, belső titkos tanácsos, máltai lovag, ki Miksa mexikói császár legkedveltebb hive volt; — anyja szalai Barkóczy Ilona grófnő. Első iskoláit otthon a család egyik Zemplén megyei birtokán házi neveléssel végezte a legkitűnőbb tanárok oktatása s szülőinek gondos felügyelete alatt.

Többnyire a tavarnai kastély volt egyúttal iskolája is; ide fűződnek gyermekéveinek legkedvesebb emlékei, hol szemlélődve úgyszólván játékközben tanult, észre sem véve, hogy a tanár magyarázata a tudományok csarnokába vezet. Innen nyerte azon tiszta gondolkodást, azon szabadelvű nézetet, mely gyermekkorától jellemzi őt. Atyja, ki korának egyik legfel-

világosodottabb embere volt, látva fiában a gondolkodás szabad lüktetését, a hatodik gymnasiumba már nyilvános intézetbe adta Kassára, majd onnan Pozsonyba, hol az érettségét is kitűnő sikerrel tette le; ez nem is volt csoda, mert hiszen a fiatal gróf annyira törekvő s ambíciózus volt, hogy iskoláiban mindig ő volt az első tanuló. Így folytatta ezt a jogon is, mit a budapesti egyetemen végezett. Ahova, amerre került mindenütt babért aratott; az egyetemi évek befejezte után hadkötelezettségének tévén eleget, itt is kitűnő eredménnyel tette le a tiszti vizsgát, hogy néhány hónap múlva már a 16. számú huszárezredben hadnagygyá is neveztetett.

Ez után többnyire a fővárosi hangadó körökben tartózkodott, a legnevesb politikusokkal érintkezett, kik közt minden politikai s aktuális kérdés vitásába befolyt úgy, hogy tehetsége a számottevő tehetségek közé soroltatott, s olyannak tekintette környezetét mint ki még hasznára lehet hazájának. Megyeszerte nagy örömet keltett a hír, mikor tudomásul vették, hogy a kormány bizalma a fiatal s széptehetségű gróf személyében összpontosul, s a visszavonult Molnár István utódjául ő szemeltetett ki a vármegye főispánjává. Ez az öröm lelkes tüntetéssé fokozódott, mikor a Prágában kelt kinevezés 1901. június 16-án ténynyé vált!

Úgy üdvözölték őt e hír hallatára, mint az igaz szabadelvűség bajnokát, a kivel a vármegye szíve együtt dobog; aki dicső atyjának példányképét szem előtt tartva, a magyar szabadság és felvilágosodás szent zászlajával vezeti előre csapatját; úgy üdvözölték őt, mint aki az álnokság és haszonlesés e korszakában az igazság és közérkölsök megvédelmezője létszen! S az új főispán a vármegye reményeinek, várakozásának, e rövid idő alatt is híven megfelelt; s ki, midőn útjában és megérkezésével a tisztelet és bizalom babérlombjaival fogadtatott: ma e tisztelet és bizalom, e szeretet és ragaszkodás lombjainak sátorában nyer mindig meg-meg újuló munkakedvet pályafutása közben; kormányzói hivatásának, egyéni jelességeinek, igazság és rendszere tetőnek példászerű kifejtésére.

Zólyom vármegye főispánjai.

Balassa Detre. 1222—1234. Az első, ki a Bytter Balassák közül magas állást foglalt el, mert ez időben a zólyomi főispánság ugyancsak egyike volt a legfontosb politikai méltóságoknak, amenynyiben ekkor Árva, Liptó és Turócz megyék is Zólyomhoz tartoztak. (Századok. 1876, 116, lásd Szepes megyénél.)

Donch. 1235—1237.

Jákó. 1248. (Századok. 1873, 504.)

Balassa Mikó. 1249—1254. (Fejér O. D. IV. 2, 46.)

Zeteus. 1256.

Balassa Detre. 1257—1263. Másodszor Detrét Fejér okmányai is csak 1262-ig mutatják ki zólyomi főispánnak (IV. 3, 60.), pedig 1263-ban is ő ült a főispáni székben. Bizonyítja ezt egyik kiváló történettudósunknak báró Radvánszky Bélának kutatása, ki a radványi levéltárról értekezvén, a többi között említi, hogy ezen levéltár legrégebb — 1263-ban kelt — oklevele szerint IV. Béla Detrét ezen évben határjárásra küldvén, zólyomi főispánnak címezi. (Századok. 1875. 46.)

Jákó. 1263. (Századok. 1873. 715.)

Mihály. 1266—1272. (M. tört. t. IV. 7. Századok. 1876. 79, 1872, 206. lásd Szepes megyénél.)

Jakab és Balassa Mikó. 1272.

Miklós. 1280—1286. Mike vagy Mikus néven is előfordul. Miklós, Radunnak fia, ki Adorján vára bevételenél hősi vitézsége által tűnt ki. Vannak, kik Miklós főispánságát az 1281. évvel kezdik, de hogy már 1280-ban főispán volt, kétségtelenül bizonyítja IV. Lászlónak egy 1280-ban kelt oklevele, melyben már zólyomi főispánnak íratik. (Zichy C. I. 44.) Miklós hü és szeretett embore volt a királynak; a hadjáratokban rendes kísézője IV. Lászlónak s mint ilyen tüntette ki magát különösen azon ütközetben, melyben Ottokár cseh király is életét veszté. Ő küldetett a turóczmegyei zavargók ellen is s az ekkor tanúsított erélyes fellépéséért, valamint egyéb érdemeiért János telkét „terram seu villám Janustelky“ kapta. Főispánságát 1285-ig viselte. (Századok 1867. 121. 1875, 42. M. tört. t. IV. 25. IX. 107. Hazai okm. VI. 286. 294.) Tőle származik a híres Radvánszky és Madách családok. (Nagy Iván M. cs. VII, 224. IX. 559.)

Demeter. 1286—1303. Demeter, nem mint némelyek hiszik 1300-ig volt zólyomi főispán, hanem 1303-ig. Ezt bizonyítja egy 1303-ban kelt oklevél, melyben az mondatik, hogy Miklósnak — Demeter főispán testvérének — Péter nevű fiát Csák Máté rablókalandozósaikor egy éjjel ellopták. Ezen oklevélben Demeter zólyomi főispánnak mondatik. (Századok. 1879. 230.) Demeter főispánsága alatt azonban még Mercurin (Fejér VI. 1, 189.), Dénes, ki a Radván nevű falut kapta (Budai P. L. III. 87.) és Detre főispánkodtak. (Fejér VI. 1, 302.)

Dénes. 1312. (U. o. VIII. 1, 438.)

FAJKÜRTI ÉS KOLTAI KÜRTHY LAJOS

cs. és kir. kamarás, Zólyom-vármegye főispánja.

Chapy Tamás 1312—1316. Tamásnak fia, ki Micz bán mondaszerű hét fiának egyike, kitől az ungmegyei Csapy család vette eredetét. Tamás Károly királynak hű embere, ki 1312-ben már mint Liptó és Zólyom főispánja vezérelte a sereget Csák Máté ellen, hol különösen vitézül harczolt s kitüntette magát. Ő ment Károlylyal Bazarárhoz a béke megkötéséért, s midőn az oláhok a magyar sereget már-már tönkre tennék, Tamás volt, ki fiával a király életét áldozatkész szolgálatával s vitézségével megmentette. Főispánságát 1316-ig viselte, de ez után is szerepelt, mert ő kísérte 1333-ban Károlyt Nápolyba, András király koronázási ünnepélyére.

Donch. 1317—1336. (1. Árva és Komárom megyéknél). Ő volt utolsó főispánja a nagyszabású Zólyom megyének.

Veszszős. 1347—1359. (Zichy C- II 253, 276, 301, 504 Anjoukori okm. V. 274. Századok. 1873. 279. Zichy C III. 108. lásd Bars megyénél.)

Miklós. 1364. „Nicolaus filius Demitrii Comes de Zolio.“ (M. tört. t. IV. 10.)

Zudar Péter. 1373. (Anjoukon okm. V. 542. 1. Sáros megyénél.)

László 1383. (Fejér X. 1. 74.)

István és Miklós. 1384. (U. o. XI. 205.)

Kónya. 1393. Fejér „Kónya de Szechen“ néven említi. (X. 8, 360.)

Albósi Dávid. 1400. Az albisi Zólyomi család őse. Zsigmond királynak kiválóan szeretett embere, kinek 1391-ben azon kiváltságot is adta, hogy Patha, biharmegyei birtokán heti vásárokat tarthasson, majd 1397-ben királyi adományul a biharmegyei tursámsoni vámot nyerte, melyeket a király Dávid vitézségéért s érdemeiért még a poklostelki és fuggii váмок adományozásával tetézt; Dávidnak fia Tamás vette föl először s használta a Zólyomi nevet. (Századok. 1875. 79.)

Dr. Fejérpataky László ismert tudósunk azt állítja, hogy Dávid „1403-ban már nem főispánja Zólyom megyének¹¹, s tovább nem szólván későbbi főispánságáról, könnyen azt következtethetjük, hogy 1403-tól fogva egyáltalán nem volt főispán; pedig ezen állítást és következtetést megczáfolhatjuk, mert 1411-ben ismét főispánja Zólyomnak; kitűnik ez Zsigmondnak egy 1411-ben kelt okleveléből, melyben „Dávid filium Martini de Albews alias Comitum nostrum Zoliensem¹¹ fordul elő. (Bárány A. Torontál m. hajdana. II. 54.)

Sebestyény. 1402. „Sebastianus Comes Zoliensis.“ (Századok. 1874. 579.)

Széchi Gall. 1405. (Fejér X. 4. 405.)

Albósi Dávid. 1411. (a fentebbi.)

György. 1424. A Borbélya és Erzsébet magyar királynők birtokáról szóló királyi oklevélben: „Georgius filius Leustachy Palatini de Iلسwa (comes) Zóliensis.“ (M. tört. t. XII. 282.)

Sobonya Miklós. 1432. Borbélya királynő kedvencz embere. Ő szedte Neczpáli Lászlóval a „cencus regiust“-t. Egy 1432-ben e tárgyban kiállított nyugtán így fordul elő: „Nos Nicolaus Sobonya Comes Zóliensis . . . et capitaneus castris Sobonya. (Századok 1877, 544.)

Ernst János 1471—1480. (1. Turóc megyénél.)

Péter. 1489. A modenai Hippolyt-féle codexekben említették, hogy Péter — 1489-ben zólyomi főispán — bírta a zellői uradalom kilenczedét 100 dukátért. (Századok 1870. 285.)

Az 1500—1600-ig terjedő időközben Thurzó János, Thurzó György, Balassa Pál és Barbaritsch György ültek a főispáni székben, kiknek kormányzása után

Galanthai gróf Esterházy Miklós neveztetett ki főispánná 1600—1645. (1. Bereg megyénél.)

Kőrösszegi gróf Csáky László 1645—1655 (1. Komárom megyénél). A „Századok¹¹ (1884. 298.) már 1631-ben zólyomi főispánnak mondja.

Csáky Pál. 1656—1680.

Báró Schmidegg Tamás Tódor Lipót. 1680—1726. Az 1705-ben kelt szécsényi orsz. szövetséglevélben „Thomas Theodorus L. B. de Schmitek Comitatus Zóliensis Supremus Comes“ fordul elő.

Galanthai gróf Esterházy Antal. 1726—1751. (1. Komárom m.)

Monyorókeréki gróf Erdődy Miklós. 1751—1759. Főkomornikmester.

Monyorókeréki gróf Erdődy János 1759—1769.

Herczeg Grassalkovich Antal. 1769—1790. (1. Aradmegyénél.)

Gróf Esterházy Kázmér. 1790—1802.

Ócsai Balogh Péter. 1802—1818. (1. Torontál megyénél.)

Nézettei Boronkay István. 1821—1832.

Garamszegi Géczy István. 1832—1842 és (Helytartók.

Palini Inkey Imre. 1842—1848.

Radványi báró Radvánszky Antal. 1848—1882.

A híres Radvánszkyak egyik kiemelkedő tagja, kinek személyisége s működése marandó emlékként magasodik ki az utódok előtti Radvánszky Antal báró született Besztercebányán 1807. június 7-én. Nevelésére nagy gond fordítván, a tanulmányai alatt kifejtett szorgalmának s törekvésének kinyomata tetteiben nyertek kifejezést, melyek Radvánszkyt a nagy ősök méltó utódjává tették! Atyja Antal zólyomgyejei alispán, édes anyja Kubinyi Borbála volt. Atyját 1816-ban elvesztette ugyan, de Antal további nevelésére ez nem szolgált akadályul; 1819-ben Selmezbányára küldetett. 1822-ben pedig Pozsonyba ment, hol tanulmányait kitűnő eredménnyel fejezte be, míg 1825-ben a pozsonyi jogakadémiába lépett 1827-ben a pestmegyei jegyzői hivatalban lett joggyakornokká, honnan a következő évben Zólyomgyeje tiszteletbeli aljegyzőjévé tétetett. Ezen időre esik egyháza szolgálatának kezdete is, melyben húsz esztendő korától fogva haláláig erős hittel, vallásos érzülettel s odaadással működött; itt jött érintkezésbe sőt barátságba gróf Teleky Józseffel, báró Prónay Sándorral stb. Miután 1831-ben az ügyvédi vizsgát letette, a következő évben Zólyomgyeje — kedves megyéjének — főjegyzőjévé lett. Az itt kifejtett s megismert munkássága és személyes tulajdonai folytán a megye oly ellenállhatlan rokonszenvvel viseltetett iránta, hogy 1840-ben midőn az alispáni állás megüresedett, kitörő lelkesedéssel Radvánszky kéretett fel ez állás elfogadására. Alispánna lett tehát s mint ilyen választott meg az 1842/43. évi országgyűlésre követnek. Mi következhetett más mint saját érdemeinek méltánylása s a megye kívánságának teljesülése, midőn 1848-ban főispánna neveztetett ki. Működését megszakította egy időre az ekkor bekövetkezett szabadságharcz. Mint nemzetőr s lelkes hazafi szolgált hazáját ez idő alatt, de később visszavonult s gazdaságának élt s egyházi hivatalában serénykedett. Főispán-ságáról ugyan lemondott ekkor egy időre, de 1865-ban ismét átvette megyéje kormányzását, melyhez 1877-ben Turóc megye is járult. Radvánszky érdemeinek felsorolására szűk e hely. 1858-ban ezen érdeméért a porosz Johannita-renddel. 1874-ben a Szent István-rend lovagkeresztjével diszítettett fel, 1879-ben pedig val. b. t. tanácsossá emeltetett.

Felvezsem itt Haan Lajos akad. tag kitűnő történettudósunknak B. Radvánszky Antalra vonatkoztatott s híven jellemző szavait: „ . . . Mint magyar hazafi és mint buzgó protestáns ritkította párját. E kettőnek szentelte életének minden mozzanatát. Még agg korában is, lehet mondani, holtáig tanult. Ha az ember Radványban meglátogatta, többnyire az ügynevezett Rákóczy terem mellett levő irodájában találta, hol vagy hivatalos leveleket írogatott, vagy magát olvasás által képezte. Ki huzamosabb ideig társalgóit vele, bámulta sokoldalú képzettségét. Különösen tekintélynek volt mondható a hazai és az egyházi jogtanban. Társalgási modorában nem volt egy csepp büszkeség, mindenkihez nyájas, barátságos tudott lenni. A legszegényebb ember is bizalommal szólhatott vele. Ha valami baj érte is, a jókedv el nem hagyta soha“ . . . 1882. június 7-én hunyt el e nagy férfiú s június 12 én a radványi hegyen, a maga által előre megjelölt helyen temettetett el.

Báró Radvánszky Béla. 1882—1892. Elég e név, hogy jellemezze a férfiút, ki főispán-elődjének a nagy Radvánszkyknak szárnyai alatt nőtt és nevelkedett fel. Radvánszky Béla báró 1849. márczius 1-én született Sajó Kazán. Atyja Albert báró, anyja Bárczay Karolina.

A szerető s áldozatkész atya, ki gyermekének s családjának élt, 1857-ben váratlanul elhunyván, a hátrahagyott gyermekek Géza, Béla és Sarolta, Radvánszky Antal báró, nagybátyjuk gondjaira bízattak. — Az ifjú Bélának kutató és tudomány kedvelő lelke már korán kezdett ébredezni, s ha hozzávesszük, hogy a család, melyben született, a kör, hol nevelkedett,

a nemzeti intézményeknek, az önzetlen hazaszeretetnek s a közjó iránti lelkesedésnek szentélye volt, bárki is természetesnek találja, hogy e nemes tulajdonok az ifjúra is örökségkép, mintegy osztályrészül szállottak át, melyek híven kísérik működésében.

Radvánszky Béla báró tanulmányainak végzésére Budapestre küldetett. Az ifjúnak már ekkor lelkébe voltak vésődve a radványi ősi kastély hősei, lelkébe a nemzet kimagasló alakjai, kik az ő nevelkedési helyén egykoron megfordultak! . . . Tanulmányait meglepő eredménnyel fejezte be, s még mint fiatal, a politikai pályára lépett. — A ifjú hivatalnok hazafias irányát, nemzeti érzületét mindinkább fejlesztette és növelte maga a család úgy mint azon körök, melyekben szerepelni kezdett. Gyors felfogása, hazafias lelkületének nyilatkozása s a feltűnő szorgalom nevéssé tették őt s huszonhat éves korában már a képviselőház ismert alakjai között foglalt helyet. Hét éven keresztül bírta Zólyommegye mandátumát, s hét éven keresztül volt a ház egyik tevékeny tagja, kerületének igazi szószólója s bizodalma!

Radvánszky Béla báró budapesti évei a csüggedetlen s kitartó munkásság évei voltak; daczára annak, hogy képviselői teendői — úgyszólván — minden idejét igénybe vették, mégis mint történelmi irodalmunk egyik kimagasló érdemdús alakja tűnik fel azon műveivel, melyek által nevét s működését oly fényessé tette. A „Magyar családélet és háztartás a XVI. és XVII. században“ című 3 kötetre terjedő műve maradandó emléket biztosítja; de ezen alapvető művén kívül kitűnő és nagy gonddalírt értekezéseket közölt a „Századokéban, a „Turul“-ban, az „Archeológia Értesítődben, a „Történelmi Tár“-ban és több tudományos folyóiratban, melyeknek ma is egyik leglelkesebb működő s támogató tagja, melyért a tudományos akadémia is keblébe választotta.

Radvánszky lelkét azonban még ő tágkörű munkálkodás sem elégitette ki; nagyobb tért keresett s kitartó buzgalma és fáradozása folytán megalakult a heraldikai és genealógiai társaság is, melynek ő az elnöke. — Működése, tetteje s az a kitartás, mely a csüggedést nem ismeri, általánosan ismertté lett a hazában, s midőn elődje, kinek szellemét s erényeit örökölte, elhunyt, helyébe Radvánszky Béla neveztetett ki 1882. július 13-án, mint oly férfiú, kire méltóan illenek Ipolyi Arnoldnak szavai: ... „a múlt idők dicső emlékein s ősi fényes hazafiui erényei példáján nevedett oly nagygyál!“ 1892 ben lemondott, de érdemei nem maradtak elismerés nélkül. Közjogi intézményük legkiválóbb méltóságába neveztetett ki — koronaórré, mély méltóságában máig is szerepel.

Dr. Zsilinszky Mihály. 1892—1895. Békés Csabán 1838. május 1-én született; s vájjon sejtette-e bárki is. midőn elemi tanulmányait Csabán megkezdte, Orosházán végezte, hogy oly növendék megy innen a szarvasi gymnasiumba, ki hazánk kimagasló nagyságai közé fog emelkedni: 1858-ban letéven az érettségit a pesti protestáns theologiai akadémia hallgatójává lett, hol már kitűnt kitartó szorgalma s jeles szónoki tehetsége által; végtelen örömet szerezve ezzel különösen atyjának, kinek óhaja az volt, hogy fia pap vagy tanár legyen. Ez az időpont nagy befolyással volt Zsilinszky életére s pályájára. FabinyiTheofil, a későbbi igazságügyminiszter családja körében mint nevelő működött, hol a család osztatlan szeretetét bírta; több hazai nagysággal ismerkedett meg itt, kik a fiatal nevelő okos magatartásában, szerény de értelmes fellépésében mintegy biztosítékot láttak jövő szereplésre nézve; s midőn kijelentette Zsilinszky, hogy távozni szándékozik külföldi egyetemek látogatására, amely sajnálattal vették tudomásul a család s barátai, anynyira örvendettek a szellemes nevelő törekvésén kit érzékeny búcsú, mellett bocsátottak tanulmány útjára. Ekkor ment a hallei innen a berlini egyetemekre hallgatónak, melyeken kívül még Svájc és Németország több egyetemeit is meglátogatta. Más talán kifáradt volna ennyi szellemi munkálkodás után, de Zsilinszky mintha edzettebbnek érezte volna magát; alig fejezte be az egyetemi látogatásokat Francia és Olaszországokba ment, folyton működve, tanulva, melynek bizonyítékául számtalan cikket bocsátott közzé.

Mint már itthon teljesen ismert író s fényes képzettségű férfiú tért haza 1861-ben, midőn mint 23 éves ifjút azonnal megválasztotta a szarvasi főgymnasium a történelem és magyar irodalom rendes tanárává. Szép és nemes missiót teljesített itt Zsilinszky. A magyar

nemzeti szellem apostolaként tűnt fel és szerepelt, midőn az ottani magyar és tót ajkú gyülekezetben a valódi magyar nemzeties szellem igéit a szószéken is hirdette; nem mint közönséges avagy feltűnni vágyó, hanem mint szíve-lelke szerinti lánglelkű tolmácsolója a haza szeretetnek működött! Valóságos veszteség számba ment s mintegy csüggedést okozott, midőn 1874-ben megvált tanári állásától; nem lehetett visszatartani, mert nemesen érző lelkét a családjában akkor beállott gyász esetek anynyira megtörték, hogy egy idei pihenésre volt szüksége.

Ez azonban csak mondva csinált pihenés volt. Lelke, szelleme a nyugvásra szánt időt sem tudta pihenésre használni; nagy teret látott maga előtt a közügyekben; már tanár korában élénk figyelemmel kísérte a megyei élet minden mozzanatát s szinte alkalomra jött, hogy a pihenésre szánt időben itt is kitérhetett szellemi világának kincseit. Megjelent a megyei gyűléseken s mindjárt első szónoklata alkalmával oly fényes sikert aratott, hogy Tomcsányi főispán lelkes jelentést tett Báró Wenckheim Béla akkori belügyminiszternek, ki mindjárt mandátummal kínálta meg. Zsilinszky nem fogadta el a felajánlott mandátumot, idejének legnagyobb részét tudományos munkálkodásainak szentelte, melyeket gazdag szellemi siker koronázott; bár minden percét igénybe vette tágkörű elfoglaltsága, az ország legnagyobb kiterjedésű protestáns egyházmegye választotta meg felügyelőül. Azt lehetne mondani, hogy ember fölötti munkásságot fejtett ki, úgy, hogy az egész tudományos világ szeme Zsilinszky felé fordult. Ekkor, 1874-ig már sok tekintélyes munkája jelent meg; így 1867-ben „Az egyetemes történelem, főbb eseményei, életirati vázlatokban“; mely 1872-ben második kiadást ért; — 1868-ban „A magyar költészet és szónoklat kézikönyve“. 1870-ben „Magyarország történelme“ „A Kossuth dalok.“ 1871-ben „Vilim János életrajza.“ „Magyar hölgyek; történelmi élet és jellemrajzok.“ 1872-ben „A széptan előcsarnoka.“ „A keresztény hit és erkölcs tan vázlata.“ „Szarvas város története“ (magyar és tót nyelven.) 1873-ban „A felvilágosodás keletkezésének és befolyásának történelme Európában.“ (Lecky angol könyvének műfordítása.) Igen óriási munkakörön kívül ő szerkesztette még ráadásul a „Békés“ című lapot is. Ekkor, 1875-ben alakult meg Tisza Kálmán zászlaja alatt a jobb és baloldal fúziójából a szabadelvű-párt, s Zsilinszkyt a gyomai kerület nagy lelkesedéssel választotta meg képviselőjévé, melyet két cycluson át tartott meg; utóbb szülővárosát, Békés-Csabát képviselte szintén két időszak alatt. Nagy tevékenységet fejtett ki a parlamentben; s osztatlan elismerés kísérte beszédeit melyeket a gazdasági s különösen a tanügyi kérdések vitatásában tartott. Beválasztatott a horvát regnicolaris deputatio tagjai közé; s egyik legodaadóbb s avatottabb tagja volt az alapok s alapítványok jogi természetét eldöntő bizottságnak is, hol széleskörű képesítésének latható hasznát vették. Ekkor merült fel a kérdés, ki legyen a csongrádi főispán. Az akkori belügyminiszter, midőn a parlamentben tőle azt kérdezték, ki lesz Csongrádban a főispán? hangozva adta maga választ: „oda csak a munka emberét tehetem: Zsilinszky Mihályt. 1889-ben neveztetett ki csongrádi főispánná mely méltóságában 1892-ig volt. Országos működését ismerték mindenütt, így Csongrádba sem mint ismeretlen jött. Első bemutatkozása alkalmával megnyerte a megye szeretetét, mely rövid idő alatt a legmelegebb ragaszkodással fejlődött ki. Tekintélyt és méltóságot tudott szerezni, de népszerűséget is, s midőn innen 1892-ben Zólyom főispánjává lett, párt és állás különbség nélkül fájóan búcsúzott tőle mindenki.

Zsilinszky a nagy hivatali elfoglaltság közepette is folyton dolgozott irodalmi munkáin. Ez időben írta meg Lamortine után az 1848.-Í francia forradalom történetét. Széptani részletek. — Békés vármegye történeti emlékei. — A magyar országgyűlések vallásügyi tárgyalásai. — Egy forradalmi zsinat története 1707—1785. — A linczi békekötés és az 1647.-Í vallásügyi törvényzikk története. Egy könyvtárt képez, mit egyéb teendői között megírt. E hasznos munkálkodásban érte érdemeinek, s nagy tudásának elismerése, midőn 1895. február 20-án vallás és közoktatásügyi államtitkárrá hivatott meg s neveztetett ki.

Alkalmasabb férfit alig lehetett volna e helyre ültetni; hol a tettek s fáradhatlan munkássága hirdetik, áldásos és hasznos szereplését!

Nemeskéri Kiss Pál. 1895—1897. Csak két évig állhatott e jeles férfiú Zólyom vár-

megye élén, mely méltóságában anynyi jót, üdvöst és hasznosat alkotott, hogy a vármegye méltán örökítette meg működését jegyzőkönyvében. 1856. nov. 14-én született, édes anyjának Franciaországban fekvő Villecerf-St. Auge nevű birtokán. Itt végezte elemi és középiskoláit, a nála már mintegy megszokott, kitűnő eredménnyel. Itt iratkozott be jogásznak és végezte ezt rendkívüli sikerrel. 1880-ban megvált külföldi tartózkodásától, s honfíúi szíve hazavágyott a magyar földre, mert kiművelt tehetségét, széles ismereteit ezen a földön óhajtotta értékesíteni. Első sorban, mint 24 éves férfiú átvette atyjának birtokait, melyeket kitűnő kezekkel s nagy szeretettel kezelt, Kiss Pál neve ismeretes lett, személye pedig szeretett és tiszteltté az egész környéken hol megfordult. Közlékenynyé lett ő is; feltárta lelkét s szétszta annak szellemi kincseit, midőn 1881-ben részt kezdett venni Zólyom vármegye közügyeiben s közéletében egyaránt; ekkor lett a vármegye törvényhatóságának bizottsági tagjává, hol kiemelkedvén a megszokottság köréből, a közgyűlési terem tekintélyes alakjává vált, ennek alapján 1882-ben a vármegye közigazgatási bizottságának is tagjává lett s még ugyanez évben a korpona-zólyomi kerület országgyűlési képviselőjévé választott. Ez a képviselő nem tartozott a közönséges képviselők közé; össze volt forrva kerületével, annak érdekeivel, melynek jólétéért a valóságos „képviselőt”¹¹ hordta 1895. évig, amikor a vármegye főispánjává nevezetett ki. Örömtelién fogadta a vármegye új főispánját; de nemsoká kormányozhatta e megyét, mert 1897-ben földművelésügyi miniszteri államtitkárrá nevezetett ki, mely magas állásában ma is a legnagyobb odaadással, szakértelemmel s a hazára üdvösen működik. Kiss Pál jeleségeit már képviselő korában bebizonyította, mikor a kérvényi, majd a közigazgatás bizottságoknak volt tagja, mely alkalommal a delegációba is beválasztott. 1888. óta kamarás; neje Gróf Szapáry Vera, Gróf Szapáry István Pestmegye volt főispánjának leánya.

Radváni és sajkóközi Báró Radvánszky János. 1897—1899. márcz. 27. A vármegye egyik legszeretettebb s legrokonszenvesebb főispánja, kit a megye mély örömmel ölelt magához 1897. őszén, oly fájdalommal kísért el örök útjára 1899. tavaszán. Báró Radvánszky János született 1854. július 5-én; atyja Báró Radvánszky Antal, anyja Báró Podmaniczky Mária. Úgy elemi, mint középiskolai tanulmányait otthon az ősi kastélyban, végezte mint magántanuló, oly gondos és szerető apának s fennkölt lelkű anyának oldala mellett, kiknek folytonos együttléte s örököse alatt minden tetteben s gondolkozásában csak szépet és nemeset tanulhatott, jót és hasznosat láthatott. Ez a gondos nevelés, az atyának művelő s életre való magyarázatai, az anyának gyengéd s mesék alakjában elmondott példái úgy vésődtek a fejlődő lélek mélyébe, hogy azok mint vezércsillagok egész életén át tündököltek benne. Vizsgáit majd Besztercebányán, majd Pozsonyban tette le oly kitűnő sikerrel, hogy tanárai sohasem mulasztották el külön kiemelni az alapos tudás mellett ezen nemes vonásokat, melyeket a törekvő s ambiciozus tanulóban észleltek, s évről-évre örvendetesen emelkedni láttak. A korán fejlett s korán erősödött értelem minden ízében feltűnő, már 22 éves korában átvette anyai birtokait s ennek kezelésére szentelte minden idejét. Itt látszott meg rajta ezen első, önálló szereplésében a gondos nevelés eredménye. A reábizott munkában oly lelki ismeretességei, korrektséggel s odaadással járt el, hogy fiatal kora daczára is e nagy terjedelmű birtoktestet mintagazdasággá fejlesztette; s midőn 1882-ben, édes atyjának bekövetkezett halálakor átvette a család ősi birtokát Radvánt is, mint edzett kezű s kitűnő hírben álló gazdász kezelte az összirtokot. Ettől fogva minden idejét gazdaságának s azon páratlan családéletének szentelvé, melyet 1879. november 25-én alapított, midőn nőül vette a nagyműveltségű s anyali jószágú Radvánszky Sarolta bárónőt. Páratlan és példaszerű az a család élet mit tragikus haláláig folytatott. Oltárnak tekintette a családi tűzhelyet, eszményképnek rajta imádásig szeretett nejét, angyalai voltak gyermekei, s boldogul érezte köztük magát mint a megyei életben! . . .

E mellett azonban beható figyelemmel kísérte egyháza belügyét. Több szakkérdésben célhoz vezető megoldást ajánlott, mi rendesen sikerre vezetett. Így 1890-ben egymás után több helyre hivatott meg az evang. egyház tekintélyesebb világi állásaira első sorban nagy buzgalommal vett részt az evangélikusoknak a 90-es évek elején tartott nagy jelentőségű zsinatán; ezenkívül elvállalta a zólyommegyei esperességi gyámintézet elnökségét; majd köz-

akarattal felügyelőjévé választották meg a pestmegyei domonyi egyháznak, melyet nagy áldozatokkal sikerült az anyagi romlástól megmenteni, úgyszintén elnöke lett a bányakerületi gyámintézetnek; tevékenységet, buzgalmat tanúsított ez állásaiban; s nemcsak élénk részt vett, de számottevőleg szerepelt minden nagyobb egyházi gyűlésen.

Báró Radvánszky János, ki gazdasága mellett s boldog családeletében mire sem vágyott, feltűnően a gyűléseken szakszerű beszédei, alapos képzettsége és tehetsége által, többé már nem lehetett kizárólag azoké akiket szeretett, akikért szívének minden dobbanásával élt; néhányszori nyilvános szereplése óta magáénak követelte a köz, így tudását, eszméit, munkásságát annak oltárára is letegye. Részt követelt tőle. Radvánszky, telve nemes tulajdonokkal készen a munkára ott a hol jót művelhet, teljes odaadással a közjó emelésére engedett s 1897. őszén kineveztetett Zólyom vármegye főispánjává. Örömmel s lelkesedéssel vette ezt a vármegye. Radvánszky János kinevezésében egy óhaja teljesült s jóllehet a politikai éleiben csak mint a főrendiháznak örökös tagja vett részt, politikai irányában ismerte az egész vármegye; neki nem kellett bemutatkoznia, hosszú programbeszédet tartani. Élete egy nyitott könyv vala melyből mindenki olvashatott amikor akart, tanulhatott amennyit akart. Nem kellett megnyernie senkit, mert fáradhatlan munkásságáról, áldozatkészségével, mindenki iránt tanúsított előzékenységével s határtalan szívességével anynyi barátja és tisztelője volt, hogy ez az egész vármegyét képezte. Csak természetes, hogy egy ilyen általánosan szeretett egyént mindenki szívesen látta vezérének. Átvette tehát a vármegye közigazgatásának vezetését: tudásának, erejének, igazság szerető lelkének teljes mérvével, hatályával. S amint a megyei kormányzat minden ágazatában mint gyümölcsöző fa kezd áldásosán kiterjeszkedni; hogy a mi körülötte él és mozog, a ki mellette fárad és küzd, mind érezze munkásságának, nemes lelkének teljét, míg váratlanul közbelép a kérlelhetlen halál s magával ragadja a nemes férfiút!

1899. márczius 27-e örökké, fájoan lesz emlékezetes Zólyom vármegye közigazgatása történetében, fájoan lesz emlékezetes az egykor boldog családi körben, melynek tűzhelyéről, oltáráról leesett annak koronája. 1899. márczius hava első hetében értesült a nemeslelkű atya, hogy gyermekei Albert, Antal és Carola budapesti lakásukon nagyfokú kanyaróban ágyban fekvő betegek. Mint a megsebzett, sietett székhelyéről, hogy övéinek gyámolításán segédkezet nyújtson; s aggodalmas szívét megnyugtathassa. De mily tragikus vége lett útjának; atyai szívéhez nem ölelhetette utolsó órájában imádott nejét, sem a rajongásig szeretett gyermekeit kik családi tűzhelyén boldogságának tárgyai voltak. Az önfeláldozó anya, ki ápolásközben elkapta gyermekeitől a veszedelmes betegséget, súlyos szenvedései közt feküdt ágyában gyermekeivel együtt; ez alatt a Gondviselés szava elhangzott s a családjáért remegő apát, a páratlan férjet ki az utolsó napokban szintén elkapta volt a veszedelmes betegséget kiszólitotta az élők közül! Szívszélhűdésben szörnyet halt! Elképzzelhetetlen e legszomorúbb helyzet s gondolatban is fájdalmas midőn a férj s atya kiszenvedett már s mereven feküdt ravatalán a lakás alsó részében — a felsőben pedig drága övéi küzdenek a betegség lázával, mit sem sejtve, mit sem tudva, hogy gondozójuk már nincs többé, koronájuk már letörött! . . .

A pap buzgón imádkozik az árva halott felett, a gyászoló közönség szeme sem maradt szárazon; és megindul a szomorú menet a radványi ősi sírbolt felé, mely megnyílt, hogy befogadja porladozó őseihez báró Radvánszky Jánost. A résztvevők nagy tömege kísérte a halottat utolsó szomorú útjára, csak szeretett öveitől tagadta meg ezt is a kérlelhetlen végzet, súlyos betegségtől ágyhoz szögezve tartván őket!

Fájkürthi és koltjai Kürthy Lajos. 1900-tól. Ősrégi nemes családból született Komáromban 1852. nov. 17-én. Ősrégi nemes családból, mely az idők folyamatában sok jeles férfiút adott a hazának úgy a közhivatali szolgálatban mint a csatatéren egyaránt. Nem kell meszsze menni; ott volt édes atya Kürthy István, 1848-ban a Bocskay huszárok ezredese, ki a szabadságharcz leveretése után 7 és fél évig szenvedett várfogságot, s később országgyűlési képviselő lett . . . Kürthy Lajos az elemi iskolai tanulmányokat otthon a család vezetésével, édes anyjának jogeszellői Greguss Máriának gondozása s fennkölt lelkének befolyása alatt végezte és Gymnáziumi tanulmányok végett Kalocsára küldetett, hol a jezsuiták convictusában kitűnő eredménynyel fejezte be azokat, s tanárainak kiemelő dicsérete között hagyta

el a convictust, hol az általános szeretet központja volt. Innen Budapestre küldték a jogra, melyet szintén szép sikerrel végezett el. Szándéka és akarata az volt, hogy tanulmányait a közigazgatási pályán érvényesítse s e végből szülő vármegyéje választotta meg aljegyzőnek. Amit Kürthy Lajostól vártak be is teljesült. Odaadó szorgalommal, nagy munkakedvvel kezdte meg pályáját s ennek mindjárt küszöbén is oly vonzó s tehetséges alakjává lett a hivatalos szobáknak, hogy akivel érintkezett, szép jövőt jóslott a fiatal, ambiciozus aljegyzőnek; a jóslat csakhamar teljesezésbe ment, mert nemsokára a vármegyének főjegyzőjévé választott. Nagy lelkesedés színhelye volt ekkor a közgyűlés terme, hol az osztatlan szeretet és ragaszkodás nyilatkozott meg a legközvetlenebb módon. 1889-ben azonban lemondott e szép állásáról; lemondott, hogy a vármegye közönségének hivatal társainak jóslata bekövetkezzék: 1890-ben kineveztetett Liptó vármegye főispánjává! ugyanekkor nőül vette Gróf Zichy Ludovicát, csillagkeresztes és Mária Terézia főhercegnő udvarhölgyét; kit két évi legboldogabb családelet után, mint a női erények minta képét, egy fiú gyermek hátrahagyásával elvesztett . . . Kürthy Lajos administratív tehetségéről, erélyéről és munkásságáról a kormánynak közvetlen tudomása volt; mert Kürthy, mint főjegyzősége alatt bebizonyította a vármegyei, beleértve a központi, járási és községi közigazgatás minden részletét, bármely ügyben úgy ismerte, oly hivatott kezekkel bonczolta, hogy az elismerés adója el nem maradhatott; mert működésében, előtte minden ember a törvény egyenlő oltalma alatt állott; nem ismert különbséget szegény és gazdag között, nem hajhászta az olcsó népszerűséget, de nem is kereste soha önérzete s független önállása feladásával senki kegyét. Igazságosan s a közigazgatás teljes embereként kormányozta Liptót 1897-ig, midőn ekkor még Árvamegye kormányzásával is megbízott. E két megyét 1900. októberig vezette, amidőn Zólyom vármegye főispánjává neveztetett ki. Amily áldásos volt működése Liptó és Árvában, oly áldást hozó e vármegye élén is egy oly férfiúnak, ki nem az egyéni kiváltságoknak, hanem a közérdeknek hódol s érvényre juttatni is ezt kívánja minden körülmények között; ki szívének nemességét, eszének erejét, munkásságának minden mozzanatát a társadalmi, nemzeti és országos közérdekek előmozdítására szenteli!

TARTALOM-JEGYZÉK:

Ajánlás	Otdal.		Otdal.
	III.		
Bevezető előszó dr. Zsilinszky Mihálytól	V.	Krassó-Szörény vármegye főispánjai	113
A szerkesztő előszava	VII.	Liptó	116
Abauj vármegye főispánjai .	1	Maros-Torda	119
Alsó-Fejér vármegye főispánjai	7	Mármaros	125
Arad „	10	Mosony	135
Árva „	15	Nagy-Küküllő	139
Baranya „	19	Nógrád	141
Bars „	25	Nyitra	145
Bács-Bodrog „	29	Pest-R-S.-K.-K.	151
Beregh „	36	Pozsony	154
Besztercze-Naszód vármegye főispánjai	42	Sáros	159
Békés	44	Somogy	163
Bihar	48	Sopron	170
Borsod	53	Szabolcs	176
Brassó	57	Szatmár	179
Csanád	60	Szeben	185
Csik	63	Szepes	187
Csongrád	64	Szilággy	192
Esztergom	67	Szolnok-Doboka	193
Fejér	72	Temes	195
Fogaras	76	Tolna	199
Gömör és Kis-Hont	78	Torda-Aranyos	202
Győr	82	Torontál	204
Hajdú	87	Trencsén	209
Háromszék	88	Turócz	213
Heves	90	Udvarhely	215
Hont	95	Ugocsa	220
Hunyad	98	Ung	223
J.-N.-K-Szolnok	102	Vas	226
Kis-Küküllő	104	Veszprém	231
Kolozs	107	Zala	235
Komárom	110	Zemplén	242
		Zólyom	248